

VOLV MEN SECVNDVM, COMPLECTENS SCRIPTORES RERV M GERMANICARVM,

I. CHRONICON SCHWARZACENSE AB
A. 800. AD A. 1590. E COD. MSCT.	V. AVENTINI ORIGINES OETINGEN-
SES CVM DIPLOMATIBVS.
II. ORIGINES BANZENSES AN. 1123. E
COD. MSCT.	VI. ORIGINES COENOBII MVRENSIS
AN. 1130.
III. CVN. DINNERI VITA BVRCARDI
ABBATIS IN SCHWARZACH ET
BANZ. MSCT.	VII. ACTA MVRENSIA ET HABSBVR-
GICAE ORIGINES.
IV. CHRONICON REICHERSBERGEN-
SE AD AN. 1200. CVM DIPLOMA-
TIBVS.	VIII. P. WIAE NOTITIA CAMINENSIS
EPISCOPATVS E COD. MSCT.

CVM

PRAEFATIONE ET INDICE LOCVPLETISSIMO,

CVRA

IOAN. PETR. Ludewig/ IC^d,

REGALIS CVRIAE ET REGIMINIS CONSILIARII, IVRIVM ATQVE HISTORIA-
RV M PROFESSORIS AC. ARCHIVARII IN TABVLARIO
MAGDEBVRGICO.

FRANCOFVRTI & LIPSIAE

ANNO MD CC XVII.

ILLVSTRISSIMO atque EXCELLENTISSIMO
 DOMINO,
 LVDOVICO GODOFREDO,
 S. R. I. COMITI
 DE
HOHENLOHE,
 LANGENBVRGI, WALDENBVRGI, PLVRIVMQUE
 FRANCONIAE DYNASTIARVM DOMINO,
 CETERA
 PFEDELBACI SEDEM PRINCIPALEM
 HABENTI,
DOMINO MEO ET PATRONO
 INDVLGENTISSIMO HONORATISSIMOQUE
 S. P. D.

IOAN. PETRVS LVDEWIG, ICTVS.

FEDELBACVM, PALATIVM TVVM, quo
 me sub exitum ANNI MDCCCXV. mense
 NOVEMBRI uocasti, cum, augustissimi
 principis causa, per semestre agerem in
 Franconia, instar cuiusdam prythannei
 esse, re ipsa cognoui, postquam intellexi, quam inde-
 fessus sis omnium, quae in cultiori orbe sunt, inda-
 gator, quanta TVIS impensis alas habeasque com-
 mercia litterarum, quam in comperto tibi nouissima
 quaeque, quam prudenter de actis factisque iudices,
 quam provide futuros praesentias euentus, quam pe-
 rite scienterque illustres omnia, quae occurrunt, TVIS
 sermonibus in colloquiis, quae TVO conuietui perpetua
 [*]

tua corollaria et condimenta. Fateor, me mentitrum illud spatium et quod excurrit, per quod me hospitem TVVM et conuictorem esse uoluisti, non sine animi magna uoluptate, cum insigni uoletudinis commodo, in TVO consortio transegisse. Est enim TIBI multa cultioris orbis notitia, quem fere emensus es in TVA iuuentute, itineribus, per Belgii prouincias regnaque Angliae, Galliae et Hispaniae susceptis eoque consilio fructuque peractis, ut harum gentium disceres mores, instituta, consilia, commoda, opes; linguas et quicquid facere potest ad animum colendum ac instruendum optimarum in uitaque civili utilium rerum adparatu. Si natalium TIBI fors negasset prouinciam, in qua ipse rerum es dominus, uirtus certe TVA spartam meruisset habuissetque apud principem augustissimum, cui esse potuisses Mecoenas, amicus et administrator. Sed TVVS esse mauis TIBI tuisque, quam pendere ab aliena uoluntate ac nutu, hodie praesertim, ubi tantae aularum corruptelae, uitia, pessimae consuetudines, luxus ac libido, quae omnia tam altas radices egerunt, ut fere in mores iuerint Germaniae principum frustra sit omnis in aduersum requisita medela. Est tamen in communi multorum principum amore ac amicitia, qui TVA consortione ac locietate saepe, olim ad inuidiam quandoque aliorum curialium, solent capi ac oblectari. Quibus autem rarius nunc uti soles foris, cum domi TVAE non desint TIBI boni animi deliciae. Quemadmodum enim magnum humanae felicitatis argumentum, tori socia gaudere, quae in uirtutibus ac moribus respondet marito: ita prouidum Numen ex TVA gente TIBI TVAEque dexterarum iunxit LVDOVICAM CAROLAM, LANGENBURGENSEM comitem, foeminam inter principes sui sexus, prudentiae, facundiae, litterarum causa, praesertim in diuini oribus dogmatibus ac doctrinis, quibus subinde animum recreat oblectatque. Dignissimam ideo sororem illius IOANNAE SOPHIAE, nostri aevi in Anglia HEROINAE incomparabiles, cum ob uirtutem singularem, tum ob scientias et artes, plurimumque Europae linguarum peritiam, in qua Angliae procures ac principes eam

eam suspexere instar oraculi aut cuiusdam MINERVAE bonis auibuse Germania ad illos euocatae. Nihil ergo, uere dico, TIBI tuisque fortunis deest, quam soboles, quae heres sit bonorum et uirtutum utriusque parentis laudatissimi. Sed hoc TE docet, nihil in rebus mortalium perfecti; quaerenda ideo alterius orbis ac seculi bona, quae omni parte expleta et in quibus nihil superest, quod uouere possis ac desiderare. Non ergo efferuescis aduersus hanc fati legem aut prouinciae ideo TVAE negligis curam, quod eam consanguineis, non TVIS heredibus sis relicturus. Potius curatissimam habes domus TVAE, principis inter illustrissimas Germaniae comitum familias, rationem neque negligis, si qua parte adparent eius accessiones et incrementa. Quod quidem ego eo adfirmare possum fidentius, quo magis meam quoque in hoc genere sententiam requisuisti, calculo TVO omnino adprobatam, ut litium quarundam cum imperiali ciuitate Halensi me feceris iusserisque esse principio arbitrum, post nouae pacis et concordiae cum urbe, mihi patria, conciliatorem. Factum quoque procuratione mea, ut, argumentis ex utraque parte ventilatis, missis etiam hinc inde nuntiis, tandem in pacta conueniretur, quae demum me interprete litteris concepta meoque et nuntiorum calamo subscripta sunt CYPERCCELLAE in loco, utrique litigatori intermedio, DIE III. mensis DECEMBRIS anni MDCCCXV. neque multo post TVO etiam calculo, domine, consensuque senatus Halensis adprobata, formulis rati et grati utrinque inuicem permutatis. Quod utinam mei in TE cultus fideique, patriae probatae, perpetuum sit monumentum. Neque me poenitet temporis, quod propterea in palatio TVO conuictuque exegi, cum a TE nunquam nisi doctior recesserim in meum conclaue. Vti uero maxime TIBI auctor tum fui, ut curares describi HISTORIAM HOHENLOICAM, cum uetustatis, tum celebritatis causa illustrissimam, praesertim uero rebus Franconiae uniuersae utilem, cuius tertiam fere partem habuerunt Hohenloici in suo dominatu: ita publico iterum nomine et occasione, TVO nomini illustrissimo inscri-

scripti uoluminis, TE rogo, ut hanc demū expleas spem
atque uiro, rerum iuriumque gnaro, eam prouinciā
demandes. Reperi quidem in tabulario cum TVO, tum
OERINGENSI, quod *Ioan. Baltasar FLEINER*, filen-
tarius olim uester, condiderit *annales Hohenloicos*, a
principio rerum ad annum usque CIOICLVIII. cui subsi-
diarias operas praestitit frater eius Ioan. Cunradus, pa-
stor olim Forchtenbergensis, qui labor sperni non de-
bet, quoniam opusculo inseruntur aliqua diplomata: sed parum hoc ex illis,
quae rerum, ab Hohenloicis gestarum, magnitudo momentaque requi-
runt. Gaudius sum ante triennium, cum audiuissem, KLOZIVM, ue-
strae cancellariae rectorem, manum huic operae adinouiisse: sed ex quo
ipse a uobis dimissus, illa forte decollat nunc spes. Vt uestra gente omni-
no sit indignum, nihil de illa superesse, quam *seffor Horuamus*, qui ipsi non
fuere ad uestrum palatum. Scio, obici plurima huic instituto impedi-
menta. Nam *tabularia* uestra, dicitis, a diuersis esse requirenda uestrae fa-
miliae dynastis, *Oeringae, Neuensheim, Hartenstheim, Langenburg, Weickersheim* et
forte aliis. Verum quis dubitet, omnes ad hoc institutum conspiraturos
esse consanguineos, ut uestrae gentis promouetur celebritas. Et, si aliqui
eidem deluerint, agat scriptor, quod potest atque in subsidium uocet Ger-
maniae athenae et diplomata, quae passim Hohenloicos habent subscriptores.
Eugituo egomet oculo decuri monumenta *tabularii Oeringensis*, in turri cu-
stodita templi ibidem primarii. In quibus, post Hohenloica, etiam *Weins-
bergenstem dynastiarum* hereditarii iuris *comerariorum* imperii, familiae emortuae,
amplum ac plenum reperi archiuum, Caesaris codicillis, bullis pontificum
atque aliorum principum et antistitum litteris insigni uetustissimoque instru-
ctum adparatu idque inde a seculo undecimo ad sequentia. Hos tantummo-
do loculos si bene excusserit domesticus scriptor contuleritque illa cum
Fleinerianis rerumque Germanicarum uoluminibus cum uniuersum, tum
sigillatim in Franconiae pago, praesertim in locis, quae olim Hohenloico
imperio paruerunt: habebit certe adparatum, non adeo indignum hoc
argumento. Accedunt plura VESTRAE domus singularia, unde iuri publi-
co Franconiae Germaniaeque nostrae plurimum accedere potest lucis. Fue-
runt Hohenloici dynastae plurium CAESARVM VICARII; ADVOCATI;
praefecti iudices IMPERIALES; PATRONI cusorum et fabrorum aheni;
octodecim annorum eius gentis est MAIORENNITAS aliaeque genera iuris
Germanici reliquiarum, quae offendi, cum uestra obiter tantum ac cursim
inspexissem. Quod cum ita sit, TVAM in musas beneuolentiam iterum
obtestor uoueoque, ut TVAE gentis historia, TE parente et gloriosi operis
autore, prodeat in lucem. Deum precor, ut ob has etiam curas, TIBI atque
illustrissimae coniugi TVAE uita sit longa et integra ualorudo. Quas pre-
ces supplicationibus iungo, quas pro TVA salute facienti subditi TVI, idest,
pro TVA in illos indulgentiae uirtute. Scripsi in FRIDERICIANA
die XI. Kal. mensis MAII, ANNO CIOICCXVIII.

* * * * *

PRÆFATIO AD SCRIPTORES RERVM GERMANICARVM TOMI SECVNDI

IOAN. PETRI LVDEWIG, ICTI.

§. I.

Lexipiant *Bambergenses* scriptores suo nunc ordine alii, quos hoc quidem volumine damus, instar *accessionis*. Partim, quod describant res, illi præfatus utiles aut vicinas, partim, quod dignissimi sint, ut e carceribus, quos memoraverunt, liberati, in publicam lucem emitterentur. Sunt vero aliorundem *inediti* adhuc, alii adeo *difficiles* inveniendi, ut eodem fere pretio cum *manu exaratis* codicibus aestimari mercantur. Parem igitur utrumque genus habebit gratiam apud illos, quibus vel aliqua *rerum* *invenitque patriæ* cura vel studium in Germaniæ, inferioris præsertim ævi, indagatione. Principio in hac scena se offerre

*Capitulum secundum
verum Germanicarum.*

§. II.

I. *CHRONICON SCHWARZACENSE ab anno 855. ad annum 1550.
e codicibus MSCis.*

Latuit liber adhuc apud viros eruditos, qui illum passim describere manibus, ut haberent, quo uterentur. Primum exemplum offendi in suppellectili litteraria *WAGENSELLII*, quam senatus aere redemit *Lipfensis*, hocque insignium *historiarum* incremento bibliothecam auxit civitatis. Alterum meis viribus transmisit *HOENNIVS* consiliarius et iuriconsultus *Saxonicus* atque prætor *Coburgensis*. Tertium *Halaë Suevorum* nactus sum in patria apud amicum, mihi consanguineum. Licet vero illud certum sit, quod auctor *chronici Vrspergensis*, ut centum alia, ita hoc etiam *chronicon* alicubi exscripserit retuleritque inde aliqua in suos usus: res tamen ipsa docet, quod illud sit minimum, præsertim si ultinia tria secula aestimaveris, quæ ille ne quidem attigit. Ipse libellus hic inrebus uerbisque plures forte auctores habet. Ut scilicet solenne est monachis, compilare omnia uerbatim et cogere in unum, instar diversarum laciniarum centonis. Interim pretio illius inde nihil decedit, imo maioris mihi in hoc quidem genere illi auctores sunt, qui ex coævorum scriptorum fragmentis consueunt conglutinantque annales, quam illi, qui novas illis formas induunt adferuntque vim et sensus adfingunt multoties peregrinos. Franconia certe historiam, quod satis est, *chronicon* hoc valde illustrat et res præsertim *Wirzburgenses*. Cuius præfatus diocesis adscriptum *Schwarzacense* coenobium, quamvis auctor querelas moueat satis acerbis aduersus episcopos aliquos, qui id unicegerint, ut ex coenobii angustiis ditescerent augerentque patrimonium ad libidinem et luxum. Absunt tamen monachi *Schwarzacenses*, *Benedictini* ordinis, quam longissime ab omni genere mendicitatis. Nomen ei a fluuio *Schwarzach*, qui non procul a coenobio *Moenum* illabitur. Distat illud aliquot leucas ab *Herkipoli*, inter quam et *Schweinfurtum* interiacet. Describere *Schwarzacense* coenobium *Mabilonius* in *Benedictinis*, *Bruschius*, *Buchlinus* ex nostratibus, quos ultimos prius sequitur, nostro *chronico* destitutus.

RECENSIO.

I.
*Chronicon
Schwarzacense
coenobii infirmi
855.*

§. III.

II. *ORIGINES coenobii BÄNZENSIS ex fragmento MSCto.*

Vti in rebus mediæ ævi nil sperni debet, quod rerum gestarum habet memoriam: ita merentur illa in primis fragmenta pretium præ aliis, quæ rebus obscuris adferunt lumen. Cum igitur in codice quodam schedas origi-

II.
*Banzensis
coenobii origi-
nari an. 1060.*

(a)

ginum

ginum *Banzenfium* conspicerem, descripsi illas, licet imperfectas et decerptas de pleniori traſtaſti. Neque etiam ab hoc loco fragmentum hoc alienum eſt. Nam *Banzenſe* hoc coenobium, quod olim *Wirzburgenſi*, nunc *Bambergenſi* eſt addiſtum dioceſi veneraturque inſtar noui conditoris *S. Ottonem*, cuius uita primi uoluminis non minimam abſoluit partem. Situm eſt coenobium *Banz* ad Moenum flumini, non procul a *Coburgo*. Ordini ſe deuouit *Benedictino*, unde celebriorem certe memoriam meretur in *Benedictinis* actis et annalibus, ubi uix uno commemoratur uerbo. Reditus et opes habet ſacro nobilium collegio non indignos. *Casalogos abbatum* inde a principio anni 1069. abbate *Cunrado* ad annum uſque 1671. congeſſit *BUCELINVS* *part. 4. Germaniae* s. p. 27, 28. expleuitque ita lacunas in *BRV-SCHIO*, qui, licet ſui aevi abbatem *Banzenſem* carmine celebrauerit, non potuit tamen abbatum integram ſeriem conquirere ac nanciſci. Fertur tamen hodieque inſtructum diplomatibus tabularium ſuperſeſſe in coenobio, ut uouendum omnino ſit, hos etiam ſacros collegas ſua ſymbola ad Germaniam ſacram conferre.

§. IV.

III. CUNRADI DINNERT *Uita Ioannis Burchardi abbatis coenobiorum Schwarzach, Banz, S. Stephani in Wirzburg & MSB.*

III.
*Biographiae
Dinartianae.*

Cum in *Banzenſe* fragmentum inciderim, in praecedenti incifo reſenſitum: non praeter rem me facturum eſſe credidi, ſi uetuſtioribus illis iungerem hanc *Domerianam biographiam*, quae abbatis *Ioannis Burchardi* res, in coenobio ab anno 1069. ad annum uſque 1095. geſſas, docte ſatis eleganterque exhibet pontique ante oculos pii lectoris, eo quidem modo, ut omnibus abbatibus proponi poſſit in exemplum eoſque ſui inter ſacros collegas officii admonere. Eidem auctori, docto et diſerto, debentur *abbates Banzenſes*, ſermone ligato deſcripti, quos, cum ipſe laudat, tum *Bucelinus*, *Alia*, quae tam ipſe, quam filius eius *Andreas* edidit, non ſunt huius loci et argumenti.

§. V.

IV. CHRONICON REICHERSPERGENSE (*) a principio rerum ad annum MDCCC. cum diplomatibus et diplomatum codicillo adpendice, Monachii 1661. in 48.

*Reicherspergers
chroni-
ci praeſum
gus.*

Fidenter adfirmo, huius chronici eam in rebus Germaniae cum uniuerſis, tum Boicis ſigillatim, utilitatem eſſe: ut neceſſe ſit, uel legere illud uel plurimorum notitia carere ac deſtitui. Habet enim illud ſingularia prorfus aliſque eius acui ſcriptoris uel non commemorata uel ſecus. Deinde nititur auctor non incerta aut dubia fide, ſed idoneis inſtrumentis, codicibus, chartis, bullis et diplomatibus, quae paſſim inferit opusculo abſtinentis, codicibus, chartis, bullis et diplomaticae: tum non in minutis et fabulis uerſatur, ſed in actis geſtiſque magni momenti, nunc *Caeſarum*, nunc pontificum, nunc domi, iterum foris, in eccleſia curiaque, inque argumentis ſacris, ciuilibus, publicis, clientelaribus, prouincialibus, quorum omnium rationem habet expeditiſſimam. Magna itaque gratia habenda Boioariae ducis conſiliario et iure conſulto *Chriſtophoro GEWOLD*, quod illud uindicauerit ab interitu *Monachii* ſub praerenti ſeculi ingreſſum. Haud enim dubie illud uel periſſet alias uel tamen nondum uidiſſet lucem careretque illa etiam nunc Germania noſtra, ſimili et adhuc inani deſiderio, quo alios Boioariae domeſticos et coaeuos ſcriptores, *Hermannum ALTAICHIVM*; *Volmannum FRSTENFELDENSEM*; *AMANDVM*; *anonymum ALLERSPACENSEM* alioſque proſequimur, quos adhuc ſitimus et ſuſtra exſpectamus. Auctor ipſe eſt *anonymus*, coaeuus temporibus ultimis ſeculi duodecimi exeuntis, quod ex rationibus conſiciendum ordinis, ſermonis, iudicii rerumque aliarum generis eiſdem. Vtrum *monachus Auguſtinianus* fuerit, quod ſibi perſuadet *AVENTINVS*, noſlim tuto ad-

*A Gualdo
uindictam
ab interitu.*

*Auctor
anonymus.*

(*) Deſcribit *Reicherspergers* coenobium *Wigandus HVNDIVS* in *Salzburgenſibus* episcopis, ad annum MDLXXX. in *GEHARDO de Neſſenſtein*, qui ſoror ſororinae fundatrix aſque in catalogo coenobiorum per Boiariam.

adfirmare. Nam in factis enarrandis animum prodit studio usque rerum diuinarum humanarumque, ut fuerant tempora, non obiter imbutus, ultra certe, quam fieri solet in studiis monasticis. Ceterum ea est hodieque *Reicherspergensis* coenobii dignitas et celebritas, ut opus non sit aliqua descriptione. Sicum est ad *Oenam* fluuium non procul a *Passavia* metropoli, montis altitudine, uestiti rerum abundantia ac diuitiis, unde *diuinitis montis* ei adpellatio. Sacri eius collegae CANONICI REGVLARES S. AVGVSTINI, Conditores uenerantur WERNERVVM, quem alii *Bernhardum* dicunt (*), COMITEM DE REICHERSPERG et uxorem eius DIETEVIRGAM, ex familia de HELFENSTEIN, Gebhardi archiepiscopi Salisburgenfis sororem. Hoc enim suafore utrumque coniugem, quod prole careret, consilia lumpsisse ipsoque euentu probasse, ut *Reicherspergensis* patrimonium uerteret in sacrum monasterium eique daret abbatem dioecesi additum SALISBURGENSIS archiepiscopi (***) idque anno cio LXXXIV. Licet uero ipsum chronicon *Reicherspergense* plenum et praegnans plurium diplomatum et codicillorum; addidit tamen editor eius GEWOLDVS insigne spicilegium, ex eodem *Reicherspergenfi* coenobio depromptum, in quo non solum in lucem produxit singularem momenti *kullas* Romanorum pontificum, sed etiam *archiepiscopulum* epistolae, quae pretium operae non leuiter adaugent. Quod uero superius de *Bambergensibus* *Diuitis* scripsi, illud hic quoque est repetendum. Adeo enim difficilis inuentu emtuque fuit hoc opusculum, ut aliqui, num editum illud fuerit, an uero promissum tantum, modo inciperent subdubitare. Tot nunc redimi potest drachmis, quot olim constitit uncialibus aut thaleris.

Coenobii Reicherspergensis critica.

Instituto an. 1014.

Chronicon Reicherspergensis excerptum.

§. VI.

V. HISTORIA OETINGENSIS coenobii in Boioaria cum DIPLOMATIBVS, cura Ioannis AVENTINI Noribergae 1518. in 4t.

Paruum est opusculum, sed spissum *diplomatibus Carolingicis*, carioribus certe argento et gemmis. Vnde satis fuerat illa promouere in manus hominum litteratorum: quas omnino fugerunt adhuc, schedarum exemplis fere omnibus deperditis in Auentini monopolio, quo cum instruxerunt principes Boioariae, qui codicillus cum uerbis utatur, ab obseruantia curiali paulo abhorrentibus, placet illum addere in marginis radice (****). Neque enim e re, iuribus dignitateque Boioariae ducum fore credidi, si adpellentur *praefecti praetoris Rhemano*, qui reipublicae Romanae administri, non principes, instructi territoriorum potentatu. Etiam illud hic intelligitur, quod sibi in hoc libello proposuerit lucrum *Auentinum*, quem ideo ad aedes Deiparae uirginis Oetingensis exposuit uenit, ut eo plures emtores haberet in coenobii frequentatione hominum circumcirca confluentium, ad uidendum diuina imaginis Mariae Deiparae portenta, quibus omnino istud coenobium dicitur prae aliis Germaniae uniuersae abundare. Ceterum OETINGAE huius scripsit historiam *Jacobus IRSINGVS* (****), collega

Historia Oetingensis ex edita in Boioaria an. 1517.

(a) 2

(*) In Wiguleus HVND ex coquo *Jacobus GRETSERVS* in uita GERHOHI Reicherspergensis praepositi, quam praemisit GERHOHIANO *synegmati de statu ecclesiae sub Henrico IV. et V. aequo Gregorio VII.* quod edidit aduersus Goldastum *leg. II. lib. 16. in 4to.*

(**) Haec enim narratio fundationis cum in ipso chronico *Reicherspergenfi* ad annum 1084. p. 23. 73. aequo ad annum 1175. p. 144. 145. aliisque inueniatur, maiorem, quam aliae omnes habebit mereturque fidem.

(***) Foris inter prima est priuilegia, quibus imperii principes instruxerunt in flores librorum, typis excursorum publicis. Est autem hoc: *VIELMVS et LIETAVICS*, germani fratres, *praefecti praetoris Rhemano* (id est archiepiscopi) *deceque utriusque Baenariar magistratibus* *maistris S. Ioannes Auentinus*, historiographus noster, *templi urbisque maistris VTINENSIS*. *Vid. chronicon* (id est Oetingensium) *percriptis excudendisque sua opera et impensis curauit.* Proinde sibi ipse Auentinus, quo operae pretium fecerit, *proinde ac sibi sumis fecit, iam VTINI* (Oetingae) *circum sedem aliquos uelligali seruandis perpetuum in eis esse.* *Nec quinquam huiusmodi aeneas, nisi id fiat Auentini consensu, in Boioaria aut excudito aut alieno casu excudendo.* *Quod si quingiam bonum uisus fuerit et aliter sustinere ausit: magistratus nostri summa ope nitantur, ut in opus abeat.* *Pecuniam magistratus, librorum Auentini uendicite.* *Et autem haec praerogativa obique tamen fraude delata male obseruatur, cum consignari iussimus in arce nostra MONACHIO, uero Christi domino Deique nostro 1518. pridie kalendas Martii.*

(****) Inscriptio libri est haec: *Jacobi IRSING* Sec. *les. Diuina uirginis Oetingensae historia* edit. *Monachi 1649* in 8d. schedarum uiginti. Addi huic possunt etiam alii HVNDIVS in metropoli Salisburgenfi historia monasteriorum p. 166. 167. *Martianus EISENGRENIUS*, qui

Aa-

Iesu, maiori elegantia, in qua laude omnino est libellus, quam credendi facilitate mortalium. Vitimus enim liber miracula D. VIRGINIS OETINGANAE ab anno 1489. ad annum usque 1643. innumera notat narratque, quae humanam certe superant fidem. Ipsum Boioariae coenobium ad *Oeni* ripas situm, ea parte, qua *Meronem* et *Ilmsium* fluuios excipit. In planicie parentissima et laeta quaequa uersum specie. Inde Romanis *Oetinga* *pons Oeni* et conuerse *Oenipons*: Boiis *Vinum* siue *Otinum*, uulgo *Hotinga*, *Oetinga* ab *Ostome* Boiorum regulo, ibi sedem habente, ut tradunt annales. Origines *facelli* ad tempora D. Ruperti annumque 530. *coenobii Benedictini* ordinis ad an. 870. duodecim uero *secularium canonicorum* collegii, ad annum 1228. referunt ex eoque tempore *praepositorum* facti collegii habent numerantque catalogos (*). Ceterum ipse AVENTINVS (**) haud opusculum hoc suum *Oetinganae* historiae ad illudque prouocat in annalibus, unde constat, tale illud eum habuisse, quod aetatem ferre posset.

§. VIII.

VII. ORIGINES MURENSIS MONASTERII in Helvetiis ordin. S. Benedicti. Seu acta fundationis cum breui CHRONICO seculi XII. cumque uariis privilegiis apostolicis, Caesareis, principum aliorumque fidelium, cetera. Spirembergii in bibliopoli Brucknaufenio 1618. in 4t. sched. decem.

Libri rarissimi
nulli.

HVne libellum in desiderio habuerunt alii, originum ergo *Habsburgicae* gentis, quam ponit extra *aleam*; alii *historiae* causa, quae seculo undecimo et sequenti sterili subobscuraque. Vtrumque igitur nos mouit, ut illum daremus prelo, quo ueniret in omnium manus. Tam enim difficile fuit, ad librum hunc uel pretio uel commodato accipiendum legendumque, ut multi describere eum maluerint suismet manibus, quam eodem plane desituit. Et sane habet in eo, quod historicus legat, habet etiam, quae iure consultus in uariis generis institutis, praesertim colonariis reque beneficiaria et clientelari. Quorum omnium notitia, maxime inferioris et illius aevi, cum obuia non sit alias, praesertim per testes aequalium temporum: eo igitur maioris fieri debet, quod in opusculo repetitur huius argumenti. Ioannes MABILLONIVS (*) tanti facit hoc chronicon *Murense*, ut inde arguat, quantum res Germaniae debeant coenobiis Benedictinis. Quod ille emendat in duobus locis, quae ad genealogias et tempus pertinentis mortis unius episcopi (**). Ceterum coenobium *Murense* Helueticum in *Argonia* situm, conditum a *Rapoto* I. *Habsburgico* et coniuge illius *ITA*, an. 1030. Vnde *Habsburgicae* familiae in eo sepultura et maxime *HEDLEWIGIS* *Kyburgensis*, matris *Rudolfi* I. *Caesaris* *Habsburgici*. Collegium S. BENEDICTI institutum est additum, quod uiget floretque hodieque. Laudant Heluctii librariam suppellectilem codicum etiam manuscriptorum, qua illud hodieque sit instructissimum.

§. IX.

Auentini libellum Germanice reddidit an 1671. auctum atque datum publicae fuit. Erst uero Eieugrein Stutgard a. 1710. quib. Lutheri castris relictis, pontificia securus peruenitque ad spartam praepositi Oetingani, cuius unum ideo descripsit IRSING lib. I. c. 10.

(*) Quos habet IRSING lib. I. cap. 10.

(**) Scilicet lib. II. *canoniam* p. 167. his quidem uerbis: *Quem admodum in histeria Vinsensi (Oetingensi) diligenter explorant.*

(***) In annalib. Benedictin. lib. 56. §. 7. uerba illius aequi rerumque periti aestimantis fuit haec: *Cum multa conuocata, quae respublicae ex ordine nostro proueniunt, tum illud non insuper habendum, quod plurima seruauerit memoriae, quibus tum facta, tum profusa historia illustrari possit. Argumentum est in praefatio Murense apud Helueticum monasterium, ex cuius uelutio desinita est uera origo Habsburgicae domus, quae multa fabulis ante uerum editionem fuerat. Ex illis uerbis uisus, illius stirpis auctorem esse Radobonem, cuius filius Wernerus. Argumentum est antistes, Murense monasterium, uti et Habsburgi castra, principium debet. Verum cum uero cum de uelutioribus Habsburgicorum comitum originibus fere contentionis trabatur inter alios eruditos hodieque: non potest ideo hanc litteram compotam aut sopitam.*

(****) Ne quis ideo nostram libellum in suspitionem adducat minoris fidei et integritatis, uisum est, Mabilioniana hic addere. Ita autem lib. 56. §. 7. p. 39. ut: *Wernerus aduocatus lex comitis, Radobonem comitis, quae monasterii itidem primaria conditrix dicitur in necrologio, ad diem XXIII. Iulii: quae in libro fundationis perperam Wernerus episcopus fuisse dicitur. Benedictinicum dicere nullum quem conditrix: cum Wernerus ipse testetur, se monasterium condidisse in sua primonia, quod hereditaria iure sibi prouenerat. Accertus ex Megingade colla sua Einfrida Embriculus abbas, comitum datus sibi locum in suum monasterium accepit, moxque illuc transfudit Regimboldum monachum, in omnibus actibus suis laudabilem uerum, qui asper ante a Saloduro castra ad conuersionem uenerat, eoque praepositum illic constituit, misitque ea fratribus ac liberis, alii*

que

§. IX.

VIII. ORIGINES ET GENEALOGIA COMITVM DE HABSBVRG
monasterii Murensis fundatorum, auctore Dominico TSCHVDI, abbate
Murensi, edit. Constantiae 1631, in 8. undecim scedarum.

AD primum opusculum alterum hoc est instar adpendicis, cum id uni-
ce agat, ut illud firmet rationibus et testibus idoneis. Quapro-
pter credidimus, rem uiris literatis fore gratissimam, si utrumque in
uno uolumine coniunctum proferremus. Vtinam ergo stirpis Austriacae inda-
gatores in his acquiescerent tandem originibus sibi a uetustioribus commen-
tis temperarent, illius enunciati memores: *uetustatis argumentum esse, origines ne-
scire*. Verum hanc litteram neque dum esse confectam, ostendimus in GERMA-
NIA PRINCIPE, eo libro, qui agit de rebus Austriacis. Imo quis crederet de
originibus Habsburgicis tot concertationum plenam disputationem esse, nisi in
uno uolumine eoque peculiari *uiginti litigatores* diuersos in hanc produxisset are-
nam Ioan. Lud. SCHOENLEBEN (*), quorum singuli singulares fouent opinio-
nes. Sed alii non ad ueritatem scribunt, sed ad curiae AVSTRIACAE sensus;
alii laureolam in mustaceo quaerunt gaudentque, si audiunt homines opiniofi-
simi; plures etiam non iudicia produunt, sed delirantium somnia, ut anus tam
delira non sit, quae talia crederet patereturque sibi persuadere.

§. X.

IX. HISTORIA EPISCOPATVS CAMINENSIS in Pomerania, ab ori-
gine annique 1124. ad annum usque 1618, auctore P. Wuia, e CODICE
MScro inedito adhuc.

LAudarunt nomen huius libri, adhuc MSCTI, SCHVRZFLEISCHIVS (***) P. Wuia li-
SAGITTARIUS (***) Michael ZVLICHIVS (****) neuter forsitan illud u-
dit. Neque enim illis ad manus fuit, qui nouissimas Pomeraniae res de-
scripserunt ex instituto (****). Nos in huius episcopatus historia ideo fi-
nitiuimus uolumen alterum, quoniam pars maxima primi uita est S. Ottonis Bam-
bergensis, cui illius tum ortus debetur, tum diuina praecipue ias-
tituta. In quibus certe Ottoniana prudentia, si unquam alibi, mirum elucet.
Principio uniuersae Pomeraniae episcopus est praefectus non nisi unus, cum pleri-
que, etiam minores Germaniae principatus, gaudeant pluribus. Id quod plu-
rimum habet consilii et providentiae. Nam ut in ciuilibus, ita etiam in sacris
antistitibus regnant quandoque aemulatio, inuidia, rivalitas, amore in Deum et
homines palliata et inuoluta, unde scrupuli et suspicio, id est, ut uerbo eccle-
siae utar, scandala in pijs coetibus et corruptelae. Magis itaque consultum esse
(b) iu-

que rebus necessarii. Eius loci parochialis ecclesia, quam tunc ab Yoko presbyter, eidem in eadem
eum eius die tradidit a Wismaro Constantiensis episcopo, ita fuit, ut secularem illi ecclesiam
presbyterum monachi praeficerent. Errat Murensis chronographus, cum Wernorum episcopum
hoc anno decessisse scribat, quoniam ad annum MXXIX. uicem produxisse constat ex chronico Hildens-
heimensi: ubi VVilhelmus, reginae capellanus, ei successisse traditur. VVerni episcopi obitus
in necrologio notatur V. Kal. Nouembrii, mortuus in Constantiensi urbe, s. Murensi chro-
nographo credimus, quo iussu Conrado imperatoris alterat.

(*) Prodit eius liber in forma maxima, ita inscripsit: Dissertatio polemica de PRIMA ORIGI-
NE HABSBVRGO-ASTRIACA, in qua XX. diuersae opinionum auctorum uentilantur
et uero ex ipso CAROLO M. solide probatur edit. Laboei 1631. fol.

(**) In originibus Pomeraniae §. 6. ubi ait: Episcopatus Caminensis, qui ab eo tempore, quo Pomerania
imperio, ipse Pomeraniae olim sine singulari ordinis imperii luce ac dignitate inuocatus est, his-
toria constat ex P. Wuia. Quae tamen mea non facio, cum certus sum, uti in hac iuris publici
causa auctorem iudicio corrupto.

(***) In introductione ad historiam ecclesiasticam cap. 30 §. 30. p. 489. Laudat P. Wuia canonici ir-
regulari historiam synopsin episcoporum Caminensium, sibi tamen nondum uisam.

(****) In dissertatione academica: Historia episcopatus Caminensis ab originibus ad an. 1677. quo il-
la uentilata.

(*****) Quod ualde miror in Martino RANGONE, qui licet in Originibus Pomeraniae p. 127. 128. an-
tistites Caminenses eorumque scriptores recensitor, nostri tamen Wuia ne uerbo quidem iniicit
mentionem.

iudicavit, si omnia ut in civilibus, ita etiam in sacris penderent ab unius bona voluntate. Deinde maior ita sacri cuiusque praefulus auctoritas, si, maximi pontificis exemplo, omnia omnes in sacris conferant in unum. Tum rerum adparatus dignior splendidioreque, ubi in unum sinum se effundere oportet omnium largitio ad pias causas et usus. Alterum nostro episcopatu non minus singulare, quod absque ullo intermedio archiepiscopo parcat Romano pontifici. Hoc enim pariter S. Otto didicerat exemplo *Bambergensis*, qui ideo confecti solet cum

a) ab eo in
te medio archiepis
parcat Ro-
mae.

Ideo a pluri-
bus vocatus
in his 2
*Magdebur-
gensis*,
Wormensis,

Grevenensis,

Pragensis.

ipsis archiepiscopis. Licet enim *MAGDEBURGICVS* patriarcha praefertim causas habuerit, se huic instituto opponendi, partim quod Pomeraniae regiones marchiae Brandenburgicae clientelares, cuius episcopatus addicti sacro illius dominatui; partim, quod inter cetera illius privilegia hoc quoque, ut in sacris imperaret omni populo Slavotum et Venedorum: nihil tamen aduersus *Caminensem* effectum, qui, ab his procellis securus, omni tempore navigavit in ipso sinu pontificis Romani. Quo ipso etiam elusit *BREMENSIS* et *GNESNENSIS* archiepiscoporum constus, qui pariter id egerunt, ut, uiciniae causa, alas suas panderent ad *Caminensem* praefulatum. Etiam tempore inferiori nouum habuit eius spartae aemulum archiepiscopum *PRAGENSEM*. Cum enim id ageret Carolus IV. ut Pragae uerteret in metropolim et urbium caput Germaniae uniuersae, omni consilio studioque eo contendit, ut immediaris episcopatibus, *Bambergensis* et *Caminensis* Roma exemptis, utrumque addiceret subiceretque Praegae, nouae metropoli. Quem conarum non commemorauit Wuiana hi-

b) Germanico
imperatoris
non adducta.

storia. Tertium praerogativae genus in *Caminensi* etiam est; quod, cum reliqui episcopatus, Venedis forte in Marchia tantummodo exceptis, Germanico imperatori parent: ipse etiam ab hoc maluerit esse immunis. Calumnia, an iure facta oppositio fuit populorum Germaniae uicinarum, quod, sub formula fidei christianae, pagani persuadenda, eorumdem in ius uocentur provinciae, ditiores ac opes: ut adeo horrere oporteat christianismum, qui libertatis sit amans abhorreatque a iugo alieni imperii. Quapropter cautus in hoc etiam fuit S. Otto, ne, religione Pomeranos docta, regio eorumdem perderetur imperioque fieret beneficiaria. Noluit igitur episcopum *Caminensem* alii subici, quam Pomeraniae regulis suisque dominis et largioribus idque iure quodam patronatus. Et licet Pomeraniae duces Brandenburgico marchioni facti sint beneficiarii huncque nexum agnouerit suo etiam tempore Ludouicus Bavarus imperator, ut habet codex meus diplomatum mediæ aevi; imo Carolus IV. Pomeraniam Germanico adseruerit imperio, forte non sine iniuria Brandenburgici marcionatus: aliis tamen, quam ipsis Pomeraniae principibus, fidem non dedit iuraturae antistes *Caminensis*. Hoc cum ita sit, frustra est auctor, quod paganam Pomeraniam habeat pro Germanico imperio addicta provincia, ad quam docendam S. Ottoni opus fuerit mandato imperiali. Labitur etiam in eo, quod torneamentorum inanibus et supposititis matriculis nititur ad probandum, principes Pomeraniae antea iam sub Caesaribus Saxonibus fuisse christianos ciuesque imperii Germanici. Cui utrumque sit falsissimum. Illud porro conciliare nescit auctor, qui *Caminensis* episcopus addictus esse potuerit Pomeraniae principibus et nihilominus suffragium habere in comitiis imperialibus. Scilicet ex eo tempore, quo Pomerania omnis Germaniae accessit, duces Pomeraniae imperiales frequentarunt conuentus, licet in clientela agerent Brandenburgentium marchionum. Quoniam olim mediati quoque ordines locum in illis sustinuerunt, licet nullus dubitem, Pomeranos Venedi populi habitos fuisse appendices. Idem ergo dicendum de praefule *Caminensi*, quem pariter hoc nomine in comitiis imperialibus ostendimus subscriptoremque imperii sententiarum inde a seculo duodecimo, licet provinciae nexu paruerit Pomeraniae dominis. Sed illud eo tempore inuidis oculis adspexerunt duces, ex quo in mores iuit, ut nonnulli ordines immediati comitiis interessent. Taceo antistes Germaniae magis intentu munerum, quam territoriorum iura habuisse comitalia. Ideo neque hanc etiam ob causam illa in dubium uocari possunt *Caminensi*. Hodie quae facies Camino et quomodo iore pacis Westphalicae episcopatus uersus

fit

IV. Cami-
nensis epis-
copus non inter
ordines S. R. I.

fit in ciuili ordinis principatum, illud plene docuit enarrauitque RANCO in Pomeraniae originibus. Tandem hoc quoque singulare habuit Caminensis praefolatus, quod conditores, id est, patronos acceperit non Caesarem, sed principes provinciae. Vnde illis frustra disputantur independentia iura, quae recto quidem iudicio aestimare sciunt paucissimi. Quomodo enim Caesaribus haec ideo debentur in episcopatibus Germaniae plerisque, quorum scilicet fundatores illi fuerunt: ita prouinciarum dominis eadem nequeunt in dubium trahi, in illis quidem praefolatus, quorum ipsi quoque fuerunt auctores. Atque haec causa est, quare AVSTRIAE archiducibus ius *nominandi antistitem, primarium precum, amatarum* et quae sunt generis eiusdem, competunt debenturque in prouinciarum suarum episcopatibus, VIENNENSI, LAVRACENSI, LAVANTINO. Idemque uerum sit in BOHEMIAE, MORAVIAE, SILESTIAEQUE praefolatus. Imo ex eodem hoc fonte BRANDENBURGICIS marchionibus usitatae *primariae preces, annuae* atque alia iuri patronatus accessoria in tribus marchiae episcopatibus BRANDENBURGENSI, HAVELBERGENSI, LEBYSANO. Nihil itaque habet insolentiae, quod Pomeraniae domini eodem iure usi sunt in CAMINENSI praefolatu a se et maioribus eorum instituto. Principio quidem in NOMINATIONE et electione episcopi acerrime est litigatum, quod alii illam sacris collegiis *eligendi* canonici adferebant, alii contra ipsi *ducunt*, alii his iura darent tantummodo *nominandi*, primis autem *eligendi*, iterum alii ne quidem illud relinquere principibus, sed utrumque uindicare *canonicis* et *capitulo*, hoc tantum adiecto temperamento, ut tamen pace omnia fierent ducis Pomeraniae eiusque, si abhorreret ab electo, audirentur expendere rationes. Cum hanc causam tot iureconsulti, quos auctor laudat, etiam aevi recentioris, BRUNNEMANNVS et CARPZ OVIVS responderint diuersimode, etiam, quid mihi hic uideatur, breuiter exponam. Scilicet quam diu ius uidetur esse incertum, pro duce Pomeraniae semper coniecturis agendum et praefumendum. Nam electio et uocatio ad sacram spartam est omnino ecclesiae patroni, id est, illius auctoris et conditoris. Licet uero imperator in imperialibus episcopatibus patronatus iura profuderit sereque transulerit in pontificem isque iterum, causae diffidentia, in sacrum collegium et capitulum: hanc tamen rerum metamorphosin quemadmodum passi non sunt Germaniae principes in suarum prouinciarum praefolatus, ita hoc quoque nequit adfirmari de episcopatu Pomeraniae CAMINENSI. Neque obest hic illud, quod tamen multi principes sacris collegiis hoc ius eligendi praefulem cesserint ultro, siue exemplum imitati caesaris siue religionis quadam nimicrate occupati. Nam ubi hoc contigit, ibi doceri debet, ut facta alia quaeque: ne uiquam uero praefumi et attingi coniecturis. Imo si quandoque iusto indulgentiores fuisse principes aliqui, illud successorum iura ideo non perimit aut extinguit. Potius illud credi debet, quod sacrum quandoque collegium commendauerit candidatum principi, siue uotis ipse annuit, hac beneuolentia postea abusus esse collegas, quos hoc factum esset ex aliqua iuris aut legis necessitate. Deinde hoc quoque notavi in historia inferioris aevi, quod iurisdiclio in sacros antistites primum Caesari per manum pontificis crepta, serius autem prouincialibus principibus, qui diu post etiam pristino iure usi sunt in causis sacerdotum cognoscendis et iudicandis. Cuius rei uestigia reperiuntur in Caminensi quoque episcopatu clara et manifesta. Tum *antiquae* quoque eodem plane iure principes Pomeraniae requisierunt a Caminensibus, quo illas hodieque in *Viennensi*, LAVANTINO, LAVRACENSI episcopatibus possunt exigere AVSTRIACI et BRANDENBURGICAE marchiones in episcopatibus Marchicis. Neque aliquem offendant, quod ita imperii principes plus possint habeantque, quam imperator. Nam hic sibi

Pontifex
datus in
Caminensem
praefolatum
uersu ita.

ELIGENDI
episcoporum.

1) c. IV. DE
GANDI.

1) Colligendi
ANNAL. 68.

4) PRIMARIARVM
preces.

ac facilitati suorum decessorum tribuere debet, qui annatas cesserunt pontifici Romano. Quod cum nullo tempore fecerint imperii principes, ius annatarum illis saluum manet et integrum, neque potest illis profusio imperatorum vel obesse vel pontifex illos impetere exemplis alienis. Tandem etiam accessoria patronatus iura sunt *primariae*, ut dicantur, *preces*. Quibus pariter uti sunt Pomeraniae duces in commendandis post suam inaugurationem candidatis, ad loca sacri collegii et canonicatus. Neque enim recte sentiunt illi, qui hoc ius ideo uendicant imperatori, quoniam illud manu eidem concessum pontificis Romani, cum tamen patronatum sit consequens. Quod melius clariusque non intelligitur, quam per exempla eorum patronorum, qui primarias inde preces habent in sacris collegiis, licet pontificis beneuolentiam non sint experti. Non diu est, quod regis iussu hoc argumentum calamo sum ruitus, aduersus episcopum Monasteriensem. Nam Magdeburgici archiepiscopi ius patronatus et aduocatie habent in nobilium uirginum coenobium BORCHORSTIANVM et hac causa primarias ibi preces fecerunt omnes archiepiscopi, non pontifex aut imperator. Quod eius loci antistes sibi nunc audet arrogare, cum iniuria in euangelicos et pacem religionis. Ad extremum Caminenses quoque VOTIOS seu aduocatos egerunt Pomeraniae duces. Cuius uim iniquo iterum iudicio aestimarunt quidam iureconsulti. Est enim hoc aduocatie non *constitutio* sed *reseruatione* specimen. Id est funditores episcopatus illam sibi *reseruauerunt* in praefulari institutione: non uero ab episcopis et sacro collegio aut aliunde ad hanc spartam *constituti* sunt et uocati. Quapropter maior ducum Pomeraniae inde auctoritas, facultas, potestas, quam si in altero genere illi uersarentur. Accedit, quod domini iura cum superioritate et potentatu hic conueniant sitque duplicis nexus fortior obligatio. Quod ultimum cum non intellexerint iureconsulti peregrini u causasque ex altero genere aestimauerint, fieri aliter non potuit, quam ut ruerent praecipites in errores et casus, indignos Pomeraniae principibus et principatu. Hoc igitur lumine illustrari uelim Caminensis episcopatus descriptionem WVIANAM. Ceterum quis fuerit WVIA noster, quae ipsi fata et uita, illud explicent ciues Pomeraniae et domestici scriptores Pomeraniae togatae. Illud scimus, fuisse hunc uirum in ciuili aequae quam canonico iure uersatum ac doctum, cuius in libro ipso plurima edidit specimina. Dicit uero scribitque se *canonicum irregularem*, haud dubie ideo, quoniam LVThERANI CANONICI commodis ac redditibus gaudent utunturque, oneribus reiectis et excusso iugo uotorum, illorum iudicio, inanium. Fide etiam scripsit non priuata, sed publica. Quod non solum ipse dicit laudatque: sed etiam re ostendit profertque e tabulario principis selectissima ac idonea diplomata aliaque bonae frugis monumenta. Qua causa scriptori gratias habemus beneque manibus illius, si fas est, precamur. *Scripti in FRIDERICIANA, iplis idibus mensis*

De P. Wola.

APRILIS, anni MDCCC XVIII.

**CHRONICON
SCHVVARZACENSE,**

AB

ANNO DCCC. AD ANNVM cId lxxc.

CHRONICON SCHWARZACENSE,

AB
ANNO DCCC. AD ANNVM cLIX.

DE FVNDATIONE MONASTE- RII SWARZACH.

§. I.

Cocentii con-
ditoris,

appellatio an-
tiqua,

patruus,
primus abbas.

EINGAVDVS
dux et nepos
Caroli magni,
imperatoris
cum voluntate
dominae YM-
NÆ, suae con-
iugis, diuina in-
spiratione moti, coeperunt construere
monasterium, quod tunc olim ex eius
nomine Meingaudenhausen, nunc autem
Swarzach uocatur, opulentissime et li-
beraliter, in honorem domini nostri salu-
toris et sanctæ Felicitaris martyris, sub
primo eiusdem monasterii abbate, Be-
nedicto nomine, libera totius seruitutis
et exactionis conditione, anno huma-
nationis Christi, octingentesimo decimo
quinto, mundi uero quater millesimo se-
pimo, regnante gloriosissimo impera-
tore Ludouico, anno regni eius primo,
sub episcopo uero Wirziburgensium
Wolffero, post transitum uero beati Bar-
cardi, anno uigesimo quarto. Quali-
ter autem praefatum cœnobium gloriose
ditaueit, poterit prudens lector
considerare ex his quae sequuntur:

COPIA LITERAE FVNDATIONIS
et dotationis nostri monasterii in
Schwarzach.

Foundationis
diploma an-
816.

U'm fragilitas humani generis ul-
timum uitæ terminum pertineat, sub-
itaneaque transpositionem formidet,
oportet ut tum sibi uocans prospicere de-
beat, quatenus post hanc uitam ad aeter-
nam uitam domino fauente feliciter per-
uenire queat. Idcirco in nomine DEI
omnipotentis, ego MEGINGAVDVS, il-
lustris uir comes et uxor mea YMNA, ista

A pertrahentes, domino ut credimus inspi-
rante, pari deuotione placuit nobis, ut in
locello, qui modo uocatur Meingauden,
hufen, super flumen Leymbach, in
pago Ipfegauina, ad monasterium & habi-
tationem monachorum, secundum regu-
lam beati BENEDICTI degentium, in ho-
norem domini et saluatoris nostri, constru-
ere et a die praesenti, in eorum de nostra
B inire credere potestatem, ad hoc opus pera-
gendum et ordinandum, possidendum, quod
ita et fecimus. Tradimus uobis atque
concedimus, tibi BENEDICTO et mona-
chis tuis praesentibus et futuris, seruis
Dei et peregrinis, ipsum iam dictum lo-
cum, cum conuiliis commauentibus man-
cipiis, et rebus ad ipsum sanctum locum
pertinentibus, quam, amicumque ibi uisum
C mus habere potestatem. Similiter uin-
am ad SCHWEINVELT, cui etiam loco
alias res nostras, quas in nostra proteſta-
te ac ditione de quolibet astractu, tam
in eodem pago, quam in aliis locis super
insertis consistunt, et ad nos legibus perti-
nere noscuntur, ad eorundem monacho-
rum, peregrinorum famulorum Dei prae-
sentium ac futurorum necessitatem suffra-
gandam nihilominus conferimus & con-
firmamus perpetuiter ad habendum. Id
est in pago ad Byberach et ad Lancheim
et ad Meingaudeshufen, Castel et Ze-
bullem et ad Ornheim, et in alio pago,
qui dicitur Regawugcazul, Vleſſitar,
Ollheim, Dytenheim, Hezollheim,
exceptis rebus, quas Hadaburs pater
meus, mihi tradidit, et mancipiis his no-
minibus, BRVHARDO, RODONIO,
ROTHOLDO, LANDFRIDO, HEL-
BRID. Cedimus etiam omnes nostras
A 2

cedimus tibi BENEDICTO et monachis tuis, praesentibus et futuris seruis Dei et peregrinis, ipsum iam dictum locum, cum omnibus commentibus mancipiis, et rebus ad ipsum scilicet locum pertinentibus etc. qui modo appellatur oppidum Swarzac, et nomen praedictum trahit, iuxta morem antiquorum, a flumine, dicto die Schwarzbach. Circa cuius fluminis ostium Meingaudus suum construxit monasterium et eundem ex nomine suo uocauit Meingaudeshausen, quod latine dicitur domus Meingaudi. Sed quia iam, quae in consuetudinem ueniunt, cito aboleri et obliuisci non potuerunt: idcirco post obitum domini Meingaudi, locus et monasterium nomen antiquum retinuit, Schwarzbach, quamuis Meingaudeshausen a suo fundatore, multo uocabulo, in perpetuum debuisset uocari. Caeterum quam gloriose et honorifice hunc locum ditauerit, uillis et possessionibus, nec non et aliis rebus pretiosis, mobilibus et immobilibus, de quibus locis constent, lucide et clare lectori pateat. Hoc unum indubitanter credimus et affirmamus et ex litera donationis probatur, quod tunc in praedictam donationem tradidit nobis uillam nunc oppidum, Swarzac, cum omnibus momentibus ibidem mancipiis et rebus, ad ipsum locum pertinentibus, et hoc patet diffuse in praedicta litera donationis: ibi: Tradimus uobis atque concedimus etc. usque ad ipsum ante locum cum omnibus ibidem collatis etc. Demum quibus praedicta bona tradidit, exprimit, cum dicitur: Tradimus uobis atque concedimus tibi BENEDICTO, et monachis tuis praesentibus atque futuris, seruis Dei et peregrinis etc. et infra: ipsum ante locum, cum omnibus ibidem collatis, in iure et potestate supra dictorum monachorum, sub regula sancti Benedicti degentium, Dei famulorum peregrini, et excluditur unum genus, scilicet seculares, in quorum usus res monasterii non debent distribui. Ex ne forte praesumant monachi ibi degentes sacram elemosinam sibi gratis uendicare, iniungitur eis opus, quod operari debebunt, scilicet, arare pro fructu status sanctae ecclesiae, et pro incoluntate dominorum regum, imperatorum, praesentium et futurorum. Et idcirco ut expediret hoc agant, uoluit ut nullam inquietudinem monachi ibi paterentur a quolibet, etiam pontifice, et ut abbas nulli subesset, nisi regi, et monachi abbati propter Deum. Quia uero monasteria nonnunquam grauius molestantur per aduocatos et defensores, qui sibi temerarie usurpant res ecclesiarum: et hoc malum uoluit praecauere, constituitque in praeteritum et in futurum, ut nullum haberemus, praeter abbatem, patrem, nec suorum, nec defensorem, nec

Nullum mundibundum, qui possit grauari monasterium ad ultimum. Igitur cum saepe contingit, ut, quod unus dat, alter conetur auferre, statuit et sic fieri uoluit, ut nullus, neque ipse immutata uoluntate, neque aliquis de heredibus suis, deberet causare contra hanc donationem, quam libenti animo donauerat, in contrarium autem facientes non solum prohibuit sub maledictione perpetua, uerum etiam eosdem obligauit pena pecuniaria, uidelicet in litera manifeste. Ex his igitur omnibus nil liquet amplius considerare, nisi extremam diligentiam fundatoris domini nostri Meingaudi, eiusdem nobilissimae coniugis dominae YMAE, quia nihil praetermiserant honoris siue utilitatis, quod monasterio ab ipsis constructo siue exhibuerant perenniter et in aeuum. Erqua hilarem datorem diligit Deus, ideo iustitia eorum manet in seculum seculi.

Sequantur nomina abbatum huius monasterii in SVARZACH, cum quibusdam occurrentibus gestis eorundem, compendiose et breuiter, nec non et illorum qui dicuntur benefactores monasterii nostri.

BENEDICTVS,

primus abbas,

Benedictus, Abbas pri-
mus.

III. huius monasterii, recepit abbatiam de manu Meingaudi, ducis et comitis, nostri fundatoris, anno ab incarnatione domini octingentesimo decimo quinto; regnante gloriosissimo imperatore Ludouico, anno regni eius primo, sub uenerabili antiste Würzburgensi, Wolffgero. Huic patri uenerando Meingaudus comes omnia tradidit in potestatem, quae superius expressa sunt, in litera fundationis. Eius temporibus, domino uolente et disponente, morimur, Meingaudus dux et nepos Caroli magni imperatoris, XIII. Calend. Decembris, et ab eo sepelitur in monasterio ab eo constructo Swarzac. Deinde etiam domina YMAE nostra fundatrix, ab eodem sepelitur iuxta uirum suum, cum duobus filiis Arnolde uidelicet et Marquardo. Hic etiam uenerabilis pater inter plura scripta, bona, quae fecit monasterio, libros plures fecit scribere, inter quos frater Teutgarus scripsit Bedam super Marcum, in cuius libro habentur hi uersus:

Alme pater uenerande cultum summi
honoris,

Mi domine BENEDICTE, quaeſco, in-
dulge et audi.

TEUTGARIVS quamuis ineptus non
Christi sacerdos,

tierunt, quatenus Hildigarda praefatum A
monasterium, in ius sancti Chiliani, manu
etiam sua traderet, quod contempsit omni-
um fidelium nostrorum magnitudo cognos-
cat. At vero memorata Hildigarda hu-
militer ad Attonem episcopum et succes-
sorem eius ac reliquum clerum accedens,
petiit, quod idem monasterium ad dies vi-
tae Berthae sororis suae, sub censu decem
solidorum annuatim in palmis reddenda B
praeficeret, quod et fecerunt. Sed pro in-
tegritate mutae petierunt iterum Axa epi-
scopus et reliquus clerus, ut hanc compa-
titionem nostram auctoritate firma-
remus. Quorum petitioni libenter acqui-
escentes hoc praecceptum nostrae man-
suetudinis conscribere iussimus, per quod
praecipientes praecipimus, ut, sicut ipsi
inter se placuerunt, ita deinceps per no-
stram auctoritatem iure firmissime per-
maneant, et post obitum Berthae filiae no-
strae praefatum monasterium in ius et po-
testatem sancti Chiliani redeat; et nul-
lus successor noster illud inde subtrahere
possit, sed rite et perpetim ad iam dictum
locum, Christo propicio, pertineat. Et ut
haec auctoritas compatiens per futura
tempora firmior habeatur et melius ser-
uetur, utriusque credatur, subter eam sigil-
lo nostro iussimus sigillari. Hadebertus
subdiaconus, ad uicem Grimoldi archie-
piscopi, recognoui. Et data VI Calend.
Aprilis Anno XXV, regni LUDOVICI
serenissimi regis, in orientali Francia re-
gnantis, In Dei nomine feliciter Amen.

VI. Quamvis igitur, ut supra dictum
est, Meyngandus, noster fundator, sic ad-
monuerat, ut abbas et nostrum mona-
sterium nulli subesset, nisi regi, et mo-
nachi abbati propter Deum, et nullam
paterentur inquietudinem, etiam ab
episcopo, et quod nullum haberemus
tutorem uel defensores etiam, quod
nullus de suis heredibus deberet causa-
re contra suam donationem: tamen hu-
iusmodi constitutio siue ordinatio diu
non perseverauit, sicut manifeste patet,
ex supra iam lectis privilegiis. Nota et-
iam, quod in praecedenti privilegio no-
strum monasterium non nominatur
Meyngandshausen, sed Swarzech, cum ta-
men paucis elapsis temporibus, post obi-
tum domini Meyngandi, incliti ducis,
ut patet inspicienti chronicis, haec et
alia plura emanauerunt privilegia, ex
quibus manifeste probatur, sicut et su-
pra dictum est, quod quamvis Meyngan-
dus nomine suo monasterium ab eo
aedificatum et constructum uocauerit
Meyngandshausen, tamen eo defuncto,
nomen retinuit antiquum Swarzech.

HARTWIGVS,

tertius abbas nostri monasterii

Hic praefuit nostro monasterio

temporibus praedicti Ludovici nec
non Caroli iunioris imperatoris
et Arn episcopi Herbipolensis, qui
postmodum inter missarum solennia in
Saxonia est occisus. Eius temporibus, cessat
anno uidelicet uicesimo quinto, regni fe-
renissimi regis Ludovici, Arnus, praefatus
episcopus Herbipolensis, impetrauit mo-
nasterium nostrum, a praedicto rege, in
ius perpetuum sancti Chiliani, post mor-
tem Hildigardae reginae, eiusdemque
sororis Berthae, sicut superius pa-
tet. Ex eo tempore et deinceps coe-
perunt episcopi Herbipolenses usque ad
tempora Adelheronis, praefatae urbis epi-
scopi, distrahere res monasterii et in usus
proprius et suorum conuolare, et nisi
praefatus pontifex Adelbero fuisset, heu
heu iam nostrum hoc uenerabile mona-
sterium in obliuione esset coram Deo et
hominibus, et locus potius desertus,
quam habitabilis.

EBBO,

abbas quartus,

praefuit monasterio nostro anno
domini octingentesimo nonagesimo se-
cundo, temporibus Arnolfi, Ludovici et
Conradi imperatorum siue regum, et Ru-
dolphi episcopi Herbipolensis. Huius abba-
tis temporibus praedictus episcopus Ru-
dolphus, siue, ut alii uolunt, Dracholfus,
tradidit nostro monasterio loca quaedam
suae proprietatis, pro remedio animae
suae, uidelicet Gerlachshausen, Weivelt, et
dimidiam partem ad Stockheim et Lench-
heim, et Fuarbach et Castimallesdorf et Ste-
lindorf, et vineas duas ad Northrim, et ta-
men ratione, ut ipse reciperet ad dies vi-
tae loca praedicta suae proprietatis, et lo-
ca quaedam alia, quae tunc spectabant uice-
perpetua ad nostrum monasterium, ui-
delicet Hetzelheim, Hittenheim et Sterck-
heim et Rudenhausen. Post modum uero
eo mortuo omnia praedicta bona debe-
rent redire ad nostrum praefatum mona-
sterium, sicut antiquitas fuerat constitu-
tum. Omnia praedicta fuerunt ratifica-
ta et confirmata, per CONRADVM regem,
sicut patet ex quodam privilegio ipsius
Conradi regis, desuper nobis dato, quod
sic incipit.

In nomine sanctae et indiuiduae Tri-
nitatis.

CONRADVS diuina fauente clemen-
tia rex. Nouerit omnium fidelium
nostrorum praesentium scilicet et futuro-
rum industria: Qualiter quidem narra-
bilis et fidelis noster episcopus, Dracholfus,
nostram adiuturam serenitatem, noster, ut
quaedam proprietatis suae loca, pro re-
medio animae suae haberet tradita, ad

et monasteri-
um episcopo
Herbipole
subiicitur.

scribitur.

Inmediatus
monasterii
hanc distin-
git.

sed sub abba-
te illi Hart-
wigo.

con-

cecmobium Swarzacha appellatum. Haec A
sunt nomina locorum istorum, Gerlachs-
hausen, Weiuelt et diuisionem partem ad
Stoekheim, et Lanchheim et Feurbach et
Castilmalesdorff et Selinsdorff et uineas
duas ad Nordheim. Et contra ipse acci-
peret haec loca i Etzelheim, Hittenheim,
ut ad dies uitae suae potestatem haberet
praefata suae proprietatis loca et ista loca
habere. Post obitum uero suum firma con-
stare ad praefatum monasterium, rogans,
etiam nos, ut aliquam firmitatem conscri-
ptionis de hac re, et de illis locis, quae ad
uicium et amicum fratribus in eodem
monasterio Deo seruientibus fieri praece-
pinus. Haec sunt nomina locorum, quae
ad nictum et uicium ipsorum fratrum
pertinent, Tullistast et quae ad hoc perti-
nent, et ad Stadelon et ad Wifen-heida,
et ea, quae ad ea pertinent, cum uineis et
siluis. Nos uero hoc benigne suscipientes,
pro eius ipsorum fratrum, et ut uicium i-
dem episcopus in nostra consistat fidelitate,
commendando ipsi donauimus potestatem
de his rebus causa meliorandi, ita ut nullus
rex, uel aliqua dominationis persona suc-
cessorum nostrorum, potestatem habeat,
de illis rebus aliquid numerare. Inde istam
commendationis chartulam iussimus con-
scribi per quam uoluntus firmiter quae prae-
cipimus, quatenus praefatus episcopus de
istis rebus firmam habeat potestatem, ad
dies uitae, post obitum uero suum, sicut
antiquitus constitutum est. Et ut haec
chartula firma permaneat, nomen nostrum
eius subitis firmauimus, et annulo nostro
figillari iussimus.

C
R—A—D
V
I
N

Signum est domini Conradi
serenissimi regis. Salomon
cancellarius ad uicem
Piligrini, archicapellani,
recognoui. Data XI. Ca-

lend. Maii anno dominicae incarnationis,
nongentesimo decimo octauo, indictione
quinta. Anno uero regni serenissimi regis
Conradi septimo. Actum apud Franco-
nosurt. In Dei nomine feliciter amen.

VIII. Nota, quod quamuis in prae-
dicta constitutione habetur, quod epi-
scopus Rudolphus, siue Trachelfus prae-
dicta bona habere deberet usque ad diem
obitus sui, et postea redire deberent cum
plena potestate ad nostrum monasterium,
tamen non ita fuit seruatum. Nam
in nullis privilegiis uel chronicis aut et-
iam registris inuenitur, quod deinceps
praedicta bona habuimus in possessione.
Et sic patet, qualiter episcopi Herbipolen-
ses conuerterunt in usus proprios et suo-
rum res monasterii, et ea quae dedit no-
bis nosster fundator, inelytus dux et co-
mtes. *Meingandus* pro salute animae suae,

ipsi per uiolentiam suam et astutiam alie-
nauerunt ea a nostra ecclesia etc. Nota
etiam, quod ab hinc usque ad annum do-
mini millesimum primum, per annos se-
re octoginta, abbas nostri monasterii
uicauit, propter lites et guerras et inso-
lentiam episcoporum, qui, ut dictum est,
alienauerunt res monasterii nostri et
conuerterunt eas in usus proprios, per
dictos octoginta annos. De uno solum ab-
bate inuenitur aliquid in quodam priui-
legio, nomine *Tragulpho*: eius uero ele-
ctio, resgestae et obitus in quem annum
inciderint, non certo constat.

TRAGVLPHVS,

quintus abbas,

Præfuit anno nongentesimo et Trimi-
duodecimo, temporibus *CONRADI* re-
gis, qui illum singulari fauore profectus
est, donans monasterio nostro quodam
bona proprietatis suae, quae in hodiern-
um usque diem nobiles a *Seckendorf*
sub titulo feudali habent ab abbate hui-
us monasterii.

ALBOLDVS,

abbas sextus,

Alboldus ab-
bas VI. 1000.

ordinatur anno domini millesimo primo,
regnante gloriosissimo imperatore
HENRICO, anno regni eius primo, et
praefuit nostro monasterio annis duode-
cim. Huius uenerandi patris temporibus,
Heinricus Würzburgensis ecclesiae
praefuit, fecit roborari et confirmari li-
teras, super abbatiam nostri monasterii,
per interuentionem beatae KUNEGUN-
DIS, per Henricum, imperatorem huius
nominis secundum, *Coloniae*. Sequi-
tur exemplar illius confirmationis et
ratificationis.

Abbas
Suarth.
confirmatio

In nomine sanctae et indiuiduae Tri-
nitatis.

HEINRICVS diuina fauente cle-
mentia rex. Si quibus locis diu-
no cultui municipatis nostrae largitatis sta-
bilimus munificentia, diuinae pietatis nos
inde credimus et minime ambigimus remun-
nerandos magnificencia. Proinde om-
nium sanctae Dei ecclesiae nostrorumque
fidelium praesens et futura co-
gnoscat industria, qualiter uir uenerabi-
lis, Henricus, Würzburgensis uide-
licet ecclesiae praefuit, quondam regia
uel imperialis praecepta potentiae, nostrum
praesentium obtulit. In quibus habe-
batur insertum, quomodo *LYDOVICVS*
PIVS, interueniente memorandi nominis
Arno pontifice, quendam abbatiam, no-
mine Swarzacha, et monasterium secus
flumen Swarzach suum, cum om-
nibus

in quibus pertinentiis vel adiacentiis suis, A
in domum in honore sancti Salvatoris, pre-
tiosissimique martyrii Christi Chilian, in
urbe Würzburg corporatiter quie-
scentis, constructam, regiae auctoritatis
scripto tradidit et in perpetuum obimen-
da stabilivit. Quibus lectis, oblata sunt
alia dilectissimi senioris et nostri praede-
cessoris, tertii scilicet Ottonis impe-
ratoris, super eiusdem abbatis vel mo-
nasterii praecepta, Brunwardo bonae
memoriae pontifici tradita. Illa igitur
ita gestis, praefatus venerabilis praefatus,
Heinricus, nostram, per interuentum
dilectae coniugis nostrae, Kunegundis
videlicet reginae, suppliciter deprecatus
est excellenciam, quatenus sui nostrae-
que celsitudinis, super rebus praedictae
abbatis dignaretur largiri et gratia fir-
mitatis tradere scripta. Cuius quidem
bonellae petitioni primum pro amore Dei,
sanctique Chilian, martyrii Christi, pro
voto satisfaciens, per hoc regiae maie-
statu insignie, confirmans et validissime
corroborans ecclesiae, in honore sancti
saluatoris constructae, ubi charissimi no-
biscum patroni Chilian, martyrii Christi, cor-
poris requiescit, memoratam abbatiam et
monasterium, cum omnibus adiacentiis,
intensibus et appendiciis suis, in quibus-
cunque pagis et comitatibus iaceant, et
uniuersis, tam quae sitis, quam inui-
rendis, sicut in prioribus praedecessorum
nostrorum legimus praeceptis, eo tenore,
quatenus praefatus praefatus Heinri-
cus, sui que in perpetuum successores, ean-
dem abbatiam teneant, uiscent et securi
perpetim possideant, ordinem atque dis-
ponant, nostra nostrorumque successorum
contradictione remota. Et ut haec no-
strae confirmationis auctoritas stabilis et
incomulsa permaneat, hanc paginam in-
de conscriptam manu proprio sigillantes,
figilli nostri impressione insigniri iussimus.
Signum domini Heinrich regis inuiculis-
simum.

(L. S.)

Engelbertus cancel-
larius, ad uicem
Willigisi archicapel-
lani recognoui. Data V. Idus Febru-

arii, anno dominicae incarnationis, mille-
simo tertio, Indictione prima, anno se-
cundo domini HEINRICI regis. A-
ctum Coloniae. In Dei nomine felici-
titer. Amen.

HERIBERTVS,

septimus abbas,

ordinatur anno domini millesimo de-

cimo tertio et praefuit nostro mona-
sterio annis tantum duobus.

Eius temporibus, Heinrichus episcopus
Herbipolensis, frater Heriberti, archiepis-
copi Colonienis, in urbe Würzburg, monasterium sanctorum Petri et
Pauli sanctique Stephani protomarty-
ris construxit.

WALDERVS,

octauus abbas nostri monasterii,

ordinatur anno domini millesimo de-
cimo quinto, et praefuit nostro mona-
sterio annis XII. Eius temporibus,
anno uidelicet domini millesimo uige-
simo tertio, dedicatur ecclesia nostri
monasterii, sicut in antiquis calendaris
signatur.

WOLFFGERVS,

nonus abbas,

ordinatur anno domini millesimo tri-
gesimo quarto, et praefuit nostro mona-
sterio annis duodecim. Hic inter cae-
tera bona, quae fecit monasterio, dedi-
cavit capellam, siue oratorium sancti
Benedicti, quod consecrauit Bruno, Benedic-
tini episcopus.

Herbipolensis episcopus. Anno uide-
licet domini millesimo trigesimo octa-
uo, indictione septima VI. idus Septem-
bris, et ibi continentur reliquiae san-
ctorum martyrum, Maritini, Sigismun-
di, Cosmae et Damiani, Pontiani, Adel-
berti, Nicomedis, Pancratii, Valentini,
Saturnini, Crispiani, et sanctorum con-
fessorum, Benedicti, Lugeri, et sancta-
rum uirginum Dorae, Praxedis. Hic
etiam fecit fieri sarcophagum aureum
et argenteum, ornatum cum lapidibus
pretiosis, in quod repositum caput sanctae
Felicis, cum aliis multis reliquiis. I-
tem, hic etiam fecit conscribi plures li-
bros, inter quos praecipue fecit conscri-
bi ecclesiasticam historiam, in cuius fine
libri habentur hi uersus sequentes:

Iussu Wolfheri librum conscribere be-
nigne,

Hic lector numero quorum tibi nomina
monstro.

Nautgerus scriptor, nec non doctissimus
auctor,

Principio cepi primam partemque per-
egi.

Post hunc, Rupertus sequitur fidusque
Geroldus.

Hinc quoque Woltheras, uerso qui no-
mine dictus

Wolfrandus, quini partem scripsitque
libelli

Post hunc cum penam Gerardus quippe
sufurra

Ingreditur clauo sui cum comite et
Adelhero.

B

Omn-

Monasterium
Petri et Pauli
et S. Stephani

Abbas VIII.
Walderus

1015.

1023.

Abbas IX.
Wolffgerus

1034.

episcopum S.
Benedicti com-
secrat

1038.

Sanctorum
reliquias. In-
ueniuntur

Wolfheri hic
librum ecclesi-
asticum.

Abbas VII.
Heribertus

Omnibus his igitur sibi quas supra me-
merant
Mente bona ingentem sic aequare la-
bores.
Fortis Adaloldus pariterque pius Nice-
linus.
Vnde rogato Deum precibus, qui perle-
git istum.
Post mortem cunctis scandans super acbe-
ra caeli,
Lactitiis narium gaudens atque fruam-
tur.

EGGERDVS,

decimus abbas,

Abbas X. Eg-
geberdus

1042.

ordinatur anno dominice incarnationis millesimo quadragesimo septimo, temporibus HEINRICI imperatoris, tertii huius nominis, et *Adelberti* episcopi Heribipolensis. Hic primo fuit monachus sancti *Gorgonii Gregianopolis* in Gallia et togatus *Adelberti*, episcopi Heribipolensis, hoc fuit cum aliis fratribus transmissus, causa reformationis nostri monasterii, quod iam pene tam in temporalibus, quam in spiritualibus defecerat. Hic coepit solenniter reformatum nostrum monasterium, anno domini M. XLVII. et appellatur in omnibus nostris privilegiis et libris *Abbas venerabilis uita*. Plures libros seculi conscribi monasterio, multa monasteria reformauit, miraculis clariuit. Eius temporibus *Adelbertus*, venerabilis pontifex Würzburgensis, reedificauit nostrum monasterium, iam destructum et collapsum, et dotauit illud munificentissime: et ideo appellatur *secundus fundator*. Reedificauit autem illud in honore sancte Dei genitricis *Marie*, et sancte *Felicitatis* martyris, septemque filiorum eius. Idem anno pontificatus sui septimo, hoc est anno dominice incarnationis millesimo quadragesimo septimo, dedicauit basilicam, sancti *Galli*, sancti *Columbani*, deinde post annos decem, anno uidelicet pontificatus sui uigesimo quarto, hoc est anno domini millesimo sexagesimo quarto, indictione secunda XV. Calendis Decembris, dedicauit *oratorium cryptae* in honore sanctae Trinitatis ac uictoriosissimae crucis, et sancte Dei genitricis *Marie*, sancteque *Stephani* protomartyris: deinde post annos quatuor, hoc est anno pontificatus sui uigesimo octauo, dominice autem incarnationis M. LXXIV. Indictione duodecima, V. idus Septembris, dedicauit ecclesiam maiorem nostri monasterii, elapsis annis post *Meyngaudentem* fundatorem nostrum ducentis sexaginta annis, in honore sancte Dei genitricis *Marie* et sanctae *Felicitatis* martyris, septemque filiorum eius: et inter multas reliquias,

monasterii re-
formator,
1047.Eius secundus
fundator.

1047.

1054.

dedicauit orato-
rium cryptae.

1074.

quas posuit ad summum altare, posuit etiam ibidem dimidiam scire partem corporis sanctae *Felicitatis*. Item die praedicto consecratum est ab eodem altare inferius in ecclesia, in honore sanctae crucis Dei genitricis *Marie* et sanctae *Marie Magdalene*. Deinde proximo die, hoc est IV. idus Septembris, idem consecrauit duo altaria, super arcibus cryptae, unum uergens contra meridiem, in honore sanctorum Dei *Petri* et *Pauli* et omnium apostolorum. Alterum uero, quod est uerius aquilonem, dedicauit in honore sancti *Bartholomaei* apostoli et sanctorum martyrum *Cornelii* papae et sancti *Ciliani* episcopi et martyris. Deinde post annos duos, dominice uidelicet incarnationis M. LXXVI. anno sui pontificatus trigesimo, Idibus Octobris, indictione XV. dedicauit oratorium sanctorum confessorum *Martini*, *Gregorii*, *Nicolas*, atque *Benedicti* abbas. Item praedictus pontifex, noster fundator, in die dedicationis nostrae delegauit nobis, perpetuis temporibus ad habendum et possidendum VI. mansos et syluam, dictam *der Lichte-Wald*, cum omni utilitate in uilla, quae dicitur *Renobach*, et omnem decimationem ad *Dettelbach*, pertinentem; excepta tertia parte lini, et excepto uno manso, et excepta pecunia tertia parte, quae tunc ad patochialem spectabat. Item in dedicatione capellae sancti *Martini* praedictus pontifex delegauit nobis uineam unam, in loco, qui dicitur *Northrim*, ex ratione, ut singulis annis fratres inde charitatem habeant, in die eiusdem dedicationis. Obiit autem episcopus *Adelbertus* anno episcopatus sui quadragesimo secundo, et sepultus est in *Banaria*, in quodam monasterio, dicto *Lambach*. Quas autem persecutiones sustinuit in episcopatu, quare in maiori chronica. EGGERDVS autem uenerabilis abbas, postquam praefuit nostro monasterio annis XXVII. transiit ad dominum VII. calendis Decembris, anno domini M. LXXV.

et altare inferius consecrat.

et duo alia altaria.

1076.

et ex oratorio SS. confessorum 2

Legat herredon tunc mald

et uineam in Northrim

forte 14. 6. qu. uicit ad hoc d. anno. xii. pag. praedictus.

HERMANNVS,

episcopus Bambergensis,

prout in chronica nostri monasterii, & *Donationes* in legenda sancti *Ottonis* legitur, primo fuit monachus nostri monasterii, sub uenerabili abbate *EGGERDVS*, deinde fuit electus in episcopum Bambergensem, et tandem fuit depositus per papam *HILDEBRANDVM*, qui & *GREGORIUS VII.* dicitur, propter flammam accusationis *Simoniacae* prauitatis. Hic tradidit nobis uillam *Krantheim*, cum omni sua utilitate, cum aliis multis bonis,

Hermannus episc. Bauch.

Adalber.

nus. Huius etiam rogatu & abbatibus compensatione eiusdem pecunie, ad sumum altare et reliquias prædium suum, cum vineis et sylva sitis, et omnibus utensilibus, ad id prædium respicientibus, sub iure iurando posuit et delegavit.

Vadrici
præpositi

sepulturam. Obiit autem VII. calendas Iulii. Eodem tempore Vadricus, præpositus maioris ecclesie Bambergensis, inter alia multa bona, quæ contulit monasterio, vineas multas emit in *Summerach*, et eas monasterio tradidit. Hic etiam adificauit oratorium *S. Jacobi*. Eodem etiam tempore *Ludovicus de Castell*, comes, dedit nobis uillam dictam *Liffelbach*, cum omni sua utilitate, et constituit, ut de prouentibus et redditibus ejusdem indeficiens die ac nocte lumen ante altare principale habeatur. Huius *Hermann* meminit *Johannes Trübemius*, de uiris illustribus, libro quarto.

Ludouici de
Braidi.

LUDOVICUS,
miles de Braidi,

dedit nobis omnia bona sua, sibi in eadem uilla competentia. Eodem tempore *Egehardus de Zeuletsheim* dedit nobis uillam *Hundesbach*, cum omni sua utilitate et jurisdictione.

Egheardi de
Zeuletsheim.

EBBO,
canonicus,

dedit nobis bona sua, quæ habuit in *Lauckheim*. Item *Hermannus de Castell* et frater ipsius *Adalberus* plurima bona contulerunt monasterio, quorum primus dedit nobis prædium suum in *Lauckheim*, alter duos mansos in *Rudenhausen*. Ambo sunt apud nos sepulti.

Abbas XI.
Bvrcardus
1076.

BVRCARDVS,
abbas undecimus

ordinatur anno domini millesimo septuagesimo sexto, uiuente adhuc *Adalberone*, episcopo Würzburgenſi, uigintiquæ annis præfuit nostro monasterio, obiit XIII. calend. Februarii. Hic fuit uir magnæ religionis, et plura bona contulit monasterio. Hic plures libros fecit conscribi, et hic est numerus librorum, quos partim ante se scriptos inuenit, CLXXXIII. Eius temporibus, hoc est, anno millesimo, septuagesimo nono, quidam miles *Gernhard*, nomine de *Wiletsheim*, præfente dominum *Herman*o, quondam episcopo Bambergensi, prædictoque abbate, et omni congregatione sanctæ Felicitatis, de thesauro ejusdem monasterii, tres libras auri accepit, et pro auro et pro re-

plurimum li-
brorum au-
tor.

1079.
Donationes
Gerbardi de
Wiletsheim.

ALTMANNVS,
duodecimus abbas,

Abbas XII.
Altmannus
1096.

ordinatur anno millesimo nonagesimo sexto. Vixit in abbacia annis octodecim, moritur ultimo Calendæ Octobris. Hic iussit plures libros scribi, uidelicet quatuor missalia, tres lectionarius, duos sequentiarum, librum paralisponem, librum sapientie, in quinto uolumine *Augustinum*, de consensu Evangelistarum, *Hieronymum* super *Ezechielem*, librum etymologiarum *Isidori*, martyrologium et regulam et plura alia uide in maiori chronica.

librorum a-
utor

RVPERTVS,
decimus tertius abbas

Abbas XIII.
Rupertus.

ordinatur anno domini, millesimo centesimo decimo tertio. Vixit in abbacia annis uiginti duobus, obiit XII. calendas Martii. Temporibus prædicti abbatis, anno uidelicet millesimo centesimo decimo quinto, indictione octaua, *Helmicus*, comes de *Gerlachshausen*, uendit prædicto abbati omnia bona sua, quæ habuit in *Gerlachshausen* et *Summerach*, cum omnibus utilitatibus suis, pro tringinta marcis argenti et, quosdamque uixit, comes *Helmicus* tenebatur ei dare abbas *Rupertus* omni anno *denarios* et *quingenta modios*, de diuerso frumenti genere, item singulis annis tres *carredas uini*, duos *cereuisiæ*, decem modios *barcii*, quindecim *porcos*, *boves* quinque, *oues* decem. Idem comes dedit nobis parochiam in *Gerlachshausen*, quam habuit titulo feudali ab episcopo *Herbipolenſi*. Ista omnia ratificauit et approbauit *Erlingus*, episcopus *Herbipolenſis*, in synodo suæ ecclesie, coram multis prælatis. Hic etiam uenerabilis pontifex determinauit in prædicta synodo suæ ecclesie quandam contentionem inter nostrum et monasterium in *Kitzingen*, ex parte decima in *Tettelbach*. Prædicta omnia habentur in priuilegiis monasterii. Caeterum qualiter prædictus episcopus expulsus fuit ab episcopatu, et qualiter apud nos obtinuit sepulturam, clare habetur in chronicis nostris. Item temporibus prædicti abbatis contigit miraculum, quod narratur de muto, qui fuit sanatus in nostra ecclesia, in uigilia omnium sanctorum.

Donationes
comitis de
Gerlachshausen,

quæ confer-
untur,

mutus fons

Poppe abbas XIV.
1126.

POPPUS

decimus quartus abbas,

nostri monasterii ordinatur anno domini millesimo centesimo, vigesimo sexto, et qui eodem anno decellit ad meliora. Adeo pauca uel quasi nulla nostro monasterio potuit offendere bona.

Abbas XV.
Wolframvs.
1126.

WOLFRAMVS.

decimus quintus abbas

nostri monasterii ordinatur anno domini millesimo centesimo vigesimo sexto, qui et eodem anno moritur Calendis Octobris.

Abbas XVI.
Dyetricus,
1127.

DYETRICVS,

decimus sextus abbas,

ordinatur anno domini millesimo centesimo vigesimo septimo, et praefuit nostro monasterio annis quinque, moritur X. Calend. Octobris Aprilis.

Abbas XVII.
Gumpertus,
1143.

GYMPERTVS

decimus septimus abbas,

ordinatur anno domini millesimo centesimo, quadragesimo tertio: praefuit nostro monasterio annis septem, moritur Idibus Maii.

Abbas XIX.
Sigenhardus
1149.

SIGENHARDVS,

abbas decimus octauus

ordinatur anno domini millesimo centesimo quadragesimo nono, uixit in abbatia annis septendecim, obiit II. Idus Februarii. Hic fecit fieri lapidum sarcophagum, qui modo stat in medio nostrae ecclesiae, posuitque in illud ossa venerabilium uirorum, uidelicet *Meyngaudi* comitis, cuius ossa per trecentos et octo annos sub terra tumulata fuerunt, et *Erlingi*, episcopi Herbipolensis, nec non ossa *Eggiberti* et *Burcardi* abbatum. Hic etiam construxit capellam sancti Iohannis, supra uelut monasterii et locum inferius ante ecclesiam, qui dicitur *Paradisus*, quam etiam fecit aedificari et consecrari, anno dominicae incarnationis millesimo centesimo quingagesimo secundo, indictione XV. et XIII. calendis Decembris, per venerabilem *Gerhardum*, sanctae Würzburgensis ecclesiae antistitem, in honorem domini saluatoris, et sanctae ac uictoriosissimae crucis. Et in honore sanctae *Mariae*, sanctique *Iohannis* baptistae et sancti *Iohannis* apostoli et euangelistae et sancti *Sebastiani* martyris. Numerus reliquiarum ibidem in altari partes octoginta quatuor.

Abbas XIX.
Gotswinus
1165.

GOTSWINVS.

abbas decimus nonus

ordinatur anno domini millesimo, centesimo, sexagesimo quinto.

AVixit in abbatia annis quatuordecim, obiit XIII. Calendas Iulii. Hic construxit aedificium subtus chorum, supra altare sanctae crucis, distinctum sex columnis, cum capellis eorum uario et miro opere sculptum. Item duo altaria, *Mariae Magdalenae* uidelicet et sancti *uicpeti* martyris. Item duas partes ambitus, uerius ecclesiam et dormitorium, *B*cum columnis et capitulis suis quae et usque hodie antiquorum industriam artem demonstrant.

TRAGEBOTO

abbas uigessimus

Abbas XX.
Trageboto
1179.

ordinatur anno domini millesimo, centesimo, septuagesimo nono, uixit in abbatia annis duobus, obiit Calendis Ianuarii.

GOTFRIDVS

abbas uigessimus primus.

Abbas XXI.
Gotfridus,
1181.

ordinatur anno domini millesimo centesimo octuagesimo primo. Vixit in abbatia annis triginta duobus, obiit XVIII. Calendas Ianuarii. Huius uenerabilis patris soror, nomine *Mechthild*, in obitu suo delegauit nobis *quatuor talenta et sexaginta nummos, et decimam in Ojtheim*, quam quidam *Conradus* iure beneficii possedit et alteri impignora uerat, redemit et ecclesiae nostrae recuperauit et pro recompensa ordinauit praedictae sororis suae anniuersarium.

DYETRICVS,

uigessimus secundus abbas,

Abbas XXII.
Dyetricus
1189.

ordinatur anno domini millesimo ducentesimo decimo tertio. Vixit in abbatia annis undecim. Obiit X. Calendas Aprilis. Eo tempore, uidelicet anno domini M CC XVIII. *Conradus*, Würzburgensis uenerabilis pontifex, et imperialis aulae cancellarius, miserabiliter occisus in ciuitate Würzburgensis.

HEROLDVS,

uigessimus tertius abbas,

Heroldus,
abbas XXIII.

ordinatur anno domini millesimo ducentesimo uigesimo. Vixit in abbatia annis duodecim, obiit VI. Calendas Aprilis. Hoc tempore *Herbipolensis* ecclesia sustinuit multa et grauis damna. Conspirauerant enim contra dominum *Hermannum* episcopum Herbipolensem, episcopos *Bambergensis*, *Poppe* comes de *Henneberg*, *Rupertus* comes de *Cassele*, et alii quam plures, qui eidem ecclesiae multa mala intulerunt. Quibus turbationibus ciuitas *Swarzenfels* a *episcopo Swarzenfels* tradita est *conflagrat*. X. Calend. Decembris, Quo etiam in-

Herbipolensis ecclesia uenit a multis.
1189.

cen-

cendio aedificia claustrī perierunt, ut-
 A pote turrea cum campanis sonoris,
 horrea et alia aedificia. Causam huius
 mali et alia plura quāse in *chronica mai-*
ori cap. XX. Nota tamen, quod anno
 domini millesimo ducentesimo trige-
 simo, praedictus episcopus **HERMAN-**
NVS et comes **RUPERTVS**, reconciliati fu-
 erunt in hunc modum: quod dominus e-
 piscopus: deberet habere aduocationem
 claustrī et ciuitatis *Swarzensis*, nullaeque
GERLACHMAYSEN et omnium per li-
 mites adhaec pertinentium, sine omni con-
 tradictione, comes uero aduocatus ali-
 arum villarum, quarum nomina sunt haec:
 Northem, Vlberg, Dimbach, Eichfeld,
 Schönberg, uetus Lewb, Reipseldorff,
 Otzhausen, et praeterea aduocatum pos-
 sessionis ecclesiae praedictae Strelbach, C
 Volckach, Oltheim. Eius etiam tem-
 poribus quidam nobilis uir, *Fridericus* de
Scheinfeld, dedit nobis propter Deum ius
 patronatus, super capellam in *Suntheim*,
 quam donationem confirmauit *Dietric-*
us episcopus Herbipolensis, et totum
 capitulum canonicorum sancti *Chiliani*.
 Item temporibus praedicti abbatis con-
 trouersia inter nostrum monasterium et
Ebraccense fuit pacificata, ex parte silue
 iacentis inter *grangiam Bircenrod* et
 uillam *Römbach*.

SIMON

uigessimus quartus abbas,

ordinatur anno domini millesimo
 ducentesimo trigesimo tertio. Vi-
 xit in abbacia annis tredecim. Obiit E
 quarto nonas Aprilis. Hic dedit ad
 possidendum titulo feudali decimam in
Strelbach Ottoni militi de *Sommerach*. I-
 tem temporibus eius tradita est ciuitas
Herbipolensis in manus inimicorum su-
 orum.

RVTGERVS,

uigessimus quintus abbas,

ordinatur anno domini millesimo
 ducentesimo quadagesimo octauo.
 Vixit in abbacia annis uiginti tribus.
 Obiit vi. Calendas Martii. Huius abba-
 tis temporibus **HERMANVS** episco-
 pus Herbipolensis stabat, et sigillo pro-
 prio munuit, ut neque ipse, neque
 ullus successorum suorum, aduoca-
 tiam monasterii et oppidi *Swarzach* G
 alienaret, quod prius non fuit seruatum.
 Nam prius comites de Castell
 habuerunt praedictam aduocatum in
 beneficio, ab episcopatu *Herbipolensi*, et
 inde sunt secuta mala praemissa. Item
 praedictus episcopus priuilegiauit homi-
 nes ante monasterium, de non dan-
 da praecario, et istam immunitatem con-
 firmauit papa *Caelestinus*, in auctoritate
 apostolica. Item prohibuit sub ana-

thematē, ne aduocatus noster intra mu-
 ros monasterii exerceat placita et judi-
 cia cum suis subditis. Item dedit nob-
 is jus aduocationis domorum ante mo-
 nasterium et etiam molendinum retro
 claustrum. Item praedictus abbas emit
 a nobili uiro *Friderico de Scheinfeld* sex
 manfos suae proprietatis in *Bulach*,
 cum totali decima eiusdem campi, pro-
 pe *Suntheim* pro XXXII. libris Hallen-
 sibus. Item *Honorius* papa confirmauit
 nobis decimam in *Bulach*. Item emit
 allodium nostrum in *Tettelsbach* a comi-
 tibus in *Castell*, *Heinrico* et *Hermanne*,
 cum agris, uineis et pascuis et aliis om-
 nibus bonis, pro summa triginta quatuor
 marcarum argenti. Item eius tempo-
 ribus, anno domini millesimo ducenti-
 simo sexagesimo sexto, comes de *Henne-*
berg in Castell habuit consuetum, cum
Herbipolensibus et succubuit, et aesti-
 mati sunt praetempti, ab hora prima usque
 ad horam sextam, plures numero quam
 quingenti.

ARNOLDVS,

abbas uigessimus sextus,

ordinatur anno domini millesimo du-
 centesimo septuagesimo secundo. Vi-
 xit in abbacia annis octodecim. Obiit
 X. Calendas Maii. Eius temporibus, ui-
 delicet anno domini M. CC. LXXXIII.
 in die potentiana uirginis et martyris,
 comites de *Henneberg* et *Castell* uene-
 runt cum magno exercitu, et combus-
 erunt ciuitatem *Swarzach*, et spoliaue-
 runt monasterium, et incenderunt ec-
 clesiam beatae *Felicitatis*. Sed domi-
 nus *Valtricus de Hlamm* defendit mona-
 sterium ab incendio. Item huius ab-
 batis temporibus *Gertrud de Zabelstein*,
 relicta quondam *Heinrici Fuchs*, aduoca-
 ti in *Swarzach*, habuit in pignore ab
Iringo, episcopo *Herbipolensi*, aduoca-
 tiam in *Gerlachshausen*, pro ducentis
 F Quadraginta talentis Hallensium, quam
 pure propter DEVM dedit nobis, cum
 consensu domini *Beribaldi* episcopi qui
 hanc donationem ratificauit et confir-
 mauit. Postea anno domini millesimo,
 trecentesimo sexto, *Andreas*, episcopus
 Herbipolensis, literas domini *Irings* et
Geysradis de Zabelstein examinauit, et
 postea ipsam uenditionem ratificauit et
 confirmauit.

SYFRIDVS.

uigessimus septimus abbas

ordinatur anno domini millesimo du-
 centesimo et nonagesimo. Vixit in ab-
 bacia annis uiginti sex, obiit Nonis Fe-
 bruarii. Hic commendatur in regimi-
 ne monasterii super omnes abbates.
 Nam tempore, quo suscepit abbatiam
 inuenit monasterium nostrum in ma-
 gnis

Hermanus hic
 cum *Ruperto*
 comite supi-
 or.

Simon hic
 abbas.

Simon hic
 abbas.

Simon hic
 abbas.

Ruperto hic
 abbas.

Andreas hic
 abbas.

Andreas hic
 abbas.

Arnoldus hic
 abbas.

Arnoldus hic
 abbas.

Arnoldus hic
 abbas.

Arnoldus hic
 abbas.

Arnoldus hic
 abbas.

Arnoldus hic
 abbas.

Syfridus hic
 abbas.

gruis debitis: uerum ipse non solum ea soluit, sed plura precio emit, et monasterio acquisiuit. Aduocationes etiam uillarum nostrae ecclesiae tulit de manu comitum de *Castell* etc. Huius anno primo *Heinricus*, comes de *Castell*, dedit nobis ius aduocatie, super uillam *Römbach*. Deinde emit aduocatiā syluae *Lichtenwald* ab *Heinrico de Thinsfeld*, quam aduocatiā habuit titulo feudali a comite de *Castell*, pro centum et sex libris Hallensibus. Item *Heinricus* comes de *Castell* dedit nobis tunc pure propter Deum ius aduocationis, super praedictam syluam *Lichtenwald*. Deinde emit praedicti abbas, a comite *Friderico*, aduocatiā in *Iarkendorff*. Item emit annua bona *Heinrici comitis in Alten-Schönbach*, pro uiginti quinque libris Hallensium. Item emit aduocatiā in *Brun*, ab eodem *Heinrico* comite, pro ducentis decem et septem libris Hallensibus. Item emit aduocatiā uillarum a *Friderico* comite de *Castell*, *Northheim*, *Stadel*, *Swarzac*, *Reippeldorff*, excepto castro ibidem. Item a praedicto comite emit *moledinum* cum aliis multis, pro ducentis et quinque libris Hallensibus. Item emit a praedicto comite octo mansos in *Stadelo Swarzac*, pro centum septuaginta quinque Hallensibus. Item a praedicto comite emit aduocatiā uillae, dictae *Lamb*. Item a praedicto comite *Heinrico* emit aduocatiā *Sommerach*, pro sexcentis quinquaginta libris Hallensibus. Item recuperauit decimā in *Tettelbach*, alienatā a monasterio, per suos antecessores, cuidam militi, nomine *Conrado de Sickenhausen*, hereditibus suis constantissimē allegantibus, patrem eorum praenominatū decimā non sub nomine pignoris, sed rite emisse sibi et suis hereditibus, iure et titulo feudali. Huic negotio interposuit se *Magwaldus* episcopus Herbipolensis, cum quatuor fide dignis personis, et pacificauerunt causam praedictā in hunc modum: *Quod praedictus Syfridus deberet dare haereditibus praedicti militis quingentas libras Hallensium, diuersis terminis praenotatis. In festo Ioannis ducenta talenta, in Epiphania domini ducenta, in festo sanctae Walburgis centum, et sic decima cum suis pertinentiis ad ecclesiam in SWARZACH diminui rediit.*

Abbas
XXVIII,
Iohannes
1316.

JOHANNES,
uigessimus octauus abbas,

ordinatur anno domini millesimo trecentesimo decimo sexto. Vixit in abbatis annis decem et septem. Obiit secundo Idus Septembris. Temporibus praedicti abbatis fit concursus in *Dimbach* magnus et ibi aedificatur ec-

clesia, iussu *Wolfframi* episcopi Herbipolensis, quae postmodum committitur ad regendum monasterio nostro. Tunc etiam empta sunt bona, quae habet praedicta ecclesia *Wulstesei* usque *dem Berg*, pro summa sexaginta librarum Hallensium. Item praedictus abbas uendidit procuratoribus in *Dimbach* pro LXIV. libris Hallensibus certa bona uel redditus, cum consensu praedicti episcopi II. *malter* filiginis, VI. *malter* auenae. Item III. *libras* Hallensium de manso, dicto *die Widdersi*. Item VII. iugera uinearum, cum media sita in marchia uillae *Sommerach an Drailsloch*. Tunc etiam *Wolfframus* episcopus confirmauit omnia nostra priuilegia. Item idem concessit nobis parochiam in *Gerlachshausen*, cuius ius patronatus prius habuimus. Item capellano ibidem residenti taxauit suam praebendam. Ista omnia confirmauit *IOHANNES* papa XXII. Item abbas *Iohannes* habuit litigium cum *Hermannus de Thunuel*, propter syluam *Lichtenwald*. Item cum *Eberardo de Thunuel*, qui longo tempore retinuit sibi praedictam syluam, sed finaliter se recognouit et omnia nobis restituit. Item impignorauit curiam in *Vesperus* et redemit curiam in *Krauthaim*, quae alias totaliter fuisset alienata a monasterio.

Bona in
foss. aus dem
Berg.

parochia in
Gerlachshausen.

HEINRICVS,
uigessimus nonus abbas,

Abbas XXIX,
Heinricus
1316.

ordinatur anno domini m. cccxxxiv. Euxit in abbatis annis quinque. Obiit IV. idus Septembris. Hic instituit, ut semper residerent duo de conuentu nostro in *Dimbach*, aut unus, si necesse esset, cum sacerdote seculari. Item, ut pro tempore ibi habitantes simul uiuerent monastice, secundum formam nostri monasterii, simul comederent et simul biberent et se de uno panno uestirent. Item ordinauit, ut praedicti fratres haberent ius caedendi ligna, ad duodecim plaustra, pro ufo eorum, in loco, ubi nos secure pro tempore contigerit. Item ordinauit, ut bis in anno ascenderemus ad praedictum locum, cum processione, hoc est, in uigilia annunciationis Mariae et in uigilia assumptionis eiusdem. Item praedictus abbas contempsit, ut minuta decima in *Dimbach* emeretur a capellano siue praeposito ibidem, pro XI libris Hallensibus a plebano in *Gerlachshausen*, nomine *Henrico de Remel*.

CONRADVS,
abbas trigessimus,

Abbas XXX,
Conradus
1319.

ordinatur anno domini m. cccxxxix. uixit in abbatis annis tribus. Obiit X. kalendas Decembris. Temporibus iam dicti

dicti abbatis *Otto* episcopus *Herbipolensis* parochiam nostram a parochia oppidi in *Swarzsch*, quae tamen aetna longis temporibus fuerat separata. Consenserunt in praedicta separationem abbas et conventus, archidiaconus, plebanus in ciuitate dictus *Conradus* de nouitate. Item tunc fuit ordinatum, quod custos nostri monasterii haberet curam animarum nostrae parochiae. Idem abbas emit curiam in *Stadel-Swarzsch*, iuxta coemiterium, cum omnibus attinentiis suis, pro XL talentis Hallensibus. Hic etiam multa inuincibilia debita contraxit, propter quorundam alterius *Conradi* sui monachi, qui fuit capellanus ipsius abbatis. Hic circumuenit praedictum abbatem uerbis persussus, in dolo coram notario et testibus et expulit *Conradum* patrem suum et abbatem ab abbacia, et ipse se intrusit. Quapropter inter utrosque fuerunt litigia, quolibet eorum res nostri monasterii distraxit, alienauit, impignorauit, seu uendidit, ita ut in breui nostro monasterium praefatum deueniret, ad extremam necessitatem et paupertatem.

Abbas XXXI,
Waltherus,
1342.

WALTHERVS,

secundus huius nominis abbas, trigessimus primus,

ordinatur anno domini M. CCC. XLII. uixit in abbacia annis XI. Obiit IV. Nonis Februarii. Huius abbatis temporibus, in uigilia Mariae Magdalene, orto iam sole, inundatio *Mogari* facta fuerat maxima, ita quod fluxus *Mogari* tetigit limina parvae *S. Walpurgis*. Pontem *Herbipolensem*, *Kizingen* et *Ochsenfurt* ex impetu eiusdem *Mogari* penitus destruebantur, omnia insuper confirmata ab utroque latere totaliter fuerunt deuastata. Hoc contigit tempore praedicti abbatis, anno sui regiminis secundum. Eodem etiam anno frater *Wigandus* de *Norberga*, diaconus, fuit occisus per ciues de *Swarzsch*, in uigilia S. Petri, ad uincula per *Petrum Schenck Dörlinger* & *Hilbrand Schmid*. Causa huius mali fuit, quod cum baculo, quem gerebat in manu, in coemeterium oppidi *Swarzsch* sinum, quod mulieres siccandi gratia ibi posuissent, euerteret. Mulieres enim de hoc dolentes, coeperunt iuclamare nomina uirosum, qui cum occurrent, iuuenem iam fugientem extra portam persequuntur, et se occultantem in agris proditione canis, quem secum duxerunt, inuenerunt et miserabiliter interficiunt. Hic etiam *Waltherus*, cum consensu domini *Adelberti* episcopi, impignorauit decimam in *Tetzelbach*, septem annis *Erbaro* de

Quintus
Tetzelbach
impignoratur.

A *Hirschbarn*, canonico *Herbipolensi*, pro DC. talentis Hallensium, ea conditione, ut, reuolutis septem annis, decima cum omni sua integritate rediret ad nostram ecclesiam. Praedictus *Waltherus* emit pro summa LVII. librarum Hallensium decimam maiorem et minorem in *Oßheim* a quodam dicto *Conrado Siglog*.

B
WALTHERVS,
tertius huius nominis, abbas trigessimus secundus,

ordinatur anno domini M. CCCLIV. uixit in abbacia annis XII. Obiit idus Septembris. Hic uendidit seu impignorauit syluam, *den Lichtenwald*, *Gosfrido de Weisfeld*, cum omnibus suis attinentiis et iuribus, prout nobis antiquitus competeat, pro LXIV. talentis Hallensium, ea conditione, ut, si infra terminum quinque annorum praedicta sylua redimeretur, pro summa superius notata, omne ius praedictae syluae rediret ad nostrum monasterium uel ecclesiam. Hic etiam fecit fieri per magistrum *Conradum* de *Herbipoli*, anno domini M. CCCLXII. campanam magnam in *Dunri*, uersus abbatiam uel ciuitatem *Swarzsch*, et in eius superficie et margine sic reperitur scriptum.

Sum uox ex aere; trianuntio: funera flere;

Festa frequentari; nocuum tempusque fugare.

Felicitas gaude tanta dignissima laude.
Ihesus Nazarenus Rex Iudaeorum.

CONRADVS,

de *Mezenselt*, abbas XXXIII.

ordinatur anno domini M. CCCLXVI. uixit in abbacia annis XI. obiit VII. idus Iunii.

CRAFTO,*

de *Buchenau* abbas XXXIV.

ordinatur anno domini M. CCCLXXVII. uixit in abbacia annis XXIV. obiit VI. calendis Maii. Contra hunc insurrexit quidam monachus professus nostri monasterii et eundem prius abbatem annis septem, asserens, se habere bullam et litteras apostolicas, super dictam abbatiam, quarum tamen falsitas in fine apparuit et dictus *Crafto* de *Buchenau*, dictus *Leidenhammer*, ex eo, quia multas miseras sustinuit, tempore suae expulsiōis, restitutus. Hic construxit anteriorem partem chori, collapsis prioribus, et denuo fecit consecrari summum altare, repositis illis reliquiis prioribus, dimidiam fere partem corporis beatissimae *Felicitatis*, cum aliis multis reliquiis.

Abbas XXXII,
Waltherus,
1334.

Wigandus
1307.

Campana
magna
1362.

Abbas XXXIII,
Conradus
1466.

Abbas XXXIV,
Crafto
1477.

GRAF.

Abbas XXXV.
Craſto
1495.

CRAFTO.

de Biberem, abbas trigefimus quintus ordinatur anno domini M. CCCCXV. uixit in abbacia annis XV. obiit VI. Idus Septembris. Huius abbatis temporibus, anno uidelicet MCCCXCIX. fumma eccleſie Herbipolenſis uixit in praelio ciues ſuos conſpirantes, contra uenerabilem dominum *Gerhardum* epiſcopum et totum capitulum eius, et totum clerum, citra uillam *Bercheheim*. Ita quod interfecti ciues eorum et adjuutores ibi mortui fuerunt mille et centum uiri, ut dicebatur pro tunc. Contra hunc inſurrexit *Hilibrannus Zellner*, monachus noſtri monaſterii, et expulſit praedictum abbatem ab abbacia, duobus annis et ultra. Deinde anno domini M CCCC L Craſto abbas diu, ut dixi, expulſus, obtinuit uictoriam contra *Hilibrannum Zellner*, adiutorio *Hilibranni de Thungen*, ſub uenerabili antiſtiſte *Iohanne de Egloſſheim*, domino et epiſcopo Herbipolenſi. Praedictus autem *Hilibrannus Zellner* obſcinuit promotionem praepoſiturae in *Dimbach*, eo quod finxit, quod praedicta per ignorantiam eſſent facta vel acta. Hac

Monasterium
obseruatum

cauſa monaſterium incidit in multa debita et pericula inuincibilia, nun abſque graui uenditionis et alienationis bonorum monaſterii damno. Ad quod euitandum, comuni conſilio ſecutum, cum abbate praedicto, aſſentiente domini epiſcopi, commiſſum et commendatum eſt monaſterium omnimode *Wilhelmo de Thungen* militi, ad reſormandum et tuendum a debitoribus et aliis inſidiatoribus. Qui intromiſſus ſe de hac cura cauſa Dei et in breui ſua eximia fidelitate monaſterium praefatum reduxit ad ſtatum priſtinum, ſolatis debitoribus ſeu creditoribus. Iacet ſepultus in crypta, ſub lapide, in medio ante altare ſancti *Stephani*. Item praedictus abbas emit in *Stadel Svarzsch* curiam, ſoluentem annuatim quinque maldros tritici, quatuor auenae, ſeptem gallinas et XVIII. denarios, a nobili uiro dicto *Brant de Sabsheim* pro CX. florenſis. Idem emit pro Cl. florenſis omnia in *Stadel Svarzsch*, quae prius fuerant *Erbardi de Sabsheim*.

Abbas XXXIX
Caspas
1497.

CASPAR,

de Schenckberg, abbas XXXVI.

ordinatur anno domini M. CCCCXIII. uixit in abbacia annis XVII. obiit XVI. calendis Octobris. Hic primo fuit monachus monaſterii *S. Burcardi*, poſtea praepoſitus in *Albi*, tandem fit abbas hoc in loco. Nam tunc uacabat abbacia, poſt obitum domini *Craſtonis de Biberem*, cuius temporibus monaſterium redactum fuerat ad bonum ſtatum,

Aper *Wilhelmum de Thungen*. Hic cum

uideret, idem monaſterium, quaſi reſſorere et iterum oriri, coeperunt multi per ſas et neſas occaſiones offendere, quibus imminentiſſis poſſent praedictam abbatiā adipiſci, de quibus uixit iſte *Casper de Schenckberg* caeteris praeſuluit, et abbatiā uixit et uigore bullarum domini papae obtinuit. Hic bene rexit in temporalibus, ſed in ſpiritualibus more ſolito, ut fui autecelliores, parum fecit. Eius temporibus fit concilium Conſtantiense, anno domini M. CCCCXVI.

GEYER,

quidam monachus S. Burcardi, poſtea Abbas XXXVII. praepoſitus capellae B. uirginis cogri domini epiſcopi Herbipolenſis abbas XXXVII.

ordinatur anno domini M. CCCCXXX. non per electionem, ſed per intruſionem. Paruo tempore uixit in abbacia, uix per unum annum. Hic fuit ſcelus leproſus. Nomen eius et diem obitus ſui non potui reperire in antiquo martyrologio noſtro.

NICOLAVS,

de Gleifenberg abbas XXXVIII.

ordinatur anno domini M. CCCCXXXI. uixit in abbacia annis XVII. obiit VI. Nonis Martii. Hic fuit homo paruſe ſtaturae et aſperae mentis: hoſpitalitatem dilexit, ſed non eo modo, quo regula docet. Nam quod honori detraxit, turpitudini reſeruit, uoluptuoſe uixit, propter

et res pauperum et peregrinorum in uſus ſecularium et amicorum diſtraxit. Hic monaſterium noſtrum reduxit ad ultimam inopiam. Nam cenſus et redditus cum deſicerent, coepit quaedam alia impignorare et ſere ex toto monaſterio alienare et perpetually ſeparare. Quid ultra? cum debita contraxiſſet, ultra XII. miſſia florenorum, monachi ultro eius uſaniam non ſerentes, proclamationes contra eum faciunt, coram domino epiſcopo Herbipolenſi, qui et cognita rei ueritate eum depoſuit, qui et poſtmodum mortuus eſt peſſime, etiam excommunicatus. Temporibus huius abbatis Würzburgenſes coniuurationem fecerunt contra reuerendum dominum epiſcopum Herbipolenſem, *Iohannem de Brunn*, et eius totum capitulum praedictae ciuitatis: propter quas lites et guerras praedictus abbas fuit ſupra modum grauatus ſcuris et hoſpitalibus. Nam praedictus epiſcopus poſt certam uictoriam, quam habuit contra ſuos conſpiratores, prope monaſterium *Cell*, ordinis *Praenionſtranciſum*, moram traxit longam in caſtro *Stephansberg*; et qui

Abbas XXXVIII.
1498.

deuotum.

quicquid eguit, tam in tritico, quam in vino et aliis rebus, totum accepit de nostro monasterio. Hoc etiam tempore fit concilium Basileense, anno videlicet domini M. CCCCXXXIV.

ancillium
Basileense.
1434.

abbas XXXI.
Iohannes

IOHANNES,
WOLFFVS a Caspach, abbas
XXXIX

Nicolaus deposito subrogatur, anno domini M. CCCCXLIV. Et vero, cum, propter superiorum annorum motus et seditiones inter episcopum Würzburgensem, eius capitulares, ciues et subditos, quae tandem in apertum bellum et stragem exierunt, ut supra dictum, monastica disciplina collapsa esset, sicut in discessione subditorum a legitimo magistratu bellicisque omnes malorum species insunt, nec conuentuales, qui tum ferme omnes ex nobilitate erant, inter cancellos regulae et veterum statutorum, in quae nomina dederant, se continerent: de statu monasterii neglectisque et leuiter curatis legibus statuariis, eo tempore episcopus Würzburgensis, *Gotfridus* nomine, *genae baro Limburgicus*, certior factus, e collegio *Fuldensi*, diuo *Andreas* sacro et pietatis exercitatione, sicut etiam uetustatis ueneratione, prae aliis celebri, quosdam pietate et doctrina praestantes patres et fratres, qui collectum disciplinam eiusque pristinas laudes recuperent et in integrum restituant, aduocat. Quod cum impetrasset, diuinaque ope adspirante et recens accessit operam suam in omni christiana pietatis officio impigre urgentibus, sanctus ille constans restitutionis ueteris disciplinae feliciter euenisset: magnum inde animo laetitia cepit abbas *Iohannes* et summo nunquam deterrente, dormitorium et caenaculum, quod hodie *refectorium* uocant, e fundamento excitat. Quo facto numerus conuentualium maiorem in modum auctus est, occasione etiam inde porrecta, quod nobilibus e plebeio ordine nati aequarentur et fusciperentur. Circa quod ad rescriptum *Gregorii IX.* pontificis maximi respectum est, cuius haec sunt uerba: *Non generis, sed uirtutum nobilitas uitaque honestas, gratum Deo facient et idoneum seruitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles potantes elegit, sed ignobiles et pauperes, eo quod non est personarum accipio apud ipsum &c.* Hinc iure optimo dixit *Iohannes* monachus: *Quod ecclesia debet abundare uiris literatis et non auiis ferratis.* Dicit etiam *Hieronymus* probat: nobilitatem ex iniquitate procedere hoc modo. *Nobilitas, inquit, mundi nihil aliud est quam di-*

disciplina
collapsa.

reformatur.

et monasterium
augetur.

plebei ad-
mittuntur.

*Asiae inueterate. Omnes autem diuitiae de iniquitate descendunt. Unde et illa uulgata sententia mihi uidetur esse uerissima. Omnis diues aut iniquus, aut iniqui haerens. Nobilitas igitur generis ex iniquitate uenit. Ex cardinalis Iloffenhs *Heinricus*: Qui, inquit, superbis fatali diem clausit et eadem domo capitulari, quam exstruxerat, tumultus est. Vir omni laudis genere ad posteritatem praedicandus.*

1443.

EKHARDVS,
e collegio *Fuldensi* *Schwarzbachum* ac-
cessit, numero abbas XL.

Abbas XL.
Ekhardus

uir christianae pietatis et monasticae disciplinae, si quis alius, obseruantissimus: quam ad augendam et ornandam plurimum momenti attulit. Circa temporalia non mediocrem illi laborem fecit aeris alieni, praecelloribus constati, magnitudo, et per bellum, quod inter episcopum *Iohannem Würzburgensem*, bellum episcopi *Wurzburg.* cum *Alberto Brandenburgensi*, et marchionem *Albertum Brandenburgensem*, Germanicum gestum est, monasterio suo illatae acceptaeque graues elades. Eo enim seruente, collectarum, onerum, aliarumque miserationum, quibus infirmiores a potentioribus premuntur, quaeque bella inextrema comitantur, nullus neque finis neque modus fuit, securitate etiam publica subblata parumque totis itineribus. Sicut autem a ueteribus dictum est: *Aliquid mali propter uicinum malum*, ita illo etiam calamitoso bello accidit. *Marchio* enim magna manu equitum pedumque anno *MCCCCLXI.* *Kizinga* profectus, in pago *Summerach* bis pernoctauit, monasterium, ad se redimendum ab incendio, multat CC. modis aenae, dictum pagum *Summerach* quingentes, pagum *Northrim* CC. florenis, *Dullstak* et *Dimbach* incendio delet: flammis etiam grassatis in *Gerlachshausen*, similiter barbara feracitate ante monasterium et in eo omnibus aedificiis incensis, uno templo et dormitorio exceptis. Tot calamitatum concursu, multisque aliis cussis et laboribus fractus tandem *Ekhardus* pius et deuotus uirginis feculutus. *Ekhardo* eodem anno successit le-

multos causas
calamitatis.

Martinus, ab-
bas XLI.

Etus est MARTINVS, abbas XLI. eA pultus sub lapide abbatiali, ante altare
monasterio *Aegidiano Norimbergae*,
natione Austriacus, ab Eckhardo pro-
cul dubio uirtutis et pietatis com-
mendatione et praerogatione, singulari
iudicio accitus, cui ipse lampadem, ut
dicitur, traderet. Neque eum siue iudi-
cium suum siue opinio de Martino suo
sefellit. Is enim summae rerum prae-
fectus, cum maiorem partem pagorum,
decimarum, aduocatarum, iurium etc.
monasterii sibi crediti, in aliorum po-
testate, nexu hypothecae et pignoris
teneri comperisset: XVIII. millia flore-
norum, sub annuo censu, mutuo sumit.
Quibus maiori ex parte bona interuer-
sa et alienata ad monasterium redemit.
Eo onere solutus, lacera et flammis prope
deleta aedificia magnifice restituit
turribus, fossaque et muro monasterii
um circum circa cinxit.

Primus abbas
insulatus.

Primus est abbas Swarzenhensium
qui mitratus, siue, ut uulgo INFLA-
TVS, se spectandum praebuerit, orna-
mento illo mitrae siue insulae, a sede ap-
ostolica, pro se suisque successoribus,
perbenigne, citra ambitum, secus ac
hodie quandoque fieri solet, honestatus.
Frequentem fuit conuentum, numero
supra quinquaginta conuentualium, ex-
emploque praefloris sui, monasticam
disciplinam nutientem quasi et prostra-
tam, inuenta malignitate bellorum ci-
uiliu et confusione rerum diuinarum
humanarumque licentia multiplici, di-
ligenter coluit et feliciter restituit, in-
ducta acceptaque obseruantia *Bursfel-*
densi anno M. CCCC. LXXX. Obiit
xxv. die februarii anno MCCCCXCIV.
multis egregijs pietatis, frugalitatis et
tuendae rei familiaris exemplis postea
relictis,

Michael, ab-
bas XLII.

Martinus successorem habuit MI-
CHAELEM, Grolshouensem, ordi-
ne et numero XLII. monasterii *Swar-*
zach abbatem, rite lectum anno
M. CCCC. XCIV. Hic abbas magni-
ficam campanam fieri fecit, quam in tur-
rim citiorem, uersus aquilonem, col-
locauit, quae postea in uesania rusti-
corum, anno M.D. XXV. cum caeteris
monasterii ornamento est absumpta. Qui
cum grandaeuus esset, nec quotidianis
curis et laboribus eius industria respon-
deret, mundi peractis, nono post ele-
ctionem suam anno, hoc est millesimo
quingentesimo tertio, abbatia ita cedit,
ut peculiaris sibi habitatio iuxta partem
monasterii assignaretur et priuata men-
sa instrueretur, alimentis etiam in binos
famulos constitutis, cum stipe annua
CC. florenorum, quae ipsi annua tan-
tum fuit. Obiit enim in die S. Burcar-
di episcopi, anno domini M.DIV. fe-

S. Iacobi.

Cedenti Michaeli successit PAVLVS,
patria Dettelbachensis, abbas XLIII. die
conuersionis Pauli, sibi cognomine, ue-
tus cellerariae, ut uocant, monasterii
Swarzach promus condus, sed duobus
post electionem annis elapsis, *Syphila-*
de morbo, die XXX. Martii anno domi-
ni M. D. V. est absumtus sepultusque
sub lapide abbatiali, iuxta altare uirgi-
nis matris.

Cum per obitum Pauli abbatia uaca-
ret nouusque abbas eligendus esset, tri-
bus conuentualibus *Georgio Frez*, prio-
ri, *Nicolao Scholl*, cellerario, et *Ni-*
colao Wurube, culinae praefecto, paria
uota obuenerunt. Heic cum ambitio-
ne certaretur, inter tres illos, quinsam
eorum praefectus: controuersia illa ad e-
piscopum *Wurzburgensem Laurenti-*
um a Bibra reiecta est, qui ipsis fra-
trem *GEORGIVM Wolffbach*, co-
riorii filium, *Wurzburgi* praefectum
culinae, in monasterio *S. Stephani* ibi-
dem, abbatem nominauit. Inique hoc
tulere aegreque conuentuales praeten-
debantque, hoc non fuisse mentis suae,
ut extraneus ipsi praeficiatur, sed aliquis
ex corpore ipsorum. Quibus cum res-
ponderetur: citra ullam exceptionem
ipsum nominandi abbatem ordinario
suo episcopo permisisse, nolentes uo-
lentes conqueuerunt. Atque hoc ca-
su euenisse uidetur, quod accidit, cum
VRANVS, quondam papa, iussisset fra-
tribus minoribus, ut ei darent in scri-
ptis nomina trium uiuorum eiusdem
sodalitii, ut unum ex illis cardinalem
crearet: illi tria nomina scripserunt,
forma sphaerae, ne ex ordine cognosce-
ret, quem illi digniorem iudicaret.
Quibus VRANVS, ordinem, inquit,
peruertissis et ego ordinem peruertam, o-
mnissique illis, generalem ordinis eue-
xit.

Eo ergo modo factus est abbas GE-
ORGIVS, cuius diligentia et dexte-
ritas in tuenda administrandaque fa-
miliari multum commendabatur, ut se
debitis maxime urgentibus aliquo mo-
do liberaret et aliquatenus colligeret
tertiam partem decimae in *Dettelbach*,
monasterio *Bircklingen*, cuius hodie
praeter rudera nihil superest, pro se-
ptem mille florenis hypothecae nexu
obstrinxit. Erat bona spes de ipso con-
cepta, sua uigilantia et cura effectum i-
ri, ut monasterium et debitorum uora-
gine eripiat: nec ea sefellisset, si bas-
que seruili rusticorum tumultu, qui
maximis clodibus germaniam afflixit et
obruit, quasi irata tempestate, anno
M.D. XXV. fuisset, et eius consilia co-
natusque ad publicam priuatamque mo-
na-

Ob eueniret
alium discor-
diam.

extraneus ab-
bas.

Georgius, ab-
bas XLIV.

Consilia de e-
mendando
monasterio
facta

belli rusticorum
irritis reddun-
tar.

naſterii utilitatem directos, ceu turbine A quodam, ſubito proſtraviſſet. Cocun- te enim ad ſigna ſactioſa illa et furioſa a- greſtium multitudine, et quaſi ad pile- um vocata, cum paſſim in coenobia, clauſtra, arces et caſtra, et quæ ad reſi- ſtendum eorundem furori infirmiora eſſent, flamma et ferro graſſarentur et uſtarent, quædam etiam ſolo ſequen- rent: abbas GEORGIVS, conſulto pri- us epiſcopo CONRADO ordinario, om- nes fui monaſterii ſubditos, die XXIV. Aprilis ad ſe conuocat, quibus amanter et paterne ſalutatis et appellatis, propo- nit: *Quanta malorum eluuiæ, ruptis quaſi oggeribus, ex interſino motu ſubdi- torum, contra legitimum magiſtratum pro- muer: debere ipſos in antiqua fide per- ſiſtere, ne ſaſe leuiter inſanire, auſi ſi quaſi inſuſas quiritandi cauſas habeant, uelle ſe æquo animo cognoſcere et opportuna remedia adhibere, ut, ſi quid diuini in ipſorum animis coaliuiſſet, totum id chriſtiana temperatione et modeſtia molitur.* Proinde commendare ſe ipſorum fidei ac tutelæ ſe ipſum, conuentuales ſuos et to- tum monaſterium, quod ipſorum et libe- rorum eorundem quaſi hoſpitalis quæ- dam domus ſit. Summa orationis fuit, ad commouendum ſubditos graui com- pellatione, ſi ſactioſi quidam agreſtes, quas nouis rebus ſtudere palam eſſet, ad monaſterium conuolarent et cla- mum ei dare uellent; illud præcaue- ant officiumque fidelium uiro- rum impigre et fortiter præſtent. Erant inter ſubditos nonnulli ſanioribus animis, qui componendis rebus annonæ præ- feſtos excubitores, aliosque præſidia- rios diſponerent; ſed hoc fruſtra fuit.

Factioſi enim multitudo, libidine animi et cupiditate prædæ huc illuc impul- ſi, truci ululatu et fremitu clauas ad cellam uinariam et penu cibarium ſta- girabat. Quibus ui minisque efflagita- tis, cum eorum non pauci nimio uino ſe ingurgitaſſent, intempeſta nocte in dormitorio conuerſorum exortus eſt ignis; qui cum ita exaruiſſet, ut amplius diſſimulari et regi non poſſet, et ad i- gnem conclamaretur; hi factioſi ianu- as in ambobus dormitoriis perfringere, conuentualibus extrema minitari, om- nia denique clamoribus trepidatio- ne et tumultu complere. Quo pau- ſæ nonnulli e conuentualibus, tene- bræ enim et exortum incendium om- nia terribiliora reddebant, alii extra murum ſe præcipites dare, alii ſe in factioſorum fraternitatem, quæ teſſera ipſorum fuit, quoad furor eorum qui- eſcat, nomen ſe dare ſimulare.

At abbas Georgius eo nocturno tu- multu, temulentis clamoribus et atro- ci impulſu ianuorum excitatus, cum iam

etiam ipſius oſtium a furioſis et temu- lentis quaſari et pulſari coepiſſet, con- ſilio et tempore et, ut dicitur, in arena quaſi capto, aureos aliquot ſuperuen- ſas duas marmoras in conclauſi ſuo, ceu bolum in fauces eorum proijcit.

Nec mora cum cellario F. Nicolao, et F. Iohanne potatore, ſucceſſore poſtea ſuo, ſe extra abbatiam in hortum con- tinentu et inde per abſtruſum ſpecum, e quo murus occulte permeabatur, in tu- tum proripit, triduumque apud Iohan- nem Zroldum in Gerlachshauſen cum ſuis lateat. Poſtridie idem abbas Ziroldum hoſpitem ſuum, egregia erga ſe fi- de hominem, in monaſterium mittit percunctatum; æquid in monaſterio a perduellibus et pacis otiiſque communis hoſtibus agatur? quæ eorum nemi, uoluntar, quoniam ſpiritus gerant? qui rediens reuulit, aut eos illos prociſos ab- bati ad fugam, ſequi cum iis, quas ſecum habebat, in tuto ſilendum ſaluſi fuiſſe.

Enim factum, ut temulentis et furioſis inter ſe ipſi pugnis uerberibusque con- tenderint et abbati hero ſuo ad eundem ſpatium reliquerint. Intellexiſſe etiam ſe, factioſos ſubditos in hoc eſſe, ut

cum Ottenwaldenſibus agreſtibus, eodem morbo cum ipſis laborantibus, copias ſuas coniungant inque eorum fraternitatem proniſcuam, quam uocabant, ſatiſſi- tem potius, diſcedant, eoque ad noſſita- tem faciendam ſpe prædæ et populatio- num ad ſe accerſant: factioſos etiam ſibi pro- ponant.

Quo intellecto, cum omnia circa ſe quaſi ruere, clademque mona- ſterii ante oculos proſpiceret abbas GE- ORGIVS: ſuam ſuorumque ſalutem fu- rioſis et non tam a ſe quam Deo deſce- ſcentibus ſubditis credere dubitans, memor ueteris dicti: a furore ruſtico- rum libera nos domine: mutato itaque habitu, ſicut et poſt magna pars con- uentualium, Norimbergam peruenit. Coeunte ergo et conuocata a Thubaro uſque ad an- ſtæ Ottenwaldenſibus, aliſque locis ad Norimbergam eſſentem multitu- dine, et quæ cū conſternatis ad arma monaſterii ſubditis, copias uiresque mutas iungentes, cum efferati illi ad monaſterii direptionem, ſacrilegia facta, diſſipa- tionem priuilegiorum, quæ deſoſa, at i- pſis prodita, e uisceribus terræ erue- rent, et, ut paucis dicam, ad omne nefas et maleficium, rerum denique di- uinarum humanarumque conturbatio- nem, nihil ſibi reliquum ſacerent, ue-

(C) 2

Georgii abb. oratione.

ſubditis ſtrati- ſi band com- munitur.

quæreſt cal- lide ſe ſubdi- tis monaſte- rio.

Truculenta reſponſum con- ſilio.

En fuga cla- ſſis et Norim- bergæ exan- lanti.

ſerui ſubdi- torum pater monaſterium.

iura, quæ habuit in municipio **Stadel**, **Schwarzach** supra nominato, reuerendissimo episcopo Würzburgensi **Conrado**, pro M. DCCCLIII. florenis vendiderit: sed etiam hoc flagitarit, ut ius advocatiæ, vulgo dicitur *Bögen*, quod monasterio in aliis locis circum vicinis super subditis competeat, in dictum episcopum et eius ecclesiam transferret. Sed hanc eius exacerbationem molliuit uicique religiosa moderatio optimi et laudatissimi principis, ultro oblata non acceptantis, imo dissuadentis et monentis, ut, quæ monastici sui iuris sint, diligenter teneatur et custodiantur: in quosq. neruis destituitur, se monasterio optime de sua ecclesia merito re et consiliis nunquam defuturum. Intelligebat enim sapientissimus princeps illa alienatione præcipui iuris et potestatis neruos quasi incisum iri monasterio, aliis tunc afflictissimo, nec restare, unde alias se ex lerna tot malorum recolligat et recreet. Tot igitur laboribus et periculis persunctus abbas **Georgius**, ex hac uita placide decessit calendis Maii, anno M. D. XXXV., cum XXX. annos monasterio laudabiliter præfuisset: sepultus in centro ecclesiæ ante altare S. crucis.

Georgio successit supra nominatus **IOHANNES Pöleator**, prior nostri conventus et uico **Northern**, ad monasterium **Schwarzach** propiciario iure pertinente, oriundus, lectus in abbatem, eodem mense et anno. De cuius gestis nihil amplius constat, quam quod templi murum refecit, et reliquas turres circa monasterium rursus texit et decimam uini et frumenti in **Abtschwinden** cum *Luchsis a Buttschwanen*, pro quibusdam subditis, censibus, redditibus, iuribus, et feudis in **Northern**, **Summerach**, **Dimbach**, **Kellern** et **Eßberndorf**, anno M. D. XXXVI. permutauit. Obiit anno domini M. D. XL. feria sexta, post festum Mathiæ apostoli.

Iohanne fato suo defuncto, successit est abbas XI. VI. **NICOLAUS SCHOLL**, ex **Greuenkeinseldor** oriundus, filius nautæ ibidem, sexagenarius iam et cellerarius per XXVI. annos administrator, siue ut ueteres locuti sunt, promus condus. Ad gubernacula monasterii adhibitus, reperit aes alicuius XIV. millium florenorum, cum onere annui census. Quia suten prædecessor ipsius nihil in parata pecunia reliquerat, ad liberandum se ab iam dicto annuo censu, uendit **Friderico Zollern** in **Geubach**, maximo monasterii damno, curiam in **Krautheim**, cum XLV. maldris frumenti annui reditus, nullis carnis priuilegiis, **Gastmachers** **ünern**,

ouis, censibus et iure feudali super uicinis et bonis ibidem in **Krautheim**. Ad illam iacturam accessit alia, quod opera conuenualium suorum non satis probe aut fideli uteretur: subditi etiam nouis opinionibus circa religionem corrupti, maligne et improbe decimas præstabant. Quibus ille difficultatibus circumscriptus, animoque per se angusto et anxio, ne dicam abiecto, quasi e bonis monasterii uix annui census solutio constari queat, episcopo **Conrado**, Würzburgensi, gente a **Bibra**, reliquas duas partes decimæ uini in **Dettelbach** irreuocabiler uendit, similiter redditus, census, feuda, laudemia totaque decimam frumenti et quicquid iurium et emolumentorum in **Dettelbach** et **Schwarzach** et **Bibergau** ad monasterium pertinuit, alienat, accepto pretio XI. millium et CC. florenorum, quæ summa se a nexu aeris alieni exsoluisse, aliene putabat.

Sed prædicanda, nisi facere, liberalitas episcopi **CONRADI**, qui abbat **NICOLAUS** insuper duo mille et CCCC. aureos florenos rhenanos, absque annui census præstatione, ea lege credidit, ut eos intra octennium dissolueret: amplissimis uicisim bonis et iuribus monasterii longe infra dimidium iusti pretii petitis, quo grauius monasterio uulnus uix inligi poterat. Quæ enim, ut dixi, bona, iura, decimæ aliæque, per annos prope quingentos et iam inde ab **Adelheronis**, piencissimi episcopi Würzburgensis, temporibus, patrimonium seu peculium monasterii **Schwarzach** fuere: damno illa alienatione in aliam potestatem, anno M. D. XLIV. peruenere et a suo corpore quasi membra abscissa sunt, ut præter relictionem tertiæ partis decimæ, monasterio **Birchlingen** septem mille florenos, sicut supra quoque meminimus, hypotheriæ nexu obstrictæ, nihil iuris iudicarii successioribus amplius relictum sit.

Porro quemadmodum uulgo dicitur, nulla calamitas sola: incidit post biennium **Smakaldicus bellum**, cuius capita et duces fuere **elector Saxonie** et **landgrafus Hassie**, qui cum triginta millibus equitum et peditum die XXVI. et seq. Iulii ad monasterium, minime expectatis hospitibus, messis præsertim flauescens tempore castra, posuerunt, quorum exercitus more militum nostri temporis, rapto uiuens, monasterium maioremque partem subditorum eius diripuit, uinum, frumentum, pabulum, utensilia, suppellectilia auxerit et abstulit, maius minusque pecus abegit, uiuaria, alio corruuiatis aquis, expiscata est: in conclauibus fores, fenestras, fornaces perfrexit, quassauit, euerxit et, ut breuiter dicatur, nullum non bar-

(C) 3

barse

episcopi Würzburgensis dissuade mus.

ac placide dem obit.

Abbas XLV. Georgio

1736.

Abbas XLVI. Nicolaus

uendit curiam in Krautheim

ut et iura monasterii in Dettelbach

Conradi LP. episcopi uix liberalitas.

Bellum Smakaldicum cum monasterio fere castrisum.

barae infolentiae et feritatis ab eis exemplum editum est. Grauius quidem afflicta haec noua calamitas decrepitem pium senem ipsumque monasterium, et qua tamen nec sine numine diuum felicitur, ceu et mediis iratimariis procellis, eluctatus est, operam fidelem et indefessam in omni fortuna nauantibus Fr. *Wolfgangus Zobel*, suo post successore, et *Iudocus Iacobus* conuentualibus, et ora quasi fracti nauigii tabulas communis iacturae faciendae causa colligentibus. Quo triplici quasi funiculo Salomonis commexo, post nubila Phœbus affulsit. Naetus enim abbas spatium respirandi a tormalorum concursu, abbati *Landheimensi* M. DCC florenos, pro quibus uisurae nominæ anatum quinque plastra, siue fudra uini, de decima *Northeimensi* pendenda erant, perfoluit. Cumque iam in hoc esset totus, ut a dicto monasterio *Landheimensi* decimam redditus aliosque prouentus, in *Eßbergsdorf* et *Oßheim*, pro MMD florenis redimeret, aduersa ualentudine circa festum Michaelis tentari coepit, qua ingruenscente, eoque ad uigiliam usque *Simonis et Iudae* apostolorum, anno MDLI decumbente, ita ex hac aerummarum ualle deceluit, ut non obscuras, licet nimis feras, poenitudinis suae, ob alienatam decimam in *Detelsbach*, cum etiam iam iam efflaret animam, significationes daret, et post se relinqueret.

Abbas XLVI
Leonhardus

Nicolaus uita functo, iniqua, ne dicam irata, facti lege datus est successor L. E. ONHARDVS *Gurzheim*, prior, XI. die Nouembris, anno MDLI. abbas numero XLVII suscepto abbatiæ defungendae munere, monasterium necessitaria rerum omnium copia instructum reperit. Sed ecce noua tempestas ingruit. Sequente enim anno M. D. LII. confederati principes, elector Saxoniae *Mauritius* et *Albertus*, marchio Brandeburgensis, junior dictus, cum contra caesarem CAROLVM infesta arma mouerent, in eorum transitu *Augustam Vindelicam* uersus, prope monasterio damna data sunt, de quibus supra a Smalcaldicis illatis acceptisque dictum est. Longissimum heic esset referre, quomodo confederatione *Bannbergensis*, *Würzburgensis* episcoporum et lenatus *Norici*, uires laertique marchionis tribus praeliis, quorum postremum commissum est prope monasterium am *Lindhoff*, *Dulenberg* *Göben* *Schreß*, die XV. Iulii, anno M. D. LIV. fracti et contusi sunt, ut postea, uel si ipsum schierontis moueret, restaurare bellum et ipse quiescere nunquam puerit aut uoluierit, donec illi mors obstititae contumaciae sinem attulerit.

Protegit quidem praepotens Deus domum *S. Felicitatis* a ferro, flamma, direptione, uastitate, toto illo bello crudeli et extiali, quod uulgo marchionum dicitur: at eiusdem pagi omnes, praeter *Northeim*, hostili iniuriae expositi, multoties direpti fuere. Requiebat tristissima illa facies, et ut ille canit, patriae intrecantis imago, frugi patrem familias et in omnes rerum occasiones intentum: sed contra ac sperabatur euenit. *Leonhardus* enim ille, qui, cum in minoribus esset, optimam de se spem frugi continentisque hominis praebuisset, factus abbas, totus immutatus est, talenque se patrem familias gessit, ut, uisitante reuerendissimo episcopo *Würzburgensis, Melchior*, Cuigore indulti apostolici et dioeceseanae legis potestate, monasterium, nihil maioris minorisque pecoris, casei, butyri, nihil panis, uini, pabuli, superesset, nulli item agri sati, uiuaria piscium inania, nihil tectum aut fartum appareret. Ad quae, ob procellam bellicae calamitatis, forsitan conuiueri potuisset, simores ad frugalitatem adornasset et nisi a alienum, ad aliquot milia florenorum, conlasset, decimam uini in *Swarzenau*, citra scitam et uoluntatem conuentus, remisso pacto de relucendo, irreuocabiliter uendidisset, uicum *Neuß* ausu *Berg*, cum decima, omnibus fratribus et prouentibus, nexu hypothecae obstrinxisset. Quibus et alius a dicto reuerendissimo episcopo cognitis, *Leonhardus* loco mouit, et ultra semestrem in aulico conuietu montis, supra urbem fouit, inde in monasterium *S. Stephano* transtulit, in quo per biennium uixit. Sed anno domini MDLIX. reuerendissimus *Fridericus*, episcopus *Würzburgensis*, in certum quo motu et qua commendatione, eum ad abbatiæ *Auracensem*, quæ ad Salam fluium est, destinauit, in qua eadem frugalitatis et continentiae, tuendae etiam reifamiliaris signa, quae in monasterio *Swarzach*, edidit, testaturque; de se fecit, quod *SENeca* inquit: *Nunquam uita bona fide mansuescit ac repressa aliquantisper, tamen erumpunt.* Quibus pernotus *Fridericus*, episcopus, reuocato ei ab abbatiæ necessariae uitae degendae subsidia, in monasterio *S. Iacobi*, ad Scotos extra urbem, constituit, in quo et uitae suae finem inuenit.

Habuit abbas *Leonhardus* penes se, inter conuentuales, frugi et industrios rei domesticæ curatores et custodes, P. *Wolfgangum Zobelium*, priorem et F. *Iudocum Iacobum*, postularum ad abbatiæ *Auracensem*, anno MDLXVII cui summa laude per biennium praefuit, nec non F. *Simonem*, coquum F. *Iohannem* *Bur-*

deceat,

abbatis prior,

factus abbas *Auracensis*

mones tend

Leonhardus
XLII

Burcardum et alius. Hi cum non ob-
scure prae se ferrent, displicere sibi
dissolutam ipsius uitam et rei familiaris
dissipationem, e quo extrema malorum
metuenda sint, libereque monerent, ut
ad meliorem frugem se reuocet et, quid
sui muneris sit, in se descendat: hinc i-
dem ipsis accidit monitoribus, quod
Cassandrae monitrici apud Troianos;
hoc est, furdo fabulam concinere. De-
turbato ergo abbacia *Leonardo*, concor-
dibus uotis electus est, pridie Iohannes
baptistae, anno domini MDMVI. dictus
prior.

Abbas
XL. IIX.
Wolfgangus
homo frugalis

WOLFGANGVS Zobellus
Tubarotingensis, qui etsi tenui parum-
que firma ualitudine uteretur, conuen-
uales tamen, quos dixi, fideles et indu-
strius, ipso inspectore, se circa oeco-
nomiam praestitere. Id cum continen-
ter et claustraliter se gereret, eandem
disciplinam a suis requirebat nulloque
negotio impetravit effecitque. Na-
tulenim est illud: *Bonus dux bonum facit comitem.* Noti etiam uerius *Claudianis*

*In commune iubet si quid confesque te-
nendum,*
(aequi.)

*Primus iussu subit, tuos obseruantior
Fit populus nec ferre negat, cum uideris
ipsum*

Auctorem parere sibi etc.

Monasterio magna laude et utiliter
praefuit, per soluta magna parte debito-
rum, a decoctore patrimonii S. Felici-
tatis, *Leonardo* aliusque sibi relictorum.
Redemit decimam in *Kirschbambach* a no-
bilibus de *Wichsenheim*. Extraxit do-
mum infirmorum, supra rium,
monasterium ioterlabentem, Arcu-
to siue fornicato opere iunxit chorum
medium, sedilibus in eo assabre factis.
Renunciavit monasterio *Lanckheim* re-
dimendam decimam census, reditus ut
reotas in *Efschersdorff* et *Ostheim*, cui
renunciacioni cum se aduersum ostend-
eret *Fridericus*, dicti monasterii abbas,
medietatem eius ad dies usque uitae
fruendam utendamque, pro M. DL. flo-
renis, concessit *Georgio Ludouico* a *Sohn-
stein*, cuius opera efficaci factum est, ut
monasterium et *Sohnstein* possessionem
decimae adipiscerentur. Sed ante-
quam controuersia illa exhauriretur,
paralyti tactus decedit idem *Woffgan-
gus*, antiquae probitatis et christianae
pietatis uirum exemplar, die XVI. Maii
anno M. D. LXIII. aetatis XL. commu-
ni luctu suorum et moerore, ingenti sui
desiderio relicta.

Abbas XLIX.
Iohannes Bur-
cardus.

Quod illis desiderium successor datus
breui post, hoc est die XXIV. Maii
IOHANNES *Burcardus Noricus*, di-
gnitate et loco prior, ex uico *Weissels-
heim*, pertinente ad dominium abbaciae
Wilsbergensis, *Carolo magno* fundatore

Aclare, oriundus, ita leniti luctumque
absterxit, ut quod in praecessore amisit
se lamentarentur subditi, in successore
cumulate sibi restitutum laetarentur.
Electus autem est, concordibus omnium
conuentualium uotis, in abbatem uigesi-
mum sextum, aetatis annum agens et,
pro more, festo die Iohannis baptistae,
Würzburgi sollemniter inauguratus, siue,
ut communiter uocant, Benedictus
ordine et numero abbas XLIX. Sarcina
ergo abbaciae humeris suis imposita,
uestigia praecessoris sui *Wolfgangi* alio-
rumque laudatissimorum relegit iis-
que firmiter insistentes, lacunas debito-
rum *Leonardi* explet, componit con-
trouersiam, de qua supra, circa decimam
in *Neufes montanum*, molas nouas frumentarias,
tam ad monasterii sui, quam ad uicino-
rum utilitatem et eorummodum aedificat.
Adhaec pecuniarios annuos reditus et
prouentus supra mille florenos, frumen-
tarios, supra CXX. maltra, uinarios su-
pra XXIV. plaustra siue fudra, absque
cuiusquam iniuria, auctiores reddidit;
reliquum templum superius tabulatum,
opere arcuato siue fornice clausit, pi-
cturis uouierum templum, ad specta-
tium piam iucunditatem, exornauit,
turrim supra chorum, in eam, qua ho-
die apparet, altitudinem extulit: cam-
pana aeciae instruxit, aedificia ad biblio-
thecae, abbaciae, conuentus, cum ne-
cessitatem, cum uoluntatem, honestam
etiam uoluptatem, aliisque nonnulla, in
et extra monasterium, e fundamentis
aut excitauit aut in meliorem faciem
formamque restituit. Redemit ad mo-
nasterium domum in *Dettelbach*, nouam
cellam uinariam in *Northheim* aedifi-
cavit et, quod operum suorum, dura
haec scribuntur, laudatissimum est, pa-
rochias in pagis monasterii nouis redi-
tibus augeat et reficit, communemque
F eleemosynam pro pauperibus Christi,
pie liberaliterque elargitus et perpetuo
constituit; denique ad magnificentio-
rem sollemnioremque sacrorum opera-
tionem, nouum ornatum fieri fecit.
Porro uti bonum quodque, secundum
philosophum, quo melius, tanto com-
municabilius, ita circa hunc nostrum
abbatem euenit: cuius uirtus et in re
familiaris solemiter administranda tuenda
et indefessus labor et industria, pari
dexteritate et, quod principe loco col-
locandum, erga Deum pietate coniun-
cta, cum plurimis experimentis et si-
gnis, tanquam aurum igni expolata
etque spectata late niteret, sic fulgeret,
ut apud omnes cum admirationem ma-
ximam, tum uero mirificis sui amoris
excitaret. Anno domini M. D. LXXV.
ad *Bambenise* monasterium restituendum

uestigia ante
cessorum lau-
dabiliter pro-
mit.

dum circa sacra et prophana conclamata quasi rei, ceu *Camillus* olim Romae, administrator, postulat, et illic profectus, unicum saltem conuentuale, nempe Fr. *Conradum Mostschillerum* ibidem reperit.

Ordinem re-
parat.

Restauraturus igitur ordinem, antiquius nihil habuit, quam conuentum, quem uocant, eius loci dignis assumentis personis, quam primum supplere, in quo arbitrabatur, sese piorum fundatorum uoluntati, quae in re diuina procurandis potissimum eluxit, adprime satis facturum. Duodecim ergo nouitios *Schwarzachii* colligit, proque consuetudine et more ordinis plerosque *Würzburgum*, in recens ibidem institutum seculorum collegium, ad perdiscendas humaniores disciplinas, mittit, caeteros in schola *Schwarzachiana* instituendos curat. Interea *Ban-*

Aedificia re-
parat.

chi aedificia, uetustate collapsa, partim reficit, partim de nouo exstruit. Imprimis autem templum cum turri fundamentis, haud paruis sumptibus, erigit, turrim nouis campanis, templum egregio fornice et picturis, ad decentem contemplantium religionem incitantibus, exornat. Post organum musicum et altaria ea forma atque praestantia erexit, ut audientium et spectantium aures atque oculos mira suauitate et iucunditate ad stuporem usque afficiant et demulciant: chorum a reliquo templo, pulcherrimis tessellato opere conspicuis sedilibus distinxit, locoque conuentualium olim ab *ALEXANDRO* abbate coepa perfecit. Demum anno M. D. LXXXII cum monachi plerique iam adoleuissent, aliqui etiam sacerdotio inaugurati essent, totum delectum conuentum, in festo natiuitatis Christi, cum magno animi gaudio et desiderio, ad gloriam et honorem praepotentis Dei, sub obsecrantia *Bursfeldensi*, introduxit et proprietatis uitium, monachis quam maxime noxium, sustulit, quod ante illa tempora *S. Dionysio* tantum negotii et molestiae crearat, tantumque caliginis et obscuritatis offuderat, ut merito quis dubitare potuerit, Deone, an mundo seruierint, qui illud domicilium inhabitauerunt.

Dum sic in restaurando monasterio et firmando ordine grauiter defudat, magisque rebus diuinis, quam humanis occupatur: pia et religiosa eius cura et industria, haud spernenda temporalium bonorum accessione, diuinitus quasi remuneratur. Interierat ante annos aliquot equestris et perantiqua ac nobilis familia *Fulbachiana*. Vltimus ex ea gente *Schaffianus*, uidens sibi nullam prolem esse masculam, coque bona sua

Fulbachiana
gens uindicta.

A feudalia post eius mortem ad dominos iure proprietatis deuoluenda, ab abbate *Bantheuse Georgio*, pro consuetudine eius loci, iam dudum inolita longoque firmata usu, impetrat, ut uxor eius superstes per dies uitae suae, non aliter ac si ipse uiueret, usufructu feudorum potiretur, etaeque datum mortua domicilium, nomine *Cleudorff*, cum omnibus aedificiis et pago adiacente, subditis, uineis, agris, pratis, syluis caeterisque pertinentiis, redirent ad abbatem *Bantheusem*, qui tamen filiabus eius, in solatium transeuntium ad ipsum ceu domum directum paternorum feudorum, septem milia florenorum *Rhenensium* summam rependeret. Eius ergo *Schaffiani* uidus mortem opescente ex abbate *Iohanne* supra dictam pecuniae summam eius filiabus soluente, omnia illa bona feudalia ad monasterium *Bantheuse* deuoluta sunt.

Simili iure et fato, post obitum honestae iuxta ac nobilis matronae *Cordulae* a *Lichtenfelsis*, ex gente *Cungladiam*, proliis ultimae iam dictae gentis domicilium in *Buch*, cum pertinentiis decimis, item in *Zigendorff* et *Buchenrod*, ad monasterium rediit: quae tamen ab eius *Cordulae* haeredibus bis mille florenorum solutione redemit. A quibus etiam pratum omni onere liberum prope pagum *Scherneck* DCL. florenis emit. *Syluam* item *Vmerzbergicam* praediumque *Hebendorffense* cum suis iuriibus et consuetudinibus ab episcopo *Herbipolense* in numerosa pecunia vultu et ecc. florenorum summa emit. Decimas in pago *Hayres* DCXX. florenis, duo item prata, unum nomine *bas Nödlein*, alterum in der *Bahmer Mue*, MD. florenis a *Iohanne Ludouico* a *Steenberg* emit: CXLVII. cum dimidio florenos pensionarios annuos, ex bonis *Sternbergicis* in *Bottelst*, *Buchenrod* et *Schönor* sitis, colligendos, prioribus censibus monasterii addidit. Proprietatem etiam bonorum *Pucknericorum*, in pago *Gleuchsen* et C. florenos annuos, ex ipsis pendendos, ad monasterium mercatus est MMD. florenis.

Et ne ingratus erga Deum O. M. pro tot tantisque successibus existeret, perpetuam elemosynam, pro pauperibus morbis et senio confectis suis subditis, in pago *Altenthanse* distribuendam constituit. Molam frumentariam ad *Moxnum*, horreum in monasterium cum attinguis stabulis, officinam item cereuisariam cellam sub foenili, atque alia multa aedificia, intra et extra monasterium sita, ex fundamentis crexit et construxit.

Ad hunc ergo modum, diuino ad-

spi-

*Johannes Ber-
cardus pro-
pter actatem*

ipirante gracia, *S. Dionysii* rebus, tam
ipiricualibus quam temporalibus, pro
necessitate constitutis, existimabat, se
suo officio abunde satisfecisse. Et quia
ingrauescens iam aetas contractum an-
no M.D.LXXXII. dominica Cantate
eius tam crebras itiones, quales ab uno
monasterio in aliud, res variae et inopi-
nato aliquando incidentes casus, ne-
cessario requirunt, indies molestiores
difficilioresque redderent, adeoque
suo quodam iure missionem postulare
viderentur; aduertet etiam non ob-
scure, se non ubique eam gratiam, quam
sui labores merebantur, inire: instan-
ter et uehementer a reuerendissimo suo
ordinario episcopo *Würzburgensi* pe-
tist, ut illa laboriosissima provincia,
iam satis diu et pro uirili administrata,
tandem decedere queat, sibi que aliquis
ex conuentualibus ibidem, in abbatem
rite electus substitueretur, eo sancto
pioque consilio, ut deposita illa sarcina,
liberioti animo et prae grauius
curis soluto, reliquum uitae tempus,
in uotiuu domo *S. Felicitatis*, mente ad
caelestium rerum meditationes con-

*substitutum
postulans*

Auerſa, pie transigat extremumque uitae
actum feliciter concludat. At iustissi-
mae eius preces apud reuerendissimum
episcopum in tantum non ualuerunt,
ut et ei adhuc tertium monasterium,
sancti nimirum Stephani, in urbe *Wür-*
zburgensi situm, quod immodico aere
alieno est grauatum et uariis creditori-
bus ultra *XL* M. florenorum debet, ab
Billo grauissimo nexu exsoluendum in-
que feliciorum statum restituendum,
hoc anno *MDXC.* commendarit.

*tertili infu-
per monas-
riu curauit
ratur.*

1790.

Quum igitur huic nostro praelato
ob summam eius et multis argumentis
perspectam fidelitatem et procurandae
rei familiaris industriad, tria, ut dixi-
mus monasteria sint concedita, pre-
cemur illi a Deo O. M. id animi robur
et eam corporis firmitatem ac ualetu-
dinem, ut et huic postremo iniuncto
sibi muneris par et superstes esse possit,
hocque misere constructum monasteri-
um, non minus feliciter e debitorum
uoragine eripiat, in pristinum statum
dignitatemque reducat, quam caetera
duo summa cum laude iam olim
restituit.

F I N I S.

(D)

ORI.

**ORIGINES COENOBII
BANZENSIS.**

Incipit relatio reuerendi patris, HEINRICI, quondam abbatis monasterii in *Banz*, de fundatione eiusdem monasterii et quomodo per S. OTTONEM, episcopum Bambergensem, sit post desolationem reitauratum in pristinum statum, et consecratum per eum in propria persona, anno domini M. C. XXIII. in honore S. PETRI et S. DIONYSII martyris.

I

iro uenerabili et in Christo carissimo, domino praeposito in *Heidenfeld*, sancto conuentui ibidem, HEINRICVS quondam abbas monasterii in *Banz*, cum deuotis omnibus praeteritarum et futurarum beatitudinum, quantum poterit adoptare.

Optime nouit uestra benignitas, quod multa acta praecedentium patrum deperierunt ab humanis intellectibus, in quibus nunc homines gauderent, si in scriptis essent memoris hominum commendata. Unde et nos, *Bambergensis* ecclesiae fratres, plurimum dolemus, quod a praecedentibus patribus nostris, tam felices recordationis matronae, uidelicet beatae *Alberadis*, uita et acta, nobis scriptis non sunt tradita; quod tamen abinde aestimo esse, quia post obitum beatae *Alberadis* ecclesia nostra noscitur fuisse deuastata et praedia destructa, libri deportati et, si scripti fuerunt, cum aliis libris tunc temporis poterunt esse deportati. Sed quia praesentiae matronae conuersatio maxime nostris senioribus innotuit, apud nos eidem matronae sacrum corpus requiescere refertur, quae ab ipsis didici, rogatu uestro, ex diuino amore, scribere curauimus quorundam nostrorum cognita seniorum.

II. Fuit quondam castrum, situm in monte, ubi nunc coenobium nostrum uidetur, nomine *Banz* a gentilibus constructum, nouem turribus ornatum nihilominus et firmatum, in quo morabatur quidam marchio, nomine HERMANNVS, habens uxorem ALBERADAM nomine, per quam duos filios genuit, unum nomine Henricum, alterum Ottonem. Erat praedictus marchio praedictus pluribus insigniis dignitatum, cuius praedia extiterant dilatata usque ad castrum *Schaumburg* et ad castrum *Sonneberg* et ad confinia *Herbipolensem* pertingentia et ad confinia ciuitatis *Grubhausen* et *Seiboltes* praedio

A nostro circa *Heidenfeld* praemisso. Sed praefatus marchio quodam tempore, cum quoddam torneamentum accellisset, uolens cum aliis nobilibus torneamenti militum exercere, ibidem grandi infortunio sibi comitante, intra multitudinem aliorum corruens est oppressus. Quod cum generosae dominae *Alberadis* innotuisset, cum suis charis sub ruinam sui mariti gemitu multiplici lamentabatur, in ipsa etiam contritione mentis confestim *Herbipolensem* episcopum adit, memorato marchioni sanctae matris ecclesiae coemiterium obtinendum. Quae cum impetrare nequiuisset, quod desiderauit, assumens sibi familiam congruam curiam perrexit et, quae equis et curribus uectari poterat, interduum nudis pedibus arreptum iter aggrediebatur, etiam genibus super terram reppsile, ob salutem animae, sumpta est mariti sui, quinquam curru uecta artus sui corporis resouebat. Quae cum ingenti grauiamine laborum et maestitia cordis ad sedem apostolicam spueruisset, etiam quibusdam cardinalibus fuisse summo pontifici praesentata, sicut prudens faemina, cur uenisset, aut cuius conditionis aut nobilitatis fuisset, papae innotuit ipsique cordis sui intentionem referens dicens: *sancte pater, ego humilis tuae famula, super modum turbata, maritum habui marchionem, qui oppressus in quodam torneamento extinguitus est. Et quia apud episcopos Alemannorum paruum sepulchrum sanctae matris ecclesiae impetrare non potui, ad uestram piam clementiam ueniens, uestramque sanctitatem supplico, corde humillimo, quatenus dicto quondam meo marito sepulchrum sanctae matris ecclesiae indulgeatis. Quibus uerbis papa respondit: O bona filia, non est catholici licitum, ut, qui in torneamento interfecit fuerint, cum aliis fidelibus sumuluentur, quia per maximum uitium animarum torneamenti uiam exercetur et initium peccati est superbia. Beata ALBERADIS respondit: o sancte pater, qui oppressus miser*

qui praeit

torneamentum

Hier. dicit

Alberadis

pro obtinenda

sepultura

christiana

mariti sui

sumum pontificem

sollicitum

esse

Proemium.

Banz quondam castrum

Hermannus marchio

simus modabo. Qui confestim iuxta A
consilium beatae *Alberadae* fecerunt et,
congregatis omnibus rebus praemissis,
iterum suis uocatis, secretis uerbis ad
eos inquit; *Charissimi mei, iterum ex-*
ploratores euertite et silenti studio conspi-
cite, quando inimici nostri castrum egre-
diantur, protinus hoc nobis innotescat,
numerus et uarietatem equorum et cli-
peorum, vexilli et armorum. Qui ex-
ploratores protinus emissi, tempore
congruo reuerſi sunt et, quae uiderant,
narrauerunt, de uerbo ad uerbum,
per omnia. Tunc beata Alberada, ite-
rum suis fidelibus conuocatis, in do-
mino confidens, inquit: nunc pra-
parantes numerum armatorum inuico-
rum nostrorum cum similibus equis ipso-
rum, uexillo, clipeis, quorum omnia si-
milia uos habere noueritis ante castrum
pergite, ingressum petentes et forsitan di-
uino suffragio credent, nos suos esse et
aperient, et ita diuino opitulamine in-
imicos nostros poterimus uincere. Qui
statim, cum magna confortatione men-
tis, consilium beatae Alberadae adim-
plentes, ad praedictum castrum, post
egressum inimicorum, uenerunt, cum
omnibus apparatis praemissis, ingres-
sum petentes. Quos cum hi, qui intra
castrum fuerant, conspicerent, cum
omnibus signis praemissis existere suis
similes sibi, repente egredientes, habi-
tacula interiora, ualues aperierunt. Et
cum milites beatae Alberadae ingressi
fuisſent, confestim euaginati gladiis
quosdam percusserunt, quosdam capci-
uarunt, quosdam eiecerunt signumque
uictoriae clamantes saepe dictum ca-
strum denuo possederunt. Quod
cum nuntiatum eſſet beatae Alberadae,
prae gaudio lachrymatus est et, sursum
elevatis manibus oculisque ad celum,
laudauit dominum, qui eam de suis
inimicis liberauerit reducens ad me-
moriam, quod iuxta eſt dominus his,
qui tribulato sunt corde, et spiritu humiles
saluat.

In huius rei
gratiam me-
moriam Al-
beradis

V. Beata itaque *Alberada* cogitabat
intra se, quomodo omnipotenti Deo
grates multiplices referret, pro omni-
bus bonis sibi exhibitis et demonstra-
tis, et quam omnia, quae hic uidentur,
sunt transitoria, uana et inania, et mente
sua cepit diuina inspiratione terrena
contemnere et amare caelestia et delibe-
rauit in mente sua omnium rerum suarum
Christum facere heredem. Visita-
uerat enim dominus cor eius, prout do-
minus in forma sponsi in canticis cantico-
rum sanctam ecclesiam, aut unamque-
que fidelem animam alloquitur, dicens,
quae habitas in hortis, ausculta: fac me
audire uocem tuam. In hortis enim sancta
ecclesia, ut unaquaeque fidelis

anima, habitat, quae in uiriditate spei
est et multorum bonorum repleta. Sic-
ca quippe spes est huius seculi, quia
omnia, quae hic uidentur, cum festina-
tione arescunt. Vnde et *Petrus* ap-
ostolus festinare admonet, dicens: *In*
haereditatem incorruptibilem, incontami-
natam et immarcescibilem in celis. Hu-
mili igitur spe beata *Alberada* tacta co-
gnouit, quod per beatum *IOHANNEM*
scriptum est; *Nolite diligere mundum,*
neque ea quae in mundo sunt. Et beatus

IACOBI ait: *quae est uita nostra super ter-*
ram? Vapor nebulae ad modicum porans.
Contemnens igitur terrena, quaeſiuit
caelestia, ad memoriam, ducens *PAY-*
LV n dicentem: *ſcimus, quam diligenti-*
bus Deum omnia cooperantur in bonum.
C Quis quae cum marito et filijs forsitan
sanctificari non poterat, subtrahito ma-
rito et filiis, in ipſius humilitas et in
animo contrito, ſe ipſam et cum omni
multitudine militum et rerum tempo-
ralium offerre ſatagebat. Quod hodi-
erna die conſpicere poſſumus, quod
laudabile caſtrum ſuum, tunc temporis
BANTZ appellatum, cum copioſa mul-
titudine turrim et altum murorum
moenibus munitum, deſtruxit, et ibidem
domino crexit, ubi ordinem S. BENE-
DICTI collaudare nomen domini die-
bus et noctibus inſtituit: donans fra-
tribus ibidem Deo famulantibus proli-
xum et proſucuoſum praedium, inter
ipſum caſtrum et *Sonneberg* et caſtrum
Scheumburg et inter *Lebsam* et *Mogum*,
flumina nobis propinqua. Donauit et
eccleſiae *Bantzensi* omne dominium be-
neficiorum et iudicii, cum quibusdam
aliis bonis, quorum priuilegia in coe-
nobio *Bantz* habentur. Sed ubi bona ſint,
a monachis ibidem penitus ignoratur.

Consilium
Alberadae con-
trito,

VI. Optimo nouit ueſtra caritas, bea-
tam *Alberadam* ueſtrum monaſterium
fundari, *Heidenfeld* nominatum, cum
aliis eiusdem ſtructure ſedificiis, quae
nobis multo melius quam aliis innotue-
runt. Et in priuilegiis noſtris inueni-
mus, beatam *Alberadam* eccleſiam ue-
ſtram cum quodam praedio *Volckfeldi* ſat.
nuncupſto dotari, cum aliis bonis, quae
forte in noſtris priuilegiis continentur.
Dicitur etiam conſtruxiſſe quoddam
coenobium *Heltholes* nominatum, cu-
jus conſinia mihi minime inuenerunt,
niſi quod prope oppidum *Geiſenſen*
feſtur fore ſcitur, et beata *Alberada*, quam
diu uixit, omnes perſonas et omnem fa-
miliam, in ſtructuris, quas fundauerat,
ſicut pia cum omnibus rebus monaſti-
cis, fideliter procurauit.

VII. Reſtatum eſt nobis a noſtris ſe-
nioribus, quod beata *CYNGVNDIS*
imperatrix, antequam eſſet *SANCTO*
HEINRICO deſponſata, in caſtro *Banz*,
fue-

retur, quadraginta personae claustrales A
eius tumultum circumstant.

XI. Erat etiam tunc temporis, in dis-
cto coenobio, monastica disciplina
Deo tam grata, ut noctibus ac diebus a
conuentu eiusdem temporis diuina ha-
berentur obsequia, pro omni ecclesia et
praecipue pro B. *Alberadis* anima, quatenus
iuxta sepulchrum beatae *Alberadis* signa et miracula laudabilia cerne-
rentur. Iuxta sepulchrum dictae matro-
nae, operante diuina gratia, illumina-
bantur caeci, curabantur paralytici, li-
berabantur captiui, suffragio *Alberadae*
inuocato. Quorum miraculorum in-
strumenta cultus nostrae aetatis, bene
nonaginta annorum mihi haec omnia
seriose ualde narrauit, qui et praedicho-
rum miraculorum instrumenta iuxta se-
pulchrum beatae *Alberadis*, sub Dei te-
stimonio se forte uidisse audisse testa-
tus est.

XII. His itaque signis miraculorum
uisis, tandem multis honestis uiris con-
gregatis, decreuerunt corpus beatae
matronae *canonicatum*, ad laudem Dei,
cuius gratia iuxta memoratum sepul-
chrum tot miracula existerant consipe-
da. Et cum, accepta apostolica autho-
ritate, multitudo uenerabilium uirorum
ad ipsum opus apti, congregati fuissent
et terram sepulchri effodere cepissent,
tanta densitudo nebulae in monasterio
celitus sparsa est, ita ut ex densitate ei-
usdem nebulae omnes uiri ibidem con-
gregati desisterent ab incepto opere, mi-
rantes plurimum et animo suo diuina
iudicia tractantes, iuxta quod S. PAVLVS
Romanis inter caetera scribit, dicens.
Obsecro diuinarum sapientiae et scientiae Dei. Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et inuestigabiles viae eius: et psalmista: Iudicia tua abyssus multa.
Cum igitur omnipotenti domino ad u-
niuersa opera sua digne nemo audist di-
cere, cur hoc facis? cum tamen iudi-
cia, iuxta psalmistam, *inuestigata sunt in semetipsa*: speramus tamen, corpus beatae
matronae nostrae esse apud Deum
canonicatum. Supra eius sepulchrum
altare in honore sanctae Trinitatis et
beatae Mariae uirginis et omnium san-
ctorum et in honore sanctae crucis con-
secratum est et sancto decreto colloca-
tum, in quo pene quotidie missarum so-
lennia, ad laudem domini, ob salutem
beatae *Alberadis*, celebrantur et in ipso
altari multae sanctorum reliquiae sunt
conditae. Credimus utique, ex ante-
dicta nebulâ, Deo placuisse, memora-
tum altare inconsumptum permanuisse,
quam sanctum altare, diuino sacramen-
to dedicatum et sanctorum reliquiis do-
tatum et sanctificationem ob honorem eius-
dem corporis et canonizationem fuis-

se abruptum. Quis non sperat, mul-
tos sanctos apud Deum in caelestibus
gratulari, quorum corpora in terra non
sunt canonizata? et qualis est melior ca-
nonizatio apud eum, nisi sanctorum mis-
sarum sanctificatio? dicit quippe san-
ctus AUGUSTINVS, in libro de ciuitate
Dei: *quatuor opera sunt, quibus animas a poenis infernalibus liberamus, uidelicet missa sacerdotum, oratio iustorum, elemosyna amicorum, ieiunia charorum.* Deus itaque multa operatur, quae inuestigare nec possumus nec debe-
mus, quia S. PAVLVS ait: *Noli altum sapere, sed time: et SALOMO: sicut, qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutatur est maiestatis, opprimetur a gloria.* Denique, Deo
aliquid nosse, quod faciemur nos
inuestigare non posse; ego non u-
tique dissido, B. *Alberadam* esse san-
ctam, qui diurno atque nocturno tem-
pore, circa sepulchrum eius, morans,
duabus uicibus scilicet una missa odoraria
fragrantiam, iuxta sepulchrum eius,
quam olfactu mea mihi, Deo teste, o-
dorem tam suauem attrahere non ualui
sufficiens.

XIII. Profiteor etiam coram Deo,
quod temporibus felicis recordationis
domini *Bertholdi de Sternberg*, Herbi-
polensis episcopi, quidam sacerdos mo-
nachus nostri conuentus, tempore qua-
dragesimali, in quadam dominica, cum,
pro ut sanctus IOHANNES suam uisionem
se uidisse describit in apocalypsi,
sic, dictus monachus in duodecima tur-
rexat, circa tempus mediae noctis, cum
orationibus suis consuetis praeparauit
se ad dicendam missam, ante tempus
matutinum. Deinde officium matuti-
nale cum adimpletum fuisset, adhuc di-
luculum non poterat considerare; sed
dictus monachus, ad missam praeparatus,
missam ante diem dicere non aude-
bat, sed lassus ex humana fragilitate,
perrexit ad cellam suam et, capite et
brachiis mensae suae innixis, sedens ta-
men in scamno pausans, dormire ali-
quantulum cepit, et in ipsa requie cor-
poris raptus exiit eius spiritus in mo-
nasterium, iuxta sepulchrum beatae
Alberadis, quia idem monachus pene quo-
tidie in altari, super sepulchrum beatae
Alberadis locato, missam dicere confite-
uerat. Et cum iuxta sepulchrum stare,
apparuit persona uenerabilis staturae,
sedens super runcinum nigrum, griseis
uestibus induta, habens pileum in suo
capite, uino pelle uestitum. Sciatum
fuit cognoscere, sedentem super run-
cinum esse marchionem HERMANNVM,
meritum quondam beatae *Alberadis*, et
distantis fuit inter monachum et mar-
chionem.

Miracula
circa B. Al-
beradis se-
pulchrum.

B. *Alberadis*
canonicatu
emittit lu-
men.

Rom. 11.

propter alio-
re super eius
sepulchro tu-
erectum.

Morito ca-
nonizatio pro-
sancta habeo-
tar.

Voce: De-
mus Deum.

Sacerdoti,
missam super
hoc altari ce-
lebranti.

in somno ap-
paret Hee-
mannus
marchio.

chionem uix spatii sex pedum. Respi-
ciens itaque monachus marchionem,
qui multum gauisus, quod eum uidere
meruit, ob amorem beatae *Alberadis*.
Sed et marchio monachum humili uul-
tu intuitus est et extenta manu incli-
nauit se aliquantulum corpore mona-
cho. Et cum marchio inclinaret se cor-
pore; *runcinus*, in quo machio sedebat,
priora crura curauit cum marchione.
Monachus quippe expectabat, marchio-
nem sibi aliquid loqui, marchio exten-
ta manu mouens, humili uoce dixit mo-
nacho: *eis, quam bene facis, quod quoti-
die confectus est dicere missam in altari su-*

*subiisse ra-
gans,*

*ut sui quoque per tumulum beatae Alberadis. Eya,
habebis deinceps memoriam mei apud De-
um.* Ad haec uerba extendit mona-
chus manum suam, ad manum marchio-
nis, * uolens sibi promittere, uelle

pro ijs

adimplere petitionem suam. Sed
marchio retraxit manum suam et non
permisit manum tangere, neque ipsum
monachum, sed dixit humiliter mona-
cho: *En, confido uerbis tuis.* Et statim
marchio disparuit et monachus euigila-
uit, etiam diluculum per fenestram
cellulae proruperat, monachusque ad
missam praeparatus ad ante dictum al-
tare confestim perrexit, missam deuota
mente, memorata uisione celebravit,
in qua studiose oratione animam beatae
Alberadis et memorati marchionis la-
chrimando Deo commendauit. Modi-
co itaque tempore elapso, saepe dictus
monachus, quibusdam de fratribus suis
praefata uisionem narrauit, qui omnes
decreuerunt, in capitulo de cetero memo-
riam praebitati marchionis apud do-
minum retinere.

*quae protinde
ananimiter
decreuerunt.*

*B. Alberadis
pictas et pati-
entia.*

cap. 4. v. 4.

XIV. Beata itaque *Alberadis*, dum ex
ruina sui mariti esset uidua et ex per-
ditione filiorum et filiae grauiter humi-
liata, et a circumfidentibus inimicis plu-
ribus molestiis occupata; erat tamen,
ex diuina gratia, in animo robusta, ut
nec ex occupatione inimicorum a uia
rectitudinis flecteret, nec ex amissione
carorum ab amore diuino remoueretur.
Erat enim anima eius armata diuina con-
fidentia et bonorum operum multis
uirtutibus munita; iuxta quod *SALOMON*
de sancta ecclesia, aut de fidelis ani-
ma, loquitur, dicens in canticis: *Collum
tuum sicut turris David, quae aedificata
est cum propugnaculis: mille clypei pen-
dent ex ea, omnis armatura fortium.* Sic
namque *B. Alberadis* diuinorum eld-
quiorum clypeis animam suam in hac
uita muniuit et contra spirituales ne-
quitias exemplis sanctorum patrum fa-
lubriter armauit. Quoniam enim mo-
tem mariti et ablationem filiae postmo-
dum, ad Deum corde erecto, decessum-
que filiorum patienter tolerauit, erudi-

Ata sanctis precationibus multitudine
clypeorum animam suam muniuit,
quoniam omnia, quae in hoc seculo
possessione, domino, monasterio constru-
ens, resignauit et contra omnia animae
aduersantia se uiriliter armauit, firmi-
ter sperans in domino, quod de area, in
qua monasterium nostrum situm est, in
qua et sanctum corpus *B. Alberadis* re-
quiescit, coenobium *Banz* meritis eius
hanc obtinuerit gratiam, ut, quam diu
uiget ordo *B. Benedicti*, et in ipso mo-
nasterio non deficiat religiosorum uiro-
rum eommanio, qui et ibidem sint
mancipati diuinorum officiorum obse-
quio, quia de euentibus, quae in praeteritis
temporibus nouimus corpori *B. Alberadis*
commorantes, non tacebi-
mus miracula, quae propter ipsum mo-
nasterium et in ipso monasterio fecit
dominus.

perpetua.

tem meretur

coenobio Ban-

zani. 61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

XV. Ante dictum montem, *Steglich* castrum in
nuncupatum, qui nostro monasterio
tam propinquus esse dinoscitur, ut
quandocunque castrum desuper aedifi-
cateretur et a nobilibus aut aliis possi-
deretur, dubium non est, quin coeno-
bium *Banz* desolaretur. Nam ad ipsum
montem dux *Mercurius* quoddam ca-
strum aedificauerat, quod subito, dispo-
sitione diuina abruptum est. Deinde
haeres illius uiri, qui quondam filiam
B. Alberadis rapuerat, castrum in dicto
monte *Steglich* reaedificauit, ut ipsius ca-
strum tam firmum aedificatum securus
prae omnibus possideret. Sed posses-
sores eiusdem castri ex securitate suae
munitionis non alios aliquos nobiles
circumfidentes aliquatenus uereban-
tur. Per possesores itaque eiusdem
castri, coenobium *Banz* quotidie inte-
riit. Vna enim die ante coenobium
rapuerunt uaccas, altera die abstule-
runt equos: deinde sine differentia
omnia, quae poterant, rapuerunt. Dis-
persit itaque monasterium, de die in
diem, usque ad nihilum, et quoniam
porrum aut alia olera ex monasterio no-
stro ad aquas extra portam lauanda
portabantur, famuli praedicti castri de
suis latibulis accurrentes, Dei timore
postposito, rapuerunt omnia. His ma-
lis itaque per aliquod tempus duranti-
bus, fratres coenobii in *Banz* inierunt
consilium, quod de huiusmodi malo
essent facturi. Et penae simile omnia
decretum existerat, ut omnes exire
deberent et coenobium relinquere
solum. Sed quidam senex pater eius-
dem conuentus dixit: *Placeat utique, disuadet
ut audiat meum consilium, priusquam
omnes egrediamur de coenobio.* At illi
dixerunt: *Loquimini et audiemus.* Et
ille senex ait: *Non uidetur mihi bo-
num, ut sic recedamus, non inuocato au-*

existunt est

coenobio Ban-

zani.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

61.

nilis

xilu diuino, cum tamen scriptum sit: *quis inquam sperauit in domino et derelictus est ab eo? propterea utique placet, ut patronis nostris obsequia deuota et obsecrationes exhibeamus, quatenus ipsi pro nobis ad Deum intercedant, quia forsitan, quae nostrae preces non obtinent, merita sanctorum patronorum nostrorum apud dominum impetrabunt; quia iuxta est dominus his, qui tribulatio sunt corde,* et B humiles spiritu saluabis. Hoc itaque consilium fratribus omnibus placuit, et decreuerunt patronos suos, uidelicet sanctum Petrum et S. Dionysium et alios patronos suos, cum B. Alberade, deuotissime invocare, et decreuerunt solennitatem patronorum praedictorum peragere, quasi solennitas eorum interesset. Vespere die prima *initiantes, secunda matutinis cum omnibus horis canonicis, nihilominus et missam, quam cum omnibus attinentis sollemniter celebrarunt, et deuotissime dominum supplicarunt, ut meritis memoratorum patronorum eos de magnis suis tribulationibus clementer erueret dignaretur.*

* olim non primas cantant.

* una

Ratzenburginus castrum demolire iussu assensit.

nec tamen obtemperans.

pauit morbo filii

in infirmitate.

Afacto, cogitauit intra se, quid esset facturus? durum quidem sibi uidebatur, si monitionem memorati spiritus desereret, et grauius si id ipsum castrum contra Deum posideret. Sentiebat enim ex diuina uindicta horribili morte perdidisse filium, et magnam infirmitatem suo inhaerere corpori. Tercio itaque nocte, cum corpus suum sopori dedisset, terribiliter pressus a quodam spiritu, audiuit eundem spiritum dicentem sibi: *quia non es correctus, neque per ruinam filii tui, neque ex infirmitate corporis tui; noscas certissime, si crastina die castrum istud resignatum deseris, sequenti die in funeris pheretro inuenieris.* Et statim euigilauit, et infirmitas sui corporis augmentari cepit, diemque difficulter expectauit. Die autem facto inuocauit dominum, ut crudelem mortem in ipsum repentins calamitate differret, optima arma sua acciperis, sedit super optimum suum runcinum, cum suis famulis paucis uenit ad coenobium Banz, deuotaque mente obuiis se abbati et conuentui, dicens: *Rogo uos omnes meos dominos, ut castrum Steglitz a me resignatum accipiatis, runcinum quoque puerum et arma mea uobis offero, rogamus uos precibus studiosis, ut quidam de dicto castro uobis et conuentui ista contra iniuriam nocui, mihi indulgeatis, quia per sancta sanctorum iurabo uobis deinceps fore innocens, in omnibus uestris bonis.* Haec uerba abbas et conuentus adientes, gausi in cordibus suis. Deo gratias multipliciter reulerunt, castrumque suum Steglitz in potestatem suam et alia muneribus oblata grater accepteperunt. Deinde abbas Conradus et conuentus coenobii Banz, spiritualibus uestimentis induti, quasi solennitatem aliquam sanctorum celebraturi, cuius hymnis et canticis ad ante dictum castrum accedentes, magna cum multitudine uirorum processionem memoratorum fratrum subsequente, ingressi castrum Steglitz, propugnacula et omnes munitiones eiusdem castri confrugerunt. Fertur etiam, quod cum speculator propugnaculi descendere ipso tempore debuerat, lapsa pedibus de scala ad necis articulum corruisse, et in destructione eiusdem castri quoddam tignum casu portarum oppressisse. De ipsis quoque lignis, quaecumque abbati et conuentui placuerunt, ad coenobium Banz deduxerunt, quorum aliqua me uidisse profiteor, per quemdam senem patrem monachum mihi demonstrata.

Tertium admonitus sub coenobio.

* non deservit.

castrum offert canobis.

* quidam isti

quod solenniter demolitur.

Habet haec frater Andreas famulorum Christi famulus, in coenobio S. Michaelis, ordinis S. Benedicti, in monte monachorum, prope Babebergam, inibi tum degens et commorans uiginti annos postea

(E)

postea uenerabilis dominus ac reueren-
 - - - in suo catalogo pontificum sanctae
 Bambergensis ecclesiae ad 1494. a fun-
 datione primaeua, usque ad sua tempo-
 ra, circa S. *Orthonem* octauum episcopum.
 Coniunctum est et praemissum
 huic catalogo aliud opus historicum
 uel fasciculus abbatum in monasterio S.
 Michaelis montis monachorum. Est
 autem uolumen satis grande ab autore
 editum et in charta pergamaena folii

A mediani manuscriptum. Ex quo fide-
 liter educens transcripsit hoc f. *lebmanes*
Hamerheim sacerdos et monachus
 profenior conuentus Banthenfis 1. et 2.
 octobris anni post Christum natum
 MDCXIV. Bambergae in dicto mona-
 sterio, quando per auctoritatem suorum
 superiorum in Carinthiam ire cum alio
 confratre directus fuit, abbate sui mo-
 nasterii reuerendo domino patre *Thoma*
Baschie &c.

CVNRADI DINNERI Icti
HISTORIA VITAE
IOANNIS BVRCARDI,
abbatis coenobiorum
in
SCHWARZACH ET BANT,
ANNO 1595

REVERENDO IN CHRISTO PA-
TRI ET DOMINO,
DN. THOMAE,
ABBATI BANTHENSI,

Salutem et felicitatem.

*Procedimus
adversus li-
berem.*

Procedimus tuus, REVERENDE PATER, symbolum hoc, quod uocant, ODIVM PRO LABORE TVLLI, respicere monasterii Bant-

thenus, cui per XXIII. prope annos laudabiliter praefui, publice usurpavit. Tacite notans, invidia, odio, et timore erga se corruptos laborum suorum iniquos aestimatores, qui nihil, nisi quod ipsi faciunt, rectum putant. Odium ab invidia quid distet? docet graecissima scriptor PLYTARCHVS de invidia et odio. Et querela est CICERONIS: Nos non inimici, sed invidi perdidimus. Mibi non hi solum, qui me oderunt, sed illi etiam, qui invident, extimescendi sunt. Liorem meri esse uitiam, quod mores non exit in alios. Vtique latens ima uisera serpsit humo, pinxit OVIDIVS. Et uero, sicut cantharides adultis iam frugibus et rosis in florem se induentibus incumbunt: ita invidia maxime adoriuntur bonos et ad uirtutem proficientes atque gloriam. Consequitur enim teterima haec pestis pulcherrimorum facinorum esse comes, eximiamque uirtutem non aliter, quam umbra corpus, consequi, ut uere et apposite dixerit FL. IOSEPHVS, opere suo de Iudaea capta quiescente imperio. Quid enim umbram effugiat inuidiae, nisi pariter et uirtutis lucem effugerit? Cohaerent inuicem haec duo, ac rem omnium optimam res omnium pessima comitatur. Proinde PINDARVS non sine causa ἀχρὸς τοῦ φθόνου ἀμειψόμενος τὰ καλὰ ἔργα. Exemplorum plena est antiquitas. Hercules ille,

-- dixit qui contudit hydram,
Neque fatali portenta labore subegit,
Conspexit inuidiam supremo sine do-
mandum.

liberatus Antiochus THEMISTOCLES, Romanum scripserat quodcumque ille totam Asiam terrore perculit, hic fortitudinis habenas Africae extorsit: tantorum laborum rebus maximis gestis, inuidia, odio, ligore circumscriptis, fructus fuit EXILIVM, in quo uterque uitam amisit. In morte fremit THEMISTOCLES, indignatur Scipio: qui suos quosque ceteros et ossa ingratis ciuibus denegauit. Quid igitur consecuti sunt tot curis, periculis tantisque laboribus tanti uiri? Illi uidelicet, quod sanctus uir loquitur: De nominibus suis homines indiderunt terris, sed reliquerunt alienis diuitias suas et in altitudine sua non steterunt: qui casus a bene merendo magis auocant, quam inuitant, adeo, ut sapientes nonnulli ipsam uirtutem, ut rem inanem et quasi, ut SIDONIVS loquitur, propudiosam, morituri uituperant, quod in tragedia facit idem Hercules, iam caelum, ut est in fabulis, adscensurus, et eum imitatus fortissimus Romanorum habitus, M. Brutus, teste DIONE CASSIO lib. 47. Sed ut ad finem redeam, e praefessore tuo paucos ante menses, quam DEVS illum secum hospitem esse uoluit, cognoui, neminem ipsum odisseneminem ei inuidere, ab omni liuore, rancore etiam, animum se defecatum habere, denique si quid in animo suo durius occalluerit, totum illud christians pietate mollium esse. Porro assidu inuidiae eundem praefectorem tuum, cuius memoria in benedictione, attractum fuisse, mirum non est, ab his dico, quos S. GREGORIUS notat spoliogico suo, diuino scripto uirum aduersus inuidiam, diuino scripto, hoc est, qui alios curare praefert, ipsi se autem ulceribus, immemores mandati illius, quod iubet declinare a malo,

*Cui respondit
Abbas.*

est facere bonum; nec prauos tantum ex A-
nimo typos delere, uerum etiam me-
lio- res imprimere, magis magisque pro-
gredi, nec magnum putare, si excella-
tus multitudini, sed detrimentum du-
cere, si minus digne nos geramus, et
quid boni egerimus, diuino id manda-
to metiri. CAUENDVM, ne uirtu-
tis, quae summa admiratione est digna,
mali uideamur esse pictores, uel potius
pictorum non malorum fortasse multo-
rum certe quidem malum exemplar,
concludens: *et quatuorism vocari ab ho-*
mibus RABBI sicut latine reddidit
Iulius Gabrielus EYGRIVS, uir erudi-
tissimus, ne quis comminifci me puter.
At affatus illos iniudiae per praecello-
rem tuum bene recteque agendo, pie
christianeque sentiendo, fortiter distas-
to, adeoque pestem ipsam a dolentibus
aliena laude excitatam, ipsum lacessere
ausum, tolerandis quoque patienter ini-
urijs uirtute constantique eius et ani-
mi excellentia depulsam et superatam,
quem ad te mitto, COMMENTARIVS
breuitur et uere docet, propositum sibi
habens et contra inuidiam et iniurias,
saluberrimum antidotum uersuum S.
Gregorii Nazianzeni: *qui dixit* *pau-*
bis qñqñs, hoc est, Deo datore profici-
nihil inuidia. Et:

ὅταν πρὸς ἑξῆς λαλῶν τὸν σὺν ἑρῆν
μελῶντι χρῆται, τὸν ἐκείνου ἱεραιματισμὸν,
πίστη δὲ μοιραῖα τοῦ τοῦ διαπονήτου,
ὡς δ' ὅτι τὸ ἀντιπρὸς ἑαυτοῦ ὕδατι σβῆσαι, me
interpretare:

interpret:

*Iniuria incendit tuum si quando animum,
Memento Christi vulnerum, et quota pars
fit haec.*

*Quae passus est te propter ipse, cogita.
Iniuriae sic aestum aqua ut resinxeris.*

Caetera homo fuit. Hominem cum dico, omnes humanas miseras complector. Πάν γὰρ ἴσιν ἀνθρώπων συμφορά, ut *Solan* apud HERODOTVM. Apud *Homerum* nescio quis:

புறநாடுகளைப் பற்றித் தகவல் தருகின்ற புத்தகம்.

*Apologia pro
vita mea.*

Lapsum sane cum esse, alicubi offendisse, improprie quod esset, ut concedamus, quid humanius? Hominem autem labi, peccare, hallucinari, non omnibus horis sapere etc. naturae ipsius necessitate contineri, inficias iturum arbitror neminem, nisi non hominem, de quo grauitur XENOPHON, sapiens cum primis scriptor: οὐ γὰρ παντὶ πάθος ἴσται τὸν ἄνθρωπον, ἰδ' ὃ τὸν θεόν αἰεὶ αἰεὶς ἔχει. Χαλκὸν γὰρ δοῦναι καὶ πᾶσι, οὐκ ἰσὺν ἀναστρέφει, χαλκὸν δὲ καὶ ἀναστρέφει καὶ πᾶσι καὶ ἀνθρώπων καὶ θεῶν ἰσχυρία. hoc est: non admodum facile esse inueniri opus, de quo non erimen inferri alicui possit. Difficile enim in re aliqua nihil peccare. Difficile etiam, quamvis agendo nihil de-

ceat, non incidere in iudices imperitos
et iniquos, multaque simul agere, ea
dem omnia recte, et quod sanctum Fran-
ciscum dixisse ferunt. *Tantum quisque
scit, quantum experiendo didicit.* καὶ
οὐκ ἔχει ἐν τοῖς ἀπολαύματις κερὸν τοῖς δι-
δοῦς ἀγαθῶν, ἀλλὰ ἐν τοῖς πράγματι,
iudicat MODORVS SICVLVS, de pug-
na Leonidae ad Thermopylas. CICERO
lib. V. de finibus ex Platonis sententia
refert, beatum esse, qui etiam in senectute
conigeris, ut sapientiam uerasque opi-
ones affeque possit. Cui quadret quod sta-
tuit magister meus, s. GREGOR. NAZ-
ANZENS, Apologetico suo : praecela-
re cum eo agi, cui mel ad summam sen-
suum formam accesserit canus. Sermo-
nem canum uocans, cano et prudente
homine dignum : cum in quotidianis
etiam illa illud uerum experiamur et
commodia : nimirum ita quisquam bene
subducta ratione ad usum fuit, quin res
actas, usus aliquid oportet noui. Ve-
ni diuini ille :

Multa dies, nariusque labor mortali-
bus aevi

Results in medicine

DNeque tantum, ut ille dixit, *posterioris*
dies prioris discipulus est, sed etiam ma-
 gister, et cuiuslibet quidem *est* repre-
 hendere, sed non cuiuslibet dare consi-
 lium rectum, *Demosthenes* monitore. Na-
 uim quidem fuisse, gubernatorem quidam
Rhodus apud *Senecam*, epistola 85. fate-
 tur, Neptuno posse mergi, sed se tamen

utique praestitutum, ne id culpa
E contigisse uideatur. At culpae infami-
alicius praecessorem tuum reum fa-
ctum, minus conuictum, ne ii confir-
mabunt quidem, qui praepediente, ne
dicam obcoeante, inuidia, illius digni-
tati et glorie parum alias fuere ui-
sunt. Habet ilane aliquot obrectato-
res, clamipitius repentes et canum in-
star ignauorum alatrantes, nequ-

homines iusmodi, ut magis eos uirtu-
tibus dominis ad amorem, quam duorum mor-
taliū inferiorum, supra Schwarzzenfse, *Ban-
thensius* & *Stephanus* Wirceburgensis ex-
cratio ad maleuolentiam induxit, et in-
uidiae uirus efflauerit, ambitionis tume-
ri tribuentes, maligne et inuidioſe, quod
pocius et misericordiae: ipsius, adeoque
salutari et conſervationi amborum mona-
ſteriorum, pro eximiiſ ſuiſ meritiſ ad-
ſcribendum erat. Quibus enim de cauſiſ
ſig ad curatiōem illam duplicem impellere
ſe paſſiſ ſit, nihil aliud, quam publicam
utilitatem, ceuſcopum, ad quem colla-
neet, ſuū ſibi habendo, de eo et publi-
lice conſtat, et aliquiſ in *commentariis*
Ut autem quidam ſcriptiſ, *Iuſtinianus* ſuiſ
ſiſſimoiſ centuſ magna homineſ uoluptateſ
afficeret, ipſiſ auiculaſ neſ prodeſſe: ſi
laboreſ, uigiliſ et occupationeſ ope-

**Sigillatum in
advis fatigum**

1. In duplice
2. sparta dupli-
cia nera, con
3. canna da

rapraeceptoris tui ad aliorum usum commoditatemque circa sacra et profana pertinere, ipsius privatis rationibus nihil attulere emolumenti, neque fructus quicquam ex his ille cepit peculiariter, praeter studii industriaeque honestissimam voluptatem et gratiae posteritatis praedicatione dignam memoriam, adeoque sola recti conscientia, tanquam abunde magno recte factorum praemio, quo virtus ipsa nullum thesaurum amplius et splendidius habet, contentus. Vt enim meritis bonorum virorum gratia non reponatur, si fama maligne responderit, si clanculum obdilaueit lior, si Lernaee belua vel trecentis capicibus undique venenum afflauerit, cum illud demum animi vere sublimis et inuicti fuerit documentum, nihilo segnius ad immortalitatem eniti laudem ac vel maximis incommoditatibus suis aliorum consulere commodis, ut hunc pulcherrimum maximumque virtutis fructum aestimare, si quam plurimis quam maxime prodesse liceat, atque hac parte quousque mortali fas est, immortale numen imitari: ad quod cum nulla gratia, nullum officium a nobis redire queat, tamen nativa genuinaque bonitate, solis in morem, omnibus gratis et ingratiss, dignis iuxta atque indignis, suam imperitari munificentiam, hunc unum spectando fructum, si quamplurimos suscipiat participes. Habet autem inter caeteras pestes inuidiae morbus hoc peculiare, ut correptis eo, vel potius corruptis, omnia vero maiora et pleniora appareant. Quare cum coram *Fridrico rege Neapolitano* inter phyficos esset orta quaestio, referente *Ioniano PONTANO*, lib. 6. de sermone cap. 2. quid praecipue conferret oculorum perspicuitati, alique foeniouli afflatum, alii uitri usum, alii item aliud dicerent: *Attilius Sincerus Sammarinus*, cuius poemata, non sine admiratione praestantissimi ingenii, magna voluptate hodie leguntur, inuidiam laudauit. Quo a phylicis deriso, cum ipse: *Ammon*, inquit, *inuidia maiora ac pleniora omnia uideri facit? quid autem oculis magis praesentaneum, quam ut uis ipsa uidendi maior atque uegetior reddatur?* statimque protulit:

*Fertilior seges est alienis semper in agris
Vicini quae pecus grandius uber habet.
Cui erubescit sententia CL. Ptolemaei, inter
centum eius sententias duodecima, interprete eodem Ioniano PONTANO:
Amor odiumque, ne uera eueniant iudicia,
prohibent, si quidem minus maximo,
augent minus. A quo non omnino
abstinet, quod de C. Furio Crescino memo-*

*Asinus perus admodum agello largiores multo
fructus perciperet Furius, quam ex am-
plissimis uicinitas, in inuidia magna erat,
cum fruges alienos pelliceret ueneficis:
Quamobrem a Sp. Albino curuli die dicta,
metuens damnationem, cum in suffragium
tribus oporteret ire, instrumentum rusti-
cum omne in forum attulit et adduxit sili-
am ualidam, atque bene curatam atque ue-
stiam, ferramenta egregie facta, graues
ligones, uomeris ponderosos, boues saturas;
Postea dixit: Veneficia mea, Quirites,
haec sunt, nec possum uobis ostendere, aut
in forum adducere lucubrations meas, si-
gillatimque et sudores. Omnium senten-
tiis absolutus. Haecenus PLINIVS. Sed
missis exemplis, inuidorum nationem
abbas noster adeo non curauit, ut com-
miseratione magis, quam mutua inuidia
et odio dignos duxerit, qui non aliter,
ac ferrum rubigine absumunt, ita suo-
rum ipsi uitio contabescunt et lanci-
nantur. Cuius hypotyposin ita gra-
phice ob oculos ponit ingeniosissimus
poeta, *Seneca de ira* in inuidiam intus e-
dentem*

*Viper eas carnes, uiriorum alimenta suo-
rum.*

*Pallor in ore sedet, macies in corpore toto:
Nusquam recta acies: linent rubigine den-
tes:*

*Pectora felle nirent: lingua est suffusa ue-
neno:*

*Risus adest, nisi quem nisi mouere dolores.
Nec fruatur somno uigilantibus excidia cu-
ris:*

*Sed uidet ingratos, intabescitque uidendo
Successus hominum, carpitque ex carpitur
una:*

Suppliciumque suum est.

*Quacumque ingreditur, florentia proteritis
arua;*

*Exuriatque herbas, et summa papaueria
carpit.*

*Afflatuque suos populos, ut besque donos-
Polluit.*

Quae

Et uero uiperis caribus pasci inui-
diam, secundum poetae uisionem, quid
aliud, quam inuidos uenenum degluti-
re, uenenumque euomere, denique, totos
uenenum esse? Aliena enim felicitas
inuidis toxicum est, nec lactari ulla ex
parte possunt, nisi ueneno suo alios in-
ficiant. At certe nihil turpius esse
potest, nihilque inhumanius, quam alieno
malo pasci, lactari et donatoqueri.
sicut facit inuidus, idemque *intra uen-*
iam, alterius marcescens rebus opi-
mis, qua peste, nimirum inuidia,
Siculi non inuenere tyranni
Tormentum maioris.

Columniae parens est inuidia, illa grae-
cis *δυσκολία*, *NONIO*, *CICERO* *MONI* et aliis
malinosis interpretatio et mendax dif-
famatio, carcinoma et uomicia reipubli-

inuidiae domum uictor ex alto despicit.

*quae sita uallibus imis,
Abdita, sole carens, non ulli peruisa uento:
Tristis et ignauis plenissima frigoris, et
quae*

Luce uaces semper, caligine semper abun-

det.
Cuius domus Lernaese habitatorum uirulenta lue cum et ego attractus sim, ad eam depellendam hoc mihi porrigit amuletum gemma sua obsignatum. GREGORIVS Nazianzenus ille meus, OTTONE ETOPADINE HMAΣ, H OTAN TO STHELOΣ KAGAPON, KAI ATAPAI ENHAEI. Quo praemunitus, et recti conscientia, cuius tanta uis est in utramque partem, ut neque timeant, qui nullius sibi mali conficiunt, et poenarum metu semper trepidant, quos suum facinus, suum scelus urget, cui mille testibus animatus, et innocentiae mese testimonio, ceu muro sheneo, tutus, bonos illos uiros, *ισχυρας οφεις, & αιδεσσομενους αιδεσσεω*, bona ut cum gratia a me dimittam, animum iis bonum, candidum, ut neque christianum, omnis diabolus purum, ubi enim excetra illa habitat, *ακω*, inquit. IGNATIVS, *Θεός η καλουμεναι*, precor et exopto, adeoque a patre ipsorum, qui non est in caelis, diuulsos, ad aeter-

num coelestem patrem domini nostri IESU CHRISTI ablego, nimirum ut se exhibeant et ostendant, *δυσλ βρεν νιμασμα κωδωλον, υδον παρακαταγρια υνδ διαβωλυ ενεργωδιν αιδλ υνδ ουν χαρηνδιν*, quae sunt eisdem AGNATI in epistola *επος μαγιστου*. Sed his relictis, ne prius tum dolore meum ulcisci, aut *ιντος χαρη ιεχινδωσιν* uidear, commentarium hunc aequo animo, ut a me accipias, prolixè mihi, REVERENDE PATER, rogandus non uideris, non tam ob eam, quae praecessorem tuum coluisti et persecutus es, pietatem et obseruantiam, quam quod humanitate et litteris egregie expulsi es: quem idcirco tibi tuasque fratribus, piis et doctis hominibus, tanto gratiorem fore spero, a quo idem in complexibus uestris ultam finit, sed i uestrae sacrae extremos sensus moriens referuando. Caetera ad aequalem tuum, reuerendum dominum abbatem Schwarzacensem, praefatus, quo consilio e facris et profanis scriptoribus commentarium refferim, huc repero. Bene uale, REVERENDE PATER, quem largitor omnino boni DEVS in coepto curiu benignè confirmet, regat, adiuuet, et ad felices rerum euentus indies magis magisque prouehat. Idib. Iulius M.D.XCVIII.

Conradus Dinnerus, IC.

De symbolo,
ODIVM PRO LABORE TVLI,

reuerendi in Christo patris ac domini

DN. IOANNIS BURCHARDI,

abbatis monasteriorum Schwarzach, Banz, et S. Stephani, in urbe Wirceburg. cognati et mecenatis quondam sui pie christianeque
deiuscuncti,

ANDREAE DINNERI I. V. D. epigramma.

SPreuerat inuidiam IANVS, dum fata
sinebant,
Alceidae haud uictis laudibus angue
minor,
Palma uelut terra stabulantes despicit hy-
dros,
Cynthia latratum spernis ut alta canis.
Quid? sperni inuidiam mors ipsa inuidus
et, isle
Gratus ais, nostris manibus hospes eris.
Ille impune meam contempseris? ille so-

rorem?
Dixerat et Clothe stamina pulla fecat.
Patis sublata inuidia est, luoreque luor,
Sic medicina aliis sunt aconita malis.
Eiusdem inuicem annu obitus eius-
dem reuerendi domini abbatis &c.
complectens ad parcas:
CrVDeLes Iani properato fVnere
Dirae!
CVIVs VIX dteVLos fRanCla
Lata Capt.

ABBATIS IN SCHWARZACH ET BANZ.
REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET
DOMINO,
DN. IOHANNI, ABBATI:

et venerandis,
DN. GEORGIO, et DN. MARTINO,

PRIORIBUS,

DN. DANIELI a sacris concionibus, et caeteris fratribus
conuentus monasterii Schvvarzacensis,

Salutem et felicitatem.

Virtutem post funera esse uiuacem. A oculis in coelestium animorum concilium, ut augurari lubet, coopratum patrem, abbatem uestrum, cuius uitae commentarium ad uos mitto, quaeque uestrae menti alias infixa et c quotidianis actionibus ipsius nota sunt, cogitatione percurrere, animo relegite, memoris repetite, e quo, cur eius nomen tam celebre sit, quomodo sibi summorum hominum gratiam, mediocrium beneuolentiam et studium, et aliorum admirationem conciliarit, qui sic e uita, tamquam e theatro exiit, ut iis, qui in ea remanserint, pulchrum, sed difficile, *χαλεπα γὰρ τὰ καλὰ*, sui imitandi exemplum proposuerit et reliquerit; unam uirtutem reperierit causam esse, et inprimis erga DEVM proximamque pietatem, quibus auxillis nixus omnes resistentes fortunae procellas, aduersitates et iniurias, quin inuidiam ipsam superauit, sibi que monumentum condidit, quod nullas dies, nulla unquam abolebit aetuis, aut tempestas euerit. Porro, ne commentarius nimis ieiunus, exsiccus et aridus, praeter nudum abbatis nostri cursum mihi continens, ad uos perueniret, nonnulla e sacris et profanis scriptoribus, quae miscellanea lectio mihi inter commentandum suggessit, ad legentium, ut spero, tum uoluptatem, tum utilitatem admiscere et quasi alieno adipe sufficere libuit. Orazio enim lectione pinguescit, quod quidam elegantur ait, eumque sermonem maxime probari, qui uariis grauissimorum auctorum sententiis, ceu florilegio quodam, scatet, communi et trito apum exemplo *SENECA* commendat his uerbis: Apes debemus imitari, quae uagantur et flores ad uel faciendum idoneos carpunt: deinde quicquid attulere, disponunt, ac per fauos digerunt, et ut *VIRGILIUS*, *dulci discuntur nectare cellas*. Et uero, ne gentiles quidem philosophos negligendos, quos, si quis forte uera, et fidei nostrae accommoda dixerunt, et maxime Platonicos, non solum abhorrendos non esse, sed ab eis, tanquam iniustus possessoribus in usum nostrum uindicanda, Et sicut Israelitae idola et

(F)

uasa

vasa aurea et argentea Aegyptiorum auferunt, et ad iustos et DEO placentes usus conferunt: sic christiani philosophiam et disciplinas liberales, quae in ethnicorum libris extant, non eo prorsus relinquere debent, quod ethnici eis impie abutebantur, sed ad iustum praedicandi evangelii usum transferre debent, quemadmodum grauior scribit diuus AVGVSTINVS de doctrina christiana, lib. 2. BASILEIVS ille magnus, in oratione de utilitate lectionis scriptorum ethnicorum, opponit contemptoribus philosophiae exempla *Mosis* et *Danielis*, quorum uterque non tantum sapientia diuina, sed etiam cognitione philosophiae excelluit, discemens philosophiam et evangelium. *Quemadmodum*, inquit, *in plantis differunt fructus a foliis: ita magnum discrimen est inter philosophiam et eam sapientiam, quam filius DEI ex sinu aeterni patris protulit. Nam ex doctrina evangelii possunt decerpi fructus DEO placentes et salutares animae nostrae et ecclesiae: at philosophia similis est folio, quia tantum seruit huic mortali uitae. Sed ut folium tegit et ornatur fructuum: sic philosophia magnum adiuticulum est, non solum in explicatione, sed etiam in propagatione doctrinae evangelii.* TERTVLIANVS in lib. de resurrex. carnis: *Est quidem et de communibus sensibus sa-*

pere in DEI rebus, sed in testimonium ueri, non in adiutorium falsi, quod sit secundum diuinam, non contra diuinam dispositionem. Quibus ipse ipse Nazianzenus ille s. GREGORIUS, in oratione funebris, de BASILIO M. insulam orationem Porcii Festi Aetor. cap. XXV. et similia refutans, non, inquit, est commendanda doctrina liberalior, propterea quod sic quibusdam faciendum uideretur, sed prauis atque inuolutis, qui in ea sunt sententia, censendi sunt, qui aliorum sibi similes esse uelint, ut in communi sui similitudinem frequentia latere, et inscitiae suae reprehensionem effugere, ualeant. Accipite igitur commentarium lubentes uolentesque, ad quem et quos non tam mitra et pedum praecessoris et abbas uestri, quam actionum suarum laudabilium imitatio, et symboli sui, VLVIT POST FVNERA VIRTVS, expressio luculenta pertinet. DEVS optimus maximus spiritus suo sancto uos regat, gratiamque suam largiatur, ad perficienda es, quae praepropero ipsius decellu uel inchoata, uel imperfecta relicta sunt, detique operam, ut quod ipse morte detractum doceam, ueltra erga me meosque gratia et benignitate restauratum, reipia et operibus liberaliter experiat et laetetur. Idib. Iulius M.DXCIVII.

CONRADVS DINNERS IC.

In symbolum

VIVIT POST FVNERA VIRTVS.

Reuerendi in Christo patris et domini, domini IOHANNIS BURCARDI, abbatis monasteriorum SCHWARZACH, BANTZ, et s.

STEPHANI Wirceburgi, cognati et mecenates quondam sui, pie christianeque defuncti,

Andreas Dinneri I. V. St. carmen eiusdem manibus sacrum.

Assidue quamuis duris exercitia re-Dimplas, et uariis serpens anfractibus
Materiam triphi uirtus sibi tempore quaeris.
Horrida, et ipsa sibi, et duris successibus infans.
Ipso suis pollens opibus, sibi maxima merces.
Et laudum uulgi et plausus secura ibeat.
Inuitam tamen ambis bonas, atque aemulus ultro
Consequatur, uelut inque uicem conspiras amice.
Vmbra uelut sequitur per solis eumia lumen
Corpora, nec comitem, moneas modo Phaebe, relinquit.
Pyramidemque hebraea ut uiridi complexa, corymbos

Impedus et foliis totam immortalibus ora
Ardua sed uia uirtutem coniungis honori
Nec properata eadem lucenti collocas arca.
Sic nisi Tynderiden repetissens, milite Graui
Si felix Troia, et si Pergama celsa manerent.
Magnus et Aecides, effugit inglorius Hector,
Priamides Hector, patriae illa columna ruentis.
Tantaque Lethaea nunc effens nocte sepulta
Nomina, nec toties angues rasisse Homer.
Quis, nisi pulvere suipatum Meriona nasset?

Illud

Illustrisq; animas Scipiones atque Ca-
millos,
Regulum, et Aemilios, et nomina magna
Catonis,
Innumerosque alios, quorum si nomina
quaeras,
Ocyus expediam, numeras quot i nomina
telhus
Memphitis, felix nascentibus arbore di-
vis:
Quot colles olim Phaeon, si credere di-
gnum est,
Fluminaque, fontesque, lacusque exus-
si, et urbes
Cum patrias velles nunquam teigisse qua-
drigas.
Scilicet haud ipsi tanta iam luce cluerent,
Ni fortuna locum virtuti adversa dedisset,
Atque idem tumulus nomen, qui corpus,
haberet.
Hic ergo delicias superum cultissima uat-
tum
Pectora, et addo alios, qui Phoebo digna
locuti
Euthra musaeo complerent scripta lepore.
Ergo illi aeternis frangens praecordia
curis
Literitura, et nocturno immorianturD
alio,
Et vitae pars nulla perit. Certissima
bonestis
Semita, nec belli inferior, quaque laudi-
buz ipsa.
Addo: quod utilior, tantoque uest dignior
armis
Quanto sanguineo antistat pax aurea
marie.
Ergo hoc illa iugo simul ut consilis bono-
ris
Miserem humana virtus mentita figuram,
Vt mortale nihil mortali in pectore clau-
dit!
Sed famam, caelumque minor nunc concipit
astra
Mente, atque angustum factis ingentibus
orbem.
Non si flamma mari miscbitur, et mare
coelo,
Antiquumque chaos fractus minuitur
orbis,
Horrescit, contraque metum stat gloria
segnem,
Et iacturam animae fama solatur unani.
Nec locus adversis puro candescit bonesto,
Quam nimbo uinci metuens trahucet
oborto
Arquato Phoebus pingens curuamine cae-
lum.
Aique animo tantum, quantum dea corca
sumulus

A Incretis, vires et casu sumis ab ipso:
Cen quondam Orteso iulior in Hercule
pendens,
Et felix, si fufus eras, matremque cru-
ento,
Ore momordisset, pugna congressus ini-
qua.
At simulac vitae retinacula morbida ru-
pit
B Virtus, atque animum penitus repeten-
tia nostrum
Deseruit, non illa regem, non ibis in
ignes,
Post fata est, superi inuideant, atram-
que faxillam
Fama uiri, atque animi superans decora
induta tauri.
Fama bonum, et rerum sola expers fama
sepulchri,
Sive super terras sublata iulicibus alis,
Seu nucis inuicta rotis, seu sumitur illi
Buccina curus, uirum qua facta ac no-
mina clerat.
Audis instarem, et si quem procul erbe
remoto
Bosphorus, atque orbis complectitur ulti-
ma Thule.
Quid te, IANE, querar, decus et
uirtutis alumnus?
Nostris praesidium erepauit fidusque Ca-
maenis,
Quem capitis morie et damnarunt funere
nuper
Summis fata uiris properata, atque in-
uida Clotbe.
At puto, lugendus non es, qui parte su-
perstes
E Nobilitate, potes uiuus uirtute uideri,
Es fama, tibi qui certantia mansoleis.
Es pietatis et ingenui monumenta parasti:
Quis non longa dies, non luor, ut illa
modo
Rupta crepent, queat anguineum inspu-
tasse uenenum:
Sed contra pietas iubet, ultro et gemitu in
aurem
F Funereos cantus, Calatibus haec lilia plenis
Buglum ornare recens, numerosque in-
cludere laudes
Praecipit, et tenues nec quicquam gran-
dia possit.
Scilicet hoc querulo suadens ante omnia
stetum
Bambiadis nymphae, crescens et stetitibus
Isibus,
Turbatoque animum testatus flumine
Moenus:
Ter conatus eras caput idem astollere e fun-
do,

Es barbani canis implexaque tempora A. *Sarpe es, quando eheu sine occidis? im-*
misce,
Ter caput, ingenti percussus pectora luctu
Funeris, algem intra glaucumque recon-
didit ahnem.
Ante sed Oceano madidam spectaueris
Ardem
Ostrisque Euros, nebes aether lucidus boe-
dos,
Quam tantos laudum copias, mea Pieri, B
stultus,
Ipsa neget quas se, quanta est, compren-
dere Francis.
Sed tamen, ut tecum quid coniceris in-
epia,
Et saltem officio semes foveris inani,
Sarpus hos furdas questus iactabit ad au-
ras,

Es sylvae, atque imis resonabis uallibus
ecba.
Vel tumuli signes, hiet, ipso hoc carmine
saxum.
Integritas, pietas, prudentia clara,
fidesque
Quattuor intereunt mortali in cor-
pore diuæ.

EIVSDEM
Exortor continens annum obitus eius-
 dem reuerendi domini abbatis etc.
 ad Purcas.
 CrVDeLes Isn! propersto fVnere
 Dlrne!
 CVIVs VIX clcVLos franCla La-
 ta Caplt,

DE VITA REVERENDI IN CHRISTO PA-
 TRIS, DOMINI
 IOHANNIS BURCKARDI,
 ABBATIS

Schwartzachenfis et Barthenfis etc.

COMMENTARIUS

Ratio suffe-
 rei operis.

Philos et
 nio illu-
 um uirum.

I. DE republica et communi homi-
 num societate bene meritum
 memoriam ad posteritatem con-
 feruendam et celebrandam, pro
 teste uetusta est ipsa: quæ non tantum
 mausoleis et pyramidibus nomen illo-
 rum illustrabat, sed anniuersarios quo-
 que dies commemorandis illorum me-
 ritis et uirtutibus consecrabat. Athe-
 nis recitata est quotannis concio, quam
 PLATO in epitaphio exposuit. Pla-
 toenses, scribit PLUTARCHVS in Ari-
 stide, ceremoniis anniuersariis celebra-
 eos, qui duce Pausania contra Mardonium
 fortiter pugnantes ceciderunt. Quam
 consuetudinem pro iure et quasi lege, a
 populo DEI etiam obseruatam, scrip-
 turæ sacræ locis ostendi potest et
 exemplis. Sane in memoria æterna
 fore iustum canit psalmus 113. Et losas
 regis præmaturam mortem carmine lu-
 gubri deslet JEREMIAS. Non ibo lon-
 gius: nonne eius, ritus ephemeredes
 nostræ quotidianæ quasi legem ante
 oculos proponunt? Neque enim defun-
 dorum modo conferuendæ memoriæ
 tribuntur dies et anniuersariæ cere-
 moniæ, siue, ut uetus ecclesiæ locuta
 est, *ποιῶνται πανηγύρεως ἡμεθῶν*. Sed ui-
 uis etiam profunt et posteritati, quæ
 exemplis, regularum obûdibus, secun-
 dum Platonem, eorumque applicatio-
 nibus magis interdum commouetur
 et ad laudabiles uitæ actiones uirtutis-

que culturam excitatur, uita et mœurs
 instruuntur, et animi sententiæque
 conformantur, quam ullis uultuosis
 philosophiæ præceptionibus. Vetu-
 statis sacræ uestigium comprius me-
 morabile sparet ex epistola ecclesiæ
 Synonymis, quæ legitur apud EUSEBII-
 VM lib. 4. cap. 15. ecclesiasticæ historiæ,
 scripta circa annum domini CLX. quæ
 continetur martyrium Polycarpi, eius,
 inquam, ad quem scribit S. IGNATIUS,
 teste epistola, quæ inter alias eius hodie
 est numero ædiana, quemque præce-
 dente *ἀγίον ἐκείνον τὸν ἑσπέρην* lau-
 dat: cuius ecclesiæ in fine hæc: cele-
 bramus diem *ἡμεθῶν* Polycarpi, *ὅς ἐστιν*
ἡμεῶν ἀποδόκιμος ἡμεῶν. ὁ δὲ τὸν παῖδόν
ἀκούον ὁ ἡμεῶν: hoc est: Ad memo-
 riam eorum, qui certamen suum iam de-
 certarunt, et ad sequentium exercitatio-
 nem et præparationem, siue, ut EUSEBII
 paraphrasis habet: ut sequentium
 animi ad præcessorum nitam insignibus
 exemplis incitentur audientes ipsos ob cer-
 tamina celebrari et iam corona incorru-
 ptionis ornatos, ac bratio incomparabili
 donatos esse.

II. Natura porro ita comparata est, ut
 quos admiramus et magnificimus, eor-
 um omnia maxima minima cognosce-
 re cupimus. Recteque ac uere XE-
 NOPHON, uirorum uirtute præstanti-
 um non serua modo, sed et iocosa digna esse
 ait, quæ memoriæ commendantur.
 Ex certe si uiscula quædam, quibus illi

fugit ad aram Dianae Ephesiae ritu sup-
plicis. *Daphnia* cruci affixus et *Car-*
sius propius libris combustus fuit, quo-
rum uterque de illustribus uiris tradu-
cendi causa, maledice contumeliose-
que scripserat. *Timogenes* Augustum
offendit, quia narratione incertum, sed
sapientis princeps tantum ei familiarita-
te pristina interdixit. Postea *Tiberius*
eum fustulit, cum quidem eius historia
a posteris laudata sit. Eandem labem
adpersit *Henricus Glareanus*, praecep-
tor meus, *T. Lilius* tanquam Gallis i-
niquiori, me ipsius disciplinae alumno,
quod ne scripto quidem dissimulauit.

IV. Contra qui nimis laudationibus
uitas corruperint, et ex laudatoribus
assentatores facti, omnia ad gratiam re-
uocarunt alienam, multorum ex anti-
quitate, plurium ex huius et superioris
seculi scriptoribus exempla auferre
possem: quae quia odiola, ractercio, ne
crabrones irritare, aut cum larvis lucta-
ri uidear. Frustra enim nati, nec quic-
quam aliud fatigando scire, quam odia
hominum quaerere, extremae demen-
tiae esse ait *SALLUSTIUS*: *ex quo de i-*
dyota *ita in aduersum daret, ut dicitur* *Spe-*

Ituū diffin.

riora *pedores* *exatione*, ut *HERODOTVS*
Callopoelua. Qui iuxta putauit lau-
dare ut utpersere, de *Paullo* *VI* *o* cla-
rissimo suorum temporum historiarum
scriptore, Florentiae ante annos 33. è
Benedicto Varchia, piro fide digno et e-
legante doctrina polito, accepi. Qui
cum ab amicis reprehenderetur, quod
saepe laudaret ut utpersandos, ut utpera-
re laudandos, respondisse fertur: *Ibi*
tempus centum annorum exierit, nemi-
nem sciorum, uera an falsa scripserit.
Eundem dixisse, se plures annos lau-
dandis hominibus tulisse, quam *Hanniba-*
lem occidendis Romanis ad *Cannas*, affir-
mas. Iouioque acerbè exprobrat *Michael*
Brutus, historiae Florentinae
scriptor. Taceo quae mihi narrata
sunt de tribus ipsius calamis, aureo, ar-
genteo, plumbeo. Quae si uera sunt,
quam accurate et fideliter, leges histo-
riae custodierit, *IOVIS* *CICERO* do-
cet, qui *testem* *temporum* *uocat* *histori-*
am, *lucemque* *ueritatis*, et *memoriae* *ui-*
uam *uitaeque* *magistrum*. At eius *saxon-*
ibus, liceat enim mihi uti ea uoce, quae
Plutarchus contra *Herodotum*, poeni-
tulit *Iouium*, in publicum protulit, e-
ius, ni fallor, e fratre nepos, *Iulius* *Io-*
uius, iis epistolis, quas populari *Italo-*
rum sermone scriptas edidit, quibus tes-
tatur, ipsum *Paulum* historiae suae, ad
eum abolendam, uim adferre uoluisse,

ut *MARCO* *Aeneidi*, *NASO* *Metamorpho-*
sibus, et *Andreas* *NAVGERIVS* historiae
Venetae, *P. Bembo* teste. *C. Caesaris*
commentarios hoc potissimum nomi-

ne laudat *CICERO*, quod sint nudi, re-
clijet uenusti, omni ornatu orationis,
tanquam ueste, detracta. Cum enim
sua ipse facta cogitaret ad posteritatem
transmittere diligenter et inprimis ca-
uendum sibi putauit, ne quid exagge-
ret, ne ueliquid sibi per arrogantiam ad-
scriberet: quos autem oppugnasset, eor-
um inuidere laudibus uideri possit.

Laudanda etiam non solum, sed et i-
mitanda *SALLUSTII* temperatio, qui
et cum *Cicerone* acris exerceret inimi-
cicias, singularem tamen illius uirtu-
tem, industriam, uigilantiam, in extin-
guendo reipublicae incendio, summa fi-
de praedicat, nec ullam maleuolentiae
significationem ostendit.

V. Haec obiter praefatus, ut iusta *Vitis deseri-*
pturatio.

quasi persolum reuerendo domino *O-*
HANNI *abbati* *Schwarzachensi*, et *Bam-*
bergensi etc., exponendis iis, quae de er-
tu ipsius, progressu aetatis reliquoque
uitae suae laudabiliter actae curriculo
comperta habeo, eo genere dicendi utar,
quod ipsum uiuentem cum primis
delectatum scio, hoc est, simplicè, solido,
nudo. Tanto maiorem autem fi-

Abbas abissi
et studio asser-
tuus

dem mihi adstruendam existimo, e quo
ante triginta sex annos, eundem abba-
tem in bonis litteris discipulum magi-
ster et informator habui, eiusque inge-
nium in herba quasi fructicans, inde in
florem se induens, post amplissimos
fructus proferens, propius cognoui, ad
id usque tempus, quo alterum pedem

in hunc mundum, ut *ICI* *ueteris* *uerba*
uturpam. Proinde neminem de me
suspiciari uelim uirum bonum, absit haec
labes moribus meis, me aliquid uel gra-
tiae, uel amoris, uel amicitiae in hoc
commentariolo dare, cum, quod ille
apud *TERENTIUM*, cui a pudore no-
men est, uereri se ait, coram in oshic
nemo laudetur, sed de mortuo uerba fi-
ant, cui assentari uelle, ut ingens stulti-
tia, ita uiuos laudare irrisio est, quomo-
do de *Peffermino nigro* memoratur: qui
recitatur sibi creato imperatori pane-
gyticum, laudes, inquit, scribe *Marii*,
uel *Hannibalis*, uel ducis cuiuspiam alter-
ius optime fundi, quem imitemur: nam
uiuos laudare irrisio est. Eist quidem

uirtutes in hominibus diuinitatis ima-
gines, quarum excellentiam antiquitas
mirata, atque supra modum eas extol-
lens, inter caelestia numina mortales
retulit et diuinis laudibus ornauit, ne
philosophi quidem dubitant. Id si
absque errore statuitur et ad *PERM* *fontem*
omnis uirtutis referatur, in nullam
reprehensionem cadit; uerum cum di-
uina dona ita suspicimus, ut dei quasi
obliti uideamur, conatus iste et admira-
tio uitio non carere existimatur. Sed

in

in hoc casu magis, quam commentarii A
huius breuitas postulat, delapsi.

*Nicolaus ab-
bas Burck-
hardi 1795.*

*Burckardo-
rum gens plu-
rium imagi-
num.*

VI. *Natus* est is, de quo mihi sermo, *Iohannes BURCKARDY* sabbas, in uico *Wesselsheim*, Noricae regionis, perti-
nente ad dominum abbatiae *Wilsper-
gensis*, Caroli magni fundacione clare,
anno P.S.M.D. XXXVIII. quo mense
aut die incertum, patre Henrico, eius
loci praefecto. Maiorum antiquum B
nobilitatem arguit, quod ego *ducentas*
in monasterii *Bantensis* vetustis do-
cumentis legi, eos ipsos *Burckardos*, e
quibus noster originem ducit, inter *pa-
res curiae* in *Bantensi* feudali iudicio,
ante annos centum cooptatos fuisse,
quem in ordinem nemo, nisi imaginibus
clarus, aggregatus fuit unquam:
cuius moris exemplum controuersus, C
inter nuper defunctum dominum *ab-
batem* et fratres a *Rotenban*, inuestiturae
renouacionem quorundam feudorum
respicens, hodie praebet, nullis aliis,
quam e nobilitate paribus curiae sele-
ctis. Sed his et aliis suo loco relictis,
quae ita nostra sunt, ut et aliorum sint,
quaeque et abbas noster, et intelligens
rerum humanarum quisque contem-
pfit, iique demum nobiles et illustres
propter caeteros a sapientum ordine
censentur, qui pro frecti, ea, quae mor-
taliū opinione praecleara habentur, si-
ne ullis huiusmodi praesidiis, sua sibi
uirtute pepererunt, suisque maioribus,
ut Cicero de se dixisse fertur, sua uirtute
praeluxerunt, et plus ornamentorum
et lucis in genus suum uulere, quam i-
psi a maioribus etiam splendidia acce-
perunt.

*Abbas red-
catus.*

VII. Abbas noster patre immature
oratus et, matre ad alteras nuptias
transiente, apud patrum *Andream*
Ochsenfurti, quod est ad Moenum am-
nem Franconiae celebre oppidum,
aliquandiu agens ibique primis littera-
rum rudimentis tinctus uerius quam F
impubus, duriterque et parce habitus,
in monasterium *Schwarzachense*, tertio
lapide inde distans, anno aetatis deci-
mo, ab eodem patre suo ductus est.
Praefuit eo tempore monasterio ab-
bas, nomine *NICOLAUS*, qui, cum ex
adolescens uultu signa bonae mentis
et liberalis ingenii naturaeque rectae
haud obscura elucere aduerteret, hu-
maniter statim in fidem et contuberni-
um receptum, praeter caeteris tironibus,
nouitios claustrali uoce nuncupant, ca-
rum sibi quae commendatum habuit.

*Indolis abba-
tis in adole-
scentia*

IX. Erat autem in eo praeter excelen-
dens ingenium, incredibilis quidam
pudor, ac singularis modestia et, (quae
mater felicitatis dicitur, prompta, im-
perita faciendi et iussa exequendi, ac-
cipiendi et reddendi, obedientia,

Commendabat eum praeterea in omni-
bus, qui illum noscent, non solum is,
quem dixi, pudor et modestia, quae non
modo in eius sermone extabat, sed in
uultu etiam ipso, et oculis eminebat
grauitas quaedam maior, et animi ma-
gnitudo, cum alicritate insigni et prom-
ptitudine in quolibet opere admini-
strando sibi imposito, quam quae ab il-
la aetate expectanda esset, egregia hu-
manitate et suauitate morum tempera-
ta. Qua alicritate animi et ingenii ge-
nerositate in adolescente perfecta, ab-
bas *Nicolaus*, quamquam *diuini orationis*
ad decus et gloriam uerae uirtutis prae-
sidii parandam, sua uoce exaimulat, se-
cundum illa:

*Acet, et ad palmas per se cursurus hono-
res*

Sitamen hortis fortius ibis equus.

Item:

*Excitat auditor studium, laudatque uir-
tas*

*Crescit, et immensum gloria calcar ha-
bet.*

Stimulus autem et calcar id fuit. Cum
et renata abbatum praecessorum suorum
monumenta sepulcrorum adolescenti in-
terento digito monstraret, multisque uer-
bis ad pietatem erga *DEVM*, et cultum
christianae religionis adhortatus esset,
his aut similibus uerbis: in ordine no-
stro, si quemadmodum uiuere coepisti,
peruisti, longiusque progrediens, in
uia enim *DEI* non progredi regredi est,
ut acute dixit *Iob, Gerson*, tractatu suo
de regulis mandatorum, et progressus
in medio cursu non desatigaberis, imo
totum uitae spatium ita transferis, ut,
cum ad aliquam pietatis et uirtutis per-
fectionem peruenisse iudicaris, ipse ta-
men quotidie tibi ipse melior et perfe-
ctior carnaris, pulcherrimum et ad o-
mnem posteritatis memoriam durabi-
le monumentum tibi excitabis ipse. At
si degeneraueris, in opacam illam cry-
ptam, inter mixtum et sine nomine
uulgus abiectus infoderis. Iam quia
magna pars hominum casu potius, quam
ratione aut consilio uiuere uidetur et,
nullo certe sine sibi proposito, huc at-
que illuc uagari: cum tamen et res ipsa
reclamet, et sapientissimi homines, *ISO-
CRATES* in epistola ad Iasonis liberos, *A-
RISTOTELES* lib. I. ad Nicomach. et alii
iam pridem monuerint, *nitam plenam
errorum ac perturbationum fore, nisi
habeamus certum aliquid, quo tenda-
mus, et ad quod omnia dirigamus.* Satyri-
co exclamante:

*Est aliquid quo tendis et in quo dirigis
arcum.*

*An passim sequeris cernus sesioque luto,
quis?*

Deuotus si
regulus S. Be-
nedicti.

IX. Noster abbas cum diu explorasset penes se, uersassetque monitore FLACCO - - *Quid ferre recuſent, Quid ualeant humeri* - - in familiam suae ſodalitatem diui *Benedicti*, ut uetustissimam, ita copiosissimam iuuenis nomen dedit, regulamque professus est, cuius quae sint capita hodie in publico apparet et extat de ea GREGORIUS magni in dialogis suis praedicatio, BERNHARDI sermo tomo 1. operum suorum, quo beatus *Benedictum* comparat arbori grandi atque fructiferae, tanquam lignum, quod plantarum est secundum decursus aquarum &c. *De regulis* BENEICTI, sentio, inquit idem BERNARDUS, tractatu suo de praepcepto et dispensatione, omni homini ea proponitur, imponitur nulli: praedest, si deuote suscipitur et tenetur: non tamen, si non suscipitur, obest. Quod autem in uoluntate est suscipientis, non in potestate proponentis, uoluntarium meritis dixerim &c.

Scriptoria
piscula.

Angustias
abbatis.

X. Successeit Nicolao *Leonhardus*, quo abbate, monasterium prope supremam cladem adiit, sicut suo loco, hoc est, in catalogo et descriptione abbatum dicti monasterii exposui. Quo loco moto, lectus est in abbate *Wolfgangus*: ita enim scribendum et pronuntiandum, reiecta orthographia et pronuntiatione communi, humanam uocem in beluina transformante, testibus uenerandae antiquitatis documentis in *Lexico Wirceburgensi a me recensitis*. Quam uero miseriarum, sitis, famis, ulgoris, nuditatis &c. *Leonardo* abbate, sustinuerit, idem noster mihi saepe commemorauit, e cuius sermonibus collegi, tantam uel unius uini fuisse in monasterio, ea tempestate multas egregias decimas uini possidente, penuriam, ut cum sacris operandum, uinum saepe non suppetere, sed a caupone extra monasterium agente, eius hemina interdu mercanda, aut licitanda fuerit, ut de aliis necessitatibus taceatur. Eo misero statu rerum animo se non deseruit abbas noster, sed illa praec oculis habens:

Explorant aduersa uires, perque aspera duro

Niuitur ad laudem uirtus interrita clins.

Item:

Ardua per principis gloria uadis iter.

Silicet aduersis probus exercita rebus,

Materiem tristi tempore laudis habet.

Item claustralia illa:

Dukior est fructus post multa pericula ductus:

Dulcia non meruis qui non gustauis amara &c.

omnes difficultates alacriter uicit et ad gloriam et laudem summorum homi-

num uestigiis tritam et signatam, infuso animi inuicti uigore, constanter progrediens, studia literarum ita coluit, ut quauis magistrorum ope et ductu, libris etiam ad cultum ingenii necessariis destitueretur, *Brachylogo*, *Tarsarete*, *Mammotrecto*, *Huguitone*, aliisque barbarici magistris in scholis claustralibus tum regnantibus, et, ne illis, quasi fugitiuis, manus iniiciendae forent, ad pulpita catenatis, sicut passim uidemus: re ipsum tamen impigre excolendo uinceret, et quidem tam acri contentione animi atque industria, ut *Terentiana* ad manum se obiter offerentia, memoriter disceret et teneret. Felicem illum, si recta liberalisque institutio obtigisset, a qua re depulsum fuisse infelicitate temporum, adeoque doctorum et ductorum penuriam, saepe erga me deplorauit, nominatim autem *Graecae linguae* imperitiam, quam inuentum

Barbarici
catenatis.

Gr. LL. igno-
rantes.

Deuotus do-
ctor euicatus.

quendam, quos uocat O. CYRILLVS in Iesaiam lib. 2. c. 14. sibi gloriosam hodie prope ducunt, ructantes illud e uulgi sece haustum, graeca sunt, ergo legi non possunt: cuius si *Accursium*, summo ingenio et memoria maxime doctrinae ciuilis cognitione et copia instructum, omnibusque graecis et latinis glossographis praefarendum, censore meo magistro et doctore *Jacobo CYRACIO*, iureconsultorum huius seculi facile principe, auctorem constituunt, ab eius accurſu longe aberrant, summoque et incomparabili uiro, quem suae ruditatis et imperitiae, ne dicam, ignauiae, patronum sibi addicere et aggregare conantur, quantum iniuriam faciant, conuincit eos ipſius glossa ad *L. a. in uerbo: editio ff. d. honor. poss.* his uerbis, ut ipsi loquuntur, formalibus: *Graecae litterae possunt intelligi et legi. Quanquam nescio, quomodo fit hac degeneret aetate, uste FLACCO, mox datura progeniem uitiosorem, ut quo quisque a Mufis et Gratiis alienior, quo omnis eruditae elegantiae et antiquitatis, Graece iuxta et Romanae rudior, et leguleius ouis quidam &c.* hoc apud intelligentes caeteroque principes sit acceptior et gravior.

XI. At *Wolfgangus* abbas factus, prospecta hominis fide et industria, priorem, ut uocant, hoc est, alterum a se fecit. Quod munus ea dignitate, uigilantia et solerte industria obit, ut et canonicorum in templo ageret, rei familiaris rationes quotidie inspicere, promus condus procuraret, iura monasterii, temporum iniuria et improborum possessorum culpa partim obsoleta et inueterata, partim obsolescentia, in usum reduceret, suscitaret, renouaret et ab interitu vindicaret, familiae ad om-

Abbas a sen-
cibus.

Cura con-
tuit.

omnes

mnas necessarias operas defungendas
 elidui instigator, ut quasi *εργωδώντες*
 praefens adisset, egregie memor eius
 quod Aristoteles lib. 1. *εαστομικ*, ad Per-
 sam quandam refert: *ἦ ὅμως τὴν δεσπο-
 τὴν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ, hoc est, oculus do-*
 minifaginat equum, *ἡ κίρῃ αἰετὶ τὴν
 τὴν δεσποτὴν ἔχει.* Quod ea accurate
 et uigilantia ab ipso factum est, uix ut
 ullus unquam dux aut imperator tam
 perite aciem instruxerit, quam dextre
 ipse operas quotidianas inter familiares
 et domesticos partitus est, antelucano
 praefertim tempore, et tenebris paulu-
 tum in purpurascentem auroram rare-
 scentibus, illud Hesiodi optimi patris-
 familias apud ueterem frugi Graeciam
 secutus:

*Νῦν γὰρ προφῆν τι οὐδ' ἀποφῆν τι
 ἔργῳ.*

Sicut et illud M. CATONIS adere rustica,
 uillicum informantis: *primus cubitum sur-
 gat, postremus cubitum eat: patrem fa-
 milias uendacem, non emacem esse oportere.*
 Hac uia alacri gradu incedens et in-
 defesso labore, contentione et industria
 circa sacra et profana, quibus illa carere
 non possunt, sed amice, ut Flaccus ait,
 conspirant, assidue occupat, sibi nego-
 tium aliis otium parare studens, pro ue-
 teranis, inferior aetate pro uocetibus re-
 rum laudabilium exempla praebens, om-
 nium studia et uoluntates facile pro-
 mouerit, ut *Wolfgang* morbis absumpto,
 ipsi aditus ad mirae honores, unanimi
 fratrum conuentualium suffragatione,
 paruerit, quod fuit anno 1563. die Maii

24.
 XII. Quantum uero laborum et mo-
 lestiarum unius monasterii *Schwarzachensis*
 causa per XXXV. annos exhauserit:
 quanta moles ad uindicandum
 monasterium *Bambense* a manifesto in-
 teritu, circa sacra et profana, uel ut uul-
 go, spiritalia et temporalia, praecipue
 monasticam disciplinam, ita collap-
 sam, ut eius prope nullum uestigium aut spe-
 cies appareret, restituendam, ipsius hu-
 meris, inuitissimo et cum lachrymis de-
 precanti, anno 1577. imposita sit: quo-
 modo denique his duobus tertium o-
 nua, ceu cumulus aliquis, accesserit,
 quod parum maximis precibus adduc-
 tus, partim misericordiae et animi mol-
 litiae quadam ergo ordinem suum expu-
 gnatus, anno 1590. in se suscepit, ut mo-
 nasterium *S. Stephani* in urbe Wirce-
 burgensi, uerustate uenerabile, e uo-
 ragine admodum profunda senis alieni,
 ipsius uigilantia, et in tuenda restituenda
 que re familiari dexteritate et soler-
 tia mirabili eripatur: dies prope me-
 prius defecerit, quam uel ea tantum
 commemorauero, in quibus mea unius,
ὡς ἀποκρίνεται ἡ συνέχῃ ἡ αὐτοῦ ὁρ-

Ara, studium et labos supranos 30. tum
 frequens interuenit, ut, si mihi propo-
 situm esset per singulos actionum ipsi-
 us et, quod Graeci uocant, *τὴ καλῇ* gra-
 dus incedere, dicendi principium qui-
 dem uideam, finem uero inueniam nul-
 lum.

XIII. Proinde a lege commentarii ut
 ne discadam et rerum capita, monente
 B. C. E. O. N. E. in *Bruno* suo, breuiter sim-
 pliciterque perstringam, cum Plutar-
 cho negans me *hysteriam*, sed *uitam* scri-
 bere, colloco in prima acie militantis
 ecclesiae illud s. GREGORII Nazianzeni:
*ἡ ἐκ τῶν ἀπῶντων ἡ τὴν πρὸς τὸν
 ἐγγάδιον, cultum pietatis, quae aures
 illa caetera est, quae cum caelestibus terre-
 stria copulantur, quae uiuimus, unde lu-*
 cem caelestem habuimus, per quam ad sa-
 cras caelites proxime accedimus, omnis
 uirtutis seminarium, et D. AMBROSII
 in oratione quadam funebri: *Scala illa,
 cuius gradibus in caelum ascendimus: ipsi
 ipsi immortalitatis portus, ad quem cur-
 sus uelificationis, id est, aeternitatis nitae
 nostrae, syrtibus et scopulis mundi post
 terga relinquit, CHRISTO gubernatur, et
 proreta quasi, dirigendis.* Quo initio
 facto, et substructa quasi basi idem S. Na-
 zianzenus *ἡ ἐκ τῶν ἀπῶντων ἡ τὴν πρὸς
 τὸν ἐγγάδιον, non immerito PINOARUM lauda-
 uit, qui recta commodaque rerum initia
 columnas aures appellabat. Vtenim,
 nisi firma fundamenta iaciantur, super-
 uacanes et inutilis est omnis aedifica-
 tio: ita uix ullus laborum nostrorum
 fructus sperari potest, nisi conuenienti-
 bus et aptis initiis nitantur: nec felix
 progressus expectandus est, nisi fusta
 initia praecesserint, quae pondus haud
 uulgare concommitetur, quemadmodum
 de statuis Daedaleis a PLATONE pro-
 dictum est, eas, cum praecolor opere per-
 fectae, et eximiae pulcritudinis exister-
 rent, nisi tamen archilimnis uinculis con-
 stringerentur, dilabi facile et perferre
 solitas, quod earum incerta esset et
 lubrica possessio.*

XIII. Sed ut eo, unde digressa est mea
 oratio, reuertar, lectionem sacram, hoc
 est, *ἰσαγγαλίαις βέλαις, ἡ ἀποστολῆς, ἡ
 τῶν πάλαιον προφῆτων διδασκαλίαις, ὡς
 οὐκ ἔστιν, ἡ ἡγεῖται τὴν βίαν ὁριστῶν, ἡ
 παλαιά* secundum legem a Constanti-
 no magno, in synodo Nicena latam,
*ὡς τῶν πάλαιον ἀποστόλων ἡ ἐκ τῶν
 διδασκαλῶν λόγῳ λαμβανῶν τὴν ἐκτακτὴν
 τὴν λόγον, quicquid a molestiis quotidia-
 nis subsecuiui temporis superesset, di-
 ligenter coluit, certo persuasus, non fue-
 culentiore alio pabulo animum refecti,
 sicut praecclare dictum est a BASILEIO,
*μαγνὸν: ἡ ἐκ τῶν πάλαιον τῶν βέλαις ἡ
 οὐκ ἀποδοῦναι: nec oculos incantatore spe-*
cululo pasci posse, quem lectione sacra-
 rum*

Picta in Do-

Lectiones so-

cras abbatis.

rum scripturarum, quod dulcissimis uerbis ACHRYSTO MVS exprelit: *ὁ γὰρ ὁ λόγος ὁ μόνος, αἰὶν ὁ παρὰ πάντας τοὺς αἰῶνες ὁ ἀσώρευτος, ὁ ὑπερῶν πάντων τῶν αἰώνων, αἰὶν ὁ παρὰ τὴν φύσιν ἰσχυρὸς πάντων.* Et quod TERTULLIANVS in Apologetico: *Certe fidem sanctis uocibus poscimus, ipsem erigimus, fiduciam figimus.* Quibus adde eundem Basilium, in prima epistola de utilitate lectionis scripturarum multa praeclare dicentem, quorum summa haec est: *Scriptura prophetica et apostolica aut docet nos de rebus ad salutem necessariis, aut consolationem lacrimantibus proponit, aut hortatur ad iusta et honesta operatur.* Quid autem saluberrimum consilio diui HIERONYMI, epistola XII. ad Furiam uiduam: *Quando comedis, inquit, cogita statim tibi esse legendam de scripturis sanctis. Habeto fixum uersum numerum. Impensum domino tuo reddere, nec ante quiescenda membra tua concedas, quam calarum pectoris tui hoc sub tegmine impleueris: Et post scripturas sanctas, doctorum hominum tractatus de uerbo lege, et eorum iamtaxat, quorum fides nota est.*

Abbas huius
monasterii
memoratur.

Præcipuum
monasterii.

XV. Proinde in prandio et caena quamplurimum *ἀσπασίας* sacrae alicuius lectionis mensuræ adhibebat abbas nos-
ter, cui audiendo ita intentus erat, ut animum eius non in patinis, sed in paginis uersari, ex eius gemitibus et suspiriis et alacriore obtutu interdum, pro subiecti thesauri materia, haud obticere appareret. *Psalmos* Davidicos longissimo psallendi et precandi usu et exercitatione, sicut et ea, quae in ecclesia statim diebus leguntur et canuntur, maxime et parte memoriter callebat et, si usus ferret, ut necessitas postulare, prompte exprimebat. Fructum etiam se hunc uberrimum decerpere ex psalmodia illa, ut, cum circa tertiam noctis uigiliam a statuta psalmodia se rursus in lectum componeret, arrepto ex ea uersu aliquo cum primis memorabili, eumque animo et cogitatione uersans, caelestis se aliquid iucunditatis, quasi choris angelorum psallentium insitus, gustare et percipere, non semel erga me testatus est. Porro psalmodiarum Davidis quanta sit utilitas, quam accurate legendi, quam familiares nobis reddendi, nemo *ὁδοῦ* dubitat. Mundus enim non tam sole, quam psalterio eget ecclesia, ut D. CHRYSOSTOMVS: et BASILEIUS magnus, psalmodiarum liber promissuarium est, ad uulnera animarum uetera sananda, et recens uulnerato medelam afferendam &c. Ut in scripto eius de usu psalmodiarum. *Eos esse doctoris, b. e. intellectus difficiles, magnamque attentionem et intelligentiam requirere.* Apparet il-

lud ex epistola ATHANASII magni ad Marcellinum, de interpretatione psalmodiarum, cuius in Christo uoluntatem laudat, magna contentionem agentem, ut sensum, qui in singulis est, assequatur. De Pambone aliterum prodidit memoriae SOCRAATES lib. 4. cap. 23. Is cum illiteratus esset, doctorem psalmodiae exponentem adiit, et quum primum uersum psal. 38. dixi, *custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea*, audisset, discessit, suscitare sibi, inquit, uersum istum, ut illum factis exprimere addisceret. Doctorem cum eo exposculauit, quod eum ab eo tempore totis sex mensibus non uidisset. At Pambo respondens, quod nondum re ipsa uersum primum alluctus esset, se excusauit. Multi intercessere anni, et amico cuidam roganti, num uersum eum addidisset? uix tandem, ait, decem et nouem annis, factis ipsis eum addidici. Porro quam frequens et popularis fuerit melioribus ecclesiae temporibus, testatur diuus HIERONYMVS epist. ad Marcellum uiduam: *Quocumque te uideris, inquit, orator suum totiens halleluiab decanas. Sudans menses per psalmos se euocat, et curus attendens uitem sicut uinitor, aliquid Daniaticum canit. Haec sunt in hac provincia carmina: haec, ut nullo dicitur amatoriae cantiones, haec psalmodiarum fides, haec arma cantus.*

XVI. Disciplinam monasticam ita *Disciplina monastica* coluit et exercuit, ut suos sodales recte in officio contineret, et monasterium sibi creditum, quasi *ἐκκλῆσιαν* constitueret. Cuius uocis quae sit significatio, quis uerus sensus, legantur, quae PHILO demonachus christianus in Aegypto scripsit, narrante NICEPHORO lib. 2. eccles. Historiae c. 16. Quia in disciplina exigenda, qui eum seueriorem fuisse, nimisque rigidum queruntur, eadem opera morbum animi prodere, et de aberratione statuta ordinis confiteri deprehenduntur. *Ieiunia*, et ne fastis diebus a quodam genere ciborum abstinentiam, ab EPIPHANIO *ἐπεφύλαγμένην* dictam, diuigenter, nec iam fastidiose, obseruauit, nec solum iis diebus, sed aliis quoque suis hominibus frugalitatis, continentiae et moderationis exemplo proposito. Sacris magnifice operatus est, omnium oculis in sui admirationem conuersis, in deflexu aetatis saepe bis in septimana sacrificando. Magnis sumptibus mundum, hodie ornatum uocant, ad procuracionem sacrarum solennem comparauit, qui tempore praecessorum suorum aut exiguis, aut obsecris in utroque monasterio fuit. *Templa* picturis, et phanisco organorum concentu, adhaec turres campano aere, siue nolis, quas uocant, quae etiam

etiam septem dormientes, quorum memoriam facti ecclesiastici retinent, suo tinnitu et clangore et profundissimo lethargo excitare queant, ruditer denique contabulata arcuato, siue ut CICERO: fornicato opere, ad honestam spectantium et audientium voluptatem ornavit, auxilium instruxit, clausit, compegit. Pensum statarum precum, quas horas canonicas vocant, diligenter implebat. B Quin etiam secunda noctis uigilia, strato relicto, in templo psallebat, saepe ad hoc unam et alteram, saepius ad plures, et conuentualibus suis, iunioribus praefertim, ut idem alacriter facerent, auctorem, ducem et antesignanum se praebuit: qua in sacra exercitatione ita assiduus fuit, ut cum somno aliquando intempestive obrutus, psalmodiam illam neglexisset, potu aquae et inedia ad alterum usque diem poenas eius neglectionis de se sumeret et culpam redimeret, ratus, nulla arte melius suos in officio contineri, quam si se ipsum contineret, et quae, secundum PLATONEM & de legib. optima ad omnem uirtutem assuescuntia est, ut, quae mones, in omni uita ipse facere uidearis, eo memorabili exemplo ad imitandum sodalibus suis proposito, congruente cum illo Claudiani magni poetae:

In commune iubet si quid, censesque tenendum,
Primus iussa subi, tunc obseruamior aequi

Fis populus, nec ferre negat, cum uideris ipsum

Auctorem parere sibi.

Meditationis
fructus.

XVII. Consuetudo assidua illi erat multum cogitandi, plurima secum animo uoluendi, meditando: neque enim tempus illud frustra labi, uir nunquam otiosus animo etiam, patiebatur: quibus intentus silentium suum claustrae, ut uocant, colebat, raro tidebat: quo factum, ut tristis ac seuerus existimaretur, cum illius sermonibus ad hilaritatem pro tempore conuersis, nihil suauius, nihil urbanius existeret. Prodiierunt ante XIV. annos in lucem Ludouici Gratensis, dominicani, conciones, in quas cum abbas noster incidisset, degustassetque: ita diligenter legit et relegit, ut in succum et sanguinem quasi conuerteret suum, saepius erga me testatus, se his legendis non solum ad pietatem inflammariorem factum, sed in nouum et alium hominem quasi transformatum. Acque hic memini, cum ante XII. circiter annos, mihi in conclauis suo certi negotii causa adeundus esset, ipsum magnam lacrymarum uim effundentem, me offendisse. Quo pro tempore dissimulato, parumque ciuile iudicans hominem interpellare, postridie, cum lae-

tiorem uultum prae se ferret, unde, inquam, hesternae illae lacrimae? Hic ille: Lege Gratensium meum, et collige, quid mihi lacrimas expresserit. Est autem ea Gratensis dominica octaua post pentecosten concio secunda, ubi de reddenda totius uitae nostrae ratione agitur. Thema. Redde rationem uillicationis tuae: nec enim poteris altera uillicare. In qua uere christianus ille Pericles ita tonat et fulgurat, ut uel e ferreis animis, ceu pyrite quodam, scintillam aliquam pietatis et poenitentiae excutere posse uideatur, ad quam lectorem, eius legendae audium, temitto.

XIX. Conciones sacras publice habuit in concione

bentes studiose audiebat, acuteque de iis iudicabat, quippe in simili palaestra diu multumque uersatus; pie christianeque subinde concionatores monens, ut, quod res ipsa est, sacras scripturas sincere exponentes, bonae et laudabilis uitae exemplis auctiores ad se pertrahant: oratio enim uerba sacris ipsis consonant, perspicue fidem et assensionem mererant. Quibus rebus qui destitutus est, seipsum mundaui, et ualensque iactans dixi, hoc est, simulatore potius et sui ipsius accusator esse appareat, etiam si multum studii et operae in dicendo penas. Sin cui contingit, ut utraque hac laude clarus sit, nihil non, quod uelit, efficere potest, quod in diuo CHRYSOSTOMO euenisse, celebrat NICEPHORUS eccles. hist. lib. 13. cap. 2. Cui euadit Bened. cro, male notum. Et male uiuit, is una manu aedificat, et altera destruit. Item quod una manu potrigit auditotibus, altera rursus eripit. Et illud DEMOSTHENES: ἀπας λόγος, ὃς ἀπὸ τῆς ἑργα, πῶτα καὶ ἡ ἀντιπῶτα.

XIX. Dixi breuiter de eius erga Pios in pauperes

DEVM pietate. At pietas eius pauperes.

ra, quanta erga pauperes Christi, misericordia et largitas fuerit, quot uiduarum et orphanotum, et qui domi in summis angustiis cum fortunae iniquitate luctantur, inopiam subleuauit, communi, larga, liberalique cleemosyna, in perpetuum constituta, miserabilis illa turba non e monasterii sui solum uicis, sed e uicinia undequaque confluent ad monasterium, compressis gemitibus et lacrymis, prope in singulis horis testatur et gratis animis recognoscit. Didicerat enim abbas noster, elemosynarum fructum esse eum; Manus pauperis Abrahae sinus est; ubi, quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus caeli est manus pauperis, quod suscipis, ne in terra pereat, reponis in caelo. Manus pauperis est gazophylacium Christi: quia quicquid pauper accipit, Christus accipit. Da ergo homo, pauperi (G) 2

De Gra-
tensi iudicio

terram, ut accipias caelum: da nummum, ut accipias regnum: da micam, ut accipias totum: da pauperi, ut des tibi, quia quicquid pauperi dederis, tu habebis, quod pauperi non dederis, habebis alter &c. Quae et alia prolixius magister discipulo ex pulcerrimo pientissimoque sermone S. GREGORII Nazianzeni de amore erga pauperes, exposui, alias tam pie affecto, ut neminem quacunque fortunae grauiore iniuria multatum, tristem a se dimitteret, diem se perdidisse ratus, quo subditis suis, aut aliis opem ipsius implorantibus, bene non fecisset, ingenio erga omnes bonos misericordiae propenso, quod cum laudatissimo Caesare Tito commune habet. Vt enim mortales terrestribus diuitiis, quantumvis magnis, abundent, DEI tamen misericordia nunquam non egent. Hinc S. AUGUSTINUS de uer. domini in loh. serm. 4. summa caritate hunc in modum auditores monebat suos. *Habes quidem multum auri et argenti, o si agnoscat se pauperem: agnoscat se pauperem, si agnoscat iuxta se pauperem, quid enim? quantumvis habes, quicunque diues es, DEI mendicus es.* Hinc S. BERNHARDVS: *uae, qui dicit, quia diues sum: et nullus ego: cum sit pauper et nullus et miserabilis et miser.*

et parochias. XX. Non dissimilem, imo maiorem pietatem et beneficentiam ostendit erga parochias, quas uocant, in pagis sui monasterii, supra ueteres, nouis redditibus auctas et dotatas, idem erga scholas ostendens, ut iuuentus optimis et moribus et disciplinis imbuatur, si diutius lucis usura obegisset. *Tirones monachos in fodalitatem benedictinum aut receptos, aut recipiendos, humanioribus liberalioribusque disciplinis, literis, artibus, studiis et philosophiae praeceptionibus erudiri curauit, nullis in eo parcens sumptibus, comitante utriusque linguae, tertiae quoque Hebraeae sacrae institutione encognitione, ut, quod sibi infelicitas temporum inuidit, sui fodeles larga manu porrectum, fideliter apprehendant et retineant. Quarum arrium liberalium et cognitionis litterarum quantum sit fructus, quae operae pretia, indicat BASILEIVS magnus, et IOH. CHRYSOSTOMVS, magnus itidem in theologia GREGORIUS Nazianzenus, cuius lententiam cognita dignissimam lege apud NICEPHORVM hist. eccles. lib. 10. c. 26. §. omnes opinor &c.* Et quidem quod ad graecae linguae cognitionem attinet, iudicat *Sacrobolus SADOLETVS, et quantum uir? epistola quaedam sua ad loh. Mathae. Gibertum, episcopum Veronae: Graecae linguae ignorantiam, quae imperfecta*

et erudiendo iuuenes.

Studium Gr. h.

Augustinus utebatur, uim in eo maximi ingeni, tamquam uirgulis et uerbis impeditam, aliquoties detinuisse. Si hoc de imperfecta tanti uiri iudicium, quid diceret de iis sacrae scripturae interpretibus, qui ne abecedariam quidem tabulam Graecam callent.

XXI. Priuata et domestica eius uita Vite domesticae quae fuerit, uere possum affirmare, sicut triginta septem prope annorum consuetudine et usu cognoui, ipsum annis uirtutis, honestatis, et integritatis amantissimum et studiosissimum fuisse. Ingenio fuit excellens et acri, eaque subtilitate, ut *Geographiam*, cuius absque cognitione lectio historiarum caeca quali est, me monstratore, tabulis ob oculos positis, facile disceret et tabulas tabulis scite adaptaret et conduceret. Ne ab *astronomia* quidem, cuius cognitio diuinitatis cuiusdam participes et unde prima aeternitatis admiratio fluxit, tum quidem quod paruicatem nostrimet et uitae nostrae, non aliter magis cognoscimus, quam eorum caelestium corporum magnitudinem et perpetuitatem admirantes, tum quod Danimum ab his terrestribus attollentes, diuinorum commercii assuescimus, ductu genii sui abhorrens, si quando, oblata occasione et serenitate aeris inuitante, in pulcerrimo illo theatro STELLAS insigniores ipsi offenderem et nomina, quibus hodie, ex Arabum nomenclatura, insignitae sunt, exprimerem. Quibus studiis animus eius nobilissimis ita delectatus est, ut globos, quos uocant, geographicos et astronomicos, a *Gerardo mercatore* scitissimo fabrefactis, bibliothecam suam auxerit ornatique reddiderit.

XXII. *Memoria*, quae lectionis thesaurus est, tanta fuit, ut, quae comprehendisset, aut ipse commentatus esset, iisdem prope uerbis et serie, sine F scripto postea pronuntiaret. *Diligentia* autem adeo mirabili, ut in iis, quae salutem et utilitatem monasteriorum sibi concreditorum respicerent, posthabitis omnibus naturae desideriis, non ante conquiesceret, nullo studio suo labori parceret, quam, quae perficienda erant, ad optatum finem perduxisset. Otium non secus, ac ipsam fatanæ cucitram, aut puluinar detestabatur, sibi quae eum, qui nihil agat, esse omnino non uideri, physicus docentibus, quae cuique rei causa est, ut sit, eandem ei esse causam, ut aliquid agat: mirari etiam, si quis dicat sibi tempus prolixius aut taediosum esse, cum tam laetus ad res laudabiles campus mortalibus pateat, ipse temporis, cuius πολυπλοκή ἀνάγκη οὐκ οὐκ THEOPHRASTVS dixit, dispensator parcissimus, et elumbis otii

Orii faga.

Oti plane hostis, totum tempus id sibi perire ratus, quod in sacra lectione, aut in rebus necessariis domi administrandis non confunderetur, sibi dictum existimans, quod **SENECA** Lucilio suo: *Ite fac, mi Lucili, iudica se tibi, et tempus, quod adhuc aut auferebatur, aut surripiebatur, aut excidebat, collige et serua.*

Quaedam tempora eripiuntur nobis, quaedam subducuntur, quaedam effluunt.

Turpissima tamen est iactura, quae per negligentiam fit: et si volueris attendere, magna tibi pars elabitur male accu-

ter, magis uita pueri existeret, quae agens-
tibus, maxima mihi agensibus, tota aliud
agensibus. Quem mihi dabis, qui al-
iquid pretium temporis ponat? qui diem
aequemet? qui intelligit fere quotidie mori?
Omnia aliena sunt: tempus tantum no-
strum est &c. Quae argute dicta a SE-
NECA legenti et haerenti ebulli non-
firo interpretatus sum: MALE agens-
tibus perire tempus in iis, quae alicae,
quae libidinis, quae uentri, quae sectan-
dis potentioribus dantur. NIHIL,
ut quoniam iis, qui orio atque inouia

Aipfe laborum omnium, quos fors auc-
casus offerebat, tolerantissimus, et ad
eos exhauriendos prope indomitus, te-
nens memoria cuiusdam monachi apo-
phthegma, celebratur Tripart. histo-
riae lib. 8. cap. 1. *Monachus, qui non ope-
ratur. latroni par iudicandus*

XXIII. Quoties illum ad uesperam
usque impransum, et incanem cubitum
ire uidi, curantem recto ut stent omnia
talo? Somno fane ultra quatuor aut
quinque horas non induebat. Do-

praeclaro facto admonuisse caeteros, et docuisse uisus est, nihil esse tam proprium praestantis eximisque uirtutis, quam aliorum et fovere et honorare uirtutem et doctrinam. In quomagna si-

Cne naturae uis, et imprimis mirabile
confilium uiget. Quae cum duo uirtu-
tis genera constituit, ut una esset uir-
tus, ad iuuandum et commodandum fe
impatiens, altera idonea, cui commo-
daretur: ita hunc complexum praecla-
rae societatis iugatum inter fe et an-
nexum esse uolunt, ut altera sine altera

(G) 3

1997

Page Invertebrates
and Caricatures
from

• Theologian
Reverend

En la familia.

rem restituta, ut cum egregie stotenti-
bus in hac Franciae orientalis ora mona-
steriis certare et comparari posse, in
quibusdam fuperare videantur.

Dignitas cor-
poris.

XXIV. Corporis ea fuit dignitate,
quae ipsi hominum non vulgarum a-
nimos et studia, primo oris aspectu mi-
ram cum humanitate mixtam gravita-
tem, sincerique animi candorem refe-
rente, conciliaret. Sensus omnes a-
crescebat, firma nervorum compages,
in corpore lacertofo, multisque uigiliis
et laboribus, parcaque uiuendi ratione

Sensus.

durato dignoque, in quo animus eius
domicilium haberet, de quo satis tur-
pe dicente quodam e Romanis impera-
toribus: *Cum animum habeat homo,*

Mores.

laudem capere ex corpore. Moribus, ad
communem uitam quod attinet, placi-
dus fuit et suavis, animo recto et erecto,
natura beneficus et ad tenerioris ami-
citiae officia praestanda gratificandum

que obuius, promptus et beneuolus.
Non ille consulto alterum quemuis a-
perite vel maledictis laedere uel obli-
que infamare notamue et ignominiam
inurare. Nullum etiam fere alicuius
dictum et factum tam duriter accepit,
ut ab illius beneuolentia, familiaritate

que et usu refugeret. Nullae in eo
maleuolentiae, aut suspicionum iniqua-
rum latebrae, nullae emulationis insi-
diae, animus nulla maleuolentia suffu-
sus, oratio aperta, libera et, quae ueri-
tatis est simplex, omnis ex profecto
accertimus, licet scio paullo ante mor-
tem ipsius quendam, in cuius sermone

omnia prope incerta, dubia, subdola, et
captatoria, quaedam etiam ad aucupan-
dam gratiam καλαυτικὰ inerant, acri
uoce ab ipso reiectum fuisse. Nec hos
solum, σοφιστὰς καλαυκας, sed et alias pes-
tes, calumniatores et delatores, qui
suae delationis fidem non fecissent, a
se abdicabat et reiciebat. Quod si

principes uiri imitarentur, ut cum ali-
quid occulte ad ipsos deferretur, ipsi dela-
torem sistant, et fidem sibi fieri subeant
eius, quod sit delatum, prudenter sane
facerent, grauius monente magnani-
mo et sapientissimo scriptore PHILIPPO
COMINAE, lib. 5. commentario-
rum de bello Neapolitano, per Caro-
lum VIII. regem Francorum gesto. Hac

enim ratione, inquit, uiuent tranqui-
llus, quando nullus eo sit progres-
sus amentiae, ut, quod probare non
possit, de eo sit alicui facturus calu-
mnia, subinogens: *Mais il y en a de si hostes, qu' ils promettent et iurent n' en dire rien, et par ce moyen ils emportent aucunes fois ces Anglois, sont le parole, et si bayent le plus souuents les meilleures, et les plus loyaux seruiteurs qu' ils ayent, et leur font des dommages a l'appetit et rapport de plusieurs me-*

Achans, et par ce moyen sont des grands torts, et de grands griefs a leurs subiects. Quae sunt eiusdem COMMENAE uerba uernacula, dicta intelligentibus, atque utinam non eodem morbo animi laborantibus, quo solitus est MEDIVS, ex Alexandri parasitis unum, alios inficere, ne metuerent quoduis crimen in quemuis intendere; adiecta causa appo-
sita: *ut maxime, inquit, sanes aulicos. Qui delatus est, mouet tamen cicatrix. Non arbitror, scribit ARASMYR. lib. 8. Apophtheg, quemquam esse diabolum tam impium, qui rem magis nefariam posset freggerere, ex quo foedus est crimen, hoc tenacius haeret apud multos criminis suspicio.* Cui quadrat: *Calumniare aulicis, semper aliquid haeret, in eadem parasitorum Alexandri M. officina procusum.* Sed alia transeo.

XXV. Vtrumque monasterium, *Schwarzzense et Bantense*, templa habet maiestate quadam in altum surgentis, ut procul etiam intuentibus religio-
nem incutiant, illo in aperta planitie, hoc in supercilio montis, utroque ad Moenum amnem sito, *Turres sunt excessuae, procul ueluti saluantes et ad se specie structurae, tum ipsarum, tum monasteriorum, inuicantes aduenas, campani aeris clangore longe lateque uicinam regionem perfonantes.* Vnde fit, ut pro more Germaniae, cui Iulius Caesar hospitalitatis laudes tribuit, frequentes ibi sint *hospites*, interdum tot, sicut uidi, uix ut in monasterio, quantumvis, spaciofo hospitari possent. Ex eorum numero si qui essent melioris notae, et honestiore loco nati, noster ille, Gracianus manibus sa-

cltus quasi, comiter excipiebat, alacrem uultum ostendebat, et cibo potuque resectos, cum significatione humanitatis et beneuolentiae suae amanter a se dimittebat. Quod si interdum erga clarioris nominis conuiuiis, sibi aut ueteris amicitiae et notitiae usu caros, aut auctoritate et uirtute praestantes frons exporrigenda, et laetitia datori, more gentis, meracius litandum esset, hic ille unum tenue et dilutum bibebat, conuiuiis peculiare, e iugo a se uicibus facto, generosum sane et ordinis monasteriorum respondens, plane benedictum. Rare tamen ad claustrum conuiuiorum scdebat, sed cum accumbentes laetiores mollioresque sermones ferere uideret et, ut ille - - super omnia uultus Accessere boni - - arte ab-

rumpebat conuiuium, subornato interdum aliquo e ministris, qui ipsi in aurem tacite immurmuraret, adesse peregre tabellarium quendam cum literis, aut alium quendam, qui ipsum conuentum cupiat. Qua occasione ad sua rediit, relictis conuiuiis, ut se inui-

carum

Templo con-
uoluo etrus-
que edificat-
que alia.

Hospitalis.

Conuiuiis bre-
uio

Carum

Carum

tarent, quousque uellent da silius, ut A
Plautina uoce utar, sobrietatis suae ex-
emplo indubie proposito et relicto bi-
bentibus mensuras sine mensura, ut di-
cit Augustinus de uerbis p. 1. serm. 4.
Prædium et coenam ultra horam non
producebat, nisi aduenis hospicibus ad
longiores accubitus interdum indul-
gendum esset. Iam quod EPICURUS
tribuitur, ἀφ' οὗ τῶν φιλοῦν ἀναίτητον, ὃ
ἀναίτητον, de illo, quantum ad abbatem
nostrum, iam dictum, de hoc CICERO
ad M. fratrem de petitione consulatus,
ἀντιφρονέων, illud, inquit, teneto: nervos
atque artus esse sapientiae, non teme-
re credere. Qui enim cito credit,
levis est corde, ut in ecclesiastico legi-
tus, et quod S. HIERONYMVS scribit,
in regula sanctimonialium ad Euseb. C.
c. 16.: *Non omnibus, qui loquuntur, si-*
facilis ad credendum: leuitas enim in
credendo, leuiter denotat mentem, et cre-
ditur, si fulgentio credimus, mater est
deceptionum. Ita noster abbas usu et
experientia didicerat, non esse nimis
leuiter alteri credendum, neque audi-
tis fidem tenere praestandam. Multis e-
nim, ut ille, simulationū inuolucris te-
gitur et quasi uelis obtenditur, inuisus-
que natura, frons, oculi, uultus per fa-
ciementiuntur, oratio uero saepissime.
Credulitatis temerariae ad finis est sus-
picio, qua alte concepta, nulla grauior
pestis humano ingenio insidet. Ea e-
nim cum temere semel irreperit, ae-
gerime uel maxime illustri ratione
conuellitur.

Colloquia o-
nia.

XXV. Porro ut alloquio fuit facilis,
comis et perhumanus abbas noster, ita
Φιλοσοφῶν illam insigni granitate, non
illa austeritate et fronte caperata, sed ple-
na dignitatis et comitatus miscebat et
temperabat. At πρὸς τὴν ἀρετὴν ἡγο-
ρῶν συνάπτεται, ὃ ἐν γὰρ ἀρετῇ τὰ ἀνθρώπων
est, hoc est, ciuilem, uirtutem siue actio-
nem sacrae functioni applicare uelle, F
eaeque coniungere, quae inter se maxi-
me natura dissident et connecti neque-
ant, quae ueteris theologi sententia apud
SVIDAM legitur, quantae dexteriori-
tatis, siue, ut Graeci, ἀξιώτητος, hoc re-
rum statu sit, abbas noster suo exemplo
in utraque functione luculenter testa-
tum dedit. Audisses porro postero-
ribus suae uitae annis, in otio pariter et
negotio, nullum uerbum ex ore ipsius
excidere, quod non ad *aedificationem* et
frugem aliquam bonam pertineret. In
populari sermone grauem, copiosum,
et disertum scribendo et loquendo, pu-
blice et priuatim se praebuit, uerbo-
rum proprietatis et elocutionis appri-
me obseruans, tenax et studiosus. A
sermibus et auaritia, quae maxime una

aliis et praestantibus animis atque con-
siliis infectis atque inimica est: quae fa-
cie, ut christianae caritatis et misericor-
diae, aut nullam iam, aut quam exigua-
m partem teneamus, cui defunt omnia,
quae quod habet, non habet, *ἡδὴ ὃ ἰσ-*
ῶλον, ut PAVLVS, ut D. Chrysostomus,
ματὴρ πόλεως πάντων τῶν κακῶν eum abhor-
ruisse, et hospitalitas, et elemosynae
largissimae, et tot subditorum subleua-
ta inopia, ut taceam de tot uariis, necesse-
sariis utilibusque aedificationibus, ma-
nifestissime testantur: et ab ea peste uin-
dicant et defendunt: quae magnas saepe
opes, recte paratas etiam, euerit et
corruptit: cuius si arculam fero, o-
stio, uelut quoque communiens, frustra
tamen id facies; siquidem eam in-
tus inclusam pestem habes, uolentis-
simum praedonem, qui quidquid in-
uenerit, diripit, ut idem Chrysostom.
cap. 5. primae ad Corinthios - -
Quale insatiabile monstrum

Orcus auaritia Syrgis emissis aban-
trii,
Germanam barpyis facies inculca sit
Tristis, hiant ridulus, tetricis frons a-
ruis

Ora fame pallent, corpus miserabile curae
Attenuant, uirus promptam ad perniciem
linguam (*mentem*),
Insitit, et strepidam exercent somnia
In uigiles ne blanda quies irrepit ocellis.
Quae est *inordinatio* auititiae per a. v.
C. MANANVM lib. 1. sphaerae fuge.

XXVI. In pronunciandis iis, quae *Libertas* dicitur
E ueritati, matri iustitiae, consentanea
essent, ea *libertate* animi et oris usus est,
ad nullius gratiam, amorem aut odium
sermonem ut insisteret suum, ea seue-
ritate, ut preces apud eum, neque ad
iusta impetranda necessariae essent, ne-
que ad iniusta impetranda efficaces,
quo nomine Romanum quendam seli-
cem censum legimus. *Prudentiam*
cum morum integritate ac sinceritate
coniungendam, concionatur ille, de
quo aeternus pater testatur, HVMAN-
DITE. *Prudentiam* cum dico, non ea
accipienda, quam mortem esse et ini-
micam DEO sapientiam affirmat PAV-
LVS, sicut uulgus eum prudentem uo-
cat, qui multa simulare, ac dissimulare
nouit, multa mentiri, eos, quibuscum a-
ggit, commodi sui causa fallere ac cir-
cumuenire: et quod sibi proposuit
multas uias reperire, quibus id quo-
modo adipiscatur. Illa uero pru-
dentia non est, sed calliditas, uersutia,
malitia. Vera prudentia est, et cogno-
scere quid petendum fugiendumque
sit: et quibus uis uis ipse eo perueni-
re, tum alios eodem perducere com-
modissime possit: nihil temere acque
inconsiderate agere, sed unaquaque in

Liberalis.

re, quid rerum, personarum, locorum, Aperpetuus suarum actionum omnium temporum varietas postulet, diiudicare. Miserum qui alium fallit, si se idcirco eo, quem fallit, prudentiorem putat. Fallit ipse se et induit multo perniciosiorem in laqueum, quam quo implicare alium parat. Quanto prudentior, qui neminem fallit. Deo enim similior est, qui neque falli potest. Quae sunt disertissimi MYRTI, in oratione ad cardinales, subrogandi pontificis causa conclusae ingressuros. *Tantum res quamvis nostrum abbatem secutum esse, et ipsi operibus factisque expressisse, actionum suarum tenor conitans offendit: et quod affine prudentiae habetur, in consiliis capiendis dexteritas, circumspectio, solertia, et quam Thucydides requirit, omnis meliorum, longo rerum usu collecta, quae ille ita in numerato habuit, ut saepe in deliberationibus, e re aut casu natis, sententias illorum, qui sibi aliquid sapere uiderentur, anteuerteret, quaeque illi in medium conferre, animis agitabant, et prior ipse proferret, et, quae in iudicii res aliorum uagas et dissipatas cogitationes in girum rationis reduceret, ut ipsum intuens saepe illud Menandri necum animo uerterem: ut edo omnes res quamvis in iudicio.*

Pacificus.

XXVII. Cum vicinis amicitiam et pacem coluit, ac si qui in iure monasteriorum sibi concreditorum ab iis impatiens turbaretur, non corpore aut animo ille cohaesceret, donec turbatis rebus aut civili passione, aut si plane essent, reorridi, per legitimos tramites, secundum *Emilianum* illud, ex iure manum conferunt, mederetur. Consilii etiam cautionis hoc fuit, quod non unius, sed multorum saepe, super una eademque causa et quaestione, consilia et sententias sciscitaretur, quibus ab ipso collectis et ad aurificis balancem quasi appensis, deprehendi multoties, suorum consiliorum rationes, quibus ad aliquid agendum adduceretur, ea maturitate propriis suis, non alienis cogitationibus exquisitas, elaboratas, directasque uigere, ut non adumbratam, sed ueram et a fonte ipso aequi et boni, christianaeque caritatis profluentem gloriam consecrari censeretur. Ex uero cum damnorum esse maximorum auctores soleant praecipites, de quibus ille: *Pertur equis auriga, nec audit currus habenas:* deliberationes saepe repetendas censuit, grauique iudicio felicem iudicauit illum, quem faciens aliena pericula causum. Festinationem enim esse noueram iustitiae saepe audierat. Denique nec in deliberando consilium nec in agendo industriam unquam in abbate nostro desideratam,

tenor et cursus ad posteritatem mitescente inuidia, iuculenter olim testatur.

§. XXVIII. Habet monasterium Schwarzach pagos aliquot habitatoribus frequentes, ea sitis oportunitate, ut eos singulos uno die obire commode queat abbas. In iis cum praeter ius gladii habeat omnimodam iurisdictionem, noster defunctus et siue, ius sincere et aequabiliter dici curauit, per spectatae fidei et integritatis uiros, ad hoc selectos, quos ab odio, amicitia, ira atque misericordia, uacuos esse decet. Vbi enim illa offundit, haud facile animus uerum proferat, sicut praecclare CAESAR apud *Sallustium*, et FLACCUS meus male uerum examinat omnis corruptus iudex. Id autem fiebat eo temperamento ab ipso, ut, si quid de iure controuersum incidere, iuraconsultorum consilio ueretur, Suasionem optimum modum ex *CHRYSOSTOMO* in psalm. 145. didicet. *Adducere ab imbecillis et ad ualida deducere: quae uana sunt, destruere: et quae uera, dilabillire, resellere, quae decipiunt et quae inuani, probare.* A fordidis illis animi passionibus, iracundia, odio, inuidia, superbia, quarum quaeque unicuique sua tempestas est, ceniore *SENECA*, animo scio ipsum fuisse defecato, praesertim postremis suae uitae annis, memorando nouissima: quemadmodum et ab ambitione, perturbatrice rerum humanarum, optimi cuiusque ingenii corruptrice, concitatrice bellorum omnium, quam semper uirere in eorum, quos semel occupauit, animis, neque unquam consensere, grauisimus auctor ait *THUCYDIDES*.

XXIX. Ad iracundiam, calidus iuuenta, procliuor fuit, quam ita compressa tamen, aetate atque usu rerum robustior factus, ut lentus potius et patiens, quam iracundus uideretur. *Irasci facili, tamen ut placabili esset*, secundum *FLACCVM*. Accidit tamen illi, ut, sicut tempestatibus coortis, limosa ac turbida flumina non subito cum caeli serenitate perlucida et sedata fluunt; sic in subitis offensionibus perturbationum animus eius uitium aliquod conciperet, quod subito deponere, aut concoquere, quamquam ualentis stomachi: non posset, quod et ipsum aetas correxit: sicut etiam hoc illi benefici addidit, ut, si quando paulo esset commotior, tum maxime sedata et uoce et oratione ueretur.

XXX. In *SENECTA* etiam aliquid morositatis suae *EGYPHIAE* contraxit, communi senum morbo: quorum pertinent *Graeci* uerius *ANTIPHANIS*, qui-

*Schwarzach-
ensis curae-
bit rationes.*

*Leui, non
iracundus.*

Seneca,

quibus ait: *vitam nostram uino similem esse. Vbi enim paulum superest accipere: digni sane uertus qui adhibebantur: xidi iſta uia o ſic dicit uergetur*

ſic dicit uergetur Et ut SENECA epistola II. Meliora praeferuolant: deteriora succedunt. Quem admodum ex amphora primum, quod est sincerissimum, effluit, grauissimum quodque turbidumque subsidit: sic in aetate nostra quod est optimum, primum est. Quo respexisse mihi uidetur deus poetarum lib. 3. perfecti operis sui:

Optima quaeque dies miseris mortalibus aeni

Prima fugit.

Patentia.

XXXI. Patientia etiam et lenitate tanta animi, ut non modo neminem ulla unquam afficeret iniuria, sed multorum ipse iniurias ita pertulit, ut eos sibi amicissimos reddiderit, cum a C. VERIANO iudicans: non esse miserum, qui conuicium audit, sed qui facit, non qui iniuriam accipit, sed qui infert. Tolerantia quoque non minore, quam hominibus causam omnis boni esse, *eaque animam ex alto in portum quasi*

tranquillum inuehi, docet monetque diuus CHRYSOSTOMVS. De patientia TERTULLIANVS: Adeo satis idoneus patientiae sequester DEVS. Si iniuriam deposueris apud eum, ulius est: si damnum, resistitur est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. Quantum patientiae licet ut DEV M habeat debitorum? Dictorum factorumque constantiae multa egregia signa dedit, me ipso conficio: Ipse sua sine lege fidei rectumque colendo, planeque, quod Graeci significanti uocabulo exprimunt, *ἐὐθυμία*, crebro usurpans illud ueterum Francorum: Ein Mann, ein Mann: ein Woet, ein Woet. Item, Neden und halten, theten die Alten. Generosioris Graeciae exemplo, Homericis *ἡρώδης* expresse: *ἀνδρὸς ἡρώδης* *ἡρώδης*. Et quod Phœnix docet Achillem disciplinae suae alumnum: *μὴδὲν ἡρώδης ἡρώδης*, *ἡρώδης ἡρώδης*. Tanto animi insuper robore fuit praeditus, ut dubitasset, utram fortunam, aduersam, an secundam temperatus tulerit, in secundis moderatus, in aduersis inflexus, plane secundum illud

FLACCI: *Rebus aduersis animosus atque Fortis apparere.* Vidimus, cum obeundis monasterii Bantchenfis negotiis dextrum crus fregisset, inter acerbissimos cruciatum nec uultum mutasse, nec gemitum aut suspirium edidisse.

Humilitas.

XXXII. Quid de humilitate? qua sine virtus quaelibet in nris deputatur, ut ISIDORVS lib. 2. de summo bono cap. 32. Item: *Esse parvus in oculis suis, ut sis*

magnus in oculis DEI. Tanto enim eris in oculis DEI pretiosior, quanto fueris in oculis tuis despectior. Ex docent exempla quotidiana, ad placandos, simul et retinendos in amore homines, nihil efficacius esse officiosa modestia et humilitate, cum ex aduerso inter ambitionis atque superbus, neque christiana caritas radices agere, neque concordia

diu subsistere, aut durare possit. Vt enim uulgo dicitur: et verum esse experientia comprobat: omnis superbus est stultus, et omnis stultus est superbus. Atque hic mihi in mentem uenit apophthegmatis Ludouici XI. Francorum regis, quem dicere consueuimus, DE-DECVS et detrimentum, esse comites ac ueluti pedissequos superbiae, testatur Philippus Commines commentariorum suorum de reb. gestis ab eodem Ludouico lib. 2.

Libertatem in dicendo ita temperare solitus est, ut neminem ea iure posset offendere. Leuebat enim illam eiusmodi orationis modestiam et grauitati coniuncta comitate, quae cogebat eos ipsos, quibuscum res esset, in optimam partem, quae is dixisset, accipere, alias ne dissimulans quidem, quae sibi uel soluta a uetere disciplina, uel a bonis moribus detorta, uel mala consuetudine deprauata, contaminata, corrupta egere nouis remediis, aut restitutus antiquis legibus uidebantur.

XXXIII. Ingeniorum spectator et censor acutus, dissimulatur eruditiorum, argutus et astutus. Meminique, quosdam in disputationis campum ab ipso, aliud quasi agente, prolechos er congregi ausos, amissis ut Troilon armis, uel, ut feras indagine clausas, non tam iocundum, quam ridiculum uictori praeuisse spectaculum, suis quasi acuminibus se compungentes. Sermone fuit parcus, eoque aculeo potius, quam intemperato, si quid displiceret, alias etiam

XXXIII. Ingeniorum spectator et censor ingeniorum.

nis suae, quae supra mediocritatem fuit, argutus et astutus. Meminique, quosdam in disputationis campum ab ipso, aliud quasi agente, prolechos er congregi ausos, amissis ut Troilon armis, uel, ut feras indagine clausas, non tam iocundum, quam ridiculum uictori praeuisse spectaculum, suis quasi acuminibus se compungentes. Sermone fuit parcus, eoque aculeo potius, quam intemperato, si quid displiceret, alias etiam

Πρωτα μὴν, ἀλλὰ μάλα λυγρὸν ἐπὶ τὸ πολὺ μῦθος: quo nomine Graecorum princeps MANEVLVS tertio *ἱλιάδης* commendatur ab HOMERO, hoc est, interprete Erasmo, pauci oquus, sed eruditus, qui pauca quidem, sed audita digna loquitur. Et in descriptione orationis idem lib. 2. Odyssei: *ἀνδρὸς ἀνδρῶν*, hoc est, certa et explicata dicit, non

(H)

lu-

ludens praefigiis uerborum, quo sensu A et iudicio, studio quoque et amore simplicis, minimeque affectu uti calamitatri, ut ita loquar, sermonis, erga sacra erat, sibi dictum iudicans, quod s. 1112 R. ONVVS ad *Damasum*, quo phalaratam orationem in theologicis tractationibus improbare, de rebus fictis trahanti pedestrem orationem necessariam esse, non quae uerborum compositione frondeat, censuit. Quorum uidetur quadare, quod memorabiliter *SOZOMENVS* scribit, *Triphylium* episcopum, uirum doloquentem, cum traheret illum *Marci* et *Iohannis* locum: ἀνὰ τὴν γῆν ἀπαλλάξας, eiusque loco dixisset ἀνὰ τὴν γῆν ἐκκέντριν, *spurius* uirum sensulissimum, qui concioni intererat, de loco exiuisse et, quod uerbis ac fetmore superbiat, ipsum oburgasse et, ut modestius areret, praecipisse.

Antiquat and
R.R. colour.

XXXIV. Antiquitatem Hebraeorum Intellexit: Graecam amavit: Romanam diligenter coluit, quam ad rem non mediocre ego illi adiuventum *atruſſe ſuſuſ*. Romae enim agens, quod fuit anno M.D.LXV. cum in picturas urbis, et in ea, et extra eam, statuarum, columnarum, colossorum, templorum, theatrorum, arcuum, thermarum, portarum, sepulcrorum, aequeductuum, circum et *Salamanca, Tramezinum, Lafrerio, Pyrro Ligorio, Michaele Angelo Bonarot, Antonio de Muſis, Raphaële et Antonio Paſiati*, urbanitatis ete. diligentissimis rerum Romanorum investigatoribus et peritissimis artificibus, in aes pulcherrime nictidissimeque incisus et adiuuim, ut dicitur, expressis, incidendis, eas emtas in Germaniam reuertus, ei mecum communes feci, quibus illa laetatus est, ut magno ſe a me beneficio affectum ingenuus praedicaret. Iis contemplandis, ut honestissimam uoluptatem capiebat, ita, me monſtratore et interprete, mediocre antiquitatis et hitoriae Romanae cognitionem, pro felicitate ingenii sui et studio discendi, collegit. Accidit autem, quod ſilentio praetereundum non putaus, cum ſe die decembris, memoriae diui, Stephani ſolenni, quo eodem die ſequentis menſis poſt uiam finiit, a ſacro peralto, me in aſſignato mihi aedium membro inuiſeret, et de euangelio uſitate in eccleſia explicari ſolito, cuius initium: *Ecce ego mitto ad uos: ſermones inter nos conferremus, et occaſione ſumpta et textu: ecce relinquatur uobis domus ueſtra deſerta, dolenter exponerem, quemodo* "eſpafiano et Tito imperatoribus templum DEI, urbs ipſa regia longe clariffima urbium orientis, non ludae modo, quo illam elegio ornauit LINIVS lib. 5. cap. 14. eſcopia gen-

A Iudaea, non dedita sacris incerti DEI, ut imperite CICERO oratione de provinciis consularibus, sed ab initio liberam et DEI aeterni culticrem eique ante omnes charam, funditus euerſa et exciſa ſint, concurſu omnium calamitatum obruente, quibus omnia mala ab initio mundi conſerri non poſſe, ſibi uideri ſcribit IOSEPHVS, praefatione **B** *Hebſi Iudaici.* Memoriaeque ſuggerente dicerem, me in Urbis Romae caduere quaſi, ab omnibus pene barbaris lacerto, nullum uidiffe monumentum integrius, quam TITIVM marmoreiſ de gente Iudaeorum domita et urbe Ierololymsa deleta, iuxta forum Romanum, ecapitolii regione adhuc extantem, irae uidelicet DEI aduerſus populum, contumacem, eos ipſos, qui FILIVM in propria uenientem non receperunt, data recipientibus poſtea filios DEI ficti et caetera, monumentum immortalitae. Offendere nimirum DEVM in hoc horrendo exemplo, itam ſuam aduerſus omnia peccata et praecipue aduerſus ſauiſſimam, quae exaceretur contra ueram DEI eccleſiam, contemtorum et petduelles euangelii filiiſi, *diximus: uos eis euangelii paſſi ſuſcepſiſtiſti,* praefatio D. PAVLLI. Vocari coſpectaculo omnes homines ad conuerſionem, ac denunciari ponas aeternas et praefentes omnibus, qui non conſequentur ad mediatorum dominum noſtrum IEſVM CHRISTVM, ſicut regius uates expreſſe concionatur: *Oſtendamini filium, ne quando exarſeſcit ira eius.* Ad intimos etiam animi ſenſus reuocandum monui, cum DEVS non perperis illi ſtupi, hoc eſt, ut PAVLLVS eam octat, *naturalibus ramis,* quam antea praetuliſſe omnibus gentibus, in qua tot illuſtriſſima de teſtimonia ediderat, ex quatuor torpentes et prophetae etc, quanto minus alii regnis et gentibus, peculiariter iis, quos non tam notat, quam graphicè depingit diuinus IGNATIVS in *epiſtola ad Antiochenſes,* et APOSTOLVS gentium ad *Philippenſes* luas, ſtens deiſ dicens: *inimici crucis CHRISTI, quorum ſinis perditio eſt, et gloria in deſecore ipſorum, terreſtris curantes.* Simul etiam annum numerum conſiderandum docui, qui ab exitu ex Aegypto, uſque ad ultimam illam poliſciae Iudaicae deſtructionem ſunt mille, quingenti octoginta duo, ut nunc quoque non procul abeſſe diem triumphi cogitemus, quo filius DEI rurſus ſe generi humano ſalutem offendet et, omnibus regnis impiis deletis, eccleſiam ſuam aeterna gloria ornabit et: impios omnes in aeternas poenas abiicit. Quo ſermone meo prolixior interrupto et animo ad antiquos

tiquitates illas, quas intererat arcus Titi expressus, inspiciendas erecto, iisque prolatis, in eo ab una parte sculptus est de Iudeis triumphus. Imperator in curru sedens, ab alata victoria coronatur. Currui praefertur arca foederis, praecedentibus duodecim sossibus consularibus. Ab altera parte candelabrum aureum, cum septem lucernis, tabulae Moisaicae, mensa aurea, et uaria templi Hierosolymitani uasa. In medio arcus fornice, Titus sedens aequilam alis expansis utraque manu sub genibus tenet. In frontibus Iudaei, uinctis post tergum manibus, captiui aguntur. Huius splendidissimi arcus, et amplissimi triumphi, lib. VII. belli Iudaici meminit Iosephus. Inscriptio, ut neam quidem curiosi desiderarent, arcus haec est, ad unguem expressis interpunctionibus et literis.

SENATVS

POPVLVS QVE ROMANVS
DIVO. TITO. DIVI VESPASIANI. F.

VESPASIANO. AVGVSTO.

Porto qua fide EVCANVS gentem Iudeam, deditam sacris incerti DEL, et CICERO superstitioni aut seruituti natam dicit, eadem CORNELIVS TACITVS in ammalum libris uocat christianos impium hominum genus, extrema supplicia meritum. Et SVETONIUS Nerone: *assedi supplicii christiani, genus hominum superstitionis nouae atque maleficae.* *Καὶ αὐτοὶ ἱεροί.*

XXXV. Altero post die, diuo Iohanni euangelistae sacro, cibo capto et me ad labores meos reuerso, improbitas adest, et an me ab iis extricarem, renitenti ore queris, Ego aliud, quam quod serio a me agebatur, simulans, ferari me dixi: Hic ille, olor omnis otii et cessationis, cur ita? cui ego: recolo apud me memoria tacitus, bodie quadragesimum nonum annum exatum esse, e quo hoc monasterium ingressus, non multo post in sodalitatem ordinis nomen dedisti. Quam mentione exhilaratus, ut est iuuentus bene acta optimum senectutis solatium, et secundum EVRIPIDEM: *suaui est laborum praeteritorum memoria:* Eteodem auctore: *Iucunda tristitum ac malorum obliuio: recte iam: temporum rationes sollicitasti: hactenus ipsa hora, pomeridiana inter primam et secundam, hac accessi receptusque sum. Quod si*

DEVS praepotens mihi fatalis horae spatium ab hoc die ad sequentem usque anniuersarium extendere, eam habeto rationem subditorum meorum, remissis debitis, subleuatis publicis et priuatis necessitatibus et inopia, causisque aliis piis consideratis et prouisis, ut me non solum communem ipsorum patrem, quod alias, ab illis uerbo inuidia, uno ore consensuerat,

A sed uerum Iubilaeum ad omnem posteritatem in iubilo et gaudio celebraturi et contestaturi sint. Quo ipsius studio, pleno misericordiae et pietatis christianae, paucis laudato, inter alia dixi, nullum praecelcius ipsum posse erigere sibi epitaphium, eo ipso, quod iam animo conceperet, at factu opus esse. Pense laborum meorum, quorum causa ad ipsum accesseram, periculato, rebusque omnibus ex animi sui sententia concessis, quarto post die, qui annum clausit, salute accepta dictaque mane discessi.

Porro ea pro more dextera et, sibi mea officia grata esse, testans, Breui, inquit, Bantium meum me conferam, constitutisque ibi rebus, prope huc reuertar. Accepta uoce discessionis ipsum Bantium uersus, amanter monui, ut aspernino illo caelo et itineribus, densissima niuium mole, si unquam alio ullo anno, intra 28. annos, quos retro memoria relegere, obiculis, in Felicitatis foveae, patronae monasterii, sinu se contineat et foueat, nulla praesertim causa, taulto minus necessitate aliqua urgente, quando ea, in quibus industriae meae partes consumtae erant, per mandatarium expediri possent. Imque in hoc erat, ceterum ut conscenderem, cum ioco, pro tempore, e diuino poeta capto, ruminantem aliquot boues in conspectu habens. ecce, inquam,

Stans circumfusa primis

Corpora magna bouum niues iaces aggerare, et alto.

Terra gelu informis

hic ille alacri uultu ad me conuersus, hos uersus, inquit, Virgilianos te interpretantem audiui Wircburgi anno 1561. quando me discipulum & auditorum habuisti; e quo uigentes in ipso memoriae uis ingens cognosci potest. Amavit enim, sicut alias nobili et literatae, ipsius ingenio dignas artes, poeticas, quamquam eius legum, & loquacis, nisi quantum usu et colloquiis cognouit, non admodum intelligens, erga eam tamen ita affectus, tancus eius admirator et ex admiratore amator, ut non ante conquiret, quam descriptiones utriusque monasterii sui Schwarzacenensis et Bantemensis, poeticis numeris inclusas, a me inuitissimo et a mitioribus studiis longe ante depulso, assiduus et improbis flagitationibus uix tandem extorsit.

XXXVI. In historiarum lectione ea animi et industriae contentione versatus, tantumque iudicii maturitatem consecutus est, ut historiam eius diri et luctuosi belli, quod ALBERTVS, marchio Brandenburgicus, Casimiri filius, Bambergensis et Wircburgensis episcopus, et

(H) a

ia

inclytae reipublicae Noricae toto prope biennio inculit et gessit, scire scripserit, sicut legimus. Cuius illi aequae haec praebita est, quod marchionis exercitum, binis antea praeliis male acceptum et habitum, tertio, quod fuit 15. Junii anno M.D.LIV. prope monasterium Schwarzenberg, Aln Eindhoff, Hohen Etzsch, locorum haec sunt nomina, e sacra summa turre eiusdem, caelum, subum et dissipatum uidit.

Moru.

XXXVII. Venio nunc ad ultimum aeternae uitae abbatis nostri, hoc est, ea, quae mortem eius antecesserunt et mortem ipsam, quorum auctor non sum, sed auctor; actum, inquam, uitae ipsius bene laudabiliterque aetate consentaneum. Altero post, quam illum postremum complexus sum, die, illuxere Kalendae, hoc est primus huius anni, quo die optare ac precari mutuo solebant ueteres, ut sibi annuere perennare feliciter laceret, seduloque operam dabant, ut irida et tristitia et feralia ne nominarent quidem, sed bona tantum uerba dicerent, iurgis omnibus abstergerent, laeta inter se omnia et amica loquerentur. De missa ergo ad mensam, quod Carolo V. caesari dietherium tribui accepi, cum suis accedens, post curata corpora, in ipso accubitu, fratres, inquit, nouum annum aspicimus, qui ut nobis omnibus aspicatur, felix et faustus sit, a bonorum omnium largitore deo praepotente ardentibus nobis expectamus et exoptamus. Cumque singulis modice praebisset et ad mutuum concordiam et caritatem graui oratione cohortatus esset, scriber in ipsos inuectus obiurgando exprobat, quod praeterita nocte statas preces oscitanter et somnulofo demurmurare, non psallere sibi uisi sint: nimirum eos esse ipsos, quos scriptura notat: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Simulque ingemiscens, Nisi, inquit, fratres, maiore ardore et deuotione, praesentioribusque animis ad deum preces funditis et psalleris, insula dei ira, ob peccata nostra nos urgente, Turcam in uestibulo Germaniae grossantem nunc et nostro sanguine cruenta arma quatientem, in uiscera nostra omni inhumanitatis genere facientem, per ipsam Germaniam habebimus. Quid prodest motus laborum, ubi cor est mutuum? sicut uox sine modulatione est quasi uox porcorum: sic oratio sine deuotione est quasi mugitus boium, inquit ISIDORVS. Anne legis de deuotum BERNHARDVS de modo orandi? Sermo 4. cuius haec: Oportet nos orationis temporam curiam seu aulam intrare caelestem, illam utique aulam seu curiam, in qua rex regum stellato insidet solio, circumdante innumerabili et ineffabili spirituum exerci-

tu. Quanta ergo cum reuerentia, quanto cum timore, quanta illos humilitate accedere debet, a palude sua pradiens et repens ramuncula nilis? quam tremebundus, quam simplex, quam denique humilis et sollicitus, et totus intentus animo maiestati gloriae in praesentia angelorum, in concilio iustorum assistere debet miser hominatio? In cunctis actionibus multa est opus animi uigilantia, sed praecipue in oratione. Quia cum oramus, praesentiamus et ostendimus nos DEO, quasi facie ad faciem cum eo loquentes, sicut leprosus et centurio. Quaeque, subdicens, ad animam reuocate, uniuersam hanc uitam nostram plenam esse aerumnarum, nec dissimilem ciuitati, quae cimela obsidione undique accerrime ab hostibus premitur et oppugnetur, et in quam nunc abbas, nunc ob alia parte, hostes irruunt, excitantes incendia, et euertentes aedificia, donec uirtute propugnatorum hostes aut repellantur, obsidione soluta, aut castris exuantur eruptione facta.

XXXIX. Fatear autem ingenue oportet, me omni uita mea neminem cognouisse, qui uestigando, scrutando, praemeditandoque minus falleretur, tum eius animum praesensisse, et praesagisse multa, quorum euenta rerum eum uatem demonstrarunt. Cognoui etiam, uita longiorum euidentia atque certa non raro per quietem illi oblata esse, quod genus hominum ARISTOTELIS iudicium uocat, cuius rei unum exemplum recens adducam. Cum ante festum qui annum a nostris male in Turcas pugnatum esset, accidit, ut ipsum abbatem in Stephano hic conuenirem et, post pauca uerba commutata, quid, inquam, noui ex Hungaria? Hic ille: Ab, mi Conrade, quid dicam? Superiore nocte oblata est mihi per somnum tristissima species fusi fugatique nostri exercitus, magnaeque cladis acceptae, quae me ita percussit, ut, quamquam somno correpto, gemitus et lacrymas exuderis. Ego contra: Hostibus euemans incommoda talia nostris: et, - quod diu prius amen in hostes conuertat Turcas. - Nec multo post percerebuit fama, aliquandiu compressa, quae rem, ut infelicitate gesta, diffamauit, meque eius concionis admonuit, quam XENOPHON, sapiens cumprimis scriptor, Archidemo Spartano duci, signa canere iubenti, attribuit: ἀνδρες πολῖται, τὸν ἀγαθὸν γινώσκοντες, ἀποβλέψοντες τοὺς ἰμμάσι, ὡς ἀπιδόμεν τοῖς ἐπικρυσμένους τῇ πατρίδι. Digna uox, quae aureis litteris omnibus signis militariis inscribatur, et omnium militiae christianae ducum, imperatorum et militum animis penitus infigatur: uel si natura pateretur, ferreis stilis insculpat, cum uersu, quem HOMERVS Hectori rugis

peva tamen formidanda : quoniam non Ada. Prudentiae enim est in finem. sibi temporalis est, aut momentanea, sed inter-
mina et perpetua. Haecenus CYRILLVS.
 At priorem illam corporis mortem abbas noster adeo non exhortuit, ut de ea non secus, ac si in diuturnae vitae spem diuino quodam oraculo, erectus esset, alacri motu animi, laetoque vultu, me teste, crebro loqueretur, optaretque tandem illum diem, illam lucem affulgere, qua corporis vinculis solutus, promissam piis omnibus hereditatem caelestium bonorum adeat et cernat, sentiens cum CYPRIANO, eius esse timere mortem, qui ad CHRISTVM nolis ire: terram nobis non pro domicilio, sed pro diuersorio statam: hanc, quae uita dicitur, non tam uitam esse, quam iter ad uitam: in caelo, non in terra, nobis esse spem degendam ac collocandam. Cuius sensus sui duas inter alias multas, expressas significationes dedit, unam quod lapidem, quo sepulcrum eius claudatur, anteas, annos fieri facit. Alteram, quod cum ante annum quidam lunae emendae causa, cuius e factura ouium uberem prouentum colligere potuit, ad ipsum, me praesente, accessisset, iamque de pretio conuentum esset, ita illum a se dimisit, ut diceret, DEVM precor, ne me unquam post hoc lunae uenditorem hic inuenias. Cuius dicti argutiam cum emptor non assequitur, quaereret tamen, quid sibi hoc uelis, aut quo sensu accipiendum foret? respondit grauitur: ut ex hac miseria ualle, seu procelloso quodam pelago ereptus, in portum aeternae securitatis, aspirante secunda DEI optimi maximi aura, cito prouchar. Quibus signis praechare testatum dedit, se multo ante mortuum esse, quam e uita excederet, ante se ipsum, quam fatalis hora instaret, reliquisse adeoque cum diuo PAVLO mortem in lucro posuisse, quod eo maius comprobemus, quo ex hoc mundo uelocius recedamus, ut CYPRIANVS lib. 4. de mortalitate, Pauli lucrum maximum computans, iam seculi laqueis non teneri: iam nullis peccatis et uitis carnis obnoxium fieri: exentum pressuris agentibus et uenenatis diaboli faucibus liberatum ad laetitiam salutis aeternae, CHRISTO uocante, proficisci, quia diu uiuere, est distorqueri, ut AVGVSTINVS quodam loco dixit: Quia etiam de sanctissimis quibusque uerima illud iactatur, quod mortem habeant in desiderio, uitam in patientia. Vnde illud eiusdem diui AVGVSTINI folioloquis: O domine, moriar, ut te uideam. Nolo uiuere, uolo mori: dissolui cupio, et esse cum CHRISTO, mori desidero ut uideam Christum. In quo non tam pietas ipsius, quam prudentia collaudan-

propositum oculos conicere et ea, quae ad finem consequendum commodissima et aptissima sunt, eligere, nauarum exemplo, qui primo, quem portum queant tenere, prospiciunt, deinde eo uelificationis cursum dirigunt: ita uir prudens in quem finem fuerit a DEO conditus, prudenter attendit, deinde caetera omnia prouidet. Constat autem in hunc finem hominem a DEO conditum esse, ut suae illum felicitatis et beatitudinis consortem efficeret. Quo sine nihil excogitari potest magnificientius, nihil sublimius. Quemadmodum quoque prudentes duces et imperatores, aduersus hostium exercitum dimicaturi, in pace ea sibi praesidia atque arma comparant, quibus in armorum certamine usuri sunt: ita, cum inter omnia, quae futuro tempore speramus, nihil morte certius, nihil ut periculosius, quandoquidem extremus ille dies de tota aeternitate sententiam feret, prudenter uiri boni tota se uita ad hunc finem praeparant, neque ullum negotium huic ante: eundem censent: uel denique nautis hoc docentibus, qui tranquillo mari nauis amentis praeparant, ne eos exorta tempestas imparatos opprimat. Sera enim ad pericula in ipsis periculis praeparatio est.

XLI. *Apoplexia* correptum decessisse abbatem nostrum, supra dixi, a quo symptomate sibi periculum imminere, nimirum uerus uates multo ante praefagit, me non semel audiente. In igne luctantem cruce saepe signasse se ipsum, diuinitus testatur, quae crux ueris christianis semper fuit sancta et uenerabilis, signum saluatoris *argenteum*, et *plum*, non quidem propter se, sed propter CHRISTI memoriam, qui propter nos cruci affixus est, ut *Sibylla* dixit: *ὅς ἔδωκε μακάριον, ἵν' ὁ θεὸς ἐξέλῃ αὐτὸν*, cum aliis collectis per Cuiusdam I. C. paratilis suis lib. 1. codic. tit. 8. Fratres suos conuenticuales fraterne dilexit, nihique coram eis desieri sustinuit, quae ad animi salutem, ingenii cultum et corporis curam pertinerent. Eorum nunc cellas, quas uocant, inspicere, uisere, nunc sacra miscere colloquia: de studiorum bonorum sacrorumque progressionibus et quomodo se in iis exerceant, inquirere, percontari: nihil in opere remissum pati: coeptum cursum urgere: disputatunculis interdum laceffere: segnes extimulare, minus bene habentes perhumaniter accedere: sacrem uultum ostenderet consolari: omnia procurare, quae ad restituendam ipsos bonae uisitudini pertineant, nulli sumptui aut labori in-

eo parcere, breuiter, secundum *Paulum*, A omnia factus omnibus ut omnes in officio et disciplina laudabili contineret; timorem aeterni numinis solícite seduloque in otio paciter et negotio inculcans; de quo tenenda fideliter *Iustini* martyris memorabilis sententia: *ὁ παρὰ γεννηθῆναι τῆς φύσεως τῶ σώματος, νεκρὸς ἰσάμια, καὶ θανάτου, καὶ ἀνάστασις, ἵνα γινώσκῃς τὴν φύσιν τῆς βίης τῆς φύσεως, ἵνα γινώσκῃς τὴν φύσιν καὶ θανάτου, καὶ ἀνάστασις.* Hoc est, sicut post separationem animae a corpore cadaver est foetidum et impurum: sic anima priuata timore DEI, mortua est et foetida atque imunda.

XLII. E Bantio funus in monasterium *Schwarzachense*, professionis suae domum, cui triginta quinque annis abbas praefuit et quadraginta nouem incoluit, honorifice ductum est et altero post die terrae mandatum, quo ecclesia DEI celebrat festum purificationis beatæ Mariæ, quod a Iustiniano imperatore uocatum fuit *ἡσθασις*, ac si dicas, festum obuiationis, uel exceptionis, propterea, quod Simeon Christum a patribus expectatum, magno desiderio exceperit, et in ulnas suas suscepit, quod nomen accepisse hoc festum Constantinopoli testatur *NICETIUS* lib. 17. c. 22. ubi inquit, *IUSTINVM festum natiuitatis CHRISTI, Iustinianum uero festum ἡσθασις instituisse.* In quo festo quam Iustinianus confessionem precationis loco recitandam proposuit, latine reddidit eiusdem *NICETII* interpres: *unigenitus filius, et uerbum DEI, qui cum immortalis esset, dignatus es, propter salutem nostram, incarnari ex sancta DEI genetrice, et semper uirgine Maria, et immutabili ratione homo factus et crucifixus, CHRISTE DEVS, mortem proculcasti, et qui unus es sanctæ Trinitatis, et conglorificaris cum patre et sancto spiritu, salua nos.*

Exequias.

Eodem ergo die humatus est abbas noster, quo senex Simeon laudauit DEVM, ac dixit: *NUNC DIMITTIS seruum tuum domine, secundum uerbum tuum in pace*, hoc est, in pace iam et laetitia, domine, moriar, in abyssum iam descendere non formido, quia uiderimus oculi mei salutare tuum, cuius meritis iam iam ab ea liberandus sum. Haec tenus tanquam uinctus in huius corporis carcere claudebatur, mortalitatis meae pondere grauitatus, nunc in pace uitam finiens, ad uisionem pacis, quae nunquam finienda est, perueniam. Qui in pace dimittuntur et placida tranquillaque morte discedunt, qui in pace et iustitia uixerunt: sic enim legimus *IESAIA* c. 51. uenias pax, requiescat in cubili suo, qui ambulauit in directione sua, ita explicante *Ludouico Granatensi*, supra laudato.

XLIII. Decessit abbas noster anno aetatis suae sexagesimo, quam metam qui attingissent, etiam decennio minores, a Theraeis, sicut accepi, non lugerantur, quasi diu uiuissent. Post annos duodequingaginta ingenii uigorem euanescente, adeoque animi atque mentis senectutem esse, ut corporis, auctor in politicis est *ARISTOTELES*.

B Iam si aliqua in morte etiam felicitas esse existimanda est, felix noster ille in hoc putandus, cui quidem eo ipso, quo optauerat tempore, Schwarzachensi et Bantensi monasteriis ab interitu uiuificatus est, in eam, quae hodie apparet, dignitatem et amplitudinem restitutus, Stephanæo etiam Wirceburgensi magna e parte aere alieno leuato, mori contigit. Quin id etiam credendum est, *Alors placida.*

Nullum ipsum cum dolore decessisse. Neque enim eundem in omni morte doloris sensum esse existimandum est. Nam cum omnia, quae natura sunt, cum uoluptate fiant, ac quoniam nati mortales sumus, certus quidam terminus, quo moriendum nobis sit, natura sit constitutus: mortem illam, quae natura contingit, ut noo contendatur cum uoluptate esse, sine dolore certe est. Sit illa acerba pueris: sit illis, qui in iuuentute sunt, quos e uita, tanquam immatura ex arboribus poma, ui quadam uellu necesse: senes certe, quibus iam sua maturitas aduenit, quod sensum his sine sensu uita surripitur, paulatim deficient ac hinc ulli dolore, sua quasi sponte, extinguuntur. Porro, si quid mihi iudicii relinquatur, mors nostro abbati molestia ideo accidere potuit, quod fratres suos conuentuales, quos circumstantes fixis oculis intuebatur plangentes, complorentes, lamentantes, euantes; aliis pectus crebris ictibus pulsantibus, aliis iocetire optimum patrem, custodem, nutrimum, patronum, aurigam curruarium monasteriorum, miserabiliter querentibus, postremum alloqui, ualere iubere, suare, saluare, adeoque de rebus necessariis admonere et docere, a lingua, non animo aut uoluntate impeditus fuit. Rursus si de inductione animi ipsius coniecturam facere licet, puto eum haud absimili ratione fratres suos adhortatum fuisse, quam eo diui *AVGUSTINI* sermone 86. *Si uultis uiuere de spiritu sancto, tenete caritatem, amate ueritatem, desiderate unitatem, ut perueniatis ad aeternitatem. Voluntas DEI est, quam CHRISTVS et docuit et fecit: Humilitas in conversatione, stabilitas in fide, uerecundia in uerbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam facere non nosse et factum tolerare posse, cum fratribus pacem tenere, DEVM toto corde dilige-*

ligere, amore in illo quod pater est, time- A Dum fontis, et adhuc dubia huiusmodi
re quod DEVS est, CHRISTO ni-
hil omnino praepone; quia nec nobis ille

quicquam praeposuit. Caritati eius inse-
parabiliter adhaerere; cruci eius fortiter
et fidenter assistere, quando de eius nomine
et honore certamen est. Exhibere in ser-
mone constantiam, qua confitemur; in
quaestione fiduciam, qua congregamur: in
morte patientiam, qua coronamur. HOC B
EST praeceptum DEI facere, hoc est
voluntatem patris adimplere etc. quae
s. CYPRIANI, sermone sexto de oratione
dominica, qua breuiarium totius
euangelii comprehendendi, testis est TERTULLIANVS libro de oratione. Vel
quod ab eiu praefessore abbate ALEXANDRO factum, sicut lib. 2. Benthicos
a me adumbratum est.

Opuscula au-
ditorum.

Pacem optate, mihi fratres carissimi et
irati

Poenite, dissiduique aditus occludite con-
ditis.

Seruis ut paruos felix concordia caetus,
Vi paruos locupletes opes, cum maxima
regna

Funditis illa nocens pestis discordia ver-
sas?

Perfate unanimes cultu in pietatis au-
tae,

Quo nobis ego praeluxi, et nunc lampada
trado.

Nec vos ambitio specie titillet honorum,
Illicitae; caueat pii; infidiosa voluptas,
Etsi malorum eiusque soror germana
libido.

Nulla voluptate est res perniciosior: au-
fers

Consilium, mentemque premis, virtuti-
bus obstat:

Corruptis tuores, uitiorum maxima mu-
terix:

Debilis corpus, sensus obsundis: amaro
Fine nocens, homini multorum causa ma-
lorum.

Vestro corde DEV M si semper habeti-
tis ipse

Perpetuus nobis aderit, mihi credite, cus-
tos,

Vosque suo praefens firmabit numine
semper,

XLIV. Sed ut finiam, luxerunt eum, Subditorum
uerisque lachrymis profecuti sunt fu- India.
nus subditi, non secus ac filii optimum

parentem amissum querentes, in quos
misericordiae thesauros, quacunque
illos preme nte necessitate, singulari ani-
mi promptitudine, quasi non dans, sed
accipiens beneficium, effudit. Dece-
lit ergo, morte sibi quidem, ut augu-
randum, felice ac reipublicae, cui na-
tus erat, immatura atque acerba, qua-
lis omnium eorum censenda, qui bene
de humano genere mereri student, ho-
no certamine certato, cursu consumma-
to, habens fidem et conscientiam, ho-
nestissima nominis sui in terris memo-

ria, bonisque omnibus summo post se
desiderio relicta, cui nulla praestantior
leuatio adhiberi potest, quam, ut ceu
effatae arbori substituantur ipsius spi-
ritu animati, disciplinaeque imbui, et
caritate misericordiaeque paterna erga
miseros subditos, eodem animo affecti,
quem praecessor in sacris DEI opti-
mi maximi animam agens, pie christia-
neque deposuit, ut non tam moeren-
dum, quod talem amissimus, quem ha-

D butimus, quam gratiae agenda ei, cui
uiuunt omnia, pro eo nobis dato, quem
non habuimus, qui praecessoris sui ve-
stigis constanter insistent, quae sita non
minore cura, imo maiore, esse χαλεκώ-
ταται το Φολέζαν, εἰ το ἀνίσταται, Demo-
sthenes monitore fideliter tueatur, quam
ipsum cura, vigiliis et laboribus lon-
gissimo tempore parati, conseruati et
aucti sunt, quandoquidem ea tempora
circa sacra et profana imminant, ut

quisque, quasi in atroci tempestate, hoc
dum maris aequor arandum, proxi-
mam arborem tenere uelit. Qua in na-
ui, hoc est, communi periculo, cum et
ego sim, ab eo desertus, quem sine ulla
offensione supra triginta annos in utra-
que fortuna fidissimum παρακάτην habui,
CHRISTO filio DEI συγγενή μου,
cum S. Gregorio Nazianzeno, in hac ci-
ta sua desertum lese et relictum solum
ab omnibus conquerente, προσφυνώ-
αὐτὰ καὶ πῦρ καὶ κατὰ μὲν πρὸς τοὺς διακρίσει
ἰδὼν καὶ ἰδὼν ἑκάστη, ἕλκος δὲ τοῦ λίου δια-
μοι ἀτίσιμος, ἀρμονίαν ἢ ἀγῶνισ, καὶ
ἐννομα μὲν ἐλπίδα.

FINIS.

CHRONICON
REICHERSBERGENSE

AD ANNO CIO CC.

Cum diplomatibus.

CHRONICON
MONASTERII
REICHERSPERGENSIS

IN BAIUARIA, ANTE
ANNOS 15. CONGESTVM

cui accesserunt

VARIA DIPLOMATA

ROMANORVM PONTIFICVM EX

M. S. Codice peruetusto.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO MAXIMI-
LIANO COM. PAL. RHENI, VIRIVSQVE BAIUARIÆ
duci, &c. domino suo clementissimo.

REPERI nuper, serenissime dux, domine clementissime, cum serenitatis vestrae provinciae monasteriorum M.S. ueteres auctores in catalogos redactos perlustrarem, CHRONICON monasterii REICHERSPERGENSIS: nullum quidem auctoris nomen præ se ferens; uetustum tamen opus, annis abhinc quadringentis & amplius conscriptum a professo quodam istius monasterii, idque Auentinus innuere uidetur ad librum VI. annalium Boicorum; Magnus, inquit, Richobergensis Noricus, flamen Augustinianus, sub Henrico sexto caesarea augusta chronica scripsit, etc. Melior sane auctoris huius, si unquam in manus Auentini incidit, fortuna fuit, quam Hermanni Altaichii inferioris; Volcmari Fürstfeldensis institutum: Conradi monachi Schirensis, aliorumque Boicorum, seu ut ipsemet Auentinus uocat, domesticorum scriptorum: quibus licet ille in consiciendis suis annalibus sit usus, omnis tamen deinceps posteritas caret. Ad nostrum chronicon redeo, monumentum plane eximium: et magnorum doctissimorumque uirorum iudicio dignum, quod in gratiam totius Baiuariae antiquitatis diuulgetur. Id sub serenitatis uestrae patrocinio praestare uolui, cum alias multas ob causas, tum uero maxime, quia in suo territorio inuentum thesaurum iure sibi uendicare debuit ac potuit. Adieci ad finem libri uarias diplomata, ex alio praememorati monasterii per antiquo codice excerpta; quae insignem Baiuariae gentis, in colenda religione catholica, zelum et summam erga S. sedem apostolicam obseruantiam luculenter testantur. Porro uestra serenitas laborem hunc qualemcunque a me praestitum placide suscipere dignetur. Deus Opt. Max. serenitatem uestram omni felicitate adcumulet: cui me humilime commendo. Monachii IV. Cal. April. M. DC. XI.

SERENITATIS VESTRAE

seruus humilimus

CHRISTOPHORVS GEWOLDVS
V. L. D.

Lectori S.

INTER ceteras felicitates, quae reipublicae literariae hoc nostro saeculo obuerunt, eam non minimam dico; quod ipse multo quotidie existens, qui ueterum monumentis sacris iuxta ac presens in lucem extrahendis et ab obliuione uindicandis, tam diligentem & indefessam operam nauant. Natum est, etiam in uulgus, quanto labore et quanta diligentia multi fragmenta priscorum poetarum, historicorum, oratorum et philosophorum tam Graeciae, quam Latini, ex omnibus ferme bibliothecarum angulis collegerint; collecta in ordinem redegerint, digesserint ac illustrarint; nulli molestiae, nulli impensae parcentes; tantum, ut hac qualicumque sua opera literis ipsi quoque pro uiribus consultum eant. Iam uero, si cui melior fors integrum antiqui cuiuspiam scriptoris librum, aut commentarium offerat; qui triumpbi non aguntur; quae laureae et adoneae, curmandis tamis meritis non expascuntur? licet interdum eius sui generis, quibus reipublica literaria non modum sine detrimento, sed & cum emolumento caruisse.

Cant.

Haec cum quotidie tam sedulo humanioris literaturae cultores agant; turpe profecto fuerit, viros doctos inuestigandis et publicandis ecclesiasticae antiquitatis reliquiis parum diligentiam non impendere; et turrim David, quae aedificata est cum propugnaculis, ex qua mille pendunt chypei, & omnis armatura sortium, non etiam hoc apparatus instruere. Licet enim tales libri iam olim nati fuerint; id tamen perinde erat, quasi nati non fuissent; quippe ignoti nullique bono usui, cum bibliothecarum uinculis attinerentur.

Ergo quod hac etiam in parte merito desiderari poterat, id abunde praestitum est, et adhuc praestatur a uiris eruditissimis, etiam aduersariae factionis, ut a Frebero, Vrsiffo, Reubero, Reinuccio, Goldasto, Erpoldo; et a nostrae professionis hominibus, Petro Pithaeo, Nicolao Fabro, Andrea Schotto, Auberto Myraeo, Ioanne Basilio, Henrico Censio, Ioanne Pistorio, Nicolao Serario, et ab illo, quem uel primo loco nominatum oportuit, illustrissimo cardinali Baronio, qui praestantissimis amulorum suorum tomis, tot praeciosa monumenta, antea publice nunquam uisa, in exitum: quauis priores illi famae suae apud posteros lectorumque commodis melius consulissent, si quosdam damnatae memoriae ac notae scriptores, in iis quibus digni erant, tenebris delitescere, et cum blattis usque ad omnimodam absorptionem porro lucari fuissent.

Cetera laudem merentur; quod nemo abnuis: praecipue cum ex illis ipsis auditoribus, quos euulgant, ea dogmata, quae festinantur, perspicue redargui queant. Eorum igitur, qui ecclesiasticas lucubrationes olim conscripserat, et postea in bibliothecarum laebris sepultas, nunc studiose eruunt, et in publica omnium eruditionum bibliotheca collocant, uestigis insistent, nobiliter et clarissimus Dn. CHRISTOPHORUS GEWOLDVS I. V. D. et serenissimi Boiorum ducis MAXIMILIANI consiliarius, multos calamo exaratos, eosque probae notae, codices undique conquisiuit; et ex illis ea, quae lectoribus nec ingrata, nec infragile fore uidebatur, exscribenda curauit, et etiamnum curat; ut typis descripta, omnibus usui esse queant. Et ut uideas, lector, tibi non dari uerba, sed rem; en tibi chronicum Reichenpergensis, cum uetustis quibusdam pontificum diplomatis, doctum sane et sepe supra aetatis illius consuetudinem, accuratum; quod clarissimus dominus doctor Gewoldus, gubus et quasi promulgidis ergo, iam tibi offert. Si placuisse comperies, plura huius generis ex priscis chartis et membranis in tuum commodum deponet. Interim, Pithaei et similibus exempla secutus, si quid chronici huius auctor dixit, scripsit, quod a uero abire uideatur, siue in prochronismis, siue in metachronismis, siue in huius, uel illius rei gestae relatione; eius praestandi obligationem nec subiti, nec subibit, contentus, bona fide tibi repraesentasse ac exhibuisse, quae in manuscripto exemplari repererat. Vale et beneuolentia tua editorem ad aliorum editionem excito. Ingolstadt, 24. Martii M. DC. XI.

IACOBVS GRETSERVS
SOCIETATIS IESV.

CHRONICON

REICHERSPERGENSE.

Compositum
a principio a-
nno f.

AB ADAM usque ad Abraham sunt anni tria millia CLXXXIV. Ab Abraham usque ad urbem conditam sunt anni mille CCL. Ab urbe autem condita usque ad natiuitatem Christi anni DCCXXV.

etiam Orosii.

Rursus iuxta computationem Orosii B historiographi ab orbe condito est usque ad urbem conditam computantur anni 4000. CCCCXLVII. Ab urbe uero condita usque ad natiuitatem domini anni septingenti quinquaginta duo. Omnes ergo anni ab exordio mundi usque ad natiuitatem Christi sunt anni quinque millia ducenti, uel centum XCIX.

Lesus in no-
meris chroni-
logis mystici.

Post creationem protoplasti Adae, eiusque praeuicationis miseriam, anni quasi quinquies millesimo bisque centesimo, ut et quaternarius naturalis in quinque sensibus; et binarius a deo bis datam legem in duobus praeceptis consistentem; millenarius uero et centenarius numerus utriusque perfectionem designaret: quadragesimo et secundo anno imperii Octauiani Augusti, ut per quadragenos annos decalogum auctoritate quatuor euangeliorum, et per duos uetus testamentum per nouum esse dilucidandum admoneretur. Indictione quarta, ut eadem quatuor euangelia per quatuor mundi plagas esse praedicanda portenderet. Decimo uero circuli solaris anno, ut angelicam celsitudinem, quae per nouem ordines distinguitur, humanae naturae consortio usque ad denarium perfectionem complendam esse monstraret. Secundo etiam decenno- uenalis circuli anno, ut per singularem lapidem duos parietes e diuerso uenientes, id est duos populos in unam ecclesiam copulandos esse, doceret. Octauo decimo nihilominus anno cycli lunaris, ut decem praeceptorum executores octauo, id est resurrectionis & iudicii die, remunerandos esse mone- ret. Pace tandem facta per uniuersum mundum, quasi ad suscipiendum Christum regem pacificum claususque in Romana republica lani portis, quasi ad abnegationem idololatriae et daemoniacae seruitutis. Prima quoque a scriptione census, quae facta est a praefide Syriae Cirino, uniuerso iam orbe ad censum, per singulas provincias caesari annuatim persoluendum, adunato atque

A descripto; quasi ad praenunciandam unitatem sanctae Dei ecclesiae, quae ab initio seculi usque in finem describenda esset, in aeternitate. Quando etiam censeret omnes homines ab Augusto iustum esse, quasi cum completo numero omnium electorum ad uitam aeternam praedestinatorum signandi in frontibus suis erunt; natus est dominus a natiuitate

a natiuitate Christi.

noster IESVS CHRISTVS, exintempera- ta et perpetua uirgine BEATAMARIA, in Bethlehem, opidulo Iudaeae, dominica nocte VIII. Kal. Ianuarii circa finem XII. anni Augusti, ab Aegypto uero subiu- gata et Antonii uel Cleopatrae interitu XXVIII. anno, regnum Iudaicae gentis tunc tenente Herode, primo ex alieni- genarum genere, anno regni eius XXXI. Eodem quoque eiusdem caesaris anno natus est beatus Ioannes, praecur- sor ac baptista domini VIII. Cal. Iulias.

Anno SECUNDO dominicae incar- nationis Augustus caesar regnauit.

Herodes rex pueros occidi iussit O. Herodes in-
fantis filii.
et in omnibus sinibus eius a bimato et infra, secundum tempus quod exquisi- erat a magis, qui Hierosolymam uenerat ex oriente, XIII. die post natiuitatem domini in VIII. idus Ianuarii: quos ad honorandum et adorandum puerum IESVM uelut gentium primi- tias Bella perduxit.

Anno TERTIO.

Anno QUARTO.

Anno QUINTO.

Anno SEXTO. Herodes rex post interfectionem domesticorum, uxoris quoque et filiarum, diuino iudicio percussus et toto corpore putrefactus et scitens uermibus, miserabili morte perijt, anno regni sui XXXVI. et Archelaus filius eius pro eo in Iudaeorum regnum ab Augusto substitutus est.

Anno SEPTIMO. Puer IESVS ex Ae- gypto reducit. Romae tam dira fames erat, ut Augustus lanistam familiis, omnesque peregrinos, seruorum quoque maximas copias extra urbem trudi preceperit.

Anno OCTAuo.

Anno NONO. Temporibus huius Augusti Colonia ab Agrippa rege et Augus- ta a Druso rege, Augusti priuigno, con- struuntur. Virgilius et Horatius et O- uidius poetae clarent.

Anno X.

Anno XI.

Anno XII.

Coloniae stan-
gustae iuris.

An-

Anno xiii.

Anno xiv.

Archelaus rex a
Iudeis a-
pud Augustum accusatus in Viennam,
Galliae urbem, exilio relegatus est, re-
gnumque Iudeae in quatuor tetrar-
chias, et inter quatuor filios Herodis,
fratres Archelai, *Herodem* scilicet et *An-*
tipatrum et *Lisaniam* atque *Philippum*
diuisum est ab *Augusto* caesare.

Anno xvi. Tiberius caesar. Hic
fuit priuignus Augusti.

Anno xvii.

Anno xviii.

Germanicus.

Anno xix. *Germanicus*, Drusi filius,
CALIGULAE pater, de Germanis tri-
umphauit, contra quos ab *Augusto* Cae-
sare iam sene missus erat.

Anno xx.

Anno xxi.

Anno xxii.

Anno xxiii.

Anno xxiv.

Anno xxv.

Anno xxvi.

Anno xxvii.

Pontus liberator

de Christo. Tiberius caesare in Iudaeam di-
rigitur. Hic Pilatus post passionem do-
mini reulit ad TIBERIUM caesarem de
reliquis uirtutibus eius: Et Tiberius e-
um iustitiae magni fauoris reulit ad se-
natum, ut Christus haberetur DEVS:

Tiberii Iudi-
ae Christi
Deus.

sed senatus indignatione motus, pro eo,
quod non sibi huius rei indicium prius
fuerit delatum, sed auctoritatem suam
praeuenerit vulgi sententia, consecra-
tionem Christi recusauit, praecipue ue-

ro *Scrianus* praefectus Tiberii obstinatissi-
me contradixit: quem ipse Tiberius
postea cum multis senatoribus et filiis
occidit. Caesar tamen in sententia man-
sit et statim edicto suo accusatoribus
christianorum mortem comminatus
est.

Anno xxviii.

Anno xxix.

Iohannes ba-
ptista.

Anno xxx. Tiberii autem xv. *Iohan-*
nes circa regionem Iordanis baptismum
poenitentiae praedicabat; ipsumque re-
demptorem baptizant. Post baptismum
dominus in desertum uadit: et postea
in iunium praedicans apostolos uocat.

Anno xxxi.

scriptur.

Anno xxxii. *Iohannes baptista* ab
Herode tetracha capite truncatur, in ca-
stello *Macheronte*.

Anno xxxiii.

mons Christi.

Anno xxxiv. dominus IESVS sua
passione mundum redemit. Asiae quae-
dam ciuitates terrae motu, qui tunc fa-
ctus est, dirutae sunt. *Matthias* in loco
Iudae constituitur apostolus. *Stepha-*
nus a Iudeis lapidatur. *Iacobus* frater
domini, Hierosolymorum episcopus

A constituitur et consecratur ab aposto-
lis.

Anno xxxv. *Paulus* apostolus se-
cundum Latinos, qui a Ianuario annum
incipiunt computare, a Christo de cae-
lo vocatus est: secundum Hebraeos ue-
ro, qui a Martio anni initium capiunt e-
odem anno, quo dominus passus est,
xl. mense, id est, viii. Kal. Febr.

B Anno xxxvi.

Anno xxxvii. *Agrippa*, cognomen-
to *Herodes*, filius *Aristobuli* filii *Herodis*
regis, sub quo natus est dominus, Ro-
mam profectus et accusatus ab *Herode*
Tetrarcha: sed ipse a TIBERIO caesare
in uincula coniectus est, ubi plurimos
sibi adiecit ad amicitiam et maxime
Germanici filium *Caicum*, postea caesa-
rem.

Anno xxxviii. Ascendit *Paulus*
Hierosolymam uidere *Petrum*.

Anno xxxix. CALIGULA cae. C. *Caligula*
far. Hic fuit nepos Augusti caesaris,
flagitiosissimus omnium hominum, qui
ante eum fuerunt, et a suis consiliis in-
terit.

Anno xl. *Agrippa* cognomento He-
rodes, qui ad amicitiam Romae *Caesaris*
uenerat, ab eodem Caio iam caesare a
uinculis absolutus, Iudeae genti
praeficitur: et *Herodes Tetrarcha*, filius *Exilium* *De-*
Herodis, aeterno exilio damnatus a Ca-
esaris in Hispaniam relegatur. *Pilatus* quo-
que ab eodem Caio tantis malis excru-
ciatus est, ut propria manu se transfuer-
berauerit.

Anno xli.

Anno xlii. *Matthaeus* apostolus, in
Iudaea praedicans, euangelium scripsit
Phil insignissimus scriptor floruit.

Anno xliii.

Anno xliii. *Herodes* tetrarcha qui *Herodis* *mors*
in Hispania moerore perit.

Anno xlv. CALDIVS TIBERIUS
F caesar, uixit annis lxiv.

Anno xlii. Insula de profundo e-
nicuit, inter *Theram* et *Therassiam*, xxx.
stadiorum spatio extenta.

Anno xlii. *Iacobus*, frater *Iosmis*, *Iacobus*, *Pe-*
trus, *Paulus*, *Petrus* in carcerem missus: *Paulus* et
Barnabas ad euangelizandum segregati
Antiochia.

Anno xlii. *Agrippa* *Herodes*, ab angelo percus-
sus, mirabili morbo interit, ut legitur in
ecclesiastica historia. Et *Agrippa* filius
ipsum *Agrippae* *Herodis* in Iudaea re-
gnare coepit, usque ad exterminium Iu-
daeorum.

Anno xlviii. tanta seditio populi
in diebus azymorum in Hierosolymis
exorta est, ut in portarum exitu populo
coartato, xxx. Iudeae prosterne-

(1)

rea-

*Marcus
euangelium*

rentur. *Petrus* apostolus Romam uenit. *Marcus*, discipulus eius, euangelium scripsit. Eodem quoque anno famis satis dira per uniuersum orbem terrarum erat: quam et prophetae praedixerant, ut legitur in actibus apostolorum: sed christianorum necessitatibus apud Hierosolymam, conuectis ab Aegypto frumentis, *Helena*, Adiabenenorum regina conuersa ad fidem Christi largissime ministravit.

Anno XLIX.

Anno L.

*Claudius
in Iudaeis.*

Anno LI. CLAVDII CAESAR Iudaeos tumultuantes Roma expulit. Tunc *Prisca* et *Aquila* cum caeteris Iudaeis expulsi Asiam ueniunt, ibique cohaerent apostolo *Paulo*; tunc primum inibi ecclesiae fundamenta iactata.

*Sunt. Cl. c. 18.
fames*

Anno LII tanta fames Romae erat, ut caesar correptus a populo comitiis et fragminibus panis turpissime infestatus, uix furorem populi euaserit. Ipse statim xxx. et quinque senatores et ccc. simul equites Romanos minimis pro causis occidit.

*Philippus
pessinus.*

Anno LIII. *Philippus* apostolus in Asia in ciuitate *Hierapoli* LXXXVIII. anno uitae suae ad caelestia migravit.

Anno LIV.

Anno LV.

Anno LVI.

Anno LVII.

Anno LVIII.

Nero libidinosus et

Anno LIX. NERO caesar, sub quo prima persecutio. Hic *Nero* fuit sororius *Cal. Caligulae*, tantaeque erat libidinis, ut ne a matre quidem uel forore, ullaue consanguinitatis reuerentia abstinuisset referatur. Virum in uxorem duxit: ipseque a uiro ut uxor receptus est. Luxuriae uero tantae fuit, ut retibus aureis piscaretur, quae purpureis funibus trahebantur. Nunquam minus mille caruis iter confecisse traditur. Urbem Romam per sex dies et septem noctes ardere praecipit. Matrem, fratrem, sororem, uxorem caeterosque omnes propinquos et cognatos suos sine causa occidit: primusque Romae christianos supplicis et mortibus affecit, ac per omnes provincias pari persecutione exercitari praecipit, ipsumque nomen christianitatis extirpare conatus est. Tandem hostis a senatu pronuntiatus et ignominiosissime fugiens, ad quartum ab urbe lapidem se ipsum occidit, atque in eo omnis familia caesarum consumpta est.

Paulus.

Lucas.

Lucanus.

Anno LX. *Paulus* apostolus Romam uinctus missus. *Festus* procurator succedit *Felici*. *Lucas* euangelium scripsit. *Lucanus* poeta claruit.

Anno LXI.

Anno LXII.

Anno LXIII. *Iacobus* frater domini *Iacobus*. a Iudaeis lapidatur. *Festus* in magistratu Iudaeae succedit *Albino*: *Albino*, *Florus*.

Anno LXIV. *Marcus* euangelista in *Mercus*. Alexandria cōtonatur.

Anno LXV.

Anno LXVI. Sub *Neroniana* persecutione passi sunt Romae *Proculus* et *Romac*. *Martinianus* et *XLVII*. qui baptizati erant a beato *Petro*. *Mediolani* *Nazarus* et *Celsus*.

Anno LXVII.

Anno LXVIII.

Anno LXIX.

Anno LXX. missus est *Nerone* *Vespasianus* *SPASIANUS*, magister militiae cum aduersum exercitu Hierosolymam aduersum Iudaeos, quia Iudaei non serentes luxuriam et auaritiam ceteraque flagitia *Florii*, qui post *Albinum* magistratum Iudaeorum tenebant, aduersum Romanos dure rebellauerant.

Anno LXXI.

Anno LXXII. *Petrus* apostolus Romae crucifigitur. *Paulus* quoque apostolus decollatur: eodem die. *Linus* et *Clementis* post eos Romanam rexerunt ecclesiam. Sub *Nerone* tres urbes terrae motu ceciderunt: et triginta milia hominum pestilentia statim post mortem apostolorum perierunt. Mortuo autem *Nerone* *Galba* apud Hispanias usurpauit imperium: et *Pisonem* nobilem adolescentem sibi in filium et regnum adoptauit, cum quo et ab *Orthone* iugulatus est. *Ortho* autem post tria bella ciuilia, quae cum *Vitellio* commisit, desperatis rebus seipsum interfecit. *Vitellius* uictor Romam uenit et imperium inuasit, et *Sabinum* fratrem *Vespasiani* occidit. Ipse et a milicibus *Vespasiani* ignominiose occiditur.

Anno LXXIII. *VESPASIANUS* imperator. Profluuiouentris periit. Hic *Vespasianus* a regibus et ducibus et ab omni exercitu, quicum eo in obsidione Hierosolymorum erat, imperium acleptus est: statim Romam profectus est aduersum *Vitellium*, qui imperium inuasit, relicto filio suo *Tito* ad procurationem obsidionis.

Anno LXXIV. *Hierusalem* expugnata est a *Tito*, filio *Vespasiani*, indictione secunda Septembris mensis, octauo die. *Titus* magna et diuina obsidione Iudaeos premens, non sine multo suorum sanguine tandem muros ciuitatis irrupit, sed ad expugnandam interiorum templi munitionem, quam reclusam multitudo sacerdotum ac principum tuebatur, maiore ui et mora opus fuit. Quod tamen postquam in potestatem redactum est, opere et antiquitate preciosum suspexit, diu deliberauit,

nit, utrum tanquam incitamentum ho-
stium incenderet, an in testimonium ui-
ditoriae referetur. Sed quia ecclesia
DEI iam per totum orbem germina-
bat, arbitrio DEI asserendum fuit. Ita-
que TRIVS imperator ab exercitu pro-
nunciatus, templum in Hierosolymis in-
cendit ac diruit: quod a die conditio-
nis primae, usque ad diem euerctionis
ultimae, steterat annis M. C. et duobus. B
Et muros urbis universos solo adaequa-
uit: Iudeorum undecies centena mil-
lia gladio et fame periisse narrantur.

Anno LXXV.

Iosephus.

Anno LXXVI. *Iosephus* claruit.

Anno LXXVII.

Anno LXXVIII.

Anno LXXIX.

Apollinaris.

Anno LXXX. *Apollinaris* episcopus,
a beato *Petro* Rauennam directus, coro-
natur.

Epirus.

Anno LXXXI. tres ciuitates *Epiri* ter-
rae motu corruerunt.

Anno LXXXII. TRIVS filius *Vespa-*
siani imperator. Hic morbo interiit.

Papa I.

Linus.

Anno LXXXIII. *Linus* papa primus
post *Petrum* coronatur.

Domitianus.

Anno LXXXIV. DOMITIANVS im-
perator. Hic fuit frater *Titi*. Et in
tantam superbiam prolapsus erat, ut
dominum ac Deum se uocari et coli
scribere iusserit: et sanctissimum
toto orbe Christi ecclesiam, datis ubique
crudelissimae persecutionis edictis, au-
deret conuellere: libidinis intempe-
rantis, quidquid excogitare potuit, fe-
cit. Nobilissimos senatorum alios oc-
cidit, alios in exilium egit. Ipse autem
in palatio a suis crudelissime confossus
interiit: cadaver eius exportatum et
ignominiosissime sepultum est. *Joan-*
nes apostolus et euangelista ab eo Ro-
mae in feruentis olei dolium missus est:
Et cum illaesus exisset, in Pathmon in-
sulam relegatus est: ubi *apocalypsen* ui-
dit et scripsit.

Martyrium
Joannis.

Cletus Papa.

Anno LXXXV. *secunda persecutio.*
Anno LXXXVI. *Cletus* papa corona-
tur.

Anno LXXXVII.

Anno LXXXVIII.

Anno LXXXIX.

Anno XC.

Anno XCI.

Anno XCII.

Anno XCIII.

Anacleus
PP.

Anno XCIV. *Anacleus* Papa coro-
natur. Hic presbyter est ordinatus a
beato *Petro*, et memoriam beati *Petri*
construxit, et composuit loca, ubi epi-
scopi reconderentur.

Anno XCV.

Anno XCVI.

Anno XCVII.

Anno XCVIII.

Anno XCIX.

Anno C. NERVA imperator. Admo-
dum senex a *Peironio* praefecto pretorii
et *Parthenio* interfectoris Domitiani,
imperator creatus, Traianum genere
Hispanum in regnum adoptauit: et pri-
mo edicto suo omnes exules renouauit.
Vnde et *Ioannes* apostolus hac indul-
gentia liberatus *Ephesum* rediit, et ibi
euangelium scripsit. Apud *Amimerni-*
nam urbem passus est sub Neris *Visuri-*
mus episcopus frater *Seuerini*.

Anno CI. Traianus imperator. *Ter-*
tia persecutio. Hic Traianus primum
errore deceptus, persecutionem tertiam
in christianos agi praecepit: sed pos-
tea *Plinius* iudicis sui relatu admonitus, *Plinio*
rescriptis illico lenioribus temperauit.
Ceditum. Statim tamen Romae aurea
domus a Nerone totis priuatis publicis-
que impensis condita, repentino periit
incendio. Sub eo, et quatuor urbes
Astae et duae *Graeciae*, tres Galliae uno
terrae motu ceciderunt. Idemque ter-
raemotus in Antiochia pene totam ciui-
tatem subruit. Multa quoque Iudaeo-
rum millia, qui tum per diuersas provin-
cias et urbes seditionem mouerant, sub
eo occisi sunt. Coronati sunt etiam
sub eo *Ignatius*, tertius post *Petrum* apo-
stolum Antiochenae ecclesiae episco-
pus; *Simen*, qui et *Simon*, filius *Cleo-*
phe Hierosolymorum episcopus, cruci-
fixus est, *Nereus* et *Achilleus Quirinus* et
filia eius *Balbina*.

Anno CII.

Anno CIII.

Anno CIV.

Anno CV.

Anno CVI.

Anno CVII.

Anno CVIII.

Anno CIX.

Anno CX. *Clemens* papa coronatur. *Clemens PP.*

Hic ex precepto B. *Petri* suscepit eccle-
siae pontificatum, & septem regiones di-
uisit fidelibus ecclesiae, qui gesta mar-
tyrum sollicitè perquirerent. Hic et
Sisinnius Romanum cum uxore sua
Theodora baptizauit cum CCCXXXIIII
promiscui sexus de domo eius.

Anno CXI. *Euaristus* papa corona-

tur. Hic diuisit in urbe presbyteros et

VII. diaconos ordinauit, qui custodi-

rent episcopum praedicantem.

Anno CXII.

Anno CXIII.

Anno CXIV.

Anno CXV.

Anno CXVI.

Anno CXVII.

Anno CXVIII.

Anno CXIX. *Alexander* papa primus

coronatur cum *Eusebio* & *Theodoro*. Hic

Alexander instituit, ut ad consecratio-

nem

(Nerva.)

Traianus
lenior
in christianos,

Plinio
rescriptis.

Incendio,
terruis motus,

Martyrius

Euaristus
scipem
diaconos
ordinauit.

Alexander.

*animi et aquae
commixtio.*

nem eucharistiae uinum et aqua miscetur, ut sicut de latere crucifixi domini effluxit sanguis et aqua, ita aqua uino miscetur in ipsa consecratione, nec uinum sine aqua, nec aquam sine uino debere offerri decernens. Hic et beatus *Nerumen*, urbis Romae praefectum, baptizauit cum mille c c i v. feruis suis et cum uxore et sorore et filiis et, cum uxori- bus et filiis seruatorum eius.

*Adrianus,
instructore
christiano
uitae.*

Anno cxx. *Helius* adrianus imperator. Hic fuit filius consobrinae *Traiani*, et per *Quadratum* discipulum apostolorum et alios christianos instructus. Praecepit ut nemini liceret sine obiectu criminis aut probatione damnare christianos. Idemque continuo pater patriae in senatu ultra morem maiorum appellatur, et uxor eius *augusta*.

Exer. angusta.

C Iudaeos ultima caede perdomuit, ultus-

Dorus Indu-

que est christianos: praecipitque ne cui Iudaeo introeundi Hierusalem esset licentia, christianis tantum ciuitate permissa, quam ipse in optimum statum murorum extructione reparauit, et *Helium* de praenomine suo uocauit. Sub eo passus est Romae *Eusebius*, cognomento *Placidus*, cum uxore et filiis: et *Eleutherius* cum matre sua *Anibia* Romae coronatus est. *Dionysius* episcopus *Arcopagita* et *Aristides* clauerunt, et apud Athenas *Quadratus*, apostolorum disci-

*Eusebius
Placidus.*

Anno cxxi.

Anno cxxii.

Anno cxxiii.

Anno cxxiv.

Anno cxxv.

Anno cxxvi.

Anno cxxvii.

Anno cxxviii.

*Sixtus PP.
auctor sacra-
ti ministerii.*

Anno cxxix. *Sixtus* papa coronatur: primus. Hic constituit ut sacra ministeria non tractarentur, nisi a sacra ministris: et praecipit, ut intra actionem sacrificii sanctus, sanctus, sanctus decantetur.

Anno cxxx.

Anno cxxxi.

Anno cxxxii.

Anno cxxxiii.

Anno cxxxiv.

Anno cxxxv.

Anno cxxxvi.

Anno cxxxvii.

Anno cxxxviii.

Anno cxxxix.

*Telesphorus,
passus
ordinis et
hymni.*

Anno cxl. *Telesphorus* papa coronatur. Hic constituit, ut septem hebdomadibus ante pascha ieiunium celebretur: et ut in nocte natiuitatis domini missae celebrentur, et hymnus angelicus, uidelicet gloria in excelsis et cetera quae sequuntur, quae ipse *Telesphorus* adiecit, hora sacrificii cantetur: illustreque duxit martyrium.

A Anno cxll. *Antoninus* pius imperator cum filiis *Aurelio* et *Lucio*. Hic *Antoninus* pius adeo tranquille republicam gubernauit, ut merito pius et pater patriae nominatus sit. *Iulianus* philosophus librum de christiana religione compositum ei tradidit, eumque benignum erga christianos fecit. Ipse uero ad duodecimum ab urbe lapidem B morbo correptus interijt.

Antoninus.

Iulianus.

Anno cxlii.

Anno cxliii.

Anno cxliiv.

Anno cxlv.

Anno cxlvi. *Ygelus* papa coronatur. *Ygelus* PP. Hic constituit clerum et constituit gradus.

Anno cxlvii.

Anno cxlviii.

Anno cxlix.

Anno cl.

Anno cli.

Anno clii. *Iulianus* philosophus claudens.

ret.

Anno cliii.

Anno cliiv.

Anno cliv.

Anno clivi.

Anno clivii.

Anno cliviii.

Anno clix.

Anno clx. *Pius* papa coronatur. Sub *Pius* PP. huius tempore *Hermes* librum scripsit, qui dicitur pastoris.

E

Anno clxi.

Anno clxii.

Anno clxiii. Filius Antonii pii

Marcus Antoninus uerus imperator, cum fratre *Lucio Aurelio* et filio *Commodo*. Hic *Marcus Antoninus* in bello *Parthico* quartam perfectionem in christianos agi in *Asia* et *Gallia* praefecit. *Persecutio* B. cepit: multique sanctorum martyrio coronati sunt. Secuta est statim *lues* grauissima, plurimis inuisa prouinciis, totamque Italiam vastauit: ita ut passim uillae, agri, opida sine cultore et habitatore deserta, in ruinas systusque concesserint. Exercitum uero Romanorum, cunctasque legiones hac lue consumptas ferunt. Huius etiam frater *Aurelius* caelari, *Germanicus* et *Sarmatis* bella inferens, per milites christianos, qui in exercitu eius erant, triumphauit. Nam cum idem imperator undique ab hostibus circumuentus esset, et exercitus eius maximum periculum propter aquarum penuriam sustineret, itaque omnes laborarent, et imperator aestuaret, et quaereret quid facto opus esset, reperissetque in legione quadam milites christianos, et illis tandem, ut nostris mos est, flexis genibus obsecrantibus dominum, ad preces eorum maxima uis pluuiae effusus est et exercitus sitis sedata est; hostes etiam, qui iam

*Milites
christiani.*

Aurelius.

G

iam exitaliter imminabant, crebris fulminibus et caelitus prolapsis ignibus petterit fugati sunt, ut legitur in ecclesiastica historia. Ipse autem *Aurelius* post bellum Parthicum, et post captam *Selenciam*, Istanti urbem, super *Hudspen* fluvium sitam, cccc. hominum casu morbi, quem apoplexiam uocant, repente interit. *Marcus* autem *Antoninus*, postquam filium *Commodum* in B regnum assumpsit, in *Sannona* constitutus, morbo etiam interiit.

Anno clxiv. *Quarta persecutio.*

Anno clxv. Sub hoc imperatore coronati sunt *Polycarpus* Smyrnacorum ecclesiae episcopus, discipulus loannis euangelistae. *Felicitas* cum septem filiis. Apud *Sebasten* Armeniae & *Blasius* episcopus, *Inssinus* quoque C philosophus. In Syria *Victor* et *Corona*.

Anno clxvi.

Anno clxvii.

Anno clxviii.

Anno clxix.

Anno clxx.

Anicetus
Papa.

Anno clxxi. *Anicetus* papa coronatur. Hic praecipit ut clerus comam non nutret, secundum praecceptum apostoli.

Anno clxxii.

Anno clxxiii.

Anno clxxiv.

Anno clxxv.

Anno clxxvi.

Anno clxxvii.

Anno clxxviii.

Anno clxxix.

Soter Papa.
Instruere in
monachos.

Anno clxxx. *Soter* papa coronatur. Hic constituit ut nulla monacha pallam consecratam contingeret in ecclesia, neque incensum poneret.

Commodus.

Anno clxxxi. Filius *Marci Antonini*, *Lucius Antoninus Commodus* imperator. Hic *Lucius Commodus*, per omnia luxuriae et obsecnitatis dedecora depravatus, interfecit quam plurimos senatores et maxime illos, quos nobilitate et industria excellere uidebat. Ipse autem *Commodus* cunctis incommodis uiuus hostis humani generis iudicatus ab omnibus est, et ia domo Vestiliani strangulari perit. Sub eo duo incendia Romae fuerunt. Nam capitolium fulmine ictum est: ex quo inflammatione facta bibliothecam illam, cura maiorum studioque compositam, aedesque alias concremauit. Deinde, aliud incendium aedem *Vestae* et palatium plurimamque partem urbis solo coaequauit.

Anno clxxxii.

Anno clxxxiii.

Anno clxxxiv.

Epiphanius,
Irrenaeus.

Anno clxxxv. *Epiphanius* et *Irrenaeus* philosophi, et *Diorysius*, *Corinthiorum* episcopi claruerunt.

Anno clxxxvi.

Anno clxxxvii.

Anno clxxxviii. *Narcissus* Hierosolymorum episcopus, et *Theophilus* Caesareensis, et *Clemens* Alexandrinae ecclesiae presbyter et *Pantenus* philosophi clarent.

Anno clxxxix.

Anno cxc.

Anno cxci.

Anno cxcii.

Anno cxciii.

Anno cxciv. *Eleutherus* papa coronatur. Hic accepit epistolas a *Lucio Britannico* rege, ut per eius mandatum fieret christianus.

Anno cxcv. *Helius Pertinax* imperator creatus est: sed a *Iuliano* iurisperito in palatio statim occisus est. Et ipse *Iulianus* imperium inualit; moxque et ipse a *Severo*, apud pontem *Mulvium*, bello civili uictus et interfecus est.

Anno cxcvi. *Severus Pertinax* imperator. Hic *Severus* genere *Afer* et natura saeuus, ex nomine imperatoris, quem ultas fuerat occisum, *Pertinacem* se appellauit: et *quintam* persecutionem in christianos exercuit: Plurimique sanctorum per diuerfas provincias martyrio coronati sunt. Hic etiam tria ciuilia bella gessit. In primo, *Iulianum* Romae: in secundo, *Pescennium Nigrum*, qui in *Aegypto* et *Syria* tyrannidem aspirauerat: in tertio *Clodionem Albinum*, *Iuliani* in occidendo *Pertinace* socium, quoniam Gallia caesarem se fecerat, occidit. Cuius belli malo multum utrinque Romanorum sanguinis effusum est.

Anno cxcvii. *Quinta persecutio.*

Anno cxcviii.

Anno cxcix.

Anno cc.

Anno cci.

Anno ccii.

Anno cciii.

Anno cciv. *Victor* papa coronatur. *Victor IV.*

Hic constituit, ut sanctum pascha die dominico celebraretur, et ut a xv. luna primi mensis, usque ad xxi. obleretur. Et constituit, ut necessitate exigente siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus, sub christiana tamen possessione, quicunque hominum ex gentilitate uenientes baptizarentur.

Anno ccv. His temporibus *Leonides*, pater *Origenis*, capite plexus pro Christo occubuit. *Severus* apud *Eboracum* opidum morbo interiit. Reliquit duos filios, *Basianum* et *Geram*, quorum *Geta* hostis publicus iudicatus interiit. *Basianus*, *Antonini* cognomine assumpto, post patrem regnauit.

Anno ccvi.

(K)

Anno

141

- Anno CCVII.
Anno CCVIII.
Anno CCIX.
Anno CCX.
Anno CCXI.
Anno CCXII.
Anno CCXIII.
- Caracalla.* Anno CCXIV. AVRELIVS ANTONIVS BASSIANVS CARACALLA imperator. Hic patre *Seneca* asperior omnibus hominibus libidine intemperantior, nouercam suam *Iuliam* duxit uxorem. Postea contra *Paribos* moliens bellum, intra *Edissam* et *Carras* ab hostibus circumuentus occisus est.
- Anno CCXV.
Anno CCXVI.
Anno CCXVII.
Anno CCXVIII.
Anno CCXIX.
Anno CCXX.
- Macrinus.* Anno CCXXI. MACRINVS imperator, qui et *M. Opellius Aurelius*. Hic praefectus primum praetorii cum filio suo *Diadumeno* inuasit imperium: sed emenso anno apud *Achillidem* perit militari tumultu.
- Zepherinus.* Anno CCXXII. Zepherinus papa coronatur. Zepherinus constituit, ut praesentibus omnibus clericis et laicis fidelibus siue diaconis, siue sacerdos ordinaretur, et ut a stantibus sacerdotibus missae celebrentur.
- M. A. Antoninus.* Anno CCXXIII. *M. Aurelius Antoninus* imperator. Hic primum sacerdos *Helioagabali* templi, nullam sui, nisi stuprorum et fugitionum totiusque obsequii, infamem fatis memoriam reliquit. Tumultu a rem militari exorto, Romae cum matre sua interfectus est.
- Anno CCXXIII.
Anno CCXXIV.
- Origenes.* Anno CCXXV. *Origenes* presbyter claruit.
- Aurelius Alexander.* Anno CCXXVI. AVRELIVS ALEXANDER imperator. Hic Alexander senatus uoluntate ac militum imperator creatus, digno aequitatis moderamine reipublicae praefuit. Mater eius *Mammaea* christiana *Origenem* presbyterum, qui eo tempore clarus habebatur, curauit audire. Alexander expeditione in Persas facta, *Xerxes* regem maximo bello oppressit. Ipse autem militari tumultu apud *Moguntiacum* interfectus est. Pasi sunt sub eo *Palmaris* consul, cum uxore et filiis.
- Callistus papa.* Anno CCXXVII. *Callistus* papa coronatur. Hic constituit ieiunium subbathi ret in anno fieri, frumenti, uini et olei secundum prophetiam.
- Anno CCXXVIII.
Anno CCXXIX.
Anno CCXXX.
Anno CCXXXI.
- A Anno CCXXXII.
Anno CCXXXIII.
Anno CCXXXIV.
Anno CCXXXV. *Vikentius* papa coronatur. Hic baptizauit *Tiburium* et *Valerianum*, quos *Cecilia* uirgo conuertit, cum quibus et ipsa passus est sub hoc *Alexandro*, *Simplicius* senator.
- Anno CCXXXVI.
- Anno CCXXXVII. MAXIMINVS Hic *Maximinus*. Maximinus nulla senatus uoluntate imperator ab exercitu creatus, sextam persecutionem in christianos sextus a Nerone exercuit. Ipse autem a *Papieno* Aquileiae interfectus, persecutionis et uirae finem fecit. *Sexta persecutio.*
- Anno CCXXXVIII.
Anno CCXXXIX.
- C Anno CCXL. GORDIANVS imperator. Hic Gordianus ingentibus praeliis aduersum *Paribos* prospere gestis, fraude suorum super *Euphrates* interfectus est. Sub eo *Papienus*, interfectus Maximini imperatoris et *Balbinus* frater eius, in palatio uccisi sunt.
- Anno CCXLI.
Anno CCXLII.
- Anno CCXLIII. *Pontianus* papa coronatur. Hic iussu *Maximini* cum *Hippolyto* presbytero Sardiniam deportatus erat: ubi, cum sultibus machatus esset, martyrium consummauit: corpus eius postea a *Fabiano* reportatum est.
- Anno CCXLIV. *Anterus* papa coronatur.
- Anno CCXLV.
- Anno CCXLVI. PHILIPPVS cum filio suo *Philippo* imperator. Hic *Philippus* primum omnium imperatorum christianus fuit, & *Philippum* filium suum consortem regni secum fecit. Traditur de eo, quod in die paschae, cum interesse uoluisset uigiliis et communicare mysteriis, ab episcopo loci non prius esse permittum, nisi confiteretur peccata sua et inter poenitentes staret, nec ullo modo copiam mysteriorum sibi profuturam, nisi prius per poenitentiam culpae, quae de eo plurimae ferebantur, diluisset: eumque libenter, quod a sacerdote fuerat imperatum, suscepisse. Diuinum sibi inesse metum et fidem religionis plenissimam rebus atque operibus comprobans. Ipse autem cum filio, diuersis tamen locis, militari tumultu et fraude *Decii* interfecti sunt.
- Anno CCXLVII.
Anno CCXLVIII. *Philippi* autem imperatoris tertio millesimus annus a condicione urbis Romae completus est, iuxta computationem *Orosii* historiographi et aliorum.
- Anno CCXLIX.

Dionysus. Anno ccc. *Dionysus* Alexandrinus episcopus claruit. *Alexander* Hierosolymorum episcopus, post *Narcissum* episcopum, coronatur.

Anno cccc.

Fabianus
papa.

Anno ccclii. *Fabianus* papa coronatur. Hic diuisit regiones diaconibus; et vii. diacones fecit, qui septem notariis * imminerent, vt gesta martyrum in integro colligerent.

* *Gesta martyrum*
cellis
dia.
Decius.

Decius imperator. *Septima persecutio.* Hic *Decius* imperator filium suum secum caesarem fecit, cum quo simul continuo in medio barbarorum sinu interfecus est, ipse etiam, quia infestus erat *Philippo*, pro quo regnabat, septimus a *Nerone* ad persequendos interficiendosque christianos feralia disperfit edicta, plurimique sanctorum coronati sunt.

Cornelius
papa.

Anno ccclii. *Cornelius* papa coronatur. Hic leuauit corpora sanctorum apostolorum *Petri* et *Pauli* de * catacumbis. In Sicilia ciuitate *Catinensium*, *Agatha* uirgo coronatur.

Sixtus papa.

Anno ccclii. *Sixtus* papa coronatur cum *Felicissimo* et *Agapito* et *Larentio* archidiacono. Passi sunt et alii: *Hippolitus* et *Concordia*, *Abdon* et *Sennes*.

* *supra CCL.*
transfusi
possi.

* *Alexander* Hierosolymorum episcopus claret: et *Dionysius* Alexandriae episcopus.

Gallus *Hosianus*.

Anno ccclii. *Gallus* *Hosianus* cum *Volusiano* filio imperator. Sub his imperatoribus facta est ultio violati nominis christiani. Nam usque quo ad proligendas ecclesias *Decii* imperatoris edicta cucurrerant; eatenus incredibilium morborum pestis extensa est. Nulla fere provincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quae non illa generali pestilentia correpta atque uastata sit. Ambo imperatores sub hac pestilentia in bello ciuili contra *Emilianum*, nouis rebus studentem, occisi sunt. *Emilianus* tunc uictor, in tertio mense inuasit tyrannidis extinguitur. Sub his imperatoribus passi sunt *Probus* et *Hyacinthus*, *Eugenia* uirgo. *Veronis*, *Zenon* episcopus, *Origenes* presbyter lxx. uitae suae anno moritur, et in Tyra sepelitur. *Cyprianus* Carthaginensis.

Anno ccclii.

Anno ccclii.

Valerianus,
Gallienus,
sanctorum
christi
fianus.

Anno ccclix. *Valerianus* et *Gallienus* imperatores. *Oclauus persecutio christi.* Hic *Valerianus* in *Rhetia* ab exercitu *Augustus* appellatus est: *Romae* autem a senatu *Gallienus caesar* creatur. Hic primum in tantum uenerabatur seruos DEI, ut benignior uideretur esse illis, qui christiano nomine saltem dicebantur: et omnis domus eius erat

Aecclesia. Deprauatus est autem per quemdam doctorem et principem Aegyptiorum magorum, ut iustos et sanctos uiros persequi et interimi iuberet, tanquam qui aduersarentur magicis artibus, quibus ipse dedicatus erat. Mox autem ut inuenerit arripuit, celsus a *Nerone*, atque per tormenta christianos ad idololatriam iussit, fuso per omnem *Romani* regni latitudinem sanctorum sanguine: ipse autem huius nefarii auctori edicti a *Supere*, rege Persarum, captus imperator *Romani* populi, ignominiosissima apud Persas seruitute confenuit, hanc infamis officii continuo, donec uixit, damnationem sortitus, ut ipse scilicet * acclinis humi, regem * *M. S. adhibentem* in equum, non manu sua, sed dorso suo, semper attolleret.

Gallienus quidem tam clare iudicio DEI territus, tanquam miseri collegae permotus exemplo, pacem ecclesiis satisfactione restituit. Igitur sub *Gallieno* primus * *Ingenius*, qui purpuram imperii assumpserat, apud * *Mursum* occiditur. *Postumus*, qui in Gallia inuasit tyrannidem, seditione militum interfecus est. *Emilianus* apud *Mogonciacum*, cum nouas res moliretur, oppressus est. Post mortem *Postumi* *Marius* ibidem inuasit imperium, sed continuo occiditur. *Deiudis* *Victorinus* a Gallis ultro creatus, et post paululum occisus est. Huic successit *Tetricus*, et * multas seditiones militum pertulit. At uero in oriente per *Odenatum* quandam uicti et pressi Persae, defensa Syria, recepta *Mesopotamia* est. *Gallienus*, cum rempublicam deseruisset et *Mediolani* libidinibus deseruisset, occisus est.

Anno cccx. *Gregorius* et *Athenodorus*, fratres, Ponti provinciae episcopi clarent.

Anno cccxi.

Anno cccxii. *Dionysius* papa coronatur. Hic ecclesias presbyteris de-
papa.

Anno cccxiii.

Anno cccxiv.

Anno cccxv.

Anno cccxvi.

Anno cccxvii. *Stephanus* papa coronatur. Hic constituit, ut sacerdotes et leuitae uestes sacras in quotidiano usu non haberent, nisi tantum in ecclesia.

Anno cccxviii.

Anno cccxix.

Anno cccxx.

Anno cccxxi.

Anno cccxxii. *Lucius* papa coronatur. Hic ab imperatoribus *Valeriano* et *Gallieno*, ob fidem Christi, exilio
(K) 2 rele-

* *M. S. Genu-*
us mendaci-
Vesius est In-
genius.
* *Mursum* *M.*
S. mendaci-
Triginta
sum tyranni-
sub Gallio
coorti, et in
deuotus Adol-
phus Barum.
Card. et alii.

relegatus et postea diuino nutu ad ecclesiam suam redire permittus, capitis obtruncatione martyrium consummavit. Hic etiam praecepit, ut duo presbyteri et tres diaconi in omni loco episcopum non deferant, propter testimonium ecclesiasticum.

Cladius.

Anno cclxxxiii. **CLAVDIUS** imperator. Hic voluntate fenustus imperator creatus, *Gothos* continuo incredibili fuge deiecit. Huic a fenstu *clipeus aureus* in curia, et in capitolio *status aurea* equestris decreta est. Ipse autem apud *Sirmium* morbo correptus interit. Post hunc **Quintilianus* frater eius ab exercitu imperator electus, uir quidem unicac moderationis et solus patri praeferendus, sed xvii. die occisus est.

**Quintilianus
frater eius
ab exercitu
imperator
electus.*
**M. S. auic.*

**Sopra ad
cclxxx.
idem pene-
tar.
Avrelianus.*

Anno cclxxxiv. **Gregorius* et *Askenodorus fratres* Ponti prouinciae sacerdotes clarent.

Anno cclxxxv. **AVRELIANVS** imperator. *Nona persecutio*. Hic uir industria militari experientissimus, expeditione in Danubium magnis praeliis prodigauit, ditionemque Romanam antiquis terminis statu. Inde in orientem conuersus, *Zenobiam*, quae, occiso *Odenato* marito suo, Syriam receptam sibi uendicabat, in potestatem redegit. *Tetricum*, in Gallia nimine uires eius fetentem, sine labore superauit. Urbem Romam muris firmioribus cinxit. Nouissime cum persecutionem nonus a *Nerone* in christianos moliretur, fulmen ante eum magno pauore circumstantium tuit, ac non multo post in icinete occisus est.

*Felix papa
Missi marty-
rum.*

Anno cclxxvi. **Felix** papa coronatur. Hic constituit super memorias martyrum missas celebrari.

*Eutychianus
papa.*

Anno cclxxvii. **Eutychianus** papa coronatur. Hic per diuersa loca cccxi. duos martyres manu proptia sepeliuit, et constituit super altare uuas et fruges benedici.

*Benedictio a-
narum.*

Anno cclxxviii.

Anno cclxxix.

Tacitus.

Anno cclxxx. **TACITVS** imperator. Hic Tacitus sexto mense occisus in Ponto est. Post quem *Florianus* parem regni sortem ferens, tertio mense apud Tarsum interfectus est. *Manichaeorum* haeresis his temporibus exorta est, a quodam, qui *Manes* dicebatur, qui genere Perses, uita et motibus batbatus fuit, sub *Felice* papa. *Anastasius* episcopus Syriac claruit.

Manichaei.

Probus.

Anno cclxxxvi. **PROBUS** imperator. Hic Probus Gallias, iam dudum a barbaris occupatas, per multa et grauias praelia deletis tandem hostibus, liberauit. Bella ciuilia duo gessit, plurimo sanguine fuso: unum in oriente, quo

A. Saturninum oppressit: aliud, quo *Proculum* et *Bonofum* tyrannos apud *Ascrippinum* superatos interfecit. Ipse autem apud *Firmium* in turre ferrata militati tumultu perit.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Carus.

Anno cclxxxvii. **CARVS** *Carus* imperator. Hic Carus cum filiis suis, *Carianum* et *Numerianum*, confortes secisset tegui, bello Parthico super Tigridem in castris fulmine ictus interit. *Numerianus* filius eius, qui cum eo fuerat, tediens, fraude *Aprili* loceti sui interfectus est.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Diocletianus.

Anno cclxxxix. **DIOCLETIANVS** imperator. Hic Diocletianus ab exercitu imperator electus, statim ut potestatis copiam habuit, *Aprum*, interfectorem *Numeriani*, manu sua interfecit. *Carinianum* uero, quem Carus caesarem apud Dalmatiam reliquerat, flagitiose uiuentem, in bello superauit. Dehinc *Maximianum*, cognomento *Herculeum*, caesarem fecit, misitque in Gallias contra *Amandum* et *Helianum* nouas res molientes: qui et eos facile superauit. Quo facto eundem *Maximianum Herculeum* ex caesare fecit augmentum. *Constantium* uero et alium *Maximianum*, cognomento *Galerium*, caesares legit.

Anno cclxxx.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

S. Iulianus

Anno cclxxxi. Sub *Diocletiano* mat. *S. Iulianus* tyrannus est. *S. Iulianus*, Beneuentanae ciuitatis episcopus, cum sociis suis, *Sofio*, diacono, et *Desiderio* leotote, et *Sofio* et *Proculo* diaconibus, et aliis duobus *Euryche* et *Acacio* xii. Kal. Octob.

Anno cclxxxi.

Anno cclxxx.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Anno cclxxxv.

Anno cclxxxvi.

Anno cclxxxvii.

Anno cclxxxviii.

Anno cclxxxix.

Marcellinus

Anno cclxxx. **MARCELLINVS** papa coronatur. Hic ad sacrificandum idolis compellus sacrificauit. Deinde poenitentia ductus et semet ipsum damnans, ita ut inter christianos se sepeliri prohibuerit, quasi indignum sepulture christianorum, pro fide Christi capite truncatus est. Sub eo etiam tanta persecu-

Marcellinus

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

secutio christianorum fuit, ut intra unum mensem septem et decem milia promissu sexus hominum, per diversa loca, pro fide Christi coronarentur.

Anno ccciv.

Anno cccv.

Anno cccvi.

Maximianus. Anno cccviii. Diocletiani autem xix. idem **DIOCLETIANVS** in oriente, **MAXIMIANVS** autem **HERCV-**
LVS in occidente, mense Martio, die solenni paschae, praeceperunt destrui usque ad solam cunctas ecclesias, quas usquam erant, scripturas sacras igne exuri interisque christianos, decimo post **Neronem** loca. Quae persecutio omnibus ante actis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decem annos continuos incendiis ecclesiarum, pro-

Persecutio et-
tina.

Diocletianus
et Maximianus
imperio
se abdicant.

Anno cccviii. Persecutio uero secundo euegit a *Maximiano Herculeo*, licet inuito, ut simul purpuram imperii quoque deponeret, ac iunioribus in rempublicam substitutis, ipsi in priuato otio confenserent: quod hoc su-
Dna felicitas putaretur, quibus hoc froe-
de post regnum contingeret. Itaque sub una die *Diocletianus* apud *Nicomedia*, *Maximianus* apud *Mediolanum*, potestatem imperii cultu quoque simul deposuerunt. *Galerius Maximianus* et *Constantinus* augusti, primi Romanorum imperium in duas partes determinauerunt. *Galerius Illiricum*, *Adrianum* et *Orientem*. *Constantinus Italiam*, *Africam* et *Gallias* obtinuit. Sed quia erat uir tranquillusianus, Gallia tantum Hispaniae contentus, *Galerio* postea caeteris partibus celsit. *Galerius* duos caesares legit, **MAXIMINVM**, quem in oriente constituit, et **SEVERVM**, cui permisit *Italiam*, ipse in *Illyrico* constitutus.

Marcellus
papa.

Anno cccix. *Marcellus* papa coronatur. Hic fecit coemeterium uia salaria, et xxv. titulos in urbe Roma constituit, propter baptismum et poenitentiam multorum, qui conuerebantur ex paganis, et propter sepulturas martyrum. *S. Nicolaus* in *Myrea* metropoli claruit.

Constanti-
marus.

Constantinus augustus, uir summae mansuetudinis et civilitatis, xvi. imperii sui annis, persecutionis autem tertio, obiit in Britannia. Habuit autem *Maximiani Herculei* puignam *Theodorum* uxorem, ex qua lex filios, fratres *Constantini*, genuit. Ipse autem *Constantinus* multa clementia erga homines, erga **DEVM** uero religione maxima utebatur. Neque uero rabie aliqua regum suam sanguine piorum macularet: neque orationum domos et con-

uentacula nostrorum hostili uastatione destruxerat: quin potius cultores Dei uenerationi habuit et honori. Vnde et merito religiosus pater religiosiorem filium *Constantinum*, ex concubina *Helena Teueris* creatum, reliquit haeredem et *Galliarum* imperatorem. Quo et in *Gallia* rempublicam strenuissime gubernante, praetoriani milites, *Maxentium*, *Herculei Maximiani* filium, *Romae* augustum nuncuparunt. *Galerius* augustus *Seuerum* caesarem, aduersum *Maxentium*, cum exercitu *Romam* misit. Qui cum urbem obsideret, militum suorum fecere desertus, fugit *Rauennam* et ibi occisus est, sub quo *S. Gervasius* passus fuit in *Alexandria*.

Anno cccx. **CONSTANTINVS** christianus imperator. Hic statim ut regnum suscepit, mira quadam **DEI** gratia ciuibz carus, exercitui acceptus, uiris fortibus imitandus, facinorosis et ignauis terribilis fuit, in obseruantia quoque religionis longe etiam patrem uincere studuit. Nam primus omnium imperatorum christianus fuit, excepto **PAPILIPPO**. Ab eo omnes semper christiani imperatores, usque in hodiernum diem, excepto *Juliano apostata*. Occiso *Severo* caesare, *Licinius*, *Constantinus* *Constantini* imperatoris sororis uir, coram uni omnium sententia adfectus in imperium a *Constantino* et *Galerio*, *Carnuti* augustus creatur, quarto anno persecutionis: quae res *Maximianum* uelociter ostendit, quamuis tunc adhuc solummodo caesar in orientis partibus habebatur, neque id ultra ferens, uel ruptum subinet augusti nomen adsumpsit.

MAXIMIANVS HERCVLEVS, qui *Maximiani Herculei* factus cum *Diocletiano* insignia imperii deposuerat et tamen adhuc publicis persecutor erat, occasione filii, qui in urbe *Roma* tyrannidem exercebat, sollicitatus, arripuit tyrannidem: sed confirmatus iam filium in imperio, cum et eum potestate regia spoliare conatus fuisset, a filio expulsus est. Qui ad *Constantinum* imperatorem tanquam ad generum miserationis causi contragens, insidias ipsi, a quo religiose susceptus fuerat, molitur: in quibus turpiter deprehentus turpius perit, *Majestas* interfectus, ita ut post mortem eius statuus atque imagines eius auferrentur et in acedibus publicis uocabula nominis eius mutarentur.

MAXIMIANVS GALLERIVS caesar, *Maximianus* qui primum socius a *Diocletiano* aug-

gusto, in honore postmodum etiam suocellor extiterat, qui et in censor ac signi-

ficatorem persecutionis erat, cum post decem continuos annos persecutione christianorum omni genere hominum exhaustus

(K) 3

fuisset provincias, et innumera hominum millia DEVM uerum colentium neci dedisset, cumque uires crudelitatis ac libidinis suae indefinenter suggereret temulentia, et neque consilium neque satietas finem ullum aut modum imponeret: adest cultoribus suis diuina proidentia et, quos per ignem probauerat, educit ad refrigerium. Ipsum namque auctorem scelcris ultio diuina corripuit: et ille, qui laetis ac sagnatis carnibus incedebat superbus, inflatis subito uisceribus distenditur in profundioribus. De hinc pectoris partibus obortum uulnus totos intrinsecus uiscerum secessus tabo serpente depascit. Post et fistulis quibusdam in superficie, purulentis meatibus adaperitis, de interioribus putrefacti uulneris uenis ebullire undatim coepit uermium multitudo. Foetor uero tam intolerabilis erat, ut nullus omnino medicorum propius quidem posset accedere: quod carnes satis laetae et in omni luxuria nutritae grauiorem ex corruptione putredinis foetorem exhalabant. Denique pleoroseque medicorum, quod nec morbo aliquid mederi, nec uim foetoris tollerare possent, interfici iussit. In quibus cum quidam ingulandus potius, quam medicaturus assisteret, inspiratus a DEO, *Car, inquit, imperator erras? et quod DEVS iussit, ab hominibus putas posse reuocari? Nec humanus est iste morbus, nec a medicis curatur. Sed recordare, quanta in seruos DEI egeris, quamque in religionem diuinam impius et profanus excutieris, et intelliges, unde tibi poscenda sint remedia. Nam et ego quidem mori cum ceteris potero. Tu tamen a medicis non curaberis.* Tum primum Galerius se hominem esse intellexit, et scelerum suorum immanitatem recordatus, primo omnium errasse se et impie egisse proficitur, et uelut faciaecore incipit DEO, et christianos de exilio reuocari iussit, cum iam ultra horrorem humanae miseriae etiam uernas erudaret. Tum deinde conuocatis his, qui in officio publico sibi parebant; legem scribi et confestim emitti iubet, qua non solum a christianis definat persecutio et arceatur iniuria omnis, uerum et eorum rescidificari permittentur ecclesiae, ut solitis cultibus et obsecrationibus uacantes, et pro ipsius salute excelsis supplicarent DEO. Ipse autem Maximianus ultra suos cruciatus non sustinens, uim uitae suae ipsemet inulit.

Morbus eius fortissim.

uindicta poenitentia.

Maximian.

Sed Maximianus, qui in orientis partibus singuliter tyrannidem in christianos exercebat, cum ei displiceret edictum Maximiani Galerii, nec tamen auderet obistere, proponi quidem legem pu-

blice, et omnibus in noticiam uenire non parit: Verbo tamen iudicium praecipit, inducias christianis iterum dare, quos tamen lex non amplius menses passus est in pace persistere: et protinus, quidquid ad obturbandam ecclesias inuenire potuit, molitur, summaque instantia per urbes singulas et prouincias sacerdotes simulacrorum ac pontifices statuit, multisque eos honoribus et muneribus afficit, cunctosque beneficiis suis praeuenit, ut per haec prompiores eos efficeret in odia et necem christianorum. In huiusmodi legibus, quae aduersum christianos aere incias singulis quibusque ciuitatibus proposuerat, uel in aeternum mansuas iactanter satis et superbe descripserat, quia ex quo christiani sedibus suis urbibusque pellantur, et aeris esset laeta temperies et terrae foecunditas abundantior, ac fetum copia uberior. Sed continuo diuina ultio imbres refringit in nubibus et effloetas arida sterilitate segetes derelinquit: arefcit et herba camporum et non solum hominibus fructum, uerum et pecudibus pabulum negat, famisque tetra et obicoena ubique grauiatur, aerisque temperies in tantam corruptionem uersa est, ut humana corpora uulneribus pellimis, quae ignis facer, appellatur, nec non et his, qui caribus calid dicuntur, repleantur, ita ut et ora hominum atque oculos occuparent, ut, si qui forte ex his effugisset mortem, luminibus orbaretur. His aliisque pestilentibus morbis uiuorum ac mulierum immensae multitudines, praecipueque infantum acruatum cadebant. Igitur quum ipse Maximianus et exercitus eius bello Armenico uehementer et acriter uergetur, populum per urbes et uicos duae pestes ualidissimae famae et lues abique ulla miseratione uastabat, et tanta per dies singulas multitudines cadebant, ut nec ad sepulturae loca inuenirentur, per plateas uero omnes et angustias, erant omnia repleta cadaueribus mortuorum, nec erat omnino, qui sepeliret, dum et ipsi, qui adhuc superesse uidebantur, morbo inualidi essent, ita, ut quam plurimi, dum mora tardaret uenire, a canibus deuorarentur. Christianorum uero populis, quod maxime omnibus admirationi fuit gentilibus, neque famae in aliquo, neque lues fuisse dominata. Haec exhibuit legum Maximiani et elationis atque arrogantiae eius et iudicii de christianis habiti digna remuneratio.

Anno cccxi.

Anno cccxii.

Anno cccxiii.

Anno cccxiv.

Anno cccxv.

Anno

151

Eusebius
papa.* Baronius id
emendat, inquit
ad Auspici de
Vit. Pont.
Eusebius.
Eusebius
Christi
innotat.
Maximianus.

Anno cccxvi. Eusebius papa defun-
ctus est. Hic inuenit haereticos in ur-
be Roma, quos per manus inpositio-
nem reconciliauit. Sub eo, et sub
Constantio patre Constantini crux Chri-
sti inuenta esse dicitur.

Maxentius filius Maximiani Hercu-
li, qui in urbe Roma tyrannidem coe-
perat primo, uelut inuitandae erga se
plebis gratia, uenarumque fides uo-
luntate esse simulabat, et ob hoc perfe-
cutiones reprimi, omnesque iniurias a
christianis acceri iusserat, sed nihil in
reliquis artibus suis, nihil in uita uel
moribus quasi christianis proximum ui-
deatur ostendere. In tanta enim flagi-
tiorum et scelerum sece, in tanto impu-
ritatis coeno uersabatur, ut nihil prorsus
scelerum pessimorum ab eius, non
dicam uita, sed unius saltem diei acti-
bus esset alienum. Denique senatorum
et maxime nobilium uirgines publice
abstrahi, atque ad suam libidinem de-
duci impetabat, artes magicas summis
studiis excolebat, ad quarum ministe-
ria explenda perquirebantur mulieres
nobiles grauidae, et adhibita suauis
sacris mediae scindebantur, rapiebantur
paruuli et infantes, eorumque ex-
ta uisceribus reuulsi perferuntur, et
erectur ius fasque regni per nefas
posse seruari: sed cum aduersum eum
CONSTANTINVS imperator bellum
pararet et exercitum duceret et aestu-
aret animo idem religiosus princeps,
et DEVM diu noctuque precaretur,
ne dextram suam, quam signo munierat
saluari, cruore Romani sanguinis ma-
culari, per uirtutem sanctae crucis,
cuius signum ei caelitus ostensum erat
et dictum ab angelis, CONSTANTINE
IN UOC VINCE, diuina prouidentia
ei concessit quae petebat. Nam cum
non procul a ponte Maluis castra po-
sisset, Maxentius, qui iusserat nauibus
ad decipulam compositis fluium ster-
ni et superpositis pontibus exacuari,
ipse obitus operis sui, proruens urbis
Romae portis, et reliquum exercitum
sequi se iubens, cum paucis pontem in-
gressus est, statimque subfodere naues,
et ipse in profundum demersus, totius
belli caedes capitis sui diremit interitu,
atque impollutam religiosi principis
dexteram a ciuili cruore seruauit.

Reddunt per.

Anno cccxvii. persecutionis uero
undecimo, Constantinus augustus, con-
spirante secum Licinio item augusto,
pacem ecclesiis, post decem annos, qui-
bus a persecutoribus uexabantur, in-
dulsit, scientes et profitentes auctorem
sibi bonorum omnium DEVM, et una
eandemque sententiam legem statuant, et
ab uniuersis uenerationem cultumque
deservendum. Ex hac legem etiam ad

Maximinum, qui in orientis partibus
persecutionem crudeliter exercebat,
emittunt. At ille ingentibus eorum ge-
stis perterritus, tamen, quae iubeban-
tur, contraria sibi et aliena a mentis
suae proposito uidebantur, tamen, quo-
niam resistere non audebat, similem au-
thoritatem et legem pro christianis promul-
gat: cum tamen omnes scirent,
eum non ita animo gerere, sed simula-
ta hoc humanitate decernere. Ipse au-
tem cum contra ueritatem et capacita-
tem mentis suae nomen augusti et im-
perium praesumpserit, uir, in quo ni-
hil prudentiae, nihil sobrietatis, aut
moderationis intrat, rupto foedere
bellum Licinio conatur inferre, et ad ul-
timum fretus daemonibus et numine

Maximini
strages.

deorum suorum, cum inmensa multi-
tudine militum procedit ad bellum, sed
uictoria ab eo refugiens, ad partem al-
teram transiit. Et, cum ferro coeci-
disset eius exercitus, pauci, qui super-
fuerant, manus uictoribus tradunt.
Ipse autem, detractis imperii insignibus,
turris colonum fugitaurum se permi-
ssens, turpiter euasit. Cumque et se-
quendo omnibus copiis intruxisset
exercitum alium, bellumque molire-
tur, doloribus interiorum uiscerum
correptus, uehementer exagitari coe-
pit, ita ut ne stratis quidem recubare
posset, sed exiliens et cubili suo, saepe
pronus elideretur in terram. Tum
deinde homo uirax, et qui uino sem-
per repletur, nunc ne summis qui-
dem labris degustaret cibum, aut odo-
re tenuis uinum fumeret; ita caribus
inodia et ariditate consumptis, hoc so-
lum profecit infelix, quod in ultimis
uitae positus, iustam esse uindictam
DEI, et scelerum se poenas iuste pro-
ficetur expondere. Ad ultimum mor-
bo, prius amissis luminibus, uiuendi fi-
nem fecit. Tabulae eius, uel imagi-
nes pictae, uel aereae aliae deiectae,
aliae atris fucatae coloribus oblitera-
tae sunt, et imperialibus edictis tyrannus
et impius, DEO et hominibus in-
uisus, publice pronunciatus est.

Licinius quoque augustus, qui pri-
mo quasi probitate morum et uitae in-
tegritate ac merito uirtutum in regnum
fuerat ascensus, uidens imperatorem
Constantinum, non tam ui et metu,
quam religione omnibus imperare, at-
que in summa ueneratione esse cunctis
mortalibus, et praecipue christianis,
humano uitio pulsatus, imo inhumana
inuidiae clade percussus, oculis
primo insidiis decipere cum parat. Sed
cum non proficeret, stulta iracundia
permotus, imperatori quidem apertum
bellum indicit, regni quoque fidem et so-
cietatem contaminat: christianos uero pri-

priato et speciali odio persequitur. A hoc in querelam deuocans, quod non ita profe, sicut pro Constantino in solennibus orationibus excubarent. Primo itaque de palatio suo, si quis christianus esset, exire iubet: tum et de omni militia. Post haec etiam tyrannicis edictis statuit omnes, qui se christianos professentur, in carcerem trudi: Praeterea * facis agebat, ut omnes, qui ante se fuerant, tyrannos, crudelitate superaret: Sed constantinus, qui erat ueris uirtutibus adornatus, totantisque flagitiis ire obuiam parat: nec difficultas aliqua uictoriae fuit, ut et causa iustior, et fides purior. Denique eundem Licinium primum in Pannonia bello uicit. Deinde apud Cibalas fortissime oppressit, uniuersaque Graecia potius, Licinium ad deditonem coegit. Postea maximam Heraclei soceri sui exemplo ammonitus, nerutsum depositum purpuream in perniciem reipublicae resumeret, iussit eum occidi, atque omni memoria tyrannicae dominationis ablata, soliditatem Romani regni cum filiis suis solus obtinuit.

Anno cccxviii.

Anno cccxix.

* Melchior, M. S. Siluester papa defunctus est.

Anno cccxxi. Siluester papa post eum constituitur. Hic constituit, ut sacrificium altaris in sindone linea celebretur. Et constituit, ut christiana ab episcopo conficiatur. Et ut baptismum linat presbyter in uertice: et Damascius uti in ecclesia praecipit. Eius quoque industria synodus praeclearissima toto orbe terrarum ccc. x. et lxx. patrum apud Nicenam urbem Bithyniae celebrata est, sub consulatione Constantini et Licinii augustorum. Tamen tempore Iulii papae consummata est. In hac synodo damnata est blasphemiarum Arii Alexandrini presbyteri, quae de inaequalitate sanctae trinitatis allerebat, scilicet tres gradus esse in trinitate, et patrem esse maiorem, filium minorem, Spiritum sanctum creaturam. Sed eadem sancta synodus consubstantialem DEO patri filium DEI per symbolum diffiniuit. Haec est prima synodus, quae Nicena dicitur, toto orbi ueneranda, in qua xx. canones sancti patres statuerunt.

Anno cccxxii.

Anno cccxxiii.

Anno cccxxiv.

Anno cccxxv.

Anno cccxxvi.

Anno cccxxvii.

Anno cccxxviii.

Anno cccxxix.

Anno cccxxx.

Anno cccxxxii.

Anno cccxxxiii.

Anno cccxxxiv.

Anno cccxxxv.

Anno cccxxxvi.

Anno cccxxxvii.

Anno cccxxxviii.

Anno cccxxxix.

Anno cccxl. Marcus papa post Siluestrum Romanam rexit ecclesiam.

Constantini caesaris filii, Crispus et Constantius et Licinius adolescens, Licinius augusti filius, Constantini autem ex sorore nepos, caesares sunt creati a Constantino. Sed inter haec latent causae, cur uindictam gladium, et destitutam in impios punitionem Constantinus in probos egerit liberos. Nam Crispum filium suum et Licinum sororis suae filium interfecit iussit. Ipse autem multas gentes diuersis praeliis tubegit, et urbem nobilissimam nominis sui primus Romanorum construxit, quae sola Romae forma et potentia posset aequari. Mox Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes, pietate fretus, in ipso barbarici sonitu deleuit, et Sarmatas aliasque barbaras nationes, non ergo uel amicitia uel deditone sui praeuenerat, in solo proprio armis edomuit. Et quanto magis se religiosius et humiliter DEO subiecerat, tanto amplius ei DEVS uniuersa subiebat. Salochareum quemdam in Cypre, nouis rebus aspirantem, oppressit. In cenalibus suis Dalmatianum, filium fratris sui, caesarem legit: qui continuo militari ratione decepit. Cumque bellum Constantinus in Persas moliretur, in uila publica, iuxta Nicomediam, dispositam bene reipublicam filiis suis tradens, et singulis de successione Romani orbis testamento haeredibus scriptis, obiit feliciter.

Anno cccxlii. CONSTANTIVSCUM Constantino et CONSTATE, fratribus suis, imperator post Constantinum augustum.

Constantinus dum Constantem fratrem bello insectatur, incerta petulantia periculo se offertens, a duobus eius occisus est, non longe ab Aquileia apud Alsum fluium. Constantis uero aduersum Particos et Saporem regem, qui Mesopotamiam uastauerat, nouem praeliis partim prospere decertauit. Sed post, cum se intolerandis uitis dedisset, Magnentii dolis, qui apud Augustodunum imperium arripuerat, interfecit.

* Nepotianus deinde, Constantini imperatoris sororis filius, Romae inuasit imperium: sed mox a Magnentianis duobus occiditur. Sequitur bellum illud

* id est, Saturnus, Libanus superpropheta Constantinus.

* Melchior, M. S. Siluester papa

Concilium Nicenum.

Constantinus rex gesen

Constantinus Constantinus Constantinus

Horum fata

Nepotianus.

illud horribile inter Constantium Ma-
gnetiumque apud urbem Mursam ge-
stum: in quo multa Romanorum uiri-
um profligatio etiam in posterum no-
cuit. Magnentius ibi uictus fugit, et
apud Lugdunum propria manu sua se
interfecit.

*Magnentius
uictus a Con-
stantio.*

Decentius.

Decentius quoque frater eius, quem
caesarem Callis praefecerat, apud Se-
nonas Isaqueo uitam finiuit.

*Constantius
et Gallus.*

Constantius continuo Gallum, patris
filium, caesarem legit, quem mox cru-
deliter agentem occidit. Silvanum quo-
que, per Gallianouis rebus inhiantem,
mature interfecit. Et Iulianum patru-
elem suum, Galli fratrem, caesarem crea-
tum misit in Gallias. Qui euerfas op-
pressaque ab hoste Gallias strenuissime
in integrum restituit. Et his clatus
successibus, fastigium usurpauit augu-
sti, et mox Italiam Illiricumque peru-
dens, Constantium Parthiciis praefectis oc-
cupatum, regni parte priuauit. Con-
stantius dum ad ciuile bellum contra
Iulianum, dimissa expeditione Partho-
rum, reuertitur, in opido Ciliciae Mo-
psacrenae diem defunctus est. Ita ille,
qui discula pace et unitate fidei catho-
licae, christianos aduersus christianos
armauerat, solum tempus uitae suae
bellis ciuilibus, per propinquos et con-
sanguineos suos excitatus, expendit.

Iulius papa.

Anno cccxlii. Iulius papa Roma-
nus rex ecclesiam. Hic constituit,
ut nullus clericus causam quamlibet
in publico ageret, nisi tantum in ecclesia.

Anno cccxliii.

Anno cccxliv.

*Maximianus
episcopus
Treuerorum.
Dionysius
Ep. Mediol.
Paulinus Ep.
Constantiopol.
Paulinus Ep.
Treu. Antonius
monachus.*

Anno cccxlv. Maximianus, Treue-
rorum episcopus clarus habetur. Eu-
sebius presbyter, ab Arrianis in cubicu-
lum trusus, moritur. Dionysius, Medi-
olanensis episcopus, exilio damnatur.
Paulinus Constantinopolitanus episco-
pus, ab Arrianis strangulatur, Paulinus
Treuerorum episcopus, successor Ma-
ximiani, a Constantio in exilium rele-
gatur. Antonius monachus in eremo,
anno aetatis suae centesimo primo de-
fungitur. Impietas Arriana, Constantii
fulta praesidio, exiliis, carceribus et uariis
afflictionum modis, qui illis tem-
poribus clarus fuit, deinde omnes non
suae partis episcopos persecuta est.

Anno cccxlv.

Anno cccxlvii.

Anno cccxlviii.

Anno cccxlix.

Anno ccc.

Anno ccc.

Anno ccc.

Anno ccc.

Anno ccc.

Liberius papa.

Anno cccv. Liberius papa Roma-
nam rex ecclesiam. Hic ab Arrianis
in exilium missus est et Felix diaconus

eius pro eo substitutus est, post mortem
autem Constantii ad sedem suam re-
gressus est.

Anno cccxlv.

Anno cccxvi.

Anno cccxvii.

Anno cccxviii.

Anno cccxix. Magnus Basilius Ca-
padoensis episcopus claruit.

Anno cccx. Felix papa Romanam
rex ecclesiam. Hic declarauit Con-
stantium imperatorem esse haereticum,
cum secundo baptizaretur ab Eusebio
episcopo, et ideo ab eo capite trunca-
tus est.

Anno cccxi.

Anno cccxii. Hilarius Pictaui-
ensis episcopus ab exilio reuocatur, por-
recto Constantii libello, pro se apud
Constantinopolim.

Anno cccxiii.

Anno cccxiv. Iulianus impe-
rator. Iulianus iam dudum caesar, post-
quam ut legitimus, solus obtinuit prin-
cipatum, primo uelut arguens perpe-
ram gesta Constantii, episcopos iubet
de exilio reuocari. Post uero aduersum
christianos tota nocendi arte confurgit,
et christianam religionem arte potius,
quam potestate infestatur, ut ne-
garetur fides Christi et idolorum
cultus susciperetur, honoribus ma-
gnis prouocare, quam tormentis coge-
re studuit, et sic maiorem pene populi
partem, quasi atrociter pulsasset, elise,
studia auctorum gentilium christianos
Eadire prohibens, ludos literarum illis
solis, qui Deos deasque uenerantur,
patere decernit: militiae cingulum non
dari, nisi immobilibus iubet: procu-
rationem prouinciarum, iurisque di-
cendi christianis statuit non debere
committi. Igitur posthaec ad bellum
aduersus Persas pergens, christianorum
sanguinem diis suis uouit, palam
persecuturus ecclesiam et christianos
debellaturus, si uictoriam adeptus fuisset.
Itaque postquam a Ctesiphone ca-
stra mouit, dolo cuiusdam transfugae
in desertum perductus, cum ui sitis et ar-
dore solis, insuper labore arenarum
confectus periret exercitus, Iulianus,
dum per desertum uagatur, ab obuio quo-
dam hostium equite conto ictus interi-
git, sicque misericors Deus per preces
seruorum suorum christianorum, ma-
ximeque magni Basilii, impia consilia
dissoluit.

Anno cccxv.

Anno cccxvi. S. Nicolaus migrat Iouinianus
ad dominum. *IOVINIANVS impe-
rator. Hic Iouinianus cum in proci-
ctu sub Iuliano imperatore esset; et
post necem Iuliani exercitus Romanus
grauiter a barbaris urgeretur, in ipso
(L) sum-

summo rerum discrimine imperator ab exercitu creatus, cum ad suscipienda imperii traheretur insignia, ad exercitum dicitur proclamasse, non se posse imperare eis, quia esset christianus. Tum omnes pari, eademque voce respondisse perhibentur; et nos christiani fumus: nec priusquam hanc vocem audiret, acquiescere ad imperium voluisse. Denique statim affuit ei diuina clementia, contraque omnem spem, cum clausi undique ab hostibus tenerentur, nec euadendi facultas ulla suppetere, iniquitate locorum capiti subito emissos a barbaris oratores adesse uiderent, pacemque deposcere; exercitui quoque inedia consumpto, cibos ceteraque necessaria in mercimoniis polliceri, omnique humanitate nostrorum temeritatem emendare. Sicque Iouinianus foedus cum Sapore rege Persarum pepigit, ut tutum et incoleum Romanorum exercitum a locorum periculo et hostium furore liberaret. Ipsa autem dum rediret, in quodam cubiculo nouo, nuper calce illicito, dum se cubitum receperat, octauo mense post acceptum imperium, calore prunarum et nidore suffocatus, apud Calicium diem obiit.

Valentinianus imperator. Anno cccclxvii. VALENTINIANVS imperator. Hic Valentinianus cum christianis integra fide tribunos scutiariorum esset sub Iuliano imperatore, iussus ab eo aus immolare diis, aut militiam excedere, discessit: sed mox quia militiam pro Christo reliquerat, accipit imperium, apud Niceam consensu militum.

Valens imperator. Hic postea fratrem suum Valens participem regni fecit: et sibi quidem occidentales partes delegit: illi autem orientales reliquit. Sed Valens faciendo haereticis, abiit in uiam patrum suorum, et ab Eudoxio Arriano episcopo rebaptizatus et persuasus, in laeuissimam haeresein declinauit, conatusque est catholicos persequi: sed fratris sui Valentiniani imperatoris auctoritate, eo adhuc uiuente, prohibitus est.

Damasus papa. Anno cccclxviii. Damasus papa clarus habetur. Hic constituit, *credo in unum Deum* ad missam cantari, ex decreto sanctae uniuersalis synodi, a centum quinquaginta episcopis, Constantinopoli celebratae, sub eo et Gratiano imperatore: et in sine cuiusque psalmi Gloria patri cantari primus inuenit et constituit. Hunc Damasum quidam

Valens imperator. *Vrsinus*, Romanae ecclesiae diaconus, sibi praelatum non ferens, in tantum furoris erupit, ut persuaso quodam satis imperito et agresti episcopo, collecta turbulenterum et seditiosorum manu, in basilica, quae *S. Stephani* appellatur, episcopum se fieri extorqueret, legibus

et ordine perueris. Ex quo facta tanta seditio, imo uero tanta bella exorta sunt, alterutrum defendentibus populis, ut orationum loca humano replerentur sanguine, clericorum causa usque ad tormenta duceretur, Maximiani praefecti, faciei hominis, factione. Sed DEVS affuit et in caput eorum, qui intendebant dolum aduersum uerum et bonum pastorem, poena conuersa est.

His temporibus, quadagesimo et sex. Athanasius, sacerdoti sui anno, Alexandrinae ecclesiae episcopus, post multos sones multasque patientiae coronas, quicquid in pace sub Valentiniano.

Per idem tempus per Aegyptum, et per uastam eius eremum commanebant uiri sancti, signa et prodigia apostolica simplicitate uitae et cordis sinceritate facientes, Macarius de superiori eremo, aliusque Macarius de interiori, Isidorus in Scythia, Pambus discipulus Antonii, Helias et Paulus in Neapoli, aliusque Paulus in focis, alique multi patres, quos beatus Hieronymus in lib. de uita patrum commemorat. In Cappadocia quoque Basilus, apud Nazianzum opidum episcopus, clauerunt.

Anno cccclxix. GRATIANVS, Valentiniani filius, imperator creatus est. Imperator. Eodem anno apud Atyebatas uera lana, de nubibus pluuias mista, deluxit.

Anno cccclxx. His temporibus apud Mediolanum, defuncto Auxentio haereticorum episcopo, utriusque partis populi, catholicorum scilicet et Arrianorum diuersis studiis ferebantur, et periculosa seditio urbi prope maturam parabat exitium; cum pars utraque, cum diuersum uellet, nequaquam quod proposuerat, obtineret; Ambrosius tunc consularis eiusdem provinciae fasces gerebat. Is cum perniciem ciuitati uideret impendere, pro loco atque officio suo confestim ecclesiam

seditionem populi mitigaturus, ingreditur. Cumque inibi multa secundum leges et publicam disciplinam pro quiete et tranquillitate perorasset, pugnantis inter se et dissidentis populi subito clamor et uox una confurgit, Ambrosium episcopum postulantem baptizari. Hunc protinus clamant, erat enim catechumenus, et sibi episcopum dari: nec aliter unum populum fore, atque unam fidem, nisi Ambrosius sibi daretur sacerdos. Obluctante illo et plurimum resistente, ad imperatorem Valentinianum relatum populi desiderium, omni maturitate iubetur impleri. Moxque DEI gratiam consecutus, et initiatus sacris mysteriis sacerdos effectus, quique seum pro fide catholicas librum GRATIANO imperatori postea porrexisset, ac ueneratione, qua debetur, suscu-

S. Stephani, alii.

Seditio Constantinae.

Seditio ab Ambrosio.

qui idem episcopus pro-

*Italia Arri-
anum hæresis
repositus.*

susceptus esset, uniuersa statim Italia, sub eodem Gratiano ad fidem rectam repedit, cum usque ad id tempus Italia perfidia Arrianæ morbo langueret. Hic et beatus *Augustinus*, postea episcopum, baptizauit.

*Athenariis
regis Gothorum
ignem.*

Eo etiam tempore *Athenarius*, rex Gothorum, multos christianos in genere sua crudelissime persecutus, ad coronam martyrii sublimauit.

Anno CCCLXXI.

Anno CCCLXXII.

Anno CCCLXXIII.

Anno CCCLXXIV.

Anno CCCLXXV.

Anno CCCLXXVI.

*Valentinianus
mors.*

Anno CCCLXXVII. VALENTINIANVS imperator, cum ad bellum Sarmaticum de Gallia partibus uenisset Illyricum, subita effusione sanguinis, quod graeci *αίρωλα* uocant, suffocatus, uix dum coepto bello diem obiit.

*Gratianus
imperator.*

Gratianus, filius eius, occidentis imperium pro eo tenuit, *Valente* patris eiusdem Gratiani in orientis partibus constituto. *Gratianus* Valentinianum fratrem suum, paruulum admodum, socium creauit imperii.

Valens imperator.

Anno CCCLXXVIII. *Hilarius* Pictauensis episcopus moritur. VALENS imperator. Valens post mortem *Valentiniani* fratris sui imperatoris, et obitum *Athanasi* episcopi, episcopos egit in exilium, et presbyteros, et diaconos, et monachos usque ad tormenta deduxit et ignibus tradidit, multaque nefanda et crudelia in ecclesiam DEI molitus est; decem annis in imperio cum fratre primo, et post cum fratris filii quatuordecim pariter exactis. Hic etiam effrenata libertatis audacia legem dedit, ut monachi, hoc est christiani, qui dimissa secularium rerum multumoda actione ad unum opus fidei se redigunt, ad militiam cogentur. Tunc per uastas Aegypti solitudines tribuni et milites missi, qui sanctos DEI inde abstraherent inuitos.

*furis in christi-
anos.*

Multa agmina sanctorum ibi occiderunt. Tunc etiam primum *Humorum* gens diu inaccessis montibus seclusa, repentina rabie percita exarsit in Gothos, eosque de sedibus suis antiquis expulit. Gothi fugientes per omnem Thraciam se infuderunt, armisque urbes et agros in orientis regno uastare feraciter coeperunt, et transito Danubio a Valente sine foederis pactione sunt recepti. Postea vero contra eum in arma surgentes uere lacrimabile bellum in Thracia cum Valente conseruerunt, et uictus est exercitus *Valentis*. Ipse imperator sagitta faucibus, et in fugam uersus, cum in cuiusdam uillulae casam deportatus lateret, ab insequenti-

Hæresis.

Cochi.

*Valens crima-
sus.*

Abus hostibus deprehensus, subito igne supposito concrematus est ab eis: iusto DEI iudicio ab illis ille crematus, quos ipse perfidia succenderat igni. Ante siquidem Gothi petentibus, ut eis episcopos mitteret, a quibus fidei rudimenta susciperent, adhuc cum eo pacem habentes, ipse Valens ad eos doctores *Arriani* dogmatis misit, sicque B uniuersa illa gens Arriana effecta est.

Anno CCCLXXIX

Anno CCCLXXX.

Anno CCCLXXXI.

Anno CCCLXXXII. Magnus pater S. *Martinus* noster *Basilii* Capadocensis episcopus ad coelestia migravit. S. *Martinus* *Laronorum* episcopus fulget, et Hieronymus presbyter insignis habetur.

GRATIANVS imperator. Hic post necem patris sui, *Valentis*, cum fratre suo *Valentiniano*, admodum paruulo, orientis quoque suscepit imperium. In pietate et religione omnes pene, qui antea eum fuerant, principes superabat, uix armorum strenuus, uelox corpore et ingenio bonus. Hic cum afflictum et pene collapsum reipublicæ statum uidisset, legit *Theodosium* Hispanum uirum, et apud Sirmium eum porpora induit, orientis quoque et Thraciæ simul præfecit imperio: et sibi ac fratri suo occidentis partes reseruauit. Tunc *Theodosius* *Alanus* et *Hunnos* Gothosque incunctanter aggressus, magnis et multis praeliis eos uicit, et cum *Athenarico* rege Gothorum foedus percussit; qui et continuo apud Constantinopolim obiit, et uniuersæ Gothorum gentes se Theodosio dederunt.

Anno CCCLXXXIII.

Anno CCCLXXXIV. Secunda sancta synodus habita est in urbe regia Constantinopoli, sub *Damasci* papa et GRATIANO imperatore, a centum L patribus contra *Eudoxium* et *Macedonium* Constantinopolitanum episcopum, qui negabat Spiritum sanctum DEVM esse. Sed eadem synodus consubstantialem patri et filio spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formam, quam tota graecorum et latinorum confessio in ecclesiis prædicat, et tres canones, id est regulas ibi statuerunt.

Anno CCCLXXXV.

Anno CCCLXXXVI. *Siricius* papa Romanam rex ecclesiam.

Anno CCCLXXXVII. Interea cum THEODOSIUS in oriente Arcadium filium suum consortem fecisset imperii, MAXIMVS, uir strenuus et probus, in Britannia inuictus ab exercitu imperator creatus, in Gallias transiit, ubi Gratianum augustum dolo circumuenit occidit, et hoc magis suorum proditione, quam ui hostium factum esse stragem

(L) 2

quo

S. *Martinus*
Ep. *Turonensis*
suum
fœdus repa-
rendum.
Hieronymus
presbyter.
Gratianus im-
perator,
laudatur.

Sancti *Hunnos*
Gratiano im-
perator,
laudatur.

Synodus Con-
stantinopoli-
tana.

Macedonius
haereticus.

que eius *Valentinianum* augustum Ita-
lia expulit: qui in orientem ad Theo-
dosium fugiens, benigne ab eo susce-
ptus est.

*Theodosius
imperator.*

Anno cccclxxxviii. **THEODOSI-
VS** imperator. Hic Theodosius iustus
necessariusque causis ad bellum civile
permotus, posuit in DEO spem suam,
seque aduersus *Maximum* tyrannum
proripuit. Itaque indicto bello Theo-
dosius, nemine sentiente, sola fide ma-
ior Maximo; nam longe minor erat in
uniuersa belli comparatione, vacuas
transiit *Alpes*, atque in *Aquileiam* im-
prouisus adueniens, ubi tunc Maximus
quasi iam uictor confederat. Nam *An-
dragatius* comes eius sumam belli ad-
ministrabat. Illic itaque adueniens
Theodosius, hostem illum magnum
Maximum sine dolo clauisit, cepit, occi-
dit. Andragatius comes Maximi fugi-
ens in undis lussocatus est. *Valentina-
nus* recepta Italia potitus imperio est
occiso et *Vidore* filio Maximi. Cum au-
tem tranquille uiueret *Valentinianus* a-
pud *Viennam*, dolo *Arbogastis* comitis
sui, ut fertur, strangulatus perit. *Ar-
bogastes* statim *Eugenium* tyrannum im-
peratorem creauit, cum quo contra
Theodosium imperatorem ad bellum
procedit, * habentes validas et bene in-
structas acies: sed, DEO adiuuante,
mirabiliter Theodosius superauit. *Eug-
enius* captus et interfectus est; *Arbo-
gastes* sua se manu interfecit.

Anno cccclxxxix.

Anno cccclxx.

*Ioannes Ere-
mita.*

Anno cccclxi. **IOANNES** eremita cla-
ruit. Hic Theodosio uictoriam de hosti-
bus praedixit; cum contra *Eugenium* et
Arbogastem patrem eius ad bellum ueni-
ret.

Anno cccclxii.

*Anastasio
papa.*

Anno cccclxiii. **ANASTASIUS** papa Ro-
manam rexit ecclesiam. Hic inueniens
haereticos in urbe Romana, damnauit
eos et constitutum fecit, ut nullus trans-
marinus in clericatum susciperetur,
nisi quinque episcoporum designaret
chirographum.

Anno cccclxiv.

Anno cccclxv.

Anno cccclxvi.

Anno cccclxvii.

*Innocentius
papa.
Pelagius et
Caelestinus huius
fecerunt.*

Anno cccclxviii. **INNOCENTIUS** papa
Romanam rexit ecclesiam. Hic pacis o-
sculum ante communionem dari decre-
uit. Hic etiam constitutum fecit, de eccle-
sia: et *Pelagium* atque *Caelestinum* haere-
ticos damnauit et confignit, ut qui na-
tus fuisset de christiana, per baptismum
regeneraretur, quod *Pelagius* damnauit.

*Theodosius
hic.*

Theodosius imperator, composita
tranquillaque se publica, apud *Medio-
lanum* obiit, relinquens in imperio ori-

entali *Arcadium* filium suum. *Honorium*
quoque filium suum, pari dignitate praedi-
tum, ad occidentis destinauit etiam
imperium.

Anno cccclxix. **ARCADIVS** cum illo
noxi o fratre suo imperator. Sub hoc
Arcadio Gildo comes, qui Africae praec-
erat, ubi defunctum Theodosium com-
perit, nouis rebus inhians, scilicet fra-
trem suum *Mascerzelem* timens, duos fili-
os eius adolecentes occidit. Aduersus
hunc, ut in hostem *Mascezel*, frater eius
missus est: qui *Caprariam* insulam adiit
et seruos DEI aliquando aliumens,
secum cum parua manu, hoc est,
cum quinque millibus, contra lxx.
millia hostium, spem suam in DEO
ponens, pugnavit et uicit. *Gil-
do* frater eius fugiens strangulatus
perit. Postea *Mascezel*, elatus insol-
entia rerum secundarum, posthabito
sanctorum consortio, ecclesiae DEI aus-
us est temerare; sed non impune, nam
statim occiditur.

Tunc et *Radagaisus*, omnium antiquo-
rum praesentiumque hostium immanis-
simus, repente totam inundauit Italiam.
In populo eius plus quam ducenta mil-
lia Gothorum fuisse feruntur. Quem
continuo duces Gothorum quidam, qui
praesidium ferebant Romanis, nutu DEI
contritum, in *Fesulanis* montes coege-
runt; eiusque ducenta hominum millia,
inopes consilio, cibo arido et aspero
montis iugo, urgente undique timore,
concluserunt. Edentibus bibentibusque
E Romanis, illi immanes hostes esurien-
tes, sitientes, languentisque concessi
sunt. Tam magna multitudo captiuo-
rum Gothorum fuisse fertur, ut utilissi-
morum pecudum modo singulis aurcis
passim greges hominum venderentur.
Radagaisus solus spem fugae sumens, clam
suos deseruit, atque Romanos incidit, a
quibus retentus et interfectus est.

Anno cccc. **S. MARTINUS** Turonum *S. Martinus*
episcopus migravit a seculo ad domi-
nium.

Anno cccci. **S. SEVERINUS** episcopus
Coloniae Agrippinae claret. *S. Severinus*
episcopus Co-
loniae.

Anno cccci. **S. AUGUSTINUS** episcopus
episcopus migravit a seculo ad domi-
nium.

Anno cccci. **S. SEVERINUS** episcopus
Coloniae Agrippinae claret. *S. Severinus*
episcopus Co-
loniae.

Anno cccci. **S. AUGUSTINUS** episcopus
episcopus migravit a seculo ad domi-
nium.

Anno cccci. **S. AUGUSTINUS** episcopus
episcopus migravit a seculo ad domi-
nium.

Anno cccci. **S. AUGUSTINUS** episcopus
episcopus migravit a seculo ad domi-
nium.

Hic *Zozimus* Papa constituit, ut dis-
coni in ministerio altaris laicam sem-
per tegerent pallius, id est *sanonibus*.

HONORIUS cum THEODOSIO filio fratris sui Arcadii imperator.

Anno ccccxi. ab incarnatione domini, ab urbe autem condita anno millesimo, centesimo, sexagesimo quarto, imperantibus Honorio et Theodosio, ix. Cal. Septembris, *Alaricus* rex Gothorum, urbem illam antiquam et fumosam Romam obsedit; licet esset christianus, perturbatamque irrupit B. Ipse uero Gerontius a suis militibus occisus est: Maximus, purpura exutus in exilium ab Honorio missus est.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi. *Bonifacius* papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno ccccxi. Corpora sanctorum *Stephani* protomartyris, *Nicodemi*, *Gambelii* atque *Abibae*, *Luciano* presbytero apud Hierosolimam reuelata sunt et inuenta mirabiliter, septimo anno Honorii imperatoris.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi. *S. Hieronymus* presbyter apud Bethleem requiuit, anno aetatis suae xcvi. librorum suos omnes per quinquaginta sex annos conficit.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi. Septima annotatio *Carthaginensis synodi*, habita est sub Honorio augusto, in qua patres ducenti octidocim statuerunt canones xxiii. quorum auctor maxime exitit *Aurelius*, Carthaginensis episcopus. In eadem synodo *Augustinus* Hipponensis episcopus fuisse legitur.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi. *Coelestinus* papa Romanam rexit ecclesiam. Hic constituit ut psalmi Davidis c. l. ante sacrificium antiphonatum canerentur, quod ante non fiebat, sed tantum epistola et euangelium recitabatur. Ex hoc instituto excerpta de psalmis a beato Gregorio papa primo introitus gradulia, offertoria, communionem cum modulatione ad missam in ecclesia Romana cantari coeperunt.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi. Sub HONORIO augusto fuerunt hi tyranni. *Stilico* comes, qui ante irruptionem urbis Eucherium filium suum imperatorem facere conatus, cum ipso filio, iussu Honorii, occisus est cum aliquibus fautoribus suis.

Post hunc *Gratianus* in Britannia mu-

Anticeps eiusdem insulae imperator constituitur et occiditur. Cuius loco *Constantinus* *flavianus* surrexit, et cum *Constantio* filio suo, quem ex monacho caesarem fecerat a *Constantio* comite, Honorii, cui tunc summa belli commissa erat, occisus est.

Constantius tamen a *Gerontio* comite suo interfectus est, apud Viennam, et in locum eius *Maximus* quidam subditus.

Postea *Iovinus*, uir Galliarum nobilissimus, in tyrannidem mox ut surrexit, cecidit. *Schastianus*, frater eiusdem, continuo ut imperator cretus et occisus est. *Attilus* quoque quidam, etiam nouis rebus inhians, captus et ad *Constantinum* comitem deductus est: a quo Honorio praefectus, manu truncatus est.

Heracianus comes Africae consularum adeptus, imperium etiam affe-

ctans, cum *Sabino* genero suo Romam uisitatus, ab Africa uenit. Habuisse tunc tria milia et septingentas naues dicitur: quem numerum nec apud *Xerxen*, praefectum illum Persarum regem,

nec apud *Alexandrum* magnum, fuisse historiae setunt: sed occursum comitis *Honorii*, nomine *Marini*, fugatus Carthagine interfectus est. *Sabinus* captus in exilium missus est. His tantis incommodis, DEO suauente, sopitis et magna industria Constantii comitis superatis, Honorius imperator *Galliam* *Placidiam*, augustam, germanam suam, *Constantium* *Constantio* comiti suo, fide integerrimo et ingenti uiro, imagine cunctorum gaudio locauit, et eum apud *Rauennam* in consorium regni ascriuit: ex qua *Valentinianum* *Constantius* genuit, qui postea reipublicae imperium gessit sub Theodosio.

Anno ccccxi. THEODOSIUS *Theodosius* minor filius Arcadii imperatoris. Sub minor.

istio Theodosio minore fuit octaua annotatio *Africanae synodi*, in qua patres *synodus Afric.* ccccxi. recitauerunt et firmauerunt canones cv. qui per diuersa concilia *Africanae* provinciae, temporibus *Aurelii* *Carthagenis* episcopi, leguntur esse conscripti.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Anno ccccxi.

Alaricus rex Gothorum.

Bonifacius papa.

S. Hieronymus presbyter.

Synodus Carthaginensis.

Aurelius episcopus Carthagensis.

Coelestinus papa.

Stilico tyrannus.

Gratianus.

Constantinus flavianus.

Iovinus.

Heracianus.

Constantius minor.

Theodosius minor.

Synodus Afric.

Valentinianus minor.

Bo.

Vandalis et
Alani de-
stant Africam.

Bonifacius, qui tyrannidem arripuerat, A
in perniciem totius reipub. efferebat, cens,
Wandalorum *Alanorumque* gentem cum
Geiseric eorum rege ab Hispaniis evo-
catus, *Africae* sponte immisit: qui cun-
ctam pene Africam ferro, flamma, rapi-
nis, crudelissime devastantes, catho-
licam fidem insuper *Arriana* impietate
subvertere quaerebant.

Augustinus
obit.

Anno ccccxvvi. *Wandalis* Hip-
ponem regium obfidentibus, *S. Augusti-
nus* pater noster, ne civitatis suae rui-
nam certeret, tertio obfisionis eius
mense lxxxvii. vitae annis expletis,
ex quibus xl. in clericatu seu in episco-
pato transegerat, migravit ad dominum.
Vsque ad illud tempus cccxxii. con-
fecerat libros, exceptis innumerabili-
bus epistolis, et homeliis et aliis tracta-
tibus popularibus.

Aetius.

Eodem tempore *Aetius*, qui supera-
tus in bello a *Bonifacio* magistro militum
fuerat, cum, deposita dignitate, quam
Romae habuerat, in agro suo degeret,
ibique quidam eius aemulus repentino
incursu opprimere tentasset, profugus
ad urbem, atque illic ad *Dalmatiam*,
deinde *Pannoniam* ad Hunos pervenit
Quorum amicitia auxilioquin usus, pa-
cem principum et ius interpolatae po-
testatis obtinuit. Nec multo post *patri-
ciatus* etiam dignitatem adeptus est.

Synodus E-
phesina.

Anno ccccxvii. congregata est
tertia synodus, quae dicitur prima *Ephre-
sina*, in *epheso* metropoli, iubentibus im-
peratoribus, *Theodosio* iunior et
Valentiniano, filio *Constantii*, pri-
mum comitis, postea imperatoris, sub
Caelestino papa, locum eiusdem papae
obtinente *Cirillo* *Alexandrinae* ecclesiae
episcopo, in eadem synodo, quae habita
est a cxcvi. episcopis Catholicis, in

Nestorii haer-
esis.

qua damnatus est *Nestorius* *Constantino-*
politanus episcopus, cum suis fautori-
bus, qui *Nestorius* dicebat beatam vir-
ginem non Dei, sed hominis tantum-
modo genitricem. et duas personas in
Christo asserere, unam carnis, et aliam
deitatis, quae eadem synodus damna-
vit, offendens manere in duabus natu-
ris unam personam domini nostri *Ie-
su Christi*: et quindecim capitula con-
tra eiusdem *Nestorii* blasphemias, et
toxidem canones conscripserunt ana-
themazando.

Geisericus R.
Vandalis in-
vadis Cartha-
ginem.

Interea *Aetio* patricio his rebus, quae
in Galliis componebantur, intento,
Geisericus, rex *Wandalorum*, de cuius
amicitia nihil metuebatur, *Carthaginem*
dolo pacis inuadit, omnesque opes eius,
excruciatas diuerso tormentorum gene-
re ciuibus, in ius suum vertit, nec ab
ecclesiarum despoliatione abstinens,
quas sacris usas exinanitas et sacerdo-
tum ministrum priuatas, non iam

diuini cultus loca, sed suorum iussu ef-
se habitacula seruorum. Inde in uni-
uersi populi captiui ordinem saeuir,
sed praecipue nobilibus quibusque et
christianae religioni deditis infestus, ut
discerni non potuerit, hominibus ma-
gis, an DEO bellum intulerit. Igitur
illa nobilis et antiqua urbs *Carthago* a *Carthag.*
Wandalis hoc modo capta est, euolutis
capta.

Ab eo tempore, quo Romanorum coe-
perat iuri parere, annis cccclxxxviii.
quando eam *Scipio* iunior, *Scipionis*
Africani nepos, cepit et spolia ibi mul-
ta inuenit, quae uariarum ciuitatum ex-
cidus *Carthago* collegerat, a condicio-
ne autem eius expletis annis mille
ccclxxx. et ix. *Geisericus* uero post-
quam illam ingenuam atque nobilem
libertatem in seruitutem redegit, cupi-
ens quoque intra habitationis suae limi-
tes catholicam fidem *Arriana* impieta-
te subvertere, nequaquam cunctatus est
Wandalis praecipere, ut episcopos at-
que laicos nobiles de suis sedibus uel ec-
clesiis nudos penitus fugarent, qui si
optione proposita exire tardarent, ser-
ui perpetui remanerent, quod et in plu-
rimis episcopis et laicis claritasque ho-
noris uiris factum est. Multi quoque
praecleari pontifices et nobiles sacerdo-
tes diuersis poenarum generibus ab eis
extincti sunt et in exitum alii missi, si-
cut memoratae urbis iam *Carthagina*
episcopus nomine, quod uult *DEVS*,
et maxima turba clericorum, qui nauis
bus fractis impositi nudi et expoliati ex-
puli sunt. Alios quoque episcopos, si-
cut *Vrbanum* *Giribentem*, *Crispientem*
metropolitanum *Aquitaniae* ciuitatis, qui
xx. praeerat episcopis, *Habes* *Deum*
Tesdalem, *Eustatium* *Sufferanum*,
et *Tribolitanus* duos, et *Cresconium* *Ecn-*
sem, et *Adrumetum* ciuitatis episco-
pum *Felicem*, in exilium egerunt, mul-
taque alia crudelia et inaudita in seruos
F Dei operati sunt, ut plenius legitur
in historia, quae de passionibus sanctorum,
qui tunc per totam Africam passi sunt,
conscripta est,

Anno cccclxxxviii.

Anno cccclxxxix. *Carthaginiensis*, qui *Carthaginiensis*
et *Sixtus*, papa Romanam rexit eo-
papa.
clesiam. Hic criminatorem suum, *Bas-*
sum nomine, nuxu diuino mortuum,
Gmanibus suis cum lintheaminibus et aro-
matibus humane tractans, sepelivit apud
beatum Petrum.

Anno cccclx.

Anno cccclxi.

Anno cccclxii.

Anno cccclxiii.

Anno cccclxiv.

Anno cccclv. *Leo primus* magnus *Leo M. PP.*
papa Romanam rexit ecclesiam. Hic
in hominibus et declamationibus multum
ual-

*Eutycheus
haereticus da-
mnatus.*

*Synodus Chal-
cedonensis.*

uuluit: et addidit in canone *sanctum sa-
crificium immaculatam hostiam*. Hic et
multa super *Eutycheis* errore scripsit ad
Pulcheriam augustam, et *Eutycheianam*
et Nestorianam haeresin damnauit eius-
que industria habita est quarta synodus
in Chalcedone, a sexcentis xxx. patribus,
sub *Martiano* imperatore, contra *Euty-
chen* Manichaeorum praefulem. Qui
Eutyches assererat, Christum post huma-
nam assumptionem non ex duabus na-
turis existere, sed solam in eo diuinam
naturam permanere, quod eadem S.
synodus damnauit, praedicans Chri-
stum Deum sic de uirgine natum, ut in
eo substantiam et diuinam et humanae
naturae confiteamur. Et xxxviii. cano-
nes statuerunt. Et *Disgorem*, Ale-
xandrinum episcopum, quondam de-
fensorem *Eutycheis*, et rursum *Nestori-
um* cum omnibus reliquis haereticis
eadem synodus damnauit. *Flavianus*
quoque Constantinopolitanus episco-
pus eundem *Eutychem* damnauit.

Anno ccccxlvi.

Anno ccccxlvii.

Anno ccccxlviii.

Anno ccccxlix.

Anno ccccl. Dum absque sedecim
superioribus annis, quos cum *Honorio*
patruo regnauerat, xvi. annis impe-
rium gessisset, apud Constantinopolim
morbo consumptus obiit, et *Marcianus*
orientali aulae praeficitur. Hic impe-
ratori *Marciano* *Leo* papa multa fidei
dogmata scripsit.

Marcianus

*Valentinianus
impp.*

Anno ccccl. *MARCIANVS* ET *V. A. E.*
LENTINIANS imperatores.

Valentinianus occidui rector imperii,
foedera pacis ea tempestate cum *Geis-
eric* Wandalarum rege firmauit, cer-
tisque spaciis Africa inter utrosque
diuisa est.

Anila R. Ho-

Circa haec tempora rex Hunorum
Attila, dum cum fratre *Bleda* regnum
inter *Pannoniam* *Daciam*que gereret,
Macedoniam, *Myliam*que et *Achiam*,
utrasque etiam *Thracias* immanissima
rabie deuastaret, *Bledam* germanum
suum regniq.ue confortem peremit,
eiusque sibi parere populos compulsi.
Fulus itaque fortissimarum gentium,
quas sibi subiugauerat, praefido, ad oc-
cidentale demoliendum animum inten-
dit imperium. Altius uero patricius
Romanorum non minori acumine sibi
providens, pene omnes totius occi-
dents populos, ne impar *Attillae* oc-
curreret, ad belli afcuerat societatem.
Conueniunt itaque ex utraque parte in
campos *Catalaunicos*, qui centum in
longitudine leucas et septuaginta in la-
titudine, ut *Gallis* mos est, metiri so-
lentur. Committunt ergo pugnam for-
tissimae nationes: sit bellum acre ni-

amis et pertinax, quale uix ulla narra-
tur historia, nec ante praeliandi ardo-
re quiescere, quam cum eis nox super-
ueniens pugnae facultatem adimeret.
Eo siquidem praelio tot millia hominum
elesa referuntur, tantumque sanguinis
effusum, ut paruulus, qui ibidem labe-
batur riuulus, immodicus torrens effe-
ctus, cadauera secum traheret perem-
ptorum. In quo praelio quomuis neu-
ter cessisset exercitus, constat tamen
Attilam fuisse superatum. Qui et mox
Pannonias remeans, erectis rursum ani-
mis, potiorum, quam prius, exercitum
conseruans, *Italiani* furibundus intro-
iit. Ac primum *Aquileiam* ciuitatem, intrat *Itali-*
in ipso *Italiae* sitam principio, continuo
triennio obsidens, tandem cepit et di-
ruit. In ea ciuitate fuit quaedam uirgo, uirgo casta,
seminarium nobilissima et forma exi-
mia, nomine *Digna*. Haec dum habita-
culum super ipsa urbis moenia haberet,
turremque excelsum suae domui immin-
entem, subter quam *Narissa* fluuius la-
bebat, hinc fordidissimis hostibus ludib-
rium fieret, animaeque pulchritudinem;
ut illata, libidine uitaret, mox ut
ingressum hostium captamque urbem
praefensit, e summa fe eadem turre ob-
uoluto capite in gurgitem praecipitem
dedit. Plura praeterea eiusdem regio-
nis castella immanis hostis, extinctis et
captiuitatis ciuibus, succendit ac diruit.
Concordiam, *Alinum* suum, *Patanium*, *ui-*
cinas *Aquileiae* ciuitates, illius instar de-
moliens, solo coaequauit. Exinde per
uniuersas *Venetiarum* urbes, hoc est,
Victiam, *Veronam*, *Brixiam*, *Perga-*
mum seu reliquis, nullo resistente, *Huni*
bachantur. *Mediolanum*, *Ticinum*que
pari sorte diripiunt.

Tunc etiam sacratissimus ille chorus, id est
undecim milium uirginum numerus,
martyrio coronatus esse creditur, eis-
dem *Hunis* *Coloniā* Metropolin obsi-
dentibus, ut legitur in passione earum-
dem sanctarum uirginum. Deinde
Emiliae ciuitatibus similiter exspoliatis,
nouissime eo loco, quo *Mincius* fluuius
in *Padum* influit, *Huni* castrametati
sunt. Vbi *Attila* consistens, utrum adiret
Romam an desisteret, animo fluctaret.
sanctissimus uir *Leo* papa per se ad eum
accessit. Qui cum ad regem barbarum
introgressus esset, cuncta, ut optauerat,
obtinens, non solum Romae, sed totius
Italiae salutem reportauit. Fertur ita-
que post discessum pontificis interro-
gatum esse *Attilam* a suis, cur ultra so-
litum morem tantam reuerentiam Ro-
mano papae exhibuerit, regemque re-
spondisse: non se rias, qui aduenerat, uisio miracu-
persanam reuerentiam esse, sed alium se ui-
rum, iuxta eum, in habitu sacerdotali
stantem uidisse, sermo angustiare, con-
sue-

uicis praelio.

in ipso Italiae sitam principio, continuo

uirgo casta,

seminarium nobilissima et forma exi-

miā, nomine Digna.

Haec dum habita-

culum super ipsa urbis moenia haberet,

turremque excelsum suae domui immin-

entem, subter quam Narissa fluuius la-

bebat, hinc fordidissimis hostibus ludib-

rium fieret, animaeque pulchritudinem;

ut illata, libidine uitaret, mox ut

ingressum hostium captamque urbem

praefensit, e summa fe eadem turre ob-

uoluto capite in gurgitem praecipitem

dedit. Plura praeterea eiusdem regio-

nis castella immanis hostis, extinctis et

captiuitatis ciuibus, succendit ac diruit.

Concordiam, Alinum suum, Patanium, ui-

cinas Aquileiae ciuitates, illius instar de-

demoliens, solo coaequauit. Exinde per

uniuersas Venetiarum urbes, hoc est,

Victiam, Veronam, Brixiam, Perga-

mum seu reliquis, nullo resistente, Huni

bachantur. Mediolanum, Ticinumque

pari sorte diripiunt.

Tunc etiam sacratissimus ille chorus, id est

undecim milium uirginum numerus,

martyrio coronatus esse creditur, eis-

dem Hunis Coloniā Metropolin obsi-

dentibus, ut legitur in passione earum-

dem sanctarum uirginum. Deinde

Emiliae ciuitatibus similiter exspoliatis,

cie venerabilem, ipsumque euaginato gladio sibi terribiliter mortem minantem, nisi cuncta, quae ille petebat, explessit. Igitur Attila tali modo a sua saeuicia repressus, relicta Italia Pannonias repeditauit. Reuersusque ad proprias sedes, dum propter cuiusdam ualde decorae puellae nuptias profusa conuiuia exerceret, tantumque uini, quantum nunquam ante insinul bibisset, cum supinus quiesceret, eruptione sanguinis, qui ei de naribus solitus erat effluere, suffocatus extinctus est. Eadem nocte apud Constantinopolim

Attila missus obit.

Marciani imperatoris uisio.

Pelagianae haeresis occipit Britanniam.

quam Germanus episcopus Aetii duxit, hanc suppressit.

* MS. acie

* Idem ibid.

Attila interitur.

Valentinianus et Thrasila imp. mortu.

Aexpletis mensibus, a Romanis peremptus est.

Continuo aduectus ex Africa nauibus adest *Geisericus*, cum ualidissimo suae gentis exercitu, fultus insuper praefidio Maurorum. Percussis itaque Romanis tam terribili nuncio, nobilibusque simul et popularibus ex urbe fugientibus, urbem omni praefidio uacuum *Geisericus* obtinuit, occurrente sibi extra portam sancto Leone papa, cuius supplicatio eum ita, DEO adiuuante, huius, ut cum omnia potestati eius essent tradita, ab igne tamen et caede atque suppliciis abstineret. Quatuordecim interim diebus habita securae scrutatione, omnibus opibus suis Roma euacuata est, multaque millia captiuorum simul cum diuitiis regum multorum, cum regina *Eudoxia*, quae *Geisericus* ad hoc facinus inuitauerat, duabusque eius filiabus, quae Carthaginem abductae est. Capta itaque *Geisericus* Roma est, postquam eam primo *Alaricus* inuaserat secunda iam uice.

Geisericus, neuum terrorem incutit.

et Roman cap.

Inter has procellas uir piissimus *Paulinus*, Nolanse urbis episcopus, postquam quidquid habere poterat, in captiuorum redemptionem expendisset, nouissime se ipsum pro cuiusdam uiduae filio cuiusdam *Wandalis* in seruitum tradidit. Cuius sanctitas cum apud eandem barbaram gentem, DEI nutu, cognita fuisset, tunc cum omnibus suis ciuibus, permittentibus *Wandalis*, ob eius sanctitatem, ad urbem propriam remeauit, quam ipsi *Wandali* prius usque ad solum diruerant.

Paulini ep. Nolani sanctitas.

MARCIANVS quoque imperator, facta aduersus eum conspiratione, apud Constantinopolim peremptus est ab eis; et *LEO* filius eius pro eo, apud Constantinopolim, imperatoria potestate dignatus.

Marcianus imperator.

ANNO CCCCLVII. Filius *Martiani* *Leo* imperator. Huic *Leoni* imperatori *Leo* papa multa scripsit. Hic et filium suum *Leonem* regni consortem fecit.

ANNO CCCCLVIII.
ANNO CCCCLIX.
ANNO CCCCLX.
ANNO CCCCLXI.
ANNO CCCCLXII.
ANNO CCCCLXIII.
ANNO CCCCLXIV.
ANNO CCCCLXV.
ANNO CCCCLXVI. * *Hilarius* papa Romanam rexit ecclesiam.

Hilarius papa Bar. et al. Hilarius.

ANNO CCCCLXVII.
ANNO CCCCLXVIII.
ANNO CCCCLXIX.
ANNO CCCCLXX.
ANNO CCCCLXXI.
ANNO CCCCLXXII. *Simplicius* papa Ro.

Simplicius papa Ro.

VALENTINIANVS quoque imperator, quantum res edocuit, prosperos Aetii patricii successus pertimescens, eum, simulque *Boetium*, senatorem nobilissimum, gladio peremit. Ita uir bellicosissimus *Aetius*, et quondam *Attilae* regis potentissimi terror, occubuit; cum quo pariter et occidentis imperium, fasque reipublicae corruit, nec ultra ualuit releuari. Non impune tamen *Valentiniano* mors *Aetii* cessit.

ANNO CCCCLII.
ANNO CCCCLIII.
ANNO CCCCLIV.
ANNO CCCCLV.
ANNO CCCCLVI. VALENTINIANVS imperator a *Thrasila* milite *Aetii* patricii, quem ipse inuidia ductus iusserat occidi, confossus est. Mortuo itaque *Valentiniano* regni iura *MAXIMVS* apud urbem inuadens, necdum duobus

Romanam rexit ecclesiam. Hic damnavit *Acacium* Constantinopolitanum episcopum, et *Petrum* Alexandrinum episcopum, Eutychianos.

Antemius imp.

Interea dum varia successio imperatorum in occidentali regno fieret, tandem consensu totius militiae iura imperii *ANTEMIVS* suscepit, moxque inter ipsos, et gentium eius *Ricimerem* patricium, qui tunc Mediolani potitus *Li-*

Ricimeris antemias.

gustae praerat, magnus discordiarum tomes exortus est. Quibus se uir sanctitate conspicuus *Epiphanius*, Tinen-

Epiphanius, episcopus, Tinenfis.

sis episcopus, qui tunc clarus erat, interponens, eos primum ad concordiam reuocauit. Deinde barbarica perfidia fo-

edius irumpens *Ricimer*, qui erat Gothus profapia, cum manu mox valida ad urbem contendit, atque ad Anienis pontem castra posuit. Diuisa itaque Roma

est: et quidam fauebant *Antemio* imperatori: quidam uero *Ricimeris* perfidiam sequebantur. *Vilimer* Galliarum re-

Vilimer alius

gelor, cognita aduersum *Antemium* conspiratione *Ricimeris*, *Antemio* ferre praedidum cupiens, Romam properauit. Is cum *Ricimere* apud *Adriani* pon-

tem praelium committens, continuo ab eo superatus & occisus est. Extincto *Vilimere* mox uictor *Ricimer* urbem in-

uadens, quarto iam anno agentem iura imperii *Antemium* gladio trucidauit. Sed non diu de perfidia sua laetatus est *Ricimer*. Nam post mensem tertium ex-

cruciatu languoribus & ipse interijt. Tunc *Olybrius*, quem imperator *Leo* augustus uiuo adhuc *Anthemio*, ad urbem miserat, ut regiam arripere dignita-

tem, *Gundibarium* patricium, effecit. Mortuo autem *Olybrio* post menses vii. *Glycetrius* a *Gundibaro* patricio totius etiam uoluntate uerecitus, apud *Raucen-*

Glycetrius imperator.

nas imperator efficitur. Anno deinde sequenti inopinatus *Nepes* patricius cum exercitu ueniens, *Glycetrium* regia exiit potestate, eumque apud *Salonas* *Dalmatiarum* urbem, episcopum ordinauit.

Anno cccclxxiii.

Zeno. imp.

Anno cccclxxiv. *Leo* augustus postquam in oriente diem clauit extremum, *ZENO* continuo augustalem dignitatem adeptus est. Leonem itaque, de quo praemissum est, quem pater suus *Leo* in regni ascieuerat potestatem, mater sua, *Zenonis* impetum formidans, occulte clericum fecit, exigenteque ue-

hementer *Zenone*, ut filium proderet, pro eo alium forma similem obtulit. *Leo* autem in cleticatu ad *Iustiniani* usque tempora uixit.

Augustulus.

Anno cccclxxv. *ZENO* imperator. Ipso anno *AVGVSTVLVS* apud Italiam aduersum *Nepotem* patricium cum exercitu ueniens, effugato eo, imperii regimen inuasit. Deinceps post annum

cum *Geiseric*o, rege *Wandalorum*, foedus initum est ab *Oreste* patricio.

Dum haec apud Romanos geruntur, *Odoacer*. *Odoacer* cum fortissima Herulorum multitudine, fretus insuper *Tarcorum* siue *Scirorum* auxiliis, ab extremis partibus *Pannoniae*, Italiam contendit. Qui dum adhuc per *Noricorum* rura exercitum duceret, cognita fama *S. Severini*, qui illis tunc debebat *S. Severini* in locis, qui et spiritu prophetiae praedictus fuit, ad eum, benedictionem sibi petiturus accessit. Qui dum benedictione percepta ab eius egredi celula uoluisset, et caput, ne in superliminari ostii, eo quod proceras esset stature, alideret, inclinasset, a uiro *DEI*, futurorum praescio, audiuit. *Vale nunc*

ad Italiam, nate *Odoacer*, uisissimis his interim animantium pellibus indutus, multis quo plura largiturus. Haec uerba ille rerum exitu uera comprobauit. Ingresso ergo *Odoacre* Italiam, statim ei apud *Liguriarum* terminos *Orestes* patricius occurrit: sed cernens se aduersum fortissimam multitudinem nihil praestare, maxime cum eum iam quidam suorum deseruissent, intra *Ticinum* se conclusit. Mox adueniens *Odoacer*, expugnatam fortiter ingreditur tandem ciuitatem. Captus *Orestes* *Placentiam* usque perducitur, ibique gladio trucidatur. *Odoacer* itaque subditis sibi omnibus ciuitatibus in tota Italia, aliisque, si qui parabant resistere, deiecit, cernens sibi prosperos successus adre-

scere, statim regiam arripuit dignitatem. *Augustulus* autem cernens uniuersam Italiam *Odoaceris* uiribus subdi, inopinabili metu perterritus, sponte purpuram abiiciens, cum uix undecim mensibus rempublicam obtrinuisset, imperialem deposuit maiestatem. Ita apud

Romam Romanorum imperium toto *occidentalis* terrarum orbe uenerabile, et augustalis illa sublimitas, quae ab *Augusto* quondam *Octauiano* coepta erat, cum hoc *Augustulo*, qui sponte imperii praefum-

perat dignitatem, periit, anno a condicione eiusdem urbis m.c.c. et xxxvii.

Anno cccclxxvi. mortuo apud *Humericum*. *Africam* *Geiseric*o rege *Arriano*, qui regnauit annis xxxvii. et mensibus tribus, *Humericus* maior filius patri succedit.

Qui in primordio regni, ut habet initium agni subtilitas barbarorum, coepit mitius et moderatius agere, maxime circa religionem nostram, ut et ubi antea sub *Geiseric*o praedicatum fuerat, ne spirituales fierent conuentus, concursacula concurrerent populorum, et ut se religio-

sum monstraret, statuit requirendos haereticos *Manichaeos*, ex quibus multos incendit, plurimos diffraxit. Dedit et primo licentiam, *Zenone* imperatore

torum

torum

torum

torum

torum

torum

torum

torum

torum

torum

torum

torum

tore atque *Placidia* relicta *Olybrii* quon-
dam imperatoris occidui regni roganti-
bus, ut *Carthaginensis* ecclesia sibi,
quem uellet, episcopum ordinaret:
quae iam per *xxiv.* annos tali orna-
mento fuerat destituta: ordinatusque
est tunc episcopus *Eugenius*, uir sanctus,
deoque acceptus. Ipse autem *Hune-*
ricus, qui sese iam dudum lenem omni-
bus ostenderat, cupiens post obitu-

Eugenius
episcopus
Carthaginensis

Hunericus
ecclesiam per-
sequitur.

Felix Abiri-
tans episco-
pus.

Eugenius ep.
ibid.

Valerianus.

Hunericus cru-
deliss.

Odacer R.
Italiae.

Theodoricus.

A est, aereamque illi equestrum statum
ante suum palatium collocaret. Postea
Theodoricus ad augustum accedit, que-
stusque est gentis suae, id est *Ostrogo-*
thorum, penuriam, Italiamque sibi dari
postulat, adiciens, si superare *Ostro-*
thorum possit, Italiamque obtinere, ad
eius redundaret gloriam. Sin bello
superaretur, nihilominus hucis eius
B adcrederet. Tunc *Zeno* audiens con-
tristatus quidem est, eo quod eum nollet
amittere; attamen deliberato consilio
reipublicae utilitati prospiciens, eius
petitionibus annuit, Italiam ei per pa-
gamentum tribuens, sacri et uelaminis
dono confirmat, factumque illi popu-
lumque Romanum commendans abire
permisit, ut postea suo loco plenius di-
catur.

Anno *ccccclxxxviii.*

Anno *ccccclxxxix.*

Anno *ccccclxxx.*

Anno *ccccclxxxi.*

Anno *ccccclxxxii.* *Clodouent* qui *Clodouent R.*
et *Launius* dicebatur, rex Franco-
Francorum

rum in Gallis regna habebat. Hic
Siagrium patricium interecit: *Claudi-*
us regem de Burgundia expulit,
Alamannos tributarios fecit, cum *Ala-*
rico, rege Gothorum in Aquitania Pe-
thais conflixit, eumque regno et uita
priuauit. *Amalricus* filius *Alarici* ro-
gnum paternum obtinuit.

Anno *ccccclxxxiii.*

Anno *ccccclxxxiv.*

Anno *ccccclxxxv.*

Anno *ccccclxxxvi.* *Felix* papa Ro-
manam rexit ecclesiam. Hic etiam
damnauit *Acatium* episcopum Constan-
tinopolitanum et *Petrum* Alexandri-
num Eurychianos.

Tum etiam apud Africam *Hunericus* *Hunericus*
rex *Arrianus*, post innumerabilia mala, *uiscera diuinitatis*
quae in sanctos *DEI* catholicos com-
misit, reddente ei domino, quae me-
ruit, putrefactus et ebulliens uermibus,
mortuus est.

Post hunc *Thrasamundus* frater eius *Thrasamun-*
in Wandalarum regno successit. Hic etiam
quoque patris *Geiserici* et fratris imita-
tor, clausis catholicorum ecclesiis du-
centos et uiginti episcopos cum aliis
seruis *DEI* in *Sardiniam* relegauit.

His ipsis diebus dum apud Africam
Arrianus quidam, nomine *Olympius*, *Olympius*
corpus aquis balnearibus abluens, indi-
gua quadam et blasphema, de sanctae
trinitatis fide uerba euomeret, ueniente
subito ignito uelociter iaculo, uisibili-
ter combustus est. *Barbas* quoque, *Miraudus*

quidam *Arrianus* episcopus, minorem
patri filium spiritumque sanctum cu-
piens asserere, cum baptizaturus quen-
dam dixisset; *In nomine patris per filium*
in spiritu sancto, statim aqua,

quae

gnitas post imperiae fastigium prima

quae ab baptizandum allata fuerat, nusquam comparuit. Quod aspiciens baptizandus, ad ecclesiam catholicam fugit, et iuxta moerem uerae fidei baptismum suscepit.

Anno cccclxxxviii.

Anno cccclxxxviii.

S. Mamertus Anno cccclxxxix. *S. Mamertus*, Viennensis episcopus hoc anno, id est, xv. Zenonis imperatoris, triduanas lectiones ante ascensionem domini instituit.

Anno cccclxxx.

Theodoricus in Italiam venit Anno cccclxxx. *Theodoricus* rex Ostrogothorum, ut supra praemissum est, a Zenone imperatore dimissus, et a Constantino poli egrediens, cum omni multitudine gentis suae uniuersaque suppellectili, per *Sirmium* Pannoniasque iter faciens, ad Italiam venit: moxque ei primum iuxta *Sontium* flumen, qui non longe ab Aquileia labitur, cum grandi suorum exercitu, totisque Italiae uiribus Odoacer occurrit. Quem *Theodoricus* alacriter excipiens, praelio superatum in fugam conuertit. Inde *Theodoricus* mouens, cum Veronam uenisset, iterum aduersus cum Odoacer non minori quam prius belli se apparatu opponit. *Theodoricus* uero non procul a Veronensi urbe nimis caede exercitum eius contriuit, ipsumque et omnem illius multitudinem dare terga coegit; dumque ipso impetu subsequitur fugientes, Veronam illico ciuibus pauore confectam inuadit, eamque obtinuit. Odoacer Romam fugiens cum his, qui secum euaserant, dum obsecratis portis exclusus esset a Romanis, *Rauennam* ingressus est. *Theodosius* uero a Verona digrediens, *Mediolanum* *Ticinum*que obtinuit. Inde cum expeditis armatorum cuneis ad Odoaceris obfidionem *Rauennam* perrexit, eumque per continuum pene triennium obsedit. Qui, dum frequenter ex urbe cum suis egrediens exercitum eius inquietaret, nouissime noctu in castra irruens, *Theodoricus* exercitum magna strage prostrauit. Videns ad extremum, Gothi fortissime resistentibus, in urbem confugit.

causam in Odoacer.

Hoc extinto Theodoricus Italiam regit.

Nec multo post a *Theodoricus* in fidem susceptus, ab eo truculente peremptus est. Exstinctus igitur apud *Rauennam* Odoacer, *Theodoricus* totius Italiae adeptus est ditionem. Nec multo post Romam profectus a Romanis magno gaudio susceptus est. Quibus ille singulis ad subsidium anni cxx. millia inodiorum critici concessit. Tunc sanctissimus uir *Epiphanius* episcopus, qui tunc clarus erat, ab eo directus est ad *Gundacum* Burgundiorum regem pro redendis captiuis. Qui episcopus exce-

pta innumera multitudo, pro quibus precium tribuit, sex millia captiuorum, ob solam sanctitatis suae reuerentiam sibi concessis, secum adduxit.

Zeno quoque augustus apud urbem *Zenoniam*. Constantinopolim uitae terminum accepit.

Anno cccxcii. *Anastasius* imperator. Hic *Anastasius* imperator, Romanus decus imperii *Eurychianae* haereticos illuue maculauit. Huc etiam anno *Clodouus*, rex Francorum a *S. Remigio* Remorum episcopo, qui tunc claruit, una cum Francis baptizatus, ab idolorum cultu auersus est, anno xi. regni sui.

Anno cccxciii.

Anno cccxciv. *Gelasius* papa. Hic *Gelasius* papa etiam damnauit *Acatium* Constantinopolitanum et *Petrum* Alexandrinum episcopos. Ipse etiam tractus et hymnos composuit et sacramentorum praefationes cauto et climato sermone distinxit. Libros quoque aduersus *Eutychen* et *Nestorium* composuit.

Anno cccxcv.

Anno cccxcvi. His temporibus *S. Leonardus* sub *Anastasio* imperatore *S. Leonardus* confessor, in prouincia Galliarum ortus, claruit.

Anno cccxcvii.

Anno cccxcviii.

Anno cccxcix. *Anastasius* papa. *Anastasius* hic diuino iudicio percussus est. Quia uoluit occulte reuocare *Acatium* episcopum: sed tamen non potuit.

Anno cccc. *Symmachus* papa. *Symmachus* manum rexit ecclesiam. Hic constituit, omni die dominico et natalis sancti *gloria in excelsis DEO*, cantari ad missas: quem *Hymnum Telephorus* papa nocte tantum natalis domini ad missas ab eo institutas similiter cantari instruxerat, et in eo ad angelorum uerba, ea, quae sequuntur, adiecerat. Ipse etiam in *Wandalica* persecutione pecuniam et uestes, quotidianaque subsidia per *Africam* et *Sardiniam* episcopis et aliis seruis DEI, quos *Thrasamundus* rex *Arrianus* illic exilio relegauerat, ministravit.

In eius electione Romae tanta dissensio facta est, ut *Pellus*, Romanorum nobilissimus et exconsul *Probianus*, Laurentii, tunc etiam a quibusdam electi, partibus fauantes, aduersum *Symmachum* exconsulem, euenit neque qui *Symmacho* uero pontifici aduersaretur, bellum inferrent, multasque caedes et homicidia in caedio urbis facientes, plerosque ex sacerdotali numero, multos etiam clericorum, perperles ciuium Romanorum extinguere.

Anno lvi. *Symmachus* papa oedit ab apostolica sede pallium *Theodoro* Laurenti episcopo.

(M.) 2

ria-

galliam acci-
rit. riacensis archiepiscopo, ad ostenden-
dum eum magistrum et archiepiscopum,
eiusque *Lauriacensem* ecclesiam
provincie Pannoniorum sedem esse
metropolitanam. Hic et Remensis pon-
tifici uices suas delegauit, per omne re-
gnum Luduici, et eidem Remensi ec-
clesiae primatum adaugens, summa au-
thoritate confirmauit. Quia, cum ea
ipsa antiqua metropolis esset, accessit
et hoc, quod eius pontifex beatus *Remi-*
gus, quod magnum est, ab ipso DEO
missus, et antequam nasceretur, ma-
gnifice promissus, gentem Francorum
simul cum rege suo, primus conuertit.

Theodericus
potius hinc
inde exstruit.

Theodericus dum pacifice apud *Gali-*
am regnaret, per singula quaque cele-
bria loca, regia sibi habitacula con-
struxit.

Anno 1211.

Anno 1211.

Anno 1214.

Anno 1215.

Anno 1216.

Anno 1217.

Anno 1218.

Anno 1219.

Anno 1220.

Anno 1221.

Clodouari
successores.

Anno 1221. *Clodouus* rex Fran-
corum moritur, postquam xxx. annis
in Gallis regnauit. Quatuor filii eius;
Theodericus, *Clodomirus*, *Childbertus*
et *Clotarius* regnum paternum inter se
diuiserunt.

Anno 1221.

Romani de
occidentibus
Pannonias
pulsi.

Anno 1221. Non post multa tem-
pora *Symmachus* papae, facta est illa ge-
neralis *Romanorum* transmigratio, de
confinibus Pannoniorum in terram su-
am, quando eos *Huni* de sedibus suis
expulerunt, defuncto iam *B. Severino*,
qui eandem transmigrationem in spiritu
prophetiae praedixerat, longe ante,
sicut legitur in uita ipsius sancti. Tunc
etiam immanis et barbara *Hunorum* feri-
tas non solum *Lauriacensem* ciuitatem,
uerum etiam in circuitu iacentes re-
giones depopulauit, atque funditus de-
solauit, ita ut episcopi hac necessitate
compulsi, sede Laureacensi deserta, at-
que alio translata, simul etiam archiepi-
scopalem honorem sedis ipsius deinceps
desererent.

Hormisda
papa
Anastadium
ad orthodo-
xam fidem
reducere sa-
pagit.

Anno 1225. *Hormisda* papa Ro-
mam rexit ecclesiam. Hic composuit
cleram et psalmiserudiuit. Ipse etiam
direxit *Euodius* Ticinensem episcopum,
aliosque cum eo Constantinopolim
legatos, cum catholicas fidei scripto
ad *ANASTASIUM* imperatorem, dum
in haeresi, in quam delapsus erat, perse-
ueraret, duasque in Christo naturas,
Eutychen sequens, denegaret, ut eum
ad ecclesiae gremium reducerent. Is

Anon solum salubria eorum monita spre-
uit, sed insuper etiam a suis conspecti-
bus non sine contumelia expulit, nau-
que fragili impositos, mandauit per to-
tam Graeciam, ne usque ad aliquam ci-
uitatem accederent: sed eum diuina
statim ultio secuta est. Nam non post
multo ui fulminis percussus interiit.

Hildericus
Vandalorum
rex.

Hic quoque temporibus apud Afri-
cam mortuo *Thrasamundo* Wandalo-
rum rege, *Hildericus* eius filius ex ca-
ptiua filia Valentiniani imperatoris,
quam Geisericus ab urbe Roma captiui-
tatis sorte abduxerat, et *Thrasamundo*
filio suo in matrimonium iunxerat, cre-
atus, Wandalarum regnum quartum a
Geiserico adeptus est. Hic non pa-
trem haereticum, sed matris catholicae seuit.

orthodoxus
seuit.

monita sequens, rectae fidei cultor eni-
tuit. Hanc genitor suus *Thrasamundus*
ad mortem ueniens, sacramenti nodis
adstrinxit, ne unquam in regno suo ca-
tholicis consuleret. Qui mox, ut ge-
nitor suus mortuus est, prius etiam,
quam regni iura ascenderet, uniuersos
episcopos, quos pater eius in exilium
coegerat, regredi scicit, eisque ecclesias
Deorum reddi praecipit, octoginta et
quatuor annis euolutis, ex quo a Gei-
serico primitus ecclesiae apud Africam
fuerant destituta.

Anno 1226.

Anno 1227.

Anno 1228.

Anno 1229.

Anno 1229. *IUSTINVS* senior im-
perator. Hic Iustinus ardore catholi-
cae fidei succensus, dum adhuc in ori-
entis partibus per loca singula Arriana
haereticis uigeret, omnimodis latagere
coepit, ut haereticorum nomen ita-
tim extinguere: statuitque, ut ubi-
que ecclesiae catholica religione con-
secraret.

Iustinus seni-
or imperator.

Anno 1229.

Anno 1230.

Anno 1231.

Anno 1232.

Anno 1232. *Ioannes* papa. Hunc
Ioannem papam *Theodericus*, rex in Ita-
lia, Arriana lue infectus, simulque cum
eo *Theoderum*, imperatorem, atque *Ag-*
apitum, consulares uiros, aliumque *Ag-*
apitum patricium, Constantinopolim ad
IUSTINVM catholicum imperatorem
direxit, mandans per eos interminans-
que, ut nisi quanto citius Arrianis suis
in orientis partibus ecclesias redderet,
eosque in pace degere sineret, ipse uni-
uersos populos Italiae gladio extingue-
ret. Qui peruenientes cum ab augustis
digne, uti competebar, suscepti essent,
magnis eum de suis tuorumque salute
sletibus postulante, uti suae legationis se-
riem, quamquam esset iniusta, exciperet,
Italiaeque periturae consuleret. Quo-
rum sletibus Iustinus pernotus, quod

pe-

*a Theodorico
lucianis?*

petebant, concessit, licet inuitus, Atrianosque suo iuri reliquit. Dum autem huiusmodi in itinere demorantur, *Theodoricus* rabie suae iniquitatis stimulatus, *Symmachum* exconsulem ac patricium, et *Boethium* senatorem et exconsulem catholicos viros peremit. Ioannes vero pontifex dum reuertens cum his, cum quibus ierat, ad *Theodoricum Rauennam* uenisset, ipse malicia et inuidia ductus, B quod cum Iuliano imperator honorifice suscepisset, eum simul cum sociis suis carceris afflictione peremit. Sed hanc eius immanissimam crudelitatem diuina ultio subsecuta est. Nam xcviii die, postquam Iohannes papa defunctus est, subita morte perit, et eius animam solitarius quidam, apud *Liparam* insulam, uir magnae virtutis aspexit, inter *Ioannem* papam et *Symmachum* patricium deduci, et in Vulcani ollam, quae ei loco proxima erat, demergi.

*Sigismundus
R. Burgundi-
orum.*

Anno dcccxi. *Sigismundus*, rex Burgundionum, monasterium sanctorum *Agamenhemum* aedificauit. A supradictis filius Clodouei interficitur. *Theodoricus* filius eiusdem Clodouei, cum filio suo *Theodeberto* et fratre suo *Clotario*, D Turingiam depopulatur. *Ermenfridum* Turingorum regem extinguunt.

Anno dcccxv.

Anno dcccxvi *Felix* papa.

*Felix papa.
Iulianus
imperator?*

Anno dcccxvii. *Iulianus*, Iuliani exsorore nepos, imperator. Hic Iulianus imperator Belisarium principem a Constantinopoli in Italiam direxit, ut eam a *Gothorum* seruitute liberaret, post mortem Theodorici. Qui, dum aliquantulum apud Siciliam moras faceret, rex *Gothorum* tunc *Theodebatus* extinctus est, cuius in loco *Witigo* successit. *Belisarius* e Sicilia egressus ad Campaniam Neapolim uenit: quem ciues Neapolitani noluerunt excipere. Qui indignatus, ad eius impugnationem totis viribus se erexit, expugnatamque ingressus, tantam non solum in *Gothos*, qui in ea morabantur, sed in ciues ira delaeuit, ut non aetati, non sexui, non sanctimonialibus, postremo non ipsis sacerdotibus parceret, viros in conspectu coniugum perimens, superstites matres ac liberos captiuitatis sorte abduxit, nec a sacrosanctis ecclesiis expoliandis abstinuit. Ideoque egrediens, Romam ingressus est, *Witigo* aduersum eum mox cum ingenti exercitu Romam uenit. Ille non aptum tempus bellandi cernens sibi esse, intra urbis moenia se clausit. *Gothi* urbem obsidentes, uniuersa per circuitum incendiis consumunt: quoscumque Romanorum reperiunt, extinguunt: cuncta sacra loca denudantes, ipsis etiam uenerabilium martyrum tumulis manus inferunt. Praeter belli

instantiam,angebatur tunc Roma penuria escarum. Tanta siquidem eo anno pes totum mundum et maxime apud Liguriam *fomes* excreuerat, ut pleraeque matres infelicium natorum membra tunc comederent, sicut uir sanctissimus *Dacius*, Mediolanensis episcopus, retulit. Cumque per annum *Gothi* Romam obsederent, demum territi Rauennam rediere. Rursus uero non post multum *Vuitigo*, coactus in unum magno *Gothorum* exercitu, cum *Belisario* Romae confligit, factaque maxima strage suorum, in fugam uersus est. Quem *Ioannes*, magister militum, cognomento sanguinarius, noctu persequens, uiuum comprehendit. Romamque ad *Belisarium* adduxit. Patrata itaque *Belisarius* Cuiuslibet, Constantinopolim rediit, secum *Vuitigonem* deferens. Quo uiso *Iulianus* imperator ualde laetatus est, eumque non multo post patricium factum, administrationem illi iuxta Persarum terminos tribuit; ibique *Vuitigo* degens uitam finiuit.

Anno dcccxviii.

Anno dcccxi.

Anno dcccxi.

Anno dcccxi.

Anno dcccxi. *Bonifacius* papa Romanam rexit ecclesiam. Romae *Dionysius* papa. abbas paschales descripsit circulos, incipiens ab anno dcccxi, qui est annus *Dionysii* imperatoris cccxlii. *Victor* quoque, Capuanus episcopus, librum de pascha scribens, *Victoris* arguit errorem.

Anno dcccxi. *Mercurius*, qui et *Mercurius* *Iohannes* papa.

Anno dcccxi. *Agapinus* papa Romanam rexit ecclesiam. Hic ingressus Constantinopolim ad *Iulianum* imperatorem, *Anthymum* eiusdem urbis episcopum, qui duas in Christo naturas negabat, deposuit et *Menam* quandam catholicum pro eo consecrauit.

Anno dcccxi. *Syluerius* papa Romanam rexit ecclesiam. Cum *Belisarius* patricius adhuc Romae esset, antequam caperetur *Vuitigo*, et ante congressionem cum eodem, ut supra dictum est, praecipio allata est eidem *Belisario* Constantinopoli, a *Theodoro* augusta, ut *Syluerium* papam, conuictum accusatione falsorum testium, in exilium deponeret, eo quod *Anthymum* Constantinopolitanum episcopum recuperare pro uoluntate sua noluisse. Quod *Belisarius*, licet inuitus, nihil moratus fecit. Pulsus denique *Syluerius* ad Pontiam insulam est, ubi et exuians obiit. *Belisarius* uero Constantinopolim reuersus, magnis honoribus euectus est ab imperatore et augusta; iteratoque Africam aduersus *Gumbaris* mittitur, qui *Wanda-*

fontantias mira breuitate correxit, multaque alia reipublice utilia feliciter gessit, et sic uitae terminum accepit.

Institus minor imp.

Anno 101XV. IUSTINVS minor imperator.

Iohannes papa

Anno 101XVI. IOANNES papa. Hic Ioannes ecclesiam Philippi et Iacobi apostolorum, quam praedecessor eius Pelagius coeperat, perfecit et dedicauit.

Narses patricius, qui Totilam regem occidit cum ducibus Theodeberti regis Francorum Buccellino et Emingo, qui Italiam depraedabantur, pugnauit eosque occidit.

Narses factus

Idem *Narses*, apud hunc Iustinum imperatorem et eius coniugem Sophiam accusatur a Romanis, quo Italiam

Longinus Narsis substituitur.

seruitio premeret, et statim Longinus praefectus mittitur, qui Narsis locum obtineret. Cui inter caetera Sophia,

quia eunuchus erat, hoc mandauit fertur, quod cum puellis in gynaeceo lazarum faceret pensa diuidere. At ille respondit, talem se telam ei ordinaturum, qualem ipsa, dum mineret, deponere non posset. Statimque genti Longobardorum mandat, ut uenirent et possiderent Italiam. Nec mora; *Albuinus*,

Albuinus.

qui filiam Clotarii regis Francorum in matrimonio habuit, cum Longobardis gentē suā Italiam intrauit, concessa *Hunus* uel *Gepidus* Pannonia. Et *Gisulfum* nepotem suum *Forthidam* praefecit.

Childebertus, Clotarius, Hispaniam sibi reuerendū.

Childebertus quoque et *Clotarius* reges Francorum, filii Clodouei, cum exercitu Romam intrant: *Caesar Augustam* ob-

sident. Cuius cilicis induti tunicam *S. Vincentii* super murum circumferunt Deumque contrito corde exorant. Reges, diuina inspirante miseratione flexi, obsidionem soluant. Episcopus ciuitatis *Childeberto* stolam beati *Vincenzii* dedit. Ipse rex *Parisus* Basilicam, in honore *B. Vincentii*, construxit. *Theodebertus* etiam, Francorum rex, nepos Clodouei senioris, Italiam postea intrauit, cum Longobardis certamen inuit, eosque superat, in Franciam reuersus moritur.

Theodebertus rex Francorum, Italiam intrauit.

Anno 101XVII.

Anno 101XVIII.

Anno 101XIX.

Anno 101XX.

Anno 101XXI.

Anno 101XXII.

Anno 101XXIII.

Anno 101XXIV.

His temporibus *Childebertus*, rex Francorum, filius Clodouei, Parisius mortuus est. Regna, quae fratres et nepotes tenuerant, in Clotarii rediguntur potestate. Post haec et ipse *Clotarius* rex filius Clodouei moritur: et quatuor filii eius regna inter se diuiserunt. *Herbertus*, primus filius eius, regnum *Childeberti* pa-

Herbertus.

trui sui accepit. *Gunttramus* regnum *Clodouei* tenuit, sedemque constituit Aurelianis. *Hilpricus* regnum patris sui Clotarii, *Sigebertus* regnum Theodori Remis huc Meris sedem, statuit.

Gunttramus, Hilpricus, Sigebertus.

Hic *Sigebertus Brunichildem*, filiam *Ademichildi*, regis Hispanorum, in coniugium accepit, de qua filium *Hildebertum* nomine suscepit, qui postea solus regnum Francorum obtinuit. *Herbertus* derelicta legitima uxore, duas sorores sibi in matrimonium iunxit. Ex quo foetere excommunicatus a *S. Germano* Parisiorum episcopo, et iusto DEI iudicio postea percussus, mortuus est. Regnum eius *Sigebertus* arripuit. *Hilpricus* tres filios habuit, *Theodebertum*, *Meroneum*, et *Clodouum*. *Theodebertus* iussu patris trans Ligerim regionem, quam patruus eius *Herbertus* tenuerat, occupauit, et ob dignitatem *Flaniam* appellauerunt: quo praenomine Longobardorum reges uisunt.

Theodebertus, Meroneus, Clodouus, reges Francorum.

Anno 101XXV. TIBERIVS imperator, secundus Constantinus. Sub isto Tiberio beatus *Gregorius apocryphus* in Constantinopoli libros expositionis in *Iob* condidit: quos postea *Leandro* Hispaniensis episcopo, qui tunc clarus erat, misit: et *Eutychium*, eiusdem urbis episcopum, in fide nostrae resurrectionis errasse, *Tiberio* praefente conuicit, ut ipse augustus librum, quem de resurrectione idem *Eutychius* scripserat, suis quoque catholicis allegationibus destruens deliberaret flammis cremari.

Tiberius imperator, S. Gregorius apocryphus, Eutychius episcopus.

Anno 101XXVI.

Anno 101XXVII. *Benedictus* papa.

Benedictus papa.

Anno 101XXVIII.

Anno 101XXIX.

Anno 101XXX.

Anno 101XXXI. *Pelagius* papa n. Ro. *Pelagius* papam rex ecclesiam.

Pelagius papa n. Ro.

His temporibus *Hildebertus*, rex Francorum, filius *Sigeberti* regis, *Ingangam*, sororem suam, *Hermingildum*, sororem suam, *Hermingildum* Hispanorum regis filio, in coniugium tradiderat. Qui *Hermingildus*, predicatione *Leandri* episcopi atque hortatione suae coniugis ad catholicam fidem conuersus fuerat. Pro quo cum pater eius, *Leouigildus*, in ipso sacro paschali die, securi percussit, in custodia diutentum. Vnde indignatus *Hildebertus* rex aduersus Hispanos et bellum mouens, fortissime eorum acies protulit.

Anno 101XXXII. MAVRITIVS imperator.

Mauritius imperator.

Iste *Mauricius* primus de genere Graecorum apud Constantinopolim regnauit. Ipse etiam *Hildeberto* regi Francorum, quinquaginta milia solidos, per

lucos

suos legatos misit, petens, ut *Longobardi* A Italiam pelleret. Qui cum Francis Italiam intrauit, Longobardi munera ei tribuunt, et pœcem cum eo faciunt. Imperator solidos requirit; sed ille suarum uirium potentia fretus, pro hac re nec responsum reddidit.

Anno 12 LXX XIII

S. Ruodbertus. Anno 12 LXX XIV. Sanctus *Ruodbertus* Iuanienſis ecclesiæ episcopus clauit.

Anno 12 LXX V.

Anno 12 LXX VI.

Anno 12 LXX VII.

Anno 12 LXX VIII.

Anno 12 LXX IX.

*Disiunctio
Italica.*

Anno 12 XC. Eo tempore fuit aquæ *disiunctio* in finibus *Venetiarum* et *Liguriarum*, ac in cæteris regnibus Italiæ, quæ post Noë tempus creditur non iuſſe. Subſecuta est statim *pestis inguinaria*, quæ tanta strage populum deuastauit, ut de inæſtymabili multitudine pauci remanerent. Ipse quoque *Pelagius* papa hoc dolore correptus migravit ad dominum. In hac tribulatione a cunctis generaliter *Gregorius* electus est, consentiente *Mavritio* imperatore. Et, licet multum renitens, in pontificali sede ſuſcepit, ſicut legitur in libro deſcriptus ipſius ſancti ſcripto.

*Gregorius
papa.*

Anno 12 XC I. *S. Gregorius* papa conſtituitur.

Hæc papa augmentauit in præſtatione canonis *diſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum iubeas grege numerari: orationem quoque dominicam* post canonem super hostiam cœnæ recitari. Ipſe etiam *antiphonarum* regulariter canonicizauit et compilauiſt. *Kyrie eleſon* a clero ad mſſas cantari præcepit, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur: *alleluia* extra pentecoſten ad mſſas dici ſecit.

*Antiphonarum
compilator.*

Anno 12 XC II.

Anno 12 XC III.

Anno 12 XC IV.

*Anglorum
remiſſio.*

Anno 12 XC V. Beatus *Gregorius* papa ſynodum episcoporum XXIV. hoc anno congregans, indiſtione XII. ad corpus ſancti Petri apoſtoli, de neceſſariis ecclesiæ decernit, et eorum conſilio miſſis in Britanniam *Auguſtino*, *Mellito*, et *Ioanne* et aliis pluribus monachis tunc in DE VM, Anglorum gentem eorum prædicatione ad Chriſtum conuertit.

*Longobardi
auſus.*

His etiam temporibus *Mavritius* imperator legationem ad *Hildebertum* regem dirigit, ut Longobardos ab Italia remoueret. Qui exercitum in Italia direxit, et commiſſa cum Longobardis pugna Francorum acies grauiter attriſæ ſunt.

Interim non multo poſt miſit idem *Hildebertus* rex in Italiam exercitum Francorum, cum XX. ducibus, ad debellandos Longobardos et eorum regem *Orbarius*, qui filium *Gerhaldi* Bauuaronum ducis in matrimonio habuit. Qui per tres meſes Italiam peruagantes plurima caſtra depofuerunt, et innumeraſſimam multitudinem captiuorum abduxerunt, regem *Orbarius* nocere non potuerunt, ſicque in patriam ſuam redierunt.

His quoque temporibus *Hilpericus* rex *Hiſperici*. inſidiis ſuæ coniugis interficitur, et *Cleſarius* filius eius adhuc puer in regnum ſubſtituitur.

Hildebertus etiam rex poſtea moritur.

Habebat autem duos ſuos, unum ex concubina, nomine *Theodebertum*, alterum, ex regina, nomine *Theodoricum*. *Theodebertus*, quia maior natus erat, regnum patris obtinuit. *Theodoricus* regnum *Gundramini*, idem *Bargandiam* cum aſia ſua *Brunchilde* habuit. Poſt hæc bellum inter *Cleſarium* filium *Hilprici*, et *Theodoricum* oritur: tantaque cædes hominum de utroque populo facta eſt, ut ipſe aſuetus de cadaueribus hominum repletus, magis cruorem, quam aquam fundere uideretur. In ipſo certamine, ut aiunt, uiſus eſt angelus domini, euaginatam gladium tenens ſuper populum.

Ipſis etiam in temporibus *S. Columbanus* ex *Hibernia* cum beato *Gaſico* et aliis probus diſcipulis in Burgundiam uenit, ibique perſeuerante *Theodoro* rege, monaſterium, quod *Luxuuum* dicitur, ædificauit. Inde a *Brunchilde* regina ſugatus, *Alemanniam* ingreſſus eſt, ubi *S. Gaſſianus* reliquit. Ipſe uero in Italiam tranſiens, u. oſteſſerium, quod *Bobium* dicitur, ædificauit, ubi et mul-

torum pater exſtitit monachorum.

Tunc et ſanctus *Gour* uenit ex *Aqui* et *Coar*. *Fania*, et in territorio *Teuerenſi* requieuit.

Per idem tempus *Orbarius*, rex Longobardorum moritur, et *Agilulphus*, dux *Taurinatum*, accepta *Theodelinda*, regina reſiſta *Orbarii*, in regnum ſuccedit. Quibus beatus *Gregorius* de pace inter Longobardos et Romanos conferenda multa ſcripſit. Prædictæ etiam *Theodelinda* reginæ quatuor libros, quos de uitiſſis ſanctorum compoſuit, tranſmiſit, quem codicem dialogorum idem duorum locutione appellauit. Per hanc reginam multum utilitatibus ecclesiæ Romana conſecuta eſt. *Agilulphus* rex cum *Theodorico* rege Francorum perpetuam pacem firmauit.

Anno 12 XC VI.

Anno 12 XC VII.

Anno 12 XC VIII.

Anno

*Augustinus
metropolitani
officiarius.*

Anno 1301. Beatus Gregorius papa scribens hoc anno Augustino, Londoniae quoque et Eboraci episcopis, accepto a sede apostolica pallio, metropolitano esse decernit indictione 14. quia iam Eadredus rex Cantuariorum, et alii reges Anglorum ipsum Augustinum, doctorem suum scilicet et ceteros sacros antistites, episcopalis sedibus donauerant et sublimauerant.

Anno 1302.

Anno 1303.

*Coenobium S.
Benedicti in
moderis.*

His temporibus coenobium S. Benedicti, cuius uita beatus Gregorius papa, in libro dialogorum plenam uirtutibus descripsit, a Longobardis noctu inuaditur, monachi fugientes Romam perrexerunt, secum regulam et pondus panis et mensuram uini deferentes.

*Mauritius
imp. occi-
ditur.*

MAVRITIVS imperator cum filiis suis Theodosio, Tiberio et Constantino a foca, qui fuit frater Prisci patricii, occiditur: qui etiam pro eo regnauit.

*Phocas imp.
Gregorius
papa obit.*

Anno 1304. Phocas imperator.

Anno 1305. Praeclarissimus papa beatus Gregorius hoc anno, id est secundo anno Phocas imperatoris, migravit ad dominum, indictione VII.

*Sabinianus
papa.
Bonifacius I.
papa.*

Anno 1306. Sabinianus papa post Gregorium.

Anno 1307. Bonifacius papa primus. Hic obtinuit apud Focam, ut sedes Romana esset sedes et caput omnium ecclesiarum. Quia ecclesia Constantinopolitana primam se omnium ecclesiarum tunc scribebat.

*Bonifacius II.
papa.*

Anno 1308. Bonifacius papa II. Hic petiit Focam imperatorem, ut in ueteri fano, quod Pantheon uocabatur et a DOMITIANO caesare fuerat constructum, ablatis idololatriae sordibus, ecclesiam sibi liceret consecrare, in honore beatae semper uirginis MARIAE et omnium sanctorum: ut ubi quondam omnium non deorum sed daemoniorum cultus agebatur, ibi deinceps omnium sanctorum memoriam sanctorum: quae et ab illo tempore Kalendis Nouembris in urbe Roma celebris et generalis deinceps agitur.

*Festum anni-
um sanctorum.*

Anno 1309.

Anno 1310.

Anno 1311.

*Chosroes
rex Persarum.*

His temporibus sub Foca imperatore Persarum aduersum rem publicam, grauissima gesserunt bella. Nam quidam impius et profanus adeptus erat tunc regnum Persarum, nomine Chosroes: qui in tantam ausus est prorumpere audaciam et superbiam, ut ab incolis uicinarum gentium, quos impetu uastans barbarico suo nefando subiugauerat dominio, et coli se iuberet ut Deum et uerari se regem regum, et dominum

Adominantium. Nec, cum hoc solum ei sufficeret ad suae damnationis interitum, etiam Syriam cum subiugasset et Aegyptum, regnaque quae extra et infra limites glomerabantur per circulum suo crudelissimo subigeret dominatus, Hierosolymam adiit, ecclesias Christi subuerxit totamque finitimam regionem uastauit, incendit ac praedatus est. Ad sepulchrum ergo domini cum uoluisset

*miraculo
conuertere.*

Accedere, territus diuinitus rediit: sed tamen ligni salutaris partem, quam religiosa regina Helena ibi quondam in testimonium uirtutis reliquerat, asportauit. Fecerat namque sibi turrim argenteam, in qua interlucentibus gemmis thronum exstruxerat aureum, iuxtaque solis quadrigam et lunae uel stellae imaginem collocauerat, ut quasi Deus pluuiam desuper uideretur infundere; et dum subterraneo specu equis in circuitu trahentibus circumacta turris fabrica moueri uideretur, quasi quodammodo rugitum tonitruum iuxta possibilitatem artificis inde ciebatur. In hoc ergo loco sedem sibi Chosroes parauerat, atque iuxta eam, quasi collega Dui, crucem dominicam posuerat ac, filio suo D regno tradito, ipse in fano huiuscemodi residebat.

Tunc etiam in Francia inter Theodorici et Theodebertum fratres, insignante Brunichilde uia, grauissimum oritur bellum: eo quod Theodebertus non legitimus haeres regnideretur. Quia de pellice erat natus. Est apud Tolbiacum castrum fumis uiribus decertatum. Theodebertus terga uertit, et Coloniam fugit. Inde abiectus et a fratre attonitus, clericus efficitur et non post multum trucidatur, et duo filii eius. Post haec etiam Theodoricus ipse fraude Brunichildis ueneno perit, et duo filii eius interfecti sunt. Regna, quae praefati reges tenuerant, in potestatem Chosrois, filii Hilperici regis, uenerunt. Brunichildis, propter multa maleficia, iussu Clotarii regis, equorum indomitum claudis alligata ducerpitur.

Agilolphus etiam rex Longobardorum eo tempore moritur, et Rodolindus filius eius ei succellit.

*Rodolindus R.
Longob.*

Anno 1311. Theodosius, uel Deus dedit papa. HERACLIVS imperator. Aduersum huic Heraclium imperatorem filius Chosrois ad bellum pergens, iuxta Danubium fluvium, cum suo confedit exercitu. Tandem inspirante clemencia saluatoris, utrisque principibus placuit, ut ipsi singuli in medio pontis fluminis dimicarent, et cui fors uictoriam contulisset, ipse sine damno utriusque exercitus imperium teneret. Decretum etiam cum iuramento processit, ut, si aliquis ex eorum populo princi-

*Theodosius
papa.
Heraclius.
natus Chosrois uictor
S. crucis.*

cipi fu o venire in auxilium praesumpisset, cruribus excisis et brachiis, ab eo influvio mergeretur. Cumque utrique populo haec pactio placuisset, invicem, ut dictum est, dimicantes, diu multumque in pontis medio sunt congressi. Tandem pulsatus dominus lacrymis christianorum, per uirtutem S. crucis, cui se die eodem princeps Heraclius attentius commendauerat, fidei B suo Christus concessit de hoste uictoriam: tantaque mentis mutatio Chosroes inuasit exercitum, ut non solum praedictam pactiorem nequeat transgredere, sed etiam uoluntarii cura omni familia sua atque prole Heraclio se subderet, tam potestate, quam fide. Quos ille benigne suscipiens, in hostilibus clementiam praefecit, ut omnes ad baptismum conuolarent, quod ita se fecerunt omnes sponderunt. Ipse autem regna, quae Chosroes tenuerat, perlustrans, ad sedem ipsius uenit: cum paucis ad eum ascendit, sedentemque in throno aureo reperit. Nullus enim ex eius exercitu fuerat, qui ei aliquatenus exitum belli nunciasset, quia, propter suae crudelitatis superbiam, omnes eum exofum habebant. Cumque ipse tremefactus, salutationis uerba proteret: Heraclio, ille respondit, si uis salutem habere, pro eo, quod lignum sanctae crucis, quamuis indignus, honorifice tamen iuxta modulum tuum, traxisti, et si credere domino IESV Christo uolueris et seruum te illius esse, cum ego famulus sum, confessus fueris, regnum tibi Perfarum tantum compatriummo, et uitam, paucis a te datis obsequiis, dabo. Cumque ille nequaquam acquiesceret, HERACLIVS gladio caput eius amputauit, filiumque eius paruulum, quem cum eo inuenerat, baptizari iussit, ipseque eum de sacro fonte suscepit: erat enim annorum decem. Descriptionem etiam regni Perfarum sub illius nomine fecit, totumque argumentum turris, quam Chosroes fecerat, in praedam sui exercitus deputauit. Aurum uero et gemmas in uasis uel utensilibus, ad restitutionem ecclesiarum, quas tyrannus ipse destruxerat, referauit, aufertensque inde lignum sanctae crucis, quod impius asportauerat, Hierosolymam illud cum magna ueneratione restituit, unde ablatum fuit.

Anno 10CXII.

Anno 10CXIII.

Anno 10CXIV. Bonifacius papa tertius.

Anno 10CXV.

Anno 10CXVI.

Anno 10CXVII. Honorius papa Romanam rexit ecclesiam. Hic Scotos in

A obseruatione paschae errantes per epistolam redarguit.

Anno 10CXVIII.

Anno 10CXIX.

Anno 10CXX.

Anno 10CXXI.

Anno 10CXXII.

Anno 10CXXIII.

Anno 10CXXIV.

Anno 10CXXV.

Anno 10CXXVI.

Anno 10CXXVII.

Anno 10CXXVIII.

Anno 10CXXIX.

Anno 10CXXX.

His temporibus fuit maior domus palatio Chotarii regis Arnulfus, uir, ut postmodum clauit, Deo amabilis, qui post gloriam seculi, Christi se seruitio subdens, mirabilis in episcopatu extitit. Huic Dagobertus filius Chotarii in annis puerilibus traditus est a genitore, ut eum secundum suam sapientiam enutritet eique tramitem christianae religionis ostenderet. Qui postea cum Pipino duce in Austriam regeneratus, a patre directus est. Per idem etiam tempus Heraclius, rex Anglorum, praedicante Paulino episcopo, ad fidem Christi cum sua gente conuersus est.

Anno 10CXXXI. Seruianus papa. Seruianus papa.

Anno 10CXXXII. Ioannes papa. Hic etiam Scotos in obseruatione paschae per epistolam coarguit.

Anno 10CXXXIII.

Anno 10CXXXIV. Theodorus Romanus rexit ecclesiam. Hic Cyrum Alexandriae, Sergium et Pyrrum, regiae urbis episcopos, cum aliis episcopis, sibi in recta fide consentientibus, damnauit: qui unam operationem et unam uoluntatem in Christo dogmatizabant. Tunc etiam Rodualdo Longobardorum rege mortuo, Rotharius eius regno praefecit.

Anno 10CXXXV.

Anno 10CXXXVI.

Anno 10CXXXVII. Heraclius filius Heraclius imperator. Heraclii cum matre sua Martina imperator.

Anno 10CXXXVIII. His temporibus Dagobertus, filius Chotarii regis, cum Saxonibus dimicans, grauiter ab eis uulneratur, patremque per legatum in auxilium uocat. Qui festinus cum exercitu uenit et, interfecto eorum duce Bealdo, Saxones ita perdomuit, ut omnes uirilis sexus eiusdem terrae incolae, qui gladii, quem tunc forte gerebat, longitudinem excessissent, peremerint.

Tunc et Synodus bis habita est in urbe Toletana, ubi plurima de fide catholica.

lica et religione christiana promulgata sunt et scriptis roborata.

Isidorus Hispanicus.

Constantinus imperator.

Anno 1000. *Constantinus* filius *Heractii*, frater *Heractonae*, imperator mensibus sex. *Constantinus* filius eius post eum imperator.

Constantinus imp. haereticus, mediet.

Hic *Constantinus* a *Paulo* successore *Pyrrhi* haeretico, qui *Paulus* non tantum uasana doctrina, sed etiam aperta persecutione, catholicos tunc cruciabat, deceptus haereticus effectus est, exposuitque typam aduersus catholicam fidem, necum, nec duas operationes aut uoluntates definiens esse consentaneas, quasi nihil uelle uel operari credendus sit Christus.

Anno 1001.

Anno 1002.

S. Osualdus rex.

Anno 1003. *S. Osualdus* rex occisus est.

Anno 1004.

Martinus papa.

Anno 1005. *Martinus* papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1006.

Anno 1007.

Synodus Romana.

Anno 1008. *S. Martinus* papa congregatae *Romae synodo* ex episcoporum, hoc anno mense Octobrio, indictione viii. damnauit sub anathemate *Cyrum*, *Sergium*, *Pyrrhum* et *Paulum* haereticos. Hac de re missus ab imperatore *Constantino*, etiam haeretico, *Theodorus* exarchus, tulit *Martinum* papam de ecclesia *Constantiniana*, perduxitque eum *Constantinopolim*, et postea relegatus est *Chersonam*, propter fidem catholicam, ibique uitam finiuit, multis in eodem loco miraculorum signis usque hodie resurgens.

Anno 1009.

Anno 1010.

Anno 1011.

Eugenius papa.

Anno 1012. *Eugenius* papa Romanam rexit ecclesiam.

Volfo pallium.

Eugenius papa dedit *Volfo* archiepiscopo *Lauriacensi* pallium: et insuper propter petitionem suffraganeorum suorum episcoporum, commisit ei uicem suam et auctoritatem apostolicam, per priuilegium, tempore, *Tisendi* et *Maiorni*, principum Hunorum.

Anno 1013.

Vitalianus papa.

Anno 1014. *Vitalianus* papa Romanam rexit ecclesiam. Hic natione *Signensis* direxit responsales suos cum *Synodica*, iuxta consuetudinem, in urbem regiam, apud piissimos principes significans de ordinatione sua.

Anno 1015.

Anno 1016.

Anno 1017.

Anno 1018.

Anno 1019.

Anno 1020. His temporibus *Theodoros* archiepiscopus et *Adrianus* abbas doctissimus a *Vitaliano* papa missi sunt in *Britanniam*, plurimaeque ecclesiae *Anglorum* doctrinae fruge foecundarent.

Per idem etiam tempus *Clotarius* rex *Dagobertus* Francorum moritur: & *Dagobertus* filius eius monarchiam totius imperii obtinuit.

Rothario quoque *Longobardorum* rege mortuo; *Grimoaldus* uir firenuus regnum obtinuit.

Eoque tempore *CONSTANS* augustus Italiam a *Longobardorum* manu eriperet cupiens, a *Constantinopoli* Athenas uenit: inde *Tarentum* applicuit: inde *Beneuentum* intrauit, omnesque pene ciuitates *Longobardorum*, per quas uenerat, cepit, *Lucanariam* ad solum prostrauit. *Beneuentum* cum omni exercitu obsedit. *Vbi* *Rumoldus* filius *Grimaldi* se incluserat: et accepta obside *Rumaldi* sorore, soluta obsidione, *Neapolim* proficiscitur. Inde *Romam* perrexit: cui sexto ab urbe milliario, *Vitalianus* papa cum sacerdotibus & populo Romano occurrit: qui obtulit beato *Petro* pallium auro textile, et manens apud *Romam* dies xii. omnia, quae fuerant antiquitus instituta ex aere, ad ornatum urbis deposuit, in tantum, ut et ecclesiae beatae *MARIAE*, quae *Panteon* aliquando uocabatur, discoopere, tegulasque aeneas inde auferret. Post haec *Neapolim* reuersus, itinere terreno perrexit in ciuitatem *Rhegiam*, ingressusque *Siciliam* habitauit in *Siracusa*. Mansit autem in *Sicilia* sex annis, ubi post plurimas et inauditas depredationes, in balneo a suis extinctus est. Tum *Melitus* uel *Mezentius* in *Sicilia* regnum arripuit, sed absque orientalis exercitus uoluntate. Contra quem Italiae milites alii per *Hysriam*, alii per *Composiam*, alii uero a partibus *Africae* et *Sardiniae* uenientes, apud *Siracusas* cum uita priuarunt. *Constantinopolim* caput eius deportatum est.

Haec audiens gens *Siracenorum*, quae iam *Aegyptum* et *Alexandriam* peruaserat, subito cum multis uerbis uenientes *Siciliam* inuadunt, *Siracusas* ingrediuntur, multam stragem facient populorum, auferentes quoque praedam nimiam et omnem illum, quem *Constantinus* a *Roma* attulerat, ornatum, in aere et diuersis speciebus: et sic *Alexandriam* reuersi sunt.

Anno 1021.

Anno 1022.

Anno 1023.

Anno 1024.

(N) 2

Anno

Anno 1521XV.

Anno 1521XVI.

Constantinus
imperator.

Anno 1521XVII. CONSTANTINVS,

filius Constantis superioris, imperator.

Anno 1521XVIII.

Adedatus
papa.Anno 1521XX. *Adedatus* papa Ro-

manam rexit ecclesiam.

Anno 1521XXI.

Anno 1521XXII.

Anno 1521XXIII.

* Alius Donus
Donatus
papa.Anno 1521XXIV. **Donus* uel Do-

natus papa.

Anno 1521XXV.

Agatho papa.

Anno 1521XXVI. *Agatho* papa. Hic

natione Siculus, cuius legatione fungens

Ioannes, episcopus Portuensis, domini-

corum die octauis paschae, in ecclesia

S. Sophiae, publicas missas, coram princi-

cipe et patriarcha, latine celebravit.

Tunc idem *Ioannes* suscepit diualem se-

cundum suam postulationem, per quam

relevata est quantitas, quae solita erat

dari pro ordinatione pontificis facien-

da: sic tamen, ut, si contingerit post eius

transitum electionem fieri, non debeat

ordinari, qui fuerit electus, nisi prius de-

cretum generale introducat, in urbe

regia secundum antiquam consuetudi-

nem, ut cum eorum conscientia et ius-

sione debeat ordinatio properari.

Anno 1521XXVII.

Anno 1521XXVIII.

Synodus Con-

stantinopoli-

tana VI.

Anno 1521XXIX. CONSTANTI-

NVS Augustus congregari fecit huc eno

synodum c. l. episcoporum in urbe

regia, inter quos fuerunt missi ab *Ag-**athone* papa legati Romanae ecclesiae, *Io-**annes* diaconus et *Ioannes* Portuensis

episcopus. Qui omnes hanc haerese-

damnaverunt, consentiente imperato-

re, quae unam voluntatem et operati-

onem in domino nostro IESV Christo

asseruerat. Et *Georgius* quidem patri-

archa Constantinopolitanus correctus

est: caeteri autem, id est *Cyrus*, *Sergius*, *F**Pyrrhus*, *Pandus*, *Honorius*, *Petrus*, *Ma-**charius*, *Stephanus*, *Polychronius* novus,*Simon*, in sua sententia persistentes, ana-

thematisati sunt, ultione DEI percus-

si. Recta autem fides est et uera, ut in

domino nostro IESV Christo sicut

duae sunt naturae, DEI et hominis, sic

etiam credantur esse duae voluntates et

operationes. Haec est sexta synodus

universalis, Constantinopoli celebrata

et Graeco sermone conscripta, habita

contra *Macarium*, Antiochenum epi-

scopum iam dictum et socios eius. Vbi

etiam ab iisdem patribus sub Iustiniano

iuniore, filio huius Constantini, quan-

do secundo habita est eadem synodus,

ix. canones conscripti sunt.

His temporibus facta est eclipsis solis

Pessis.

A quinto nonas Maii: moxque subsecuta
est gravissima pestis, tribus mensibus Iu-
lii, Augusti et Septembris. Tunc uisi-
biliter multis apparuit, quasi bonus et
malus angelus, noctu percussitatem per-
gens, et ex iussu boni angeli malus an-
gelus, qui uidebatur uenabulum manu
fetre, quoties de uenabulo ostium cu-
iusque domus percussisset, tot de eadem

Angeli mali
apparuit.

B domino sequenti die homines interie-

runt.

Eo etiam tempore legati regis *Dago-*
berti, *Sernatus* et *Paternus*, Constanti-
nopoli regressi sunt, petiitque impera-
tor Constantinus *Dagobertum*, ut om-
nes Iudaeos regni sui secundum fidem
catholicam baptizari praeciperet, aut de
regno expelleret. Siquidem diuinorum
signis cognouerat, quod a circum-
cis gentibus, diuino nuto, eius imperi-
um esset uisandum. Et rex quidem
summo hoc peregit studio. Sed impera-
tori non de Iudaeis, sed de Saracenis
fuerat demonstratum.

Grimoaldus rex Longobardorum
cum *Dagoberto* pacis foedus tunc
inuit.

D Anno 1521XXX. *Leo* iunior 11. pa-

Leo II. papa.

papa Romanam rexit ecclesiam. Hic elo-
quentissimus et in diuinis scripturis suf-
ficienter eruditus, Graeca latinaque
lingua instructus. Hic etiam confir-
mauit sua auctoritate sanctam sextam
synodum.

Anno 1521XXXI. *Benedictus* papa
mensis x. dies xv.

Anno 1521XXXII. *Ioannes* papa:
Anno 1521XXXIII. *Conon* papa, men-
ses xi.

Grimoaldus rex Longobardorum *Betharius* re-
moritur, et *Betharius* quidam potens,
cui *Grimoaldus* semper infestus erat, re-
gnum obtinuit, cum *Bertho* filio suo.

Betharius re-
moritur.
Grimoaldus
regis Longob.
edificatur.

Anno 1521XXXIV. *Sergius* papa Ro-
manam rexit ecclesiam. Hic consti-
ruit, ut inter communicandum agnus
DEI a clero caneretur.

Sergius papa.

IUSTINIANVS minor, filius Con-
stantini superioris, imperator.

Anno 1521XXXV.

Anno 1521XXXVI.

Anno 1521XXXVII.

Anno 1521XXXVIII.

Anno 1521XXXIX.

His temporibus gens *Sarracenorum* *Sarraceni*
in Africam, cum magna multitudine
pergens, obsessam Carthagine cepit,
et crudeliter depopulata ad solum
prostravit. Iustinianus autem impera-
tor iunior Africam a *Sarracenis* abstul-
lit et cum eis pacem fecit.

Sarraceni
Carthagine
solum arguent.

Per idem tempus *Kilianus* episcopus
Würzburgensis et *Arnuald* eius disci-
pulus clarescunt.

Kilian. ep.
Würzburgen-
sis.

Anno 1521XC.

Anno

Anno 10EXCI.

Anno 10EXCII.

Anno 10EXCIII.

Cruz portio
inventa a Ser-
gio.

Sergius papa in sacratio *S. Petri* in angulo obdcurissimo, et in ea crucem diuersis et preciosis lapidibus adornatam, domino reuelante, reperit, de qua detractis quatuor petallis, in quibus gemmae inclusae erant, mirae magnitudinis portionem ligni salutiferæ crucis inuenit interius repositam. Quae ex illo tempore annis omnibus in basilica saluatoris, quae appellatur *Constantiniana*, die exaltationis eius, ab omni osculatur atque adoratur populo.

Sergius papa
Constantino-
polim portan-
dos liberatur.

Ipse etiam *Sergius* papa, quia erratice synodo, quam *Iustinianus* imperator Constantinopoli fecerat, fauere et subscibere noluit, misso *Zacharia* protospatario suo, Constantinopolim a *Iustiniano* imperatore portari iussit: sed praecenit militia *Raennatis* urbis, uicinarumque partium, iussa principis nefanda, et eundem *Zachariam*, cum concumeliis et iniuriis ab urbe repulerunt.

Hic etiam temporibus *Dagobertus* ex Metis ueniens cum consilio pontificum et procerum, filium suum *Sigebertum* in regno Austriae sublimat, et eum Colonienſis episcopo et *Pipino* duci commendauit, ipseque non multo post moritur. Regnum eius, sicut ipse uiuus diuiserat, filius eius post eum tenuerunt. Regnum eius * *Neppricum* et *Burgundiae* *Luduuicus*, filius eius admodum paruulus, cum matre sua *Nanthilda* regina obtinuit.

* Nanthicum
fuit.de regno Lon-
gobardorum
controuersia.

Caniberto etiam rege Longobardorum histemporibus mortuo, inter principes magna fit controuersia. Plurimi interficiuntur, nonnulli excaecantur, mulieres et quae se reginas forte iactauerant, uiso et auribus abscissis deturpantur. Ad extremum *Heribertus* dux *Taurinensium* regnum obtinuit.

Benedicti cor-
pus in po-
terium aspor-
tatur.

Circa haec quoque tempora, cum in castro Cassino uasta solitudo existeret, uenientes quidam Celiomanicorum uel Aurelianensium Franci, uenerabilis patris *Benedicti* eiusque *Germanae Scholasticae* corpora auferunt et in suam patriam asportant. Corpus *Benedicti* in territorio Aurelianensi in monasterio, quod uocatur *Floriacus*, sepultum est. Corpus *Scholasticae* in partibus *Canomanensium* religioſe conditum.

Iustinianus
imp. regem
primatur.

Iustinianus imperator, ob culpam perfidiae, regni gloria priuatus est a *LEONE*: qui augustalem ciuitatem arripens, *Iustinianum* exulem in ponto seruauit, ipseque pro eo regnauit.

Anno 10EXCIV.

Anno 10EXCV.

Leontius, alius

Anno 10EXCVI. *Cuthbertus* Lindisfar-

Anensis ecclesiae episcopus, cuius uitam *Cuthbertus* ep. *Edda* conscripsit, obiit, * *LEO* imperator. *Londra*, ara.

Anno 10EXCVII.

Anno 10EXCVIII.

Aduersus Leonem imperatorem *Tiberius* imp. in *BERIVS* insurgens, regnum inuasiſt, * *causida* tem-
poris.

Hic etiam temporibus *Willibrordus*, *Willibrordus* *
cognomento *Clemens*, de Britannia in Gallias transiens, a *Sergio* papa episcopus *Fresonum* consecratur, atque ad eandem gentem praedicaturus mittitur.

Anno 10EXCIX. *TIBERIVS* impe-

ratore.
Anno 10C. *Ioannes* papa Romanus *Ioannes* papa.
Romanam rexit ecclesiam. Hic uniuersos captiuos, quos *Gisulfus* dux ceperat, qui eo tempore *Beneuentum* et *Campaniam* igne et gladio captiuitate uaslauit, redimit et *Longobardos* domum redire fecit.

Anno 10CII.

Anno 10CIII.

Anno 10CIII. *Heribodus* rex Lon- *Heriberti* do-
gobardorum multas curtas et patrimonia *Alpium Castiarum*, quae quondam ad ius pertinebant apostolicae sedis, sed a Longobardis tempore multo ablata, his temporibus restituit iuri eiusdem sedis, et hanc donationem aureis scriptam litteris Romam direxit.

Ipſo tempore *Leoduicus* rex, filius *Dionysii* *Dagoberti*, corpus beati *Dionysii* discooperiens mirus religioſe, licet cupide, os brachii fregit et rapuit: confestimque stupefactus in amentiam incidit, et post duos annos uitam cum regno finiuit.

Pipinus, Angliſi filius, obtinuit regnum Francorum, cum regibus illi subiectis.

Lambertus *Tungrenſis* episcopus et *Beda* monachus in Anglia per idem tempus claruerunt.

Hoc tempore *synodus Aquileie* facta, *Syndus* ob imperitiam fidei, quantum uniuerſale *Aquileieſis*, concilium suscipere diſinit. In hac synodo catholica institutum est, ut *MARIA* semper theotocos diceretur; quia non solum hominem, sed uerum *DEVM* et hominem genuit.

Anno 10CIV.

Anno 10CCV.

Anno 10CCVL *IUSTINIANVS* se- *Iustinianus*
cundocum *Tiberio* filio suo imperator *restituitur* in
regnum.
Hic *Iustinianus* auxilio *Terbelli* regis *Bulgarorum*, regnum rursum recipiens, eos, qui se expulerant, patricios occidit. *Leonem* quoque et *Tiberianum*, qui locum eius usurpauerant, cepit et in medio circo coram omni populo iugulari praecipit. *Gallinicum* patriarcham, erutis oculis, Romam misit: *Cyrmusque* abbatem, qui

(N) 3 cum

eum in Ponto exulem aluerat, episcopum A nec effigies eius in ecclesiam introdu-
in eiusdem *Callinici* loco constituit.

Anno 1000CVII.

Constantinus
papa. Anno 1000CVIII. *Constantinus* papa
Romanam rexit ecclesiam.

honori- fice ex-
capitur a
lustinio imp. Hunc *IUSTINIANVS* imperator ad
de uenire rogans, honorifice suscepit ac
remisit, ita ut prostratus in terram pro
suis peccatis eum intercedere rogaret,
et cum ibi missas celebrare rogans com-
munione de manu eius accepit, cun-
cta quoque ecclesiae Romanae privile-
gia renouauit.

Anno 1000CIX.

Anno 1000CX.

Iustinianus
gloss. *IUSTINIANVS* imperator, cum exer-
citus in Ponto mitteret, ad compre-
hendendum *Philippicum*, quem ibi-
dem relegauerat, multum eum *Con-*
stantinus papa prohibuit, sed non in-
hibere potuit. Exercitus autem, qui
missus fuerat, ad partem *Philippici* se
contulit, et cum imperatorem fecit:
reuersusque cum eo Constantinopolim
pugnauit contra *Iustinianum*, ad duo-
decimum ab urbe miliarium: et uicto
atque occiso *Iustiniano*, regnum obti-
nuit *Philippicus*. Imperauerat autem
idem *Iustinianus* secunda hac uice
sex annos: quem *Leo* in expulsi-
one illius naso truncari fecerat. Qui
post iterum assumpto imperio, quoti-
es desiliens guttam rheumatis manu
deterit, toties penaeque ex his, qui
contra eum fuerant, iugulari fecit.

ic mure ty-
ronici.

Anstrandus.

Herberti fa-
ta.

Philippicus
imp.

honori- fice, ar-
gular.

E Dum haec in oriente agunt, *Anstrandus*,
qui apud Bauariam septem exu-
lauerat annos, cum Bauuoribus Italiam
uenit, et pugnauit cum *Herberto*, rege
Longobardorum, eumque uicit. Qui
dum in Franciam fugere uellet, *Tici-*
num fluuium cum equo transire con-
atus est. Sed, quia auro grauatus
erat, aquis suffocatus, extinctus est.
Anstrandus regnum obtinuit tres tan-
tummodo menses. Post cuius interiu-
m *Luitbrandus* filius eius pro eo in re-
gali constituitur solio.

Anno 1000CXI. *PHILIPPICVS* im-
perator.

Anno 1000CXIII.

Hic *Philippicus* postquam in impe-
rio confirmatus est, *Cyri* de pontifica-
tu abiecit, ad gubernandum monaste-
rium suum in *Pontum* redire praecipit.

Hic etiam *Constantinus* papae literas
prauae dogmatis misit, quas ille spreuit
cum apostolicae sedis concilio, et hu-
ius rei causa fecit ipse *Constantinus* pa-
pa picturas in porticu S. Petri, quae acta
sex sanctorum synodorum uniuersalium
continerent. Nam et huiusmodi pi-
cturae cum haberentur in urbe regia,
PHILIPPICVS iusserat auferri, unde

et effigies eius in ecclesiam introdu-
cta est, nec nomen eius ad missarum so-
lennia prolatum. Tunc statuit popu-
lus Romanus, ne haereticis imperatoris
nomen aut chartas, aut figuram solidi
fisciperent. Contra *Philippicum* *Ana-*
stasius, qui et *Artemius* dictus erat, in-
surgens, eum de regno expulit, ocu-
lisque priuauit.

Anno 1000CXIV. *ANASTASIUS*, qui *Anastasia*
et *ARTEMIVS* imperator.

Hic literas *Constantinus* papae per *Sebo-*
lasticum patricium et exarchum Italiae
dixit, quibus se fautorem catholicae
fidei et sexti concilii praedicatorum esse
declarauit. Ipse etiam classem in Ale-
xandriam contra *Serracenum* direxit,
exercitus autem de medio itinere re-
uertens, *Theodosium* imperatorem dele-
git, et coactum in imperio confirmauit.
Qui apud *Racem* ciuitatem *Anastasiu*
grauis praelio uicit, datoque sibi sacra-
mento, clericum eum fieri ac presby-
terum fecit ordinari.

Circa haec tempora *Patronax*, ciuis *S. Benedi-*
Brixianae urbis castrum *Cassinum* petiit
et monasterium *S. Benedi-*, quod iam
per decem annos destructum manebat,
reaedificauit, multorumque monacho-
rum patris ibi edificat.

Mortuo quoque *Gisulpho* duce Bene-
uentano, *Romaldus* filius eius locum
eius obtinuit.

Anno 1000CXV. *Pipinus* maior do-
mus hoc anno obiit, et *Carolus* filius
eius regnum Francorum obtinuit.

Anno 1000CXVI. *Gregorius II.* papa *Gregorius II.*
Romanam rexit ecclesiam. Hic con-
stituit in canone a sacerdotibus dicendum:
quorum solennitas hodie in conspectu
maiestatis tuae celebratur, domine Deus
noster, in toto orbe terrarum, et omni-
um sanctorum tuorum, quorum meri-
tis precibusque concedas, etc. Huius
etiam admonitione *Luitbrandus*, rex
Longobardorum, donationem patrimonii
Alpium Cotiarum, quam *Herbertus*
rex fecerat, et ipse repetierat, apo-
stolicae sedi confirmauit.

Anno 1000CXVII. *THEODOSIVS* im-
perator. *Theodosius*
imperator.

Hic *Theodosius* mox ut regnum obti-
nuit, cum esset catholicus, imaginem il-
lam uenerandam, in qua sanctae sex
synodi erant depictae, et quae a *Phi-*
lippico fuerat deiecta, pristino in loco
restituit, in urbe regia.

Anno 1000CXVIII. *LEO* cum *CON-* *Leo et Con-*
stantino filio suo imperator. *stantinus imp.*

Anno 1000CXIX.

Anno 1000CXX. *S. Corbinianus*, Fri- *S. Corbina-*
singensis ecclesiae episcopus, claruit. *nus.*

Anno 1000CXXI.

Anno 1000CXXII.

Anno 1000CXXIII.

Anno

Anno 1000XXIV.

Anno 1000XXV.

Luitbrandus.

Anno 1000XXVI. His temporibus Luitbrandus, rex Longobardorum, audiens quod Saraceni, depopulata Sardinia, etiam illa loca vastarent et sua perfidia foedarent, ubi *offo S. Augustini* episcopi fuerant tunc recondita: quas primo de ciuitate sua *Hipponensis*, propter barbarorum vastationem olim ablata et in *Sardiniam* fuerant translata, et ibi honorifice, recondita, misit et dato magno precio, accepit et transtulit ea in *Ticinum*, id est; Papiam, ibique cum debito tanto patri honore recondidit.

Anno 1000XXVII. CONSTANTINVS, filius Leonis, cum LEONE filio impetor.

Anno 1000XXVIII.

Anno 1000XXIX.

Gregorius III. papa.

Anno 1000XXX. Gregorius III. papa Romanam rexit ecclesiam. Hic castus et in diuinis scripturis eruditus fuit. Et *Bonifacium* Britannia ortum episcopum ordinauit, et per eum uetulum salus in Germania praedicauit. Addidit quoque in canone, intra quorum nos consortium non aestimatur meriti, sed uenias quaeuimus largitor admittit. Ipse etiam quadragesimali tempore, ut quinta feria ieiunium atque misarum celebratio fieret, quod non agebatur, tunc instituit.

Anno 1000XXXI. S. Bonifacius Mogoniacensis archiepiscopus claruit.

Anno 1000XXXII.

Anno 1000XXXIII.

Anno 1000XXXIV.

Anno 1000XXXV.

Anno 1000XXXVI.

Anno 1000XXXVII.

Anno 1000XXXVIII.

Anno 1000XXXIX.

Anno 1000XL. Zacharias papa Romanum rexit ecclesiam.

Anno 1000XLI. Karolus filius Pipini, maior domus et bellicosissimus dux Francorum, mortuus est.

Anno 1000XLII. Karolomannus et Pipinus, filii Caroli, diuiserunt inter se regnum Francorum, in loco qui dicitur uetus Pictauis.

Anno 1000XLIII.

Anno 1000XLIV.

Anno 1000XLV.

Karolomannus.

Karolomannus rex, honorifice et cum multis muneribus a fratre suo Pipino rege dimissus, Romam perrexit, ibique se totondit et in *Suaue* monte monasterium edificauit, in honore S. Syluestri: ibique aliquod tempus moratus, cum propter regiam nobilitatem ab omnibus ueneraretur, timens fauorem laudis humanae, cum uno fido socio noctu omnibus inde aufugit insciis, nihil secum

Aportans, et ad montem *Cassinum* perueniens, ibi monachus factus est.

Anno 1000XLVI.

Anno 1000XLVII.

Anno 1000XLVIII. Grifo quidam *Gripionis* go- de Saxonia egressus, in Bauariam uenit, ipsumque ducatum sibi subiugauit. *Hilbrandum* cum *Tassilone* cepit, et suae ditioni subiecit. Hoc audiens Pipinus, cum exercitu uenit, omnesque nominatos oppressit. Tassilonem ducem Bauariorum constituit, Grifoni duodecim comitatus dedit in Noustris partibus.

Anno 1000XLIX. Burchardus Wiltzeburgensis episcopus et *Fohradus* capellanus Pipini, missi sunt Romam ad hunc Zachariam papam, ut interroga-

rent de regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regiam potestatem, regestantum vocabantur, si bene esset, an non? Et Zacharias papa mandauit Pipino melius sibi uideri, illum regem uocati, qui potestatem haberet, quam illum, qui non haberet regiam potestatem, nec perturbaretur christianitatis ordo.

Anno 1000L. PIPINVS rex per apostolicam auctoritatem, secundum morem Francorum, electus in regem et sanctae unctionis oleo unctus, per manus sanctae memoriae Bonifacii Mogoniacensis archiepiscopi, eleuatus est hoc anno in regnum Francorum, in Sueffionis ciuitate. Hildeticus autem, qui falso rex uocabatur, attonitus est et in monasterium missus.

Anno 1000LI. Stephanus papa Romanam rexit ecclesiam. Hic Stephanus papa istam hoc anno uenit in Franciam, ad regem Pipinum, solatium et adiutorium quaerens, pro oppressione Romanae ecclesiae, quam faciebat *Haisulphus* rex Longobardorum, et pro requirendis iusticiis S. Petri, quas idem rex contra dicebat.

Anno 1000LII. Stephanus papa in Francia manens, Christi roboratus uirtute, inter celebrationem consecrationis et oblationem sacrificii unxit in regem et confirmauit secundo sancta unctione regem Pipinum et duos filios eius, Karolum et Kariomannum: sed et *Bertradam* coniugem ipsius regis indutam Gyrciadibus regis consignauit in DEI nomine, atque Francorum proceres apostolica benedictione sanctificans, auctoritate S. Petri a Christo tradita obligauit et obtestatus est, ut nunquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula, ipsi, uel quicunque ex eorum progenie orti, regem super se praesumant aliquando constituere, nisi de eorum progenie, quos et diuina prouidentia ad sedem apostolicam tuen-

dam eligere, et patricios fasciæ Romanæ ecclesiæ esse, et in potestatem regiam sancta unctione dignati sit sublimare.

Eodem anno S. Bonifacius, archiepiscopus ecclesiæ Magonciacensis, annuncians uerbum salutis in Friesland, a paganis cum sociis suis coronatus occubuit. Vualfridus abbas interea tunc claret. S. Lullus archiepiscopus Mo-

** constituitur.*

Pipinus rex per apostolicam inuitationem Italiam ingressus est, *Haistulphus* rex *Thermiphilus* id est clusus Longobardorum petiit et obuiam Francis uenit et, commisso praelio, DEO auxiliante et B. Petro intercedente, Pipinus uictor exiit. Inclusio uero *Haistulphi* in Papia necessitate ductus, iustitiam S. Petri pollicitus est faciendam. Ex qua promissione Pipinus obfides xi. recepit, sacramentum accepto reuersus est in Franciam. *Stephanus* papa quoque eodem anno reductus est ad suam sedem, permisso regis Pipini.

Anno 1000.

Secundo.

Anno 1001. Cum audisset *Pipinus*, ea non esse uera, quæ *Haistulphus* promiserat, de iustitiis S. Petri iterum Italiam ingressus, *Haistulphum* in Papia obsedit et rursum de iustitiis firmitatem dedit, ut stabiles permanerent, et insuper Rauennam cum pentapoli, et omni exarchatu conquisiuit et sancto Petro tradidit. Cum autem reuersus esset *Pipinus* in Franciam, meditabatur *Haistulphus* ea fallere, quæ promiserat. Quidam uero die, cum uenationibus inueneret, percussus est DEI iudicio, uitamque cum regno finiuit.

Constantinus imperator.
Tassilo iterum imperator.

Anno 1002. CONSTANTINVS imperator misit regi Pipino cum aliis donis organum. Eodem anno *Tassilo* dux Bauariorum sacramenta multa iurauit *Pipino* et filiis eius supra corpus *Dionysii* et S. Germani, sanctique Martini, et suis effectus est per manus. Sic et eius homines meliores fecerunt.

Anno 1003. ** Pipinus* iter fecit in Saxoniam, et munitiones Saxonum per uirtutem introiuit, et multas strages factæ sint de populo Saxoni et tunc promiserunt, se omnem uoluntatem eius facturos: tributum etiam præsentandum, equos scilicet ccc. per singulos annos.

Anno 1004. LEO, filius Constantini superioris imperator.

Anno 1005.

Anno 1006. His temporibus S. Othmarus abbas claruit, ex genere Alamannorum oriundus in Rhætia Curiensi.

Anno 1007.

Anno 1008. *Pipinus* rex habuit placitum in Nin-

niuernis: *Tassilo* dux positus sacramentis fraudulenter se inde subtraxit, omnia beneficia oblitus, quæ rex *Pipinus* auunculus eius sibi fecerat; et Bauariam regressus amplius noluit uidere faciem regis.

Anno 1009. CONSTANTINVS, *Constantinus* filius Leonis, cum matre sua *Hirene*, post imperator, patrem imperator.

Anno 1010.

Anno 1011.

Anno 1012. S. *Virgilius* con. S. *Virgilius* secratus est in episcopum Salzburgen. *episcopus* sem xvii. Kal. Iulii, *Joanne* episcopo defuncto, quem *Bonifacius* consecra- *Salzburgen* uerar ad prædictum locum.

Anno 1013. *Pipinus* rex interempto *Vuarario* duce Aquitanorum, et captis matre, sororibus, neptibus eiusdem ducis, cum triumpho uictoriae ad *Senones* reuersus est: ibique moram faciens, post aliquot dies egrotare coepit. Inde profectus Turonos uenit, et orationis causa ad S. *Martinum* perrexit. Inde egressus Parisios ad S. *Dionysium* uix peruenit, ibique diem clausit extremum v. Kal. Octobris.

KAROLVS et Karolomannus filii Pipini eleuati sunt in regnum.

Anno 1014.

Anno 1015. *Adrianus* papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1016. Karolomannus rex frater Karoli Francorum regis mortuus est: totumque regnum Francorum in Karoli cecit potestatem.

Anno 1017.

Anno 1018. KAROLVS rex peruenit ad hyemandum in Theodonis uillam, ubi eum adiit missus huius Adriani papæ numine, petens, inuitans eum una cum Francis, ut pro amore DEI, pro requirendis iustitiis S. Petri, super *Desiderium* regem Longobardorum ueniret.

Tunc rex principes consuluit, utrum petitionibus apostolicis assensum præberet. Et omnibus collaudantibus illis in partibus profectus est. Quod cum cognouisset *Desiderius* regi et Francis cum armatis occurrit. Tunc rex ad *Clusam* castra posuit, et misit quosdam de electis uiris per montes. Hoc sentiens *Desiderius*, statim clusus reliquit, et quancumque potuit *Papian* ingressus est. Rex autem cum omnibus suis, DEO auxiliante et intercedente S. Petro, sine læsione Italiam ingressus, *Desiderium* regem in Papia obsedit, et ibi in suis castris natale domini celebravit.

Anno 1019. S. *Ruodbertus* S. *Ruodbertus* translatus est a B. *Virgilio* episcopo.

Anno 1020. Karolus, relicto exercitu apud *Papiam*, in sancta resurrectione Romanam uenit.

** Notand. n. p. si forte librar. r. missum esse Paulum gossifera. Vide Anst. ad hunc ann. Christi. Pipinus Saxoni sibi subiecit.*

Leo imp.

Carolus Desiderius con. pit.

nij.

nit, et ab *Adriano* papa honorifice susceptus est. Post sanctam vero resurrectionem *Papiani* reuersus, ipsam ciuitatem armis cepit, et *Desiderium* regem cum uxore sua et filiis omnemque thesaurum palatii comprehendit. *Adalgisus* uero, filius *Desiderii*, fuga lapsus, intrauit mare et Constantinopolim peruenit. Tunc omnes *Longobardi*, de cunctis ciuitatibus Italiae ueni-

Synodus Romana.

Pontifex insignis pontificem Carolo consecretur.

Carolus in Franciam uisitor rediit.

Saxones Christo nomen dant.

Caroli filii uenerunt in regem.

B. Valentinus corpus sumatur Patrum.

entes, Karoli se subdidicunt dominationi. Nec mora, *Karolus* ueniens Romam, iterum constituit ibi *synodum* cum *Adriano* papa, in patriarchio *Laterani*, in ecclesia *S. saluatoris*. Quae *synodus* celebrata est a *CLIII*. religiosis episcopis et abbatibus. *Adrianus* autem papa cum uniuersa *synodo* traderunt *Karolo* ius et potestatem eligendi pontificem et ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque patriciatu ei concesserunt. Insuper archiepiscopos per singulas prouincias ab eo inuestituram accipere definiuit: et ut nisi a regelaudetur et inuestiatur episcopus, a nemine consecratur. Et quicumque contra hoc decretum esset, anathematis uinculo eum innodauit et, nisi resipisceret, bona eius publicari praecipit.

Ita *Karolus* subiugata Italia, et ordinata, custodiam Francorum dimittens in *Papia*, cum magno triumpho in *Franciam* reuersus est.

Anno 1066 LXXXV.

Anno 1066 LXXXVI.

Anno 1066 LXXXVII. *KAROLVS* Saxoniā ingressus est, et placitum tenuit in loco, qui *Paderbroma* dicitur, ubi omnes Saxones conueniunt, et multitudine magna Saxonum ibi baptizata est, et secundum consuetudinem sacramenta dederunt, ut perderent ingenuitatem et omnem haereditatem, nisi conseruarent suspectam christianitatem, et promissam fidelitatem regi et filiis eius, nec non et Francis.

Anno 1066 LXXXVIII.

Anno 1066 LXXXIX.

Anno 1066 LXXX.

Anno 1066 LXXXI. *KAROLVS* Romam ueniens orationis causa, et ibi *Pipinus* filius eius baptizatus est ab *Adriano* papa: quin ipse eum de sacro fonte suscepit, et duo filii eius inuncti sunt in reges ab eodem papa: *Pipinus* super Italiam, *Lodouicus* super Aquitaniam.

Circa haec tempora corpus beati *Valentini* confessoris Christi ex episcopi, quod à *Longobardorum* gente de castris *Magenis*, ubi primitus conditum fuerat, ablatum erat; et *Tridentinam* urbem deportatum, a *Tassilone* duce *Bauiariorum*, in *Passauiam* ciuitatem, cum summo honore euectum et ibi tumulatum est.

Per idem tempus *Tassilo* dux communitus per apostolicam monitionem *Adriani* papae, ut recordaretur priorum sacramentorum, et non aliter faceret erga *Karolum*, nisi sicut iurando iam dudum promiserat *Pipino*, patri eius. His admonitionibus consensit *Tassilo* et sumptis obsequiis a rege uenit *Vuormariam*, et ibi renouauit sacramenta et *XII*. obsequia dedit.

Anno 1066 LXXXII. His temporibus *S. Egidius* abbas claruit, qui fuit natione Graecus. Existit *Athenis* oriundus, patre *Theodoro*, matre *Pelagia*: qui utraque regia stirpe progeniti, atque inter totius orbis primates praecari erant.

Anno 1066 LXXXIII.

Anno 1066 LXXXIV. *B. Virgilius*

Cobiit v. Kal. Decembris.

Anno 1066 LXXXV.

Anno 1066 LXXXVI.

Anno 1066 LXXXVII. *KAROLVS* *Tassilo* excommunicato a papa.

Romam uenit orationis causa, et honorifice susceptus est ab *Adriano* papa. Tum uidens apostolicus facta mendacia, et instabilitatem *Tassilonis* ducis, iratus anathematizauit eum et omnes illi fauentes, nisi fidelitatem, quam *Pipino* et filio eius *Karolo* promiserat, per omnia seruaret, contestans eum per missos eiusdem ducis, qui tunc forte aduenierant, ne per eius obdurationem et perfidiam christianorum sanguis fundaretur, et terra deuastaretur. Et, si ipse dux nullatenus obediret, tunc *Karolus* et exercitus eius absoluti essent a *DEO*, et *S. Petro*. Et quidquid in ducatu eius perpetratum esset, in incendiis et homicidiis, uel qualicunque malitia, totum hoc super *Tassilonem* et socios eius reuerteretur, et rex innoxius esset et Francis. *Karolus* autem a *Roma* ueniens, *synodum* apud *Vuormachiam* congregauit, et manifestauit sacerdotibus et optimatibus regni, qualiter uersus *Tassilonem* coram summo pontifice esset deprehensus. Missit itaque cum consultu fidelium ad eundem ducem, monens, ut apostolicis adhortationibus obediret. Qui cum nollet, rex exercitum partibus *Bauariae* mouit et uenit in locum, qui dicitur *Redsfelt*, super *Augustam* ciuitatem, cum ualida manu. Tunc uidens *Tassilo*, se ex omni parte circumdatum, uenit ad *Karolum* tradens se manibus eius ad seruiciū, et reddidit ducatum sibi commissum a *Pipino* et, se in omnibus peccasse et male egisse, confessus est: et denuo renouans sacramenta, dedit *XII*. obsequia, et filium suum *XIII*.

Anno 1066 LXXXVIII. *KAROLVS* *synodus* *Engilheim*, *Engelheim* ibique uenit *Tassilo* dux. Coeperunt autem eum *Bauiarii* accusare, quod si-

(O)

dem

Tassilo fidelitatem promissit Karolo

Tassilo excommunicatus a papa.

synodus Engilheim, Engelheim ibique uenit Tassilo dux. Coeperunt autem eum Bauiarii accusare, quod si-

Karolo augusti, a Deo coronato, ma-
gno et pacifico imperatori Romanorum ni-
sa et uictoria. Et post laudes more an-
 tiquorum principum adoratus est; et
 ablati patricii nomine, *imperator et au-*
gustus appellatus est.

punit adu-
erarios Lenis. Post paucos autem dies iussit eos, qui
 anno superiori pontificem deposuerant,
 exhiberi. Et habita de ea questione,
 secundum legem Romanam: ut maiesta-
 tis rei capitali sententia damnati sunt.
 Pro quibus tamen papa pio affectu in-
 tercessit, et uita et membrorum inte-
 gritas eis concessa est: sed pro facinor-
 is magnitudine in exilium deportati
 sunt. Cuius facinoris principes fuere

** nunciator*
MS. mendosi. *Paschalis* * *primicerius*, *Campanus*, et
 multi alii nobiles Romani. Ordinari
 itaque Romanæ urbis totiusque Italiae
 non tantum publicis, sed etiam ecclesiasti-
 cis rebus et negotiis, imperator Spo-
 letum perrexit, inde Ruennam et inde
 Papiam.

terras motus Eodem anno, iv. Kal. Maii, hora no-
 ctis secunda, *terramotus* ingens factus
 est, quo tota Italia grauius concussa est,
 et tectum basilicæ S. Petri magna ex
 parte corruit, cum suis trabibus.

Irre pacem
facti cum Ca-
role. Anno 1000 ciii. HIRENÆ impera-
 trix misit de Constantinopoli legatum,
 nomine Petrum, ad imperatorem KA-
 ROLVM, de pace confirmanda inter
 Francos et Græcos. Et imperator
 misit Constantinopolim *Iesse*, episcopum
 Ambianensem, et *Elmgerdum* comi-
 tem, ut pacem firmam cum ea statu-
 erent.

ut et Nice-
phorus. Anno 1000 ciii. Nicephorus im-
 perator Constantinopolitanus. Hic
 misit legatos suos ad *Karolum* impera-
 torem; qui pacem cum eo fecit, et *Ve-*
netiam ei reddidit. Tunc dimisso et
 absoluto *Asaphio* spatrio, legato Nice-
 phori augusti, eiusdem pacis causa le-
 gati s. Karolo Constantinopolim missi
 sunt, *Halto* episcopus de Basila, et *Hu-*
go comes de Turonia, et *Paullarius* dux
 Venetiae.

** Hæc alia, ut*
chronologia
requirit,
transfereudo
ordinatur ad
annum X. Anno 1000 ciii.
 Anno 1000 ciii.
 Anno 1000 ciii.
 Anno 1000 ciii.
 Anno 1000 ciii.

Nicephorus
obit. Anno 1000 cxl. Ipse autem NICE-
 PHORVS imperator post multas et in-
 signes uictorias in Mæsia, prouincia
 commissio cum Bulgaribus praelio, mori-
 tur, antequam uenissent ad eum lega-
 ti Karoli.

Michael imp. Anno 1000 cxl. MICHAEL imp-
 erator Constantinopolitanus. Hic fuit
 gener Nicephori augusti. Ipse statim
 legatos Caroli, qui ad Nicephorum

missi fuerant, suscepit in Constantinopoli
 et absoluit. Cum quibus et suos
 legatos direxit, *Michaelen* episcopum,
 et *Theognostum* protospatrium, ut per
 eos pacem a Nicephoro coeptam confir-
 mare. Qui *Aquisgranum* ad impera-
 torem uenientes, cum scriptum pacti
 ab eo in epistolis suscepissent, more suo
 Græca lingua laudes ei dixerunt, im-
 peratorem cum et basilicum appellan-
 tes. Inde reuertendo Romam uenien-
 tes in basilica S. Petri, eundem pacti seu
 foederis libellum a Leone papa danuo
 susceperunt. A *Grimaldo* duce Bene-
 uentianorum xxv. millia, solidorum
 auri Karolo imperatori pro tributo so-
 luta sunt.

Anno 1000 cxiii. Concilia multa
 Cuius Caroli super statum ecclesiarum
 per totam Galliam ab episcopis celebra-
 ta sunt. Quorum unum *Magentine*,
 alterum *Remis*, tertium *Turonis*, quartum
Cabilone, quintum *Arelate* congrega-
 tum est: et constitutiones in singulis
 conciliis factæ ab imperatore confirma-
 tæ sunt.

Eodem anno KAROLVS magnus im-
 perator obiit, anno lxxii. uitæ suæ, æt.
Aquis in basilica S. Iustitoris, et S. eius
 genetricis, *MARIAE* honorifice conditus
 est. Quam basilicam ipse mirifico
 opere fundamento edificauit. *Lud-*
uicus filius eius primus imperialis sce-
 ptra suscepit.

Anno 1000 cxiv. LVODVVICVS *Ludouicus*
 pius et primus imperator Romanus. *pius imp.*

Anno 1000 cxv. *Stephanus* papa *Stephanus*
 mensis septem. *papa.*

LVODVVICVS pius hoc anno in A-
 quisgranum palatio conuocauit generalem
 conuentum, et ibi canonicorum uitam
 regulis, instituit indictione x.

Anno 1000 cxvii. *Paschalis* papa *Paschalis*
 constituitur. *papa.*

Hic Paschali papæ LVODVVICVS
 pius imperator, filius Karoli, de eligendo
 in Romanum pontificem, quod ita se
 habet.

Ego LVODVVICVS, Romanus impera-
 tor augustus, statuo et concedo, per hoc
 pactum confirmationis nostræ, tibi beato
 Petro principi apostolorum et per te Vi-
 cario tuo domino Paschali, summo pontifi-
 ci et successoribus eius in perpetuum, sicut
 a prædecessoribus nostris atque nunc in
 nostra potestate et ditione tenuissis et dis-
 posuissis, ciuitatem Romanam, cum ducatu
 suo et suburbanis, atque uiculis omnibus
 et territorijs eius montanis atque mari-
 timis, litoribus et portibus, seu cunctis
 ciuitatibus, castellis, opidis ac millis in
 Tusciae portibus constitutis. Idem.
 Quando uero diuina uocatione huius sa-
 cratissime sedis pontifex de hoc mundo
 (O) a

migravit, nullus ex regno nostro aut Fran-
cus aut Longobardus, aut de qualibet ge-
ne homo, sub nostra a potestate constitutus, li-
centiam habeat contra Romanos aut publi-
ce, aut privatim, veniendi vel electionem
faciendi, nullusque in ciuitatibus, aut in
territorijs, ad ecclesias beati Petri apo-
stoli potestatem pertinentibus, aliquid ma-
lum facere praesumat; sed liceat Romani,
cum animi ueneratione, et sine qualibet
perturbatione honorificam suo pontifici ex-
hibere sepulturam et eum, quem diuina
inspiratione, et B. Petri intercessione,
omnes Romani, consilio uno atque concor-
dia, sine aliqua promissione, ad pontificatus
ordinem elegerit, sine aliqua ambiguitate,
nec contradictione, more canonico consecra-
ri et, dum consecratus fuerit, legati ad
nos, vel ad successores nostros reges Fran-
corum, dirigantur, qui inter nos et illum
amicitiam et charitatem ac pacem faciant.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno obiit.

Anno 1000000000. Anno primus archiepiscopus Salzburchensis obiit.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Eugenius

papa.

Anno 1000000000. Eugenius papa Romanam rexit ecclesiam. Hic papa dedit pallium domino Adalramus Salzburchensi archiepiscopo.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Valentinus

papa.

Anno 1000000000. Valentinus papa xl. dies Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000.

Gregorius

papa.

Anno 1000000000. Gregorius IV. papa Romanam rexit ecclesiam. Hic consentiente LVODVICO pio imperatore, cum omnibus regni et imperii sui episcopis, statuit, ut secundum Romanam consuetudinem, per totam Galliam solenniter festiuitas omnium sanctorum, in Kalendis Nouembris in perpetuum ageretur, quod usque tunc non fiebat; sicut et apud Romanos a tempore Bonifacii papae agebatur. Quam sanctam constitutionem reuerenti et libenti animo suscepit et seruauit, ab eo tempore et deinceps omnis in toto terrarum orbe catholica ecclesia.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

Anno 1000000000.

imperio priuatur, et custodia traditur, prius regno priuatur. Iudith uxoris eius ex maxima parte: regniue monarchia Lothario filio suo per electionem Francorum datur. Postea, refectitur. uero ab eodem filio suo de custodia liberatus, in imperiali sede refectitur.

Anno 1000000000. Ezzo, episcopus Remorum, in generali synodo deponitur, et multi alii exilio damnantur, qui in deiectionem imperatoris conspirauerant.

Anno 1000000000. LVODVIGVS pius imperator, dum filium suum Luodouicum trans Rhenum persequitur, morbo grauius, et in naui missum per Moenum in Rhenum deducitur, ibique in intula Heringilnheim uita decessit: inde deportatus in basilicam Arnulphi honorifice sepelitur, medio Martio. Lotharius filius eius statim imperium arripuit, indignantibus fratribus eius Luodouico et Karolo, qui et maximum exercitum contrahunt, et fratrem bello agrediuntur. In qua pugna Francorum uires attenuatae sunt et sumosa uirtus ita infirmata, ut non amplius ad amplificandos terminos regni, uerum nec ad tuendos in posterum sufficeret. Tandem duo fratres non sine graui dispendio suorum uicerunt.

Anno 1000000000. LOTHARIUS imperator Romanus.

Anno 1000000000. Sergius II. papa Romanam rexit ecclesiam.

Tres praedicti fratres regnum Francorum inter se diuiserunt. Karolo Occidentalia regna cesserunt. Luodouico orientalis, scilicet omnis Germania usque ad Rheni fluentem. Porro Lotharius, qui maior natus erat et imperator appellabatur, medius inter utrosque incedens, regnum est sortitus, quod haecenus ex eius uocabulo Lotharium regnum nuncupatur; totam provinciam, nec non et omnia regna Italiae cum ipsa Romana urbe.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000000000. Leo IV. papa Romanam rexit ecclesiam.

Adalramus archiepiscopus Salis. pallium accipit.

Luodouicus

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

papa.

rum et ministerium acceptione, ab usque
meritum et sapientiae donum, eligan-
tur.

Anno 1000CL.

Anno 1000CLII.

Anno 1000CLIII.

Normanni.

Anno 1000CLIII. *Normanni* Bri-
tannicum mare nauigio gigantes, ostia
Ligeris fluminis occupauerunt. Ac
primum *Andegauensem*, deinde *Turo-*
niam occupant urbem, ac uelut imma-
nis tempestas cuncta prosterunt, tem-
plum etiam præcellentissimi pontificis
Martini incendiocremant. Tunc pri-
mum, ut aiunt, *Normannorum* clas-
sis *Ligeris* attingit littora.

Anno 1000CLIV.

Benedictus

III. papa.

Lotharius re-
gnum parti-
tur filius.

Anno 1000CLV. *Benedictus* III. papa
Romanam rexit ecclesiam.

Lotharius imperator, conuocatis
primoribus regni, imperium inter
filios suos diuise. *Luodouico* Italiam
tradidit, eumque imperatorem consti-
tuit. *Aequiuoco* uero suo id est *Lotha-*
rio, regnum, quod ex suo nomine uo-
catur, concessit. *Karolo* autem, qui
iunior natus erat, provinciae regnum
largitus est. Dispositis itaque regni ne-
gotiis, ualedicens suis seculum reliquit,
atque in Prumia monasterium ueniens,
comam capitis deposuit habituque
sanctae conuersationis accepto, in reli-
gionis professione diem clausit extre-
mum III. Cal. Octob.

Luodouicus II.
imperator.

Anno 1000CLVI. *LVODVVICVS* II.
imperator Romanus. *Lotharius* rex, fili-
us *Lotharii* imperatoris, *Thietbergam*
reginam in matrimonium sibi iungit:
ex qua coniunctione maxima ruina non
solum illi, sed et omni regno suo acci-
dit.

Nicolaus
papa.

Archiepi-
scopus Sal-
zburgensis, quo-
de supra.
Adelmann
archiepiscopus
Salzbur-
genfis.

Anno 1000CLVII. *Karolus* rex fili-
us *Lotharii* imperatoris moritur.

Anno 1000CLIX. *Nicolaus* papa con-
stituitur.

Luitprammus obiit.

Hic *Nicolaus* dedit pallium *Adelmanno*,
archiepiscopo *Salzburgensi*, post
Luitprammum archiepiscopum.

Anno 1000CLX.

Anno 1000CLXI.

Anno 1000CLXII.

Anno 1000CLXIII.

Anno 1000CLXIV.

Lotharius di-
uortum facit
communore.
Thietbergæ.

Lotharius rex coepit *Thietbergam*
reginam a suo consortio separare. Quia
eam exomam habebat, propter *Vualdra-*
dam, quae eius concubina erat, cum ado-
lescens esset adhuc in domo paterna.
Per *Gentharium* itaque, *Coloniensem*
episcopum, qui tunc archiepiscopus
erat, et *Thietgaudum* *Treurensem* ar-
chiepiscopum, consilium Melis conuo-
cas, reginam quasi canonicè euoca-

tam in medio statuunt. Vna testes
producantur episcopi cum conscriptis.
Qui ualde grauius crimina imponentes,
inter alia protestati sunt, quod eadem
Thietbergæ confessæ fuisset, semetipsam
fratris germani incestuoso concubitu
foedatam. Et statim a legitimo thoro
regina separatur, et ab omni maritali
copula inhibetur. Disicido itaque fa-
cto, auctoritate illorum episcoporum,
Lotharius rex *Vualdradam* sibi copula-
uit, in conuentu synodali, Aquis congre-
gato. Haec autem omnia, agentibus
fratribus *Thietbergæ*, ad noticiam *Ni-*
colai papae perferuntur.

Anno 1000CLXV.

Anno 1000CLXVI. *Arsenius* episco-
pus spocifiliarius et consiliarius *Nicolai*
papae, uice ipsius directus est in Fran-
ciam. Qui sua auctoritate et domini
papae ita constrinxit *Lotharium* regem,
ut *Thietbergam* reginam reciperet, iu-
risiurando interposito, quod eam deinceps
haberet, sicut uere legitimam uxorem:
sed mentitus est.

Anno 1000CLXVII.

Anno 1000CLXVIII.

Anno 1000CLXIX. *Adrianus* II. pa-
pa post *Nicolaum* constituitur. Hic *Adria-*
nus II. cum ad Romanum pontificatum
ab ecclesia DEI genericis dominæ
nostre, quæ dicitur ad præsepe, trahe-
retur ad *Lateranensem* patriarchium, cer-
tatim a clero et populo et proceribus
deportatus est. Quod audientes missi
Luodouici imperatoris, filii *Lotharii* im-
peratoris, moleste tulerunt, indignati
scilicet, quod, dum presentes essent,
non fuerunt inuitati, nec optatæ a se fu-
turi præfatus electioni interesse me-
ruerint. Qui accepta ratione, quod non
causa contemptus augusti, sed futuri
temporis prospectu, hoc commissum
esset, ne uidelicet legatos principum in
electione Romanorum pontificum mos

Exspectandi per huiusmodi fomitem in-
olefceret, omnem indignationem me-
dullitus sedauerunt, et ad salutandum
electum et ipsi humiliter acceperunt.
Ipse etiam *Adrianus* papa, quod *Nicolaus*
decessor eius disposuerat, missos suos,
Donatum scilicet *Ostiensem*, et *Stephanum*
Nepefinum episcopos, et *Mari-*
num diaconum S. Rom. ecclesiae, ad *BA-*
SELIUM imperatorem et ad filios eius,
Constantinum et *LEONEM* augustos, *Synodus Con-*
stantinopol.
ocum, VIII.

Cum qui-
bus et *Anastasius* bibliothecarius Roma-
næ sedis, utriusque lingue, Græcæ et
latinae peritus, pertexit, et congregata sy-
nodo, cui interfuerunt quinque patriar-
chæ, cum ducentis quadraginta patri-
bus, quamque octuam uniuersalem sy-
nodum illuc conuenientes appellau-
runt, et exortum schisma de ignatii de-

positione et Photii ordinatione sedue-
runt: et Photium anathematizantes, et
Ignatium restituentes. In qua sic con-
stitutum est: Promotiones et consecratio-
nes episcoporum concorditer prioribus con-
ciliis, clericorum electione ac decreto et e-
piscoporum collegio fieri, haec et uniuersa-
lis synodus diffinitis et statuit atque iure
promulgauit: neminem laicorum princi-
pum uel potentum semet inferere electioni
uel promotioni patriarchae uel metropoli-
tani, aut cuiuslibet episcopi, ne uidelicet
inordinata et incongrua hinc fiat contentio
uel confusio, praesertim cum nullum in sa-
cra potestatem, quoniam potestatiuorum
uel laicorum ceterorum habere comuni-
as: sed scire et attendere sibi, usque-
quo regulariter a collegio ecclesiae suscipi-
at finem electio futura possit. Si uero
quisquam laicorum, ad concertandum et
cooperandum, iniuriatur ab ecclesia, licet
huiusmodi cum reuerentia si forte uoluerit
obtemperare se adficientibus. Taliter
enim dignum pastorem sibi regulariter ad
suam ecclesiae salutem promouet. Quis-
quis autem principum secularium, uel po-
tentum, uel alterius dignitatis laicus, ad-
uersus communem ac consonantem atque
canonicam electionem ecclesiasticam ordinis
agere tentauerit, anathematis, donec obedi-
at et consensiat, quidquid ecclesia de ordi-
natione ac electione proprii praefatus se
uelle demoustrauerit.

Lotharius
diem obiit.

Anno 1000. Lotharius rex ab
Adriano uocatus Romam uenit. Qui
cum ab eodem praefule interrogaretur,
si monita praedecessoris sui Nicolai pa-
pae haecenus obseruasset et iusiuran-
dum custodisset, et ille mentitus, omnia
se obseruasse respondisset: ut proce-
res et optimates, qui cum eo uenerant,
eodem testificarentur, ne ulla persona
inueniretur, quae contra regem legiti-
mum auderet certamen inire contro-
uersiae: Adrianus papa dedit regi, et
omnibus consensit, qui accedebant, com-
munionem corporis et sanguinis domini,
de manibus suis, ad missarum solennia:
ita, ut si uera essent, quae ipsi testificati
fuerant, proficeret eis in uitam aeternam.
Ita Lotharius Roma egressus morbo
corripitur et Placentiam ciuitatem perueniens,
diem clausit extremum vi. idus augusti.
Omnes etiam sui, qui ausu temerario communionem,
sub tali contestatione porrectam, fumere
praesumpserunt, diuino iudicio percuss-
i, ab hac luce subtrahi sunt, antequam
subsequentis anni rediret principium.
Perpauci uero, qui se a communionem
subtraxerunt, uix periculum euaferunt.
Tanta autem strages in praefati regis po-
pulo facta est, ut non peste peritisse, sed
hostili gladio corruisse, uirtus ac nobilitas
totius regni crederetur: quae eo ra-

men tempore magnae foecunditatis
erant. Cocperatores etiam praedicti
regis, Guntharius et Thietgaudus episcopi,
ante in excommunicatione Nicolai
papae obierant.

Anno 1000. cclxxi.

Anno 1000. cclxxii.

Anno 1000. cclxxix. Iohannes post Ioannem papa.

Adrianum papa constituitur.

Anno 1000. cclxxv.

Anno 1000. cclxxv.

LUDOUICVS imperator, filius Lotharii imperatoris, moritur. Fuit autem misericors, iustitiae deditus, simplicitate purus, ecclesiarum defensor, elemosinarum largitor et pupillorum pater.

Eodem anno Karolus rex frater Ludouici imperatoris, filius autem Ludouici imperatoris, Romam uenit et, datis domino apostolico Ioanni et Romanis magnis muneribus imperator creatur.

Anno 1000. cclxxvii. II. Karolus Ludouicus imperator Romanus. Ludouicus etiam Germanicus rex, frater Lotharii imperatoris et huius Karoli, apud Franconenfurt palatium diem clausit extremum v. Kal. Hic tres filios habuit, Karolmannum, Ludouicum et Karolum. Hi regnum paternum inter se diuiserunt. Karolmannus sortitus est Bauariam, Pannoniam, Ludouicus orientalem Franciam, Karolus Alemanniam.

Anno 1000. cclxxviii.

Anno 1000. cclxxix.

Anno 1000. cclxxx.

Karolmannus rex, filius Ludouici, cui Bauaria obuenerat, paralyti dil-
lucus diem clausit extremum vii. Non. April. sepultusque est in Bauaria loco, qui dicitur Hodungans. Huic non est nata soboles ex legitimo matrimonio, propter infocunditatem uxoris, sed ex quadam nobili femina filium elegantissimae formae suscepit, quem Arnulfum uocauit.

Anno 1000. cclxxxii.

Karolus rex, frater Karolmanni de Alemannia egressus, Longobardorum fines occupauit, ac in paucis diebus totam Italiam in deditione accepit, et Romam ueniens, a praefule sedis apostolicae Ioanne et Romanis fauorabiliter exceptus, imperator creatus est cum magna gloria.

Anno 1000. cclxxxiii. III. KAROLVS imperator Romanus

Ludouicus rex, frater Karolmanni, apud Franconenfurt moritur, xii. Kal. Septemb. sepultusque est in Torosa, iuxta patrem suum.

Tunc etiam Northmanni Treuironum urbem, nobilissimam Galliarum, nonis Aprilis die sacratissimo coenae domini

occupant. In qua usque sancto die Paschae corpora recreantes, omne tentorium urbis circumquaque, usque ad solum demoliti, ciuitatem flammis exurunt.

Anno 1000CLXXXIV.

Anno 1000CLXXXV.

Martinus papa.

Anno 1000CLXXXVI. *Martinus* post *Iohannem* Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000CLXXXVII.

Adrianus III. papa.

Anno 1000CLXXXVIII. *Adrianus* III. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000CLXXXIX.

Carolus Cr. obiit.

KAROLVS imperator tertius huius nominis et dignitatis obiit IL idus Ianuarii, sepultus est in Augia insula. Proceres et optimates regni *Arnulfum* filium fratris eiusdem Karoli id est Karolomanni, ultro in regnum strahunt et regem super se statuunt. Regna autem caetera, quae etiam eius ditioni paruerant, legitimo haerede destituta, iam non praestolabantur naturalem dominum, sed unumquodque de suis uisceribus regem sibi creauit. Igitur quaedam pars Italici populi *Berengarium*, filium Eberhardi, qui ducatum Forouilanorum tenebat, regem sibi statuunt.

Arnulfus imperator.

quendam *Vuidonem*, filium *Lamberti*, ducem Spoletanorum regia dignitate sublimandum deceunt. Ex qua dissensionum controuersia magna strages postea facta est, ad extremum *Vuido* uictor existens *Berengarium* regno expulit. Galliarum autem populi cum consensu *Arnulfi* regis *Odonem* ducem, uirum strenuum super se regem pari consilio et uoluntate creant.

Berengarius

Anno 1000CCX. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXI. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXIII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXIV. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXV. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXVI. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXVII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXVIII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXIX. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXX. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXI. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXIII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXIV. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXV. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXVI. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Vuido

Anno 1000CCXXVII. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Vuido* Longobardorum imperator.

Amam ueniens diadema imperii sibi a praefule sedis apostolicae imponi fecit.

Anno 1000CCXCVI. *Fermosus* papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000CCXCVII. *Arnulfus* Romanorum imperator. *Arnulfus* rex secunda uice Italiam ingressus, Romanam uenit, et Romanam cum consensu summi pontificis armis cepit, et ciuitatem ingressus a *Fermoso* papa cum magno honore susceptus est, et ante confessionem S. Petri coronatus imperator creatur. Mater *Lamberti*, quae ad praesidium urbis a filio relicta erat, cum suis latenter aufugit. Postea eodem anno *Lambertus* imperator moritur et *Luoduuicus* filius Bosonis comitis, a Longobardia in regnum Italiae inuitatus, Italiam intrauit.

Anno 1000CCXCIII. *Bonifacius* papa dies xv.

Odo rex, qui Galliam regebat moritur. Tertia die Ianuarii principes pari consilio et uoluntate *Karolum* filium *Luoduuici* filii Karoli imperatoris secundis super se regem creant.

Eodem anno inter *Luoduuicum*, filium Bosonis, et *Berengarium*, quem *Vuido* imperator ante de regno Italico expulerat, plurimae congregationes sunt in Italia. Tandem *Luoduuicus* *Berengarium* fugat, et Romanam ingreditur, ubi a summo pontifice coronatus imperator creatur Longobardorum.

Anno 1000CCXCIX. *Stephanus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Luoduuicus* imperator.

Anno 1000CCC. *Arnulfus* imperator migravit a seculo III. Kal. Decemb. sepultusque est honorifice in * *Hondigas*, ubi et pater * *Vide supra* eius iacet. Proceres et optimates, quem sub eius ditione fuerant, in unum ad Foracheim congregati, * *Luoduuicum* filium eius, quem ex legitimo matrimonio susceperat, super se regem creant, et coronatum regisque ornamentis indutum in fastigio regni sublimant.

Anno 1000CCCI. *Romanus* papa mensis xv. *Theodorus* papa dies xx.

Gens *Vngarorum* Longobardorum fines ingressa, caedibus, incendiis, rapinis omnia deuastat. Cuius beluinae furori cum terrae incolae in unum agmen conglobati resistere conarentur, innumcrabilis multitudo ictibus sagittarum perit. Quamplurimi episcopi et comites trucidati sunt ab eis.

Anno 1000CCCLII. *Ioanne* papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000CCCLIII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLIV. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLV. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLVI. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLVII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLVIII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLIX. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLX. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXI. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXIII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXIV. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXV. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXVI. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXVII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXVIII. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXIX. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

Anno 1000CCCLXX. *Benedictus* papa Romanam rexit ecclesiam. *Leo V.* papa dies LXVII.

- LYODVICVS imperator, filius Bo-A
fonis, cernens sibi nullum resistere, aut
posse, absoluto exercitu, cum perpau-
cis Veronam ingressus, cogitans ea quae
paeis et quietis sunt. Cives autem hoc
Berengatio statim notum fecerunt, qui
eo tempore in Bauaria exulabat. Ille
nihil moratus, contractis copiis *Veronam*
peruenit. Cives, qui partibus eius
fauebant, portas ciuitatis ei aperientes,
eum nocturno tempore intra muros re-
ceperunt: et sic insperate, et absque
praemeditatione Luoduicus non so-
lum regno, sed et oculis priuatus est,
et Berengarius huiusmodi Italiam multis
caedibus cum huiusmodi triumpho
obtinuit, insaufis, infortunatisque prae-
liis.
- Ch. Christophorus** Anno 10000001. **Christophorus** papa
mensis 17.
- Berengarius** imperator Longo-
bardorum.
- Sergius** Anno 10000007. **Sergius** papa Ro-
manam rexit ecclesiam.
Anno 10000008.
Anno 10000009.
Anno 10000010.
- Indolentius** in- Anno 10000011. **Luoduuicus** rex,
fons, filius Arnulphi solus regnum obtinuit,
imperatoribus regni Italici de medio fac-
tus.
- Anastasi** Anno 10000012. **Anastasi** papa
papa. Romanam rexit ecclesiam.
Anno 10000013.
Anno 10000014. **Lando** papa men-
ses vi dies xxvii.
- Chounradus** Anno 10000015. **Chounradus** filius Chounradus co-
mitis regnare coepit post Luodui-
cum, ex genere Francorum oriun-
dus.
- Iohannes** Anno 10000016. **Iohannes** papa Ro-
manam rexit ecclesiam.
Anno 10000017.
Anno 10000018.
Anno 10000019.
- Vngari** Anno 10000020. **Vngari** per Saxo-
nam usque ad Rhenum perueniunt.
- Henricus** Anno 10000021. **Henricus** dux
Saxonum et Turingorum, filius Otto-
nis ducis Saxonum potentissimus, re-
gnum obtinuit. Hic Henricus cum Vin-
garis pugnavit apud *Merseburg*, et felici-
ssime triumphans, tributarios eos fecit
sibi.
Anno 10000022.
Anno 10000023.
Anno 10000024.
- S. Valericus** Anno 10000025. **S. Valericus** Au-
gustinus episcopus claret.
Anno 10000026.
Anno 10000027.
- Leo** Anno 10000028. **Leo** papa
mensis vii.
- Stephanus** Anno 10000029. **Stephanus** pa-
pa Romanam rexit ecclesiam.
- Anno 10000030.
- Anno 10000031. **Iohannes** papa *Iohannes* papa
Romanam rexit ecclesiam.
- Anno 10000032. **Leo VII.** papa. *Leo VII.* papa.
Hic **Leo** papa VII. comisit legationem
per privilegium et pallium **Gerardo**, archie-
piscopo Lauriacensis, tempore *Egisl-*
fi Salzburgeris episcopi.
- Anno 10000033. **Marinus** pa-
pa Romanam rexit ecclesiam.
- Anno 10000034.
- Anno 10000035.
- Anno 10000036. **Agapinus** pa-
pa Romanam rexit ecclesiam. Hic *Ag-*
apinus dedit pallium et legationem cum
privilegio **Gerardo** episcopo Lauria-
censis, tempore *Heroldi* Salzburgeris
archiepiscopi.
- Anno 10000037.
- Anno 10000038.
- Anno 10000039. **Otto** magnus, *Otto* M.
filius Henrici regis, in Aquas Grani e-
lectus et undus in regem est.
- Anno 10000040.
- Anno 10000041.
- Anno 10000042.
- Anno 10000043.
- Anno 10000044. **S. Gerhardus** S. *Gerhardus*
Patauentis et Lauriacensis archiepiscopo-
copus claret.
- Anno 10000045.
- Anno 10000046. **Iohannes** papa Ro-
manam rexit ecclesiam.
- Anno 10000047.
- Anno 10000048.
- Anno 10000049. **Ottone** rex Adilhei-
dam de Longobardia uxorem duxit. *Adilheide*.
- Anno 10000050.
- Anno 10000051.
- Anno 10000052.
- Anno 10000053. **Benedictus** papa *Benedictus*.
Romanam rexit ecclesiam.
- Gens Vngariorum omni bellua cum *Vngari* Ger-
maniam de nemque Noricorum regionem, a *Da-*
populante usque ad nigram silvam, quae ad
monstra pertinet, et partem provinci-
ae Alamannorum, usque ad *Hilaram* a *Maro* forte
fluvium, devastando occupaverunt. In-
de *Lycum* transiens ecclesiam *S. Afrae*
igni combussit, et civitatem *Augustam*
oblatione cinxit. Ibi cognito aduocato
Ottone magni, adhuc regis, retracta ob-
latione, obuiam ei pergunt: et, in
certamine, deo victoriam christianum
populo dante, multa milia Vngarorum
caesi sunt et, caeteris fugientibus, prin-
cipes eorum cum multis aliis viui capi-
untur, et Radesponam perducti ad
ignominiam suae gentis in eculeis sunt
suspensi.
- Anno 10000054.
- Anno 10000055. **Leo** papa VIII. *Leo VIII.* papa
Ro-

* *Auctoribus*
manus, epi-
nor, olimas,
oram libri or-
cupulis. Hanc
nota obferua-
tio reuocanda
est ad annum
Christi 1014.
unde *Loy Bar-*
Tom. 12. Lib.
22 ad ann. 6.
n. 1.
Azymitis
haereticis.

Leo in confi-
tutione de apo-
stolica. c. 1.

* *potestatem*
habent.

Otto II. rex
Rom.

Romanam rexit ecclesiam. * [Hic per A epistolam, ad imperatorem Constanti- nopolitanum, Constantinum nomine, scriptam, animum eius concilians, apo- cripharios suos, Humbertum syluae can- didae episcopum, et Petrum Amalfitano- rum archiepiscopum, Fridericum quo- que VII. Leuitam et cancellarium Con- stantinopolim dirigens, multas Graeco- rum confutauit haereses qui inter cetera Latinos uocabant Azymitis, et eos nimis persequentes, eorum ecclesias claud- ebant et Michaelem patriarcham a gratia et palatio imperatoris remotum, ex com- municationis gladio percussit, propter immolationem de fermentato.

Leo papa in synodo Romae congregata, in ecclesia S. saluatoris, constituit dicens: *Ad exemplum beati Adriani hu- ius apostolice sedis antecessoris, quo domi- no Karolo, uicario infimo regi Francorum ac Longobardorum, patricius dignita- tem ac ordinationem apostolice sedis, et inuestituram episcoporum concessit: Ego quoque Leo, seruus seruorum Dei cum e- piscopis, et cum cuncto clero ac Romano populo, constituimus, confirmamus et ro- boramus, et per nostram apostolicam au- ditoriam concedimus, atque largimur domino Ottoni primo regi Teutoniarum, eiusque successoribus huius regni Italiae in perpetuum sibi facultatem eligendi suc- cessorum, atque summam sedis apostolice pontificem ordinandi, ac per hoc archie- piscopus seu episcopus, ut ipsi ab eo inu- stitutam accipiant et consecrationem unde debent; exceptis his, quas imperator es pontificibus et archiepiscopis concessit: et ut nemo cuiusque dignitatis uel religionis eligendi uel patricium deinceps, uel ponti- ficem summam sedis apostolice aut quem- cunque episcopum ordinandi, absque con- sensu ipsius imperatoris, quod tamen fiat absque omni pecunia, et ut ipse sit patri- cius et rex. Quod si a clero et populo quis eligatur episcopus, nisi a supra dicto rege laudetur et inuestiatur, non consecratur. Si quis contra hanc apostolicam auctorita- tem aliquid molietur, hunc excommunica- tioni subiicere decernimus; et, nisi res- puerit, irreuocabili exilio puniri, uel ul- timis suppliciis feriri.*

Anno 1000. cccclviii.

Anno 1000. cccclix.

Anno 1000. cccclx. Ioannes papa Ro- manam rexit ecclesiam.

Anno 1000. cccclxi.

Anno 1000. cccclxii. Otto ma- gnus imperator.

Otto magnus eleuato filio suo Otone in regnum imperator Romae creatus est.

Anno 1000. cccclxiii.

Anno 1000. cccclxiv.

Anno 1000. cccclxv.

Anno 1000. cccclxvi.

Anno 1000. cccclxvii. *Vulfgangus Wolfang ep.* Ratipponensis ecclesiae episcopus cla- ret.

Anno 1000. cccclxviii.

Anno 1000. cccclxix. S. *Pilgrinus* & *Pilgrinus* Patauensis et Lauriacensis archiepisco- pus claruit.

Anno 1000. cccclxx.

Anno 1000. cccclxxi. *Benedictus* pa- pa Romanam rexit ecclesiam. Hic *Be- nepdictus* papa dedit *Pilgrimo* Lauriacen- si archiepiscopo pallium, et commisit legationem per priuilegium, tempore *Friderici* Salzbουργensis archiepiscopi.

Anno 1000. cccclxxii.

Anno 1000. cccclxxiii. S. *Vadricus* & *Vadricus* lxxxi. aetatis suae anno quieuit.

Anno 1000. cccclxxiv.

Anno 1000. cccclxxv.

Anno 1000. cccclxxvi.

Constitutio OTTONIS magni impe- ratoris cum Romanis pontificibus. *Vi* constitutione nullus missorum nostrorum cuiuscunque impeditiois argumentum in electione Ro- mani pontificis componere audeat, omnino prohibemus. Item: In electione Romano- rum pontificum neque liber aut seruus ad hoc uenire praesumat, ut uel Romanis, quos ad hanc electionem SS. patrum anti- qua admitti consuetudo, aliquod faciat im- pedimentum. Quod si quis contra hanc no- stram constitutionem praesumpserit, exi- lio tradatur.

Anno 1000. cccclxxvii. OTTO II. fi. Otto II. imp, lius Ottonis magni, imperator Romano- rum.

Anno 1000. cccclxxviii.

Anno 1000. cccclxxix. * *Domnus* Domnus papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno 1000. cccclxxx.

Anno 1000. cccclxxxi. * *Bonifacius* Bonifacius papa.

Anno 1000. cccclxxxii.

Anno 1000. cccclxxxiii.

Anno 1000. cccclxxxiv. *Benedictus* Benedictus papa.

Anno 1000. cccclxxxv.

Anno 1000. cccclxxxvi. *Ioannes* Ioannes pa- pa. Otto tertius, filius Ottonis secundi imperator.

Anno 1000. cccclxxxvii.

Anno 1000. cccclxxxviii.

Anno 1000. cccclxxxix. *Gregorius* Gregorius V. papa, qui et *Cramo* Teutonicus. Hic capellanus erat huius Ottonis Teuth.

Giplumque imperatorem Romae conse- crauit, defuncto Ioanne papa superiori.

Anno 1000. cccclxxx. S. *Adalbertus* Adalbertus Pra- gensis ecclesiae episcopus et martyr cla- ruit.

Anno 1000. cccclxxxi. *Ioannes* Ioannes papa Ro- manam rexit ecclesiam. OTTO rex fecit tale iuramentum Iohanni papae: *Tibi oo- mino Ioanni papae, ego rex Otto promittere et iurare facio, per patrem et filium et spi-*

Otto III. iurans
pontifici.

*sex menses pertinere, et coepit eadem si-
mere. Transacto autem et huius numeri
spatio, nubilque infirmitatis in eo passio,
oriturus est hunc numerum ad sex an-
nos pertinere, ideoque quas et supra coe-
pi timere. Cumque sex annorum nume-
rus integer pertransisset, et septimi anni
dies remansisset, caesaris dignita-
tem per apostolicam suscepit consecratio-
nem. Tunc tandem sentiens qualis fuisset
sua visio, gratias egit DEO, simbolo-
que Vuolfgangi, qui sibi talem reuelare
dignatus erat subtilitatem.*

*Benedictus
papa.*

Anno Mv. *Benedictus* papa Roma-
nam rexit ecclesiam.

Anno Mvi.

Anno Mvii.

Anno Mviii.

Ioannes papa.

Anno Mxix. *Ioannes* papa Romanam
rex ecclesiam.

Anno Mx.

Anno Mxi.

Anno Mxii.

Anno Mxiii.

Anno Mxiv.

*Benedictus
papa.*

Anno Mxv. *Benedictus* papa Roma-
nam rexit ecclesiam.

Anno Mxvi.

Anno Mxvii.

Anno Mxviii.

Anno Mxix.

Anno Mxx.

Anno Mxxi.

Anno Mxxii.

Anno Mxxiii.

Anno Mxxiv.

Anno Mxxv. *Silvester*, qui et Ger-
bertus papa.

Anno Mxxvi.

*Henricus S.
constitutus
cum pontif.*

Constitutio huius *HENRICI II.* cum
Romanis pontificibus.

*Ut nullus missorum nostrorum cuius-
cunque impeditionis argumentum in ele-
ctione Romani pontificis componere aude-
at, omnino prohibemus. Item. In ele-
ctione Romanorum pontificum neque liber-
neque servus ad hoc venire praesumat,
ut vel Romanis, quos ad hanc electionem
SS. patrum antiqua admisit consuetudo,
aliquid facias impedimentum. Quod si
quis contra hanc nostram constitutionem
praesumpserit, exilio tradatur.*

*Conradus II.
imperator.*

Anno Mxxvii. *CHVONRADVS* pri-
mus Romae creatus imperator.

Defuncto sine filiis *Heinrico* iam dicto, *G*
CHVONRADVS Francus natione, con-
silio antecessoris sui, cuius tamen, dum
viueret, gratia carebat, ab omnibus ele-
ctus regnum fortitur. Hic ex parte pa-
tris a *Chuonrado* Vuormatiensium duce,
qui in praelio, cum Vngaris sub *Otrone*
magnohabito, occubuit, ducens profapi-
am, ex parte matris a probatissimorum
Galliae, et principum, qui ex antiqua
Francorum stirpe descenderant, origi-

nem trahens, uxorem, *Gisilam* nomine
ex antiquo et glorioso sanguine *Karolo-*
rum oriundam habuit. Haec primum
Hermifus duci *Sucvorum* fratris *Alberti*
marchionis superioris Pannoniae nup-
ta fuit, geminosque ex eo filios, *Hermi-*
stum et *Herrmannum* suscepit. Quo
mortuo *Chuonradum* hunc, de quo agi-
mus accepit. Erat autem idem rex armis
strenuus, consilio *providus*, sapientia
tam forensi, quam civili praeditus, in
religione christiana deuotus, humilita-
te, quae regem decebat, ornatus. Anno
ab incarnatione domini Mxxxvii. *Chu-*
radus rex filio suo *Heinrico* adhuc in-
fantulo rege post se designato, qui etiam
dictus est *pius*, Italiam ingreditur et Ro-
mam veniens, in ipsa die paschalis solen-

*Hermifus
dux Sacra.*

stine archidux.

nitatis, inter duos commillicones, reginae
Gisilae praedictae auunculum *Ruodol-*
phum, Burgundiae regem et regem
Anglorum, medius honorifice pro-
cedens, a summo pontifice *Ioanne* co-
ronatus, ab omni populo Romano impe-
ratoris et augusti nomen sortitur
Lxxviii. ab Augusto. Ea tempestate
Ruodolphus praedictus Burgundiae seu
D Galliae Lugdunensis rex moriens, *Hein-*
rico, filio imperatoris, nepoti suo regnum
cum diademate aliisque insignibus sub
testamento reliquit. Itaque *Chuonra-*
dus subactis ad plenum Italia, Appenni-
num transiens et *Apuliam* ingressus, ac
urbes terrae illius peruagatus domum
redit, sanctamque pentecosten in inferi-
ori Traiecto Frisiae, urbe celebrans, in ipsa
solennitate infirmatus xvii. regni anno,
imperii vero xiv. diem ultimum clau-
sit, sepultisque ibidem intestinis eius,
reliquum corpus in Spirensen urbem
deportatur, ibique humatur in ecclesia
sanctae *MARIAE*.

Anno Mxxxiii.

Anno Mxxxix. *CHVONRADVS* im-
perator perrexit in Poloniam.

*Conradus II.
mors in Po-
loniam.*

Anno Mxxx. imperator idem perre-
xit in Vngariam et fugit ultra flumen Ra-
ba.

et Vngariam.

Anno Mxxxxi.

Anno Mxxxii. *Gregorius VI.* qui *Gregorius VI.*
et *Gratianus* Romanam rexit ecclesiam.

Anno Mxxxiii.

Anno Mxxxiv.

Anno Mxxxv.

Anno Mxxxvi.

Anno Mxxxvii.

Anno Mxxxviii.

Anno Mxxxix. *HEINRICVS* pius, *Henricus III.*
filius *Chuonradi III.* in regem eleuatur.
Anno Mxl.

rex Rom.

Anno Mxli. Vngarii expulerunt re-
gem suum *Petrum*.

*Petrus R. Vng.
regno pellitur*

Anno Mxlii.

Anno Mxliii. *Clementis*, qui et *Sui. Clementis*
(P) 2 ke.

kerus episcopus Babenbergensis) papa A
Teutonicus.

Anno MXLIV.

Vngari subdi-
cuntur ab
Henrico.

Anno MXLV. Vngari subditi sunt
Heinrico adhuc regi, qui et restituit, Pe-
trum in regnum suum: quem Vngari
statim sequenti anno excaecauerunt.

Damasus
papa.

Anno MXLVI. Damasus, qui et Popo,
Aquilienfis patriarcha, papa Teutoni-
cus.

Henricus III.
imperator.

Anno MXMVII. HEINRICVS rex
Romae imperator creatur.

Anno MXLVIII.

Leo IX. papa.

Anno MXLIX. Leo, qui et Bruno, Tul-
enſium episcopus IX. papa Teutoni-
cus.

Anno ML.

Victor papa.

Anno MLI. Victor, qui et Gebehar-
dus, Eſtetenſis episcopus papa Teuto-
nicus.

Stephanus
papa.

Anno MLI. Stephanus papa Teuto-
nicus.

Anno MLIH.

Anno MLIII.

Anno MLV.

Benedictus
papa.

Anno MLVI. Benedictus papa Roma-
nam rexit ecclesiam.

Henricus II.
imperator.

Anno MLVII. Henricus filius Henri-
ci pii, IV. imperator.

Anno MLVIII.

Nicolaus papa
decretum de
modis de
electione
summi
pontificis.

Anno MLIX. Nicolaus II. papa consti-
tuitur.

Hoc anno mense Aprili indictione
xii. propositis sacrosanctis euangelis,
praesidentis isto reuerendissimo ac beati-
ssimo Nicolao, apostolico papa, anno
episcopatus eius primo, in basilica Sa-
teranensi patriarchali, quae cognomi-
natur Constantiniana, confidentibus
etiam reuerendissimis archiepiscopi-
bus, episcopis, abbatibus, venerabilibus
presbyteris atque diaconibus, idem ve-
nerabilis pontifex auctoritate apostoli-
ca deernens, de electione summi ponti-
ficis, inquit: *Notis beatitudo uestra, fra-
tres charissimi et coepiscopi, inferiora quo-
que membra Christi non latuit, a summo
piae memoriae domino Stephano prede-
cessore nostro, hanc apostolica sede, cui
auctore DEO deservio, quasi aduersa per-
tuleris, quos denique per Simoniacae her-
esis trapezitas malleis crebrisque tumfo-
ribus subiaceris, ades, ut columna DEI
uiuens iam iam pene uideretur uitare et
sagena summi piscatoris procellis intume-
ſcentibus cogeretur in naufragii profunda
submergi. Unde si places nostrae fraterni-
tatis, debemus auxiliante DEO futuris
casibus prudenter occurrere, et ecclesiasti-
co statui, ne redituus, quod absit, mala
praesulemus, in posterum praenidere. Qua-
propter instructi praedecessorum nostro-
rum, aliorumque sanctorum patrum au-
thoritate, decernimus atque statuimus,
ut obeant huius Romanae universales ec-*

*clesiae pontifice, in primis cardinales epi-
scopi diligentissima simul consideratione
tractantes, mox ipsi clerici cardinales
adhibeant, sicque reliquus clerus et popu-
lus ad consensum nouae electionis accedat,
nimirum praecautentes, ne venustatis
morbus qualibet occasione subrepat. Es
idei religiosissimi viri praedecessores sui in
promouendi pontificis electione, reliqui
B autem sequaces. Et certe reſtus atque
legitimus huius electionis ordo perpendi-
tur, si perspectis diuersorum patrum re-
gulis siue gestis, etiam illa beati praede-
cessoris nostri Leonis sententia recolatur;
nulla, inquit, ratio finis, ut inter episco-
pos habeantur, qui nec a clericis sunt electi,
nec a plebibus expetiti, nec a comprouincialibus episcopis cum metropolitani
iudicio consecrati. Quia uero sedes apo-
stolica cunctis in orbe terrarum praeser-
tur ecclesis, atque ideo super se metro-
politanum non habet, cardinales episcopi
proculdubio metropolitani uice funguntur,
qui uideles electum antistitem ad apostoli-
ci culminis apicem praebeant. Eliga-
tur ergo de ipsius ecclesiae gremio, si re-
peritur, idoneus, uel si de ipsa non inueni-
tur, ex altera assumatur, salus debito
honore et reuerentia dilecti filii nostri
Henrici, qui in praesentiarum rex habetur
et futurus imperator, DEO concede-
re, speratur, sicut iam sibi concessimus
et successores illius, qui ab hac apostoli-
ca sede personaliter hoc ius impetrauerunt.
Quod si prauorum atque iniquorum
hominum ita peruerſis inuolueris
eris, ut pura et sincera atque gratuita
electio in orbe fieri non possit, cardinales
episcopi, cum religiosis, clericis et catho-
licis laicis, licet paucis, ius potestatis ob-
tineant eligere apostolicae sedis pontificem,
ubi congruentius iudicauerint. Plane
postquam electio fuerit facta, si bellia
tempestas, uel quascunque hominum
conatus malignitatis studio reſtiterit, ut
is, qui electus est, in apostolica sede iuxta
consuetudinem inſtronizari non ualeat:
electus papa tamen sicut papa auctorita-
tem obtineat regendi sanctam Romanam
ecclesiam, et disponendi omnes facultates
illius, quod beatus Gregorius ante suam
consecrationem fecisse cognoscimus. Quod
si quis contra hoc nostrum decretum, syno-
dali sententia promulgatum, per ſeſſionem
aut praesumptionem, aut quodlibet
ingemum electus, aut etiam ordinatus seu
inſtronizatus fuerit, auctoritate diuina
et SS. apostolorum Petri et Pauli perpetuo
anathemate cum suis auctoribus, fauori-
bus, sequacibus, a liminibus sanctae ec-
clesiae DEI separatus abiciatur, sicut
anticristus, inuador et destructor coetus
christianitatis: nec aliqua audientia super
hoc aliquando referatur: sed ad omni ec-
clesiastico gradu, in quocunque prius fue-*

rat, sine retractatione deponatur. Cui quisque adhaeserit, vel qualemcumque sanguinem pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere praesumpserit, pari sententia sit nuncipatus, quisque hanc nostrae decretalis sententiae temeratore existerit et Romanam ecclesiam sua praesumptione confundere et perturbare contra hoc statutum tentauerit, perpetuo anathemate atque excommunicatione damnetur, et cum impiis, qui non resurgent in iudicio, reputetur. Omnipotentis DEI patris et filii et spiritus sancti contra se iram sentiat, et SS. apostolorum Petri et Pauli, quorum praesumit confundere ecclesiam, in hac uita et in futura furore sentiat. Fuit habitatio eius deserta, et in tabernaculis eius non fit qui inhabitet. Fiant filii eius orphanis, et uxor eius uidua. Commotus commouetur ipse, atque eius filii et mendicent et eiicientur de habitationibus suis. Scrutetur foenerator omni substantiam eius et diripiatis alieni omnes labores eius. Orbis terrarum pugnet contra eum, et cuncta clementia sine et contraria, et omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, et in hac uita super eum operam iudicium ostendant: observatores autem huius nostri decreti, DEI omnipotentis gratia protegas, et auctoritate BB. apostolorum Petri et Pauli ab omnium peccatorum uinculis obsoleantur.

Anno MLX.

Anno MLXI.

Anno MLXII.

Anno MLXIII.

Anno MLXIV.

Anno MLXV.

Heinricus rex accinctus est gladio in pascha, anno regni sui IX. Eodem anno Egilbertus Pataviensis episcopus obiit, et Altmannus pro eo constitutus est.

Anno MLXVI.

Anno MLXVII.

Heinricus IV. duxit i) Bertham filiam Ottonis comitis uxorem, ex qua etiam liberos, adhuc circa principia regni sui, ut fertur, honestior, honeste suscepit. Post cuius obitum aliam postea uxorem regis Ruteni filiam, nomine Gislam accepit: per quam etiam eiusdem regis nefaria et sordidissima opera per publicas querimonias tandem detecta sunt. Nam praeter alias malas consuetudines eius, erat in eius concubernio impudicorum grex ex clericis et laicis illustrioris prosapiae congregatus. Erat ei item adunata iuencularum et matronarum tanta multitudo, quantum nec sine querela regis domus mansio uel profectio sustinere potuisset: quorum tamen pleraeque a propriis uiris abstractae inuitae et captiuae ad opera nefaria ducebantur.

Heinricus IV. duxit i) Bertham.

a) Gislam.

Anno MLXVIII.

Anno MLXIX. Alexander II. papa Romanam rexit ecclesiam.

Anno MLXX. Otto dux Bauariae Heinrico regi rebellauit.

Anno MLXXI. Velfo factus est dux Bauariae, pulso Ottone duce.

Anno MLXXII.

Anno MLXXIII. Hiltebrandus discipulus sanctae Romanae ecclesiae papa ordinatus Romae, qui etiam dictus est Gregorius VII. Hic Gregorius in generali synodo residens statuit dicens: Si quis deinceps episcopatum uel abbatiam de manu alicuius laicae personae susceperit, nullatenus inter episcopos uel abbates habeatur ne ulla ei, ut episcopo seu abbati auctoritas concedatur. Insuper gratiam B. Petri, et introitum ecclesiae interdiximus, quoque locum, quem sub crimine tam inobedientiae quam ambitionis, ex quo scelus idolatriae corporis, respiciendo non deservit: similiter et de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus, constitutus.

Item. Si quis imperatorum, regum, ducum, marchionum, uel quilibet secularium potestatum, aut personarum inuestituram episcopatum, uel alicuius ecclesiasticae dignitatis, dare praesumpserit, eiusdem sententiae uinculo se obstrictum esse sciat.

Item: Quoniam inuestituras contra SS. patrum auctoritatem a laicis in multis partibus fieri, et ex eo plurimas perturbaciones in ecclesia, imo etiam sanctae religionis oriri, ex quibus christianae consuetudinis religio conturbatur: decernimus, ut nullus clericorum inuestituras episcopatus, uel ecclesiae de manu imperatoris, uel regis, uel alicuius personae laicae uiri uel feminae suscipiat. Quodsi praesumpserit, recognoscat inuestituram illam apostolica auctoritate irritam esse: et si usque ad dignam satisfactionem excommunicationis subiacere.

Anno MLXXIV. HEINRICVS imperator profectus in Ungariam aduersum * Leitsenem patrualem Samuelis incassum rediit.

Eodem anno Rudolfus dux Alamaniae, et Velfo dux Bauariae coniuncti aduersum Heinricum imperatorem.

Anno MLXXV. Ernst marchio in Saxonia occisus est in publico bello, et Liemarcius Sarupoldus filius eius ei succcessit.

Anno MLXXVI.

Anno MLXXVII.

Discordis inter domitum papam et Henricum IV. dom. imperatorem oritur pro eo, quod ipse imperator ab eorum communione, qui pro sacrilugio et reatu Simoniacae haereticae excommunicati tunc ab apostolico erant, abstinere noluit. Nam ipse apostolicus quosdam familiares

(F) §

ipsum

Otto dux Bauariae.

Velfo factus est dux Bauariae.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

Gregorius VII. papa.

ipſius regis, quorum conſiliis & machinationibus episcopatus et multa monasteria, inducſis per precium lupis pro paſtoribus, Simoniaca hæreſi ſe foedauerant, ad poenitentiam vocauerat: quatenus et bonis eccleſiarum, quæ per interuentum tam ſcelerati commercii facrilège manu ſuſceperant venerabilibus locis redderent, ad quæ pertinerent. Illi autem cum ad hæc exſequenda datas inducias ſpernerent et in coepta nequitia pertinaciter ſtarent: ipſe, ſicut dignum erat, ſacrilègos ipſos et miniſtros, ac membra diaboli, a communione et corpore totius eccleſiæ ſeparauit, et regem, ut eos a domo ſua, a conſiliis et omni communione, ſicut excommunicatos, expelleret, admonuit, ſed illi noluit.

Videntes autem fideles eccleſiæ, *Heinricum* ſub nomine regis contra eccleſiam Dei tyrannidem ſgere, idque malum indies augeri, uniuerſi papæ *Gregorii* conſilio in unum apud *Forcheim* conueniunt, et unum ex principibus, *Ruodolfum* nomine, ducem Alemannorum, in regem eligunt. *Heinrici* tyrannidi obuiare cupientes, interpoſito ſane firmiſſimo pacto, ne unquam ſibi idem *Ruodolfus* in eccleſiaſticis dignitatibus ordinandis ullam poteſtatem uendicaret.

*Ruodolfus
archiepiſcopus.*

Anno MLXXVIII. *Heinricus* imperator, comperto de electione *Ruodolphi*, contractis copiis contra eundem regem bello ſe parat, cui *Ruodolfus* rex occurrit in manu ualida, Saxonom maxime fretus auxiliis, pugnamque conſecuerunt in Saxonia, prope fluuium *Wendruod*, in loco qui *Vuerſche* dicitur: ubi hinc inde, ſecta multorum ſtrage, contigit, quo *Deus* nouit iudicio, illum in bello rueri, qui pro eccleſia Chriſti atque iuſticia bellum inierat. In eodem bello et *Dietsoldus* comes occiſus eſt. *Ruodolfo* itaque rege occiſo, non multo poſt tempore fideles eccleſiæ alium ex principibus, *Hermannum* nomine, regem conſtituunt: qui & ipſe non unius integri anni ſpatio, regno potitus, a fautoribus imperatoris per iniſtias occiſus eſt.

Anno MLXXX. Dominus papa *Gregorius VII.* poſt multas et fortes communionediones, *Heinrici* imperatori eiufque conſiliariis per nuncios et literas directas, quatenus uitæ propriæ enormes exceſſus corriperet, præcipue uero ut abſtineret ab honoribus eccleſiaſticis, quos uenditabat in tantum, ut, quibus liberet temporibus, nonnunquam ob ipſius turpitudinis precium episcopatus et alios

*Heinricus
monachus
arguitur.*

A eccleſiaſticos honores largiretur. Quippe, quæ eius officiū non eſſet, cum regum non ſit eccleſiaſticas, ſed laicæ tantum diſpenſare dignitates. Ad episcopalem uero apicem uitæ meritis, et electione cleri præcedente, per episcopalis manu impoſitionem eſſe ueniendum. Poſt multas itaque fortes admonitiones grauesque correptiones, poſt

et excommunicauit.

B ſomenta blandæ inſtructionis et exhortationis adhibita, cum nihil his omnibus profeciſſet, ferro tandem duræ præciſionis uſque excommunicauit eum, et a corpore totius eccleſiæ ſeparauit, tradens eum ſitanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſcilicet ſaluus fieret in diem iudicii. Ipſe autem imperator propter hoc non ſolum ad poenitentiam contriſtus non eſt, in ſuæ obſcenitatis et impietatis negotio perſeuerans, ſed ab unitate corporis eccleſiæ terribiliter præcatus, foris quaſi aliam fabricare eccleſiam molitus eſt.

C Vnde, quia papam alium *Vuigbertum*, aliis *Guibertum*, quendam *Gregorio* ſuperponens eumque *Clementem* nominans, in ciuitate *Brixina*, ubi ipſe natalem fecerat, ſtatim ad urbem Romam tendit, indeque prætoribus *Gregorio*, hunc ſuum non papam ſed ſimulacrum in ſede *B. Petri* collocauit. *Gregorius* uero exulans in regnum deuenit *Franciæ*, indeque literis directis his, quo fideles eccleſiæ nouerat, eos, contra iniquitatem roborabat, communes, ne communicando ſchismati, catholiæ pacis unitatem ac ſanctitatem commacularent. Imperator uero episcopos, aliosque fideles eccleſiæ ſuæ partim non communicantes, de propriis ſedi-

*noſtrum papam
conſtituit.*

bus proturbat, eiſque alios non episcopos, ſed ſchismaticos et hæreticos ſupponit, uixque in regno ſuo episcopatus inueniebatur, in quodualitatis huius ſciſſura non eſſet. Hinc iam caedes, hinc membrorum in ſciſcis et clericis truncationes et oculorum exſolutiones, hinc publicæ ciuium contra ciues congreſſiones, aliis pro paſtoribus legitimis, aliis uero contra paſtores ſuos dmicantibus.

Eodem anno *Vuelfo* dux *Bauariæ* *Auguſtum* inuaſit, atque incendit hoſtiliter.

G Anno MLXXXI. *Altmannus* Patruenſis episcopus, et *Luipoldus* marchio ſuperioris Pannoniæ, et alii principes conſpirant aduerſum imperatorem *Heinricum*.

*Conſpiratio
contra Henricum.*

Anno MLXXXII. *Anno MLXXXIII. Chuonradus* dux *Boëmæ* et *Luipoldus* marchio bellum publicum conſecuerunt in *Moorenberg* 111. id *Mail*. ubi ſictum, et cum maximo excidio noſtrarium finitum eſt.

Anno

Hic alia monasterii Reicherspergensis inscriptio. Werenherus monasterium Reicherspergense erexit.

Anno MLXXXIV.

Circa haec tempora fuit in castro Richerspergensis Werenherus dominus eiusdem castri, uir ualde ingenuae nobilitatis et diues, qui sororem domini Gebhardi Salzburgenfis ecclesiae archiepiscopi, in matrimonio iunctam habebat, nomine Diethbergam. Hic post mortem filii sui, nomine Gebhardi, admodum iuuenis, cum non haberet alium haereditem et inter propinquos et consanguineos suos facta esset dissensio, et concertatio propter haereditatem eius: ipse magis elegit DEVM, et S. Michaeli habere haereditas. Itaque deposite omni munitione eiusdem castri, munitionem enim erat ualde, ut hodieque periculum est in altitudine uallorum, et in ipsius situ loci et ad seruandum inibi DEO honeste praeparato, ipse dominus Werenherus, cum nobili uxore sua, iam dicta Diethbergam, tradidit ad eundem locum RICHERSPERG S. Michaeli praedia sua, *Rnorippe, Scortenberg, Elenbach, Juuenbach, Vuennbach*, sub adiutuatione multorum testium, et duas uineas apud *Aschaba*, et aliud praedium iuxta flumen *Antes*, quod dicitur ad S. Martinum simul cum ipsa capella et uinea adiacenti et molendino: itemque aliud praedium in Carinthia in loco, qui Chrouuac dicitur, situm, ad xxx. circiter mansos, in usum clericorum Deo sanctisque eius ibidem, sub regula S. Augustini, in perpetuum seruaturis.

Hic ita cum DEI adiutorio fideliter ordinatis, ipse dominus Werenherus delegauit et contradidit ipsum fundum Richersperg, usque ad medium *Ini* fluminis ibidem preterfluentis, et adiacentes uiculus circa xli. mansos agri culti, cum eisdem attinentibus, molendinis, campis, syluis, piscuis, pratis, cultis et incultis, cum aquarum decursibus, piscationibus, exitibus et reditibus, et omni utilitate quae sita et inquirenda, simul cum iure parochiali, totaque decimatione ipsius fundi et uiculorum adiacentium, uidelicet *Vuerde, Tobele, Aschab, Phappinge*, quam uidelicet ipse redimerat eidem loco, ab ecclesia Babenberg, de ecclesia pibali in *Vysfure* in uicino: cuius cura eo tempore ad ius ecclesiae Babenbergensis pertinebat; addito praedicti Munifore pro cambio decimarum de suo iure, et de suis praediis in uicino, curia uillicali, quae Tobelle dicebatur, et monte, in quo posset castrum Steine modernis temporibus a domino *Aluanno* seniore situm est. Praeterea et illa praedia, quae superius commemorata sunt: haec inquam, praedia cum ipso fundo, ut dictum est, et cum multa familia sua utri-

Ausque sexus, dedit iuri et ditioni atque defensionis Salzburgenfis episcopi, praesente eiusdem loci tunc temporis archiepiscopo, uenerabili Gebhardo fratre *Diethbergae*, et suscipiente traditionem eorum multis nobilibus et honoratis testibus, quorum nomina in libro eiusdem delegationis scripta inueniuntur, eo uidelicet tenore, et tali conditione, ut eidem loco ab ecclesia Salzburgenfis spiritalia, et ea, quae ad DEVM spectant, provideantur, et ut nullus in posterum sit eiusdem loci aduocatus, nisi principalis ipius metropolis aduocatus: ut ab eiusdem episcopatus aduocato defensus integer cum omnibus eo pertinentibus permaneat, et ut nullus futuro tempore succedentium episcoporum, seu quilibet principum eundem locum alicui in beneficium accommodet. Ipse quoque dominus Werenherus in eodem loco iuxta capellam, quam ibi habebat, in honore S. Sixti dedicatam, cum religiosis personis et clericis, quos sibi sociauerat in seruitio DEI uiuens, habitu sanctae conuersationis post mortem uxoris suae Diethbergae, assumpto ibidem in senectute bona quieuit; xli. non. Octob. Diethbergae xi. Kal. Nouemb. Gebhardus filius eorum xi. Kal. Maii obiit. Cuius beata membra simul cum ossibus Diethbergae et filii eorum Gebhardi nunc in ecclesia Richersperg in monasterio scilicet sub gradu altaris S. crucis tumulata requiescunt.

Anno MLXXXV. Petrus eremita alii. Petrus eremita.

Anno MLXXXVI. Laipoldus marchio obiit et Laipoldus filius eius ei succellit.

Anno MLXXXVII. Victor papa II. Victor II. manam rexit ecclesiam, Gregorio VII. papa. iam in exilio defuncto.

Anno MLXXXVIII. Gebhardus Salzburgenfis archiepiscopus obiit xvii. Kal. Iulii. Thimo pro eo subrogatur episcopus.

Hic Gebhardus archiepiscopus, *Aduentium montensi* quoque coenobium his temporibus fundauit. Quod dum primum deliberaret fundare, et dum esset ibi constitutus, quia sifcus episcopus erat, triduo non manducans, neque bibens oraret, ut DEVS coepts eius faucret, quidam homo furcus et mutus, subito in medio exurgens, diuino nutu eorum omnibus haec uerba protulit archiepiscopo; tu debes inchoare, DEVS debet consummare. Qui homo nec antea ullas ediderat uoces, nec postea his dictis, edidit, donec post multos annos in depositione eiusdem episcopi Gebhardi ad sepulcrum eius pleniter aurum et linguae restitutus est officio, ut

at dolat.

* Onom.

niracense aduentium;

ut legitur in passione Thimonis successores eius,

frat ab imperatore e sede pellitur.

Per idem tempus nauicula beati Petri, quasi dormiente IESU, tempestatum procella propemodum mergens uexabatur; omnesque ueritatem et fidem beato Petro seruantes, eiusque uicario apostolicæ sedis huic Gregorio VII. inter quos Gebhardus archiepiscopus singularis pro uerto et principalis columna, ab impiis fautoribus imperatoris de sede sua expellitur, aliusque quidam Bertholdus Mosburgensis in locum eius schismaticè introducit. Denique anno incarnationis domini M.LXXXVIII. post obitum B. Gebhardi, Bertholdus illi superpositus, uidens sedem eius uacuum, libricius eam occupare coepit. Quod uidentes, ad quos pertinebat, ineunt, C prout res monebat, consilium, ordinare dignum gubernatorem matri ecclesiæ. In partes primo discedunt. A spiritualibus, diuino nutu, uenerabilis abbas Thimo eligitur episcopus. Ab aliis quidam Adalbero Frisingensis ecclesiæ decanus. At supernus arbiter medium se partibus interponens, die colloqui exhibenda utriusque electi præsentia conueniunt, cum eis Patauenlis episcopus Altmannus apostolicæ sedis legatus, Vuelfo dux Bauariæ, et quidam comes, simul que de utroque ordine grandis ecclesiæ. Quo dum simul nauigio prædictus decanus pergeret, mediis amensub oculis admirantur inuenerunt. Continuo concord. i. partibus, ab uni-

Albero perit. Thimo papa renouatur.

capitur.

at ad mortem damnatur.

uersis, quasi diuinitus declaratus Thimo E in cathedram pontificalem eleuatur, consecratur, omnique plenitudine metropolitani iuris firmatur. Tredecim postea, quibus præfuit annis, bellis, obsidione, gladiis, captiuitate ipse, sicut et antecessor eius, urgebatur. Capitur tandem cum suis ab Vdalrico, Karinthiano quodam comite partium imperatoris, et in captiuitate per quinquennium multa genera ærumnarum expertus est. Per illud idem tempus Frisacense castrum quinquennali obsidione uexabatur. Cumque inceptum tardius procederet, reuerendum pontificem cum cognatis prædictis producentes, eum primitus ad machinam ligauerunt dicentes, non sit manus nostra super eum, sed manus; opidanorum, ut occidatur. At ubi oues cognouerunt pastorem suum, manus a iactu retraxerunt. Tum proximos eius capite truncauerunt, quia locum tradere et obsidionem soluere noluit. Quod malum magno moerore et dolore in cor episcopi ascendit, dixitque obsidionis principibus Vdalrico, et duobus germanis suis: Quomodo, inquit, uiros iustos et sine querela interemissis? maledicti eritis super terram

A et infelices ex hoc in reliquum, et decrefcentes uiuetis, donec animas uestras inferni supplicii reddatis. Perhiberi usque hodie solet a provincialibus, scelestos comites nunquam deinceps prosperatos, sed in aduersis dedecorem uitam duxisse, in ærumnis duram mortem luisse, iuxta uiri DEI sententiam. Qui ab eisdem post hæc in aliam munitionem traslatus, militi cuidam deputatur custodiendus, ut pro regno DEI et iusticia eius, tam dura angaria, quam diuturna agonizabat. Iam multum temporis fluxerat, nec flecti a reſtitutione statuti sui tenax animus quibat. Quare tædium cæſarianis faciente, gladio finiendum eum decreuerunt. Ad quod piaculum custos pro se alium militem conducere maluit, quasi per alium non ipse rem agens immunior foret. Sed *mentita est iniquitas fili.* Spiculator ergo ingrediens, ubi fortis agonista DEI ſeruabatur, rem prius, pro qua uenerat, aperit. Respondit intrepidus episcopus: *domini uoluntas fiat.* Surgens, quæ dicto ſymbolo et oratione, procubuit, ceruicem super lignum extendit. Accedens lictor, totis uiribus ensem adegit, ſacram uero ceruicem ſcili ferrum aut lapidem fecare non potuit. Quod negligentiae ſuæ deputans, denuo ſerire parabat: continuo ens in partes diſſiuit. Indicium fuit pontifici, quæ nondum uenerat hora eius. Quia *Corezaim triumphus illi manebat.*

Tum armiger uirtutem DEI expa- et *lik-ratur.* uſcens, coram ſancto poſtratus ait, confiteor peccatum meum, episcopus quod ſuum erat fecit, in dultit; homo egreſſus, pontifex in uinculis permaſit. Fuit illis diebus ſub abbate Hirſaugiensi, reuerendiſſimo Vuillehelmo, frater quidam nomine Choumradus, hic ſolus dignus fuit, cui præſtaret dominus liberare famulum ſuum de manu potentiae. Hic inter cognatos et notos collarionem faciens, militem cuſtodem XL * talentis corrupit, et præſulem de captiuitate eripuit, et ſaluum ſecum abduxit. Qui poſt paruo tempore, cum duce Bauariæ Vuelfone, Hieroſolymitanæ peregrinationis iter aggreſſus eſt. Dux apud Paphum inſulam uitæ exceſſit. Episcopus deinde cum cæteris chriſtianiſ a gentilibus quibusdam comprehenſus eſt. *

Anno M.LXXXIX.

Anno MXC.

Anno MCCI. Urbanus II. papa ordinatur,

Hic Urbanus, contigit, ut in manus aduerſariorum ſuorum fraudulenter adductus, in una turrium urbis Romæ aliquandiu captiuus teneretur: ſed, in-

* Martyrium B. Thimonis hoc loco deſit, quo de infra, uide annos M. CI. Urbanus II. papa.

de

de eum diuina^a elementia eripuit perA
manum *Ruodberti* cognomento *Guiscardi*, magna regione urbis incendio
conflagrata, turrique interim expugna-
ta, dum populus ad incendia festinans
illic occupatus tenebatur. Itaque do-
mino cooperante liberatus, in Franci-
am^a rediit, ibique confidenter agens
quæ apostolici erant officii, in impe-
ratorem excommunicationis senten-
tiam renouauit, literis et legationibus
fideles, ad standum et agendum pro ec-
clesia DEI, confortans.

*Councilum
Clarentia-
num, in quo*

Anno MXCII. Celebratum est illud
magnum *councilum* intra fines Galliae,
in *Aluarnia* scilicet in ciuitate, quæ
Clarus mons appellatur: cui hic *Vrba-
nus* papa cum Romanis episcopis et car-
dinalibus præfuit. Fuit autem ualde
celeberrimum idem *councilum* conuen-
tu Gallorum ac Germanorum tam epi-
scoporum, quam etiam principum.
Ordinatus in eo de rebus ecclesiasticis,
dominus papa allocutus est omne *coun-
cilium*, præcipueque principes Franci-
genas, inter se tunc pro teris ac terre-
nis dignitatibus litigantes, suadens, ut
suis oculis displiceret, ac terra propria
angusta uideretur, ad terras orientis
contenderent, ibique pro receptione
sanctæ ciuitatis, quam pagani usque
tunc fere per annos XL simul cum se-
pulcro domini et omni regione illa pos-
sederant, de manu ipsorum gentilium
satagerent eripere, ubi eis aut gloriose
triumphare contingeret, aut gloriosius
pro Christo mori, felicesque fore, qui
aut Christo uincerent, aut pro Christo
morerentur; et DEO donante, ita *Vr-
banus* suo ore omnium fere corda emol-
liuit, ut plus, quam trecenta milia ui-
am sancti sepulchri statim arripent,
sicut historia de eadem gloriola expedi-
tione conscripta plenarie docet.

*expeditio fa-
cta decerni-
tur,*

*Vrbani pen-
siole suauis.*

Anno MXCIII.

Anno MXCIV.

Anno MXXV. *HEINRICUS* filius im-
peratoris *Heinrici*, propter sententiam
excommunicationis in eundem regem
factam, a patre discessit.

Anno MXXVI. *Loisoldus* marchio
Agnetam, filiam imperatoris huius, du-
xit uxorem.

Anno MXXVII.

Anno MXXVIII. Exercitus christia-
norum, uirtute potentior angelorum quo-
que ministerio adiuti, suam præsentiam
uisibiliter exhibentibus *Antiochiam*
obtinuit, in cuius obsidione detenti
sunt octo mensibus et diebus: et postea
in ea obfessi fuerunt a gente Parthorum,
tribus hebdomadibus, illisque mirabi-
liter superatis, in ea quiesceuerunt qua-
tuor mensibus et octo diebus, sicque al-
ternis semper bellorum conflictibus

*Gallicanagens tandem fines orientis pe-
netrauit. In hac ipsa ciuitate Antio-
chia per clerum eodem transnigrantem*
uitæ communis ea formula tunc reso-
ruit, quam primitus per apostolos ibi-
dem coepta dinoscitur, iudicantibus
eis nimirum iustissime, nonniam se illi
ciuitati debere normam uiuendi indu-
cere, quam quæ primæ institutionis
apostolicæ fundamentis congrueret.
Hæc siquidem plantatio legitimi ger-
minis in ciuitate illa sancta resoruit tunc
temporis, et palmites suos inde late iam
extendit, bonorum cordium glebis id
facile ac libenter recipientibus, quod
primitus ab ipsa dextera domini in pro-
priae coloniae agello plantatum sit. Per-
secutio quoque huic bono cooperata
est. Nam dum a ciuitatibus meliores
clerici, eo quod excommunicato princi-
pi, eiusque fautoribus et communica-
toribus iam subtraherent communionem,
pellentur, in siluis ac suburbanis
agellis cohabitantes, ubi eos, qui-
bus DEVS inspirauit, fideles, ac po-
tentes quidam tutati sunt, ea coeperunt
conuersationis norma degere, quam
Christo, pro quo et perfectionem sus-
tinebant, maxime complacitam cog-
nouissent. Eodem quoque tempore
canones antiqui de continentia mini-
strorum sacri altaris innouari nouis ac-
cedentibus præceptis coeperunt, per
hunc *Vrbani* papam, et prædecessores
suos *Gregorium VII.* et *Nicolaum II.*
atque *Alexandrum II.*

Anno MXXIX. Exercitus christiano-
rum, post multos labores et insignes ui-
ctorias, post triumphos in discentis cas-
tris, et XL ciuitatibus ad ipsam regalem
ciuitatem peruenit hoc anno, statimque
in uirtute nominis illius, qui
in ea mortuus inuit, et die tertia resur-
rexit, castra circa eam posuerunt, IV.
idus Iunii secunda feria, et fortiter eam
oppugnantes, tandem in uirtute illius,
qui infernum confregit, eam ceperunt,
XIV. Kal. Iulii sexta feria, hora, qua sal-
uator omnium crucem pro nobis subiit,
et eam desuis et DEI inimicis, qui in
ea positi erant, in ore gladii uindicau-
runt, eliminatisque ab ea omnibus im-
munditiis paganorum, octauo die ab eo,
qua expugnata erat, elegerunt omnium
pari uoto, generalique consensu *Gode-
fridum* ducem Teutonicorum, qui in
ea regnaret, qui et eam primum cum fa-
lilitatibus suis in expugnatione intraue-
rat.

Anno MC.

Anno MCI. *Thimo*, archiepiscopus *Thimonia*
Salzburgensis, apud paganos martyrio
coronatus est IV. Kal. Octob. Huic qui-
dam schismaticus superpositus erat ab
imperatore: qui hæreditam *S. Michaelis*

*inque ea pri-
ma uiuendi
ratio apostoli-
ca restituta
fuit.*

*Canones an-
tiquorum
119.*

*Therophylus
expugnatur
11*

*Gode-
fridus
rex eligitur.*

(Q)

11

lis in *Richersperg* crudeliter inuadent et eundem locum laicis inbeneficiando et regulares canonicos, quos beatae memoriae dominus *Werenberus* ibi congregauerat, inde fugando, multa grauamina illic fuscitauerat.

Conradus archiepiscopus Salisburgensis.

Anno MCII. *Conradus* senior post *B. Thimoneum* substituitur.

Anno MCIII.

Anno MCIV.

Henricus V. Imperator.

Sigardus comes de Burghusen Ratisponae occisus est. Interea etiam quam plurimis ex principibus aliisque uiris uirtutis, sententiam excommunicationis in regem factam formidantibus, et cum ecclesia ac pro ecclesia sentientibus, Urbani quoque papae hortatu accedente, complacuit, quatenus *Henricum* filium imperatoris leuare in regem: sperantes, se per filium legitime regnare posse patris tyrannidi resistere, quod et factum est. *Leuto* sane filio in regem, et in ciuitatem *Ratisponam* tendenti, pater cum multitudine armatorum, duce *Boemico*, et *Luitpoldo* marchione superioris *Pannoniae*, ipsi auxilium ferentibus, occurrit: sed pugnae congressus fluuii, qui *Regen* dicitur, interceptus est. Dum uero mora interponitur, principes iam diu, quibusdam sponsonibus acceptis, de parte patris ad filium concedunt: atque ex tunc ipse pater *Henricus* flagabatur, impingebatur, minuebatur, omnibus eum persequentibus ut pote publicum hostem *DEI* et ecclesiae: ita ut principum penitus destitutus auxilio, filio tandem preces atque supplicationes porrigeret: quatenus ei priuate uiuendi securitas concederetur. Interim quoque dum haec inter duos *Henricos* geruntur, deturbato et abiecto ex consensu *Henrici* iunioris *Guiberto*, qui *Clemens* dicebatur, *Urbanus* papa ad urbem rediit.

Henricus V. imperator.

Anno MCV. *HEINRICVS* imperator a filio suo *Henrico* capitur: factumque est, ut in celebri quoque curia coronam imperialem idem imperator resignaret: petens ab excommunicatione, qua tenebatur, absolui et ecclesiae communioni restitui, sed petitionis effectum consecutus non est, timentibus nimirum et cauentibus catholicis, ne forte absolutus aliquis ecclesiae uel imperio contraria moliretur. Vnde et absque communione seruatur in quodam castro, in tantum abominabilis effectus, ut reliquias ciborum eius pro communione ecclesiae conferuanda, etiam garziones ac minimi pueri non contingerent, sed canibus, ipso uidente, proicerentur, iusto equidem *DEI* iudicio. Nam, qui multos episcopos

Henricus V. imperator.

et sacerdotes propriis sedibus expulerat, iuste et ipse regno priuatus est. Et, qui alios iniuste in uincula coniecerat, uinctus et custodiae mancipatus est: et qui sacra mysteria sacratissima natalis domini nocte polluerat, iustissime et ipse eorundem mysteriorum indignus et expers habitus est. Et poenitentia illius qualis fuerit, dominus uididerit: absque communione uero ecclesiae sequenti anno uitam finiuit.

Henricus V. imperator.

Anno MCVI. *HEINRICVS* iunior imperator quintus.

Henricus V. imperator.

Hic confirmatus in regno, primo modeste agere, assabilem se exhibere, iura ecclesiae libertati conseruare coepit. Vbi uero pietas, uelut auri superinducta species, paululum usque dominandi dextra est, apparuit, qualis apud seintus fuerit. Nam per abrupta paterni callis cito ingrediens, coepit et ipse post mortem patris obuentibus episcopis electiones legitimas in substituendis aliis uel praeuenire, uel sacras nihili pendere, episcopatusque ad gratiam personarum, ad pecuniae quoque uel obsequii acceptionem conserua.

Anno MCVII.

Anno MCVIII.

Anno MCLX. *Paschalis* papa II. Romanam rexit ecclesiam.

Paschalis II. papa.

Hic *Paschalis* dum ad regem *Henricum* iuniorem paterna monita dirigeret, quibus eum ad uiam reuocabat, quatenus iustitia regni contentus, pontificatus sibi non uiurparet, ecclesiae *DEI*, matri uidelicet suae, honorem deferret, libertatem eius, quam in eligendis sacerdotibus habere debet, non temeraret: bona uerba, et quae rationalia fideri poterant, reddidit, nisi sub lingua eius labor et dolor latuissent. Dixit namque et scripsit, ad electionis episcopalis concedendam libertatem, ad inuestituram etiam resignandas, ad decimas quoque remittendas ecclesiis paratum se esse, sique domus apostolica omnia regalia, uidelicet ducatus, marchias, comitatus, hominia cum beneficiis, monetas, seloneas, munitiones per uniuersum regnum suum, imperio reddere uoluisset. Haec promittens sciebat tamen, non concessum iri ab episcopis, praecipue Germaniae, Galliae acque Saxoniae, multas regales diuitias et honores ex antiqua regum et imperatorum donatione possidentibus. Dominus papa quoque his promissionibus acceptis rescriptis ei, qualia postulauerat, de impositione uidelicet imperialis coronae, et restitutione omnium regalium, si quidem res promissa sua de ecclesiae libertate compleret. Et haec paucis arbitraris inter regem, et Romanum pontificem gerebantur, episcopis,

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

Paschalis II. papa.

Henricus V. imperator.

pia, aliisque ecclesiae et imperii principibus promissa hinc inde facta penitus ignorantis.

Anno MXX.

Circa haec tempora sedata tempestate persecutionis, et adunata aliquantulum ecclesia post schisma, quod fuit sub Heinricho imperatore seniore, Chunradus archiepiscopus Salzburger, coenobii sui religiosi ac literatis reple.

Anno MXXI.

HEINRICUS rex iunior, cum multo episcoporum aliorumque principum comitatu ad urbem Romam tendit, ad acceptionem imperialis coronae, quam etiam ueniens ingreditur, praestitis ante iuramentis, ac data fide de pace Romano pontifici atque urbi integrè conseruanda; iamque uentum erat in medium ecclesiae beati Petri, ubi de iustitiis hinc inde conferendis ac tenore concordiae inter sacerdotium et regnum tractare conuenit: cum scilicet hinc inde prolatis consensum esset, circumstante confertim corona armatorum. Proferuntur in medium literae de parte regni ad Romanum pontificem directae, et quaesitum per cancellarium domni papae, a domino rege eiusque cancellario, an eas suas et a se missis recognoscerent. Cumque responsum ab eis fuisset, etiam eadem in palam literae lectae, scilicet promissa domini regis ad dominum papam continentes, similiter ex parte regis literis, quae a domino papa directae fuerant, in medium prolatis, responsum est, itemque literae in publico recitatae, quae domni papae ad regem promissa continebant, ut superius paulo dictum est. Dumque promissa extenus inaudita episcoporum aures percellerent, cognoscentes se et ecclesias suas, occasione imperialis coronae regis capiti imponendae, spoliandos antiquis possessionibus, quasi ex uno ore contradicebant: aientes, se regi coronam imperialem tanto suarum ecclesiarum detrimento emere nolle. Cumque et armati circumstantes eos minis et terroribus per-

urgerent, quasi iam interficiendos, nisi consensissent: Chunradus Inuauenis ecclesiae archiepiscopus, quasi signifer inter episcopos, utpote nobilior et honoratior caeteris, etiam caput potius amputandum, quam ut ad ea, quae petebantur, consensum praeretur, porrexit. Et dum clamor hinc inde confusus aliquamdiu percrebuisse, rex cum indignatione et motu animi surgens, abire coepit. Sed et dominus papa ex praeccepto militum cum rege et post regem abire compellus est. Hinc praeda grassatur, hinc caedes ciuium Romanorum, pro pastore suo, quem liberare cupiebant, morientium; captiui quoque domini cardinales et clerici trahuntur. Omnia siquidem ostia ecclesiae obserata fuerant, ne quis libere effugere potuisset. Episcopi uidentes quae fiebant, genere et facinus detestari, sacrilegium clamitare. Multa uero et inenarrabili caede in ciues Romanos perpetrata, rex abiit et dominus papa cum eo. Clerici autem tenere educati funibus trahebantur ab equitibus, quos illi, ut poterant, sequebantur per plateas, luto profundo ac tenaci uix emergentes. Quidam etiam inter manus trahentium, et ad currendum hastis transversis cogentium spiritum exhalauerunt. Qui uero superfuissent, per nocturna tempora uel saccis inclusos, uel catenis, aut aliis uinculis, ne fuga laborarent, inclusos seruabant, donec eis pecunias aliquas extorsissent. Et dominus quidem papa ducebatur, et seruabatur in custodia. Honorabant uero eum nihilominus episcopi, alique timentes DEVM; donec ei rex multis minis et terroribus coronae imperialis benedictionem in ipsa captiuitate extorsit; et donec obtinuit in ipsis tentoriis priuilegium, de retrahendis omnibus regalibus ad imperium, quale uoluit. Pro qua re uniuersi pene Franciae episcopi consilium inierant, quatenus excommunicarent ipsum *Paschalem* papam, tanquam ecclesiae hostem et destructorem: nisi prius legem idem ipse, qui dedit, damnaisset, quod et fecit. Nam in generali concilio residens postea iam absolutus, ad stipulante ei multitudine episcoporum, cum dominis cardinalibus, idem priuilegium quod ei captiuitate fuerat extortum, damnauit omnibus regibus, qui eodem priuilegio ad dehonestandam ecclesiam, uel aporrandam uterentur aliquando, maledictionem pro benedictione firmissime ac terribiliter inducens.

Anno MXXII.

Anno MXXIII.

Anno MXXIV.

HEINRICUS, iam imperator, Saxo-Henricus V. iuxta Velfesholz hostiliter inuasit, a Saxo-

(Q) 2

2 qui

Conradus archiepiscopus Salzburger, coenobii sui religiosi ac literatis reple.

Henricus V. coronatus,

ab altera quorundam promissa pontifici et facta.

difficilliter dicitur actus.

id est Henricus V. cum ui extorsit, a Saxo-

Superior.

Gelasius II. papa

ab Henrico in exilium politur.

inde redit Henricum excommunicat.

a quibus victus, vix cum paucis evasit. Anno MCXV. GELASIUS papa II. Romanam rexit ecclesiam.

Hic Gelasius, sicut et predecessor suus Paschalis, uiam uniuersae carnis iam ingressus, optimus et ipse legis DEI ac libertatis ecclesiasticae aemulator, cuius post ordinationem die XL. Henricus imperator urbem Romanam intravit, et beatissimum quandam, nomine Burdinum, Hispanum episcopum, superintravit, Gelasius ex urbe proturbato: qui exulans, quasi pater filium, imperatorem ad correctionem inuitabat, quatenus ecclesiae in electionibus episcoporum suam libertatem dimitteret, et statum, quam in loco sancto contra DEV Meruerat, deponere festinaret: contra imperatorem dicente: aut uelle se omnia regalia ad imperium retrahere: aut in episcopis constituendis antiquam consuetudinem retinere. Haec dicens et ecclesiae electiones, et inuestituras nolens dimittere: magisque cor suum aduersum salutaris monita indurans, et Burdinum superintratum defendens ac manu tenens, episcopis quoque e contra obstitantibus facies suas, ne imperio regalia remitterent, tandem et ipse tanquam schismaticus et aduersus dominum rebellis, ab ecclesia DEI per Gelasium papam in generali concilio, Remis celebrato, ad stipulationem commanentium episcoporum, et aliorum fidelium ecclesiae terribiliter separatus est.

Anno MCXVI. ecclesia domini Iueneris Antelen ad S. Martinum dedicata est a uenerabili Vdalrico Pataviensi episcopo, IV. non. Martii, domino Beruino adhuc praeposituram Richerspergensis ecclesiae utiliter et honeste procurante. Nam per eum et sub eorum et possessiones atque facultates eidem ecclesiae per archiepiscopum Chunradum bene augmentatae iam erant; multaque religio ibi cooperat florere, plurimis nobilibus, aliisque personis religiosus ibidem conuentibus. Non multo uero post, crescente persecutione, et rursus inualecente schismate, propter sententiam excommunicationis, subtrahentibus, nonnullisque clericis eum non solito fauore ac laudibus excipientibus, ingressum quasdam ciuitates regni sui; Chunrado quoque archiepiscopo iam de ecclesia sua Salzbουργensi pulso, multis rapinis et uariis aeternisque obfessionibus, ipso episcopo ex magna parte deuastato; eodem episcopo in Longobardia et in Saxonia exulante, tunc et ipse dominus Beruinus, quia nec defensorem, nec, ad quem refugeret, habebat, super eum et super ecclesiam suam crescente iniquorum

persecutione et infestatione, clam et omnibus fere inscius recessit in Saxoniam, permittente archiepiscopo, sicque omnis decor Richerspergensis loci immutatus est, nullis uel paucissimis habitatoribus illic remanentibus.

Anno MCXVII. Ruodbertus abbas Tui-Ruodbertus. ieniensis claret.

Anno MCXVIII.

Anno MCXIX. Callistus II. papa constituitur.

Huius Callisti in tempore tandem ecclesia, ad eligendos sibi episcopos, libertati donata est: cui et inuestiturae licet pastoralem, in episcoporum consecratione faciendae, recognita est. Videns namque imperator ecclesiae graues manus super se, ac metuens, ne forte iniquitate sua per caelos rationales uidelicet episcopos et sanctos DEI, reuelata etiam terra, terreni scilicet principes aduersus eum confurgerent, sicque ipse, quemadmodum patri suo contigit, regno priuaretur: collecta curia, in loco, qui Loubuise dicitur, ubi et legati Romanae sedis aderant, uidelicet Lambertus Ostiensis tunc episcopus, qui postea factus est papa, dictus Honorius, et Gregorius diaconus card. S. Angeli, qui etiam postea factus est papa, dictus Innocentius, et Saxo presbyter, electiones, ut praediximus, atque inuestituras liberas ecclesiae remisit: ita ut electus, uel consecratus de manu imperatoris, uel regii regalia per sceptrum acciperet: et ita ablato Burdino de monasterio, quod Lauae dicitur, misso imperatore quoque a uinculo anathematis absoluto, pax ecclesiae DEI post multas tribulationes, quas et tunc perpessa fuit, reddita integre est.

Anno MCXX.

Anno MCXXI. Vdalricus Pataviensis Otacharus episcopus obiit, et Reginmarus subro-

gatur. Otacharus marchio obiit.

Anno MCXXII.

Chunradus, archiepiscopus, ad sedem suam iam reuersus, post septem fere archiepiscopos nos, quibus exulauerat, Periboldo schismatico iam electo et disturbato excommunicationis sententia, qui eum et antecessores suos sanctos uiros, multis iniuriis afflixerunt, auxilio amicorum suorumque etiam rex eo tempore in aduersis semper decredebant, et ut hodie quoque perspicuum est, iudicio DEI non dimidiat dies suos, nec aliquis ferre de posteritate eorum: et ad episcopatum suum, quem ut ipse in priuilegio suo fatetur, pauperimum et ualde uastatum tunc inuenit: coepit in ipsa episcopali sede Salzbουργensi canonicam uitam instituere, quam et ipse professus erat, regularibus uel magis secularibus

Callistus II. papa.

Inuestitura episcoporum tandem pontifici cedidit.

remanente apud imperatorem ea, quae per sceptrum imperatoris, ne- gationem, de- sideratur hoc loco in BAS.

Chunradus archiepiscopus nos, quibus exulauerat, Periboldo schismatico iam electo et disturbato excommunicationis sententia, qui eum et antecessores suos sanctos uiros, multis iniuriis afflixerunt, auxilio amicorum suorumque etiam rex eo tempore in aduersis semper decredebant, et ut hodie quoque perspicuum est, iudicio DEI non dimidiat dies suos, nec aliquis ferre de posteritate eorum: et ad episcopatum suum, quem ut ipse in priuilegio suo fatetur, pauperimum et ualde uastatum tunc inuenit: coepit in ipsa episcopali sede Salzbουργensi canonicam uitam instituere, quam et ipse professus erat, regularibus uel magis secularibus

Commun.

clericis, qui usque ad illud tempus in eadem sede fuerant ordinati, quique canonicam vitam profiteri apud se non deliberarant, alias ab eodem episcopo cum bono charitatis constitutis.

*Coenobium
Richerspergense ampliatum.*

Richersperg quoque coenobium, quem locum idem episcopus valde diligebat et honorabat, coepit rursus renovare, et nouis aedificiis fundare, ac monasterio, quod hodieque habetur, et aliis bonis augmentare, canonicamque vitam et pristinam libertatem eidem loco reparare, post illa grauamina, quae et illuc facta fuerant. Nam tribus vicibus idem locus ab iniquis hominibus inuasus, et a suis prouisoribus derelictus, et pene delapsus fuerat. Primo quidam Albuinus, filius Aribonis fratris domini *Vuercheri* funditoris, eundem locum inuasit, et clericos ibidem locatos expulit. Secundo, schismaticus eundem locum laicis inbeneficiando regulares canonicos inde fugauit. Tercio dominus *Beruinus* praepositus inde recedens, ipsum locum valde desolatam reliquit.

Anno MCCCXIII. dominus *Hermannus* praepositus Salzburgerensis obtinuit privilegium a domino *Callisto* papa, de uita canonice seruanda in perpetuum, in episcopali sede Salzburgerensi.

Anno MCCCXV.

Honorius II. papa.

Anno MCCCXV. *Honorius* papa II. Romanam rexit ecclesiam. *LOTHARIUS* Romanorum rex III.

Et hic *Honorius* papa dedit domino *Hermann* praeposito Salzburgerensi privilegium de conferuanda canonica uita in Salzburgerensi ecclesia.

Anno MCCCXI.

Ecclesia Richerspergensis dedicata.

Dedicata est ecclesia *Richerspergensis* et altare principale a *Chuonrado* archiepiscopo in honore S. Michaelis archangeli.

Anno MCCCXVII.

Anno MCCCXVIII. *Luipoldus* marchio de Sura obiit.

Anno MCCCXIX.

Innocentius II. papa.

Anno MCCCXX. *Innocentius* II. papa consecratur: *Honorio* defuncto XVI. Kal. Martii.

Schisma inauguratum.

In huius *Innocentii* papae electione grauissimum schisma factum est, quod etiam durauit per annos fere octo.

Nam quidam cardinalium elegerant in papam *Petrum*, Petri Leonis filium, cardinalem, unum de nobilioribus Romanis, et eum in sede B. Petri collocauerant, quem consecrauit, non legitime tamen. *Portuensis* episcopus, unus de legitimis ordinatoribus: qui etiam dictus est *Anacletus*.

Eo igitur in urbe Roma potenter regnante, et sedem B. Petri occupante, astante ei multitudine nimia affinium,

aliorumque Romanorum ciuium: *Innocentius* urbe pulsus in uicinis ciuitatibus ei astantibus manebat. Cui etiam rex Francorum et *Lotharius*, rex Romanorum fideliter cum aliis principibus assisterunt ac *Petro Leonis* constantissime restiterunt. Sedes quoque apostolicae, *Antiochena* atque *Hierosolymitana*, *Petrum Leonis* respuerunt, *Innocentium* uero approbauerunt. Quia ipse duos de legitimis ordinatoribus secum habuit: *Albanensem* scilicet et *Ostiensensem*: ille unum, ut dictum est, *Portuensem*.

Anno MCCCXXI.

Anno MCCCXXII. *LOTHARIUS* imperator.

Lotharius rex Romanorum in Italiam profectus est, cum uxore sua *Richiza*, et Romam uenientes utique ibi ordinati sunt ab *Innocentio* papa in ecclesia S. *Bonifacii*, *Petro Leonis* in urbe adhuc constituto.

Eodem anno magister *Gerobas* suscepit praeposituram *Richerspergensis* loci, a *Chuonrado* Salzburgerensis ecclesiae archiepiscopo, quam dominus *Gateschelus* eiusdem loci praepositus sponte in manum eiusdem episcopi ipsam praeposituram resignauerat.

Anno MCCCXXIII. Fuit illa magna eclipsis solis IV. non. Augusti circa meridie diem, luna XXXVII. existente XIII. decennouenalis cycli anno: post meridiem intra horam septimam et octauam uisa est eclipsis solis in leone; Et tamen non fuit prodigium et signum in sole. Perhibent enim physici, defectum solis non fieri, nisi in luna nouissima, uel prima, sed nunc in illarum neutra. Nam potius in uigesima septima, cum adhuc superesset uigesima octaua, et uigesima nona praedicti mensis luna, plurimae iuxta solem stellae uisae sunt, plurimorum corda luce desperata compuncta sunt, sol, quasi non esset, omnino latuit, per horam fere dimidiam instar noctis fuit, facies mundi miserabilis, horribilis, nigra, mirabilis. Hoc itaque, quia ueluti praeter morem fieri uisum est, apud aliquos pro signo et portento reputatum est.

Anno MCCCXXIV.

Anno MCCCXXV. Non piget hic insinulare *quarimonias fratrum Richerspergensium*, de quodam praedio iniuste eis ablato: et quomodo eos dominus de omnibus tribulationibus suis mirabiliter liberauerit, et quomodo eiusdem loci curam habuerit. Quia ipse, sicut scriptum est, de omnibus nobis cura est. Eo quod omnium dominus est. Cuius rei seriem ipsi fratres scripto comprehensam, ad notitiam posterorum uenire uoluerunt, et in eodem monasterio

ferio in memoriam memorabilium domini perpetuis temporibus conservari, cuius textus ita habet.

*Frater Richer-
spersgen-
sum querela
de praedio
ipsi oblato.*

Puillus grex clericorum ecclesiae S. Michaelis in Richersperge. Multi per ignorantiam delinquent, qui causas, quas ignorant, non diligentissime inuestigant. Huiusmodi periculum cavens et cavendum docens B. Iob; causam, inquit, quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Igitur et nos, qui DEO militandi in Richersperge utimur et velle per DEI gratiam habemus, eiusdem loci legitimas et iustas possessiones diligentissime inuestigamus, ob hanc nimirum cautelam, ne vel nos iniuste aliquid retinendo committamus rapinam, vel sub silentio incauto eam, quae in nostras committitur ecclesiae bonis, foueamus rapinam sacrilegam. Eji autem praedicti quoddam iniuste nobis oblatum, quod qualiter euenit, cupimus Christi fidelibus et nostris maxime in posterum successibus, ut omnes eiusdem praedicti possessores iniusti nunc et in perpetuum agnoscantur damnati, nisi respiciant, et praedictum nobis iniuste oblatum praefatus S. Michaelis ecclesiae ad integrum restituant. Sic enim dicit episcopus auctoritas in privilegio ecclesiae nostrae, quod datum nobis a Chrouat archiepiscopo fundatore nostro, anno incarnationis dominicae M.CXXIX. Quisquis autem domini Vuerenheri in pace quiescentis traditionem temerario ausu violare, aut subtrahere, aut uolenter commutare praesumpserit, auctoritate DEI patris, et filii et spiritus sancti perpetuo damnandus interituro, nisi omnia sublata canonica restituat sententiae.

Hic Vuerenherus fundator ecclesiae nostrae, inter caetera sua praedia dedit S. Michaeli, in usum communis uitae, praedictum, quod ipse libere a suis antecessoribus haereditaria lege ad se derivatum possederat, in loco Chrouat Karinthiae posito. Idem quippe Vuerenherus fratrem habuerat nomine Aribonem, cum quo ita diuisit haereditatem, xxx. mansos, in loco, qui dicitur Radilaha, filios, iuxta fluvium Traham, obtineret Aribonem, et alios xxx. mansos in Chrouat filios obtineret Vuerenherus; quos etiam libera traditione dedit praefatae ecclesiae. Sed postea praedicti Aribonis filius Albuinus, cum haberet illos xxx. mansos in Radilaha, uisus est insuper occupare patri sui Werenheri haereditatem, uidelicet alios xxx. mansos in Chrouat, uoluitque ipsum etiam fundum in quo nunc ecclesia sancti Michaelis est fundata, uiuente adhuc Vuerenbero patri suo, sed ultimum iam spiritum tradente, inuadere. Quin insuper ausus est clericos locatos ibidem de ecclesia S. Michaelis expellere: sed ultio divina, quam Vuerenberus pater eius

prophetauerat, quando iam mori proximus erat, eundem Albuinum diu non sinebat uiuere. Dixerat enim Vuerenberus, B. Michaeli se considerare, quod bona, quae ipse ad honorem suum obtulerat, nullus posset impune abalienare, cum S. Michael ea satis posset ab iniustis peruersoribus liberare. Non uanum erat hoc praeconium. Nam ultio diuina percussit primo ipsum Albuinum, ac deinde caeteros in eodem scelere suos complices ac posteros, tam evidenti miraculo, ut ex hinc possit fieri ueteris historiae satis apta recordatio. Sicut enim quondam cum arca DEI capta esset apud allophylos, plaga magna uenit super homines cuiusque ciuitatis, ad quam deuenisset arca DEI: percussit enim eus dominus in posterora et approbrium sempiternum dedit illis: ita plane, ad quoscunque deuenit S. Michael oblata haereditas, percussit sunt plaga magna. Ipse namque Albuinus a die peruationis, qua locum S. peruasus, et alius quidam Adalbero, cooperatus eiusdem peruationis, intra spaciū undecim dierum inprovida morte de hac uita sunt abrepti, tam terribiliter DEO istos peruasores percutiente; ut comes Vadalricus, cui praefatus Adalbero, iussu Albuini, fecerat iuramentum, ad eiusdem peruationis firmamentum, cum facto iuramento uideret ipsum Adalberonem subito ante se rueri percussum diuina ultione, non caueret huius tam impiae peruationis participem se facere. Ferrus enim dixisse idem comes Vadalricus, ut uideo, locus Richerspergensis potentes defensores habet, contra quos ego nunquam inuadam eundem locum. Sic defuncto Albuino, cum Adalberone suo, quaedam Luithardis, eidem Albuino in sponsam a parentibus confirmata, nunquam tamen ab eo uisa uel tacta, successit sacrilego Albuino, quasi legitimus haeres in solo sacrilegio. Nam de caetera et certa ipsius Albuini haereditate nihil se intrinsexit, nisi de solo sacrilegio. Haereditatem namque praedicti Vuerenheri S. Michaeli oblatam, quam Albuinus inuaserat per sacrilegium, illa eius iurata sponsa item inuasi per sacrilegium. Supra nominatos enim mansos in Chrouat illa uolenter inuasi: pro qua inuasiōne pater eius Almerich captus et ad iuramentum suis coactus, nequam se de praedictis mansis intrinmitteret, uel pro eo aliquis, cui ipse prohibere posset. Dux autem eadem Luithardis postea uirum nomine Nithisum, qui ob eandem peruationem est occisus, DEO illi tribuente, quod meruit pro

pro eo, quod obediens voci uxoris plusquam DEI praecepto, intrumittendo se de S. Michaelis praedio. Alterum duxit postea uirum nomine Diethericum. Et ille suasa uxoris extendendo manus suas quasi ad uetustum lignum, uidelicet ad interdictum sibi S. Michaelis praedium, leprae incurrit opprobrium, et in lepra clausus praesentis uisae terminum. Sensit etiam, et adhuc sentitur amplius, in huius mulieris posteritate plaga ulionis diuinae: et illa tamen resistere uolens, quaerit adhuc laceris Eiae. Sicut enim illa post interemptionem sui et uiri sui, abscondit se in medio paradisi: ita et haec filia Euae, post interemptionem suimet ac duorum uirorum suorum, abscondit se in suo peccato, atque per hoc sicut illa morietur, quam uiro propinauerat, suae posteritati transmissa, ita et haec lepram, quam uiro contulit posteris haereditariam facit, nisi resistat, et S. Michaeli ablata usque ad nouissimum quadrantem, pro posse, restituat. Alioquin tam ipsam, quam eius posteritatem, et si contingat euadere poenam praesentis uisae, iuxta tradet exaltori, et exaltor carceri infernali. Inde non exiunt, quoadusque sol-D uans nouissimum quadrantem, quem quia tunc non poterunt soluere, non poterunt etiam unquam exire. De xxx. mansis, iam xv. redditus: alios xv. adhuc habet malo suo, et malo suae posteritatis, quae sibi succedet in sic haereditariis peccatis. Ne autem tanti sacrilegii memoriam deleat obliuio, nos huius causae diligentissime investigatam seriem scripto comprehensam seruauimus posteris, et, nisi ante mortem resistamus, praefati praedii peruafores tam ipsa Luiskard, quam eius filii uitae comite, ac DEO disponens, notum eris ipsis eorum sepulchris, quod eis nulla debeatur ecclesiastica sepultura, qui sponte negligens et euerturn ecclesiastica iura consentimusque priuilegia episcopalia super facultates ecclesiasticas data: in quibus damnantur, qui eisdem priuilegiis aduersantur, sicut aduersantur ecclesiae nostrae priuilegio, quicumque temerario ausu reuincens aliqua nobis iniuste ablata, quos DEVS dignetur conuvertere, ne pereamus aeterna damnatione. Amen.

Anno MCXXXVII. Conradus archiepiscopus dedit priuilegium ecclesiae Richerspergensis ad petitionem praepositi eiusdem loci domini Gerhochi, quod ita se habet: In nomine S. et

Adi gratia Salzburgernsis archiepiscopus. Virum beatum psalmista designans ait, dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Pro adipiscenda itaque beatitudine, quae dispersimus, dedimusque pro iustitia uestra perpetuanda in seculum stabili. Notum ergo esse uolumus tam praesentibus, quam futuri temporis hominibus, nos ad sustentationem Christi pauperum in Richersperg, DEO sub communis uitae regula seruicium et a modo seruaturarum, quaedam consulisse, quae subnotas continet scriptum praesentis paginae, uidelicet patellam in Hala, cum uno curtillo in ipsa uilla Hallensi, et vi. curtilibus in syluestribus Vnchen uulgo nominatis, de quibus ligna persoluantur ad ipsam patellam, mansum et dimidium in Pongou, xi. mansos iuxta Richerspergenses, in uilla Antelinhoven, et Vihusia et Gartin, praedium quoddam in Nospach quod erat militis Chadezohi de Nospach. Haec sunt bona de nostra liberalitate Richersperg cornobis collata. Et illud quoque curauimus memoriae tradere, quod eidem ecclesiae praedia, uidelicet curtem, quae dicitur Chronuat, cum praediis eidem curri appendiciis, usque ad xxx. ut dicitur, mansos requisimus. In quo requisitione cum diu laboratum esses et Luiskardis, quae praedia illa iniuste deuinerat episcopali haumo constricta, tandem peccatum iniustae peruafores recognosceret, sed a filiis suis eadem liberare non posset, nos pro redemptione animae nostrae xxx. marcas expendimus, ut praedia iam dicta penitus libere, ac sine omni contradictione obtineret ecclesia Richerspergensis, cui eadem praedia legitime data fuerant a beatae memoriae Vuerenhicro, ipsius ecclesiae fundatore, et eorundem praediorum legitimo quondam possessore. Quoniam autem ab ipso suo fundatore iam dictae ecclesiae fundus et patrociniis in ius et iurisdictionem, firmamque possessionem ecclesiae Salzburgernsis acquisitus, per legitimam traditionem deuenisse, rationem esse conuenis subsidium, quo nos auctore DEO de nostra copia illius inopiam suppleuimus. Quoniam hoc non est rerum episcopatum distractio, sed ampliatio, si pauperibus Christi episcopatum respicientibus, et ab eo pendens competens fiat sustentatio. Quam sane pauperum sustentationem iam in loco dicto, quam in aliis locis nostrae prouidentiae subiacentibus, non ea moderatione fecimus, ut episcopatum quem pauperrimum et ualde uastatum inueni-

Conradus archiepiscopus Salisburgensis dedit priuilegium ecclesiae Richerspergensis

mus, diuitem, DEO gratias, et satisfacimus, tamque a ruinis morum, quam a ruinis materiam, honeste, fauente DEO, reparatum, successoribus vestris moriendo relinquamus. Vnde successores vestros per tremendum ultimi examinis iudicium obtestatos esse volumus, ut ratum habeant, quod nos diuinae pietatis intuitu in Richersperg cornobis consolationem disposuimus. Quaecumque autem secularis aut spiritalis persona, quod a nobis pie est dispositum, aliquo modo duxerit in irritum, in ultimo eximineret rationem coram summo iudicio. De salubri sane dispositione nostra pagina conscripta et sigillo nostro impressa data est, Frelaci. Illius rei testes sunt et conlaudatores, Romanus, Gurcensis episcopus, Hermannus praepositus, Baldricus abbas Salzburgensis, Valricus abbas S. Lamberti, Pabo praepositus de Gurca, Hermannus praepositus de Niuenburg, Chuono Salzburgensis canonicus et presbyter, Otto monachus S. Petri, Vuolfrat comes de Treuini, Adelbero dapifer, Karolus de Preuarin, Vucrianus de Vuinimfals, Engilscalcus, frater Gurcensis episcopi, Magonus de Scalach, Luituinus praepositus, Eberhardus de Libitz, Durich de Dietrammingen, Vuifius de Pongouue, Egilbertus Castellanus, Eberhardus de Prifign, Mirabilis natus de Arizberg, nepos imperatoris Henrici.

Conradus II. Anno MCCCXVIII. CHYONRADVS Romanorum rex secundus.

Anno MCCCXIX.

Anno MXXL

Innocentius papa, Anno MXXCL Innocentius papa dedit privilegium ecclesiae Richerspergenti, petitione Chuonradi archiepiscopi et praepositi domini Gerbobi, ista continens.

INNOCENTIVS episcopus seruus seruorum DEI, dilectis filiis Gerhoho Richerspergentis ecclesiae praeposito, eiusque fratribus tam praesentibus quam futuris regulariter substituendis in perpetuum. Piae postulatio voluntatis est: tu debes prosequente compleri et iussis petitionum desiderijs congruum decet nos impertiri suffragium. Eapropter dilecti in domino filii, venerabilis fratris nostri Conradi, Salzburgensis archiepiscopi, precibus inclinati, petitiones vestras rationabiles libenter admittimus, et monasterium vestrum, quod est in episcopatu Patanen[si] et fundo Salzburgensis ecclesiae situm, in quo diuino mancipati estis officio, sub apostolica sedis ac nostra protectione suscipimus et praesentis scripti privilegio

communimus. In primis siquidem statuentes, ut tam in uestro quam in monasterio sanctimonialium nobis subdito, ordo canonicus iuxta B. Augustini regulam perpetuis temporibus inuolabiliter conseruetur. Praeterea quaecumque possessiones quaecumque bona eadem ecclesia praesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, DEO propitio, poterit adipisci, firma nobis uestrique successoribus et illibata permaneat. In quibus, haec propriis decimis exprimentia vocabuntur: fundum uidelet, et plebem Richerspergentem, cum decima et iure parochiali, capellam S. Martini cum suis pertinentiis; vineas in Alchah, villam Chrouuat, et reliqua praedia a Vuerenhero, loci ipsius fundatore, oblata, patellam salis in Italia, et reliqua praedia a praenominato fratre nostro Salzburgensi archiepiscopo ecclesiae uestrae collata, Hostat, et alia praedia, quae Ruopertus obtinuit; praedia, quae Fridericus domauit; praedia, quae fuerant Eglolfi et Eberhardi, cum eorum decimis ab episcopo Frisingensi nobis concessis et vineas entas in Cremela, et ea, quae dux Luitpoldus contulit, tam laborum uestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis uestrorum animalium, nullas omnino clericis siue laicis decimas a vobis exigere praefat.

Ecclesiastica nimirum sacramenta a dioecetano accipietis episcopo, uel a Salzburgensi archiepiscopo, siquidem gratiam et communionem apostolicae sedis habuerint, et si ea gratis et sine prauidate noluerint exhibere. Alioquin liceat vobis pro eorundem sacramentorum susceptione catholicum, quem malueritis, adire antipitem, qui nostra subus auctoritate, quod postulat, indulgeat. Et quia hic locus uester cornobis Richerspergentis ecclesiae principalis advocatus, ipsius quoque loci advocatus: neque ipsi, neque alicui subadvocatio eius eundem locum liceat iniussis grauaminibus, infestare. Quod si fecerit, et nobis conuerentibus, non emendauerit, consilio et auxilio praefati archiepiscopi, ipsa advocatio ab iustis auferatur, et alius loco eius substituat. Obtemperate uero, nunc eiusdem loci praeposito, uel ad alterius ecclesiae regimen transiit, siue tuorum quolibet successore, nullas ibi quolibet subreptionis astutia uel uolentia substituat, uel praeponat, nisi quem fratres communi consensu, aut pars maioris consilio secundum DEI iorem et B. Augustini regulam canonice prouiderint eligendum, sepulturam quoque ipsius loci si sepultura libe-

eius privilegium cornobis Richerspergenti.

Richerspergenti.

libe-

becram esse concedimus, ut eorum, qui se a illic sepeliri deliberaverunt, extremam voluntati et irrationi nullus obstat, nisi fuerint excommunicati, salua tamen iustitia matris ecclesiae.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum coenobium temere perturbare, aut eius bona vel possessiones auferre, vel ablatas temere retinere; minuire, seu quibuslibet indubitis exactionibus vel molestiis fatigare: sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salua nimirum Salzburgensi archiepiscopi et Patavienfisi episcopi debita iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisque persona hanc nostras constitutionis paginam sciens, contra eam venire temere tentaverit, secundo, tertioque communita, si non satisfactione congrua reatum suum correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere, de perpetrata iniquitate, cognoscat: a sacrosanctissimo corpore et sanguine DEI et domini nostri IESV Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtiori ultioni subiaceat. Adhuc etiam interdicimus, ut nemini professionis vestrae facultas sit alicuius lenitatis instidui, vel arduioris religionis obtentu, sine praepositi, vel congregationis licentia de claustris discedere. Quod si distulerit, nullus episcoporum, nullus abbas, nullus monachorum sine communium literarum cautione eum suscipiat, quando uidelicet in ecclesia vestra canonici ordinis temer, domino praestante, uiguerit. Si uero secundo vel tertio uocatus redire contempserit, liceat eiusdem loci praeposito canonice in eum proferre sententiam. Canonici autem eidem ecclesiae iuxta seruantibus, sit pax domini nostri IESV Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum iudicem praemia aeternae retributionis inueniant. Amen.

Ego Innocentius catholicae ecclesiae episcopus.

Ego Conradus Sapiens episcopus. Ego Albericus Hostiensis episcopus. Ego Stephanus Praenostinus episcopus. Ego Otto diaconus cardinalis S. Georgii ad uellum aureum. Ego Martyrius presbyter cardinalis tituli S. Stephani. Ego Boethius presbyter card. tit. S. Clementis. Ego Petrus presbyter card. de tit. pastoris. Ego Hubaldus presbyter card. tit. S. Iohannis et Pauli. Ego Vassallus diac. card. S. Eustachii. Ego Petrus diac. card. S. MARCIAE de porticu. Dat. Laterani vi. id. Iam. per manum Gerardi S. Rom. eccl. presbyteri card. et bibliothecarii indic. v.

Alrid.

Eodem anno Luitpoldus dux Bawariarum dederat priuilegium Richerspensi ecclesiae in hunc modum.

In nomine sanctae et indiuiduae trinitatis. Ego Luitpoldus dux Bawariarum.

DEI gratia; capiens haereditare beatitudinem, de qua dicitur, beatus qui intelligit super egenum et pauperem, egenorum et pauperum Christi in coenobio

Richerspensi, DEO militantium, intellexi paupertatem, simulque animaduerti quaedam eorum praedia uastata, dum exercitus, uel pater meo Luitpoldo, uel me ipso ducente, per terras eorum iret ac rediret. Unde communis a praefato praeposito coenobio Gerhoho, ad usus fratrum inibi DEO seruientium ac seruiciorum, ex nunc impofterum tradidit duo beneficia, in illa quae dicitur Laubes, cum omni utilitate ad illa pertinet.

Scientes autem quod hilarem datorum diligit DEVS et hinc sine dubio quod hilari dator, qui mensuram bonam et confertam et coagmentatam dat; uolumus et irretractabiliter decernimus, non solum ad praedicta beneficia excolenda, uerum et ad alias qualescunque utilitates fratrum

Richerspensi, duobus plangitibus aut ueliculis eorum, a modo semper in posterum patere syluam, quae uulgo dicitur Vord, sitam inter duos fluuios Campam et Chremesam, ita uidelicet, ut nullus eiusdem syluae procuratorum ab eis exigat ullum precium, seu qualescunque angariae grauamen illis faciat. Sed omnino, ut dictum est, liber introitus et exitus in eadem syluam, ac de sylua fratribus praefatis et eorum seruis pro communi ipsorum pateat. Ipsa quoque duo beneficia praesignata ita decernimus permanere libera infratrum propria potestate, sicut erant in nostra: ne uel camerariis, uel mariscalcis, seu aliis seruitores nostri, ac posterorum nostrorum in ulla sint molesti cultoribus eorum, uel de rebus curiae tra-

ducendis, uel de annona eorum perfoluenda, uel de aliis ministris huiusmodi exequendis. Haec autem traditio ad altare S. Michaelis in Richersperg, me praesente ac petente, facta est per munus comitis Luitoldi de Bleten, delegatione firma, in cuius munus delegatio eadem per manum nostram prius fuerat facta. Huius reitellus per aurem attracti sunt hi, quorum nomina subscripta leguntur.

Ozaker marchio, comes Ekkcherus, Otto de Machlans, Vuerinhart de Ingedpach et filius eius Vuerinhart, Vualfere de Regermuog, Alkuinus de Petra, Hlademar de Choufaren, Gebehart de Abbatendorf, Chadelbochus longus de Rora, Eberhart de Brundana, et Vdalricus frater eius, Harnis de Orte, Richere de Sobach, Vualter de Tobele, Ainuich de Vribaim, Hartmuth de Salzburg. Paginam uero inde

(R)

con-

conscriptam ne quis audeat violare, uel a
respuere quasi falsam, ego Luipoldus
dux impressione sigilli mei feci confirma-
ri.

Caelestinus
papa.

Eodem anno ipse Luipoldus dux Ba-
variorum obiit. Caelestinus papa Roma-
nam rexit ecclesiam.

Anno MCXLI. Chuonradus Roma-
norum rex dedit privilegium ecclesiae
Richerspergensis, ad petitionem praepo-
siti domini Gerhohi, cuius textus, ita
se habet.

Conradi II.
imp. privile-
gium.

In nomine summae trinitatis. Chuon-
radus diuina fauente clementia Romano-
rum rex. Praeceptis salutaribus moniti,
et diuina inspiratione instructi, facere no-
bis amicos de Mammona iniquitatis, eo
spe, ac fiducia, ut et ipsi nos recipiant
in aeterna tabernacula, debemus religio-
sis coenobiis propensiori cura, munimen
et auxilium providere, ut in eis commo-
rantes pauperes Christi, pro nostris pecca-
tis absolendis et regni temporalibus mo-
tibus ad aeternitatis quietem dirigendis,
ualeant intercedere apud regem regum,
cuius regnum regnum est omnium seculor-
um. Sicut ad munimen et auxilium
regularis vitae tradimus et confirma-

egenam et pauperem Richerspergensis ec-
clesiae congregationem sub regula beati
Augustini uiuentem in Richerperg coe-
nobio, in ripa Inii fluminis, sito in fundo
proprio Salzburgerensis ecclesiae in episcopa-
tu Patruensis. Vnde ad subsidium
pauperum Christi, ad idem coenobium firma
legitima delegatione tradidimus omnes
decimas, in parochia quae dicitur Pittine,
B excepta sane canonica portione sacerdotis
plebani, quas eidem plebano indiminutas
uolumus permanere in perpetuum, et ex-
ceptis decimis, uinearum in eadem paro-
chia sitarum. Decimas etiam ad idem
coenobium alterius parochiae, quae dicitur
Branberg, totam decimationem tam
de uineis, quam de agris, uel de aliis re-
bus nobis iure persoluentiam, excepta cano-

nicam portione sacerdotum, hic perpetuo
constituendum. Et quia, eadem paro-
chia de adiacenti silus Putinensis, prae-
stante domino, potest ampliari, a loco qui
dicitur Putinouue, usque ad terminos
Vngarorum, et usque ad montem Harth-
berg, in praedictis comitis Ekkeberti, cre-
scentibus ibidem noualibus, hoc statuimus,
se stabiliter in posterum conseruari uolu-
mus, ut omnia noualia, quae in sylua
Putinensis intra terminos designatos ex-
quisita, uel exquirenda, parochiae, quae
dicitur Branberg, continuabuntur, uel in
parochias nouas formabuntur, in eadem
constitutione permanentes; ita uidelicet,
ut exceptis debitis portionibus sacerdotis
plebani, decimae omnes uinearum, fru-
gum et animalium persoluantur ad praedictum
coenobium, cum integra iustitia
nostro iuri debita, et ad nostram dispen-
sationem pertinet, secundum praepcepta
canonum, quibus moueretur habere curam
pauperum. Vt autem haec nostrae dis-
pensationis pia constitutio, nulla impie-
tatis machinatione uoletur, sed in perpetuum
firmissime conseruetur, sigillo nostro
hanc paginam communiam tali sententia
concludimus; ut, si quis contra eam agens
temere tertio commotus non respuerit,
ira Dei maneat super ipsum in interitum
carnis, ut spiritus saluus fiat per poenitentiam,
sine qua, si defunctus fuerit, de perpetrata
iniquitate se reum cognoscas in tremendo
examine iudicis cernentis. Ego Romanus
Garcensis episcopus. Ego Valdricus Salzburgerensis
abbas; Ego Gotfridus abbas Admonensis.
Ego Gebeno Salzburgerensis praepositus.
Ego Chuno Chimenensis praepositus. Ego
Hugo Perthergadenensis praepositus. Ego
Gotheschalco Bademburgensis praepositus.
Ego Heribordus Ouuenensis praepositus.
Ego Lanzo Hallensis praepositus.
Ego Hugo Garcensis praepositus. Ego
Ruodbertus presbyter. Aam in calibro
Salzburg x. Kal. Nouemb. Indict. viii. Ha-
ius rei testes per aurem attracti sunt ipsi:

* Gm.

in ripa Inii fluminis, in regione Norica,
in comitatu Ekkeberti comitis, ut si quis
ministerialium ad regnum Teutonicum,
uel ducatum Bauaricum perti-
nens, praedium suum in elemosynam
dare uoluerit praedicto coenobio, rata
sit ipsa traditio et firma permaneat, ut
autem incommutabilis et inuulso per-
maneat haec nostra regalis constitutio,
communi et insigniri eam fecimus regali
nostro sigillo. Actum in ciuitate Ra-
stibona in curia celebri, cui interfue-
runt episcopi, Dietuinus episcopus card.
S. Rufinae apostolicae sedis legatus, Hei-
ricus katiponensis, Imbrico Vuurzebur-
gensis, Otto Frisingensis, Heinricus Olo-
nuuensis et laici principes, marchio Dies-
poldus Otto comes palatinus, comes Ge-
behardus de Sulzbach, comes Adalbertus
de Pogen, Fridericus aduocatus, et alii
nobiles multi. Dat. xviii. Kal. Ian.

Lucius papa.
Rainerhof-
sach monast.

Anno MCXLIII. Lucius papa Roma-
nam rexit ecclesiam. Fundatum est mo-
nasterium Reizenhaffach vi. Kal. No-
uembr.

Conradi ar-
chiep. privile-
gium.

Anno MCXLIV. Chuonradus archie-
piscopus Salzburgerensis dedit ecclesiae
Richerspergensis privilegium tale.

2. fol. 40.

In nomine sanctae et indiuiduae tri-
nitatis. CONRADVS DEI gratia, Salz-
burgerensis archiepiscopus. Beatus qui
intelligit super egenum et pauperem in
die mala liberabit eum dominus. Huius
beatitudinis et liberationis nos cupientes,
DEO praesentante, obtinere consortium,
statuimus pium intellectum habere super

conclusionibus; ut, si quis contra eam agens
temere tertio commotus non respuerit,
ira Dei maneat super ipsum in interitum
carnis, ut spiritus saluus fiat per poenitentiam,
sine qua, si defunctus fuerit, de perpetrata
iniquitate se reum cognoscas in tremendo
examine iudicis cernentis. Ego Romanus
Garcensis episcopus. Ego Valdricus Salzburgerensis
abbas; Ego Gotfridus abbas Admonensis.
Ego Gebeno Salzburgerensis praepositus.
Ego Chuno Chimenensis praepositus. Ego
Hugo Perthergadenensis praepositus. Ego
Gotheschalco Bademburgensis praepositus.
Ego Heribordus Ouuenensis praepositus.
Ego Lanzo Hallensis praepositus.
Ego Hugo Garcensis praepositus. Ego
Ruodbertus presbyter. Aam in calibro
Salzburg x. Kal. Nouemb. Indict. viii. Ha-
ius rei testes per aurem attracti sunt ipsi:

Hein-

Heinricus dux Karinthiae, et frater eius Vdalrich, Hugo de Tuers, Heinricus de Vuenge, Fridericus de Längnouue, Hornish et frater eius Marchmar, de Vizingen, Heinrich et frater eius Dietmarus de Chutebsch; Cundakar de Wualptehingen, Luuinus Castellanus, Chuno de Engilhalmigen, Megingoch filius Megingoti pincernae, Dietmar de Eicheim; Volkbold de Aschouue, Wermbar de Ottenach, Orto de Vuilern, Adilprei de Vuitenstein, Otto Nefel, Item.

CHVONRADVS, DEI gratia, Salzburgensis ecclesiae archiepiscopus, dilectis in Christo Richerspergensis coenobii fratribus orationem et perpetuam in Christo dilectionem.

De contrarietate privilegiorum, unde nos, ut audiuius, monachi Formbacenses molestant, quasi de bonis vobis collatis ipsi privilegium, privilegio nostro contrarium, a nobis habeant, nihil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestras innotescant apud DEVM, orantibus vobis pro nobis, dum utimini elemosinis ecclesiae Salzburgensis, cui deuotissimi, non solum per nunculum filialis dilectionis, verum etiam per institutam fundationis. Quia fundata est ecclesia vestra in possessione Salzburgensis ecclesiae. Faciemur quidem praedictos monachos obtinuisse a nobis privilegium per anticipationem, concambio quodam destinato, et nondum in uestibus fructuariis compensato. Sed illud privilegium non est firmatum per clericorum nostrorum subscriptiones, vel conlaudationem: quem potius cassatum est per eorum contradictionem, et iniuriam nostrorum publicam reclamationem.

Quod igitur imitatis privilegium, quod non est canonice firmatum, imo quod canonibus est contrarium, prohibente sanctorum patrum auctoritate, perpetuas alienationes decimarum fieri, de quibus alienandis contendunt praedicti monachi, quos non consensimus plus habere de iuris nostri utilitate, nisi quantum attinet ad iustam et piam recompensationem praedicti, quod ecclesiae nostrae contulerunt, quodque nos ex parte habetis per munificentiam nostram. Ut ergo firma sit posteris memoria huius nostrae contestationis, hanc paginam sigillo nostro impressam volumus apud nos conservari: quatenus in defensionem iustitiae valeat, si quis de caetero factum nostrum, quasi non iustum, accusabit, et nos per hoc molestare tentabit. Praeterea, ne ulla relinquatur litigatio occasione, inter nos et plebanos sacerdotes nostros de terminis Brambergensis parochiae, notum sit vobis nouale Gervicii militis, cum filia pertinente ab illud infra terminos eiusdem parochiae

acomprehendi, affirmasse hoc ipsum rationabili contestatione plebanorum nostrorum, quorum nomina sunt haec. Hartuicus de Lankenkirchen, Wolfram de Paima, Pabo de Vifcha, Meginauart de Niuuenkirchen, Herman de Pels.

ANNO MCXLV Eugenius II. papa con-

stitutur. *Ecclesiae iustitiae.*

Isto anno plures ecclesiae uiolenter sunt in episcopatu Ratipondenensi a Boemis, qui erant in obsidione eiusdem ciuitatis cum Heinricho, duce Bauariae et orientis. Eodem anno maxima famem erat. Nam Saturnus, qui est unus

de VII. planetis stella frigidissima naturae, ipso anno ultima parte arietis posita, praecedentes XII. uel octo annos

steriles, ac terram poene effocam reddiderat: ita ut in locis solummodo calidioribus se pinguioribus uix femina pauca, et pastum tenuem cultoribus redderet. In qua sterilitate per omnes pene terras innumerabiles hominum multitudo fame occubuit, ceteris uitam ex herbis terrae ac radicibus herbarum simul et ad arborum corticibus misere transigentibus. Quidam etiam iumentis per singulas hebdomadas sanguinem

minuere soliti, tali edulio uitam refocillabant. Haec stella XXX. solaribus annis suum contra firmamentum nitens peragit annum. Quam si sol in aestiu-

alibus signis offenderit, frigidam circa id tempus efficit, etiam in pluuiis pene hiemales conuertit. Si uero insigni, hiemalibus sol in eius frigus incurritur,

E duplicato gelu hiems solito uehementior inhorrescit, hac stella uicinitate sua ipsum quoque solem in frigiditate. Haec sane duplicatio frigoris, ex huius stellae cum sole uicinitate simul et annualis hyemis algore proueniens, maiorem terris sterilitatem importat. Si eadem stella uel in aquario, uel in piscibus, aut in

prima parte arietis consistens, sicque hiemem in Martium et Aprilem protegens, terram suo tempore aperiri et germinare non fuerit. Et haec quidem secundum astrologos dicta sunt, qui naturas rerum etiam in motibus siderum inuestigant.

Hoc eodem anno in ipsis sacrosanctae natiuitatis Christi solennitate, lugubre et miserabile ex peccato christiani populi scidit in oriente pioculum. Sanguineus enim Halapensis Syriae ac Mesopotamiae, excepta Antiochia et Damasco, princeps, Persarum uero & Medorum regis, seu Soltani uassallus, Edissam, quae nunc dicitur Roaz, unicum Hierosolymitanae ecclesiae pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum inf-

inita Sarrazenorum multitudine, circumdedit ac in ipsa, ut dictum est, natiuitate domini irrupit, cunctis ibidem cum

(R) 2 epi-

episcopo urbis Christianis in ore gladii occisis, uel miserabili captiuitate in seruitutem repectis, ecclesiis Christi et praecipue B. MARIAE semper uirginis basilicam, etiam eum in qua corpus Thomae apostoli reconditum est, ad saluatoris nostri ignominiam, intro ferens et, quae non licebat, foede polluit; nostrisque penitus exterminatis, uel tributo subactis, Sarracenos ibi ad habitandum collocauit. Tempore dehinc et anno sequenti, quidam episcopus de Siria *Habulensis* uenit ad summum pontificem *Eugenium*, non multo ante ordinatum, cum aliis legatis *Armeniorum* episcoporum, conquerens lacrimabiliter eam pontifice, periculum transmarinae ecclesiae, post captam *Edissam*, et ob hoc etiam *Alpes* transcendere se uelle dicebat idem episcopus ad regem Romanorum, et regem Francorum pro flagitando auxilio.

*Eugenii papae
privilegium.*

Anno MCLXVI. *Eugenius* papa dedit ecclesiae *Richerpergensis* priuilegium, rogatu *Chuonradi* archiepiscopi in hunc modum.

EUGENIUS episcopus seruus seruorum DEI, dilectis filiis *Gerthoho*, *Richerpergensis* ecclesiae praeposito, eiusque fratribus tam praesentibus quam futuris, regulariter substituendis in perpetuum. Desiderimus, quod ad religionis propositum et animarum salutem pertinere monstratur, animo nos decet libenter concedere et petentium desideriis congruum impertiri suffragium. Quia, sicut inuisa petentibus nullus est tribuendus effectus, ita legitima et iusta desiderantium nulla est differenda petitio. Huius rei gratia dilecti in domino filii, praedecessoris nostri, felicitis memoriae papae *Innocentii* ueligitis inherentes, nec non uenerabilis fratris nostri *Conradi*, *Salzburgensis* ecclesiae archiepiscopi precibus inclinati, uestris iustis postulationibus clementer annuimus, et monasterium uestrum, quod est in episcopatu *Patauiensi*, et fundo *Salzburgensis* ecclesiae situm, in quo diuino mancipati estis obsequio, sub beati *Petri* et nostrae protectionis suscipimus, et praesentis scripti priuilegii communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut tam in uestro, quam in monasterio sanctimonialium uobis subdito, ordo canonicus, iuxta B. *Augustini* regulam perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Praeterea, quascunque possessiones, quacunque bona eadem ecclesia in praesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, liberalitate regum, largitione principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praesente domino poteris adipisci, firma uobis uestrisque successoribus, et illibata permaneant: In quibus

hic propriis duximus exprimenda uocabulis: fundum uidelicet in plebem *Richerpergensis*, cum decima et iure parochiali, capellam S. *Martini* cum pertinentiis suis: uineas in *Ascha*; nullum *Chrouat* et reliqua praedia a *Vuernhero* loci ipsius fundatore uobis oblata: decimas *Bambergensis* ecclesiae, ac noualium *Patinensis* syluae a praedictis parochiis usque ad terminas *Vngaricus* pertinentis; uenerabilis fratris nostri *Conradi Salzburgensis* archiepiscopi priuilegio uobis firmatus; patellam *Salis*, et alia praedia ab eodem episcopo data, *Hofstat* et alia praedia, quae *Kuodbertus* iuste obtulit; praedia, quae *Friedericus* donauit, praedia, quae fuerunt *Egelolfi* et *Eberhardi*, cum eorum decimis ab episcopo *Frisingensi* rationabiliter uobis concessis, et uineas emptas in *Chremesa*, et ea quae dux *Luipoldus* iure suo contulit. Sane laborum uestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus celsis, seu de nutrimentis uestrorum animalium, nullus omnino a uobis decimas exigere praesumat. Ecclesiastica nimirum sacramenta, a diocesano suscipietis episcopo, uel *Salzburgensi* archiepiscopo, si quidem gratum est communionem apostolicam sedis habueris; et si ea gratis et sine prauitate uobis uoluerint exhibere. Alioqui liceat uobis pro eorumdem sacramentorum susceptione, catholicum, quem malueritis, adire antistitem, qui nostra fultus auctoritate, quae postulatis indulgeat. Ex quo sic locus uidetur esse institutus, ut *Salzburgensis* ecclesiae principalis aduocatus, ipsius quoque loci sit aduocatus, neque ipsi, neque alicui subduocato eius eundem locum liceat inuisiti grauaminibus infestare. Quod si feceris, uobis conquerentibus non emendaueris, consilio es auxilio praesati et archiepiscopi ipsa aduocata ab inuiti auferatur, et alius loco eius substituitur. Obuente uero te nunc eiusdem loci praeposito, uel ad alterius ecclesiae regimen transiente, siue suorum quolibet succedere, nullus ibi quolibet subreptionis astutia, seu uolentia praeponeatur, uel substituitur, nisi quem tres communi consensu, aut per consilium senioris secundum DEI timorem, et beati *Augustini* regulam canonicis prouideris eligendum. Adtendens etiam inuenerimus, ut nemini praesentis uestrae facultas sit, alicuius leuitatis impulsu uel arduioris religionis obtentu, sine praepositi uel congregationis licentia discedere. Quod si disceperis, nullus episcoporum, nullus abbatum, nullus monachorum sine communium literarum cautione suscipiar: quondam uidelicet in ecclesia uestra, canonici ordinis tenor, domino praesente, uiguerit. Si uero fructando uel seruo uacuas: redire contem-

psit.

perit, liceat eiusdem loci praeposito canoniam in eum proferre sententiam. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, us eorum, qui se illius sepeliri declarauerint, deuotioni et eorum extremam voluntati, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat, salua iustitia maioris ecclesiae. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatam ecclesiam temere perturbare, aus eius possessiones auferre vel oblatas retinere, minere seu quibuslibet vexationibus fatigare. Sed omnia integre conseruentur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, ubi omnimodo per futura, salua sedis apostolicae auctoritate, et Salzburgerensis archiepiscopi et Passauerensis archiepiscopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica seculariue persone, huius nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire tentauerit, secundo uertione commota, nisi ratum suum congrua satisfactione contenerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reatque se diuino iudicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacrosancto corpore ac sanguine DEI et domini redemptoris nostri IESU Christi aliena fiat, atque in extremo examini districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loci iussa seruauit sit pax domini nostri IESU Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inueniant. Amen. Ego Eugenius catholicae ecclesiae episcopus subscripsi. Ego Albericus Hostiensis episcopus. Ego Xmarus Tusulanus episcopus. Ego Odauianus diaconus cardinalis. S. Nicolai in carcere Tulliano. Ego Ruinerius presb. card. tit. S. Prisca. Ego Hubaldus presb. card. SS. Ioan. et Pauli. Ego Aribertus presb. card. tit. S. Anastasii. Ego Manfredus presb. card. tit. S. Stephani in Caesio monte. Ego Bernardus presb. card. tit. S. Clementis. Ego Hubaldus presb. card. tit. S. crucis in Hierusalem. Ego Guido diaconus card. S. MARIAE in porticu. Ego Petrus diaconus card. S. MARIAE in uia lata. Ego Cinthius diaconus card. SS. Sergii et Bacchi. Datus S. Petri, per manum Romani S. Rom. eccl. presbyteri card. et cancellarii IV. nonas Maii Indul. IX.

Presburgum
captum.

Eodem anno Presburg capta est, et Henricus dux Bavariae, frater regis Conradi cum Vngaris pugnavit, et uictus est.

Eberhardus
archiepiscopus
Salib.

Anno MCXLVII Choucradus archiepiscopus Salzburgerensis, canonicae uitae Richerspurgensis ecclesiae fundator, obiit v. idus April. Eberhardus abbas Biburgeris pro eo substituitur.

Reperditio
sacrae causa

Eodem anno fuit illa magna expedi-

tio Hierosolymitana, cuius haec fuit causa. Exierant illis temporibus a ciuitate Hierosolyma frequentes nuntii, personae uulgo et actae uenerabiles, et adierant curias regum ac principum, ipsumque papam Eugenium querimonia suis sollicitauerant, et uenerabilem abbatem Claraeualensem BERNARDUM, qui eo tempore clarus habebatur.

Episcoporum quoque adierant concilia, calamitates sanctae illius ciuitatis lacrymabili querimonia deponentes: qualiter uidelicet gentes finitimae sanctum illum locum infestarent: iamque nihil* intellere, quin congregatae in unum, sanctam ciuitatem et sepulcrum requiectionis dominicae, occisis habitatoribus, sibi tollerent, nisi eis a regibus Cisimarinis et a christianorum uniuersitate quantocius subueniretur. Talibus querimoniis rex Romanorum Choucradus, et rex Franciae Ludouicus, christianissima miseratione permoti, laborem sibi tanti negotii, tamque piissimi operis assumpserunt, et cum infinito exercitu, de omnibus terris christianorum ad eos confluente, uiam terraneam ingressi sunt, praeter eos, qui nauibus per mare uiam arripuerant. Tamque infinitus erat exercitus, quod ex quo gentes esse coeperunt, nunquam tantam hominum, equitum simul et pedum multitudinem in unum congregatam, fama sit. Sed, peccatis exigentibus, nihil dignum memoria a tanta multitudine actum est. Maximae namque aduersitatis eundem exercitum in esdem uia comprehenderunt. Nam labore uiae, fame ac siti in deserto quodam, per quod uersus Iconiam a Constantinopoli egressi, iter arripuerant, contactus insuper dysenteria grauissime, ac pene uniuersaliter fatigatus, simulque inopia turba confecta, morte confecti coepit: ita ut distim multitudinem fame ac morbo depastae perirent. Antea quoque, quam Constantinopolim uenissent, cum in finibus Graeciae secus mare pergerent, una diem, super ripam non uagni cuiusdam fluminis mare influentis castra locauerant; cum subito, nulla pluuia, una uiderint, ipsi praecedente fluminis idem, nescitur adhuc qua ex causa, granditer intumuit; et desuper castra praeepta ueniens, magnam partem exercitus cum tentoriis simul et plaustris secum in mare traxit, ita ut quibuslibet plaustris et utensilibus inherentes, uiui in profundum descendere. Ventum tamen tandem est Hierosolymam, ab utrisque regibus, cum quibusdam reliquis exercituum. Nam regis Romanorum exercitus, qui deserti illius labores et telis hostium euaserat, ex maxima par-

* Superflue
scribitur.

Exercitus
fieri ingens
multitudo,

interitus.

te ad paternum solum remeauerat. Sed A legatum apostolicæ sedis, dominum Octavianum cardinalem.

Anno MCLII. Dominus Babenbergensis episcopus *Eberhardus* concessit ecclesiæ Richerspurgensi, ut riuus nomine Semfinbach per terram ecclesiæ suæ transiret, firmans hoc eis priuilegio suo, quod ita se habet.

Eberhardus episcopus Babenberg. Priuilegium.

Otto Eriking inter. Inter quos etiam frater regis Romanorum, *Otto Friisingensis* episcopus fugiens, non solum calciamentis, sed et pedibus attritis; fame quoque ac gelu confectus, ad ciuitatem quandam venit, ibique miseratione ciuium reforescit; et mutuo ibi aliquibus acceptis, per mare Hierosolimam tendit. Quo peruenientes eam adeo liberam ab hostium incurfu inueniunt, ut ore proprio Romanorum rex postea dixerit; quod nunquam fere maiori pace potiri potuerint, quam tunc.

Damascus obsideret.

Tandem nam pro nihilo motu ille factus uideretur, expeditionem et obsidionem contra *Damascum* moliri sunt. Tunc rex *Chvonradus* nouum multa pecunia conduxit exercitum; et sic tres reges ad obsidionem ciuitatis processerunt. Rex Hierosolymitanus continuo, ut ciuitas obsidione cincta est, accepit a ciuibus multam pecuniam auri: imo cuprum, pro auro, ignorante rege Romanorum, et suso rege Franciæ ab obsidione recesserunt. Rex uero *Chvonradus* qui proximus muris ciuitatis castra locauerat, hoc est, intra pomeria urbis, uidens secum fraudulenter agi, et ipse, quod reliquum erat, ab obsidione recessit: et sic nullo utili negotio confecto, domum rediit.

Anno MCLXVIII.

Conradus episcopus Patavi.

Anno MCLXIX. Dominus *Chvonradus* frater regis *Chvonradi* episcopus *Pataviensis* constituitur, post *Reginbertum* episcopum, qui in expeditione Hierosolymitana in finibus Græciæ obierat IV. Id. Nouemb.

Flagrans denatur ecclesia Richersp.

Anno MCL. Dominus *Hortbunicus* de *Hagenouue* frater *Reginberti* *Pataviensis* episcopi obiit IX. Cal. Decemb. qui ipsum castrum *Hagenouue*, cum prædictis adiacentibus dedit ecclesiæ Richerspurgensi, consentiente uxore sua, nobili domina *Hiltegerda*. Quod cum episcopus *Pataviensis*, ecclesiæ suæ patronus, per episcopalem potentiam obtinere uoluisset, Richerspurgensis proposuit, dominus *Gerhohus*, cum fratribus suis, ei contradicendo multum laborauit. Peracta tandem querimonia est ad Romanum pontificem *Eugenium*, a quo commonitus episcopus iam dictus per literas, ad ultimum ipsum castrum per concambium ab ecclesiâ Richerspurgensi obtinuit, pace bona composita inter eum et præpositum fratresque loci prænominati, per

In nomine sanctæ et indiuiduæ trinitatis: Ego *Eberhardus* DEI gratia *Babenbergensis* ecclesiæ episcopus, notum uolo esse cunctis Christi fidelibus, iam præsentis temporis, quam futuræ posteritatis, quod in terra ecclesiæ nostræ, iuxta riuum *Antesin*, fecimus concambium cum præposito *Richerspurgensi* *Gerhoho*, ex conlaudatione fidelium nostrorum marchionis *Odakeri* aduocati nostri, et aliorum, quos terra eadem beneficia concessione ipso marchione mediente continebat. Concambium uero sic se habet: Riuus, nominis *Semfinbach*, longo decursu, cum multo fratrum *Richerspurgensium* labore deductus est ad claustrum *Richerspurgense*, ita ut alueus eius per terram prænotatam, prædictæ marchioni a nobis inbeneficiatam, transeat, non sine aliquanto damno. Pro quo sufficienter et plenarie nobis et ecclesiæ nostræ iure concambii recompendo a iam dicto præposito, per manum aduocati *Richerspurgensis* ecclesiæ *Regingeri*, suscepimus prædium quoddam, a *Vuigando* datum, iuxta eundem riuum, in monte *Ratinberg* et iuxta uillam nomine *Munster*, agrum unum. Vt autem firmum sit et irrefragabile iam dictum concambium, paginam hanc inde conscriptam, et subscriptione propriæ manus nostræ atque conlaudatione clericorum nostrorum, et fidelium quoque laicorum nutu corroboratam, sigilli nostri fecimus impressione signari. Ego *Eberhardus Babenbergensis* episcopus subscripsi. Ego *Vdalricus* præpositus maioris ecclesiæ. Ego *Volmarus* decanus maioris ecclesiæ. Ego *Luitpoldus* præpositus *S. Stephani*. Ego *Chvonradus* custos et præpositus *S. MARIE*. Ego *Meginhardus* præpositus ueteris capellæ. Ego *Hermannus* presbyter et canonicus maioris ecclesiæ subscripsi. Data *Babenbergæ* VIII. Kal. Octob. Indict. XIV.

Babenberg.

Anno MCLIII. Anastasius papa Romanus *Fridericus* imperator. Gmanam rexit ecclesiæ. *Fridericus* imperator, dux Sueuorum, filius ducis *Friderici*, fratris *Caonradi* regis, in regem eleuatur.

Chvonradus *Pataviensis* episcopus dedit ecclesiæ Richerspurgensi priuilegium de concambio prædicti *Hagenouue*, uicinis priuilegiis et uillæ *Rosbach*, que ita se habet. In nomine sanctæ et indiuiduæ trinitatis. Omnibus Christi fidelibus præsentibus, ac futuris notum esse cupimus, qualiter

Conradus episcopus Pataviensis Priuilegium.

ego CHVONRADVS, diuina clementia Potanienſis eccleſiæ epifcopus, eccleſiæ meae Potanienſis ſimul et eccleſiæ Richerſpergenſis commodis ac paci in præſenti et futuro proſpiciens, ex conſenſu cleri et miniſterialium noſtrorum prædictum eccleſiæ noſtræ in villa Roſbach, in comitatu comitis Bertholdi de Pogenſium, per manum eiusdem Bertholdi comitis, ex iure aduocatiæ ipſi perſentis, in manum cuiusdam nobilis uiri Vuerandi de Roumtingem, tradi rogauimus eccleſiæ Richerſpergenſi tradendam ac de iure noſtro in ius eccleſiæ illius omnimodis transfundendam, in legimum uidelicet concambium, pro prædio Hagenouue, ſuper quo inter me et iam dictam eccleſiam Richerſpergenſem conſenſio eſſe uidebatur, ſimul et pro prædio quod eccleſia Richerſpergenſis in partibus orientis in uſſa Liubes poſſederat. Hoc itaque iam dictum noſtrum prædium cum omni iure ſuo et utilitatibus quaſiſis et inquirendis ſimul et decimis in eadem uſſa iuri noſtro perſentibus, eccleſiæ præfatae tradi fecimus præpoſito et fratribus eiusdem eccleſiæ e contra prædium Hagenouue iuri noſtro recognoſcentibus et per manum aduocati ſui in uſſa Liubes, comitis Chuonradi de Pielſtaine, cum alio iam dicto prædio ſuo in ius eccleſiæ noſtræ transfundentibus. Et hæc traditio per manum aduocati noſtri Bertholdi facta eſt, nobis præſentibus ac petentibus, in uſſa Sitalchirichen, in manum iam dicti Vuerigandi.

Huius rei teſtes ſunt per aurem attracti, ex nobilibus Chadole de Sonebretesdorf, Chadole de Grunenbodemgarte, Vuerinber de Vuaiggeſtorf, Pabo de Agehufen, Vuerinhari de Iulbach, Reginger de Ride, Amelbertus de Aigeling, Adelbero de Burchartesdorf. Et ex miniſterialibus Ruodigerus, Adalbertus, Arnoldus d. Patania, Vuoltherus de Ladingen, Rapoto de Suabendorff, Gerhobo de Framelinsperge, Heinrichus Ruodolphus, item Ruodolphus, Megingoch de Pogen, Engilbertus et frater eius Otto de Stroabin. Ego Conradus Potanienſis epifcopus ſubſcripſi. Ego Ruodpertus decanus ſcripſi. Ego Heinrichus ſcolaficus. Ego Harthmodus archiepifcopus preſbyter. Ego Ruodbertus preſbyter. Ego Adalbertus præpoſitus ſancti Nicolai ſubſcripſi. Data Potanienſis. Kal. Maii.

Anno MCCLII. Eberhardus Saltzburgerſis archiepifcopus dedit eccleſiæ Richerſpergenſi priuilegium hunc mo-

dum continens. In nomine ſummæ et indiuiduæ trinitatis. EBERHARDVS DEI gratia Saltzburgerſis eccleſiæ archiepifcopus. Notum eſſe uolumus tam ſuturi quam præſentis temporis hominibus, qualiter querela domini Gerhobi, Richerſpergenſis præpoſiti, quæ aduerſus tria clauſtra, uidelicet S. Ruodberti et S. Petri ſaulæque uirginis Erintradis habitus, conſpecta eſt. Denique prædictus præpoſitus, adhuc uiuente beate memorie antecſſore noſtro, Chuonrado archiepifcopo, contra miniſterialem eccleſiæ noſtræ Heinrichus de Sachirche, depoſuit cauſationem ſuper quodam prædio in uici, qui dicitur Molin, ſuo, Richerſpergenſis comitibus, ut aſſeruit, legitime contradiſto. Sed quia prædictus Heinrichus nondum tunc hac cerminata deſunctus, tres prænominateſ eccleſias reliquis prædictorum ſuorum hæredes, renouante ſuam querelam Richerſpergenſi præpoſito, in conſpectu noſtro ex beneplacito poſitum ſic deciſa eſt contentio: ut præpoſitus maioris eccleſiæ Hugo, et abbas S. Petri Heinrichus, nec non abbaſſiſ S. Erintradis Vairas, designarent curiam quandam, iuxta Ardachirinſiam, cum ſuis perſententiis eccleſiæ Richerſpergenſis. Qua conuentione conueniente ex omnium poſitum conuenientia ordinata totalis in manum noſtram ſic eſt reſutata, ut neque præpoſitus ulterius querelam ſuam reſciſceret: neque ipſum de cætero uel præpoſitus maioris eccleſiæ, uel abbas S. Petri, uel abbaſſiſ ſa S. Erintradis, contra pactum iſtius compoſitionis inquietet. Facta ſunt autem hæc annuente nobili ſœmina Luikarda, prædictiſ Heinrichi relictæ, qua prædictorum uiri ſui uſum fructuarium tenens, pro animas ipſius remedio pie aſſenſum prædictis huius compoſitionis rationabili pacto in noſtra manu firmis firmato, et ſcriptis præſentis noſtri ſigillo inſignis cauſione roborato. Actum Saltzburg præſentibus reſſibus, quorum nemoſ ſubſcripta ſunt. Comes Luolodus de Blegen: comes Sigifridus de Pielſtein. De miniſterialibus, Sigobus de Suri-berch, Willahalm de Wueringerberge, Otto de Pongouue, Marguardus de Vhzelinge.

In fine eiusdem anni XVII. Kal. Ian. Salomonſe aſſeruit, quod Salomon dicebatur, in uicino Richerſpergenſis eccleſiæ, in prædio Manſpner ſitum, a duce Bauariæ et orientis Heinricho, pro quibusdam rapinarum querimoniis, flammis traditum eſt.

est. Cumque iam de utilitate sola agro-
rum agi potuisset, complacuit domino
castri *Erchenberst*, filio domini *Aluani*,
eiusque uxori *Chemigundi de Pœm-*
garten, nec non ipsorum filio Hein-
rico iam adolefcenti, quatenus a prae-
posito Richerspergensis domo *Gerbodo*
eiusque fratribus, praedium ipsorum in
Rospach Pataviensi episcopo *Chunione* in
concambium, pro praedio *Hagenouwe*
eis danum, aliaque praedia ipsorum ac-
ciperent: sicque uilla *Munster*, cum
adiacentibus uiculis in usum Richers-
pergensium iure concambii cederet.
Quia ipsi ab inimicis suis eam iam de-
fendere non facis poterant: sed nec
quidem iure suo eadem uilla ipsis cum
integritate iam seruiebat. Quod cum
ipsi a praeposito iam dicto & a fratribus
eius primum expetissent; ipsique et fra-
tribus propter utilitatem et pacem, quae
utrobique fieri sperabatur, complacuis-
set; res perlata est ad marchionem *Odo-*
nerum de Sira, de cuius manu iam dictus
Erchenbertus praedictam uillam *Mun-*
stuer in beneficio habuit. Adumque
est apud ipsum marchionem quinquaginta
librarum Ratiponenfis monetae,
intercessione per praepositum et fratres,
quatenus idem marchio concambio fa-
ciendo annueret. Qui et hoc fratribus
ex gratia concessit, quantum ad eum
spectabat, ut pro fundo iam dicto,
quem simul in uno loco non poterant,
in diuersis locis absque diminutione re-
dituum, iuxta suorum fidelium appro-
bationem, restituerent. Ventum est
deinde secundum ordinem ad episco-
pum *Babenbergensem Eberhardum*,
a quo marchio idem habuit beneficium.
Qui et ipse concambio faciendo intui-
tu pietatis annuit, simul ob eun-
dem consensum, praeter rationem concam-
bii, accepta ex abundantia uenerabi-
li archiepiscopo *Salzburgenfi Eber-*
hardo tertia parte decimarum noualium
in *Carinthia* uillicatione *Criuuine* dicta.
Quas uidelicet decimas legitimo
concambio ab ecclesia *Salzburgenfi*
praepositus *Richerspergensis* obtinuerat,
dato pro eis fundo annuatim ad re-
ditus duarum marcarum, piscatione uide-
licet sua in *Carinthia* in uilla *Choruuat*,
ad reditum unius marcae: itemque
manso in *Enstetal*; quem ab ecclesia *Ba-*
benbergenfi item per concambium ob-
tinuerat. Idem quoque *Babenber-*
gensis episcopus fratribus ex gratia con-
cessit, ut fundum, quem uno loco acci-
perent, in diuersis locis sine diminutio-
ne redituum restituerent, prout sui et
ecclesiae *Babenbergenfis* fideles appro-
barent. His ita compositis, imo et in-
terim dum haec fierent, praedictus *Er-*
chenbertus, assumpto filio suo *Heinrico*,

itemque *Diterico de Pœmgarten*, qui et
ipse idem beneficium, de manu marchi-
onis, quasi fratri forte obeuntis succel-
surus, acceperat: singuli tres ipsum be-
neficium resignabant marchioni, et de
manu eius fundum in *Rospach* et reliqua
bona restitutioni concambii designata,
in beneficium receperunt. Sed et ipse *Munster* res-
marchio non multo post coram rege *gauer* *epi-*
Sizzo Bant.
Friderico beneficium *Munster* in ma-
num *Babenbergenfis* episcopi resigna-
uit: itemque fundum in *Rospach*, cum
caeteris bonis concambio destina-
tis, de manu eius recepit. Deinde
petitione episcopi simul et marchionis,
per manum regis *Friderici*, principalis
ecclesiae *Babenbergenfis* aduocati, uilla
Munster cum uiculis adiacentibus,
in manum comitis *Pertoldi de An-*
decht, delegata est ecclesiae *Richersper-*
gensis omnimodis deleganda, dum pri-
mitus aequalitas concambii a fidelibus
episcopi et marchionis perspecta et
comprobata fuisset. Haec omnia anno
sequenti facta sunt, in *Longobardis*, ter-
ritorio *Brixienti* in expeditione regia,
et testes adhibiti sunt, ut plene uideretur
Dm privilegio sigillato eiusdem episcopi
Babenbergenfis, *Richerspergensis* eccle-
siae ab ipso dato, de eodem concambio.

Ano MCLIV. *Adrianus* papa IV. Ro-
manam rexit ecclesiam.

FRIDERICVS rexit in *Longobardi-*
am cum exercitu in mense octobri, pro
acceptatione imperialis coronae a *Roma-*
no pontifice.

E In eadem expeditione episcopus *Ba-*
benbergenfis Eberhardus dedit privile-
gium ecclesiae *Richerspergensis*, de fir-
mitate concambii inter ecclesiam suam et
ecclesiam iam dictam facti, ita se ha-
bens.

In nomine S. et individuae trinitatis *Eberhardi*
EBERHARDVS DEI gratias Babenber-
gensis episcopus II. Quamuis neque qui
plantat, neque qui rigat, et aliquid,
sed qui incrementum dat *DEVS*: sci-
entes tamen, quod unus quisque propriam
mercedem accipiet secundum suum
laborem; noscum fieri cunctis *Chri-*
stis et ecclesiae fidelibus cupimus, tam
praesentibus, quam futuris, qualiter
dilectissimi domini ac fratris nostri uenerabilis
Inuauenfis archiepiscopi Eberhardi,
sed et dilecti filii nostri *Gerbobi Richers-*
pergensis praepositi; nec non eiusdem lo-
ci dilectae nobis congregationis, piis posi-
tionibus annuentes, ex consensu ecclesiae
nostrae, tam ex clero quam ex ministeri-
alibus fidelium, fideles nostri *Odo-*
neri, marchioni *de Sira*, de quodam beneficio,
quod a nobis habuit, cum iam dicta *Richers-*
pergensis ecclesia facere concambium

concessimus, cupientes absque ecclesiae nostrae detrimento praesentae ecclesiae ex iurisdictione cedentium in pascuis, pratis, aliisque utilitatibus plurima commoda provenire, nostrisque ab hoc in eodem loco ad DEV M iam in vita, quam in morte, in bonum perpetuari memoriam. Itaque iam dicto Odoacre uillam, quae Munstuer dicitur, cum uiculis eidem uillae adiacentibus in manum nostram resignante, ac restitutionem concambii de manu nostra in feudum accipiente, de parte Richerspergensis ecclesiae data sunt praedia, quae iuris eorum erant in uilla, quae Rosbach dicitur, iuxta decursum fluminis, qui Chalbaba nominatur, tres uidelicet curtes uillicales cum adiacentibus molendinis, itemque manso eidem uillae contiguo, nec non et duabus partibus decimarum, de tota uilla simul et eorum uiculis quibusdam uillae adiacentibus, insuper uero et alia praedia in consensu sui fluminis, taxatis redditibus agri culti circiter XX. mansos ad rationem concambii. Haec itaque praedia cum pratis, pascuis, et siluis eidem pertinentibus, molendinis, piscationibus, aquis aquarumque decursibus, exitibus et redditibus nec non et omni generis utilitatibus. Data sunt per manum comitis Chunradi de Pilskeine, Ismaueris pariter et Richerspergensis ecclesiae advocati, atque in nomen legatarii Rogingeri de Riede nobilis uiri ecclesiae nostrae confirmata sunt, de iure praedictorum ecclesiarum in ius et ecclesiae nostrae Babenbergensis omnimodis transponenda. De parte uero nostrae Babenbergensis ecclesiae data est uilla eidem Richerspergensis coenobio contigua, quae Munstuer dicitur, cum adiacentibus sibi curtibz seu uiculis circa XX. mansos agri culti: Castro simul, quod Staine dicitur, cum agris adiacentibus et ripa ipsa: in qua situm est, quantum nos attinuit usque ad medium fluminis sui duabus quoque partibus decimarum ex eadem uilla et uiculis adiacentibus in rationem concambii deputatis. Haec itaque praedia cum pratis, pascuis, syluis, piscationibus, molendinis eidem pertinentibus, cum aquis aquarumque decursibus, exitibus et redditibus et omni utilitate quaevis et inquirenda, data sunt per manum domini nostri regis Friderici, ecclesiae nostrae advocati, et per manum iam dicti Odoacri de Stira, ipsorum praedictorum defensoris, nostra concessione et praesentia in manum comitis Periboldi de Anebach de

iure nostrae Babenbergensis ecclesiae in ius et ditionem Richerspergensis ecclesiae omnimodis transfundenda. Atque ut haec commutationis donatio firma et inconvulsa in perpetuum permaneat, sigillis nostri impressionis hanc chartam inde conscriptam signari praecipimus. Testes quoque iam dictae donationis per aures astralis funibi: Heinricus dux Saxoniae, B. Heinricus dux Carintanus, Pertoldus dux de Zaringe, Odoacer marchio de Stira. Comes Ernestus de Hohenburg, Vualterius de Mallentine, Chunradus de Tuiren, Amigo de Ahlegia, Friderich de Vuellenhaim. Interfuerunt etiam Peregrinus patriarcha Aquilegensis, Illinus archiepiscopus Treuentis, Arnoldus archiepiscopus Colonienis, Orticus Basileensis episcopus, Hermannus Constantiensis episcopus, Chunradus Vuormatiensis episcopus, Ardicio Chummanus episcopus, Geruigius Concordiensis episcopus. Vuighaldus Corbachensis ac Strabulensis abbas, Marquardus Fuldensis abbas, Adelpertus praepositus Aquensis, Otto comes palatinus de Vuitelinspach, et alii ex principibus quam Diplomati: Acta sunt haec in territorio Brixienti XII. Kal. Decemb.

ANNO MCLV. REX FRIDERICUS imperator consecratus ab Adriano papa in ecclesia S. Petri Romae.

Eodem anno dominus Otto, Frisingensis episcopus, frater regis CHVONRADI, dedit ecclesiae Richerspergensis privilegium ad petitionem praepositi domini Gerboldi, de decimis hunc modum continens.

In nomine sanctae et individuae trinitatis: OTTO DEI gratia Frisingensis episcopus uenerabili fratri Gerboldo praeposito Richersperg. eiusque successoribus canonice substituendis in perpetuum. Iustitiae ac rationis ordo deposcit, ut ea, quae apostolicae sedis moderatione fuerint ordinata, praeciso totius usurpationis excessu nulla debeant a nobis refragatione turbari. Ea propter, dilecte in domino frater, tuis postulationibus benignum praebentes assensum, sicut a sancta Romana ecclesia tibi tuisque fratribz privilegio firmatum est, ut de terris, quas propriis manibus aut sumptibus colitis, seu de animalibus uestris nullas decimas exigat: ita nos quoque tibi specialiter in terris, quas per nostrum episcopatum possides, tuo iussu labore cultis uel excolendis, seu de nutritura animalium tuorum decimas concedimus, praesentis scripti privilegio confirmamus,

(S)

sta-

statuentes ut nulla deinceps ecclesiastica secularisve persona eas invadere aut immutare qualibet occasione praesumat, sed praesentis scripti auctoritate semper tibi integre permanent, tuis tuorumque idoneis usibus iugiter profuturæ. Ut autem hæc nostra concessio firma et inviolata omni tempore permaneat, literis eam notari ac sigilli nostri impressione signari fecimus. Ego Guntherus abbas S. Stephani subscripsi. Ego Vdalricus decanus maioris ecclesiae. Ego Otto praepositus S. Andreae. Ego Hermannus praepositus S. Petri. Ego Otmarus decanus S. Andreae. Ego Bertholdus canonicus maioris ecclesiae subscripsi. Datae Frisingae per manum Rabemini.

Conradus Pataniensis episcopus, privilegium.

Anno MCLVI. Chunradus Pataniensis episcopus dedit privilegium ecclesiae Richerspurgensi de ecclesia plebali nomine Munster, in vicino eiusdem coenobii, cuius textus se habet: CHYONRADVS, DEI gratia Pataniensis ecclesiae minister, dilectis in Christo fratribus ecclesiae Richerspurgensis salutem in domino. Ecclesia Richerspurgensis, in qua DEO militatis, fratres in DEO dilecti, licet in re fundi ad archiepiscopum Salzbургensem respiciant, tamen ex ecclesiastico regimine attitulata est ecclesiae nostrae, nunc sita in diocesi Pataniensi. Quod cum ita sit, sicut nos nobis nostrisque successoribus recognoscitis filialem obedientiam, sic dignum et iustum esse censuimus, ut et nos nobis recognoscamus paternae dilectionis et sollicitudinis pastoralis piam curam. Proinde vinearum decimas, quas ex auctoritate apostolica de laboribus vestris in villa Chremeta, cum assensu praedecessorum meorum, et in eo inpraesentiarum possidetis, vobis permanere concedimus. Insuper ecclesiam plebarem nomine Munster vobis in vicino adiacentem coenobio vestro ea cautione anteceditur, ut ecclesiae praepositi, a nobis nostrisque successoribus in partem sollicitudinis vocati, praesignatae plebis habeant providentiam, super hac responsi episcopo Pataniensi. Ut autem hæc nostrae liberalitatis concessio firma vobis vestrique in posterum successoribus permaneat, praesentem chartam sigillo nostro communiri fecimus. Ego Chunradus Pataniensis episcopus laudo et subscribo. Ego Adalbertus, praepositus S. Nicolai. Ego Marquardus praepositus Nieuwenburgensis. Ego Vdalricus praepositus S. Hippolyti. Ego Hartuicus praepositus S. Georgii. Ego Heinrichus praepositus S. Floriani. Ego Adalbertus presbyter et sacrista. Ego Heinrichus scholasticus subscripsi. Data Pataniae, Indict. prima.

Eodem anno Heinrichus dux Saxoniae, filius magni ducis Heinrichi receptit ducatum Bauariae, diu sibi abdicatum, in celebri curia imperatoris Ratisspone, cum laudatione et iudicio principum.

Anno MCLVII. Heinrichus dux Saxoniae atque Bauariae habuit curiam Ratisspone; ubi comes Pertholdus de Andechs praedium Munster, quod Beum esset beneficium marchionis de Stirra ab episcopo Babenbergensi ipsorum petitione per manum domini regis Frederici in manum eius delegatum fuerat, idem comes Pertholdus petitione iam dictorum episcopi Babenbergensis Eberhardi nec non et marchionis Otakari de Stirra, in manum comitis Pertholdi de Pogen, ad fidem delegavit Richerspurgensi ecclesiae, per manum eius omnimodis delegandum, ad petitionem eiusdem ecclesiae praepositi tunc fratrum. Ipse enim comes Pertholdus de Andechs parabat se ad expeditionem in Longobardiam cum imperatore adversus Mediolanum: cuius delegationis testes hi sunt: marchio Diepoldus de Vohburg. Vualchun de Steinbach, Herman de Vohburg, Gotfridus et Nazarius de Andechs, Chaldolf de Sonnenreisdorf, Dietmar de ecclesia S. Mariae, Eberhardus de Frichendorf, Regenoldus frater episcopi Babenbergensis, Gottschalch de Hanenbourn, Chadelhoch de haute Rempoungarten, Gerhoch de Framelinsperg.

Anno MCLVIII. Imperator Mediolanum obsedit, et non post multum obsideretur. coacti ei se dediderunt. Ibi Ekkebertus comes de Pufine occisus est in nonis Augusti, qui dederat ecclesiae Richerspurgensi, antequam iret in expeditionem curiam unam Munigen dictam, et sylvam iuxta fluuium Pinca et curiam aliam in Putinowae, Eberhardus quoque de Viterum, ministerialis ipsius comitis ibidem cum eo occubuit: qui etiam deditiam dictae ecclesiae curiam Pumerdorf.

Ipsio anno obiit Hartuicus, frater Vobach archiepiscopi Erchenberti de Mosbach III. Kal. Sept. eiusdem anno. ptemb. qui dedit etiam ecclesiae Richerspurgensi praedium Vriebach cum praediis adiacentibus.

Eodem anno Eberhardus archiepiscopus dedit privilegium ecclesiae Richerspurgensi in hunc modum. In nomine S. et individuae trinitatis. Ego EBERHARDVS DEI gratia Salzburgensis archiepiscopus Gerhohus Richerspurgensi praeposito perpetuum salutem. Ea, quae rationabiliter inter personas maxime ecclesiasticas aguntur, rationabiliter quoque confirmanda sunt; ne suis occa-

Bavaria recepta Henrico.

Mediolanum obsideretur.

Comitis de Pufine liberatus in ecclesia Richersp.

Idem anno.

Archiepiscopus Salzburg. privilegium.

* MS. Ypsius

occafio in pofterum, dum minus putatur
fuboriri alicui. Notum igitur univerfis
Chrifti fidelibus effe volumus, qualiter
decimas patellae in Halla, ex dominicali-
bus noftris Richerfpengis coenobii colla-
tae, quae decimae a bonae memoriae Bal-
derico abbate monafterii S. Petri requi-
fitae et obtinetae funt, rationabili recom-
pensatione redemimus, ut eadem patella
nullas de caetero decimas perfoluat: fed
integra in ufum Richerfpengis coenobii
ad feruitium fratrum ibi DEO militan-
tium, noftra pontificali donatione permane-
at. Haec autem recompensatio facta eſt
de praediis cuiusdam Heinrici Hallen-
fis ciuis, cuius cognomen fuit Ferro. Vt
autem haec noſtra recompensatio cuiuslibet
retro temporibus ſtabilis et incommuſa
permaneant, hanc inde paginam conſcribi,
et ſigilli noſtri impreſſione muniri iuſſi-
mus. Aſſum in ciuitate Salzbουργis
XII. Kal. Septemb. Ego Eberhardus
Salzbουργenſis archiepiſcopus ſubſcri-
pſi. Ego Hugo praepoſitus. Ego Hein-
ricus decanus maioris eccleſiae. Ego
Heinricus abbas Salzbουργis. Ego
Heinricus prior S. Petri. Ego Alber-
tus Houenſis praepoſitus. Ego Megin-
bardus capellanus et notarius ſubſcripſi.

Adriani pa-
pas privilegi-
um.

Eodem quoque anno, Adrianus
papa dedit eccleſiae Richerſpergenſi
privilegium tale: ADRIANVS, epi-
ſcopus ſeruus ſeruorum DEI, dilecto filio
Gertho praepoſito Richerſpergenſis ec-
cleſiae, ſalutem et apoſtolicam benedictio-
nem: Eſſedum iuſta poſtulanſibus indul-
gere, et vigor aequitatis, et ordo exigit
rationis. Ea propter, dilecte in domino
filii, Gerthohe, petitioni tuae gratum im-
perſientes aſſenſum, eccleſiam ipſam cum
omnibus bonis ſuis, quae in praefenta-
ram iuſte et canonice poſſidet, aſſum in fu-
turum iuſtis modis DEO propicio pote-
ris adipiſci, ſub beati Petri et noſtra pro-
tectione ſuſcipimus. Specialiter autem
Munſture ac Steine cum omnibus per-
tinentiis ſuis eidem eccleſiae, ſicut ea ve-
nerabilis frater noſter Eberhardus Ba-
kenbergenſis epiſcopus in concambium
rationabiliter dediffe cognoscitur, et pa-
rochiam de Munſture, quae venerabilis fra-
ter noſter Chvonnradus Patavienſis epi-
ſcopus rationabili providentia eccleſiae
Richerſpergenſi conceſſu, auctoritate apo-
ſtolica confirmamus, et praefentis ſcripti
patrocinio communimus. Sepulturam
quoque ipſius loci liberam effe concedi-
mus, ut eorum deuotioni et extremae vo-
luntati, qui ſe illic ſepeliri delibera-
uerint, niſi forte excommunicati ſint, vel in-

terdicti, nullus obſtaſt: ſalua tamen
iuſtitia parochialium eccleſiarum, de qui-
bus mortuorum corpora aſſumuntur.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam noſtrae praedictis, confirmatio-
nis et conceſſus infringere, aut ei ali-
quaenus contraire. Si quis autem hoc
attemperare praefumpſerit, et ſecundo ter-
tione communis reatum ſuum digna ſa-
tisfactione non emendauerit, indignatio-
nem omnipotentis DEI, BB. Petri et Pau-
li apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum,
et excommunicationis uinculo inſodandum.
Data Anagninae XVII. Kal. Septemb.

Anno MCLIX, dum eſſet imperator *Crema* ob-
in obſidione Crema, dominus papa A-
drianus defunctus eſt apud Anagninam
II. Kal. Septemb. corpus eius Romam
allatum. IV. non. Septemb. eſt humatum.
Poſt hunc duo ſunt electi qui ſe papas di-
xerunt: Ruolandus, tunc cancellarius S.
Rom. eccleſiae, qui fuit ab omnibus fere
cardinalibus electus, praeter duos, et duo-
decimo die poſt electionem ſuam a legiti-
mis ordinatoribus conſecratus, qui et
dictus eſt Alexander. Et Octavianus
presbyter card. S. Coeciliae; qui a duo-
bus tantum cardinalibus fuit electus,
Ioanne uidelicet de S. Martino, et Gui-
done Cremenſi, et in prima domini-
ca menſis Octobris eſt conſecratus, a
Tuſculano epiſcopo Imaro cardinale,
non legitimo tamen ordinatore, qui et
dictus eſt Viſtor. His ita promotis, im-
perator indixit generalem curiam pa-
piae celebrandam omnibus imperii
principibus, tam Teutonicis quam Lon-
gobardis, ad quam etiam ambos electos
pontifices inuocauit, ut ubi ex ſententia
et conſilio orthodoxorum inter eos lis
et contentio decideretur.

Alexander

et Viſtor pa-
pas.

Anno MCLX. Crema capta, deſtructa
et cremata eſt. Quo ſaſto, imperator
ſtatim Papiam uenit cum epiſcopis et
principibus, qui congregati erant, et in
nonis Februarii curiae et colloquii ini-
tium habetur, et poſtex dies in hoc de-
morantur: fuiſque diſſenſio aliqua diu
inter ipſos; quibusdam hunc, quibus-
dam illum papam confirmare uolenti-
bus. Tertia itaque idus Febr. quia nec
Alexander uenerat, nec legati eius,
nec aliquis pro parte eius firmiter ſta-
bat; imperator omnes epiſcopos con-
uocans, in hunc eos conſenſum deduxit,
ut omnes Viſtorem papam ſuſcipe-
rent, et ſtatim ſequenti die II. Kal. Febr.
ab ipſo imperatore et epiſcopis ſuſcipi-
tur et inthronizatur, in monaſterio S.
Syri imperatore frenum equi, et ſtium
ſellae illius tenente, et eum de equo
ſuſcipiente, et ad altare una cum pa-
triarcha Aquilegenſi Pilegrimo inter
manus eum deducente. Alexander au-
(S) 2

tem

tem cum omnibus cardinalibus suis in Aulicium de iure subaduocatorum, Franciam deueniens ibi morabatur. hunc modum continens.

Eberhardi
archiep. Salz-
burg primi-
legum.

Ipsō anno Eberhardus archiepiscopus dedit privilegium ecclesiae Richerspergensis, de ecclesia Brambergensi, ita continens: EBERHARDVS DEI gratia ecclesiae Inuauensis archiepiscopus dilectis in domino filiis, Gerthoho Richerspergensis praeposito et eius fratribus salutem et sinceram in Christo dilectionem. Quia nostri est officii, ut in dispensatione nobis credita religiosas et in DEI seruitio deuotas personas manuteneamus et conseruamus, nobis in hoc tanto deuotiores existimus, quanto uos attentius in DEI seruitio et religionis obseruantia studere cognoscimus. Unde concessionem in Brambergensi ecclesia, uobis uerbo nostro factam scripto quoque nostro firmatam, decernimus, uobis uestrisque successoribus inuiolabilem permanere, ut uidelicet unus de uestris curam plebis administraret, salua in omnibus iustitia nostra, nostrorumque successorum. Adiciamus etiam, ut si, quod absit, persona, de uestra congregatione in hoc ministerium assumpta, uel in religionis disciplina, uel in communi gregis prouidentia; uel in dilectione ac fidelitate ergo claustrum suum custodienda minus, quam oportet, cauta inueniatur, et secundo ac tertio coram archiepiscopo communis, non reppererit, utique notata non emendauerit, liberum sit praeposito, confulto priuim Salzburger archiepiscopo, cum eius consensu personam illam retrahere ad claustralem districtiorem, atque in eius locum subrogare alium de manu archiepiscopi; regulariter inuestiendum, nec tamen a regulis claustris, quantum nostra concessio firma et inuiolata imposterum permaneat, chartam hanc inde conscriptam sigillo nostro communiri fecimus. Data Salzburgi v. idus Iunii Ego Eberhardus archiepiscopus subscripsi. Ego Hartmannus Briximensis episcopus. Ego Romanus Gurcensis episcopus, Ego Hugo praepositus. Ego Henricus decanus maioris ecclesiae. Ego Henricus abbas Salzburger. Ego Valericus Chimensis praepositus subscripsi.

Aduocatio Ri-
cherfpergensis
inter inuadi-
tos.

Eodem anno Vdabicus de Studtze, filius domini Rengeri de Riede, aduocatus Richerspergensis ecclesiae, post mortem patris, ipsam aduocatiam uolenter inuadit xi. Kal Aug. et non modica grauamina ipsi ecclesiae, contra uoluntatem praepositi et fratrum fuscitare tunc conatus fuit, sed non post multum ad pacem firmam et concordiam rediit. Perlatam tamen tunc est querimonia de ipso grauamine a praeposito et fratribus ad archiepiscopum Eberhardum, qui dedit eidem ecclesiae pri-

uilegium de iure subaduocatorum, hunc modum continens.

EBERHARDVS DEI gratia Salzburger ecclesiae archiepiscopus. Pa-
storalis est officii, murum se ponere pro do-
mulo Israel, maxime ad DEO famulanti-
um personarum protectionem, contra in-
cursum malorum. Qua consideratione
B prae oculis habita, cum fratres coenobii
Richerspergensis patenter graues infe-
stationes, a quodam subaduocato contra Subaduoca-
sas et ius introducto, nos eiusdem coeno-
tias.
bii privilegia consideramus, in quibus
hoc patenter animaduertimus, quod
praedictus locus a beatae memoriae
Vuerinhero, et nobili eius uxore Diet-
pirga sic est fundatus, atque a sanctae
recreationis Gebehardo archiepiscopo,
antecessore nostro, ea conditione in ius et
patrocinium Salzburger ecclesiae susce-
ptus, ut nullus eiusdem loci su aduocatus,
nisi principalis ipsius metropolis Salz-
burger ecclesiae aduocatus, qui uidelicet de
beneficio principalis aduocatus sibi col-
lato praedictum coenobium sine omni gra-
D uamine defendat, contentus nimirum ius-
titia banorum, quorum duo in usum
praepositi et fratrum, tertius in usum
ipsius aduocati cedat, non quod ipsum ter-
tium banum cuiquam inbeneficiandi po-
testatem habeat, quanquam illum, pos-
quam acceperit, cui uoluerit, possit dare:
sed nec subaduocatum iure beneficiis con-
stituat illic. Vt ergo libertas loco illi a
fundatoribus destinata, et privilegia apo-
stolicis confirmata, inconcussa permaneat,
nos quoque praesenti pagina sigillo nostro
communis omnino interdiximus, ne loco
illi ullus deinceps a principali aduocato per
ius beneficale subaduocatus ponatur:
quoniam subaduocatus tales tam synoda-
libus, quam etiam imperialibus iudiciis
adiudicatae sunt. Sane hoc annuimus,
ut si praepositus eiusdem loci expecterit
aliquam sibi destinari a principali aduo-
cato, qui ut eius inibi uicem agat, committatur ei talis procuratio absque iure
beneficali, quandiu placet praeposito et
congregationi: cui si fuerit grauis, aut
iniustus, remoueatur et utilior in eius lo-
G cum simili tenore statuatur, ea libertate
permanente, ut colonis eiusdem loci nulla
censualis exactio imponatur: neque in dena-
riis, aut aliquolibet grauamine. Quo-
niam a salubris grauaminibus bucusque lo-
cus ille fuit immunis, excepto solo tempo-
re schismatis, quo schismaticus Perthol-
dus, Tiemoni archiepiscopo superpositus,
con-

cundem locum laicis indeneficiando, et canonicos regulares inde fugando, quorundam gravamina illic suscitavit, quas beatae memoriae Chuonradus archiepiscopus proximus antecessor noster furti manu submovit, et pristinam libertatem atque regularem vitam loco illi renouavit: in qua iam per annos circiter XXX. quiete bona fruent permansit eiusdem loci congregatio, propulsante iniquorum violentia iam dicto Chuonrado archiepiscopo.

Qua libertate loci ipsius provocati nobiles quidam Christi fideles, bona et praedia sua eidem coenobio consulerunt, qui etiam eorundem praediorum advocatias a principalis advocatia segregaverunt, et talibus advocatis destinaverunt, quos pro sui vicinitate utiles aestimaverunt ad respondendum in colloquiis iudicialibus, in quibus non auditur subadvocatus, et res periclitari poterit, si legitimus advocatus defuerit. Igitur advocatiae hucusque a principali advocatia segregatae sic maneant inopertum, sicut hactenus manserunt, absque insulto et iniurio advocatorum gravamine. Quod si et illi sentaverint contra voluntatem praepositi suscitare, sciant se iudicio divino puniendos, et humano quoque, in quantum possibile ac iustum fuerit, arcendos. Causae vero huius quaestionem, et veritatis investigationem quo firmiter esset nostra institutio in celebri colloquio Halle habito, querrimoniam praepositi Gerhobo moventis, pervadimus, assentientibus illic nostris fidelibus, quorum plurimi aderant, nullo iure beneficii posse, aut debere subadvocatum loco praedicto institui, concordant in hoc ipsum iudicio synodalis auctoritatis, et imperialis maiestatis. Si quis igitur huius nostrae paginae tenorem temere violare, aut infringere praesumpserit, non secundo ac tertio commonitus emendaverit, sciat se DEO et iudicibus ecclesiae rationem redditurum, et poenas condignas subiturum, ac nisi ante finem vitae suae resipiscendo satisfecerit, christiana sepultura cariturum: sicut in Remensi concilio statutum est, praesidente papa Eugenio, cuius decretum illic, universo concilio approbante promulgatum sic se habet: auctoritate apostolica prohibemus, ut nullus advocatus praeter beneficium antiquitus constitutum, aliqua sibi accipere, vel usurpare praesumat: subadvocatos vero vel exactores eorum modis omnibus ab ecclesiarum infestationibus removeri praecipimus. Quod si quis contra hanc nostram prohibitionem attentare praesumpserit, christiana carcat sepultura, huius apostolice decreto, etiam imperiale concordat edictum, ab imperatore Fried-

rico universis imperiis sui principibus indictum, et scripto comprehensum, quod ita se habet: Illicitas etiam exactioes, maxime ab ecclesiis, quarum abusus iam per longa tempora inolevit, per civitates et castella omnimodo damnamus et prohibemus et, si factae fuerint, in duplum reddantur. His fultis auctoritatibus, etiam hoc nostrae salubri constitutioni anneximus, ut nec ipse principalis advocatus, nec aliquis ab eo missus, praedictum coenobium gravare praesumat, servitia immoderata illuc exigendo, aut placita nimia illic statuendo, sed, quoniam necesse fuerit, ipse advocatus, vel eius missus, non nisi praeposito advocante, ac servitium decens praeparante, adveniat et placitum suum iuxta beneplacitum praepositi et congregationis illic habeat, causa idonea exigente, quod ex inde rarissime continget. Quia principalis illic advocatus sic est angustus, ut vix contineat manfos XII. cultus terrae, aut paulo plus.

Quia reliqua ipsius coenobii praedia in segregatis, et ut est praenotatum, advocatis comprehensa sunt, quoniam aliter ab impugnantibus defendi non poterunt. Unde etiam volumus et statuimus, ut propter futuras contelas, praedia, quae DEO miserante, inopertum loco accesserint, assignentur advocatis talibus, a quibus in placitis iudicialibus proloqui defensionem possint et vicino habere: ne longinquas advocatos advocandi vel impossibilitatis vel difficultatis in detrimentum veniat, et ausente legitimo prolocutore, praedia, quae impugnantur, ecclesiae perdat, quod frequenter accidisse compertimus. Praedicto autem colloquio nostro super ista quaestione habito, in loco qui dicitur Halle idonei approbatores interfuerunt, quorum ista sunt nomina: Hugo praepositus maioris ecclesiae Salzburgenfis, Henricus abbas S. Petri, Vdalricus Chimensis praepositus, Octmarus Hallensis praepositus, Henricus Gorzenfis praepositus. Laici nobiles: Chuonradus comes de Pilsstene iunior, Erchenbertus de Mosbach, Burchardus de Steine, Karolus, ministeriales ecclesiae Salzburgenfis, Harthimicus Castellanus, et Marguardus frater eius, Otto et Vulsinus de Pongouue, Eckehardus de Tanne, Luitpold de Vualde, Willelhelmus Chuonradus de Chaitheim, Pabo, Rudgerus castellanus Hallensis, Ortbo, Henricus, Albertus, Henricus Loubez, Hugo, Otto. Data Salburge XIV. Kal.

Septemb. indit. VIIII.

Anno MCLXII.

Exemplar privilegii, quod dedit archiepiscopus Salzburgensis Eberhardus episcopo Bubenbergenfis Eberhardo in continentiis.

EBERHARDVS, DEI Gratia Salzbur-

gen-
Eberhardi
Salib. ar-
chiep. datam
episcopo
Bachurg.

Subadvocati
remati.

gensis ecclesiae archiepiscopus, Eberhardus Babenbergensis ecclesiae antistiti devotas orationes cum fraternae dilectionis obsequio. Causam semel decisam recusari non conuenit, maxime inter ecclesiasticas personas, prout nouit prudentia uestra. Fuit autem quaedam contentio inter ecclesiam Salzburgerensem, de tertiam parte decimarum quorundam noualium in monte, qui dicitur Griuinberg, quae hoc modo, sicut nobis, decisa est, ut nos competentem recompensationem accepta, ipsas decimas noualium iam cultorum et adhuc excolendorum, in praedicta uidelicet uisitatione per nostram confessionem et confirmationem possideret ecclesia Babenbergensis in perpetuum. Quod ita factum est. Nam et nos ex parte uestra et fratrum Richerspergensium competentem recompensationem, uidelicet Houbam unam in Enital, et piscationem quandam in uilla, quae dicitur Chrouuat, accepimus, et ecclesiae Babenbergensis praedictas decimas firmauimus domini episcopi Gurcensis et aliorum ecclesiae nostrae fidelium amittente consilio et assensu. Nunc uero idipsam firmantes praesenti scripto sigilli nostri impressione roborato, rogamus, ut fratres nostros Richerspergensis ecclesiae canonicos, quorum causa contra actum hunc fecimus, de cetero non inquietetis, aut ab aliquo uestrorum finitis inquietari, quasi de uergio isto adhuc pendulo, cum et uos possidatis decimas praenotatas et non habeamus recompensationem taxationem. Ne autem posthac in dubium reuocetur, quod rationaliter cum assensu et collaudatione praetorum ecclesiae nostrae actum est, praesens pagina sit in testimonium et testamentum firmissimum. Data Salzburgi 4 idus Iulii anno MCLXI.

Einad priuilegium ecclesiae Richerspergensium.

Ipsa anno Eberhardus archiepiscopus dedit ecclesiae Richerspergensis priuilegium in hunc modum: In nomine sanctae et individuae trinitatis. EBERHARDVS DEI gratia Iuuauensis archiepiscopus. Praedecessorum statuta iusta et rationalia successores debent inuoluntate custodire, maxime uero conducunt ad augmentum religionis et sustentamentum DEO seruientium. Ea propter nos considerata beatae memoriae praedecessoris nostri Chuonradi archiepiscopi largitione in decimis duarum parochiarum Patinensis et Brambergensis atque noualium uicinorum, partim cultorum, partim excolendorum, in usum coenobii Richerspergensis, concessione ipsius ratam habemus, et in perpetuum ratam uolumus et decernimus habendam. Quia in eiusdem praedecessoris nostri priuilegio termini austeriales huius donationis ambiguo nomine nuntius Hartberg sunt praefixi, et exinde suis occasio contentio- nis inter collectores decimarum nobis et

praedictis coenobio pertinentium, cetero- rem praefigimus terminum, uidelicet flum- num, qui dicitur Pincab, usque ad cuius ripam noualia in silua Patinensis ad praesens culta, et in posterum colenda, excepta canonica portione plebanorum in decimis fructuum terrae atque animalium promouent in usus fratrum regulariter conuersantium in praefato coenobio. Quaecumque autem secularis aut spiri- tualis personae, quod a beatae memoriae praedicti antecessoris nostro pie ordinatum et a nobis nihilominus pie ad cultum pie- tatis roboratum est, aliquo modo in irri- tum duxerit, atque in hoc praefatum co- nobium temere perturbauerit, et secundo ac tertio communita non resipuerit, iram DEI sentiat in internum carnis, ut spi- ritus saluetur per ueram poenitentiam, sine qua si morietur, in ultimo examine reddet rationem coram summo iudice. De salubri sane dispositione nostra praesens pagina conscripta et sigillo nostro im- pressa data est in castro Strazburg. Indul. IX. VIII. Idus Septemb. Huius rei testes et collaudatores hi sunt, quorum nomina subnotauimus. Romanus Gurcensis epi- scopus. Hugo praepositus maioris eccle- siae. Godefridus abbas Admontensis, Romanus Gurcensis praepositus. Hecil, abbas Officiensis. Pilgrimus abbas S. Pauli, Vuerothurs praepositus Secequensis. Chuno praepositus Subonensis. Magister Adalbertus de Hohen. Hademar archipresbyter Frijacensis plebanus. Engelrammus de S. MARIA archidiaconus Zol. Otaker archipresbyter de Viscab. & capitulum Frijaci habitum, cuius in audien- tia causa haec fuit propositio, quo et an- nuente per consilium rationaliter acta est, praedicti coenobii praeposito Gerbobo eligente potius consilium quam iudicium. Item aliud priuilegium, quod dedit idem archiepiscopus praefatae eccle- siae, quod ita se habet.

EBERHARDVS DEI gratia Salzbur- gensis ecclesiae archiepiscopus, dilecto fra- tri Gethoho Richerspergensis praeposito, eiusque fratribus in perpetuum. Dis- pensatio nobis, ut apostolus ait, credita est, unde in commisso fidelis non solum in spiritualibus, uerum etiam in temporalibus fidei dispensatione uti uolumus. Ita- que fratres charissimi, nobis uestrisque successoribus in posterum, quaecumque a beatae memoriae Chuonradi archiepi- sco uestris uisibus donata sunt, nos rata nobis et illibata esse uolumus. Quocir- ca donationem patellae, quam idem praedecessor noster nobis in Halle fecit, non solum ratam esse uolumus et firmam, uerum etiam ampliamus, addendo nobis eiusdem patellae decimationem, quae pridem ad abbatem B. Petri pertinet, inde per legitimum concambium in no- strum

aliud.

nostram potestatem redacta collaudatio-
nem fratrum nostrorum clericorum et fi-
delium laicorum ministerialium nostra
vobis donatione obvenit. Vt ergo firma
sit haec nostra largitatis dispensatio, pa-
ginam hanc inde conscriptam, nostra sub-
scriptione, atque sigilli nostri impressione
firmamus. Ego Eberhardus DEI gratia
Salzburgerus archiepiscopus subscripsi.
Ego Heinricus abbas S. Petri subscripsi.

*Lit. inter Hen-
ricum ducem
Bavariae
et episc.
Ratisbonae
composita.*

Eodem anno Heinricus, dux Bauariae
et Saxoniae contra Ratibonenses,
et eorum episcopum Hartibunicum du-
re pugnavit, et ab utraque parte idem
episcopatus incendiis ac rapinis valde
vastatus est. Tandem mediante Eber-
hardo archiepiscopo Salzburgeri pax
inter eos facta est. Quo in tempore
etiam imperator Mediolanenses, post
primam deditionem secundo rebellan-
tes et arma parantes, secundo cum exer-
citu obfedit.

*Mediolanum
excisum.*

Anno MCXLII. In idibus Martii
mensis ab imperatore expugnati sunt.
Ipse locus, id est Mediolanum IV. non.
April. destrui coepit, et funditus sub-
versus est praeter monasteria, impletis
urbis vallibus ac subversis turribus,
emigrantibus ex eo omnibus habita-
toribus eius.

** Haec episto-
la imperato-
ris MS. aucten-
ta, cum cer-
tum locum
non haberet
notatum, ubi
repperetur
nulla est com-
mediatione hu-
ic loco infer-
enda.*

* FRIDERICUS, DEI gratia Rom.
imperator et semper augustus Eberhardo
Salzburgeri, archiepiscopo gratiam
suam, et omne bonum. Dignum agelli-
mamus, ut hi, qui tribulationibus nostris
et imperii personarum servitio et rerum
dispendio haud minus fideliter communica-
verunt, a domino, qui consolatur nos in
tribulatione nostra, consolationis gaudia
recipiant, et felicissimis euenibus nostris,
ac gloriosissimis triumphis, quales nulli
antecessorum nostrorum concessos effec-
dimus, grata vicissitudine participens et
congratulemur. Tuas ergo dilectioni,
quae omnem bonorem nostrum fructuando
pectore anhelare, luce clarius constat, si-
gnificandum duximus. Quia in uirtute
DEI, per quem reges regnant, et po-
tentes faciunt iustitiam, felicem et glorio-
sam de Mediolano uictoriam cum pleni-
tudine honoris adepti sumus. In Kalendis
enim Martii, prima uidelicet die mensis,
hostis imperii Mediolanum, summa
omni simulatione fraudis, qua in prima
deditione dolose nos circumuenit, summa
necessitate famis et mediae coacti, ad
curiam nostram apud Laudam uenerunt,
et nudos gladios in ceruicibus suis de-
ferentes, et maiestati nostrae reos se esse
proferentes, personas, res ipsamque ci-
uitatem, absque omni tenore, et sine ali-
qua conditione interposita, in nostram po-
testatem cum plena deditione reddidere.
praeterea IV. nonas eiusdem mensis Me-

*Mediolanen-
sem submis-
sa.*

diolanenses cum omni militia et viribus ci-
uitatis ad nos redeuntes, vexilla et inui-
ersa signa bellica, clauisque ciuitatis et
consulatus dignitates, maiestati nostrae
reignauerunt, resutantes omnia genera
armorum, omnem potestatem, nisi quam
cum gratia et permissione nostra possent
obtinere, iurauerunt insuper quaecunque
eos iurare fecimus, scilicet, quod uniuersa
mandata nostra, sicut de personis et re-
bus et de ipsa ciuitate ordinaremus, bo-
no fide et sine fraude obseruarent, et de
his omnibus obseruandas cccc. obfides
meliores et maiores de ciuitate nobis de-
derunt. Ex sententia ergo diuina, cuius
iudicia abyssus multa, qui frangit omnem
superbum, ne de caetero praedictis hosti-
bus occasio malignandi, et facilius rebel-
landi praestetur, fossata complanamus,
muros subuertimus, turres omnes destru-
imus, ipsamque ciuitatem in ruinam et
desolationem, sicque ad promouenda alia
negotia, et ad plenariam imperii refor-
mationem exercitum nostrum et iudices
aquilas feliciter conuertemus. De cae-
tero dilectos et fideles nostros nuncios, O.
Veronensem episcopum et C. Cappelletum
nostrum in occursum sibi apud Tridentum
transmisimus, qui iuxta magnificentiam
imperii et honorem tuum ad curiam no-
stram te perducant.

Eberhardus archiepiscopus Salzbur-
genis, qui solus cum Alexandro papa
stabat, iam saepe uocatus ab imperato-
re, uenit Mediolanum, cum adhuc ipse
imperator in destructione eiusdem ci-
uitatis ibi moraretur, et honorifice ab
eo susceptus esset simul, cum episcopo
Hartibunno Brixinensi, praepositus
quoque Richerspergensis magister Ger-
boldus, qui etiam cum archiepiscopo
Euerardo uenerat, benigne et amabili-
ter et ab ipso imperatore et ab epis-
copis, qui cum eo ibi erant, suscep-
tus et habitus est; et de omnibus, pro
quibus uenerat, ab imperatore exaudi-
tus est: praecipue tamen de querimonia,
quam de expulsiōe duorum Ger-
manorum suorum de ciuitate Augusta
aduersus episcopum eiusdem ciuitatis
habuit: ad quem etiam literas imperia-
les, quales uoluit, ibi accepit, de res-
titutione scilicet omnium bonorum mo-
bilium et immobilium, quae illis duo-
bus Germanis suis, canonicis Augusten-
sis ecclesiae, ab ipsis concanonis suis et
ab episcopo ablata erant. Qui etiam
fratres primi omnium in regno Teuto-
nico periculum schismatis passi sunt,
dum de sedibus suis ab ipsis confratri-
bus suis tanquam proscripti imperato-
ris et excommunicati Othauiani uel Vi-
ctoris nudi expulsi sunt, dum uniuersorum
generale concilium appellasset.

*Archiepiscopus
Salzburgerus
solus papa
Alexandro
fidelis.*

Cum itaque archiepiscopus, ut supra
di. uenit ad imp.

dictum est, Mediolanum uenisset, imperator eunt in publicum uocans, multis eo praesente et omnibus, qui cum ipso uenerant, de malo schismatis proposuit, multaque pro parte ac defensione *Victoris* prolocutus est. Cum autem et archiepiscopus ad omnia constantissime respondisset, ac plurima pro parte *Alexandri* dixisset; tandem, inter se non conuenientes, quia nec imperator episcopis ipsis consentiebat ad partem *Alexandri*; nec ipsi in partem suam aliquo modo inclinabantur, ad ultimum cum gratia ipsius imperatoris et cum pace ambo episcopi cum suis dimissi sunt.

*sed re infecta
deseruit.*

Tunc ipse imperator dedit ecclesiae Richerspergensis priuilegium, ad petitionem praepositi eiusdem loci magistri Gerhobi, interuentu Eberhardi, archiepiscopi Salzburgensis et Eberhardi Babenbergensis, atque Harthmanni Brixinensis episcoporum, cuius textus ita se habet.

Super imperialem aduocatum

In nomine sanctae et indiuiduae trinitatis: FRIDERICVS DEI gratia Romanorum imperator augustus, Gerhoho Richerspergensis praeposito et successores eius in perpetuum. Si loca sancta honoramus, et DEO seruicium quieti pro nostro iure prouidemus, credimus per hoc et summae diuinitatis gratiam repropitiare, et coronam imperii lapidibus illis uere preciosis exornare, qui ingiter afflumi ac fulgent ante DEVM, et subnobis praestantem tuitione tranquilla ei pace tam pro nostra, quam pro sua salute deseruiunt. Vnde notum esse uolumus nostris fidelibus uniuersis, tam futuris quam praesentibus, quod nos benigno assensu ammentes piis et iustis postulationibus tuis, Gerhobe, Richerspergensis praepositi, interuentu fidelium nostrorum, uidelicet Eberhardi Salzburgensis archiepiscopi et Eberhardi Babenbergensis, et Harthmanni Brixinensis episcoporum, ipsum Richerspergensis coenobium canonicorum regularium in comitatu Periboldi comitis de Andechs, iuxta fluium Enusitum, in pago quem trans fluium Antefin, a quodam nobili uiro Vuernohero fundatum, et ecclesiae Salzburgensi iure proprietatis collatum, salua in omnibus archiepiscopi Salzburgensis, quae praedicta est, iurisdictione, nos in nostrae imperialis maiestatis et omnium successorum nostrorum, regum et imperatorum tutelam suscepimus, statuimus et firmiter praecipientes, secundum antiquam et primitiuam illius loci libertatem, ab ipso fundatore collatam et priuilegiis uenerabilium archiepiscoporum Chvonradi et Eberhardi roboratam, ut nullas aduocatum siue ipsius loci, siue praedictorum ad ipsum locum per-

Atinensium praesumas, aus facultatem habeat illis subaduocatores ordinare, sub titulo beneficiariae concessionis aut exactiones et grauamina indebita fratribus praedicti loci, seu ministratoribus, aut colonis superimponere. Quod si quandoque ex de subdaco consensu praepositi et fratrum, principales aduocati aliquem ibi procuratoris officio subsecundauerint, ultra beneplacitum praepositorum, qui pro tempore ibidem praesuerint, et fratrum suorum in administratione aduocaciae nullatenus permaneant. Adiciamus autem et imperialis maiestatis auctoritate ac lege in perpetuum ualitura statuimus, ut bona praedicti coenobii siue collata, siue aditus, domus praestante, conferenda, nullis inuadere, aut inde quolibet modo alienare, caus ipsam locum despoliare, seu discessire praesumas, nisi coram legitimis iudicibus iustitiam suam comprobaueris. Specialiter autem ipse locus DEO dicatus nostrae imperialis largitionis beneficio immunitate gaudeat, et nulla iudiciorum secularium potestas licentiam habeat ibi placuendi, concionandi, aut quaelibet iura secularia exercendi, quae fratrum inibi DEO militantium secundum regulam beati Augustini, quietem interrumperere ualeat, quod absi, aut disturbare. Si qua uero persona uenerarij ausu contra hoc priuilegium nostrum uenire tentauerit et secundo tertioque communita non emendauerit, banno nostro subiacet, et xxx. libras auri purissimi ad cameram nostram persoluat. Ego Valerius cancellarius uice Reinoldi Coloniensis archiepiscopi et archicancellarii recognoui. Data Papae post destructionem Mediolani 11. non. April. Indit. x. regnante domino FRIDERICO imperatore gloriosissimo, anno regni eius x. imperii uero vii.

Ipsio anno magna terrae fertilitas diuina largitate ubique erat, et abundantissima maxima omnium rerum quas terra producere solet. Tunc etiam in proximo Septembri mense in xvii. Kal. Octob. circa medium fere noctis, aut aliquid ultra, splendor quidam uel lux in modum aurorae paulatim aliquantum ueniens, repente totam terram, ut putatur, illustrasse late a multis uisus est.

Eodem anno in principio autumnii Gdux Bavariae et Saxoniae Heinrichus, nepos imperatoris Lotharii, conuocatis Bavariae principibus, habuit curiam triduanam in loco, qui dicitur * Chor. * Gerhobim prim. Ibi praepositus Richerspergensis magister Gerhohus, in audientia publica interpellauit ac monuit comitem Periboldum de Pogen, quatenus praedictum, quod dicitur Munstuer, secundum quod in manum eius deuenerat, Richerspergensis ecclesiae delegaret. Ex

DEI

DEI quoque providentia praesens **A**nam esset aliquis contradicens. Nemine igitur contradicante, ab ipso duce ac praeposito *per aures astradi* sunt plurimi testes, e quibus praecipuos conscriptimus, quorum nomina sunt haec: comes Pertholdus *de Andechs*, comes Pertholdus *de Pogen*, per cuius manum delegatio facta fuit, comes Gebardus Hallensis, praefectus urbis Ratiponensis Henricus et frater eius Otto, comes Chuonradus *de Roneng*, comes Godefridus *de Roumesperg* Chuono *de Megeling*, Henricus *de Sioniffel*, Pilgrimus *de Vuolmuusfob*, et frater eius Pertholdus, Eberhart *de Frechendorf*, Pertholdus *de Tounbrun*, Acribo *de Biburg*, Roupreth qui dicitur *Vuolf*, Henricus *de Vuido*. Ita praedium *Munfuer*, pro quo multum laboravit Richerspergensis ecclesia, ab ecclesia Babenbergensi mutatum per legitimum concambium, sigillato privilegio Babenbergensis episcopi Eberhardi antea etiam firmatum, tandem hac novissima et finali delegatione firmatum est ecclesiae Salzbουργensi et coenobio Richerspergensis.

Exemplar literarum archiepiscopi Eberhardi ad dominum] ducem missarum supra dictum est: **E**BERHARDVS DEI gratia Salzbουργensis ecclesiae archiepiscopus, glorioso et victorioso Bruu-
riorum et Saxonum duci Henrico *fronco*.
ram dilectionem et omne bonum. *Quia*
ducibus tanquam a DEO missis ad iudicium * malorum, laudem vero bonorum, * *males*
hoc debet ecclesia, ut pro eorum salute di-
nam elementiam iugiter exoret, consue-
niens est, ut et ipsi pro pace ac defensione
fidelium sanctae DEI ecclesiae laborent: unde, rogatus nobilitatem vestram, in eo
fiducia, qua vobis ecclesia Salzbουργensis
confidit, ut Richerspergensis coenobium,
quod, quantum attinet ad possessionem le-
gitimam, cum omnibus, quae ad ipsum per-
tinent, nostri est iuris et quantum ad
regimen seculare, vestram celsitudinem respicit, *specialiter* habeatis
pietati ac principatus vestro commendatum,
iure vestro contra iniuriosos defendendum et manu tenendum: dilectum quoque
fratrem nostrum Gerbubum, eiusdem coenobii praepositum, tum pro nostri
dilectione, tum pro beatae memoriae patris
vestri H. ducis, cui praepositus idem fide-
lis et familiaris existit, ut pluribus
strorum est notum: vos tanquam paternae pietatis heredes in eadem gratia foueatis et manu teneatis, in qua cum pater
vester habuit: et ubique uel eius persona, uel praedicta congregatio uestra
defensionis indiget solatio et auxilio contra iniquorum uolentias, vos eius tutelae secundum iustitiam dignemini providere. Atque hoc ipsum uicinis eius, quos

Ne-
mine igitur contradicante, ab ipso duce ac praeposito *per aures astradi* sunt plurimi testes, e quibus praecipuos conscriptimus, quorum nomina sunt haec: comes Pertholdus *de Andechs*, comes Pertholdus *de Pogen*, per cuius manum delegatio facta fuit, comes Gebardus Hallensis, praefectus urbis Ratiponensis Henricus et frater eius Otto, comes Chuonradus *de Roneng*, comes Godefridus *de Roumesperg* Chuono *de Megeling*, Henricus *de Sioniffel*, Pilgrimus *de Vuolmuusfob*, et frater eius Pertholdus, Eberhart *de Frechendorf*, Pertholdus *de Tounbrun*, Acribo *de Biburg*, Roupreth qui dicitur *Vuolf*, Henricus *de Vuido*. Ita praedium *Munfuer*, pro quo multum laboravit Richerspergensis ecclesia, ab ecclesia Babenbergensi mutatum per legitimum concambium, sigillato privilegio Babenbergensis episcopi Eberhardi antea etiam firmatum, tandem hac novissima et finali delegatione firmatum est ecclesiae Salzbουργensi et coenobio Richerspergensis.

Exemplar literarum archiepiscopi Eberhardi ad dominum] ducem missarum supra dictum est: **E**BERHARDVS DEI gratia Salzbουργensis ecclesiae archiepiscopus, glorioso et victorioso Bruu-
riorum et Saxonum duci Henrico *fronco*.
ram dilectionem et omne bonum. *Quia*
ducibus tanquam a DEO missis ad iudicium * malorum, laudem vero bonorum, * *males*
hoc debet ecclesia, ut pro eorum salute di-
nam elementiam iugiter exoret, consue-
niens est, ut et ipsi pro pace ac defensione
fidelium sanctae DEI ecclesiae laborent: unde, rogatus nobilitatem vestram, in eo
fiducia, qua vobis ecclesia Salzbουργensis
confidit, ut Richerspergensis coenobium,
quod, quantum attinet ad possessionem le-
gitimam, cum omnibus, quae ad ipsum per-
tinent, nostri est iuris et quantum ad
regimen seculare, vestram celsitudinem respicit, *specialiter* habeatis
pietati ac principatus vestro commendatum,
iure vestro contra iniuriosos defendendum et manu tenendum: dilectum quoque
fratrem nostrum Gerbubum, eiusdem coenobii praepositum, tum pro nostri
dilectione, tum pro beatae memoriae patris
vestri H. ducis, cui praepositus idem fide-
lis et familiaris existit, ut pluribus
strorum est notum: vos tanquam paternae pietatis heredes in eadem gratia foueatis et manu teneatis, in qua cum pater
vester habuit: et ubique uel eius persona, uel praedicta congregatio uestra
defensionis indiget solatio et auxilio contra iniquorum uolentias, vos eius tutelae secundum iustitiam dignemini providere. Atque hoc ipsum uicinis eius, quos

(T)

ipse

Principes Bo-
hemae du-
cem nesciunt.

Dux Bohe-
miae aduoca-
tus.

ipse nobis designauerit, attentius commen-
dare curetis, ut iam dictum coenobium ue-
strae defensionis per, nos commissam causa
DEI et vestri tueamur, contra omnes
violencias iniquas. Porro si quis aduer-
sus ipsum coenobium uel habet, uel habe-
bit querelam, uestrae sit potestatis tam
ex iure uestro, quam ex commissio nostro
causam uentilare, ac secundum iustitiam
terminare, saluo iure aduocatorum super
eiusdem coenobii praedia per nos confi-
sutorum, semoto iniquo grauamine ac
nomine subaduocatorum tam spiritali
quam seculari iudicio abiudicatorum, nisi
quantum admittuntur ex consensu eorum,
qui ecclesiam praeficiunt. Quibus etsi fu-
erint importuni, uel iniuriosi, eorundem
petitione debent submoueri: quia uocati
sunt ad istam subaduocaciae procuratio-
nem non per ius beneficij, sed per conuen-
tionem gratuiti beneficii. Atque ut
haec nostra commendatio nulla dubietate
uacillet, sed memoriale certum uobis ue-
strisque in ducatu successoribus perseue-
ret, charam hanc inde conscriptam, et
sigilla nostro communitam, in praedicto
coenobio conservari praecipimus.

Privilegium
de aduocacia.

Tunc ipse dux dedit ecclesiae Ri-
cherpergensis privilegium de ipsa adu-
ocacia tale:

In nomina patris et Filii et spiritus
sancti. Ego HENRICUS dux Baua-
riae simulque Saxoniae, a uenerabili ar-
chiepiscopo Salzburgenſi uocatus in adu-
ocaciam praedicti, quod dicitur Munstuer,
mutuati ab ecclesia Babenbergensi, cum
suis appendiciis, in privilegio Babenber-
gensis Episcopi comprehensus et in pos-
sessionem Richerspergensium fratrum legiti-
ma delegatione iure aduocati susceptis,
confirmo ipso praesenti scripto, et haec ipsa,
quam suscepi, aduocacia semper ab in-
quis granaminibus libera permaneat,
nullas ibi, uel ex parte mea, uel mihi
succedentium statuas, uel exigat sibi co-
lonis tribuendum, uel quoquomodo in
usus suos redigendum, praeter tertios
bannos, iuxta consuetudinem antiquam
aduocaciae persoluentes. Nam duo per-
tinent ad ecclesiae satisfactionem pro da-
mnis illatis emendandis. Et quia eccle-
sia in emendatione damnorum non quae-
rit nisi simplicem sibi restitui, quod tamen
leges imperiales in duplum uel amplius
iubent reddi. Si quis malefactorum in
praedio sub hac aduocacia comprehenso,
damnum fecerit, et sine auxilio aduocati,
uel eius missi, non poterit ad emendatio-
nem prouocari, uel coartari, damnum
simplicem praeposito restituas: quod uero
insuper ad compositionem illatas iniuriae
requirendum iure indicabitur, aduocato
uel eius missis in usum suum perueniat.
Quia dignus est operarius mercede sua.
Quamquam nos in hac aduocacia praeci-

pae ac solummodo caeleste requiramus
praemium, nostrisque successoribus re-
quirendum statuamus. Annociamus
praeterea, ut nulli subaduocato, uel
qualicumque principalis aduocati missi,
haec aduocacia beneficiali concedatur
iure, sed ita ei, cui praepositus postula-
uerit, commendetur, ut eodem uel con-
gregatione postulante ualeat submoueri.
Si tamen consuleris, eum esse inutilem,
aut damnosum, et hoc secundo ac tertio
communis emendare neglexeris, et au-
tem, et quod ipse non poteris emendare,
ad nostram uel successoris nostri perso-
nam referre debebis, qui ex officio adu-
cat pariterque aduocaciae non sine cau-
sa gladium portamus. Ne autem nostra
haec institutio in posterum ualeat immu-
nui, aut mutari, nostro eam sigill. robo-
ratam successoris temporibus in coenobio
Richerspergenſi uolumus conservari.

Circa hunc quoque alius anni Comitis Bi-
marchii in mense Nouembri idem
imperator iterum curiam generalem
congregauit apud Bisuntium. Et quia
Alexander iterum illuc ab imperatore
inuitatus non uenit, nec legatum mi-
isit, ipse imperator Victorem cum epi-
scopis et principibus ibi praesentibus
et libi contententibus ibidem secun-
do sua potentia confirmauit.

Anno MCLXIII. Alexander Tiranis Synodo Ti-
synodum celebrem quingentorum pa-
trum in eum contententium celebra-
uit, qui patres ex multis regnis con-
uenerant: ex regno Teutonico nullus.

Imperator quoque ipso anno ma-
gnam et iustam uindictam exercuit apud
Mogonciam, destructo penitus muro in
circuito urbis, subuerſa etiam domibus
quam plurimis ciuium, propter inter-
fectum episcopum eiusdem loci, quem
ipsi Mogoncienses fugientem in mona-
sterium sancti Iacobi, quod est foris
muros urbis, inde abstractum ignomi-
niosissime occiderunt, concremato
prius propter ipsum eodem monaste-
rio, pro quibusdam causis, quas ad-
uersus eum habebant. Priuauit et iure
propriae hereditatis in perpetuum,
cum omni posteritate sua, et morti praed-
amnauit omnes, qui auctores erant in
nece ipsius episcopi.

Eberhardus archiepiscopus Salzbur-
genſis secunda uice apud Mogonciam
occurrit imperatori, cum Harthmanno
Brixinenſi episcopo, et ambo honori-
fice suscepti sunt, et ab ipso imperato-
re, et a nouiter electo eiusdem urbis do-
mino Chuonrado, fratre palatini comi-
tis, Salzburgenſis ecclesiae prius cano-
nico, dispositisque his, pro quibus ue-
nerant, ambo cum pace et honore ac
laude ab imperatore dimissi sunt, utpo-
te et honorati homines.

Anno

ANNO MCLXIV.

Domnus *Victor* defunctus est, et apud civitatem *Lucam* sepultus. In cuius locum successit *Guudo* Cremenfis cardin. ex consensu imperatoris et episcoporum ac principum, qui illi parti fauebant. Hunc consecrauit Leodicenfis episcopus sine episcopis cardinalibus, et sine omnibus legitimis ordinatoribus, quos Romanum pontificem ordinare conveniebat. Ab ipsis primis temporibus christianitatis usque ad hæc tempora solus iste nouo et insolito more ac ordinatore consecratus est, quem et *Paschalem* dixerunt. Ipse autem Leodicenfis episcopus ipso anno, non longam post moram, DEI iudicio mortuus est.

Eodem quoque anno sanctæ memorie *Eberhardus*, Salzburgenfis archiepiscopus, feliciter migravit ad dominum, apud *Roma* coenobium x. Kal. Iulii. Corpus eius ad episcopalem sedem delatum, cum luctu omnium, honorabiliter tamen in monasterio 111. Ksl. eiusdem mensis est humatum. In cuius locum successit domnus *Chuonradus* Pataviensis episcopus, ab omni clero et populo unanimiter electus cum gaudio omnium, *ea cautione, ut cum Alexandro flares*, sicut prædecessor suus, *Qui* statim in mense Septembri ad imperatorem fratrelem suum, pro regalibus ab eo suscipiendis, *Papiam* profectus est, cum prosecutione literarum episcoporum suffraganeorum.

Quo perueniens cum benigne ab imperatore susceptus esset, post multa, quæ ibi ab imperatore in secreto et in publico dicta sunt, quæ et scripto comprehensa sunt a præposito Richerspurgensi, qui cum episcopo venerat illuc, qualiter scilicet cum imperatore ad habendum papam *Paschalem* prouocauit, quem ipse tanquam catholicum catholici succellorem modis omnibus commendabat, seque effecturum in breui, ut omnes eum reciperent, minabatur. Sed electus episcopus ad partem illam nullo modo flecti poterat. Tandem *sine regalibus*, cum gratia tamen et pace, ab imperatore dimissus est.

Ipso anno cum per totam Franciam multæ et variæ sententiæ haberentur, de fide inter magistros Francigenas, *Alexander* papa, conuocatis in unum scholasticis et quibusque literatis, in ipsa uigilia natiuitatis domini, usque ad tria, ut fertur, millia uel ultra, cum assentientibus sibi dominis cardinalibus, condemnauit et omnino interdixit omnes tropos et indisciplinatas quaestiones in theologia, Parisiensique episcopo sub obedientia præcepit, ut per totam Franciam eas compelleret. Sententia autem de gloria hominis in

ADEVM assumpti, et in DEVM nati approbata est ibi coram papa se roborata, conscriptis inde centum quinque-
ginta et 60 amplius auctoritatibus.

In fine ipsius anni felices memorie *Harthmannus* Brixinensis episcopus canonice uitæ ex hac uita ad æterna migravit x. Kal. Ianuarii.

Anno MCLXX. *Othakarus* marchio *de Stria* mortuus est 11. Kal. Ian. in Vngaria, in loco qui *quinque ecclesienfis* dicitur, dum esset in uia, qua ad sepulcrum domini proficiscebatur.

Ipso anno in diebus Martii mensis tempore quadragesimali allatum est *pollium* electo episcopo Salzburgenfi *Chuonrado*, ab *Alexandro* adhuc in Francia manente, per legatos eiusdem papæ abbatem quendam, et per nuncios episcopi uidelicet Romanum præpositum.

In proximo mense Maio eiusdem anni, in diebus pentecostes, quod euenerat tunc in x. Kal. Iulii, imperator curiam celebrauit in ciuitate *Vuirziburgensi*, quæ etiam *Herbipolis* dicitur, ubi episcopi & electi fere numero xl. de regno *Teutonico* iurauerunt obedientiam *Paschali* et eius successoribus, ipso imperatore primum et ante omnes iurante id ipsum super euangelis et reliquiis: postea episcopis et inde omnibus regni principibus, qui præsentibus aderant. Postea autem multi episcopi et principes, qui ibi non aderant, idem iurauerunt. *Tenor autem iuramenti* hic erat,

ut uidelicet decedente Paschali nullam papam reciperent, nisi unum de ipsius fautoribus aliquem. Et ut obente imperatore, nullus in regem aut imperatorem leuaretur, nisi qui illam partem defenderet, et maneret contra Romanam ecclesiam. Et, ut episcopi, qui iurarent, idem iuramentum ab omnibus suis praelatis et subditis exigerent: et quicunque non iuraret, omni ecclesiastico honore et beneficio, postremo et omnibus bonis et possessionibus priuaretur. Ibi etiam præcipiente imperatore, quidam electi sub hoc iuramento consecrati sunt in episcopos, et alii in presbyteros, et ad alios ordines ordinati ab his, qui etiam iurauerant.

Electus Mogonciensis dominus *Chuonradus*, qui ante obedientiam faceret per se *Alexandro*, dum iret ad limina S. Iacobi, solus fere nocte de curis fugiens propter iuramentum, uenit in Franciam ad *Alexandrum*, et ibi exulabat.

In proximo mense Iulio imperator uenit in partes Bauariæ, et *Potanium* uenit 111. Kal. eiusdem mensis, quando episcopus eiusdem loci omnes fere praelatos eiusdem episcopatus propter

Harthmannus
episc. brixinensis.

Othakarus
marchio de
Stria.

Pollium allatum
archiepiscopo
Salisb.

Vuirziburgensis
Herbipolis.

Iuramentum
papa præpositum
ab ordinibus Teuton.

Mogonciensis
fugit ad
Alexandrum
papam.

Paschalis
papa infidelis
more consecratus.

Chuonradus archiepiscopus
Salisburgensis
condicionem
alteram
petiit.

Ab imperatore
inauguratus
denegatus.

Synodus
Franciæ
propter
controuersias
theolog.

praesentiam imperatoris iurare coegit et deinceps coegere disposuerat. Et a Patavia per Danubium nauali itinere partes orientis intrans, *Vuennam* uenit, ubi fere xlv diebus mansit. Ibi electus Ratiponensis iurauit, et dux Austriae *Heinricus*, patruus imperatoris et alii principes.

Eodem anno 1111. Idus Nouemb. Alexander a Francia nauali itinere ueniens, Romanam urbem primum ingressus est, cum omnibus cardinalibus suis, et in sede B. Petri sedit, suscipientibus eum omnibus Romanis cum laude et gloria. Paschali *Viterbii* constituto. Electus quoque *Mogonciensis* statim in natale domini in diebus quatuor temporum, id est xv. Kal. Ian. consecratus est Romae, ab ipso Alexandro, in presbyterum et archiepiscopum ad ecclesiam suam Mogonciensem.

Tunc etiam mortuus est dominus *Rudbertus* presbyter et decanus Patuientis ecclesiae, in nonis Nouemb. Hic post episcopum Chouonradum electus quidem fuit, senex ualde ac plenus dierum: sed in proxima curia imperatoris uidelicet *Vuirz-burgensi*, simul cum aliis episcopis iurauerat, ubi etiam sine licentia et absque uoluntate et consensu metropolitani sui in episcopum consecratus erat. Ipse etiam suos praelatos modis omnibus iurare coegerat. Vnde pauci facti sunt dies episcopatus eius. Post hunc dominus *Albericus* praepositus, diaconus autem eiusdem Patuientis ecclesiae electus est in id. Idus Nouemb.

Anno mclxxvi. pie memoriae *Arnoldus* presbyter et canonicus Richerpergensis ecclesiae et consanguineus praepositi eiusdem loci domini *Gerboldi* obiit feliciter Kal. Febr. Qui qualiter obierit, necessarium duximus annotare et significare, ut ex multarum personarum facierum gratiae agantur DEO, et orationes fiant ab ecclesia ad DEVM pro eo. Non enim putauimus silentio tegendum, quod multis credimus profuturum. Quae enim circa eum in nouissimis suis dicta uel acta sunt, non solum propter ipsum, sed et propter nostram in tribulatione consolationem, et in tentatione liberationem, per angelorum malorum immisionem, et per bonorum subuentionem, ut fides nostra et spes sita sit in DEO patre nostro, et domino Iesu Christo, cuius factos sancta passio et obedientia, sanctaeque eius genitricis semper uirginis *Mariae* pro nobis intercessio, sola nobis redemptio et peccatorum remissio. Coepit idem praedictus presbyter hebdomada proxima ante natale domini infirmari, et lentis quidem, sed iugibus actuare febribus, et miro quodam modo contabescere et

marcescere, et carnis artibus in dies fatiscere. Qui et saepius requisitus de sua ualitudine respondebat laeta uoce et facie, bene me habeo, nihil oleo: debilis quidem sum, sed dolorem nullum quam lentio, sic dicens et iacens, cibum uel potum raro capiebat, ratissime cupiebat: semper ut moris ei erat, mitis ac mansuetus, semper placidus et quietus.

Denique proxima die ante obitum suum, conuocatis in unum fratribus, commendauit animam suam singulorum orationibus in instare diem purificationis sanctae *Mariae*, praepcepit sepulturam suam, et praerogauit fieri in eius solennitate. Quod et ita factum est. Post uigilias itaque matutinas ante diluculum exterritus est, aperti sunt oculi eius, uiditque assistere diabolum et satellites eius: uenitque super eum timor et tremor, coepitque clamare fortiter et dicere ad uigiles, qui circa eum erant: Ecce, ecce, domus ista plena est daemonibus. Numquid non uideatis eos? Ipsi, isti sunt, qui pulsi sunt de coelestibus.

Accepta itum cruce in manibus opposuit eam undique quasi clypeum ignitum nequitiis spiritualibus, daemones fugans, semetipsum semper consignans, crucifixum semper adorans, semper deosculans, fratribus interim psallentibus et orantibus ac trementibus, et quasi cum eo agonizantibus, quia terribilis erat locus ille. Sed confortauit eos ipse dicens: Ecce isti nunquam uident inspicere crucem domini, uel imaginem crucifixi. Psallite, inquit, psallite, dicite semper Dominicam orationem, pater noster, dicite symbolum. Credo in DEVM. Credo in unum DEVM. Nihil fortius, nihil efficacius contra diabolum. Inuocate s. *Mariam*. Ipsa debet tibi impetrare ueniam. Quod et illis facientibus cum tremore, *Vbi sumus*, inquit, *plures? ubi fratres? ubi sorores? Necessarii sunt multi intercessores. Vidi apostolorum imagines quasi lucernas et lampades in nocte resurgentes. Implorate mihi sanctam *Mariam*. *Maria* illa mihi impetrabit ueniam. Fratribus autem post multam, quam dixerant, psalmodiam et hymnodiam, incipientibus letaniam, postquam nominauerant sanctam DEI genitricem semper uirginem, ordine consueto uolebant procedere ad ordines angelorum: sed ipse agonizans uehementer, retraxit et quasi nolens reuocabat eos ad nomen gloriose uirginis perpetuae DEI genitricis *Mariae*, ipsique coacti sancta agonizantis importunitate, ad nomen sanctum commemorandum retracti fuerunt, quod et saepissime replicauerunt: nec tamen ille potuit fatiari sacri*

Alexander
papa Romanus
suscepit.

* MS. Biber-
nensis.

Arnoldus pres-
byter obiit
memorabilis.

nominis frequentatione multifaria, sed A non habet quidquam. Praefert ipse dominus, ut si ad nos quoque idem malignus ueniat, nihil suum in nobis inueniat. Quod ut fiat, sicut monet dominus, uigilemus et oremus, ne intremus in tentationem.

Non multo post ipso anno, imperator rursus celebrauit curiam in partibus Bauariae apud *Leuseu*, iv. Kal. April. in tertia hebdomada quadragesimae. Cumque iterum archiepiscopus, qui in uicino erat, nullo modo posset inclinari ad partem et uoluntatem imperatoris, per fratrem suum, ducem *Austriacae Heimricum*, et alios principes, qui internuntii erant, imperator statim, quasi ex iusta sententia, et iudicio principum inbeneficiauit laicis omnes possessiones eiusdem episcopatus, simul cum decimis, quae ad ius pertinebant archiepiscopi, omnibus, quotquot parati erant ad accipiendum. Proscripsit et etiam persecutioni exposuit omnia coenobia, quae erant in eodem episcopatu, uel quae iure fundi eo pertinebant, simul cum praedictis et omnibus possessionibus suis, tanquam qui sui essent proscripti et excommunicati Paschalis. Et initium malorum sequentium haec. Ex in toto illo anno incendiis ac rapinis, alternisque obsidionibus, quasi ex praeepto, aut pro uoluntate imperatoris idem episcopatus ex magna parte uastatus est, militibus tamen archiepiscopi se contra uolentias iniquorum hominum fortiter et uiriliter opponentibus.

Ipso anno *Heimricus* filius *Erchenberti de petra* quondam dicti, ueniens ab augusta, ubi imperator parabat se ad expeditionem in Longobardiam, cum exercitu xvii. Kal. Nouemb. inuasit uiolenter praedium ecclesiae Richerspergensis, quod dicitur *Monsther*, vi. Kal. Nouemb. quasi ex permisso et licentia ipsius imperatoris, et eiecit colonos ipsius praedii, suosque ibi locauit, comminatus uastationem praediorum totius ecclesiae Richerspergensis, ac ipsius loci, si quis eum prohiberet ab inepto.

Perlata tamen est querimonia tam iniuriosae inuasionis a fratribus ad episcopum *Babenbergenfis* ecclesiae, a qua uidelicet ecclesia idem praedium per legitimum concambium mutatum fuerat ad ecclesiam Richerspergensis, concessione ipsius episcopi, ut supra plene comprehensum est, et ad ducem Bauariae et Saxoniae *Heimricum*, aduocatum ipsius praedii. Qui, quoniam occupatus erat publicis bellis eum Saxonibus, misit litteras ipsis fratribus, quarum textus hic erat: *Heimricus, DEI gratia Bauarorum et Saxonum*

non habet quidquam. Praefert ipse dominus, ut si ad nos quoque idem malignus ueniat, nihil suum in nobis inueniat. Quod ut fiat, sicut monet dominus, uigilemus et oremus, ne intremus in tentationem.

Non multo post ipso anno, imperator rursus celebrauit curiam in partibus Bauariae apud *Leuseu*, iv. Kal. April. in tertia hebdomada quadragesimae. Cumque iterum archiepiscopus, qui in uicino erat, nullo modo posset inclinari ad partem et uoluntatem imperatoris, per fratrem suum, ducem *Austriacae Heimricum*, et alios principes, qui internuntii erant, imperator statim, quasi ex iusta sententia, et iudicio principum inbeneficiauit laicis omnes possessiones eiusdem episcopatus, simul cum decimis, quae ad ius pertinebant archiepiscopi, omnibus, quotquot parati erant ad accipiendum. Proscripsit et etiam persecutioni exposuit omnia coenobia, quae erant in eodem episcopatu, uel quae iure fundi eo pertinebant, simul cum praedictis et omnibus possessionibus suis, tanquam qui sui essent proscripti et excommunicati Paschalis. Et initium malorum sequentium haec. Ex in toto illo anno incendiis ac rapinis, alternisque obsidionibus, quasi ex praeepto, aut pro uoluntate imperatoris idem episcopatus ex magna parte uastatus est, militibus tamen archiepiscopi se contra uolentias iniquorum hominum fortiter et uiriliter opponentibus.

Ipso anno *Heimricus* filius *Erchenberti de petra* quondam dicti, ueniens ab augusta, ubi imperator parabat se ad expeditionem in Longobardiam, cum exercitu xvii. Kal. Nouemb. inuasit uiolenter praedium ecclesiae Richerspergensis, quod dicitur *Monsther*, vi. Kal. Nouemb. quasi ex permisso et licentia ipsius imperatoris, et eiecit colonos ipsius praedii, suosque ibi locauit, comminatus uastationem praediorum totius ecclesiae Richerspergensis, ac ipsius loci, si quis eum prohiberet ab inepto.

Perlata tamen est querimonia tam iniuriosae inuasionis a fratribus ad episcopum *Babenbergenfis* ecclesiae, a qua uidelicet ecclesia idem praedium per legitimum concambium mutatum fuerat ad ecclesiam Richerspergensis, concessione ipsius episcopi, ut supra plene comprehensum est, et ad ducem Bauariae et Saxoniae *Heimricum*, aduocatum ipsius praedii. Qui, quoniam occupatus erat publicis bellis eum Saxonibus, misit litteras ipsis fratribus, quarum textus hic erat: *Heimricus, DEI gratia Bauarorum et Saxonum*

(T) 8.

Comitis Austriacae Bauariae.

Monsther inueniuntur.

Psal. lxx.

Lege 14.

dux, conuentui fratrum in Richersperg. A
salutem et dilectionem. De reformatione
præpositi nostri gratias domini imperatoris,
sicut scitis, ad præsens nibil agere possumus:
quoniam circa ipsum non sumus. Porro de prædio quod filius
Erchenberti de lapide uobis auferri, hoc
statuimus: ut dilectus nepos noster Otto
maior, palatinus comes, studiose se in-
tromittat, et in bonis uestris iustitiam
plenam uobis faciat. Si autem ipse ter-
minare non poterit, secundum quod ui-
debitur conuentui honestum et utile, post
introitum nostrum ad nos in propria per-
sona libenter adueniet, et omnem
emendationem, quam desiderat anima ue-
stra, uobis procul dubio exhiberi faciemus.
Quoniam nos intime diligimus, et com-
moditatem uestram, modis, quibus possumus
semper promovere desideramus. Caeterum
rogamus uos, quatenus uos in orationibus
uestris attentius commendatum habeatis.

Ipse quoque episcopus Babenbergensis
misit literas abbati de Alders-
pach, de causa eorumdem fratrum, ita
continentes.

Babenbergensis episcopus litteras ad abbatem Alderspach.
Eberhardus Dei gratia Babenbergensis
episcopus, uenerabili fratri S. abbati
de Alderspach salutem et fraternam di-
lectionem. Corripit ex parte nostra du-
riter Henricum de Poumgaruen, et di-
cite ei, quod multum male se gessit, in-
quietando fratres de Richersperg, et sa-
lem rem operatus est, unde uerisimile est,
quod omni bonorum suorum perditurus
sit. Quapropter diligenter commone-
tum, ut saltem sine dilacione corrigere
non negligat, et praedictos fratres in pa-
ce dimittat usque ad aduentum nostrum.
Quia ante natale domini ad partes illas
uenire, et pro honore suo causam termina-
re decreuimus. Quod si noluerit, quid-
quid ei mali postmodum exinde euenierit,
nos sine culpa esse uolumus.

Anno MCLXVII. Felicis memoriae
Marquardus Niuenburgensis præpo-
situs obiit, III. non. Ianuarii. Germanus
præpositi Richerspergensis domini
Gerholi.

Incendia Richerspergensi.
Locus Salzburgerensis simul cum clau-
stro et monasterio canonicorum com-
bustus est nocturno igne nonis Aprilis.

Locus Richerspergensis et uicina
praedia eiusdem ecclesiae nocturno
igne deuastata et concremata sunt ho-
stiter tribus uicibus, id est, xv. Kal. et
vii. Kal. Maii atque idus Iulii, usque ad
proximum natale.

Durinus presbyter et canonicus et
custos Richerspergensis ecclesiae obiit
III. non. Augusti.

Eodem anno in diebus mensis Iunii
imperator, in Longobardia constitutus,
praemisit Romam quosdam principes,
qui in comitatu suo erant, ad infestandos,
quoquo modo possent, ciues Romanos,
qui partibus Alexandri papae fauebant.
Qui pergentes non procul ab ipsa ciuitate cum suis confederunt.
Erat autem dux eorum cancellarius imperatoris,
nomine *Christan*, quem ipse imperator
superposuerat domno *Chunrado* Mogonciensi archiepiscopo catholico.
Romani uero paucitatem hostium uidentes,
et de absentia imperatoris audaciam capientes,
constituerunt diem publicae congregationis cum eis.
Constituta itaque die armati egrediuntur,
non procul ab urbe audacter pugnam ini-
erunt cum aduersariis, qui tamen multo
pauciores erant; sed ita grauiter luperati
sunt, cancellario signum suum praeterente
et facies eorum uiriliter irrumpente.
Vt de magna multitudine, quam habuisse ferebantur, etiam usque
ad xl. millia paucissimi euaferint, qui
non aut occisi, aut captiui fuerint.
Quod factum, ubi imperator cognouit,
qui tunc in obsidione cuiusdam castelli
erat, per octo fere diebus statim uenit
cum omni exercitu, et castra sua iuxta
ciuitatem Romanam collocauit, incipiente
iam mense Augusto. Accidit S. Petri mo-
nasterium, ut per quasdam uiles personas,
omnia quae erant circa monasterium S. Petri
concremarentur, cum aliquanta parte
eiusdem ecclesiae, id est, monasterio
S. MARIAE: quod tamen sine
iussu imperatoris factum est, per uiles,
ut dictum est, personas. Qui, cum ubique
discurrerent, et omnia uasca et sine
habitoribus inuenissent, ignem moenibus
apposuerunt. Nullo igitur eis ibi resistente,
quia omnes se infra Lateranum, et in aliis
munitionibus receperant, monasterium
S. Petri, quod adhuc a quibusdam custodi-
bus tuebatur, armata manu aggressi,
iussu imperatoris, occisis aliquantulis,
qui desuper illud defendebant, et reliquis
in deditionem acceptis, effregerunt.
Nec mora. Vocatur *Paschalis*,
qui usque tunc *Viterbii* constitutus erat:
et ueniens cum multa ambitione,
ab omni exercitu cum infinitis laudibus
excipitur et salatur: et ab imperatore cum
episcopis et principibus, qui aderant, in
ecclesia S. Petri inthronizatur. Et postea,
iubente imperatore, quosdam electos in
episcopos consecrauit. Regnam quoque
coniugem ipsius imperatoris cum ingenti
gaudio et exultatione omnium imperatricem
consecrauit xviii. Kal. Septemb.
Sed gaudium eorum conuersum est in
luctum. Nam tertia die post

Alexandri papae sedes infestantur.

S. Petri monasterium crematur.

Piterbii MS.

or-

ordinationem imperatricis, inopinatae Acutiae expostulasset, admissus non est. Incubuit eis pestilentia saevissima; ex qua totus exercitus ita graviter coepit vexari, ut in brevis spatio, magis ac magis ingrauescente pestilentia, totus fere consumpsit perierit. Sicque imperator, amisso exercitu, cum suo papa Roma discedere compellus est. * Episcopi nominatissimi ibidem tunc ordinati, duces, comites et principes praecipui, qui in exercitu erant, illa pestilentia perierunt, cum magna multitudine nobilium.

Mediolanenses quoque ipso anno contra voluntatem imperatoris reedificare coeperunt Mediolanum.

Anno MCLXVIII. Chuonradus Salzburchensis archiepiscopus post multa gravamina, quae passus est a fratre suo imperatore Friderico, ob defensionem sanctae ecclesiae et post plurimas infestationes iniquorum hominum contra eum et ecclesiam suam, pro iusu et voluntate imperatoris saeculentum, tandem, adiutorio DEI eiusque nobili providentia ac industria, superitis omnibus maioribus et minoribus, qui adversum eum arma tulerant, et in gratiam receptis, ab excommunicatione quoque, qua eos alligauerat, absolutis, ipse dolore calculi laborans, feliciter obiit, 14. Kal. Octob. apud coenobium Admontense, ibique sepultus est, iuxta petitionem eius.

Tunc communi electione cleri, et ministerialium totiusque plebis electus est in locum eius fororius eiusdem episcopi, filius regis Boemorum, *Adalbertus* nomine, diaconus adolescens et in die festivitatis omnium sanctorum, in cathedrali ecclesia, cum gaudio omnium inthronizatus est.

Anno MCLXIX. *Adalbertus* Salzburchensis electus consecratus est in presbyterum et archiepiscopum, in quadragesima in idibus Martii ab *Vladrico* patriarcha Aquilegensis. Non multo post etiam *pollum* allatum est ei ab Alexandro papa.

Imperator celebravit curiam generalem et valde celebrem apud *Babenberg*, in diebus pentecostes, quod evenerat tunc, in 1. idus Iunii, cui interfuerunt legati, quos dixerunt cardinales illius, quem post mortem *Guisidoni* Cremonensis illa pars sibi quae in papam elegerant. Vbi ex consensu et collaudatione omnium principum, qui aderant, imperator filium suum in regem electum et coronatum, post se regnare firmavit.

Archiepiscopus Salzburchensis, antea ab imperatore vocatus, cum venisset illuc cum patre suo rege Boemorum, et praesentiam imperatoris, et audientiam

in enim imperator firmaverat faciem suam adversum ecclesiam Salzburchensem; et ut exequeretur, quod diu mente conceperat, venit in partes Bauariae, et sic Salzburch in principio mensis Augusti, propositum habens vastare et dissipare totum episcopatum, si quis resistit. Archiepiscopus autem persuasus a principibus, maxime vero a duce Austriae suunculo suo, ut pro tempore cederet, quia dies mali essent: penitantes nimirum periculum et damnum, quod immineret claustris et aliis ecclesiis, si imperator in incepto persisteret. Tunc dedit se in gratiam imperatoris et resignavit ipsum episcopatum et omnia regalia in gratiam eius, praesentibus principibus: Sicque imperator toto episcopo Salzburchensi pro uelle suo potius est.

Eadem anno obiit sanctae memoriae magister *Gerobus*, in senectute bona 1. Kal. Iulii, postquam strenue et fideliter praesuisset caenobio Richerspergensi paulo minus quam xxxvii. annis. Qui quoniam in modico fidelis inuentus est, fideliter talentum sibi a domino creditum erogando, super multa constitutus, non dubitatur iam ingressus in gaudium domini sui, expletis annis vitae suae LXXVI. Indict. II. atque sacerdotii sui XLII. Hic predicandus pater ab ipso puerili seculo secutus dominum memoratur. Cum enim ex placito parentum literis discendis applicatus fuisset in domo paterna, seu patria, quae *Pollinga* dicebatur; omnes cosecuos suos uiuacitate ingenii ac tenacitate memoriae uisus est transcurrere: cum tamen alias in his, quae a pueris pueritia geri solent, caeteris simplicior, ac docti incapacior inueniretur. Inde et lineam sui generis factis et dictis suo in tempore extulit: bibens iam in pueritia, quod ructu suae postea. Hinc cum XVI. esset annorum, percussusque esset plaga et dolore importabili, pueri Ioseph imitator esset factus, pudore bono repletus. Nam sanatus ab eadem infirmitate, statim ad propositum castitatis mentem aptavit, totusque ex tunc scholasticis exercitiis in se iniecit, in ciuitate Frisinga simul et Moseburg. Postea factus iam adolescens ac satis honeste instructus, in Saxoniam, in locum, qui *Hildensheim* dicitur, ad scholas iter conuertit: ubi consummatis in studio tribus annis in patriam remeavit.

Eo tempore in ciuitate *Augusta* scholae principales magistro uasabant. Igitur ad illud officium aduocatus et assumptus est, malis iam habens mediocri barba suffusus, uultu decorus, sicut et

praesulatu se adiecit.

Gerobus praepos. Richersperg. obiit.

intra octo inuenit.

officia

* Archiepiscopus Colonien-
sis Reinoldus
electus Ratis-
ponens' Da-
niel episcopus
Pragensis.

* Dux Frederi-
cus de Ratis-
burg filius re-
gis Chouonra-
di. Vassus in-
rior filius du-
cis Vuelstioni-
comes Peraga-
geras de Sal-
bach.

Adalbertus
archiepiscopus
Salisb.

consecratur

Comitis
Ramburgen-
sis.

Henricus VI.
Rex Rom.
creatur.

Adalbertus
archiepiscopus
praepos. Salisb.
imperatoris
ad eum

in omni uita sua fuit moribus compos-^Atus et confociatus est. Tum uero ^{pistis zelus} quam o ardore ac studio iter communis uitae arripuerit, quantoque zelo reditudo accensus uixerit, testis est ei omnis illa ecclesia Reitenbuchensis, testes sunt ei omnes longe uel prope positi, ad quos fama sanctae conuersationis eius peruenit: testes sunt inquam, qualiter exardescere coeperit zelus eius initio conuersionis suae, ita uidelicet, ut ex instantia orationum et lectionum diuinarum in tantum eloquium domini inflammasuerit eum, ut et eloquium eius ignitum fieret uehementer, et uerbum eius, sicut de Helia scriptum est, tanquam facula arderet. Vnde confratres suos non solum dictis sed et exemplis ad seruandas bonas consuetudines arctioris uitae et instituta sanctorum patrum sine intermissione prouocabat et etiam arguebat, obsecrabat, increpabat, secundum apostoli praeceptum, in omnibus seipsum praebens exemplum, in uigiliis multis, in frequenti meditatione ac lectione sanctorum scripturarum, in multa patientia, in castitate, atque in omni exercitatione bonarum uirtutum, postremo in uniuersis morum honestate praeclearum se reddebat. Vnde etiam ^{imperantia.} ab omnibus bonis et religiosis ualde amabatur: dominator etiam corporis sui ita uehementissimus exiit: ut a necessariis quoque cibis sumendis aliquanto immoderatus abstinere, adeo, ut absumptis incidia carnis, cutis ferre ossibus cohaereret. Ardebat itaque totus incomparabiliter per inextinguibilem sanctissimae dilectionis ignem ad DEVM, et per inextinguibilem animi eius studium ad communis uitae decorem. Nec enim satiabatur illis diebus dulcedine illa mirabili, quam inueniebat legendo in excerpto de dictis sanctorum, de uita canonica, quo et eatenus pro regula uisi fuerant fratres sui, sed exquirebat omni animaduersione, quomodo uiuendum esset secundum regulam patris nostri Augustini; uel, quae esset illa regula, secundum quam uiuere professus fuerat. Nihil enim sufficere pro regula uisum est ei, quod illa non esset, quam professus fuerat. Quae regula tamen tunc in illis locis non inueniebatur: sed nec in aliis locis eiusdem professionis. Pro qua re necessarium duxit Romanum adire pontificem, cum quibusdam fratribus de claustro: quatenus regulam, quam uos cum omnibus communiter fuerat professus, claustro illi, cui erat obligatus, stabiliret: quod et factum est. Hinc contigit, ut quorundam inuidorum et desidioforum, quorum uita dissimilis fuit, per hoc animos et odia contra se uehementissime concitaret: ita ut

Studia ergo ecclesiam.

Intravit in monasterium.

Iam uero diu erat, quod et uitae coenobitalis propositum gestabat in animo. Ad quam rem ut liberior fieret, non solum fratres suos, sed et patrem et matrem nouae in Christo ac sanctae conuersationi parauit. Itaque duobus fratribus suis adhaec pueris, patre quoque et matre sub regularis uitae proposito in *Reitenbuchensi* coenobio collocatis, et ita ab omnibus, quae ad eum pertinebant, expeditis, coenobitalis uitae propositum, quod diu mente conceperat, iam ut in partum erumperet, tempus erat. Igitur dimissa praediuiti canonica et nobili ciuitate *Augusta*, ad ^Gmonasterium clericorum praenominatum *Reitenbuch* diuertit, magis eligens cum Christi pauperibus pauperem uitam gerere, quam habitare in tabernaculis, uel in domibus laqueatis peccatorum. Illic ergo quasi angelus domini susceptus est, ubi ueste preciosa et coma capitis deposita ac mutato securi habitu, gregibus domini conforma-

professio regula.

et

eiusque uitae periculum in eodem loco postea tribularetur. Quia et alios excessus quosdam non ferendos inibi arguebat, ut ei iam tunc non inconuenienter potuisset aptari illud dominicum dictum; Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, etc.

Interiecto autem aliquanto tempore, expetitus multo desiderio a uenerabili *Chunone*, Ratipondenſis ecclesiae episcopo, a *Metropolitano* et fratribus de coenobio *Reutenbucheysi*, postulanti in auxilium datus est: a quo presbyter, succedente tempore, ordinatus est. Illis diebus *Chunonradus*, postmodum rex, tunc autem tyrannide assumpta contra *Lotharium* regem, quem principes communi decreto sibi regem fecerant, se regem haberi uoluit. A cuius communionem et susceptionem, quia se praedicti episcopus subtrahebat, simulque cum eo magister *Gerhobus*, ipse tyrannus cum fautoribus ac clientibus atque coniuratis suis, eis infestus erat, intantur, ut non semel eis iudicium strueret. Minas autem ac laciones in corporibus eis intendant, frequenter deterrebant eos, ira, ut et uita iam dicti magistri saepe periclitaretur. Quia ipse tyrannidem ac schisma illud *Chunonradi* in publica ac solennitate detestatus fuerat. Unde et ecclesiam plebeam, cuius curam ei episcopus *Chunon* iniunxerat, parochiam uidelicet, quae *Champe* dicitur, deserere coactus est, non ferens iniurias et infestationes eorum: Vbi et ipse coenobium communis uitae intenderat suscitare, auxilio episcopi, quibusdam clericis in hoc idem propofitum sibi associatis: sed taliter, ut dictum est, impeditus fuit. Post discessum autem felices memoriae iam dicti *Chunonis* episcopi ex hac uita, ipse a *Chunrado* seniore, Salzburgenſis archiepiscopo, assumptus est, a quo et aliquibus uicibus Romam ad apostolorum in legatione sua pro agendis ecclesiasticis directus est.

Dehinc anno MCXXXII cura et praepositura *Richerspergensis* coenobii, quod ecclesiam Salzburgenſem respiciebat et eo tempore prouisorie carebat, ei cum assensu omnium iniuncta est, iam dicto archiepiscopo, exultante eo uberius, hominem sibi talem datum diuinitus, qui doctrina sana edificare ecclesiam esset idoneus. Igitur in regimine positus, qualem se exhibuerit, qualiterque a DEO confortatus in omnibus postmodum ecclesiae tribulationibus nunquam ei defuerit, sed ueritatem constantem coram regibus et principibus non sine uitae suae periculo saepissime confessus sit ac tuitus, testis

est ei tota Germania, lumine doctrinae eius et ipsa illustrata, et seruiore spiritus eius super multis excessibus et abusionibus redarguta. Testes sunt ei omnes hi, inter quos conuersari uel quibus commanere ei aliquandiu contigit. Maxime autem sanctum fratrum eius et sororum nouit collegium, quam sancte, quamque irreprehensibiliter inter eos, iam per x. l. fere annos uitam duxerit. Nouerunt omnes, quam quietus in uacando lectionibus et orationibus extiterit, quam nullas horas apietatis exercitiis uacuas habuerit: nam corporis exercitatio ad modicum utilis esse ei cum apostolo uisa est, nisi cum monasterii necessitas populusset. Quin etiam usque in exteris terras lampas cordis et oris eius tractauit. Non Francia, non Boemia, non Ungaria, sed neque Graecia gratiae, quae de corde et ore eius radiauit, expertes factae sunt. Tanta namque gratia diffusa erat in labiis eius, ut his ipsis, quos arguebat, gratus existeret. Vnde et Romani pontifices dominique cardinales semper eum, licet in multis arguerent scilicet, dilexerunt. Non reges ac potentes pertimuit, quominus nunciaret eis id, quod iustum et salutare fuit, cum se opportunitas id faciendi obtulisset. Magnates, mediocrates ac populares siue in publicis ecclesiis conuentibus, siue in priuatis colloquiis, ad oris eius dulcia et salutaria uerba pendebant.

Sic namque diuino spiritu adeo potestus fuit, ut p. ne semper et indeficienter humana de uentre eius fluereut aquae uiuae, siue loquentis, siue icribentis aliquid ad utilitatem et eruditionem proximorum. Sanctam uero canonicam scripturam ueteris ac noui testamenti, intanta, sicut dignum et iustum, ueratione habuit, ut ne in uno iota de eius ueritate et constantia dubitaret. Nec passus est quidquam de eius lectione praeripere, dum in uia uel occupatione qualibet maneret, quod non legendo, uel audiendo recompensaret. Et hanc consuetudinem ac studium erga sanctam canonicam scripturam per totam uitam suam conseruabat.

Nouerunt omnes, quam promptus et largus in docendo, quam alacer et efficax in exhortando, quam seuerus in increpando extiterit. Ita pium patris et * dirum magistri inter suos seruans affectum, ut cum debitam ei reuerentiam exhiberent, plus omnibus amori, quam timori existeret. Ipse denique exemplar morum, ipse formula religionis, ipse profectus incitamentum fuit, atque ut uerbum breuiatum dicatur: ipse curus Israel et auriga exiti.

(U)

Eui.

Math. 5.

ſe adiutor
Reutenbucheysi.Imperatoris
aduentu intar-
rit.

*Chun. tradit.

ſe praepositus
Richersperg.Scripturas S.
propter Grego-
gias.Dilecti exi-
uenerunt.

durum forte

Evidens est autem valde, quantum ipse locus, quem regendum susceperat, sub eo suo labore profecerit, quantumque, cum ipse eum non multum diutem inuenerit, per eius industriam ditatus fuerit in praediis aliisque possessionibus, tum ex concessione et liberalitate pontificum Salzburgensis et Patavienfis, quos idem locus respiciebat, in adiectione videlicet *ecclesiarum plebali-um*, id est parochiarum cum decimis eorum, aliorumque praediorum, tum ex largitate principum, tum oblatione plurimorum nobilium, aliorumque fidelium, se suaeque omnia suo magisterio subdendum, et sanctis eius institutionibus ac disciplinis informari cupientium.

Iam vero quam bene ordinata sub eo fuerit tota sancta eius congregatio, maxime autem clerus, quam decens ordo ac disciplina in ipso clero? quanta honestate et patientia praefuisset? quanta gravitas in senibus? quanta benignitas in iuuenibus? quam iuge studium? quanta scientia literarum? quantum decor in servitio DEI? quam munditia et pulcritudo in ministerio diuinorum fuerit, quae lingua poterit explicare? Nullus inter eos desidiosus, nemo otiosus inueniebatur. Si quis erat, minime ferebatur. Plurimi eorum, valde nobiles habebantur. Omnes simul aut servitio DEI, aut priuatis orationibus instabant, aut lectionibus simul uacabant, horis et temporibus constitutis, suo tempore in scribendis libris, aut aliis operibus se occupabant, iuuenes ac pueri diuersis artibus insudabant, quibus et ipse per se frequenter nunc benignus monitor, nunc seuerus correptor instabat. Inter haec ipse beatum se reputabat, cum discipulos suos uelut examina apum in spiritualibus occupationibus seruire considerabat, nullumque ex ipsis deficere, quin imo omnes certatim de uirtute in uirtutem proficere, ac sic uiuendo DEVM deorum tandem in Sinn uidendum esse memorabat: cum omnes sobrie, iuste pieque uiuentes, adhuc insimul omnes laborarent, ut decenter cum munditia mentis ac corporis, atque cum alacritate et uoluntarie diuina ministeria celebrarentur et tractarentur: et ad hoc omnes niti debere, tam doctos, quam indoctos, hocque opus unum et solum esse, pro quo et sua de seculo uenientes relinquerent et simul habitare diligerent. His aliisque documentis innumerabilibus fratres suos in collationibus exhortabatur, iocundabaturque frequenter, et hoc commemorans, se optare et DEVM orare, ut sua congregatio sic se opponeret ad-

auerfariis malignantibus, id est, principibus tenebrarum harum, qui semper militant aduersus animam, ut esset eis terribilis, ut castrorum acies ordinata, et ut esset sicut grex tonsarum, quae ascenderunt de lauacro. De quibus memoratur in canticis, quod sunt omnes gemellis foetibus et sterilibus non sit inter eas.

Adificia ipsius coenobii interiora et exteriora, nec non et *cellarum omnium*, quae omnia lignea et ualde uetusta ac ruinosa inuenerat, in meliorem statum renouauit, et in aptiorem dispositionem ordinauit, per fratres suos, quos ad hanc partem sollicitudinis idoneos et aptos in congregatione inuenit. Nam pondera curarum exteriorum ipse, ut se totum sanctae uocationi dedere posset, fratribus suis imponebat, maxime autem fratribus laicis fidelibus ac prudentibus, quos ei dominus non paucos dederat, fama sanctae opinionis eius ad eum attractos. Inter hos plerique erant ualde nobiles et nominati, ac bene religiosi, sicut et reliqui. Nihil enim inordinatum, aut quod contrarium esset religioni, in congregatione sua patiebat permanere. Hos similiter in collationibus suis exhortabatur, praecipue ad obedientiam, exponens eis obedientiam patris nostri Abraham, patientiam Isaac, laborem ac sufferentiam Iacob, ut ipsi similiter obedirent et patienter laborantes manibus suis quod bonum est, sinem ipsius domini attenderent et longanimitatem: addens, quod nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retrum, aptus sit regno coelorum. Monabat etiam, ut essent in commisso fideles, sicque conuersationem et pudicitiam atque castitatem suam inter saeculares, cum quibus eis frequenter commanendum esset, propter negotia exteriora, custodirent, ut ipsi uidentes opera sua bona, imitatores eorum fierent et glorificarent patrem, qui in coelis est.

Monasterium sanctimonialium sub *regula S. Augustini uiuentium*, ipse primus in eodem loco constituit, eiusque obtentu, ipsa earum ecclesia, quam a fundamentis ipse construxit, dedicata est a venerabili Romano, Gurcensi episcopo, praesente archiepiscopo *Chunrado*, anno domini incarnati. mcccxxvi. i. animabus sanctis, quas aggregauerat, iam tunc inibi uelut in aram ingressis et a foris clausis ad honorem DEI et sanctae MARIAE perpetuae uirginis, cui idem monasterium dedicatum est. Ibi ergo illae felices animae inchoati operis cupientes consummare effectum, praestolantur nunc, ut ueniente sponso, apertis ianuis, summi regis perducantur in thalamum regis aeterni pro mun-

Cent. 4.

edificia re-
florant.

sub *Monasterium S. Augustini fundat.*

di contempu stolas candidatas et splendidas coronas accepturæ cum caeteris confodilibus suis, quæ illuc ex ipso tempore congregatæ sunt, quasque similiter dominus uirginitatis honore diuicauit, quarum non paruum numerum ipse bonus pastor moriens reliquit, inter quas quedam erant filiae nobilium et nominatorum uiuorum, et filiae duæ principis unius de nobilissimis ac maximis regni principibus.

Pontificum
sancti
fructus.

Caeterum, quam notus et gratus, quamque acceptus fuerit ipse beatus ipfis summis Romanis pontificibus, qui suo tempore Romanae sedis praefecerunt, *Callisto* papae primum superius commemorato et deinde singulis successoribus illius usque ad papam *Alexandrum*: quoniam uenerabiliter ipsi Romani pontifices seruorem religionis suae et studium atque doctrinam, nec non et scripta sua susceperint, collaudauerint et approbauerint, quam et celerem effectum consecutus semper fuerit in omnibus negotiis suis, quotiescunque Romanam curiam interpellare necesse habuit, aut per se ipsum, aut per nuncios, siue per solas literas suas pro quolibuscunque causis, testantur literae apostolicae, nec non et literae dominorum cardinalium, frequenter aut pro eo ad alios missae, aut ad eum specialiter destinatae, uel quas ipse per se ab urbe saepius ueniens de causa sua uel aliorum derulit, quarum omnium exemplaria adhuc inueniuntur. Quantum etiam ipsi Romani pontifices pro ipsius reuerentia et dilectione ad petitionem eius, ipsum locum quem regebat, coenobium uidelicet Richerspergense, sub sua et beati Petri protectione susceptum honorauerint et manu tenuerint, et saepe contra graues inimicos et infestatores defenderint, qualemque libertatem et iustitiam ipsi loco concesserint et firmauerint in perpetuum sua auctoritate, indicant privilegia papae *Innocentii*, et papae *Eugenii* eidem loco eius industria elaborata ac impetrata. Hos post haec pie imitati pontifices Salzburgenses *Chunradus* senior et *Eberhardus* eius successor, nec non et principes regni, duces uidelicet et comites, qui que pro suo iure plurimum privilegii eundem locum munierunt. Similiter et alii pontifices, scilicet *Babenbergensis*, *Pataniensis*, *Frisingensis*, praedia et possessiones eidem loco aut per se ipsos, aut per alios in suis episcopatibus collata, in suis privilegiis eidem coenobio firmanunt. Nouissime etiam ipse dominus imperator *Fridericus* ipsum Richerspergense coenobium cum omnibus eo pertinentibus in suae imperialis maiestatis

A et omnium successorum suorum regum et imperatorum tutelam suscepit, et privilegio suo eidem loco antiquam et primitiuam libertatem confirmauit, interueniente episcoporum *Eberhardi* Salzburgensis archiepiscopi et *Eberhardi* Babenbergensis atque *Hartmanni* Brixinensis episcoporum, secundum consulationem huius saepedicti patris.

Fidem catho-
licam prae-
stare.

Quam sanae autem et catholicae fidei B apostolicaeque doctrinae fuerit, quantum a iuuentute sua dictis et scriptis laborauerit pro diuersis causis ecclesiasticis, atque pro bonis consuetudinibus et disciplinis canonico ordini obtinendis et conseruandis: quantum contra abusiones et abominaciones et contra pessimas nouitates, quas in ecclesia suo tempore increfcere doluit, decertaue- rit: quantum concordiam inter regnum et sacerdotium fuerit, scriptis suis missis in curiam Romanam et in curiam imperatoris: quantum execratus fuerit et cauerit schisma, quod circa finem uitae suae exortum est: quantum efusuriet et sitierit iustitiam, denique quomodo uel qualiter, aut quantum dilexerit omnem iustitiam et omnem uiam iniquitatis odio habuerit, legentibus et scire uolentibus, patet in diuersis opusculis suis, quae scripta ad papam *Innocentium* et ad papam *Eugenium* et ad dominos cardinales, et in aliis opusculis ad diuersos scriptis. Similiter et in epistolis suis patet, quas ad diuersos diuersis temporibus scripsit, quae etiam fere omnes adhuc inueniuntur in registro et epistolario suo libro in duobus uoluminibus. Pro defensione quoque sententiae de gloria hominis in *DEVM* assumpti et in *DEVM* nati, in qua diuersos et graues contradictores atque impugnatores semper omnem uitam suam a iuuentute habuit, scripsit diuersa opuscula et epistolas. Primum hac de causa, auctoritate Romanorum pontificum et dominorum cardinalium, et aliorum plurimorum patrum, qui uidebantur columnae esse in ecclesia eo tempore. Fecit expositionem psalms in octo uoluminibus, scripsit et opusculum *Eni scripsit* contra discipulos Petri *Abailardi*, ad episcopum *Frisingensem* *Otonem*, fratrem regis *Chuonradi* et ad ipsos *Frisingenses* diuersa opuscula et scripta. Item plurima scripta ad episcopum *Pragensensem* *Danielem*, libellum de fide, rogatu domini *Heinrici* card. presbyteri. Opusculum ad papam *Adrianum*. Dialogum inter Graecos et Latinos. Libellum de glorificatione filii hominis ad archiepiscopum *Salzburgensem* *Eberhardum*. Nouissime opuscula ad papam *Alexandrum* et ad dominos cardinales, et ad

(U) 2

epi-

episcopum Babenbergensem Eberhardum de eadem re. Prætere alia multa ad diuerfos scripsit, quos omnes commemorare longum esset.

Placida mors.

Verbum DEI usque ad suam ægritudinem, imo ad ipsum usque diem dormitionis suæ in prætermissis, ascribit et sortitur sana mente sanoque consilio in sancta ecclesia prædicabat, membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atque auditu. Tandem uocante eum domino, coram positus omnibus fratribus et orantibus, dormiuit cum patribus suis v. Kal. Iulii media nocte, ante biduum diuina refectione saginatus et Christo incorporatus, quem, ut decuit, semper amauit, et in quem credidit, quemque dilexit et honorauit, id est, in die natalis S. Iohannis baptistæ. Ipsa enim die, in publica statione, sicut mos eius erat, solenniter missarum solennia per se celebrauerat bene ualens, et sermonem ad populum ultimum, tanquam ualedicturus omnibus, longum ualde protraxerat. Sepultus est autem cum maximo luctu omnium in monasterio, ad laeum altaris S. *Crucis* honorabiliter 11. Kal. eiusdem mensis Iulii.

Ipsa anno, id est LXX. unus de magnis et nobilissimis regni principibus, dominus *Gethardus* Hallenses comes, filius domini Engelberti item Hallensis comitis, gloriam mundi ingentesque diuitias et omnem ornatum seculi relinquens contempsit, propter amorem domini sui I. I. S. V. Christi, inspirante hoc illi DEO solo, qui facit mirabilia solus, cum esset admodum iuuenis. totoque corpore pulcher atque spectabilis, et una cum matre sua uenerabili ac nobilissima matrona, domina *Hadenwig* comitissa ad monasterium *Rickerpergensis*, ubi et duæ sorores eius filiae eiusdem comitissæ regulariter et religiose uiuebant, ut genere ita et moribus nobiles ac generosæ, diuertit, domino deinceps inibi militaturus, cum seculo in armis militasset per annos fere tredecim. Miserrat quidem et hoc in mentem eius largitor et aspirator omnium bonorum, ut diuerteret ad hunc uere felicem ueræ fidei doctorem, ante iam sepius memoratum ipsius coenobii præpositum dominum *Gerhardum*; qui ei bonus apparebat seruus DEI, et lucebat in eo gratia diuina. Audierat enim et etiam per se uiderat, quod ipsa iuuentutis suæ deuotissime DEO in sancta conuersatione uiueret, et uere sic erat. Vnde et ipse princeps eum ex millibus electum pro omnibus, in spiritali regimine eo tempore positum, uenerabatur et sub eius sancto magisterio, eius institutionibus informari toto cordis ac men-

tis affectu desiderauerat; sed secus accidit. Jam enim idem pater a seculo migrauerat, ante paucissimos dies, priusquam ipse princeps a curia redisset, quæ in Babenberg illis diebus celebratur ab imperatore et principibus; cui idem princeps pro suis negotiis finendis tunc intererat: et antequam domum a curia reuersus de causis familiaribus expeditus fuisset. Quibus finitis, quamquam comperisset, eum iam corpore solutum, ipsa tamen proposito suum ad finem perducere cupiens, nihil moratus est: sed, ut dictum est, ad idem monasterium, inibi mansurus, uenit 11. non Iulii, statimque in proximo septembri mense in natalitate sanctæ DEI genetricis *MARIÆ*, depositis solenniter armis et soluto corigulo militiæ habitum sanctæ conuersationis assumpsit, in honorem ipsius, qui fecit eum, et in honore beatiss. *MARIÆ* uirginis. Sicque a domino factum est, ut ille, qui solebat in feris et auratis procedere induuiis; post in abiectis uestibus seruiret pauper pauperibus. Deinde a DEO confortatus, in tantum profecit, quod etiam benedictione sacerdotali, sicut ipse semper optauerat, deposita arma, clericus factus est eodem anno in 11. idus Decembris cum esset annorum non amplius quam XXIX.

Anno MCLXX. Domina *Hadenwig* Dna. *Hadenwig* ex comitissa conuersa feliciter quieuit 11. non Iulii, sepulta honorifice in Capitolio canonicorum VI. idus Febr.

Eodem anno electus Pataviensis dominus *Henricus* primum in episcopatum suum ueniens magnifice ac solenniter ab omnibus susceptus est Patauie, x. idus Augusti. Hic sororius cum esset comitis *Pertoldi de Andechs* et canonicus *Spirensis* ecclesiæ atque præpositus. Electus erat præcedenti anno 11. non. Augusti in locum domini *Albonis* ex permissione imperatoris. Qui *Albo* ante etiam ab omnibus communiter et per annos fere quatuor eundem episcopatum tenuerat. Exorta autem inter eum et canonicos maiores ecclesiæ incredibili dissensione ac similitate, contigit, ut crescente odio inter eos, ab episcopatu non sine ignominia pelleretur, consensu imperatoris propter quosdam, ut dicebant, enormes actus eius: dum idem imperator in partibus *Bauariæ* moraretur, et prædictus dominus *Henricus* ex collaudatione imperatoris ei substitutus est.

Anno MCLXXI.

Anno MCLXXII. imperator celebrauit curiam in ciuitate *Salzburg* in hebdomada quinquagesimæ, quæ eue-

notat tunc in x. Kal. Martii. Illic quoque archiepiscopus, licet non uocatus ab imperatore, repente tamen, dum curia haberetur, cum paucissimis superuenit: sed gratiam imperatoris non obtinuit. Imperator autem inde digrediens per publicam stratum, Pataviam venit 11. Kal. Martii. Ibi ergo quoniam dominus Henricus Pataviensis electus ipsum episcopatum superiori anno sponte resignauerat, ex consensu et collaudatione imperatoris, electus est pro eo frater ipsius domini Henrici praesente imperatore, uidelicet dominus *Dietboldus* iuuenis admodum, similiter fororarius comitis Pertholdi. Qui statim in proxima pentecostes hebdomada, cooperantibus omnibus praelatis suis, ordinatus est in presbyterium: cuius enim erat a Romano Gurcensi episcopo apud *Louffem*, 14 id. Iunii.

Eodem quoque anno in proximo uidelicet autumno, in hebdomada quatuor temporum, consecratus est in episcopum solemniter, et hoc in sede sua Patavae, ex permisso Alexandri papae, ab episcopo Frisingensi *Adalberto* et episcopo Ratipondenensi *Chumone*, episcopo quoque Brixinensi, cum consensu et concessione archiepiscopi Salzbουργensis 19. Kal. Octob.

ANNO MCLXXIII.

ANNO MCLXXIV. Imperator celebravit curiam in ciuitate *Ratispona* 7. Kal. Iunii tam celeberrimam, quod nulla memoria est, unquam talem habitam in partibus Bauariae. Omnes enim fere principes ex regno Teutonico ibi aderant cum magna ambitione. Omnes quoque suffraganei episcopi ex episcopatu Salzbουργensi, uno Frisingensi excepto, et omnes pene eiusdem Salzbουργensis ecclesiae praelati simul cum ministris praecipuis, iussu imperatoris conuocati, illic conuenerant, tractaturi de ordinatione archiepiscopatus Salzbουργensis, et distinctionem accepturi sententiae ex iudicio curiae. Et haec erat *tertia curia* pro hac causa determinanda in partibus Bauariae ab imperatore indicta et solemniter habita. Archiepiscopus etiam Salzbουργensis eum auunculo suo, duce *Austriae* Henrico, ueniens constanter affuit. Ipse autem archiepiscopus iam nusquam certam mansionem habebat. Quia pater eius rex Boemiae, cum quo antea morabatur, iam prioris anno mortuus erat: Ex imperatore regnum ipsum Boemicum ui obtinens, pro uelle suo illud disposuerat; et ideo rurum non erat episcopo illic manere. In episcopatu etiam suo manere non poterat. Quia de primoribus multi, qui uidebantur columnae ecclesiae esse, iras aduersum eum, concitati, contra eum

A sentire coeperant, in tantum, ut et in depositionem eius intendentes, criminalia et peremptoria quaedam falso ei obliicerent: et Romam ad apostolicum aduersus eum per nuncios suos clam mitterent. Apostolicus autem uere edoctus, per literas fere omnium praelatorum totius episcopatus Pataviensis, bonum testimonium patri suo dantibus et iniuriam contra eum factam conuenientius, Ipse dominus papa perisodis illos et rebelles ab intentione sua dehortatus, scriptis et praeceptis apostolicis ad obedientiam et subiectionem memorati episcopi eos reuocabat. Sed, ut ad incepta redeamus, imperator collecta curia; ut ex toto et manifeste schismaticos faceret illos, qui iam ex multo tempore contra archiepiscopum nitebantur, omnes suffraganeos eiusdem archiepiscopi, qui aderant, ad hoc deduxit, ut in intentionem Brixinensis electi magistri Richeri consentirent, qui electus ad interrogationem imperatoris, praesente curia, intentionem depositionis in archiepiscopum nimis proterue dedetat. Ipse enim electus contra archiepiscopum inflammatus erat propter hoc, quod archiepiscopus suffraganeos suos ab eius ordinatione tetrahere nitebatur. Quia, sine eius licentia et sine permissione eius, utpote metropolitani, attentata, in eadem curia peccata est: sed utrum canonice et catholice, ipsi uiderint. Praefatae igitur sententiae electi, quia et principes regni pro gratia imperatoris consentire cogeantur, excepto uno principe, duce *Austriae* Henrico, statim omnis illa congregatio Salzbουργensis, quae aderat, simul cum ministris illis, omnes quendam Henricum, praepositorum tunc *Perthesgadiensis*, cum fauore principum et imperatoris electum, collaudant, conclamant et inthronizant, nihil reuolante illo. Imperator etiam sine mora iustitiam suam ei recognouit et ecclesiae Salzbουργensi toto episcopatu cum omnibus regalibus per seipsum ei concessis, ualde solenniter totam omni illa curia et principibus. Qui et omnes a primo duce *Bauariae* et *Saxoniae* incipientes, beneficia sua ab eo cum multa reuerentia et honore requirentes et hominum facientes, coram imperatore acceperunt. Ex praelatis autem et personis ecclesiasticis, qui aderant, paucissimi huic infaniae se subtraxerunt, nec electioni illius interfuerunt, nec ad eum postea unquam accesserunt; quibus tamen electio eius facile persuaderi potuisset, si meliori tempore et si uacante sede illa facta fuisset. Multum enim religiosus apparebat et ualde acceptus semper erat omnibus, tam ecclesiasticis, quam secularibus.

(U) 2 uiria

uiris, propter prudentiam et eloquentiam, quibus ornatus erat, et maxime propter in ecclesiasticis disciplinis a puero conuersationem suam. His ita peractis et curia finita, imperator in expeditione cum multo exercitu, uersus Longobardiam profectus est. Ecclesiae Salzburgensis parum honoris et consolationis praeter hanc dualitatem et hoc genus scandali et scissionis relinquens. Archiepiscopus autem Adalbertus cum praelatis suis, quibus altior mens et sanctius proposicum, consiliumque sanius inerat, quorum magna multitudo adhuc cum eo stabat, coram domino apostolico sine dilatione querelam suam, et de hac iniuria depoluit, per fidelem nuncium, uidelicet Erchenpoldum capellanum suum, cononicum Richerispergensis ecclesiae: qui iam tertia uice legationem et literas eius fideliter, sed cum magno labore et periculo uitae ad apostolicum deportauerat, de eodem negotio eademque causa. Tunc dominus apostolicus misit literas per eundem nuncium ipsi archiepiscopo, et domino Chunrado Moguntino archiepiscopo, qui legatione apostolica in partibus Bauariae fungebatur, et praeposito et choro Salzburgensi, quarum omnium textus infra habetur.

Alexander seruus seruorum DEI, dilecto filio Adalberto Salzburgensis ecclesiae archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Audito et intellecto illo enormi facto, quod est aduersum te non sine offensa DEI et derogatione nostra nequiter attentatum, mirati sumus admodum et commoti, utpote qui personam tuam pro fœnore deuotionis tuae syncre in domino charitate diligimus et pacem et quietem tuam desideramus: sicut nostram specialem et propriam turbationem, quae tibi et ecclesiae tuae inimicis, non reputamus aliquatenus alienam. Inde itaque fuit, quod nos factum ipsum, ut post diuinæ et humanae legi contrarium, apostolica auctoritate cassantes, uiris illis, qui tantae fuerunt praesumptionis auctores, scripta nostra direximus, eoque a tam iniquo proposito pastoralis sollicitudine reuocantes, super hoc uenerabili fratri nostro Chunrado Moguntino archiepiscopo apostolicas sedis legato scripsimus, sicut ex rescriptis litterarum nostrarum tibi plenius innotescet. Tu itaque in domino conforteris, et uiriliter agas, in eo ponens spem, qui te poteris a pressuris et angustis liberare et, post tantam turbationem, pacem tibi dabi per suam gratiam et quietem. Vt autem omnipotentem dominum magis propitium habere ualeas et placatum, ei tota deuotione studeas subesse, et his seruenter intendere, quae tibi placita sunt et accepta et ad recuperandum

patrimonium ecclesiae, et ad conseruandam ecclesiam ipsam in fide et unitate catholica, ut uir prudens, prouidus et discretus, toto studio attendas. Nos igitur firmum propositum et promptum tibi gerimus uoluntatem, personam tuam sicut charissimi fratris abundantiore charitate diligere, et in persecutionibus et angustis suis, omne, quod cum DEO possumus, consilium et auxilium exhibere. Data Anagninae vi. idus Septembris.

Chunrado Moguntino archiepiscopo et apostolicas sedis legato salutem et apostolicam benedictionem. Quando fidem et deuotionem tuam circa nos et Romanam ecclesiam esse nouimus priorem, et prudentiam et sollicitudinem tuam in omnibus magis experti sumus, tanto securius tibi committimus exequenda, quae uirum prouidum et constantem requirunt, et cum multa circumspectione executionis debent nuandari. Dane locorum uicinitas, nobilitas et prudentia tua non te sinunt aliquatenus ignorare factum illud enorme, quod nuper contra uenerabilem fratrem nostrum Adalbertum Salzburgensem archiepiscopum, non sine multa cordis amaritudine intelleximus attentatum fuisse, a uiristis, de quorum fide non uidebamur in aliquo dubitare. Audimus siquidem, quod, cum uenerabilis frater noster, Gurcensis episcopus, Ratissponae electo Brixinensi munus consecrationis contra inter dictum praefatum archiepiscopum, quod sibi non licuit, impendisset, idem Brixinensis cum praedicto Gurcensi contra eundem archiepiscopum conuenire praesumpsit, et proxime post consecrationem suam sequenti die in ipsum archiepiscopum depositionis sententiam promulgauit in ecclesiam Salzburgensem, ad electionem Bersbeigadensem praepositum, uirum utique, qui quondam religiosus habitus est et catholicus, ausu temerario intrusus: et clerum ab obedientia et laicos a fidelitate ipsius archiepiscopi absolvere non dubitauit. Miramur itaque nec mirari sufficimus, de praedicto Gurcensi et Brixinensi: quorum alter, Gurcensis uidelicet, ab inuito promotionis suae et ante, ut credimus, seruientem circa nos et Romanam ecclesiam scriptis et nunciis deuotionem ostendit: Et de altero scilicet Brixinensi, qui dum simul scholasticus: disciplinis, praecipua quadam seminaritate uobis tenebatur adstrictus, et multae religionis et honestatis esse probatur, et se catholicum praefatur: quomodo in tam nouum, enorme et inauditum facinus proruperunt, cum non potuerant, nec dubitauerunt in quembilibet episcopum, nedum in praefatum archiepiscopum, cui debent obedientiam et reuerentiam, sine mandato Romani pontificis sententiam promulgare: maxime, quia idem archiepiscopus, sicut nosti, ut post canonice electus

Alus, a nobis confirmatus est, et de manu sua pallium plenitudinem officii pontificalis, accepit. Licet autem praedicti Gurcensis et Brixinensis afferant, praefatum praepositum sub obedientia et devotione nostra in praescripta ecclesia positum esse, non videmus tamquam nec uideri potest ab aliquo, quomodo possit, uel debeat esse, ut, qui de mandato et auctoritate nostra in ipsa ecclesia archiepiscopus fuerit institutus, nobis ignorantibus amoneatur ab eadem ecclesia et alius favore terreni principis sibi superponatur. Quomodo igitur, cum eadem ecclesia nullo unquam tempore labe fuerit schismatice prauitatis infecta, providendum nobis est et omnibus eandem ecclesiam diligentibus, ne de noua alicuius spurcia contagione respergatur, prudentiam tuam, de qua omnimodam spem et fiduciam gerimus, ad eius enormitatis correctionem sollicitandam duximus et propensius commendamus. Inde est, quod tam enorme facinus cassantes, fraternitatis tuae per apostolica scripta mandamus et praecipimus, quod factum ipsum publice denuncies irrisum et inane, et omni gratia et favore humano posposito, memoratum Gurcensem et Brixinensem, et praepositum Salzburgerensem, qui hoc attentauerunt, a tam saluto proposito satagas quantocius reuocare, indulto eis termino, nec nimis longo, nec nimis arto, intra quod tempus idem intrusus ad ecclesiam suam DEO militaturus de cetero rediatis, et ad obedientiam et deuotionem memorati archiepiscopi reuertatur et eadem intruso inter caetera proponas, ne ambitionem dignitatis et honoris religioni et honestati uelut praeferre sed in simplicitate cordis sui DEO famuletur; et tam clero quam populo ad suam ecclesiam pertinenti nostra auctoritate praecipimus, ut praefato archiepiscopo, sicut magistro et praelato omnimodam exhibeant obedientiam et honorem. Qualiter autem in facto profeceris, per tuas nobis literas plene studeas intimare. Datam Anagninae, vi. idus Septemb.

Sibotoni praeposito et choro Salzburgerensis ecclesiae salutem et apostolicam benedictionem. Audiuimus non sine multo cordis dolore et amaritudine, quomodo a te, praeposite, enorme factum in uenerabilem figuram nostram archiepiscopum nostrum fuerit attentatum, cui sicut magistro et praelato nostro tenemini obedientiam et reuerentiam exhibere. Illa siquidem praecleara fama laudis et nominis, quae eadem ecclesiae de conseruatione catholicae unitatis ubique suis ad DEVM et homines conparauit, uos a tam inhonesto proposito debuit potissimum reuocare. Sane decuit uos sollicitae ac diligenter attendere, et meditatione sedula cogitare, in quo statu uir sanctae recordationis Eber-

hardus, quondam archiepiscopus uester et bonae memoriae Chouardus successor eius, nec non et praedecessores eorum eandem uenerunt ecclesiam, ut ab eorum uia non possitis quomodolibet declinare: sed ipsorum uestigis studeatis omnimodum inherere. Non uidemus utique, nec potest uideri ab aliquo, quod electio, confirmatio, uel pallatio praedicti archiepiscopi, praesertim sine auctoritate Romani pontificis, cassari deberet et alius superponi, cum idem archiepiscopus, sicut uostis, a nobis fuerit confirmatus et pallium, id est plenitudinem officii pontificalis, receperit et de exhibenda sibi obedientia ad uos et ad alios suae iurisdictionis nostrum emanauerit saepe mandatum. Super quo siquidem tanto miramur amplius et mouemur, quanto nos ecclesiam uestram pro foenore deuotionis uestrae ampliori charitate diligimus; et maiori molestia afficimur et dolore, si quid fiat aliquando, quod ad diminutionem uestrae laudis et nominis, uel ad derogationis honestatem uideatur quomodolibet redundare. Licet autem in facto ipso deuotionem uestram, sicut audiuius, et obedientiam praetendatis, non uidemus tamen nec uideri potest ab aliquo, quomodo salua obedientia uestra et honestate hoc potuerit fieri: Quomodo igitur factum ipsum, cum omnino sit diuinae et humanae legi contrarium, non debemus, nec possumus sustinere: nos id, sicut cassandum est et ipso iure cassatum, apostolica auctoritate cassantes, uniuersitati uestrae mandamus et in uirtute obedientiae praecipimus, quatenus ad uos ipsos quantocius redeuntes, quid famae uestrae expediat et salui solliciti cogitatis, et ab huiusmodi inhonesto proposito sine dilatione qualibet redeuntes, ad obedientiam et deuotionem memorati archiepiscopi reuertamini, eique sicut magistro et praelato uestro deuoti sitis atque subiecti; et tales in hoc et in aliis uos exhibere curetis, quod opera uestra aliis praebeant exemplum uirtutum. Si uero secus, quod non arbitramur, feceritis, quanto seruentis uos et ecclesiam uestram diligimus, tanto accrius a tam illicito facto curabimus, auctore domino, reuocare. Quia non uideremur uos sincere diligere, si famae et honestati uestrae paterno non consuleremus affectu. Data Anagninae, vi. id. Septemb.

His literis ab apostolico acceptis, nuncius archiepiscopi supra memoratus, uidelicet Erchenboldus diaconus, canonicus Richerspurgensis ecclesiae, reuertebatur: sed in uia, qua reuertebatur, morte praeventus obiit, iv. idus Octobr. Literae autem apostolicae archiepiscopo fideliter allatae sunt per eos, quibus ipse moriens commendauerat, per

Erchenboldus
nuncius apost.
in itinere obiit.

per patriarcham videlicet Aquilegen-
sem.

ut et Arno
praepos. Ri-
chorjurg.

Anno MCLXXX. Felicis memoriae
dominus Arno, praepositus Richersper-
genfis ecclesiae, obiit 111. Kal. Feb. In
cuius locum substitutus est unus ex fra-
tribus senioribus loci, nomine Philip-
pus. Eodem quoque anno obiit piae
memoriae dominus Gebhardus, XVII. Kal.
Nouemb. ex comite subdiaconus et ca-
nonicus Richerspergenfis ecclesiae.

at Gebhar-
subdiaconus.

Babemiarum
tem nostrum.

Anno MCLXXVI. dux Boemorum in-
trauit partes orientis in mense Augusto,
cum exercitu multo Boemorum, Vin-
garorum, Polonorum, Ruthenorum,
usque ad IX. ferme millia. Et cum
dux orientis Sleimicus non sufficeret ad
resistendum, illi totas partes orientis,
usque ad Danubium rapinis et incendiis
crudeliter deuasurunt, nullo resi-
stente.

Legatus apo-
stolicus cau-
sam Salzbur-
gensis termi-
nat.
alius est le-
gatus a prio-
re, quo de
mor.

Intereadum haec in partibus Austri-
ae agerentur, archiepiscopus Salzbur-
gensis, vocatus * legatus domini papae,
Vngariam intrauit in Kalendis Augusti,
cum praelatis quam plurimis ex episco-
pato Salzburgensi et episcopatu Pata-
uiensi. Audita itaque causa archiepi-
scopi legatus praedictus partem domini
archiepiscopi auctoritate domini papae
et sua approbavit, partem vero aduer-
sarium eius reprobatum atque damna-
uit et scripsit omnibus suffraganeis
memorati archiepiscopi, ad obedien-
tiam et reuerentiam eius eos ex parte
domini papae fideliter prouocans. E
Domino quoque papae pro eo scripsit,
et praeposito ac choro Salzburgensi,
totamque actionem inter eum et ad-
uersarios eius diligenter comprehen-
dit in hunc modum.

Litterae eius
desuper ad
pontificem.

Beatissimo Patri et domno Alexandro,
DEI gratia summo et venerabili uniuersa-
li pontifici, Gualterius eadem gratia
Albaeensis episcopus, licet indignus, salu-
tem et debitam in omnibus obedientiam:
Cum nos in Vngariam, pater sanctissime,
delegaretis, sollicitudinis nostrae causam
Salzburgensium ecclesiae et iam nino uoce
primam et postea literis committere
uoluissis, ut ad ecclesiam ipsam, si certum
et securum conductum habere possemus,
accedentes, convocatis partibus eandem
causam audire, et sine studeremus cano-
nico terminare. Nos igitur mandatum
vstrum adimplere desiderantes, per
nuncios utriusque partis in Vngaria re-
quisiti, omnibus, qui nos conducere pro-
mittebant, scripsimus, quod circa festum
beati Iohannis baptistae proxime praeteri-
tum in sine regni nobis occurrerent, secu-
ritatem indubitam nobis praestare po-
rati. Et sic expeditis ex maiori parte ne-
gociis Vngarici regni, ad castrum Guetri-
num, quod est prope confinium, iuimus.

Vbi litteras domini Chunradi Mogontini
archiepiscopi, et marchionis Stirensis re-
cepimus, securitatem et conductum uerbis
tantum, non alia nobis certitudine promit-
tentium, assensum etiam, quod ma-
ximus honor esset apostolicae sedi, si in
praesentia imperatoris causam ipsam in-
dicaremur: receptis autem bis et aliis li-
teris, ex quarum tenore percepinus,
quod non erat nobis tutum Teutonicorum
regnum intrare, praesertim cum prae-
dictus marchio, qui nos conducere polli-
cebatur, puer sit aetatis XIII. Flabi-
to consilio cum illius regi Vngarum et
praelatis ecclesiarum eiusdem regni, Teu-
tonicorum uerbis non credimus nec mani-
bus eorum nos exposuimus. Sed manda-
tum vstrum imperfectum relinquere
non uolentes impetrata a praedicto rege,
omnibus pro eadem causa nostram prae-
sentiam aduentibus, omnimoda securita-
te, tam venerabili fratri nostro Salzbur-
genfi archiepiscopo, quam praeposito Ber-
thelgadensi, qui per potentiam impera-
toris eidem archiepiscopo superpositus est
et canonicis ac ministris illius Salzbur-
genfis ecclesiae ex parte nostra mandatum
semel et iterum, ut cum seculis et aliis
allegationibus suis, Guerinum ad prae-
sentiam nostram, pro iam dicta causa dis-
ponenda, uenirent. Archiepiscopo igitur,
tuncquam obedientiae filio, in multa timo-
re et periculo propter inimicos ecclesiae,
qui ei per austrum insidias, cum magna
multitudine uenerabilium personarum,
praepositorum uidelicet et abbatum, ad
nos ueniente, praedicti superimpositus et
alii eius aduersarii nec uenerunt, nec ali-
quem responsalem pro se miserunt: et qua-
re uenire uel mittere nolent, nobis nulla-
tenus significauerunt. Cum autem prae-
dictus archiepiscopus ad omne mandatum lib. de crimi-
nibus aduersus
se purgare po-
ratus,

Archiep. So-
dictus archiepiscopus ad omne mandatum lib. de crimi-
nibus aduersus
se purgare po-
ratus,
se expur-
gare uellet, quoniam aduersarii eius prae-
sentes non erant, purificationem ipsius non
recepimus, quin potius fecimus eum diu-
tius expectare, aduersarios ipsos longo
tempore praesolantes. Sed cum non ue-
nissent, prout dictum est, nec misissent, ha-
bito maturo consilio, pro contumacia et re-
bellione sua et deuotione praedicti archie-
piscopi, qui persecutiones innumeras pro
fide catholica et fidelitate nostra et eccle-
siae Romanae per imperatorem et satellites
suos patitur: iam dictum superimpositum
et canonicos, qui archiepiscopo sunt ad-
uersarii, tuncquam contumaces ab omni
officio et beneficio ecclesiastico auctoritate
nostra suspendimus: quousque de clemen-
tia uestra officium et beneficium ipsis re-
stituatur. Supplicamus itaque paterni-
tati uestrae, quatenus consistentiam deuoti-
onis

Legatus Tem-
tonicus dis-
tinctus.

Archiep. So-
dictus archiepiscopus ad omne mandatum lib. de crimi-
nibus aduersus
se purgare po-
ratus,

omnibus aduersus
se purgare po-
ratus,

restituatur.

oni et fidelitati eiusdem archiepiscopi paternam benignitatem recognoscimus, eum in tantis tribulationibus, quas pro vobis et veritate catholica sustinet, consolari dignemini, et aduersarii eius sibi detrahentibus, aures pietatis vestrae de caetero non curetis, si placet, accommodare. Tot enim et tam religiosae personae cum eo ad nostram praesentiam conuenerunt, quod, si vos et qui plenitudinem potestatis habetis, eas in praesentia vestra, sicut in nostra fuerunt, pro purganda innocentia ipsius archiepiscopi iurare parati uideretis, absque dubio partem aduersarij grauissime puniretis. Praeterea dominus Aquilegensis et episcopus Gurcensis atque abbas Admuntensis pro iam dicto archiepiscopo nobis scripserunt, et praepositi maioris ecclesiae Salzburgerensis et abbas de S. Petro, pro se testes idoneos ad nos destinauerunt. Praeterea nobiscum in his omnibus fuerant dominus Andreas Colonicus episcopus, et Niculinus Guernensis electus, Gregorius praepositus Allantensis et R. abbas S. Martini de Pannonia.

Anno MCLXXVII. Post multas tribulationes, multaque grauamina, quae peccatis exigentibus perpessa est ecclesia, in illa nota dualitate, per annos fere uiginti duos, tandem repropitiato domino, quia non in aeternum obliuiscetur misereri; facta est concordia inter domnum papam et dominum imperatorem, medianibus quibusdam magnis regni principibus. Tunc ex utraque parte, domni uidelicet papae synodus episcoporum et imperatoris curia principum collaudata et indicta est. Quae per aliquot tempus expectata tandem apud Venetiam congregata est ix. Kal. Augusti. praesentibus domno papa et domno imperatore: qui et ibidem pacificati, et pax inter eos firmata est. Dominus quoque Adalbertus Salzburgerensis archiepiscopus, uocatus per litteras apostolicas, uenit illuc. Sed dominus apostolicus nimium tunc primum credulus uerbis aduersariorum eius, statim, ut curia imperatoris haberi coepit, persuasit et iussit eum cedere loco: illeque reniti non poterat: quia non erat, qui adiuuaret. Tunc missae sunt litterae a domno papa, et a domino imperatore omnibus in episcopatu Salzburgerensi constitutis, quarum textus ita se habebat.

ALEXANDER episcopus seruus seruorum DEI, dilectis filiis, choro Salzburgerensis ecclesiae, praefatis ecclesiarum et ministerialibus praescriptae ecclesiae, extra montana constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Venerabilis frater noster Adalbertus, quondam archiepiscopus uester, uidens et considerans ne-

cessitatem ecclesiae uestrae, cum gratiam charissimi in Christo filii nostri Frederici, illustris Romanorum imperatoris, recuperare non posset, maluit cedere, quam contendere, et ecclesiam uestram et administrationem ipsius in manu uestra libere et sine contradictione qualibet resignauit. Postmodum uenerabiles fratres nostri, Gurcensis et Pataviensis episcopi et praefati ecclesiae uestrae, qui apud nos praesentes erant, de celebranda electione, mandato nostro recepto, in uenerabilem fratrem nostrum Chunradum, Moguntinum quondam archiepiscopum, uirum utique litteratum, prouidum, industrium et discretum et charum admodum uobis et acceptum, et moribus et genere nobilem unanimiter conuenerunt, ipsumque elegerunt in uestrum archiepiscopum et magistrum. Nos autem quanto ecclesiam uestram ampliori charitate diligimus, pro illius gratissimae deuotionis seruiore, quam huius turbationis tempore circa nos et Romanam ecclesiam immobiliter conseruauit, tanto facilius eorum electioni nostrum fauorem praestitimus et assensum, ipsumque non subtrahito sibi honore uel dignitate, quam hactenus habuit, in archiepiscopum uobis concessimus, et cum obtentu et consideratione ipsius eandem ecclesiam seruius animo uolumus diligere, et propensiori studio eius intendere commodis et augmentis, et per industriam, nobilitatem ipsius et potentiam credimus, auctore DEO, praescriptae ecclesiae grata commoda prouentura. Vnde uolumus uos aegre ferre, uel habere ulla modo molestum, quod hi, qui apud nos erant, non expectato consilio uestro, fecerunt electionem, cum de uoluntate et mandato nostro ad electionem processerint celebrandam. Inde est, quod uos et uos omnes ab obedientia, quam praedicto Adalberto, uel illi, qui supra impositus fuerat, promissistis, et cor, qui ex uobis alterutri eorum fidelitatem iurauerunt, a iuramento illo, auctoritate, qua licet immeriti praecinemus, penitus absoluerit, uniuersitati uestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus et mandando praecipimus, quatenus memorato Chunrado archiepiscopo, omni contradictione et appellatione cessante, debitam obedientiam et reuerentiam impendatis et eius salubribus monitis et mandatis humiliter et deuote parere curetis. Et hi, qui ex uobis conseruauerunt et debent archiepiscopo fidelitatem iurare, ei fidelitatem facere non postponant. Et quicumque domi-

(X)

nica-

Pax inter regnum et concordationem admissa.

Alexander papa ecclesiae aemulatus.

Ab obsequio Adalberti de hinc absolutus.

Contra-dam archiepiscopum commendat.

nicalia Salzburchensis episcopatus, quod A
 bet titulo a tempore bonae memoriae Eber-
 hardi quondam archiepiscopi vestri occu-
 pata, detinent, memorato Chunrado vel
 nunciis eius, omni occasione et excusatione
 cessante, sine difficultate restituamus es-
 senda, quae de novo sunt data, quicumque ea
 detineant, libera et absoluta relinquant.
 Si qui autem praedicta dominicalia et feu-
 da de novo data, infra XV. dies, post ha-
 rum susceptionem literarum, iuxta man-
 datum nostrum eidem archiepiscopo non
 reddiderint, eos contradictione omni et
 appellatione postposita, sicut excommuni-
 catis uideatis. Sane nos de consilio fra-
 trum nostrorum et imperator ex sententia
 principum suorum uniuersas alienationes
 dominicalium et feudationes de nouo fa-
 ctas, omnino cassamus, easque irritas
 esse decreuimus et inanes. Sententiam
 autem suspensionis, interdicti uel excom-
 municationis, quam praedictus Chunra-
 dus archiepiscopus in contumaces canoni-
 ce tuleris, uel rebelles, ratam nos, aucto-
 re DEO, et firmam habebimus eamque
 faciemus non aliter obseruari, quam si
 a nobis ipsis lata fuisset, cum eundem ar-
 chiepiscopum ita seruentur et sincere dili-
 gamus in domino, ut sibi sicut charissimo
 fratri nostro in omnibus, quae cum DEO
 possumus et iustitia, prompto animo de-
 ferre uelimus. Datum Venetiis in xmo
 alto V. idus Augusti.

Fridericus I.
 imperator,

FRIDERICVS DEI gratia Romanorum imperator et semper augustus, dilectis suis omnibus praelatis ac ministris Salzburchensis ecclesiae, et uniuerso clero et populo ipsius ecclesiae, per Karinthiam et marchiam constitutis, gratiam suam et omne bonum. Cum DEO pacis auctori et amatori placuit Romanum imperium in unam vocare concordiam cum Romana ecclesia, et pacis iocunditate post diutinos labores uniuersam respirare ecclesiam, subitis animis pro Salzburchensis ecclesiae statu sollicitos esse, et eius restorationi diligenter intendere. Et quoniam per duos sibi inuicem oppositos ecclesia grauiter distracta fuerat, nec aliqua spes supererat, ut manus, quae distraxerant, in integrum possent distracta restituere, tam domino papae, quam fratribus eius dominis cardinalibus, nobis quoque et maioribus imperii principibus uisum fuit utile, utrosque remoueri et alium, per quem facilius reformari posset ecclesia, subijci. Post multam igitur deliberationem in gratia et beneplacito domini papae ac nostri, uterque super hoc

remouit pri-
 uis archie-
 piscopi appo-
 sitis,

uerbo se posuit suaeque iuri, quod in Salzburchensi ecclesia quisque uidebatur habere, in manus domini papae ac nostras penitus abrenunciari. Vacante sic ecclesia, praelatos Salzburchenses et alios, qui cum ipsis aderant, de facienda in alium electione, diligenter conuenimus. Sed, licet nobis magna supplicarem instantia, ut ad uestram usque omnium praesentiam differretur electio, tamen domini papae mandato ac nostro, et omnium principum consilio, quoniam saepe necesse differre paratis, ad electionem accessimus et de gremio ecclesiae Romanae dominum uidelicet Chunradum, consanguineum nostrum Palatinum, in ecclesia uestra enutritum, in pastorem et episcopum animarum suarum concorditer et unanimi uoto elegerunt. Quam utique electionem dominus papa totaque curia ratam habuit et confirmauit, nosque de regalibus ipsum inuiciumus, cum ea integritate, qua archiepiscopus Eberhardus decedens illa tenuisse dimisit. Nam generali principum sententia iudicatum est, quidquid uel per nos, dum eiusdem ecclesiae bona in nostra teneremus potestate, uel per quolibet alios infundatum, uel quocumque modo sub hoc tempore est alienatum, inane prorsus esse debere et irritum. Quamuis ergo maiestas nostra saepenumero a nobis grauiter laesa sit et acriter ultra quam uellemus, provocata, tamen diuini timoris intuitu ac beati Ruodberti reuerentia et ex consuetudine imperialis mansuetudinis clementia, tam nos quam Salzburchensem ecclesiam, serena pietate proponimus respicere, et in antiquum statum nostrae auctoritatis minime reuocare. Vniuersitatem igitur uestram diligenter communis esse cupimus, ut, quod tam a domino papa, quam a nobis, ad honorem et restorationem ecclesiae Salzburchensis, in spiritualibus et in temporalibus modo factum est, debita reuerentia et alacritate recipiatis, ac ratum teneatis; et domino Chunrado archiepiscopo uestro, dilecto consanguineo nostro, ea fide et deuotione et obedire et seruire studeatis, ut nostrae benignitatis effectum merito super hoc experiri debeatis. Si quis uero, quod non credimus, his, quae magna consilii maturitate, ad utilitatem et reformationem Salzburchensis ecclesiae, nunc ordinata sunt, contra ire praesumpseris, et a domino papa excommunicationis sententiam recipies, et nostrae maiestatis indignationem procul dubio senties. Datum Venetiae.

Conradum
 regibus in-
 uoluitus,

Anno

ecclesiae Sa-
 lib. canonica-
 dat.

Synodus Hohenauensis.

Anno MCLXXXIII. Synodus valde celebris habita est in Kal. Februarii a domino Chunrado Salzbургensi archiepiscopo et apostolicae sedis legato, et ab omnibus suffraganeis eius episcopis, multisque principibus, de rebus ecclesiasticis. Habita est autem in episcopatu Salzbургensi, in loco, qui *Hohenau* dicitur.

Synodus generalis Romana.

Anno MCLXXXIX. Alexander papa celebravit synodum episcoporum generalem et valde celebrem, in urbe Roma, media quadragesima, id est i. idus Martii. Hic synodus congregata est toto fere superiori anno, per totum Romanum imperium, cui etiam interfuerunt sexcenti amplius episcopi.

In curia Ratispone.

Anno MCLXXX. Imperator curiam celebravit Ratispone III. Kal. Iulii, cui etiam interfuerunt tres cardinales legati domini apostolici. Ibi in praesentia curiae imperator publice contestatus est de duce Bauariae et Saxoniae domino *Heinrico* cognato suo; quod uidelicet iam multo tempore, et regni et uitae ipsius imperatoris insidiator fuerit. Principes quoque Saxoniae multas graues querimonias stuerunt eundem ducem ibi deposuerunt. Tunc ex communi sententia principum adiudicatum est, eum debere remoueri, quandoquidem ad iustam responsionem uocatus non uenerit. Itaque post finitam curiam,

Heinricus Leo ducatus caritur.

Otto ducatus Bau. investitur.

palatinus comes, dominus *Otto senior*, ducatum Bauariae de manu imperatoris suscepit.

Archiepiscopus Salzbургensis, dominus Chunradus, apostolicae sedis legatus et episcopus Pataviensis, dominus Dietpoldus uenerunt simul Richersperg. III. non. Ianuarii.

Richerus praepos. Richersp.

Anno MCLXXXI. Archiepiscopus Salzbургensis, dominus *Chunradus*, apostolicae sedis legatus et episcopus Pataviensis, dominus *Dietpoldus* uenerunt simul Richersperg. III. non. Ianuarii. Ibi ergo resignante domino *Philippo* praeposituram eiusdem loci, ambo pontifices iniunxerunt eam domino *Richero*, canonico eiusdem ecclesiae.

Eodem anno reuelatum, DEI nuntio, sepulcrum B. Virgilio III. Kal. Martii, et coeperunt coruscare miracula ad sepulcrum eius, et ad sepulcra aliorum beatorum pontificum, in ciuitate Salzburgensi.

B. Virgilii sepulcrum reuelatum.

Eodem anno reuelatum, DEI nuntio, sepulcrum *B. Virgilio* III. Kal. Martii, et coeperunt coruscare miracula ad sepulcrum eius, et ad sepulcra aliorum beatorum pontificum, in ciuitate Salzburgensi.

Miracula ad B. Pilgrimi sepulcrum.

Lucius III. papa.

Non multo post locus Pataviensis combustus est, eodem anno XI. Kal. Maii, circa medium diem, cum monasterio maiori S. Stephani, et omnibus in circuitu eiusdem monasterii. Statim uero et ibi coeperunt diuinitus ostendi praecleara miracula ad sepulcrum *B. Pilgrimi* episcopi, et ad sepulcra aliorum pontificum ipsius loci.

Alexander quoque papa ipso anno defunctus est. In cuius locum substitutus est Lucius, episcopus cardinalis, tertius huius nominis.

Anno MCLXXXII.

Anno MCLXXXII. dominus *Otto* palatinus comes, qui ducatum Bauariae tenebat, obiit. Eodem quoque anno mortuus est Mogontinus archiepiscopus, *Christianus* dictus et dominus *Chunradus*, apostolicae sedis legatus in sedem suam pro eo restitutus est. Archiepiscopus etiam dominus *Adalbertus*, ex praeepto imperatoris, et unanimi omnium Salzburgensium electione, cathedram suam recepit, et in XII. Kal. Decembris rursus ecclesiae suae, cum fauore omnium, reinthronizatus est. Dominus *Richerus* resignauit praeposituram Richerspergenf. ecclesiae episcopo Dietpoldo Pataviensi XII. idus Decemb. rursusque dominus *Philippus* unanimiter electus est a congregatione XVII. Kal. Ian.

Anno MCLXXXIV. Anno MCLXXXV. Anno MCLXXXVI. Lucio papa defuncto apud Veronam, *Urbanus III.* ibidem substituitur.

Anno MCLXXXVII. Urbano papa defuncto apud Ferrariam in mense Octobrio *Gregorius VIII.* substituitur in locum eius.

Hoc anno, id est, MCLXXXVII. coepit *Magnus*, presbyter Richerspergenf. ecclesiae, plantare vineas apud *Beneuentum*, iuxta ecclesiam S. *Lamberti* martyris atque pontificis.

Eodem anno uenerunt literae ab urbe Hierosolymitana hunc modum continentes:

Frater Terricus pauperrimae domus templi dictus magnus praepositor, omni-

que fratrum pauperrimus et fere omnino admirabilis conuentus, uniuersis praepositoribus et fratribus, ad quos literae praesentes perueniunt, salutem et in illius sperare, cuius pulchritudinem sol et luna mirantur.

Quod quantisque calamitatibus ira DEI, peccatis nostris exigentibus, nos in praesenti flagellari permiserit, nec literis nec flebili uoce, pro dolor, explicare ualeamus.

Turci enim immensam suarum gentium multitudinem congregantes, christianorum nostrorum fines acriter coeperunt inuadere.

Castra quos nos nostrorum gentium phalanges coadunantes, infra octiduum apostolorum Petri et Pauli in eos aggredi, et uersus Tiberiadem, quam uidebamus, castro solo relicto, ceperamus iter arripere praesumpimus.

Cum nos ita acriter impugnauerunt, quod S. cruce et corpore regis nostri capitis, et omni multitudine nostra interfecta et fratrum nostrorum, ut in ueritate credimus, eodem die ducentis et tricenis decollatis, exceptis illis sexagenis, qui prima die Maii interempti sunt, uix dominus comes Tripolis et domi-

ni

(X) 2

nus

de clade a Turcis per-

pressa,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

regis,

et civitates A-
cose expu-
gnatae,

mus Reginaldus Sidonis, dominusque A-
Ballouius, et nos de illo miserabili com-
po eundere posuimus. Deinde pagani chris-
tianorum nostrorum sanguine debacchati
uersus ciuitatem Accon, cum omni sua
multitudine venire non distulerunt, quam
violenter capientes, totam terram fere
inuasertunt, Ierusalem et Ascalon et Ty-
ro et Beryth, nobis et christianitati salus
adhuc electis. Iste etiam civitates, o-
mnibus earum fere ciuibz in praelio in-
terfectis, nisi diuinum et uestrum praesidio
sit auxilium, nullo modo retinere poterim-
us. Ciuitatem etiam Tyrum in prae-
fensu acriter obsidentes, die noctu-
que expugnare non cessant. Et tanta est
eorum copia, quod totam terrae faciem, a
Tyro usque ad Hierusalem et usque
ad Gazam, velut formicae cooperuerunt.
Nobis ergo et christianitati, orientis ad
praefens omnino deperditae, quantocius
succurrere dignemini, ut per DEVM
et uestrae fraternitatis eminentiam, re-
siduas ciuitates, uestro sub adiunculo,
saluare possimus. Valete.

* paternita-
tis MS. Ad
Baron. ad
hunc ann.
rectius ut
posuimus.
Sociis argu-
menti epis-
tole.

Notum facimus nobis domino Ar-
chumbaldo, magistro Hospitalarium Ita-
liae et fratribus omnia negotia, quae e-
uenerunt ultramarinis partibus. Scitis
igitur, quod rex Hierusalem erat apud
Saphoram circa festum apostolorum Pe-
tri et Pauli, pene cum XXX. millibus ho-
minum, et erat bene concordatus cum co-
mite Tripolitano, qui et secum erat cum
suo exercitu. Et ecce Saladinus rex pa-
ganus accessit ad Tabariam, cum octoginta
millibus equitum, et cepit Tabariam.
Hoc factum mouit regi Hierusalem de
Saphora: et ibat cum suis instructus con-
tra Saladinum. Qui et occupauit eum,
cum apud Maresauciam in die Veneris,
quinto nonas Iulii, post festum apostolo-
rum Petri et Pauli, et commissum est
praelium, totaque die illo pugnatum est
acriter, et laborauerunt equi eorum et
mox diremit hitem. Nocte superuenien-
te rex Hierusalem fixis tentoria iuxta
Salnubium, et in crastino sabbato monis
cum suo exercitu, et circa horam tertiam
magister templi inchoauit bellum cum om-
nibus fratribus suis: et non adiuti, per-
diderunt, permissione DEI, maiorem
partem suorum. Quo facto inuix cum
exercitu suo Anan, quasi leuicam unam
in manu furti et labore magno. Et tunc
comes de Tripoli uenit ad regem, et fecit
eum ibi adiuuare, et castra metari iux-
ta montem, qui est quasi castellum. Et
non potuerunt aduenire ultra treugas
tres. Hoc facto, Turci niderunt illos ca-
stra metatos et miserunt ignem circa ex-
ercitum regis et adeo magnum habebant

calorem, quod equitaturae aestuantes
non poterant comedere, neque bibere.
Exinde Baldonius de Fatinor et Bach-
bocus de Thabaria, et Leulius cum aliis
tribus sociis separauerunt se ab exercitu, et
iuerunt ad Saladinum; et quod dictum
miserabile est, renegauerunt fidem et dede-
runt se prodideruntque exercitum regi
Hierusalem ei angustias eorum. Itaque
Saladinus misit super nos Techedinum,
cum X. millibus electorum militum, qui
interruperunt exercitum christianorum
bellumque suis acerrimum inter nonam
et uesperam: et peccatis exigentibus, plu-
ribus nostrorum occisis, diuisus fuit po-
pulus: et fuit rex captus et sancta crux,
et comes Cabulenus, Milo de Caleuer-
do, et Onfredus iuuenis, et princeps
Reinaldus captus et mortuus, et Gal-
therus de Arsur, et Hugo de Gibelin,
et dominus Bottono, et dominus de Ma-
rachel et mille alii de melioribus mortui
et capti, ita quod non euasis inter milites
et pedites ultra ducentos. Comes Tri-
politianus et dominus Balianus et dominus
Reinardus Sidonis, et frater Terrius,
magister domus templi, uix euaserunt.
Hoc facto recollegit Saladinus exercitum,
et die dominico uenit ad Saphoram, et ac-
cepit Nazareth et montem Thabor et in
die lunae uenit ad Accon, quae et Acris
seu Ptolemais dicitur, et reddiderunt se
illi de Accon, similiter illi de Cnypa,
et illi de Caesarea, et Iapha, et de Naple,
et de Ram, et S. Georgio, et de Hilbel-
mon, et Artufum et Beltorot, et Mira-
bel, et Turonus, Euualer, et Cazer, et
Auderum, omnes se dediderunt cum qua-
tuor supra notatis munitionibus. Hoc
facto, quando mouit galea nostra de Sur,
miserunt Salianos et Saladinum, ut iret
ad Hierusalem et redderent ciuitatem.
Et cum fuimus cum Galea ad Lechiam,
audiuimus quod Turonus erat reddita.
Iste uero ciuitates adhuc sunt saluatae,
et bene munitae, Hierusalem, Tyrus,
quae et Sur, et Alcala, et Machat, et
Antiochia, et Lassar et Saona, et Berich,
et Tripolis, et bene expectantium aduato-
rum Occidentalis ecclesiae. Tanta est
autem multitudo Saracenorum et Tur-
cerum, quod a Tyro, quam obsident, us-
que Hierusalem et Gazam, cooperunt su-
perficiem terrae, quasi formicae innume-
rabiles. Et, nisi cito repleatis et iam dictis
ciuitatibus et reliquis paucissimis chris-
tianorum orientalium subueniatur, fi-
nili casu in direptionem ibunt gentium
saeculorum et sanguinem christiano-
rum silentium.

Hierusalem tamen eodem anno ab e-
isdem paganis expugnata est, VI. non. expugnata a
Turcis.

Anno MCLXXXVIII. Gregorio pa-
pa

* uentoria.

Clemens III.
papa.

amicitia Mo-
guntinae.

Fridericus I.
imp. expedi-
tioni sacra-
re accingit.

pa defuncto Clemens tertius natione A
Romanus substituitur. Imperatoreti-
am curiam habuit ualde celebrem eod-
dem anno apud Mogunciacum in me-
dia quadregesima, quae euenerat in v.
Kal. Aprilis.

Legatus domni papae, Albanensis ui-
delicet episcopus, cardinalis curiae in-
terfuit. Recitata ibi in publico mise-
rabili tragedia de uastatione et di-
reptione populi christiani, quae facta
fuit in orientali ecclesia, hoc est apud
Hierosolymam superiori anno. Dominus
imperator fide Christi succensus
signose sanctae crucis statim insigniuit,
cum multis episcopis et principibus.
Generalem quoque expeditionem ad-
uersus paganos indixit ibi omnibus
christianis, ex mandato domni papae
et ex consilio omnium principum re-
gum, ad subueniendum christianitati
orientis pene deperditae.

ANNO MCXXXIX. Exercitus chri-
stianorum magnus ualde et fortis de
multis regnis et diuersis regionibus
congregatus, uiam sancti sepulcri ag-
gressus est. Dominus imperator et filius
eius, dux Alamanniae, cum multis
principibus regni, episcopis uidelicet
ac ducibus, marchionibus et comiti-
bus, cum magna multitudine populi,
per Vngariam et Graeciam iter suum
direxerunt, statim post transactos dies
paschae, quod euenerat in v. idus Apri-
lis, ipso imperatore nauai itinere in
Danubio descendente a Patavia, in pri-
ma die rogationum, hoc est in idibus
mensis Maii. Episcopus quoque Patavi-
ensis dominus Dietpoldus cum fratribus
suis quibusdam canonicis, uidelicet
praecipuis ac maioribus de choro
Pataviensi, huic uiae ac labori impera-
toris festinè pro domino et pro re-
demptione animae suae iunxit, optans,
imo certus pro temporalibus, quae
multa reliquit, sempiterna se recipere
post hanc uitam, in Hierusalem superne.

Eodem anno misit dominus episcopus
iam dictus literas de Graecia quan-
tum textus talis erat:

Dietpoldus, D E I gratia patauien-
sis ecclesiae humilimus missus et praecordiali
amico suo Luitpoldo, illustri duci Austriae
salutem et fynceram dilectionem. Sicut
iocunda et dulcia cordis nostri nobis desi-
deramus communicare, sic ea, quae mi-
nus prospere exercitus nostro succe-
derant, industriis uestrae duximus signi-
ficandum. Scire itaque uelitis, quod in-
trantes Bulgariam maximam a Bulgaris
sustinuimus aduersitates, quia multos ex
nostris iaculis fauciuimus. Nos et ex
illis, quoscuque deprehendimus, laqueo
suspendi fecimus. Venientes uero ad
Niceam, Magnam comitem Seruiae

cum maximo apparatu obuium ibi ha-
buimus: quem dominus imperator bene-
fice excepit et multa secum pertrahens,
beneficia et denaria dedit: sicut et ipse ab
eo magna recepit. Similiter omnes prin-
cipes a praedicto comite in animo et mercede
et animalibus multum honorati fuerunt.
Transfuentes autem inde ad primam clau-
suram, maximam ibi rerum iacturam su-
stinuimus. Quidam beneficus miles de
Halle ibi occisus fuit. In partibus illis,
exercitus ex maiori parte fauciri coepit.
Quia quidam tertianis, alii uero quarta-
nis, quiddam autem dyfenseria laborau-
runt. In secunda * clausula, quae lapi-
dibus et lignis et ipsius loci natura munita
multum fuit, magna praedonum et latro-
num turba collecta fuit. Sicut dux Brun-
dulenſis, qui nos fraudulenter praeces-
serat, ordinauit: quae societatem ducis
Sueviae, qui primam tenebat aciem, mul-
tum moleſtauit. Deinde aciem nostram
et ducis Meraniae, quae media fuit, inua-
dentes quosdam uulnerauerunt, rebus co-
rum ex magna parte subleſis. Circa bo-
ram uero uespertinam nos cum duce iam
dicto Meraniae extremos societatis cu-
stodientes, uir cum duodecim loriceis pro-
ceſſimus, sed subito duo filii unius comi-
tis eiusdem provinciae bene cum centum
sociis nos uiriliter et audacter inuadentes
noſcum deum cum gladiis et iaculis dimi-
cauerunt? Sed nos, D E O auxiliante,
eos in fugam conuerſimus: ita ut plus
quam quadraginta uulnerati in abditis la-
titarent: ei nos ex eis xxv. hinc inde col-
ligentes, ad caudas equorum ligatos, ad ca-
pitra nostra eduimus et eos ibidem per pe-
des suspendi praecipimus. Apud * Sitra-
lice nullum fere hominem inuenimus.
Quia praepropterea ducis Brundusii homines
illius provinciae montana ascenderant et
inſualia secum detulerant: ibique exer-
citus propter penuriam uini ualde corpis
debilitari. In tertia: clausura, quae
ita munita fuit, quod difficilem nobis Sept.
minabatur transiſum, nihil aduersitatis
sustinuimus: et tamen exploratores ducis
Sueviae plus quam quingentos armatos
Graecos ibi uiderunt: qui uisus primis
milibus ducis ipsius, statim in fugam
uerſi fuerunt. In illo loco debilitatus ex-
ercitus, ex nimia abundantia panis et uini
et nouarum fructuum optime recreatus fu-
it, ibique societas domini imperatoris no-
bis iuncta fuit. Apud * Carnice, quidam
comes Vngariae nomine Leodiphorus,
qui in legatione domini imperatoris Con-
ſtantinopolim praetulerat, cum legato
regis Graecorum, ad nos reuerſus est.
Praedictus itaque rex superbe et arrogan-
ter angelum D E I et originem nostrae fi-
dei et Romanorum imperatores senoni-
mans, domino nostro imperatori gratias
suas mandauit dicens: relatione regum

Dietpoldus
ep. Patavi-
s. crucem
faciens.

literae ex
Graecia mis-
sae

Austriae duci
Luitpoldo.

IV. Kal.
Iul.

v. Kal. Aug.
suspendi fecimus.

III. id. Aug.

XXV. Kal.

XII. Kal.

Fridericus
imp. in suspi-
cioneu acuti
quod inleat
regno ur-
ent.

Franciae et Angliae et ducis Brundisii
se percipisse dominum imperatorem ea in-
tentione Graeciam intrasse, quod exstin-
ctis et extirpatis Graecis, regnum illud in
possessionem filii sui ducis Sueniae uellet
transfunderet. Præterea dixit, quod a-
micitia, quam inter dominum impera-
torem et Magnum comitem coadunatam
audierat, sibi ualde gravis et suspecta esset.
Cæterum addidit: si dominus imperator
obfides sibi pro uoluntate sua de exercitu
mitteret, transitum sibi per brachium san-
cti Georgii et, sicut iuratum fuerat, formam
concederet. Aiebat insuper, quod media-
torem terras, quam exercitus noster ap-
ud Sorracenos expugnaret, ipsius suis
uellet adiutari. Ipsi auditis, dominus
imperator et principes, tametsi ualde com-
mossi fuissent, tamen pro tempore et loco
blandis et sapienter responderunt, dicentes,
quando nuncios suos, qui rebus suis spo-
liati eo tempore, ad insultationem et de-
risionem nuntiorum Saladinis surpiter et
indumate trahati squaloribus carcerum
mancipati cruciabantur, reboarent,
se secundum honorem DEI et impe-
rii ad uoluntatem ipsius se benignos
posse inueniri. Inde procedentes, ciuita-
tem: Philippopolim, uacuum hominibus,
sed plenum uino et frumento atque
diuitiis inuenimus. Ea tempestate fra-
ter regis Graecorum cum magno exercitu
apud nos ad sex miliaria fuit: ad quos
nostri quadam die: minus preuide acce-
dentes, in fugam eos uertere coeperunt,
ita ut de coetere in partibus illis non com-
paruissent. Postea rex Graecorum et
frater eius, nec non et exercitus eorum,
semper nos circummanente assentantes, diu
diutae nos destinerunt: tamen, per gra-
tiam DEI, multo labore multoque in-
genio nuncios nostros seminudis reboauimus.
Et tunc primum rex nobis tran-
situm hiematis promissis tempore, si obfides
ei daremus, quod pax terrae obseruaretur,
et alia, sicut apud Nuremberg iuratum fuerat. Dominus imperator uide-
ns haec omnia fraudulenter fieri, nul-
latenus acquiescere uoluit: eo quod nunc-
tis sui ualde inhumane et inhoneste tralla-
ti fuerint: et nulla ratione se et exercitum
sanctae peregrinationis, iniquis eorum
iuramentis committere uoluit. Et sicut
prius humiliter pro reboandis nunciis
suis locutus fuit: ita, reboandis nunciis,
imperiali more dixit: Si rex Graecorum
filium suum et fratrem suum et auun-
culum suum, in quo consilium suum et
totius Graeciae penderet, et cancellari-
um et mareschalcum, et dapiferum suum
sibi obfides daret, quod cum pace
et securitate et bono foro terram et
brachium S. Georgii faceret transire:
ipse, uersa uice ei, quoscunque de
exercitu eligere uellet, iurare faceret:

quod ipse nulla mala intentione nec
regni ambitione in terram intrasset.
Quod ad haec responsurus sit rex, ignora-
mus adhuc. Quod nunc nuncios nostros reboauimus,
ea die, qua nuncios nostros reboauimus,
apud nos fuerit, nobis uix explicare pos-
semus, quia, plus quam tria milia ele-
therum militum cum lanceis et scutis gi-
rantes in dextrariis suis, bene ad sex mil-
liaria eis occurrerunt: ita quod cancella-
rius Graecorum et alii magnates mul-
tum terrebantur. Quia timuerunt in-
fidias sibi paratas fuisse. Quod cum au-
disset dux Sueniae et alii proceres, sta-
tim depositis scutis eos benigne excep-
erunt dicentes, tale esse consuetudinem
Teuonicorum, et scitum esse ad laetitiam
excipiendorum et gloriam Graecorum.
Deinde nuncios Graecorum hospitatis,
nuncios nostros ad dominum imperatorem
nasque cum magno tripudio perduxerunt,
quibusdam conantibus, adueniitis deside-
rabiles, etc. quibusdam clamantibus: *profer idio-
hutte isti Petre din tach. Dominus uero more Teu-
onice.*
Luc. 15.
Dixit ergo DEO, quia filii mei mortui
fuerant, et reuixerunt: perierant, et
inuenti sunt. Sequenti uero die episco-
pus lacrimabiliter aerumnas captiuitatis
suae principibus exposuit, ita quod
et ipsi ad lacrymas mouebantur. Nun-
cis uero Graecorum legationem suam per-
egerunt: et dominus imperator, sicut su-
pra dictum est, breuiter eis respondit, se
nihil aliud uelle, nisi supradictos ob-
fides. Unde Graeci ualde perturbati fue-
runt. Quia autem rex Graecorum in
litteris, quas tribus uicibus domino impe-
ratori misit, nomen eius tacuit, nec cum
imperatorem uocauit, in praesentia Grae-
corum, et nostrorum principum, imperi-
ali fretus habitu et lingua, dixit:
Non possumus satis mirari, et indig-
num ualde gerimus, quod frater nos-
ter, nomen nostrum, duod multis re-
gibus et principibus et prouinciis no-
tum est, quod Fridericus dicitur, in
litteris suis ponere non consueuit. An-
tecessor, uero ipsius pie recordationis
Emmanuel, et quando inimici eramus
ad inuicem, nomen nostrum expresse
posuit in litteris suis: nec in aliquo di-
gnitatibus nostrae maiestatis derogauit.
Quod et nos ei uersa uice fecimus.
Praedecessor siquidem noster diuise me-
moriae Karolus, uictoria felix monar-
chiam urbis Romae obtinuit, et plus
quam quingentis annis sine interrupcio-
ne ad tempora nostra usque deriuata
est: Et nos, auctore DEO et princi-
pum libera electione, celsitudinis sacri
Romani imperii ferme xxxviii. annis
potestatiue gloriamur. In urbe enim

loc obli-
Kal. Octob.

. VIII. Kal.
Sept.

. IV. Kal.
Sept.

Imperatoris
nomen deuo-
tator si idem
pico habet
a Graeci.

quod agro-
ferti impera-
tor.

Ro,

Roma, quae domina et caput orbis dicitur, coronam et imperium totius christianitatis de altari B. Petri apostolorum principis accepimus a domino Adriano papa, successore Petri, solenniter unctus, oleo exultationis prae participibus nostris et nomen nostrum celebre et gloriosum in ea habetur. Haec idcirco diximus, si forte dominus uester, nomen et dignitatem nostram ignorat. Scire debetis, de caetero literas eius non recipimus, nisi solennitas nominis et maiestatis nostrae expresse in eis continetur. Nos enim cum nomine suo appellauimus et appellamus. Dominus uester sanctum se appellat: mirabilis est sanctitas, quae facit uiros, honestos et religiosos, benigne, utpote fideles nuncios, in osculo pacis exceptos, in quorum ore non est inuentum mendacium, nec iniquitas, de subito conuenit in carcerem, et fame ac nuditate usque ad mortem macerare. Longe faciat a nobis DEVS talem sanctitatem. Illis auditis, Graeci recesserunt. Quid plura? Tota Macedonia usque ad muros Constantinopolis status nostris subiecta est, et ad uoluntatem nostram seruit. Verba et caussa in manu nostra sunt: nec est qui audiat, audito nostro nomine, mutire.* Blaci nobiscum sunt. Armeni fideles nostri sunt. Dominus noster imperator apud Philippopolim intendit biennare. Dux Suerias, apud* Verariae. Exercitus in tribus locis se recepit. Graeci haereticos nos appellamus. Clerici et monachi diuersi et facti maxime nos persequuntur. Scire debetis, quod omnibus bonis abundamus: Et quod socii nostri adhuc omnes sani et incolores sunt. u. Kal. Octobr. in maximo foetore fuerant peregrini nostri propter innumerabilia cadauera apud Philippopolim. Quinero apud Philippopolim remanserant, in maxima abundantia rerum uenialium esse coeperunt. Circa dies iii. idus Nouemb.

Ut autem ordo historiarum, de qua agimus, ad notitiam posterorum manifestius perducatur, placuit hic interponere literas, eandem historiam continentes. Scriptus siquidem in ultramarinis partibus, et missas in partes nostras, sicque ad nos perlatas. In quibus ita legabatur.

Factum est post mortem Emmanuel, ante annos aliquos, Constantinopolitani imperatoris, ut sublimaretur ibidem Andronicus. Qui, dum pernam indicere prodicionem facientibus, ita ut quosdam excaccaret, quosdam submergeret, quosdam perpetuo carcere uel exilio damnares, accidit ut Andronicus Angelus et filii eius ipsum simentes, utpote qui de

A morte Alexii imperatoris consensu fuerant, fugerent et ad Accaron cum magno timore uenirent. Et cum praedictus Andronicus Angelus mortuus fuisset, duo filii eius ad pedes Andronici confugerunt, et in eandem horam excaccati fuerunt. Alii duo, qui de misericordia Andronici dissidebant, ad Saladinum confugerunt. Et cum moram faciens cum eo, alter eorum amore patriae ductus Constantinopolim reuersus est. Et cum Andronicus ei perperisset, et in multis seruisset, forte considerata a Logothetes et imperator ad ipsum Isaac regnum deuotui considerauerunt, et ideo, Logothete medianse, ipsum excaccari debere praeciderunt. Et cum Logothetes ad Logotheten in

ipsum imperatoris precepto uenisset, et uertis ipse perturbatus fuisset, ipsum interficere non dubitauit, et clamando ad populum, uestrum inimicum interfecit, ad sanctam Sophiam properauit: et a populo eum sequens, in imperatorem subleuatus est: et de Andronico, cuius nomen erat, sicut domino suo, crudelissimam et incredibilem uindictam extorsit. Sed in praedicta tempestate, cum Andronicus in suos produores desereret, et cum rex Siciliæ et rex Ungariae in ipsum surrexissent, et totus populus in eum scilicet Andronicum conspirasset, dolore et angustia coactus ad consilium et auxilium Saladini confugit. Et ut ueteres amicitias et concordias et beneficia, quae sibi contulerat, ad memoriam reuocaret, et ut similiter confederarentur, diligenter ammonuit: ita scilicet, quod sibi, quia imperator erat, hominum faceret, et ipse sibi in maximis necessitatibus, si opus esset et sibi mandasset, subuenire paratus esset. Praeterea tali confederatione

ne iuncti suus et iuramenta hinc inde data sunt, ut, si Saladinus consilio et auxilio ipsius terram Iherosolymitanorum occupare posset, ipse Saladinus aliam terram sibi resumeret: Sed Iherusalem, et totam maritimam, excepta Ascalone, dimitteret liberam, tamen tali condicione, quod eam a praedicto imperatore teneret, et quod terram Soldani et Ieronium acquireretur, et praedicti imperatoris propria essent usque ad Antiochiam et terram Armaniorum, si eam acquirere possent. Sed quia Andronicus morte praeventus id efficere non potuit, praedictus Isaac in imperatorem sublimatus, eandem confederationem, quia latinos habuit odio et res timuit per meliores homines et nobiliores, quos habuit, et auri

Isaac imp.
Constantinop.
figil.

as Constantinensem
regis rickes.

Occidentales haeretici
audiant Graecis.

Andronicus
imp. Constant.
Constantinop.

sigillis impressione confirmavit: et fratrem suum, quem Saladinus honoraverat et disaverat, renovavit: sed, dum iter faceres, id est per Accaron, comes Tripolitani et princeps Antiochenus, quia praedictam confederationem praesentaverat, et a fidelibus suis et quibusdam Saracenis nobilioribus, quorum sanguines Saladinus suffocaverat, audierant, tenuerunt eum et catenis ferreis strictissime ligaverunt.

Isaac autem praedictus imperator, ista per nuncios certissime cognoscens, Saladino tanquam homini suo dilectissimo, praedicta confederatione in memoriam revocata, mandat, ut in ultramarinos christianos, utriusque inimicissimos, potenter ingereret: et ipse ex alia parte, quantumcumque posset, expugnaret eos, et fratrem suum de carcere se sine laboraret extrahere: et ut post plenariam victoriam, uterque secundum praedictam confederationem de terra sibi divisa gauderet. Et factum est, cum ipse Isaac octoginta galeas optime armatas Saladinus in auxilium misisset, Margaritus eas in Cypro potentissime cum suis expugnavit. Saladinus autem cum infinita multitudine terram Hierusalem inopinate et subito intravit, et ut saepe auditum est, et flebiliter dico, DEO permittente, christianissimum nostrum universum devicit, et totam fere terram, nullo descendente, in ius suum usurpavit, et cruce, pro dolor, per plateas traxit, et in praesentia Saracenorum sepulchra contaminavit, virgines et nuptas et infantes in perpetuum, nisi DEVS misericorditer revocaverit, exules in terram extraneam duxit.

Hac victoria, supra quam credi possit, elatus, imperator nuncios suos misit, et, ut de victoria sua gauderet, praesentibus literis notificavit, et misit ei elephantem unum, et quinquaginta fellas Turcas, et tenam pbialem balsami, et centum arcus Turcos, cum phoretis et sagittis et centum Graecos captivos Graeciae remisit, mille et quinquaginta dextrarios Turcos, vel Turquimannos, et species infinitas, et quas noverat, preciosiores. Imperator itaque muneribus istis delectatus, nuncios honoravit, quantum potuit, et eis palatium opatum in media civitate Constantinopoli ad habitandum per tempus concessit: quod nunquam vel raro aliquibus nunciis Latinis fecisse visus est: et praedictam confederationem et sacramenta iteravit. Et cum isti nuncios honorati ab eo reverterentur, misit imperator nuncios cum eis, scilicet, * Hierosolym, Alpion, et Constantinum senem interpretem in lingua Sarace-

nica: et misit per eos Saladino coronam auream dicens: Hanc tibi mitto: quia meo iudicio modo recte rex es, et eris me iuvante et DEO volente: misit ei quadringentas loricas peroptimas, et quatuor mille palos de ferro, et quinque nulla ensium, quae omnia a rege Siciliae habuerat, et duodecim Samitas et duos scyphos aureos, et duas vestes imperiales, et * Beverinas pelles. Fratri Saladino Sabidino misit sex samitas, et duas vestes imperiales, et singulis scilicet tribus filiis Saladini maioribus sex sumas, et unicuique imperialem vestem. Et cum isti nuncios navigassent Accaron, Saladinus nuncios ignominiose ante Tyrum, occasione nuntiorum adveniens, fugit Accaron in die Epiphaniae, et occurrentibus salutaturus eos: invocavit omnes principes et amicos et filios, et coram secretariis suis praedictam confederationem et sacramenta iteravit, et nuncios multum honoravit, et ab eis de statu imperatoris, et de guerra Blacorum, et aliis guerris aliorum principum diligenter inquisivit. Nuncios vero genua flectentes de honore collato fratri imperatoris gratias egerunt, et genu eius osculati sunt dicentes: Per te salutus est et liberatus de manibus Latinorum, ipsum propter te in carcere tenentium.

Mox facta, cum audisset Saladinus de confirmatione, et de adventu Latinorum principum, statim coepit cogitare de interitu eorum, et remisit nuncios imperatoris, et cum ipsis proprios nuncios, et per eos misit eidem xx. dextrarios Latinos et pyxidem, ad longitudinem cubiti preciosissimis lapidibus plenam, et pyxidem eiusdem longitudinis balsamo plenam, et trecentos fumes plenos lapidibus perforatis et magnae magnitudinis, et scriinium plenum aloe, et arborem ligni cum brachiis et ramis viridem, quae multo preciosior est, et centum folliculorum moscum, et viginti millia Byzanticorum, et elephantum parvulum, et * belliolani, quae fert moscum, ac struthionem et quinque Leopardos et triginta quatuordecim puma, alias species sine numero et mensura, et nas, quod caperet viginti metretas vini de purissimo argento, plenum toxico fortissimo. Quod ipse cum vellet probare coram nunciis, vocavit quendam Latinum christianum, et pyxidem in media platea longe a Saracenis aperire iussit, quam cum aperuisset, statim mortuus fuit: et sex nulla modiorum farinae toxicatae, et tria millia modiorum frumenti similiter toxicati: * maumeriam misit ei, ut eam sicut promiserat ad hominem Saracenorum exaltaret et venerabatur eam haberi praecipere.

Anno eodem dominus Philippus, Philippus praepositus Richerspergenensis ecclesiae, postquam longo et difficili deductus, de

Hierosolyma
christianus
crepta.

* Zinemom.

loco

loco, qui dicitur *Lind*, induxisset fontem aquae, in claustrum fratum, labore suo et auxilio quorumque fidelium etiam extraneorum, considerans imbecillitatem suam, quia senio grauis iam praesens non poterat, resignauit eandem praeposituram domino archiepiscopo *Adelberto* Salzburgae v. Kal. Septemb. Erat autem uir bonus et mitis multumque religioni deditus, utpote qui a iuuentute sua deuotissime DEO uiuens, per annos amplius quam quinquaginta in coenobio Richerspergensi conuersatus fuerat, sine querela, in obedientia erga magistros suos, ieiuniis et uigiis semper studens, in transcribendis quoque libris sanctis, etiam propriis manibus studiose operam impendens. Post eum statim electus est a fratribus in eius locum 111. Kal. Septemb. dominus *Gerloch* presbyter, qui et ipse sub disciplina felicitis memoriae magistri Gerhohi a puero educatus, et in presbyterio ordinatus est ad coenobium Richerspergense. Petente autem praeposito et dominis de choro Salzburgensi, per licentiam fratrum suorum ecclesiae Salzburgensis et dominis fuit allociatus de choro.

Anno MCCC. pars illa exercitus nostri, quae hiamauerat apud Philippopolim, secuta est omnium imperatorem *Adrianopolim* xviii. Kal. Febr. et uenit Constantiam ea die, qua cantabatur, circumdederunt me gemitus mortis, hoc est, in xii. Kal. Febr. Venit autem *Adrianopolim* ad imperatorem viii. idus Febr. xvi. Kal. Martii uenit nunciatus imperatoris Graecorum, ferens finalem et praecipuam pacis compositionem ad dominum nostrum imperatorem. xiiii. Kal. Martii uenerunt nuntii Soldani et filii ad dominum imperatorem apud *Adrianopolim* morantem, bonam portantes legationem.

vi. Kal. Mart. habuerunt peregrini nostri intollerabilem et frigus asperum apud *Adrianopolim*: inde tunc missi sunt nuntii qui explorarent securitatem transitus ad brachium. 111. Kal. Mart. uenerunt imperatori obfides Graecorum, quos expetierat ab eis imperator.

In Kalendis Martii dux Sueviae exiit cum suo agmine *Adrianopolim*. Sequenti die dominus imperator cum suo exercitu. iv. non. Martii transierunt *Reina* aquam, cum magno labore, et ea die cantabatur *Laetare Ierusalem*. Dominica viii. idus Martii audita sunt tonitrus horribilia, et imbres insoliti ruentes fecerunt uiam laboriosam hominibus et equis. x v. Kal. April. in die palmarum fuerunt in fleru et tristitia magna. Quia equi eorum nimia annonae

penuria laborabant. In die coenae domini obiit *Aimonicus* de *Hagenouue*, sepultus apud *Abrusiam*. Inde uenerunt *Callipolim* ad transitum brachii. x. Kal. April. in *Parasceue* transiit brachium dux Sueviae primus cum suo agmine. viii. Kal. April. transiit dominus episcopus *Patanensis* et dux *Mereui*, cum societate sua, et primas partes Romaniae intrauerunt. v. Kal. April. quod Berat iv. feris, transiit dominus imperator, post transitum omnium peregrinorum. 1 v. Kal. April. relictis bigis et quadrigis, iter cum * *Sagmis* aggressi sunt; et per duos dies ualde laboriosam et penuriosam uiam habuerunt. Tertia die intrauerunt uallem quandam, ubi homines uiuo et cibaribus, equi gramine optime reficiebantur. 1 v. non. April. transierunt * *Digam* fluium; sequenti die, * *Aelonicam* fluium cum magno labore et rerum iactura, lutosam et ualiosam uiam habuerunt. viii. idus Aprilis intrauerunt stracam, quae uenit de *Constantinopoli*. Tunc transiit per quendam desertam Romaniae, praeparauerunt hominibus et equis necessariis ad septem dies. v. idus April. intrauerunt uallem *Ascoratanam*, ibi exercitus ex maxima parte coepit murmurare propter forum. xxi. id. Kal. Mai. uenerunt *Philadelphiam*. Inde transierunt quendam montem cum maximo labore. Quia equi, ex maxima parte defecerant et eis omnia necessaria, excepto pane, consumpti fuerant. Inde uenerunt ad minorem *Tripolim*, quae in Graecia dicitur *Hierapolis*, in apocalypsi *Tiatyra*, ubi passus fuit *Philippus* apostolus: quoniam desertama Turci inuenerunt, ibique aquam, quae dicitur minor, transierunt et districtum Turcorum intrauerunt. Qui, cum omni humanitate et hilari uultu eos excipientes, forum propositum suo exercitui ministrauerunt. Tunc accesserunt ad campos *Laodiciae*, quae sita est in pede cuiusdam altissimi montis, ultra quem *Ephesus* est, ubi bonum forum habuerunt: ibique dicebatur rex Franciae *Ludouicus* quondam deuotus fuisse a Turcis: et dominus *Otto* episcopus *Frisingensis* in expeditione *Conradi* regis. Inde intrauerunt quendam desertissima loca * *Turciae*, descendentes iuxta locum *Salinarum* in terra horrores et saluginis. Ibidem inuenerunt greges ouium, caprarum, agnorum et oedorum, bouum, equorum, camelorum, asinorum, pene ad quinque millia. Quae omnia fuerunt agrestium Turcorum, qui in aduentu nostro relictis tentoriis, et Viltris montana profugi ascenderant. Sed quia nos existimauimus ex parte illorum pacem habituos, nihil eorum,

(V)

quae

Gerloch
praepos. Ri-
chersp.

Militum sa-
cerum fatis.

MS. Tur-
ciae, et
hier,

quae in uia eis desiderabilia et admodum necessaria erant, attigerunt. Nolle illa in espite luci, nec gramen, nec herbas nec frondes inuenerunt. Sequenti mane inuenerunt eos mala mille feculis inaudita. Nam Turci equites et pedites sine intermissione iaculis et incurstationibus vexauerunt eos. Tamen 11. Kal. Maii. remisit DEVS indignationem suam, quae peccatis ex-

Ad dies paschae, quod euenerat in 8. Kal. April.

In non. Maii. Turci existimantes nostros omnino inedia extabuisse, horum uespertina castra eorum fundis, iaculis, lanceis potenter inuasērunt: Sed exercitus uiuificae crucis incurstationibus ipsorum uiriliter occurrit, ita ut duo fugarent decem millia: et nisi nox et montana intercessissent, omnes in ore gladii cecidissent. Et, ut uerum loquar, ibi corruerunt plus quam quinque millia Turcorum equitum et pedum, auctoribus duce *Suenae* et duce *Merani*. vi. Idus Maii audierunt nostri tubam *Soldani*, et uexillum ipsius uiderunt, sicut referebat Turcus duellor eorum, qui captius ducebatur ab eis.

Quinta idus Maii, omnis fortitudo Turcorum occurrit eis, ita ut montes et ualles plenae essent: et nostri simulantibus imbecillitatem, ita ut illi magis exasperati, v. idus Maii insultum clamoribus in eos facerent: sed nostri, subito regirantes, occiderunt ducentos, et in monte iuxta ciuitatem, quae dicitur firma, plus quam quinquaginta. Tertia idus Maii, quando erat sancta dies pentecostes, pepercit nobis DEVS. Sequenti uero die, id est, 11. idus Maii, filii Soldani, collectis trecentis millibus equitum, acies suas intruxerunt, ut nobiscum dimicarent. Sed dominus imperator, primam aciem fecit eis uiriliter occurrere: quod ita factum fuit, et omnes in fugam uersi fuerunt. Cuidam etiam religioso laico angelus domini apparuit, ueniens in auxilium christianorum, qui cum hasta una miro modo uerberauit agmina Turcorum. In descensu itaque montis, unde primam aciem fugauerant nostri, acies imperatoris pene centum Turcos electos strauit: et alium montem, quem duo filii Soldani cum copiosa multitudine Turcorum, et cum regali buccina occupauerant, dominus imperator morose ascenderat: et illi sub quadam indignatione terga dederant. Et quia de nocte uictoria DEO hymnum non cantauimus, dignas solumus poenas. Nam post nimium calorem et laborem, post occusum solis, exercitus in quadam arenosa solitudine diuisus ex puluerosa nebulula fuit. Et sicut oves palantes inimicis circumgiranibus hinc inde errauit. Ad ultimum tamen signa exercitus reperientes, castra absque gramine et aqua merati sunt. Sequenti mane, hoc est, in idibus Maii, sicut praemortui itinerantes, aquam in palustribus locis inuenerunt. Hic in locis illis paludosus equi eorum aliquantulum refocillati fuerunt. Ibidem magnus *Melech* et satrapae ipsius, missio legato, dixerunt:

*Victoria christi-
anorum de
Turcis.*

*Angelus tute-
larius christi-
anorum.*

Inde vi. nonas Maii iterum persecutores crucis Christi ceciderunt ad trecentos: et nostri in maximo defectu fuerunt. Quinta non. Maii plus, quam triginta millia Turcorum in quadam artificiosa clausura conuenerant, per quam transituri erant nostri: ubi imperator Graecorum *Emmanuel* cum maximo exercitu destruchus fuit, ut nostros eodem modo interimerent. Sed insurrexuit DEVS consilium *Achiosel*. Quia imperator noster, spiritu DEI praemonitus, fecit exercitum transire quendam altissimum montem, ubi plus quam mille equi perierunt. In mente habere omnes diem illum, in quo altum et laboriosum montem istum transierunt. In descensu montis spatiosam terram et maximam copiam gregum inuenerunt. Sequenti die Turci circumualauerunt eos, et die ac nocte sagittis et incurstationibus acriter infestauerunt. vi. nonas Maii ualidissima *fames* coepit esse in exercitu: et nuncii Soldani recesserunt fraudulentem ab eis captiuato *Gotsfrido*. Tunc liquido cognouerunt, quod aurum Soldani et amicitia ipsius uersum fuit in scoriā: et quod ipse et Graeci in hoc conuenerant, quod fraudulentem interimerent eos, quia ui non poterant. Sed de his omnibus cripiuit eos dominus omnipotens.

*Henricus Leo
reconciliatur
imperator.*

His etiam diebus in regno Romano *Henricus* dux Saxoniae, filius magni ducis *Henrici*, nepos *Lotharii* imperatoris ex filia, qui iam per decem fere annos gratia imperatoris *Friderici* et regni, indeque ducatu *Banuariarum* etiam, caruerat, pacificatus est cum rege Romano, filio imperatoris, et in gratiam regni receptus est solenniter, in curia eiusdem regis, quae habita est, post

Henricus Leo reconciliatur imperatori.

runt: Si imperator et exercitus daret eis *Armeniarum, quod tunc in pace transiit concederet eis: Et post tres dies forum facerent exhiberi.* Imperator vero iuxta consuetudinem mansuetudinis suae respondens ait: *Non est iuris imperii nostri, et exercitus christianorum et militia uniusque crucis non posuerunt in consuetudinem ducere, regionis stratum aut vel argento comparare: sed auxilio domini nostri IESV Christi, cuius nos milites sumus, iter erit aperiendum ferro.* Nuncius uero recedens dixit: *Si hac nocte ad nos non fuero reuersus, sitis pro certo, quod cras ante horam tertiam Turci cum omni fortitudine sua uobiscum decertabunt.* Sed, quia exercitus et equitatus nostrae, quae in respectu priorum ad nimiam erant denotatae mediis, coepimus ualde tristi et moesti esse. Et tamen adiutor in opportunitatibus, qui manu parcare, quam flagellare, inspirauit in cordibus episcoporum, quod paterna et salutari comminatione populum ad impiorandum diuini auxilium excitauerunt. Et nomen sancti *Georgii martyris*, quod celebre quidem habetur in tota ecclesia catholica, qui in anxietatibus nostris aliquotiens uiris religiosus apparuit, laudibus, hymnis, ieiuniorum uotis pro posse suo extulerunt: ipsum sibi a DEO significum, propugnatorem, aduocatum dari, cum multis suspiriis et lacrimis efflagitauerunt. Dominus itaque imperator, quia res pro uia uidebatur aestuari, tamen occulte aliquantulum anxietatur de castris castrinae dies, quae et habere proposuit in serali hortu et uiridario regali. Sed in, dixit familiaribus suis: *Sicras DEO annuente, cum aliquamdiu prosperitate tenoria regere poterimus, non modicum erit argumentum tranquillitatis futurae.* Mane factu 16 Kal. Iunii, auditis militum solennitatibus, et accepta communione in nomine domini, ualde paulatim, ita etiam, quod multi debiles et infirmi sustinerent admodum tarde aeque procelsumus: et Turci, quorum innumere-
abilis erat multitudo, nos ad instar lunae corniculatae circundederunt, et clamoribus et incurrationibus non multum tamen uexantes, ad castra nobiscum peruenierunt, absque laesione nostra: sed ex ipsius bene xxx. occubuerunt. Ingredi itaque hortum et uiridarium regium, multam abundantiam graminis et aquae inuenimus. Nocte illa tonitrua et imbres insoliti nos molestaue-
rant. Mane factu dominus imperator duas acies ordinauit: primam commisit filio suo duci Sueuiae, secundam ipse gubernauit, in medio uero clericos et milites

Iconienses episcoporum et christianorum

Iconienses episcoporum et christianorum
 Ainermes caeterumque uulgi cum Sammaris et Sarcinis procedere instituit, edictum etiam imperiale exiit, ut, si DEVS concederet nobis uictoriam, ne cuiquam liceret de praeda contingere, donec hostes sternerentur ad terram, et ciuitas sanctorum nostrae subderetur ditioni. Dum uero in prociuium fuilemus, nuncius Soldani et illi sui occurrit imperatori, quaeiens ea, quae pacis sunt. Imperator respondit: si nuncius eius ei de captiuitate redderetur, et nuncii industria et pudentes mitterentur, qui de tanto negotio scirent et possent tractare, se in dando pace praestitum inueniri. Post discidium autem nuncii, imperator intellexit, quod haec omnia dolose et cauta frustratione dilationis fierent, mandauit filio suo, quod ipse procederet. Qui dum iuxta praecceptum patris sui ad portam ciuitatis Iconiensis uenisset, occurrit ei dominus *Götefridus* de captiuitate liberatus diuens: *Benedicti uos a domino, procedite confidenter, tradidi DEVS ciuitatem hanc et terram in manibus uestram.* Soldanus igitur, qui cum sexcentis armatis militibus, huc in bono, huc in malo, uenit, exercitui obuam uenerat: uisa prima acie, terga cum suis dedit et castrum, quod supereminet ciuitati, intrauit fugiens. In quo et receperunt se tere omnes ciues ciuitatis, tam diuites, quam pauperes, portatam in tantulum superpelile auri et argenti et preciorum uestrum, et copiosa abundantia uelutuum; equos et annos et armenta iuxta locis munus concluderant. Praedictas itaque dux cum suis usque ad portam castrum ualde muniti persecutus eos; omnes, quos in ciuitate reperit, in ore gladii occidit, pueros cum mulieribus. Et mirum in modum et expugnatum.

Iconienses episcoporum et christianorum
 dum saepe dictus dux, angelo DEI cooperante, ita de ciuitate triumphasset, turba imperatoris, quae extra hortos ciuitatis adhuc longe fuit, hoc ignorat: sed ipsa erat circumdata innumere-
abilis Turcorum multitudine, et tantus erat impetus Turcorum super nostros, quod illi, qui ibidem erant, mortem ceruicibus suis proximam expedirent. Nam episcopi et plurimi sacerdotes offerentes se hostiam uiuam summo sacerdoti, in argumentum officii sui stolas solis suis circundederunt, desiderantes illa immortalitatis stola superue-
scere, et gloriantur cum apostolo dicentes, cupimus dissolui et esse cum Christo. Sancta etiam legio electissimorum militum, in omnibus comparsa legioni *Theodorici* martyrum, pari uoto, unaque uoluntate sanguinem suum cupientes pro Christo fundere: ita stabant intrepidi, quod nullum contractae debili-

(Y)

bili-

Georgius martyr portans crucem.

bilicatis, nec in ipsis, nec in dextrariis suis appareret uestigium. In medio ipsorum erat ille gloriosissimus Rom. imperator inuictissimus, cuius similem totus nequit inuenire orbis, qui tametsi saepe rotam *Tusciam, Longobardiam, Apuliam, Burgundiam* fortissimas terras deuicisset, et innumerabilis strages hominum bellica manu factas uidisset; in hoc tamen discrimine, suffusus aliquantisper lacrimis, haec fertur dixisse. *Si exercitus christianorum, qui hodie loco isto ob amorem coelestis patriae desudat, cum omni integritate esset Antiochiae, poenam, quam non decet imperiali irrogari personae, uellem sustinere, uidelicet capitis minorationem.* Haec, eum dixisset, et cunctis, qui aderant, lacrimantibus, iterum in magnitudine solitae uirtutis suae ille memorabilis Augustus subiunxit. *Sed, quid miramur? Quid trepidamus? Christus uincit: Christus regnat: Christus imperat.* Haec est merces militum domini, Taliter peruenitur ad regnum cum gloria. Venite communionem mei, qui regnum coelorum comparare sanguine uestro exiitis de *Turcia in suam terram.* Haec dicens, licet multo esset defatigatus labore, animi tamen nobilitate maior Iuda Machabaeo: ipse primus regitrato dextrario, caeteris audacter in id ipsum consentientibus, irruit ut leo super hostes: et ita in fugam eos conuertit: quod nec unus quidem illorum manum leuauit contra eum: Sed omnes in fugam conuersi, de societate sua, hoc est, de filiis Belial, ad tria millia hominum amiserunt. Et nisi debilitas militum et defectio obstidisset, castrum ea nocte fuisset expugnatum in ciuitate. Milites enim fere per 14. dies incredibili et inaudita laborauerant famis inedia. Post uictoriam dominus imperator, cum sequenti se exercitu ciuitatem ingressus, magnifice a filio et sociis excipitur. Ibi de spoliis hostium fames exercitus mitigata fuit aliquantulum. Multi eorum foues cum tritico et hordeo inuenerunt, unde homines et equi ex magna parte creati fuerunt. Reserebant praeterea nonnulli, quod rapina in ipsa ciuitate facta, in auro et argento, gemmis et purpura, erat ad aestimationem ultra centum millium marcarum. In domo etiam magni Melech thesaurus desiderabilis, quam profanus Saladinus illi prodere cum filia sua contulerat, repertus fuit. Sequenti die, xlv. Iunii coepimus laudare nomen domini, quia uictoriam nobis dedit de inimicis suis: dicta hac missa, charitas DEI diffusa est in cordibus nostris. Officium itaque ipsum laetitiae nostrae et uotis multum concordabat; in quo etiam mentio ha-

berat Iomii in prophetia, uidelicet de actibus apostolorum sumpta, quae ipsa die de ieiunio quatuor temporum, in tota ecclesia similiter legebatur.

Post haec Soldanus et filii eius, nec Turci pauci non et Admirali, uidentes, in foueam potant.

quam foderant nobis, se cecidisse, miserunt legatos suos ad dominum imperatorem, supplicantes, quatenus in uisceribus misericordiae terram et populum respiceret. neue malum pro malo redderet: sed honorem, quem pro illato sibi contemptu eligeret uellet, omnifariam ei exhiberent. Adiecerunt praeterea, quod indignationem imperatoriae maiestatis, modis, quibus possent, studerent sopire. Quoniam igitur imperatori non erat in proposito aliquibus arduis negotiis iter uiuificare crucis induciare, communicato consilio principum, in hunc modum respondit: *Soldanus iuxta amicitiam, quam cum imperio nostro habuit, legatos suos ad nos misit, et ad terram suam inuiauuit, et securitatem uiae et bonum forum nobis et exercitui nostro pollicebatur. Praeterea alii nuntii ipsius, et filii sui praesentem nostram Adrianopoli aduersus, aduersus et ampliora prioribus beneficiis praemissa nobis offerentes. Sed qui nobiscum terram istam ingressi sunt, uiderunt nobis profecuritate uiae arcus et tela, gladios et lanceas, et omne genus armorum et insulationes et insolitos clamores exhiberi, et pro bono foro, nobis sub specie fidelis amicitiae pollicio, magnus Melech cum omni fortitudine et uirtute gentis suae in manu bellicis nos et exercitum nostrum circumdederunt sicut apes, exarserunt in nos per psalm. vii. sicut ignis in spinis: et tamen in nomine domini nostri IESV Christi Romanus imperator et aduocatus specialis terrae Hierosolymitanae hostium cuneos penetrans securus et fugato multitudinis uestrae exercitu, tradidit DEVS noster ciuitatem hanc in manum nostram. Sed quia Romanus imperator, cui collata res semper esse debens misericordia et ueritas, nouit magis parcere quam ferire: hanc gratiam dominis uestris et nobis impertiri decreuimus, ut pax uestra sit super uos: dummodo desitis obsequia ad arbitrium nostrum, quod in bona pace et bono foro terram uestram exire debeam.* Talibus auditis, nuntii cum ingenti gaudio haec Soldano et filio suo retulerunt. Qui infra breue spatium ea, quae proposita fuerant, effectui mancipauerunt, daris decem admiratis, et aliis decem magnis baronibus obsequibus. Exercitus ergo x. Kal. Iunii exiuit Icomum, et iuxta regium hortum, sicut et prius castrametatus fuit. Vbi forum, tamen care uenderetur, tamen ad sufficientiam inueniebatur. Nam ibi-

Præda.

ibidem inter equos et mulos plus quam sex millia, exceptis asinis, uendebantur. In pane et carne, nec non buryro et caesis exercitus bene recreatus fuit. VII. Kal. Iunii inde mouentes per quaedam spatiosissima et plana loca uenerunt ad XL. fontes. Sequenti die uenerunt ad quandam magnam et potabilem aquam. Ibidem, quia agrestes Turci non omnino, adhuc destiterant nostros insequi, dominus imperator dixit obsidibus: si Turci uestri non cessabunt nos persequi: et, si forum ex condito exercitui non exhibetur, reuera capitale excipietis sententiam. Postea parum mali ex parte illorum sensimus. Proccedentes inde transiimus quandam magnam uillam, ubi multa uincta fuerunt et parum aquae, laborioso quidem itinere uenerunt ad aliam uillam, cui nomen Pyrgus, ibique bonum forum reperi-entes, die una quieuerunt. Postera luce III. Kal. Iunii uenerunt ad quandam specialem ciuitatem *Lorandam*, quae diuidit *Ciliciam*, id est Armeniam a *Lyconia*. *Iconium* liquidem metropolis est *Lyconiae*. Quantas igitur angustias et persecutiones, famem, sitim, perfidias et fraudes, clamores, insultationes, die et nocte sine intermissione, exercitus, pro nomine Christi et honore uiuificae crucis, patienter et hilari uultu et absque murmuratione in terra Turcorum pertulerit, si ad plenum exponere conaremur, etiam si linguis hominum et angelorum loqueremur, tamen irricum cedit labor noster. Quia puteus altus est et, in quo hauriamus, non habemus. In tanti enim laboris debita et plenaria descriptione, si adhuc superstitis essem, quasi elingues digitum suo ori superponerent ille famosus *Homerus* facundusque *Lucanus*, ipseque uates *Mantuanus*. Factum est autem, dum exercitus uiuificae crucis nouisset, castra a *Loranda*, ubi uires aliquantulum receperat, uenerunt ad unam uillam Armeniorum, ibidem in campis cruce fixas uiderunt: Propter quod ingens gaudium et exultatio corda eorum exhilarauit. Diu enim fuisse, quod nihil eorum, quae ad decorem christianae pertinent religionis, nec uiderant nec audierant. Progreffi itaque ascenderunt quaedam montana solis uix peruia ibicibus; quae cum maximo transierunt labore, ibique distrium peridissimorum Turcorum reliquerunt. Tunc obsides Soldani et filii eius instanter postulabant, quod propria remiserentur: affirmantes, quod in illo loco ex condito dimittere essent. Iporum uero precibus, nec locus nec audientia a principibus exhibebantur; sed in archiori custodia

A iussi fuerunt obseruari. Dum itaque summis asperissimi montis eos cum supremo labore recepisset, domino imperatori occurrit princeps *Sibulae*, uir potens et honoratus, qui cum omni deuotione eum suscepit, et exercitui forum pro posse suo fecit exhiberi. Est autem *Sibulae* castrum munitissimum et marchis christianorum, quod a crebris Turcorum insultibus per ipsum defensatur. In descensu itaque montis filii dexteræ excelsi castrametati sunt, iuxta quandam magnam aquam et inuadosam, ubi equitaturae nostrae bene gramine refectae fuerunt. Deinde recepti in quodam spatiofo campo, ubi plurimum graminis erat, duos dies quieuerunt. Ibidem multitudo populi uictualium coepit inedia laborare, in tantum, quod carnes equinae apud quosdam, sicut prius, locum habebant. Principes enim et magnates per abrupta montium hinc inde quæsitae tenues interdum mentis habuerunt. Descendentes igitur, iuxta praedictam aquam, cui nomen *Selephica*, iuxta quandam *Barbarin*, lapideum pontem castra metati fuerunt, ubi honorabiles nuncii domino imperatori occurrerunt. VII. idus Iunii, ex parte domini sui, prout consuetudo est gentis illius, affectuose inclinantes praecipendi, ordinandi de populo, de terra, omnimodam offerentes facultatem. Quos dominus imperator tanquam uiros industrios apud se habuit, et consilio ipsorum de progressu exercitus ordinauit, audiuitque ab eis, quod ualde difficile et asperum transitori esset uiam. Sed piissimus imperator in omnibus peregrinis suis tanquam pater condolens, uerbum hoc celari praecipit, ne, si forte audiret populus, futuros sibi imminere labores, taedio uiae et rerum penuria opprimeretur. De die enim in diem laeta et iocunda, et boni fori exuberantia eis promittebantur: Sed haec omnia in contrarium cesserunt. Nam sequenti die V. idus Iunii, cum maximo labore ad hospitium uenimus: Et exercitus propter incredibilem uiae difficultatem, non seruata constituta progressionem, nec expectatis principum et societatum uexillis, unusquisque pro posse suo alium ante ire attentabat. Et nocte illa maior pars exercitus quandam altissimum montem in litore praefatae aquae protensum transiit. Obscuritas enim noctis impediuit, quod multa praeruptae semitellae pericula non poterant uideri, quae in die iter nostrum sequentes multum teruerunt: et secundum relationem ipsorum in maximis angustias eos fuisse intelleximus. Quis enim tam laxi esset cordis, tamque durae ceruicis, quin non ad lacrymas

totus flecteretur, quando episcopus electissimos, propter longas segnitudinum molestias uidit in grabatis equorum deferri; et in nimia semitae saxosae artitudine equus anterior. Et interdum posterior domini sui, quem manu deferebat, et fuisset mortem per miserandam ruinam minaretur. Ibidem miserabile erat spectaculum: quomodo laudabilis, et bene remuneranda eorum, qui scutiferi dicuntur, sedulitas, dominorum suorum debilitatem in sua debilitate, in sudore uultuum suorum, per montem illum portauerunt. In descensu montis, horbarum reperta abundantia, prandium fumantes aliquandiu quieuerunt. Accidit autem ut dominus imperator, et qui cum illo erant, iuxta consilium eorum, qui indigenae erant, uolentes evitare periculum montis, quod praeculis erat, dum aurore radios suos spargere coepisset, in littore aquae, descenderunt, necin minore labore fuerunt, quam illi, qui per iuga montis descenderant.

Nam quidam episcopi et alii principes praepotentes, relictis equis in quibusdam locis, ubi aqua a dextris, praecipitium montis a sinistris, periculum exitiale minabatur, manibus et pedibus, sicut quadrupedia reptabant. Et haec omnia dulcia et suauia ipsis uidebantur, amore illius, qui imperat uentis et mari, et desiderio patriae coelestis, ad quam suspirabant. Exercitus, qui praecesserat, ea die, hoc est iv. idus Iunii in campis Seleucia castra innotatus fuit, et erat laetitia magna in populo: qui euaserant pericula multa, et prosperatum erat opus in manibus eorum. Dominus quoque iam fecerat cum ipsis misericordiam suam, et liberauerat eos de omni angustia.

Repente autem et inopinatum gaudium eorum mutatum est in moerorem: et uersa est, heu, prodolor, in luctum ci-thara eorum et cantio ipsorum in amarissimam plorationem. Quia ibidem apud Seluciam in illa die cecidit corona capitis nostri, et gloria decusque imperii Romani perit. Imperator enim noster *Fridericus* augustissimus, et omnium fere regum fortunatissimus, iv. idus Iunii, ut dictum est, quod erat tunc dominica dies, subito debita mortis circa uesperam exsoluens, diem clausit extremum, secundo anno peregrinationis suae: anno autem regni sui quarto, imperii xxxv. omnibus peregrinis, qui cum sequebantur, inconsolabiliter lugentibus et flentibus. Tunc sicut scriptum est: *percutiam pastorem, et percutientur oves gregis*: sic in exercitu nostro factum est. Percussio enim

et amissio capite, id est duce populi, et magna parte dissipatus et disperis est exercitus. Quia dissolutae sunt manus eorum praetritae. Maior tamen pars exercitus *ducenti Sueniae*, filium imperatoris et alios principes secuta, post dies luctus imperatoris xviii. Kal. Iulii *Curiam* uenit. Et ibi quidam mare intraverunt. xiii. Kal. Iulii uenerunt ad

portum *S. Sineonis*, x. i. Kal. Iulii uenerunt *Antiochiam*, cum omni integritate exercitus: Vbi etiam oia imperatoris tunc *humata*.

primum tumulata sunt, a filio suo, duce praedicto, ante altare *S. Petri*. Unde autem uenit *Antiochia* et expectarent dona: *DEO*, ecce mirabilis carlanitas oppressit eos. Nam peccatis

exigentibus, obsecro *DEI* iudicio, *Pessis* erant.

exercitus ille electissimorum militum, morte conuulsi coepit, ita ut datim multitudines morbo deperire coe-
geris *causis*.

perirent, quod etiam non erat, qui sepe-
lirer, episcopi cum clericis, principes cum innumerabili multitudine electissimorum militum, mortem sui principis secuti sunt. Ibi uenerabilis

episcopus *Pataueris*, dominus *Liespoldi*, ad exemplum praedecessoris sui *ant-*
Diepoldi, et memoriae domini *Agamberi*, eius *episcopi* *Pata-*
ueris.

dem *Pataueris* ecclesiae quondam e-

piscopi, iocutus dominum, qui ex uia,

ueritas et uita: et accepta cruce cum

fratribus suis canonicis, uidelicet maioribus ac praecipuis de choro *Pataueris*,
sex numero, iter sanctae peregrinationis cum domino imperatore *Friderico*,
diuinae memoriae, iurat agrellis, pro re-

deceptione animae suae. Qui, quam-

uis iuxta nobilis ualde genere, utpote

de magnorum principum et de imper-

iali sanguine creatus, et admodum iuue-

nis aetate, non tamen uentus est animam

suum ponere utiliter pro liberatione

Hierusalem terrestri, quantum in ipso

fuit, ut uitam aeternam promereretur,

in *Hierusalem* coelesti; Quam et ade-

ptus nunc gaudet in coelis, cum sanctis

conselloribus dominique sacerdotibus,

decoratus iam una stola securusque de

reliquis. In fine secundi anni peregrinationis suae, id est iii. non. Nouemb.

coelo reddidit animam beatam, terrae

carnis materiam apud *Accaron* sepulchus,

praemissis prius ad dominum omnibus

fratribus suis, qui cum de terra sua in

terram aeternae promissionis tulerant:

Burchardus liber de *Cambre* archipres-

byter: *Vladricus* praepositus de *Arda-*
cher et archipresbyter, de *Pataueris* ple-

banus ciuitatis ipsius et archipresb.

Marquardus quoque praepositus de *S.*
Andrea: *Rudgerus* de *Aheim*, *Chon-*
radus prior inter eos et maior ordine et

dignitate, sed itineris confocios: domi-

nus

Fridericus
imp. fuit
mortis die
di.

et Antiochias
humata.

Diepoldi
episcopi *Pata-*
ueris.

et obitus.

*Tegom.
Scriptor
huius expedi-
tionis theo-
logus.*

nus *Tegom* Pataviensis ecclesiae decanus ipse est, qui singulas mansiones, quas pertransierant, pio studio adnotans, labores et angustias confratrum suorum et exercitus DEI uiuentis et pro domino peregrinantis, memoriae posterorum scripto commendauit, et ipse ipse charitate, omnibus scire uolentibus ordinem historiae, ipse moriens apud *Tripolim*, ibique sepultus, in memoriam sui ea, quae ipse uiderat et pertulerat in eadem expeditione, a prima egressione episcopi *Dietpoldi* a Patavia, quae facta fuit in xvii. Kal. Iunii, usque dum exercitus christianorum uenit *Antiochiam*, sequenti anno in xi. Kal. Iulii diligenter conscribens exempla eorum nobis remissit. Quae etiam in hoc libello fideliter per annos adnotata sunt.

*Episcopus auxi-
liarius.*

Eodem quoque anno, id est mxc. rex *Francie* et rex *Angliae* comes *Flandrensis*, dux *Austriae* *Luipoldus* filius parui imperatoris *Friderici*, de terra sua egressi sunt in auxilium, singuli cum suis agminibus, ut uenirent in auxilium christianitati orientalis ecclesiae, iam desperatae miserabiliter. Rex quoque Romanorum exierat eodem tempore cum exercitu, ut ueniret in *Apuliam*, aduersus eos qui ibi rebellauerant.

*dux Saxe.
obit.*

Anno mxcxi. dux *Sueuiae* obiit xlii. Kal. Febr. apud *Acron*. Defuncto in peregrinatione pie memoriae domino *Dietpoldo* episcopo Pataviensis ecclesiae, dominus *Wolkerus* praepositus in locum eius substitutus est, electus unanimiter *Pataviae*, a choro et praelatis omnibus eiusdem episcopatus; ministerialibus quoque et plebe, v. idus Martii. Qui statim in media quadagesima iuit ad regem pro suscipiendis regalibus.

*Caelestinus
papa.*

Defuncto etiam tunc Romae *Clemente* papa, circa mediam quadagesimam, constitutus est in locum eius dominus *Hiacynthus* cardinalis, admodum senex, lectus a Romanis xlii. Kal. April. illo Sabbato, quando cantabatur officium; *Sitientes uenite ad aquas*. Et in sancta die solennitatis paschae, quod euenerat tunc in xviii. Kal. Maii, consecratus *Caelestinus* est dictus. Rex quoque Romanorum *HEINRICVS SEXTVS*, qui uiuente adhuc patre suo *Friderico* imperatore regnare coeperat, Romam cum exercitu ueniens, sequenti die eiusdem paschalis solennitatis, id est, secunda feria ab ipso *Caelestino* papa consecratus honorabiliter Romae et coronatus, imperatoris et Augusti nomen adeptus est, nonagesimus quintus regum ab *Augusto*. Electus Pataviensis dominus *Wolkerus*, canonicus eiusdem ecclesiae Pataviensis ab imperatore reuersus ab archiepiscopo *Adalberto*, plenitudinem officii sui accepit *Salzburgae*, in

*Henricus VI.
uicarius im-
peratoris.*

*Wolkerus
consecratur.*

A sancta solennitate pentecostes, in presbyterum consecratus sabbato, et sequenti dominica die, id est, v. idus Iunii, ad honorem et dignitatem episcopatus, cum gaudio omnium sublimatus et consecratus est, cooperantibus archiepiscopo et praesentibus *Ratisponensi* et *Garcensi* episcopis. Inde post triduum, id est, ii. idus Iunii in ecclesia sua Pataviensi, laetantibus et applaudentibus pariter maioribus ac minoribus solenniter ualde tunc primum post electionem suam susceptus et inthronizatus est. *Eclipsis* solis facta est ipso eodem anno *Eclipsis solis* x. Kal. Iulii, dominica die, hora meridiana, Luna xxvii. existente xiv. de cennoualiscycli. Anno eodem *Accorn*, *Accorn* expugnata tandem est ab exercitu christianorum, iv. idus Iulii, auctoribus rege *Franciae* et rege *Angliae*, qui ambo mare nauibus cum magno et regali apparatu transierant, domino tunc primum initium gratiae suae stillante super populum suum, post longam fatigationem eiusdem obsequio. Comes *Flandrensis* ibi mortuus est. Rex *Franciae* repatriauit statim post captam ciuitatem iam dictam, et dux *Austriae* *Luipoldus*.

Imperator *HEINRICVS VI.* professus est in *Apuliam* cum exercitu, statim post ordinationem suam aduersus *Tancredum* regem, qui *Apuliam* sibi uendicabat: sed incassum tunc imperator rediit, circa mensem *Novembrem*. Quia exercitum suum pene totum pestilentia et aliis infortuniis perdidit, caprinata insuper regina, uxore imperatoris, ad quam haereditario iure *Apulia* pertinebat. Episcopus *Coloniensis*, dux *Boemicus*, cancellarius imperatoris ibi mortui sunt, et alii principes multi: in eadem expeditione, dum imperator detineretur in expugnatione unius ciuitatis *Apuliae*, ducis *Saxoniae* *Heinrici*, nepotis *Lotharii* imperatoris, recessit in ira et indignatione ab imperatore, ideoque ciuitas non est expugnata. Eodem anno dominus *Gerloebus* *Richerspergensis* praepositus coepit plantare uineam, in praedio eiusdem ecclesiae apud *Beneuentem* rub.

Anno mxcxi. Fuit illud magnum colloquium apud *Loosfen*, inter principes maiores terrae nostrae: episcopos uidelicet et duces, ac comites xxi. Kal. Maii. Ipso eodem anno mortuus fuit dux *Scirensis*, *Oratar* nomine, qui antea dicebatur *marehio*, *Scirensis*. Et quis *Oratar* *Scirensis* haeredem non habebat, dux *Austriae*, *Luipoldus* successit ei et accepit eundem ducatum de manu imperatoris ualde sollemniter, apud *Vormaciam*, in proximo pentecostes, quod euenerat tunc

Tancredus.
Henricus Leo
iram impera-
toris deum
in currit.
Vincens Bene-
uentem
thomae.

colloquium
Loosfen.
Oratar
Scirensis
obit.

in

in ix. Kal. Iunii. Ibi etiam in eadem solennitate, et in praesentia imperatoris, accincti sunt gladio dux Sueviae, frater imperatoris et dux *Bavariae Ludauicus*, filius ducis Ottonis, quondam palatini, comites quoque multi et alii nobiles quam plurimi.

*Tempestas
horrida.*

In proximo mense Angusti ii. idus eiusdem mensis facta est tempestas maxima in crepusculo noctis, et commotio coeli horribilis, ex quo subito turbine annosa robora ubique eructa, domus et ecclesiae vi ualidissimi venti eversae: multi homines vi fulminis periclitati, multi miserabiliter mortui inuenti fuerunt. Subsecuta est statim illa inaudita perturbatio et deuastatio terrae. Principes siquidem et iudices terrae nostrae maiores et minores, omnes aduersum se inuicem grauiter dissidentes, totam

*Bavariae de-
uastatae.*

provinciam Bavariae flammis et rapinis crudelissime ac sine misericordia deuastauerunt. Denique non ipsi monasteria regularibus, uel aliis ecclesiis pepercerunt, sed passim ubique omnia DEO sacra loca aut exusserunt, aut vi effregerunt, et altaria domini contaminauerunt, auferentes inde more

latronum et ipsas sanctorum reliquias et uestes sacerdotum consecratis, et res pauperum, quasque inueniebant ibi reconditas et fidei sanctorum commendatas, Haec non solum hostibus suis, sed et amicis et innocentibus mala inferebant, non parentes sexui aut aetati. In mense Octobrio dux Austriae *Luipoldus*, cum multo exercitu ex oriente, quasi turbo et uelut torrens inundans, in parte Bavariae aduersum duos fratres comites de *Ortenberg* ueniens, belli initium fuit, conspirante cum eo in idem duce *Meraniae Pertoldo*. Post nimiam itaque terrae deuastationem, tandem excitatus dominus lacrymis et singultibus afflictorum et eorum, qui exusti et expoliati frigore et fame in plateis deficiebant: militum uerbum suum et liberuit eos de manibus opprimentium. Lubente namque imperatore, pax facta inter eosdem principes est et confirmata, intrante mense Decembris viii. idus eiusdem mensis, indicta curia *Ratisponae* generali. Ille quoque princeps, qui huius mali auctor et inuentor et quasi signifer extinxit, comes uidelicet de *Pogen*, propter innumerabilia et inaudita mala, quae in christianos in partibus suis exercuit: et quia induxit super eos gentem barbaram et feram, Boemos scilicet, digna poena coercitus est, publicus hostis regni eorum imperatore ad iudicatus. Postea tamen in gratiam receptus est.

*Comitis Ro-
tisponae.
Comitis de
Pogen impie-
tus punitus.*

*Angliae rex
captus a du-
ce Austriac.*

His ita sedatis, cum dux Austriae in

partes orientis rediret cum suis, comperit per certos nuncios, quod rex *Angliae* naufragus et profugus deuenisset in terram ditionis suae. Statim missis, qui ueritatem in hac re inquirerent, inuentus est idem rex apud *Vaimnam*, occultans se in tugurio cuiusdam pauperis, et cibos propriis manibus sibi et focis suis paucissimis in officina rustica praeparans. Quo comprehenso, tradidit eum dux hominibus suis custodiendum, hac de causa, quod ipse rex grauiter iniuriatus erat ducem, dum simul fuissent superiori anno in transmarinis partibus, in expugnatione *Acris* ciuitatis, quae per eundem tamen regem expugnata erat. Inde autem idem rex tam impatiens confortis erat et societatis ibi, quia ipse ualde regali apparatu et amplius quam rex Franciae et alii principes uenerat illuc, et sub manu eius erat multitudo exercitus usque ad sexaginta et amplius, ut fama erat, millia. Repatriante autem rege Franciae, cum ipse solus ibi disposuisset potenter, quaecumque uoluisset, et pacem per triennium inter christianos et *Saladinum* firmasset, redire et ipse ad patriam simili, quo uenerat, apparatu cogitauit. Sed DEVS aliter ordinauit. Nam cum prospere aliquanto rempore nauigasset, postea subito correptus tempestate illa saeuissima, de qua supradictum est, et disiectis nauibus, quae cum multis sequebantur more regio, ipse solus cum nauis sua, uento ualidissimo impellente, proiectus est in

partes uicinas *Aquilegensium*. Ibi a maioribus terrae illius ualde iniuriatus et spoliatus bonis, quae ei mare iratum reliquerat, occisis etiam et captiuis hominibus suis, ipse cum paucissimis euadens, per partes *Karintiae*, nesciens quo iret, terram ducis Austriae ignorans ingressus est.

Anno mxciiii. imperator celebrauit curiam *Ratisponae*, ut indictum erat, vii. Kal. Ian. Ibi pax confirmata est inter principes ante inter se dissidentes. Rex quoque *Angliae* adductus est illuc a duce Austriae et inde reductus in orientem. Circa dies quoque paschae, quod euenerat in v. Kal. Aprilis iterum idem rex adductus est a duce ad imperatorem: et tunc deuenit in potestatem et captiuitatem imperatoris.

Ecclesia, quae est in praedio *Beneuenturorum*, cuius fundamenta posita sunt a fratribus *Richerspergensibus*, in diebus pentecostes, iv. feria, hoc est xiv. Kal. Iun. perfecta est, eodem anno et dedicata circa finem eiusdem anni, id est, xv. Kal. Decemb. indict. xi. iv. feria, et altare in ea consecratum a venerabili *Patauiensis ecclesiae episcopo Vaulskero*, in honore *S. Mariae Magdalene* et *S. Lami*.

*Regis Fran-
ciae infelici-
tas.*

*Rex Angliae
fit captiuus
imperatoris.*

*Ecclesia Bene-
uenturorum
ethense dedi-
catio.*

Lamberti mart. et pontificis. Continentur etiam ibi multae SS. reliquiae, in altari reconditae. Ex lignis ante fuit capella ibi aedificata et in veneratione multa habita.

Gerlochus resignat praeposituram Richersp.

Anno M^{CC}CIV. dominus *Gerlochus* Richerspurgensis ecclesiae praepositus, defatigatus longa infirmitate corporis, resignavit sponte praeposituram eiusdem loci Patauensis episcopo *Vuolfke* B^{ro}, praesente tota congregatione tractum xi. Kal. Maii. Tunc unanimi consensu et canonica electione electus est pro eo in praepositum dominus *Otto*, presbyter et canonicus Niuuenburgensis ecclesiae, ix. Kal. Maii, statimque missis nunciis honestis cum literis episcopi Patauensis (consanguineus autem erat eiusdem episcopi et ualde nobilibus progenie) uocatus est, et ueniens multum solenniter et cum gaudio omnium exceptus est, viij. idus Maii die dominico in sollemnitate paschali.

Orto in eius locum eligatur.

QVAE SEQUUNTUR PERTINENT AD pag. ap. post. lin. 7 ante §. Non multo post, etc.

In comitiis Noribergensibus

Eodem anno, id est, M^{CC}LXVI. imperator celebrauit curiam in *Nuremberg* xvi. Kal. Martii, illucque uenit

Archiepiscopus *Choumradus* post tertiam uocationem et tertiam curiam, ad quas uocauerat eum imperator, vi. septimanis unicuique uocationi deputatis, a festo sancti Michaelis. Ibi ergo cum constanter respondisset coram principibus ad omnia, quae imperator ei obiecit, scilicet, quod per rapinam teneret episcopatum *Salzburgerensem*, cum nec ab eo unquam regalia eiusdem episcopatus, nec a papa suo *Paschali* spiritualia suscepisset. Ipseque per *prolocutorem* suum ducem *Bauariae* et *Saxoniae* illi sufficienter respondisset: senon per rapinam, sed per legitimam et canonicam electionem cleri et ministerialium et totius plebis, eundem episcopatum suscepisse: seque iustitiam suam, id est *regalia* tribus uicibus ab eo requisisse eodem anno, hocque testibus probare uoluisse, hancque sibi negatam fuisse tribus uicibus, pro eo solum, quod nollet, cum nec deberet recipere Paschalem, qui non esset legitimus ecclesiae pastor, tandem post multa hinc inde dicta, tunc primum sine gratia imperatoris a curia recessit.

Conradus archiep. Salzburgerensem curiam deit.

Non multo post ipso anno imperator, etc.

VARIA

DIPLOMATA ROMANORVM PONTIFICVM.

IOANNES XIII.
BENEDICTI VI.
SYMMACHI
LEO IS VII.

AGAPITI seu AGAPETI II.
EUGENI II.
BENEDICTI VII.

AD QVOSDAM NORICI ET VIRI- VSQVE PANNONIAE ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS,

una cum literis Hartonis archiepiscopi Moguntini, Pilgrimi praefati Lauriacensis: et Theodemari archiepiscopi lauanensis et suffraganeorum ad Benedictum et Ioannem pontifices maximos.

I.

IOANNES XIII. rogat synodum *Raunatem*, ut *Heroldum*, culpa sua lumbis priuatum, exautores et eius loco *Friedericum archiepiscopum Salzburgerensem* confirmet.

nae nobiscum aggregatis, aeternae beatitudinis gaudia.

Sanctitati ac dilectioni notum uestrae esse uolumus, quod *Heroldus*, * dudum *Salzburgerensis* ecclesiae archiepiscopus, contra canonicam et apostolicam auctoritatem, nefaria praesumptione, post suorum oculorum amissionem, uideatur sacrum celebrare mysterium et, quod ridiculum est, pallium gestare sollemniter, hoc namque non ad modicam haereseos uesaniam attinet et nobis omniumque fratrum orthodoxorum prudentiae debet uideri execrabile, (2) pra-

Hand. in Metropol. theol. soc. con. uideat.

Epist. pontif. Joannes XIII. uide Raun. anno 967 quo synodus Raunatem habita.

IOANNES SANCTAE ROMANAE ET apostolicae ecclesiae praefatus. Omnibus archiepiscopis et episcopis, nostris dilectis in Christo fratribus, apud sanctum synodum *Raun-*

vide Hæ-
dium.

præsertim cum ipse pro sua culpa et a
perfidie temeritate excoletus sit, eo
quod ecclesiæ DE I expoliaverit, the-
saurum paganis erogauerit, seque eis
iunxerit, in christianorum necem et de-
praedationem, contra dominum et pi-
simum imperatorem suum seniores
rebellis et infidelis extiterit, et proinde
a decessoribus nostris sanctæ memoriæ
pontificibus omne sacerdotale officium
saepè ei sit interdictum, atque electione
et postulatione omnium pene nobilium,
B *Bonorum* scilicet clericorum et lai-
corum, sancta Romana mater ecclesia
seu auctoritas privilegio. FRIDERI-
CUM uirum uenerabilem et cunctis lau-
dabilem loco eiusdem *Heroldi* fieri, ef-
seque archiepiscopum omnimodo de-
creuerit. Quapropter itaque nostro-
rum decessorum auctoritatem sequentes
uestraque omnium fraternitatis as-
sensione roborati, ipsius *Heroldi hæ-
reticam et temerariam prauitatem* amo-
do ad cinceps damnum ac penitus
confutamus, ex uice beati PETRI, prin-
cipis apostolorum, nec non omnes se-
quentes cæcitatem corporis et mentis
eius in tali præsumptione: eique *com-
municamus excommunicamus* primo
et anathematizamus usque ad plenissi-
mam emendationem. Insuper iam di-
cto FRIDERICO, per auctoritatem sed-
is apostolicæ dignissimo archiepisco-
po, honorem et dignitatem Salzbürgen-
sis archiepiscopatus confirmamus et
corroboramus et uniuersos humilitati
eius allubescentes benedicimus et cat-
holicos approbamus. Vnde rogantes
hortamur sanctitatem uestre fraterni-
tatis, ut in hoc nobiscum pariter assen-
tistis, et huic nostræ apostolicæ san-
ctioni uestram confirmationem præ-
beatis.

IOANNES sanctæ catholicæ et apo-
stolicæ Romanæ ecclesiæ huic sancti-
oni editæ a me in synodo apud Rau-
enam subscripti. Signum domini OT-
TONIS TST serenissimi imperatoris:
RODOLDVS patriarcha Aquilegensis
ecclesiæ interfui et subscripsi.

Petrus S. Rau. ecclesiæ. Ps Walper-
tus S. Mediolan. ecclesiæ archiepiscopus
Lanuvius S. Mordenfis ecclesiæ episcopus.
Otkerus sanctæ Spiren. ecclesiæ
episcopus. Vuindo sanctæ Siluæ candi-
dae ecclesiæ episcopus et bibliothecarius
apostolicæ sedis. Martinus sanctæ Su-
trienfis ecclesiæ episcopus. Benedictus
sanctæ Portuensis ecclesiæ episcopus.
Euerardus episcopus Aretinenfis. Si-
chelmu episcopus Florentinæ. Petrus
episcopus sanctæ Volturnensis ecclesiæ.
Iuannes sanctæ Ariminensis ecclesiæ epi-
scopus. Hubertus sanctæ Lunensis ec-
clesiæ episcopus. Homellus episcopus san-

ctæ Parnasæ ecclesiæ. Petrus sanctæ
Camerinæ ecclesiæ. Ingizo episcopus
sanctæ Aspinatæ ecclesiæ. Leo episcopus
sanctæ Alinatæ ecclesiæ. Iohannes
episcopus S. Callienfis ecclesiæ. Erfema-
rius Anconitanæ ecclesiæ episcopus. A-
singus episcopus Auximamensis ecclesiæ.
Benedictus Humanatæ ecclesiæ episcopus.
Eberardus Ebinatæ ecclesiæ episcopus. Benedi-
ctus Fuliginæ ecclesiæ episcopus. Iulianus Lu-
cernæ ecclesiæ episcopus. Gregorius Coma-
clens. ecclesiæ episcopus. Rusdo sanctæ Ce-
sinatæ ecclesiæ episcopus. Arnaldus Popiliens.
episcopus. Radaldus Rogliens. episcopus. Marti-
nus Meniamens. episcopus. Stephanus Fico-
clens. episcopus. Iohann. Bellamens. episcopus.
Abericus Perusumens. episcopus. Rodulphus
Vincen. n. episcopus. Gerbardus Fauentinae
ecclesiæ episcopus. Petrus Metaurumens.
episcopus. Hubertus Parmens episcopus.
Luizo Cremonens. Episcopus. Ermenald. Re-
gionens. episcopus. Gorbald. Polonem. episcopus.
Ganselmus Patauens. episcopus. Arnald. Tri-
dentinæ episcopus. Teupertus Felternsis
episcopus. Zenobius Fesulanæ episcopus.
G. Wofredus Aquen. episcopus. Rado Asten.
episcopus. Luido Ghsfrensis episcopus. Adalber-
tus Bonens. episcopus. Vuindo Modimens.
episcopus. Iohannes Violeus episcopus. Ra-
therius Veronens. episcopus. Amicus Bri-
suns. episcopus. Vdalricus Bergaunens. episcopus.
Iohannes Iardonens. episcopus. Aupaldus No-
uauens. episcopus. Lugas Spolestinæ ecclesiæ,
Sigihar. bis Cezens. episcopus. Riheward. Fa-
mensis ecclesiæ episcopus subscripsi. Adum
Rau. VII Kalend. Maii, per manum Ste-
phani scriniarii sanctæ Romanæ eccle-
siæ. In mense Aprilis et indictione de-
cima in præsentia omnium sanctorum
episcoporum.

II.

Benedictus VI papa confirmat Fridericum
in archiepiscopatu Salzbur-
gensis.

F BENEDECTVS diuina fauente gratia *Est Benedi-
one apostolicus. FRIDERICO* Salz-
burgensis ecclesiæ archipraefuli, una
cum suis fratribus, uidelicet Noricæ
provinciæ episcopis, mansuram in
CHRISTO felicitatem. Protoplasto
generis humani atque eius semine ser-
pentinis fustione in gemina cadente
G morte, multas DEVS misericordia
ductus medicinas misit in hunc mun-
dum, patriarchas scilicet iustos, pro-
phetas ueridicos, legiferum cum lege.
Et his omnibus mundum saluare non
ualentibus nouissime filium suum hu-
mana carne indutum ad redemptionem
generis humani ad terras transmittere
dignatus est. Eo itaque inter homi-
nes conuerfante, duodecim elegit apo-
stolos, quos ad seminandum uerbum
DEI

DEI in corda fidelium per uniuersum A
transmisit orbem, quorum atque totius
ecclesiae sanctum constituit PETRVM
principem, cuique gregem commisit ec-
clesiasticum, tertio ei dicens: *Pasce oves
meas.* Cui etiam ligandi atque soluendi
tradidit potestatem dicens: *Quodcum-
que ligaueris super terram, erit ligatum
et in coelis, quodcumque solueris super ter-
ram, erit solutum et in coelis.* Et non so-
lum sancto talis concessa est PETRO po-
tentia, sed etiam suis successoribus, eius
uicem in ecclesia tenentibus, eadem li-
gandi atque soluendi DEO tradita est
potestas. Sancti itaque PETRI apostoli
successores per loca, prout opus erat
atque decuit, constituerunt archiepi-
scopos, quorum uicem tenerent in ec-
clesiis, quia ipsi uniuersis regere non
poterant ecclesias. Hos quoque uicem
beati PETRI apostoli, prout hominibus
istius temporis possibile est, in ecclesia
tenentes statuta illorum antecessorum
nostrorum confirmare, quantum possu-
mus, libenter desideramus.

Concedimus itaque uicem apostoli-
cam FRIEDRICO Salzbürgenſis ecclesiae
antistiti eiusque successoribus, in tota D
Norica provincia et in tota Pannonia,
superiori uidelicet et inferiori, quomo-
do sui antecessores eandem potestatem
a nostris habuere antecessoribus, ita sci-
licet, ut nulli liceat in praefatis provin-
ciis sibi usurpare pallium, nec episcopos
ordinare, nec ullum officium, quod ad
archiepiscopum pertinere debet, prae-
ter praefatum archiepiscopum eiusque E
successores. Quicumque autem huic re-
fragari uel contendere uoluerit decreto,
quam nos, uice beati PETRI apostoli
fungentes, consensu nostrorum episco-
porum ac totius cleri Romanae ecclesiae
decreuimus, sciat, se beato PETRO eius-
que uicario esse contrarium atque fore
anathema, usque ad satisfactionem, siue
sit episcopus aut presbyter siue clericus F
cuiuscunque ordinis, siue laicus, cuius-
cunque fuerit dignitatis, quia sancta san-
ctorum antecessorum nostrorum soluere
nolumus neque ualeamus. Sed quomo-
do illi consensu suorum episcoporum
ac totius cleri constituerunt, fiat ex
eorum patet et nostro decreto firmum
atque perpetuum. Quicumque autem
episcopi per amicos siue clam per ali-
quam fraudem, aliquando eiusdem di-
gnitatis perierint siue petierunt priuile-
gium, illos suspendimus ab ea dignitate,
quia illicitum iudicamus, ut aliquis epi-
scopus sine totius suae provinciae atque
suffraganeorum suorum consensu pal-
lium siue aliquod archiepiscopatus pri-
uilegium a Romano pontifice acquirere
praesumat.

III.

SYMMACHUS papa Theodorum episco-
pum Lauriacensem Pannoniae metropo-
litaniū consiliū eique pallium
conferens.

SYMMACHUS, sanctae apostolicae sedis
gratia DEI episcopus, reuere[n]dissi-
mo et sanctissimo fratri THEODORO, sanctae
Lauriacensis ecclesiae archiepisco-
po. Diebus uiae tuae pallii usum, quem ad
sacerdotalis officii decorem et ad osten-
dendam unanimitatem, quam cum beato
PETRO apostolo uniuersus gregis do-
minicarum ouium, quae ei commissae
sunt, habere, dubium non est: ab apo-
stolica sede, sicut decuit, posuisti,
quod utpote ab eisdem apostolis funda-
tae ecclesiae maiorem more libenter in-
dulsumus, ad ostendendum te magistrum
et archiepiscopum, tuamque sanctam
Lauriacensem ecclesiam, provinciae Pan-
noniorum sedem fore metropolitaniā.
Idcirco pallio, quod ex apostolica carita-
te tibi destinamus, quo uti debas secun-
dum morem ecclesiae tuae, sollemniter em-
onemus pariterque uolumus, ut intel-
ligas quia ipse uestitus, quo ad missarum
solemnia ornaris, signum praetendit crucis,
per quod scito te cum fratribus de-
bere compari, ac mundialibus illecebris
in affectu crucifigi. Undecimo cum te
foris huiusmodi insignio indueris, in eis
in animo considera, quod hoc sit magis
oneris quam honoris, atque cor tuum
DEO regente ab appetitu istius seculi sic
tempera, ut et commissa exequi guber-
nationem studeas, et ad aptae dignitati,
cuius sublimaris officio, et probitate mo-
rum et uiuacitate sollicitudinis ac custo-
dia integerrimae fidei congruus, quatenus
tu ipse a remuneratore omnium bono-
rum DEO, et benedictionis gratiam
uitaeque aeternae consequi merearis.
Amen.

IV.

Leo VII. papa Gerbardum, archiepisco-
pum Laureacensem, pallio munerat et
adhortatur.

LEO, episcopus, seruus seruorum
DEI, reuerendissimo et sanctissi-
mo consatriti nostro, GERBARDO, sanctae
Lauriacensis ecclesiae archiepisco-
po, omnibus diebus uiae tantum tue
Gexhinc ammodo. Si pastores ouium so-
lem geluque pro gregis suae custodia die
ac nocte ferre contenti sunt et, ne quae ex
eis aut errando pareat, aut serinis laniata
moribus rapiatur, oculis semper uigilantibus
circumspectant: quanto sudore
quantaque cura debeamus esse per-
uigiles, nos, qui pastores animarum di-
cimus, attendamus et susceptum officium
exhibere erga custodiam dominica-
rum

*De hoc Theo-
doro uide
Hund. Me-
trop. in eate-
logis episcop.
Laurescens
et Pannoni-
as ubi de diplo-
ma recitatur.*

*Et hic Leo
VII de quo
Bar. an. 976.
uide Hund.*

rum ouium non cessemus, ne in die diuini examinis pro nostra desidia antefatum pastorem negligentiae reatus exerceat. Vnde modo honoris reuerentia sublimioris inter ceteros iudicamus. Pallium autem fraternitati tuae ad missarum solennia celebranda concedimus, quo tibi non aliter ecclesiae tuae privilegium in suo statu manentibus uti largimur, non solum in die consecrationis christomatis, ac sanctae et venerandae resurrectionis domini nostri IESU CHRISTI, seu in natali sanctorum apostolorum, atque beati Ioannis baptistae, nec non in festiuitate sanctae DEI genetricis MARIAE, simulque in domini nostri natiuitatis die: pariterque in solennitatibus ecclesiae tuae die, et natalis tuo die, verum etiam in consecratione episcoporum et presbyterorum, et quando a te synodus celebratur, si forte conuenticulum illic fuerit * neofitorum, qui ad fidem tua exhortatione sunt perducendi, nec non in festiuitate S. Stephani prothomartyris, sanctique Laurentii et illorum sanctorum, qui corporaliter in tua requiescunt parochia, uti concedimus die, sicut a praedecessore nostro domino GREGORIO huius almae sedis praefule sancitum est. In secretario vero tua fraternitas pallium induere debet, et ita ad missarum solennia proficisci et nihil tibi ausu, temeritate praesumptionis arrogare. Ne dum in exteriori habitu inordinate aliquid arripitur, ordinate, etiam quae licere poterant, amittantur, cuius quoniam indumenti honor modesta actuum uiua citate seruandus est, hortamur, ut et morum tuorum ornamenta conueniant, quatenus auctore DEO recte utrobique possis esse conspicuus. Itaque uita tua si tuis sit regula, in ipsa, si qua torcitur illis ingesta est, dirigant, in ea, quod imitentur, aspiciant. In ipsa se semper considerando proficiant, ut tuum post DEVM uideatur esse beneficium, quod uixerint. Cor ergo neque prospera, quae temporaliter blandiuntur, extollant, neque aduersa deiciant, sed quidquid illud fuerit, uirtute patientiae deuincatur. Nullum apud te locum odia, nullum fauor indiscretus, inueniant. Benignum te sentiant boni, districtum mali cognoscant, infontem apud te culpabilem suggestio mala non faciat, nocentem gratia non excuset. Remissum te delinquentibus non offendas, ne, quod ultus non fueris, perpetrari permittas. Sit in te et boni pastoris dulcedo, sit et iudicis seuera districtio, unum scilicet, quod innocenter uiuentes foueat, aliud, quod inquietos feriendo a prauitate compescat: sed quod nonnunquam propositorum scelus dum, districtus malorum uult uindex

existere, transit in crudelitatem correctio, iram iudicio reserua, et censura disciplinae sic utere, ut et culpas ferias et a dilectione personarum, quas corrigas, non recedas. Misericordem te prout uirtus patitur, pauperibus exhibe. Oppressis defensor tu subueniat opprimentibus modesta correctio contradicat. Nullius faciem contra iustitiam accipias, nullum querentem iustitiam despicias, custodia in te acquiras excellat, ut nec diuitem potentia sua aliquid extra uiam apud uos suadeat rationis audere, nec pauperes de se sua faciat humilitas desperare: quatenus DEO miserante talis possis existere, qualem sacra lectio praecipit dicere: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse.* Sed his omnibus salubriter uti poteris, si magistratam caritatem habueris, quam qui secutus fuerit, a recto aliquando tramite non recedit. Ecce frater charissime, inter multa alia ista sunt facienda, ista pallii, quae si studiose seruaueris, quod soris accepisti, intus habes, fidem autem, quam in tuis epistolis breuiter assignasti, licet latius explanare debueras, redemptori tamen nostro gratias agimus, quod eam in ipsa breuitate ratam esse cognouimus. Sancta trinitas fraternitatem uestram gratiae suae protectione circumdet, atque in timoris sui uia nos dirigat, ut post huius amaritudines ad aeternum simul peruenite dulcedinem mereamur. Amen.

V.

E Leo VII. papa rogatus a Gerardo archiepiscopo Lamraensi, de quæstionibus quibusdam respondet.

LEO, episcopus, seruis seruorum DEI, regibus, ducibus, episcopis, abbatibus, comitibus, pari etiam modo EGILOLPHO lunanensis, ISINGRIMO Ratapponensis, LANTBERTO Frijingensi, WISVNDI Schymensis ecclesiae uenerabilibus episcopis et ceteris, per Galliam, Germaniam, Bauariam, Alemannum commorantibus. Si instituta ecclesiastica, ut sunt a beatis apostolis tradita, integra uellent seruare domini sacerdotes, nulla diuersitas in ipsis ordinibus et consecrationibus haberetur, sed, dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi uisum fuerit, hoc existimat esse tenendum: inde diuersa in diuersis locis uel ecclesiis aut teneri aut celebrari uidentur. Hac de re fit scandalum populis, dum multa in uestra provincia, contra canones ecclesiasticos decretaque maiorum, usurpare uidentur, quae quidem possent facile refecari, si episcopi in his non uiderentur auctores, qui secularibus intenti humanum fauorem captantes, religionem

EF Leo VII. auct. Thom. Hic Egilolfus decimus fuit ab Arnou, qui fuit prius archiepiscopus Lamraensis uel Salzb. g.

uio-

Violant ordinesque corrumpunt. Nos Adominicis enim diebus et in praecipuis festiuitatibus, atque sanctorum natalitiis. *Gloria in excelsis* DEO, et *Pax nobis* pronuntiamus. In diebus uero quadragesimae, et in iv. temporibus, siue in uigiliis sanctorum et in reliquis ieiuniorum diebus, *Dominus uobiscum* tantummodo dicimus.

Post haec consuluit. Si dominica oratio in benedictione ciborum debeat usitari. Quod fieri non oportet, quia in sanctificatione corporis et sanguinis domini nostri IESV Christi, hanc solummodo orationem sancti apostoli decantabant, et in euangelio legitur, quia post coenam a domino factam, hymno dicto, exierunt in montem Oliuatum.

Post haec interrogauit de eo, qui mater et filium spirituales in coniugio ducit, quod ne fiat, sacri canones per omnia uentant. In canonibus *Zachariae* habetur, ut presbyter, diacono, monacha, uel etiam spirituali conmatre aut spirituali filia nullus utatur. Nam qui huiusmodi opus perpetrat, sciat se aemathematis uinculo innodatum et DEI iudicio condemnatum, atque a sacro corpore et sanguine domini nostri IESV Christi alienum, et quicunque sacerdotum eis communicare praesumpserit, eorum iudicio condemnatus sacerdotii sui honore priuetur. Dehinc intulit lamentabile et nimis lugendum, ut domini sacerdotes publice ducant uxores, et si filii eorum ualeant promoueri? Quod scelus, quia omnis sacra scriptura contradicit, quia sanctum et uenerandum Nicenum concilium uetarat, nosacerdotes cum foeminis habitare praesumant, multo magis ne copulari uel sociari mulieribus debeant, iuxta sacros canones modis omnibus prohibemus. In *Neocaesariensi* namque concilio ita habetur. Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur, et qui in tali scelere fuerint reperi, nostra apostolica auctoritate ab omni priuenter honore. Filii uero eorum immunes ab eorum peccato sunt, dicente propheta, filius non portabit iniquitatem patris, et in sacro baptismo omnia dimittuntur peccata. De hinc perquisiuit, si a chorepiscopo ecclesiae debeant consecrari, aut presbyteri ordinari uel consignatio Christi et manus impositio fieri, quae omnia a chorepiscopis ne fiant, interdicimus iuxta canonum decreta. In concilio Antiocheno capite decimo sic habetur. *Qui in uicis et possessionibus chorepiscopi nominantur, quauis manus impositionem episcoporum perceperint, tamen sanctae synodo placuit, ut modum proprium recognoscant et gubernent subiectas sibi ecclesias, ordinem etiam lectorum et subdiaconorum atque exercitias, quibus promo-*

De *auguratoriis et incantatrici* et *maleficis* uario modo mortificatis a populo, si aliquis poenitentia debeat exigi. De talibus namque personis, quid ueteris ac noui testamenti pagina censeat, manifestum est. In *Genesi* namque *Mose* scriptum est, *maleficos non patieris uiuere*: similiter in *Samuelis libro* legitur, quia *exterminauit Saul omnes Pythonissas de terra*, et alia quae enumerare longum est. Sed nos etiam tales nostris exhortationibus ad poenitentiam trahere debemus, ut magis ecclesiastico iudicio poenitendo uiuant, quam gladio uindictae puniantur, dicente beato Paulo apostolo. *Non enim posuit nos DEVS ad iram, sed in acquisitione salutis*. Quod si ecclesiastica iudicia spreuerint, humanis subsceant legibus: meminisse enim debent, a DEO potestates fuisse concessas, et ad uindictam noxiorum gladium fuisse permittum, et DEI iudicium fuisse datum in huiusmodi uindictam. Et dum in talibus improbis legum exerceatur auctoritas, dicente beato Innocentio: erit dictator immunis.

Consultum est etiam, utrum episcopi Pax nobis, an *Dominus uobiscum*, pronuntiare debeant. Sed non aliter per omnem uestram provinciam tenendum est, quam in sancta Romana ecclesia. In

Ab incantatoriis uero poenitentia exigenda.

Primum episcopi Pax nobis, an Dominus uobiscum, pronuntiare debeant.

Aneratio dominica in benedictione ciborum fit adhibenda, consuetudo tamen iam aliud habet.

Mater et filius spirituales uero in coniugio ducuntur.

Nam sacerdotes prius de corpore habent.

Qui fies chorepiscopi uide apud Hieronymum lib. de Clericis cap. 17.

uide Belarm. loc. cit.

siones illas sufficiens, nec presbyterumque nec diaconum audeant ordinare. Si quis autem transgressi ista tenuerit, depositus, quo utebatur, honore priuetur.

Perquisit etiam, si uir et mulier tertio uel quarto gradu consanguinitatis coniuncti et in eum coniugio copulantur, postea DE I respectu compuncti, ostendunt se sacerdoti, secrete confitentes peccata sua, utrum ualeant elemosynarum largitione ac bonorum operum exhibitione purgari. De talibus enim personis in ueteri et nouo testamento multa reperiuntur exempla, maxime in conciliis Gregorii et Zachariae, in quibus haec continentur, ut *consobrinam, nouercam, neptem, fratris uxorem, nulum, uel etiam de propria cognatione, aut quam cognatus habuit, nullus coniugio praesumas sibi copulare. Si quis uero hoc nefario coniugio conuenerit et in eo permanserit, sciat se auctoritate apostolica anathematis uinculo innotatum, et nullus sacerdos ei tribuat communionem, et si inclinatus diuinusque fuerit ab illicita copula, poenitentiae submittatur, ut sacerdos loci considerauerit.*

De uastatoribus autem ecclesiarum unde inquisit, nihil aliud scribimus, nisi quae PAULVS apostolus ad Timotheum scribens ait: *Argue, increpa, obsecra cum omni imperio.*

His uero omnibus praelibatis fraternitatem uestram monemus, per hanc nostram apostolicam iussionem, ut huic GERARDO archiepiscopo, cui uicem nostram in cunctis sinibus uestris commissum in omnibus, quae ad ecclesiasticum ordinem pertinent, obediens et adiutores fidei, quatenus in una concordia persistentes, ut ecclesiastica iura et christianitatis religio in uestris partibus, quae paganorum incurfione, et malorum christianorum persecutione corrupta et deprauata esse uidentur, domino largiente et beato PETRO apostolorum principe cooperante, ad rectitudinis normam ualeant reformari, et uos in futuro examine securi possitis audire uocem domini dicentis. *Euge serue bone et fidelis, quia super pauca fidelis sumus illi, super multa te conseruiam; intra in gaudium domini tui.*

Praeter haec GERARDO duci Bauariorum nostra auctoritate iniungimus, ut praefato GERARDO archiepiscopo in omnibus auxilium praestet, ut suae ecclesiae status et relictus ac proprius uigor ad integrum culmen et prius cum decore suo iuamine ualeat peruenire, si DE I indulgentia et sancti PETRI etiam, suorum delictorum a nobis uult, accipere remissionem.

VI.

Agapitus papa licet Gerardo Laureacensi episcopo. Heroldum oriam dissimulans, eique demum pallii auctor item confirmat.

AGAPITVS episcopus seruus seruorum DEI, fratri dilectissimo et reuerendissimo GERARDO, sanctae Lauriacensis ecclesiae archiepiscopo, in Christo salutem. Petitiones tuas pro renouandis siue approbandis ecclesiae tuae privilegiis, uenerabilis Fuldenensis monasterii abbas HADEMARVS, hac causa orationis ueniens, cum magna beneuolentia nostrae experientiae suggessit, pariterque iurgia et disceptationes grauissimas inter te et Heroldum archiepiscopum, pro utrinque suscepta in una prouincia pallii auctoritate exortas, flebiliter nunciavit, quod et ipsi ex debita pastoralis cura nimio cordis moerore dolemus, detestabiliterque profanamus. Quippe sanctae et universalis ecclesiae, cui auctore DEO praesidemus, a religiosis usque pacatis sacerdotibus suis, et in caritate non ficta solidatis, quasi totidem columnis innidita fulcitur; discordantibus autem et aduersum se hostiliter instante superbia animum tollentibus, praesentium tantis pontificibus uelut euulsis sustentaculis casura, non sine magno periculo et uigoris tui detrimento, a proprio statu concutitur. Insuper etiam dum de foris inter uos pro pallii honore pertinaciter huiusmodi contentio exercetur, agitur ut in fraterna emulatione decor sacerdotii intus euacuetur.

Inde ergo, frater, officium nostrum illud esse dependens, ne, inimiciciarum fomite in uobis succrescente, dissidium sanctae DEI ecclesiae atque scandalum, sine consilio et utilitatis uestrae respectu, diutius nutriatur, ad sequestrandum litem uestram accedimus a nos arbitros, tam ex solitudine a domino regiminis iniuncti, quam amborum uestrorum amore ad hoc permoti, ita uidelicet, ut et de praelibata consilio uestri querimonia rationalibus iudiciis rite iustitiae satisfaciamus, et uos omni explosa controuersia in fraternam concordiam, Christo moderante, reuocemus.

Notum est igitur literisque penes nos commendatum, quibus ecclesiarum locis dignitas pallii ab hac apostolica sede debeat. Lauriacensem autem urbem antiquitus metropolitanam fore, et archiepiscopii sedem, cui sanctitas tua praesse dignoscitur, sicut in privilegiis authenticis ad nos usque a te directis legimus, ita quoque inuentis quibusdam exemplaribus chartae effert uetustate admodum attritis in archiuo

S. Pe.

vide Houd.
de hoc diploma
Agapito uid. Bar.
anno 946

S. Petri reperimus. Hanc etiam in a exordio nascentis ecclesiae et immanis-
sima christianorum persecutione a do-
ctoribus istius sedis catholicae fidei no-
uimus rudimenta percepiſſe, et exinde
a succedentibus praedicatoribus in su-
perioria atque inferioris Pannoniae
provincias eiusdem fidei emanasse gra-
tiam. Quibus etiam duabus provinciis
illarumque pontificibus usque ad tem-
pora Hunnorum non alius, quam san-
ctae Lauriacensis praefuit archiepisco-
pus, quorum barbarica feritas non so-
lum praedictam Lauriacensem ciuita-
tem, uerum etiam in circuitu adiacen-
tes regiones depopulauit, atque funditus
desolauit. Inde quidem contigit,
ut episcopi hac necessitate compulsi,
sede illa deserta atque alio translata, si-
mil etiam archiepiscopalem ipsius sedis
deserent honorem. Modernis autem,
nec multum retro elapsis temporibus,
uacante ab apostolico uicario Ba-
uuariorum regno, ARNO primus sanctae
Salzburgensis ecclesiae subrogatur
archiepiscopus. Hanc testatur annosa
memorialis sacri scrinii historia. Mo-
do autem mortalibus, propitiante
Christo, ab hostibus sanctae Lauria-
censis ecclesiae quiete et inhabitandi
securitate concessa, non alibi, quam
ibidem fraternitatis tuae cathedra opor-
tet haberi. Quapropter reintroniza-
mus te eidem ecclesiae sanctorum pa-
trum uidelicet praedecessorum nostro-
rum, sed et beatae memoriae domini
LEONIS papae, a quo excellentis tui
pallio ac priuilegio donata est, sanctio-
nes atque statuta exequentes, ac sacpe-
dictam sanctam Lauriacensem ecclesiam
potestate et uice beati PETRI aposto-
lorum principis absoluimus et archie-
piscopamus et in culmen metropolitani
sublimamus, et priuilegia nobis
transmissa manu propria munimus et
corroboramus ac rata esse firmamus,
denuoque tibi pallium cum praesenti
praecepto secundum usum prius con-
cessum successoribus tuis perpetui
tenendum tradimus. Hisque ex
amissi ita ad iustitiam reintegratis, de-
creuimus rixas uestras et dissensiones
praefata ex causa deriuatas dirimere,
atque in fraternum amorem uos recon-
ciliare, sic ut utrique uestrorum modo
susceptus seruetur pallii honor illaesus,
hortantes, quatenus apostolice instituti,
amodo non in contentione et semula-
tione maneat. Constat quidem quod
canonice singulis prouinciis singuli or-
dinantur metropolitani, proinde di-
stribuere atque determinare ita uobis
parochias, bonum et pacificum aesti-
mamus, ut, diuisis duabus Noricae regi-
onis prouinciis, *Heroldo* archiepiscopo

occidentalis Pannoniae cura commir-
tatur et custodis; tibi autem successo-
ribusque tuis, propter emeritam anti-
quitatem sanctae Lauriacensis ecclesiae,
cui iure iuniorum reuerentia afflurgit in
benedictione et sedis ordine praelatis
atque praepositis prouidentiam orien-
talis Pannoniae, regionemque *Anauro-
rum* atque *Moraborum* sed et *Sclauo-
rum*, qui modo christiani, uel adhuc
per baptismum Christo lucrandi sunt, cir-
cumquaque manentium credimus, no-
stramque apostolicam uicem in illis par-
tibus praedicandi et pro arbitrio ue-
stro, ubi opus est, episcopos constituen-
di, omnisque disponere atque ordinare
tali autoritate atque potestate delega-
mus, ac si ipsi praesentes assuissemus.
Quod si iam dictus *Heroldus* archiepi-
scopus deinceps suorumque quispiam
successorum minime distincto limite
contentus, sed interditi atque a sua
potestate separatam diocesim repetere
peruicaciter conatur, nec a prohibitis
contentionis schismate per istas nostras
apostolicas traditiones atque determina-
tiones compescitur: ipse etiam ipse con-
cessa dignitatis munificentia penitus
priuetur, atque secundum ius pristi-
num, superior Pannonia continuetur
inferiori, atque tuae tuorumque suc-
cessorum amuae perpetuo subiace-
ant ditioni. Aliubi ceteros autem as-
sensumque praebentes istis nostris fa-
luberrimis decretis; benedicimus et
catholicos approbamus, resistentes ue-
ro atque infringere, uel omnino per-
uertere contententes anathemate ma-
rinatha sanctae trinitatis districto percus-
timus, et apostolica sententia, qua mul-
tati Anania et Saphira expirauerunt,
damnamus, et cum blasphematoribus
sancti spiritus sempiternis cruciatibus
puniendoſ destinamus.

VII.

*Eugenius II. papa Yrolfo archiepiscopo-
tum Lauriacensem confirmans etque
pallium confert.*

EUGENIUS episcopus seruus seruorum *Est Eugenius
II. qui ponti-
ficatus init
anno 824. in
de Barce,
per hanc
disponitur,
retrahitur ad
Heroldum in
Mara, in
Yrolfo seu
Irisio archie-
piscopo Lauriac-
ensem.*
DEI, RATHFREDO sanctae Fa-
clestiae Speculi Iulienſis. quae et Sorigu-
turensis nuncupatur, atque ALEWINO
sanctae Nitrauiens. ecclesiae, parique
modo Annoni, S. Veturarenſis ecclesiae
episcopis: simul etiam TVTTVENDO
necnon Moymaro ducibus et optima-
tibus, exercitibusque plebis Huniae,
quae et Auaria dicitur, et Marauiae.
Desiderio salutis animarum uestrarum
filii in Christo charissimi. Cum audi-
uimus christianissimam conuersationem
uestram et sanctae fidei bonorumque
operum uestrorum processum, summo
gaudio atque laetitia fuimus exhilarati,
quia

quia diuina in uobis operante clemencia, ut apostolus ait, *ubi habundauit delictum, ibi superhabundat gratia*, atque quomodo sancta DEI ecclesia nostris temporibus quotidianum in electione uestra fulcipit incrementum. Cuius operabilis rumoris index fuit reuerendissimus YROLFVS, sanctae Lauriacensis ecclesiae archiepiscopus et sanctissimus frater noster, uester autem spiritalis pater, qui per suam sanctam praedicationem adoptiuos DEO uos genuit filios. Is itaque ad apostolorum limina orationis causi ueniens, nouam ecclesiam nostris apostolicis benedictionibus informandam subnixae commendauit, quia domino auxiliante, catholice gubernandam in uestris partibus suscepit. In quibus etiam quondam Romanorum quoque Gepidarumque aetate, ut lectione certum est, in septem episcoporum parochias antecessores sui iure metropolitano obtinuerant dioecesi. Quae ex iustitia et lege praefatus DEO dignissimus archiepiscopus debito obligatur, ut illi terrae prius christicolae, atque suorum antiquitus antecessorum creditae prouidentiae, quam nunc uos, DEI omnipotentis occulto mediante iudicio, uelut haereditariam possidetis, ipse euangelicus agricola, diu negata coelestis spargat semina uitae, atque in lucrandis Christo animabus redituam de uobis nutriat segetem. Quem nos doctissimum diuini oraculi ministrum salutis uestrae cognoscentes, per omnia necessarium fide et exemplo probatum merito erga illum apostolicam seruantes sententiam, qua dicitur: *Quomodo credens siue praedicante, aut quomodo praedicabunt nisi mittantur*, ab hac sancta Romana matre ecclesia uobiscum redorem transmissimus, atque in praefatis regionibus Hunniae, quae et Auaris appellatur, sed et *Maraniae*, provincia-

apostolicam uicem et auctoritatem in super accumulauimus, quod nunquam suis permillum est prioribus. Quatenus et uos confratres et coepiscopi deinceps ei reuerentiam ampliorem exhibere sciatis, et in sana doctrina coelestis eruditionis ad aedificationem uestram ut filii sapientes obediat, atque uos laici primates et uulgas saluberrimis praeceptis suis non uelut homini, sed tanquam DEO humiliter obtemperetis et fide catholica, quam per dominum IESVM consecuti estis, fortes permaneat. Nam totius doli artifex diabolus, cuius dominio et populis in baptismo abrenunciatis, iacturam et damnum uestrae salutaris surreptionis moleste patitur ac, per uarias occasiones zizania perditionis seminando, uelut multa iniuria bacchatur et, ut uestrum aliquis terga uertat sanctae professioni, incellanter molitur. Quapropter saepe dicti archiepiscopi uiuelicet pastoris uestri a Deo destinati institutionibus benignas aures praebete, qui uos et uertutiam sathanas cauere atque eius aeternos cruciatus euadere inuitat ac ipse in die iudicii de bonis operibus uestris saeculorum domino perpetuo remunerandos gloria praesentabit. Ad perfectum autem et necessarium eruditionis uestrae salutem, uicemperimus, non solum pauci, qui modo constituti sunt uobis, episcopi, quia plures sunt adhuc gentilitatis errore ibidem detenti, ad quos propter inopiam praecorum diuini uerbi nondum peruenit notitia Christi. Idcirco enim, ut accrescat turba fidelium, studeat solertia uestra pro mercede et remissione peccatorum uestrorum adminiculum atque iuuamen praebere reuerendissimo YROLFO archiepiscopo, quatenus dum illic constitutorum episcoporum numerus impleatur, qui congrue constituti et uobis posterisque uestris poterunt esse proficui, si ad restaurationem ecclesiarum propter nomen domini de possessionibus uestris, quas redditus doctores earum fama diuulgante quondam fuisse noueritis, aeternam sufficientiam uobis comparantes eisdem ecclesiis ipsi conferatis, idoneis uiris ad hoc ministerium electis, maxime in illis locis, si oportunitas et utilitas commendauerit, ordinentur antistites, ubi iudicia ecclesiarum et aedificiorum sedes pontificales olim fuisse demonstrant, sin autem illius arbitrio et liberationi, qui uel ubi disponantur episcopi, concedimus, cui uicem uestram apud uos ecclesiastici regiminis per omnia commisimus.

* AlindBent-
dell'1771 di-
groma sequi-
tur paulo in-
fio.

HATHONIS Moguntinensis præsulis ad summum pontificem literae.

Hatho ponti-
fici fidelissi-
mus,

DOMINO sanctae et apostolicae et uni-
uersalis Romanae ecclesiae papae,
HATHO indignus præsul Moguntien-
sis ecclesiae, cum uniuersis suffraganeis
nostrae exiguitati adiunctis, debitum
orationis obsequium, et fidelem serui-
tutem. Nouerit igitur sublimitas san-
ctitatis uestrae, quod nulla fratrum
unanimitas sanctae Romanae ecclesiae
potestati subiecti fideliter atque deuot-
ior ac subiectior appareat, quam nos,
qui uestrae dominationi et capiti omni-
um ecclesiarum omni mentis intentio-
ue subicimur, plurimum gaudentes in
domino, et in dono gratiae ipsius, quod
per uestram sanctitatem et sapientiam
magnifice et amplissime sedes eiusdem
ecclesiae dilatatur in religione diuina,
et in hoc instantissime precibus ineu-
nimus, deprecantes diuinam clemen-
tiam, ut ad altiora semper conscendere
uos, et de die in diem meliora sectari
atque perficere concedat. De caetero
uestrae clementiae innotescimus, seni-
orem nostrum ARNOLPHVM impera-
torem de huius uitae exilio migrasse.
Sed quod quamdiu in hoc mundo subsi-
stimus per incerta ferimur, nescientes
ubi quorundam animae post hanc lu-
cem manifestationem recipiant, uestris quasi
prouoluti uestigiis subnixae poscimus,
ut animam ipsius uestrae auctoritatis
potestate a uinculis peccatorum absol-
uatis, quia quocumque solueritis super
terram, erunt soluti in coelo. Tali uero
domino rectore et gubernatore amisso,
in nostris partibus uiscitauit nauis ec-
clesiae. Quem regem eligeret, paruo
tempore incicia mansit, et quia timor
magnus aderat, ne solidum regnum in
partes se scinderet, diuino, ut credi-
mus, instinctu factum est, ut filius fe-
rioris nostri, quamuis paruissimus, com-
muni consilio principum et totius po-
puli consensu in regem eleuaretur, et
quia reges Francorum semper ex uno
genere procedebant, maluimus pristi-
num morem seruare, quam noua insti-
tutione insidare. Sed cur hoc sine ue-
stra iussione et permissione factum sit,
uestram haud dubitamus latere pruden-
tiam, nulla scilicet alia causa actum
constat, nisi quia pagani inter nos et
uos consistentibus impeditum est iter
nostrum, ad sanctam matrem nostram
Romanam sedem, ita ut nec legati a
nostra paruitate ad uestram dignitatem
dirigi pouissent. Sed quia tandem oc-
casio et tempus aduenit, quo nostra
epistola uestris obtutibus praesentare-
tur, rogamus nostram communem con-

A situationem uestrae dominationis be-
nedictione roborari. Insuper etiam
pietati uestrae intinamus, quod fratres
et patres et coepiscopi nostri Bauuari-
enses seapud nos conquerebant, et alta
suspiria trahentes gemebant, qualiter
Marauenses populi Francorum pote-
stati rebelles, iacent, se ab illorum con-
sortio esse diuisos, et seorsum metro-
politano gloriantur a uestra concessio-
ne esse sublimatos, cum nunquam me-
tropolitana sedes inter illos haberetur,
sed semper illorum prouinciae et dioce-
ses cohaerent. Dolebant se etiam
apud nos, quod quorundam machina-
tione magna infamia circa uestram cel-
situdinem essent denotati, scilicet, ut
cum paganis foedus et pacem inirent,
et ipsi pagani consilio eorum aperirent
tam multa nefaria et illicita. De his
omnibus consilium a nobis querentibus
Bauariensibus episcopis, iustum re-
spondimus esse fratrum solatio semper
adhaerere: quia propheta inquit: ecce
quam bonum est quam iocundum habitare
fratres in unum. Illi uero non in unum
habitant, qui fratrum se solatio subtra-
hunt, aut fratribus insidias praeparant.

Nos illorum tristitiae compatiētes,
nolumus illis consilium detalibus obiectionibus praebere, priusquam ad ue-
stram interrogationem per epistolam
nostram ueniremus. Semper nos sci-
mus carnales spirituales solere persequi,
et maliuolos beneuolos in famare et li-
cerare. Praeuidere ergo summopere
debent omnes, qui sacerdotes domini
persequuntur, tam occulte quam mani-
feste, ne ad illos pertineat, quod pro-
pheta dicit: Cogitauerunt malitiam in
corde suo, tota die constituēbant praecia,
exaceruērunt linguas suas sicut serpentes,
uen. asp. sub lab. eor. Ex paulo post. Ca-
dens super eos carbones, in igne deiciēs
eos. Ex iterum: Vir linguosus non diri-
getur in terra. Virum iniustum mala
capiens in interitu. Ex per Ieremiam
inquit dominus: Omnes in sanguine in-
dicantur, unusquisque proximum suum
tribulas. Omnes in malum manus suas
praeparant. Non debent enim alieni
episcoporum aut accusatores aut iudi-
ces fieri. Vnde de Loth est scriptum:
Ingressus es, ut aduenta, nunquid ut in-
dices. Accusator autem episcoporum
nullus sit seruus, aut liberus, nullaue
persona suspecta, aut infamis, repellan-
tur inimici et omnes laici. Isti fratres
et coepiscopi nostri Bauarienses uera-
ces DEI cultores et boni pastores per-
uigili custodia custodiunt gregem
sibi commissum, ne lupi rabies ali-
quam sancti gregis iuicula rapiat in
praedam suam. Stant pro muro do-

.(A2)

trus

nuncios eidem
caesari Ar-
nolphi ob-
tuli. Anno
Christi 899.
quo sedebat
Romanus Se-
phorus VII.
pontif. ad
hanc epistola
scripsit. De
Hathone uide Se-
phorium lib. 4.
verum Hatho
non est. Et est
Hatho hoc no-
mine pri-
mus.

et ueni impera-
toris con-
formationem
solicite.

mus Israel, ne aliqua vis inimici firma-
mentum ecclesiae dissoluat. Qui tales
inquietat et sua malitia impugnatur, licet
praesentem, futuram tamen non euadet
poenam, quia scriptum est: *Qui sus-
tenuit, tenuit pupillam oculi mei.* Haec
autem omnia per scripta vobis ideo di-
rigimus, quia testis caput totius sanctae
ecclesiae, quatenus per orbem diffun-
ditur, et solamen merentium, quae-
cunque tristitia vobis contigerunt mem-
bris vestris, quia ipsi sanctissimi pasto-
res Christi superius dicti in nulla re a
catholica fide deuiantes, sed eandem
sanctis operibus et ecclesiasticis officiis
ornantes, apud nos conquirentes pos-
tulauerunt, ut vestrae notitiae manife-
sta faceremus, quia et illi per se ipsos
vobis eadem innoscere uita comite
promittebant: Vnde poscimus, ut
vestra consolatio illorum moerorem
ad laeticiam reformet, et semper talia
membra summo capiti, quod estis uos,
se gaudeant adhaerere. Illi autem Ma-
rauentis, ut nostris auribus illatum est,
in occasione superbiae suae assumunt,
quia a nostra concessione dicunt se me-
tropolitanum suscipere, et singulariter
degentes aliorum episcoporum con-
silia refutant, si hac confidentia diu-
tius insistant, usque ad sanguinis effu-
sionem, ut multi arbitrantur, proli-
ent. In quantum praesumimus admo-
nemus, quatenus uestra auctoritas, pri-
usque hoc contingat, ad humilitatis
uiam illos corrigendo deponat, ut tan-
dem cognoscant, cui dominatus sub-
iici debent. Nos siquidem debitores
esse cognoscimus, si quid a sanctae ma-
ris Romanae ecclesiae scilicet conti-
gerit elabi, uos inde certificari, ut ue-
stra potentia ad rectitudinis lineam per-
ducatur. Quod si uestra admonitio
illos non correxerit, uelint, nolint,
Francorum principibus eolla submit-
tent, et credimus absque effusione san-
guinis et mutua caede ex utraque parte
tunc posse bene contingere. Iterum-
que uestrae dignitatis auribus replica-
mus, quod tam episcopi quam laici
Bauuarienses in religione christianita-
tis nulla gente inferiores esse proban-
tur, neque unquam Franei absque il-
lorum auxilio, aut in ecclesiasticis re-
bus, uel in bellicis negotiis nomina-
tim uel fama dignum aliquid perege-
runt. Sicut neque illi absque istis.

IX.

*Lauriacensis praefatus litterae ad sum-
mum pontificem.*

*vide Hand.
in Metrop.
qui dicit, hunc*

OROINIS ac nominis carismatis
praerogato sanctae Romanae sedis
uniuersali, BENEDICTO pontifici PIL-

GRIMVS, sanctae Lauriacensis ecclesiae
humilis seruator, fidelitatem precum
deuotumque seruitium. Notum fieri
dignetur uobis, summe sacerdotum
praeful, quod super omne animi mei
desiderium nunc delectarer, et aposto-
lorum uisitare limina uestrae opta-
biliter perfrui praesentia, et ea a facie ad fa-
ciem, quae literis et internuntiorum
committo iudiciis, sanctissimae pater-
nitati uestrae coram rationari, nisi quod
a neophyta Vngarorum gente huc ire
prohibeor, apud quam foedere pacto,
sub occasione pacis, fiduciam sumpti-
mos operam exercere praedicationis,
Cuius enim terror gentis ex longo tem-
pore etiam aliarum prouinciarum prae-
dicatoribus meae dioecesis haecenus
Caditum clausit, ad quas nihilominus
praesentis opportunitas temporis ire me
uocauit. Quibus DEVS omnipo-
tens, quoniam solita sua pietate semper
dispersa congregat, aperire dignatus est
ianuam cordis sui, diu clausam, ut disci-
so uelamine duritiae suae, depositaque
serena crudelitate, leni iugo domini
colla submittant. Aqua ergo praefa-
ta Vngarorum gente multis precibus
ipse inuitabar uenire, aut mihi meos
in opus euangelii illuc dirigere. Ad
quos dum transmitterem satis idoneos
uiros ex monachis canonicosque pres-
byteros, atque de singulis ecclesiasti-
cis gradibus clericos et uita omnique
conuersione illorum sic ordinata,
quemadmodum in gestis Anglorum di-
cidi, tantum diuina gratia fructum sta-
tim ministravit, ut ex cisdem nobilio-
ribus Vngaris utriusque sexus catho-
lica fide imbutos, atque sacro lauacro
ablutos circiter quinque millia CHRIS-
TIANOS lucrarentur. Christiani autem,
quorum maior pars populi est, qui ex
omni parte mundi illuc trahi sunt ca-
ptiui, quibus nunquam soboles suas li-
cuit nisi furtiue domino consecrare,
modo certatim nullo obstanti timore
offerunt eos baptizare, gratulantur
omnes tanquam de peregrinatione sua
in patriam reducti, quod christiano
more oratoria eudent construere et,
laudent percepta, linguam ligatam in
laudem saluatoris praefundum solvere.
Ipsi enim barbari, mira omnipotentis
DEI operante clementia quorum licet
adhuc gentilitate sint quidam detenti,
nullum tamen ex illorum subditis
uetant baptizari, nec sacerdotibus inui-
dent, quocumque libet proficisci. Sed
ita concordēs sunt pagani cum christi-
anis tantamque ad inuicem habent fa-
miliaritatem: ut illis uideatur isae
impleri propheta. *Lupus et agnus pa-
scuntur simul. Leo et bos comedens pa-
les*

*gontif. esse
Benedictum
VII. qui pos-
sificatione
init. anno
997.*

*Pilgrinus
nunciat pon-
tifici Vngaro-
rum conuer-
sionem.*

leat. Factum est ergo, ut pene cuncta Vngarorum natio sit prona ad percipiendum fidem sanctam, sed et aliae Schlauium prouinciae ad credendum promptae. Et est ibi messis quidem multa, operarii autem pauci. Inde quoque visum est iam necessarium esse, quatenus sanctitas uestra illis iubeat aliquos ordinari episcopos, quia et quorundam Romanorum Gepidarumque tempore proprios vii. antistites eadem orientalis Pannonia habuit et Messa meae sanctae Lauriacensi, cui ego indignus ministro, ecclesiae subiectos, quorum etiam quatuor, usque dum Vngari regnum Bauuariatum inuaserunt, sicut praesenti cognitum est aetati, in Marauia manserunt. Quod nimium graue ac ualde onerosum est mihi, ut tot mei pontificii parochias solus predicando circumeam, quibus necessitate et adiutorij inopia cogor nunquam meam subtrahere praesentiam. Ecce, domino- rum amatissime, huiusmodi ecclesiasticis mancipatus officii detineor, et ne fecissem moram saepe dictae gentis conuersioni, ire et prosterni ad uestra sanctissima uestigia distuli. Legatos autem meos, praesentium scilicet portitores, ad uestram destinavi ferentatem, quos audire dignetur quaeuo clementia uestra, et eorum meisque mixtum praecibus praebere assensum, quatenus pallium insulmaque pontificalem, quod speciale munus honoris ab hac sede tantum dirigitur metropolitanis: quod etiam mei praedecessores, a gloriosis huius principalis cathedrae primatibus accipere soliti erant. Mihi uero hoc ipsum benigno animo per illos dirigere dignetur, pariterque etiam priuilegia apostolicae auctoritatis meae ecclesiae per eosdem missos meos uestris praesentata sacris obtutibus, more praedecessorum uestrorum roborari supplico et confirmari, ut hac apostolica sanctione et benedictione munitus, mihi commissi populi gubernationem canonicè exequi ualeam, et uestris in die iudicii rationibus imputetur, quod in illis finibus ex paganis noua ecclesia domino lucratur. Quondam uariae ac peruersae haereticorum sectae timendae sunt, quos saepe contigit deprehendi alios, quibus praesunt, errore suo corrumpere, quos agnitione orthodoxae ueritatis debuerant illustrare. Vt haec tam pestifera de me amputetur suspicio, solemne symbolum catholicae fidei, quam ipse teneo ac doceo, uestro apostolatui profitendum salubre cen-
 sco.

Confiteor et credo sanctam atque

ineffabilem Trinitatem, patrem et filium et Spiritum sanctum, unum DEVM naturaliter esse. Unius substantiae, unius naturae: unius maiestatis et uirtutis, et patrem quidem non genitum, non factum, sed ingenitum profiteor, fons ergo et origo iple est totius Trinitatis. Pater namque ineffabili substantia filium genuit, nec tamen aliud, quam quod ipse est, genuit, DEVS DEVM, lux lucem, filium quoque de substantia patris sine initio natum ante saecula, nec tamen factum fateor. Igitur non sicut filius a patre, ita pater a filio est, quia non pater a filio, sed filius a patre generationem accepit, filius ergo DEVS de patre, pater autem DEVS, sed DEVS non de filio: si enim pater fuit, semper habuit filium, cuius pater esset DEVS, et ob hoc filium de patre natum sine initio confiteor. Spiritum enim sanctum, qui est tertia in trinitate persona, unum atque aequalem cum DEO patre et filio credo esse DEVM, unius substantiae, unius quoque naturae, nec tamen genitum uel creatum, sed a patre, filioque procedentem amborum esse spiritum. Nec enim procedit ad sanctificandam creaturam, sed ab utrisque procedere monstratur, quia carius sanctitas amborum esse cognoscitur, et ne patris tantum, nec filii tantum sed similiter patris et filii spiritus Dei. In rebus uero personarum nominibus pater ad filium, filius ad patrem, spiritus sanctus ad utroque refertur. Quae cum rebus tres personae dicantur, una tamen natura uel substantia praedico, sed unam substantiam, tres autem personas. Quod enim pater est, non ad alium, sed ad filium, et quod filius est, non ad se, sed ad patrem est, similiter spiritus sanctus non ad se, sed ad patrem et filium rebus refertur in eo, quod spiritus patris et filii praedicatur. In hac ergo sancta Trinitate tres personas, unum DEVM, confiteor. Ergo non ipsum, qui pater est, dico etiam filium uel spiritum sanctum, nec ipsum filium patrem aut spiritum sanctum fateor, uel eum, qui est spiritus sanctus, patrem uel filium dicere ualeo, sed quod pater est, hoc filium esse, hoc esse spiritum sanctum, sine ulla ambiguitate pronuncio. Personas enim distinguo, non naturam Deitatis separo. Tres ergo illas unius atque inseparabilis naturae personas, sicut non confundo, ita separabiles nullatenus praedico. Cum nulla ante aliam, nulla post aliam, nulla sine alia uel extitisse, uel quippiam operasse aliquando credatur, inseparabiles enim inueniuntur in eoque sunt et in eoque faciunt. Habet enim pater

(Aa) 1

ter

ter aeternitatem sine natiuitate, filius A
aeternitatem cum natiuitate, spiritus
uero sanctus aeternitatem processio-
nis a patre et filio sine natiuitate. De
his ergo tribus personis sola filii perso-
na hominem uerum, sine peccato, pro
liberatione generis humani, ex MARIA
uirgine, nouo ordine nouisque natiui-
tate sumpsit. Nouo ordine, quia in-
uisibilis in diuinitate, uisibilis mon-
stratur in carne; noua autem natiui-
tate est genitus, quia incorrupta uirgini-
tas et uirilem coitum nesciuit, et foe-
cunditate per Spiritum sanctum carnis
materiam ministravit. DE I enim filius
non personam hominis accepit, sed
naturam. Naturam enim nostram in
unitatem suae personae assumpsit, et id-
circo filius DE I et filius hominis u-
nus est Christus. In eo namque quod
filius est DE I, aequalis est patri, et in
eo quod filius est hominis, minor est
patre. Qui etiam ex quo homo est,
pro delictis nostris passionem sustinu-
it, mortique additus et cruci ueram
carnis mortem accepit. Tertio quoque
die uirtute propria suscitatus de sepul-
chro. Hoc ergo exemplo capitis nostri
in hac carne, qua nunc sum et moue-
or, resurrecturum me credo. Idem au-
tem dominus et saluator noster, pera-
cto resurrectionis suae triumpho, pater-
nam sedem repetiit, a qua per diuinita-
tem nunquam recessit. Inde in finem
seculorum uenturus iudicabit uiuos et
mortuos, reddetque singulis prout ges-
sit quisque in corpore, siue bonum siue
malum. Ecclesiam sane catholicam,
pretio sui sanguinis redemptam, cum
eo credo in perpetuo regnaturam. Credo
et confiteor unum baptisma, in rem-
issionem omnium peccatorum. Hanc
ergo fidem professionis meae inuio-
latam me retinere, et ab ea nunquam de-
uiare promitto.

Qualiter ergo ex praelibata fide idi-
ocis erudire debeam, et ipse in suscepta
nouitiorum ecclesia conuersari, rescri-
pto paternitatis uestrae cautus flagito,
ut merear edoceri. Memetipsum enim
iterum iterumque sanctitatis uestrae fidei
precibusque subnixae commendo.
Dignam autem uestrae sublimitatis me-
morian, quam tota per orbem frequen-
tat ecclesia, ego cum omnibus mihi
subditis, uotis et orationibus celebrare
non desisto. Quidquid etiam humani
seruiti, quod uestram deceat magnitu-
dinem, ex me conferri possit, totum et
ex toto pro libitu uoluntatis uestrae li-
beraliter expendere, pater dilectissime,
litago.

X.

*Benedictus VII. papa episcopo Lauriacensi
PILGRIMO pallium et honorem metropo-
litani, Vngarorum defectionem an-
tiquatam, restituit ac licet, quae ipsi
intercessu cum Iuaniensi, auctoritate
apostolica dirimit.*

DILECTISSIMIS nobis in Christo
filiis, HROBERTO sanctae Mogun-
tinae ecclesiae et DIOTRICO, sanctae
Treuerensis ecclesiae, atque ADAL-
BERTO, sanctae Magdaburgensis eccle-
siae, parique modo GERLONI sanctae
Colonienis ecclesiae, atque FRIDARI-
CO * sanctae Iuaniensis ecclesiae: Sed
et ADALDAGO, sanctae Premensis ec-
clesiae archiepiscopis: pariterque do-
mino OTTONI gloriosissimo impera-
tori, augusto, atque nepoti suo HENRI-
CO praecellentissimo duci Bauariorum:
caeterisque omnibus episcopis
et abbatibus, ducibus atque comitibus
Galliae atque Germaniae. BENEDI-
CTVS, diuina gratia praedictus apostoli-
cae sedis pontifex, seruis autem seruo-
rum DE I, in domino salutem. Opor-
tet iustus supplicationum petitionibus
nos semper faciles et humiles exhibere,
et praecipue cum fraternis religio-
rum confacerdotum precibus sollicita-
mur, qui passim ab omni mundi termi-
no tenorem et regulam, atque proprii
officii uigorem ab hac universali sancta
Romana matre ecclesia, eiusque forti-
untur ministro, uicario scilicet beati
PETRI principis apostolorum, cuius
quamuis indigni, eiusdem tamen gratia
et dono potestate successimus et ordini.
Cui uoce dominica dicitur: Tu es PE-
TRVS, et super hanc petram aedificabo
ecclesiam meam. Quapropter dignum
aestimauimus, assensum praebere con-
gruis postulationibus reuerendissimi
archiepiscopi, quas per probabiles per-
sonas nobis intimaui, responsalium
suorum duorum presbyterorum, qua-
tenus sibi pallium et metropolitani
honorem cathedrae suae, sanctae Lau-
riacensis ecclesiae restituere mus, consi-
nio Vngarorum adiacenti, quod omnino
nos eidem ecclesiae debere testantur
antiquissima secum apportata praeui-
legiorum testimonia. In quibus enim
continebatur, quod aetate pontificatus
beati SYMACHI, huius almae sedis apo-
stolici praefulus, praefata sancta Lauria-
censis habetur ecclesia metropolis et in
quantum tam exinde, quam etiam de
passionibus beatorum martyrum, qui
illic plures in tempore persecutionis
pro fide Christi uariis sunt tormentis
multati, colligere possumus, ex omnibus
ecclesiarum dioecesebus Pannoniae,
haec antiquitate, et archiepiscopi di-
gni-

*Hic Frid-
ricus XII.
fuit ab Ar-
no archiepis.
Iuaniensi ad
Salzburg.*

*Est Benedi-
ctus VII. ut
patet ex not.
Ipsa ad litem
rei Lauriac.
praesul.*

gnitate esse primitiua creditur, quae iam multis retro actis temporibus ex uiciorum frequentia populatione barbarorum deserta et in solitudinem redacta, nullum christianae professionis habitorem meminit: ulque dum inuitissimus angustus et pater patriae, genitor quippe pii imperatoris nostri, quem adhuc superesse et diu dominari mundus exoptat, bellico trophaeo eorum uires retundit. Nunc autem quam obrem uotis exultantibus in laudem omnipotentis DEI erumpimus, non solum saepedicta sancta Lauriacensis ecclesia, hostium cessante terrore, cum accolis suis pace et tranquillitate potitur, uetum etiam ipsi dudum inimici, illum, quem persecuti sunt more gentili, iam iam Christum baptizati profitentur, et sacerdotes modo habere desiderant, ac prout scire rudes poterunt uenerantur, et ecclesias quasdam in sua terra, quas patres incendio dederant, posteri restaurare uidentur. Itaque susdenteratione, quod praenominati sanctae Lauriacensis ecclesiae archiepiscopi postulatione, antiqua apostolica auctoritate commendatur et praecerea, quod cum iustum esset, patenter etiam utile uisum est, ut ad fructificandas DEO gentes, ex nouitis cultoribus fidei Vngarorum atque Marauorum, siue etiam aliis multis prouinciis Schlauiorum suae parochiae finitimis illic ordinatis episcopis secundum quod antiquius dispositi erant, eis hunc constitueremus archiepiscopum. Quoniam autem Salisburgensis ecclesia metropolitana abusu est subiectione sanctae Lauriacensis ecclesiae pontificii oblitterata et attenuata sua dignitate ex deustatione barbarorum, et ideo auctoritatis, uel auctorabiliora. Quae conditio testimonii etiam apud secularia iudicia uiget et praeualeat. Nos uero in huiusmodi constitutionibus omnem calumniam atque contentionis occasionem, domino adiuuante, facile propulsamus, ambabus parochiis ab inuicem certis limitibus sequestratis, et tamen apostolicis sanctionibus ubique stabilitis, quas nostrum est semper defendere, et secundum euangelicam sententiam nihil ex eis soluere sed adimplere. Unde ergo auctoritate et potestate PETRI principis apostolorum atque exemplo beatorum pontificum, scilicet praedecessorum nostrorum, eandem sanctam Lauriacensem ecclesiam, eiusque rectores iam archiepiscopos ammodo, perpetim ab omni Salzburgeria

ecclesiae eiusque praefulum subiectione ac ditione absoluiamus, et honore metropolitano sublimemus, et sicut modernis temporibus sanctae memoriae AGAPITVS papa terminos eandem parochiarum ab inuicem distinxit, sic et ipsi diffinimus, iam quoque ut sancta Salzburgeria ecclesia superioris Pannoniae episcopos habeat suffraganeos, quibus usque huc sui pontines praeesse uidebantur, cum tanta talique dioecesi, quali hactenus in inferiori usi sunt Pannonia.

Sancta autem Lauriacensis ecclesia in inferioris Pannoniae atque Mesiae regiones, quarum prouinciae sunt Bauaria atque Marauia, in quibus septem episcoporum parochiae antiquis temporibus continebantur, siue antistites archiepiscopalem deinceps habeant potestatem, cum tanta talique dioecesi, quali hactenus in superiori usi sunt Pannonia. Quibus utique in superni praecceptis iniungimus, ut iuxta beati GREGORII, propter decretum, Anglotum archiepiscopis directum, alter illorum, qui prior sit in ordinatione tempore et quo ad uiuat prioratum teneat et in ordine. Penitus enim determinatis utriusque ecclesiae dioecibus, omni-que exclusi altercandi occasione canonica sub distractione interdiximus, ut neuter earumdem ecclesiarum archiepiscopus inuadere alterius parochiam praesumat, uel quibuscunque iurgis, aut disceptationibus super diffinitis a nobis modo rebus, alter alterum sollicitare audeat. His igitur sedatis, uenerabilem confratrem nostrum PILGRIMVM archiepiscopum, canonicis literis munitum, sedi sanctae Lauriacensis ecclesiae intronizauimus, palliumque ei secundum antiquum eiusdem ecclesiae suae usum direximus, atque in prouinciis Bauariae et Marauiae, regionum quoque inferioris Pannoniae siue Mesiae, et in contiguis sibi Schlauiorum nationibus circumquaque manentium, nostram apostolicam auctoritatem et uicem exercere committimus atque delegamus, quatenus illic more antecessorum suorum sanctae Lauriacensis ecclesiae archiepiscoporum habeat potestatem presbyteros et episcopos ordinare, atque constituere, et ex praedictis gentibus sua sancta praedicatione parare domino plebem perfectam.

XI.

Litterae Inueniensis ecclesiae archiepiscopi, et aliarum ecclesiarum episcoporum
(Aa) 3 ad

ad summum pontificem, quibus unum episcopatum in terris Sclavorum, contra canones apostolicos, in quinque diuisum, queruntur.

SUMMO pontifici et uniuersali ipsoe, non unius urbis, sed totius orbis, domino IOANNI, Romanae sedis gubernatori magnifico, humilimi paternitatis uestrae filii, THEOTMARVS, Iuanensis ecclesiae archiepiscopus; WALOO Frisingensis, ERCHENPALDVS Eystetenlis, ZACHARIAS Saebonensis, TVTTO Ratisponensis, RICHARVS Patauensis ecclesiae episcopus; nec non et uniuersus clerus, populusque christianus per totam Noricam, quae et Bauaria conuersatur, prosperum in saluatore nostro profectum, catholicae pacis augmentum et regnum optamus aeternum. Antecessorum uestrorum decretis et catholicorum patrum institutis plenissime instrui mur, in omnibus nostro ministerio sacerdotali obstantibus et aduersantibus Romanum appellare pontificem, ut, quod ad unitatem concordiae et ad custodiam pertinet disciplinae, nulla diffensione uioletur, sed ab ipso summa prouisione decernatur. Nequaquam enim credimus, quod coacti quocidie audimus, ut de illa sancta et apostolica sede, quae nobis sacerdotalis mater est dignitatis et origo christianae religionis, profluxerit quippiam peruerfatis, sed doctrina et auctoritas ecclesiasticae rationis. Sed uenerunt, ut ipsi promulgauerunt, de latere uestro tres episcopi, uidelicet IOANNES archiepiscopus, ARNEOICTVS et DANIEL episcopi in terram Sclavorum, qui Maraci dicuntur, quae regibus nostris et populo nostro nobis quoque cum habitatoribus suis subacta fuerat, tam in cultu christianae religionis quam in tributo substantiae secularis, quia exinde primum imbuti, et ex paganis christiani sunt facti. Et idcirco Patauensis episcopus ciuitatis, in cuius dioecesi sunt illius tempore populi, ab exordio christianitatis eorum, quando uoluit et debuit, illuc nullo obstante intrauit, et synodalem cum suis et etiam ibi inuentis conuentum frequentauit, et omnia quae eligenda sunt potenter egit, et nullus ei in faciem resistit, etiam et nostri comites illi terrae confines placita secularia illic continuauerunt et quae corrigenda sunt correxerunt, tributa rulerunt et nulli eis restiterunt, usque dum, incessante corda eorum diabolo, christianitatem abhorreere et omnem iustitiam detestare, belloque lacessere et obistere saeuissime coeperunt, adeo, ut uia episcopo et praedi-

Acatoribus illo non esset, sed libitu suo egerunt quae uoluerunt. Nunc uero, quod nobis graue uidetur et incredibile, in augmentum iniuriae insistant, se magnitudine pecuniae, id egisse, qualia de illa apostolica sede nunquam audiui-
mus exisse, neque canonum decreta sanxisse, ut tantum schisma una pateretur ecclesia. Est enim unus episcopatus in quinque diuisus. Intrantes enim praedicti episcopi in nomine uestro, ut ipsi dixerunt, ordinauerunt in uno eodemque episcopatu unum archiepiscopum, sitamen in alterius episcopatu archiepiscopium esse potest; et tres suffraganeos eius episcopos absque, scientia archiepiscopi et consensu episcopi, in cuius fuerunt dioecesi. Cum in concilio Africano cap. xx. decretum sit, ut plebes, quae in dioecesebus ab episcopis retinebantur, quae nunquam episcopos habuerunt, non nisi cum uoluntate eius episcopi, a quo tenentur, proprios accipiant rectores, uel episcopos. Et item in eodem concilio cap. lxv. ut plebes quae nunquam habuerunt proprios episcopos, nisi ex concilio plenario unius, cuius prouinciae et praeuatis, atque consensu eis, ad cuius dioecesein eadem plebs pertinebat, minime accipiant. In decretis papae LEONIS cap. xv. scriptum est: Nulla sede finit, ut inter episcopos habeantur, qui a prouincialibus episcoporum metropolitanis iudicio non consecrantur. Idem cap. xlii. Si indignis quibusque et longe extra sacerdotale meritum constitutis pastore fastigium et gubernatio ecclesiae detur, non est hoc consulere populis, sed nocere, nec praestare regimen, sed sugere descrimen. Et in eodem cap. post pauca. Difficile est, ut bono pergantur exitu, quae malo sunt inchoata principio. Et in decreto papae CAELESTINI antecessoris uestri cap. xxi. continetur, ne sicuti locus concedatur sacerdoti in alterius iniuriam. Antecessor uester ZVENTIBALDO, duce impetrante, WICHINGVM consecrauit episcopum, et nequaquam in illum antiquum Patauensem episcopatum eum transmisit, sed in quandam neophytam gentem, quam ipse dux domuit bello, et ex paganis christianos esse patrauit. Cum autem eisdem Sclauis locus familiaritatis apud legatos uestros dabatur, accusabant nos et diffamabant nos in multis et uerbis mendacibus instabant, quia nemo eis uera respondebat, dicentes, nos et cum Francis et Alemannis scandalum et discordiam habuisse, cum hoc falsum esse ex hoc conuincitur quia amicissimi nostri sunt, et caritatis cooperato-

res, et etiam cum ipsis impacatos esse accusabant.

Quod non nostra culpa exigente, sed sua proterua faciente, ita fatemur esse, quia quando christianitas illis coepit uilesce, et insuper debitum tributum senioribus nostris regibus et principibus eorum soluere respuerunt, et in seruicium redigerunt. Idcirco iure proprio tributarios habere debuerunt et debent, et siue uelint siue nolint, regno subacti erunt. Quapropter oportet uos ab alto speculati, et moderaminis temperiem prae omnibus tenere, ne peior pars confortetur et melior infirmetur. Progenitores namque serenissimi senioris nostri, LV DVVIGI uidelicet imperatoris, et reges ex christianissima Francorum gente prodierunt. Moimarii uero Schlawi a paganis et ethnicis uenerunt. Illi potentia imperiali Romanam rempublicam sublimauerunt, isti damnauerunt: illi christianum regnum confortauerunt, isti infirmauerunt. Illi toti mundo spectabiles apparuerunt: Isti latibulis et urbibus occultati fuerunt. Illorum consilio apostolica sedes pollebat. Istorum persecutione christianitas dolebat. In omnibus his iuuenculus rex noster, nulli praedecessorum suorum inferior, secundum uirtutem a DEO sibi datam, sanctae Romanae ecclesiae et uobis summo pontifici, cum omnibus regi sui principibus adiutor optime esse fortissimus. Omne namque regnum diuinitus sibi commissum ad DEI seruicium, suumque adiutorium unum uult et operatur. Vnde et pace uiget et concordia gratulatur, atque ad uestram paternitatem, sicut patres sui, se pertinere laetatur. Quod nos praefati Schlawi criminabantur cum Vngaris fidem catholicam uiolasse, et per canem fere lupum aliasque nefandissimas et ethnicas res sacramenta et pacem egisse atque, ut in Italiam transiret, pecuniam dedidisse, si uobis coram posito ratio inter nos ageretur ante DEVM, qui cuncta nouit antequam fiant, et coram uobis, qui uicem eius apostolicam tenetis, eorum falsitas manifestaretur, et nostra innocentia probaretur. Quia enim christianis nostris longe a nobis positus semper imminabant et persecutione nimia affligebant, donauimus illis nullius pretiosae pecuniam substantiae, sed tantum nostra linea uestimenta, quatenus aliquatenus eorum feritatem molliremus. Talia namque, ut praefecimus, in xta malitiam cordis sui argumentantes et pontifices uestros ad iniuriam nostram inci-

tantes, adeo, ut directa nobis epistola, quasi ab apostolica sede haec omnia improperebant, et diuersas iniurias ingeriebant, atque in alia diuino gladio feriendos dignos dicebant. Impletur enim in nobis quod quidam sapiens ait: *Iustus tulit crimen iniqui.* Ipsi enim crimen, quod nobis falso semel factum imposuerunt, multis annis peregerunt. Ipsi Vngarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt, et more eorum capita suorum pseudo christianorum penitus detonderunt, et super nos christianos immiserunt, atque ipsi superuenerunt, et alios captiuos duxerunt, alios occiderunt, alios serua in carcerum fame et siti perdidierunt, innumeros uero exilio deputauerunt, et nobiles uiros ac honestas mulieres in seruicium redegerunt, ecclesias DEI incendierunt et omnia aedificia deleuerunt, ita ut in tota Pannonia nostra, maxima provincia, tantum una non appareat ecclesia, prout episcopi a uobis destinati, si fieri uelint, enarrare possunt, quantos dies transferunt et totam terram disolatam uiderunt. Quando uero Vngaros Italiam intrasse compertimus, pacificari cum eisdem Schlawis, teste DEO, multum desiderauimus, promittentes eis, propter DEVM omnipotentem, ad perfectum indulgere omnia mala, contra nos nostrosque acta, et omnia reddere, quae de suis nostris constaret habere, quatenus ex illis securos nos redderent, et tandem spatium darent, quamdiu Longobardiam nobis intrare et res sancti PETRI defendere, populum christianum diuino adiutorio redimere liceret. Et nec ipsum ab eis obtinere potuimus, et post tanta maleficia haberent beneficia, et sunt falsi accusatores, qui semper fuere christianorum persecutores. Si quis in toto mundo aliorum nos oberrasse et iustitiae restituisse probare conetur, ueniat praesens, et cum iudicasse, nosque de hac re sentietis purissimos esse. Idcirco singuli omnesque monendo precamur, ne ullomodo alicui falso de nobis aliquam suspicionem referenti creduli sitis, antequam oportunitas exigit, ut huius rei gratia missus de uestra celsitudine nobis aut a nostra paruitate directus appareat uobis. Communis gemitus et generalis dolor angustat, quos Germania et tota tenet Norica, quod unitas ecclesiae diuiditur scissura. Est enim, ut praemisimus, unus episcopatus in quinque diuisus. Ideo si quid fraus maligni Schlaworum calliditate adduxerat, iustitia uertat. Vosque uirtute ex alto in-

imperator
senior audis
episcopis.

inducti, et apostolica potestate armati
iuxta prophetam: *Quod fractum est al-
ligate, quod infirmum consolidate, quod
abiectum reducite*, ut deinceps popu-
lus et fidei integritate gratuletur, et
sancta ecclesia tranquilla devotione
laetetur.

THEOTMARVS indignus archie-
piscopus et apostolicarum rerum
procurator promptissimus. Pecuni-
am vestro iuri debitam, propter infe-
ctam psaganorum faecitiam, nec per me
poteram nec per alios transmittere, sed
quis DEI gratia liberata est Italia,
quanto citius potero, vobis transmit-
tam. Precatur nostra humilitas, ut
dignetur vestra sublimitas respondere
per singula transmissa cum epistola.

Alme pater mundi dignus pro nomine

PETRI,

*Nomine quem sequeris utinam virtu-
te sequeris.*

*Sisque tuis famulis protector uerus et
impos;*

*Commendes domino, coelo qui prae-
des alto.*

XII.

*Rotulus attestacionum super decima-
tione ecclesiarum Lauriacensium com-
petente.*

NOTVM sit omnibus CHRISTI fi-
delibus praesentibus scilicet et futu-
ris; qualiter tempore PILGRINI
episcopi synodo aggregata semel in
Lauriacensi ecclesia, oratorio S. LAV-
RENTII martyris CHRISTI, secundo
autem in basilica sancti AGAPITI mar-
tyris *Murtarn* orientales dioecesanos suos,
quod suae sanctae ecclesiae iuris in deci-
matione contingeret, interiacentes pro-
vinciae inter *Anesim* fluvium et *Coma-
genum* montem synodice percontans,
concordi responsione in unam hanc
coniuere sententiam, penitus uidelicet

ac continuam omnem decimationem
infra praescriptos limites, *Anesim* fluvii
scilicet et *Comageni* montis, ante proxi-
mam barbaricam suae desolationis de-
vastationem, in ditione et potestate
praedictae sanctae Pataviensis ecclesiae
libique praesidentium episcoporum et
fuisse et adhuc iure esse debere, hac tan-
tum excepta decimatione, quam ab ali-
is ecclesiasticis possessionibus ex domi-
nica pertinentia ad partem usus ubique
censuit dari, et tam tantum, quam ex
antiqua regum munificentia constat esse
traditam. Haec sunt nomina sacramen-
taliū. *Meginhardi comes, Pabo comes,
Pupo, Werneri, Engeldich, Eigil,
Vuich, Mimilo, Wafsim, Gerolt, Adelfrit
Gerbach, Hertine, Hacco, Edwam, Eruiß,
Cazili, Allo, Mazil, Gozil, Volfker Gum-
po, Ermpert, Elip, Dietrich, Ozi, Sala-
man Zokko, Dirze, Gezo, Sinzo, Pezo,
Gotti, Lewman, Valto, Eilo, Wizil Hen-
ro, Vdolger, Reginger, Alman.*

Praeterea notum sit cunctis, qualiter
ad NISTILPACH habito ecclesiastico
placito, praefatus episcopus PILGRI-
MVS populo sacramento obligato, ex
quibus locis decimatio ad baptismales
ecclesias iure pertinere deberet, interro-
gans, sub iuramentatione promulgatum
est. In primis ad Sirmich, hanc ex his
locis respicere decimationem. Gar-
stina, Sabanich, Strepurch, Rutte, Sus-
mar, Rauweswanck, Tunzendorff,
De hinc ad Schonhering, decimam de
Wilhering ad Nardin autem decimam
de Ageß, et de Buccinauwe et decimam
ecclesiae Wizmanni ad baptismalem
ecclesiam Chrengelbach pertinere de-
bere. Insuper uero Pirtaschiricha
cum una decali hube, nec non et prae-
dium ad Neuuam ad iam dictam Pata-
uiensem cathedram iure pertinere de-
bere affirmabant. Huius testimonii
sacramentalium nomina haec sunt,
*Wernher, Rupo, Eigil, Macil, Hacco,
Dietrich, Marquart, Eruiß, Gum-
po, Wolfger, Izo.*

*Ecclesiae ba-
ptismales.*

HISTORIA
OETINGENSIS
COENOBII
IN
BOIOARIA
CVM
DIPLOMATIBVS.

(Bb)

HISTO-

HISTORIA NON VVLGARIS VETVSTATESQVE OTINGAE BOIORVM,

EX
ANTIQVIS LITERARVM MONVMENTIS EXCERPTAE

A
IOANNE AVENTINO.

QVAEDAM VETERA MONVMENTA
DIPLOMATAQVE
DE VERBO AD VERBVM EXSCRIPTA.

IOANNES AVENTINVS Thurinomarus

*Christo deuotissimis sacerdotibus, Leonardo Vinomaro decurioni, totique collegio
mystrarum OTINGENSIVM. S.*

*Commemoratio
hystoriarum
OTINGENSIVM
causarum, a cuius
in DESA-
Rak.*

Luci celebrat.

QUod superiore anno, patres amplissimi, recepi et proinde tandiu uti obaeratus debui, summa cura atque in dustria, ueluti aes alienum, iam iam rependo atque dissoluo. Cum enim *iussu iulussrium principum*, perscrutando excutiendoque publicas Boiarie bibliothecas, ad Boiorum res gestas perscribendas, totum hunc annum impenderim: distuli haecenus hanc rem, non socordia, aut negligentia, sed ut certiora locupletioraque forent, quae adferrem. Alioqui ad id negotii pietatemque suoapte ingenio procliuus. Nihil quippegratius, acceptiusue, a nobis quidem mortalibus fieri potest Christo domino Deoque nostro: eiusque parenti *uirgini* exuperantissimae et secundum Deum optimum maximum, maxime colendae, quam, si huius augustissimi templi fortunas, originemque non vulgarem perscripsero, unde uelut ex fonte inicia religionis christiana, in Boiorum gentes deriuata sunt. Vbi etiam supremus ille opifex rerum, pater indulgentissimus, Deiparaque uirgo, superum regina, numen suum peculiariter produnt, maiestatem quotidie aperiant, clementiam quam apertissime indies magis atque magis exhibent. Quamobrem non immerito, occulta quadam fatorum serie, hunc locum non solum Boiorum genti, sed etiam toti Europae, perquam celebrem esse conspiciamus.

Galli, Sauromatae, Getae, Britanni.

Hispani, Siculi, Latini, audax

Cimber, Dalmatae, Pannonae, Liburni,

Moetus, Thrax, Macedo, Scythae, Pelasgi.

Frequentes uotis conceptis, nuncupatis, adfunt, litant, uoti compotes domos aebunt.

Quo aut omnia ad cognoscendum apertiora sint et facilius memoriae haereant, rem ipsam paulo altius, a prima origine repetam et paucis per capita summamque in principio explicabo. Atque, ut mercatores facere solent, tum allicien- di oblectandi, tum emundi causa, lectori harum mercium cupido exponam.

SVMMA CAPITVM.

*Summa capit-
rum.
De i) situ*

*a) sub Ro-
manis.*

- CAPVT I.** Dicam igitur primo atque explanabo, de huius regionis uetustate, antiquo cognomine, situ, regibus. Ex Berofo, Chaldaeo, Claudio, Ptolemaeo, Plinio, Veronenfi, Strabone, Iulio Caesare, Tito Livio.
- II.** Quando haec regio subiecta fuerit Romanis, et quod haec ciuitas, quam nunc uulgo uocant Otingam, colonia fuerit Romana, inibi quomodo sit a Romanis nuncupata. Ex Lucio Floro, Eusebio diuo Hieronymo, Antonini Angusti itinerario.

CAPVT

- CAPVT III.** *Quomodo et quando Boii in hanc uenerint regionem, Romanos expulerint ac maxima clade, proxime Otingam, adfecerint. Ex annalibus, publicisque Boiariae bibliothecis. Ex Eratosthene, Cornelio Tacito.*
- IV.** *de Otinga, quis condiderit eam rursum et unde hoc nomen sortita sit, quod ibi palatium, sedes regisque fuerit, principum et regum Boiariae. Ex natalis, Boiariae publicis bibliothecis et tabulis uetustis.*
- V.** *Quando et a quo sacellum dedicatum fuerit. Ex uita ueteri diui Ruperi et ea, quam Aribio episcopus Friburgensis carmine heroico perscripsit, Theophyloto tertio, Boiorum duce.*
- VI.** *Quod ibidem monasterium fuerit ditissimum, multorum sanctorum, ibi reliquae sacraeque recondita fuerunt, brachium sancti Philippi, S. Maximilianus, S. Felicitas. Ex tabulis monumentisque antiquis.*
- VII.** *Ibidem esse sepulturam, mansoleumque ueterum principum et regum Boiariae. Ex uetustis tabulis et monumentis.*
- VIII.** *Quod monasterium Otingense, commendatum commissumque fuerit episcopo Bathauino. Ex instrumentis tabulisque antiquis.*
- IX.** *Quando Otinga destructa sit ab Vngris, ex annalibus et tabulis Boiariae et publicis rerum Boiarum scriptoribus.*
- X.** *Quis conlegium sacerdotum condiderit. Ex monumentis conlegii.*
- XI. et XII.** *Referuntur diplomata tabulaeque, datae a Carolomanno rege Boiorum. A Carolo tertio, imperatore Romano, fratre eius. Ab Arionulpho Angusto filio Carolomanni. A Litauico tertio filio Arionulphi, quae ego Bathauiae et in Ramisfuenfi coenobio, de uerbo ad uerbum exscripsi.*

CAPVT I.

De regionis Otingensis uetustate sita et regibus.

*Potestissima
regibus de-
picta.*

Regio cis Oenum (in qua sitae sunt Otinga, Isauia, hoc est Saleburgium, Burgusium, Brundunum et caetera huiusmodi oppida et urbes) ab orientis ora, Pannoniam (id est Vngariam) excipit: a meridie alpinus ab Italia summo uetur. A Germania magna Danubio: a Vindelicia uero Oeno flumine, separatur. Adpellatur a Graecis Romanisque *Noricum*. Estque duplex.

Noricum.

Ripense, nunc Austria uocatur et particula Boiariae, quod in ripa Danubii Oenique protendatur.

Medio-ranum. Primum iam comitatus Tyrolis uocari solebat: Oenus a Rhetis, hoc est, Engadinis diuidit.

Secundum est nunc *Stiria*, *Carynthia*, episcopium *Saleburgense*.

A Hebrus et Hysler, filius Hebri, a quo Danubius et Hysleria nomen habet. Hic cum Tuiscone conditore Germanorum et Sarmatarum profecti sunt ex Asia in has regiones. Tuisconem Berofus tradit esse filium Noae. Maiores uero nostri indigetem crediderunt ex terrae editum prodiderunt erin numerum Deorum reulerunt. Post hos reges fuisse reperio Tibelimum, peculiarem Noricorum Deum, et Taurum, a quo Taurisci dicti sunt. Seruat adhuc mons Taurus nomen in ea regione. Hunc subsequitur *Panno*, a quo pars Norici, Pannonia dicta adhuc cognomen (*Pongeu*) retinet. Succedit huic *Panno*, a quo Penninae alpes et mons Penninus (quem Venniticum, hoc est, Venstermons uocare solent) ubi Athesis et Oeni fontes sunt. Praefuit etiam huic regioni *Panno*, a quo Vennones, qui ortum Athesis accolunt, dicti hi cognomen retinent (*Vensgeu*) potius est dehinc rerum *Noricus*, filius *Herculis*. Item anni regis Germaniae magiae, a quo Noricum cognomen recepit, condidit hic *Noricum* urbem, supra Aquileiam CL. millia passuum, ubi Carbo dux Romanus, pugnaturus cum Cimbris, sine praelio tamen discessit.

Tempore Iulii Caesaris, paulo ante natum Christum, rex huic regioni praefuit nomine *Voccio*, hic Caesari contra Pompeium in bello ciuili trecentos equites in auxilium misit. Eius quoque sororem duxit *Arionisflus*, rex Germaniae magnae. Post hunc fuit ultimus Noricorum rex *Critoforus*, post quem

(Bb) 2 No-

Caepa est ea regio habitari, paulo post dilunium, fuereque primi reges

*tanquam
falsitas
ex mendacis
no herse.*

*Reges circa
Otingam.*

*Ossidem quem
pascit et ingulos.*

fecere Otonem. Hic *regiam* suam A
prætoriorumque pontes oeni constituit,
a seque Otingam siue Huodingam aut
Otingam, utrumque enim in uetustis lego
monumentis, cognominari iussit.
Ego imitatione et analogia auctoritate-
que fretus Vtinum adpellabo, ubi ob
commoditatem situs, quod opportuna
urbe sit aucupis, uenatoribus, piscatio-
nibus, frequentes reges et principes Boi-
orum habitauerunt. Ob crebras etiam B
Hunnorum, Venedorum, Vgrorum ir-
ruptiones in Noricum, celebres ibidem
fuisse conuenus principum imperii
Romani reperio. Extat adhuc ibidem
ostenditurque in templo medio diui
Philippi sepulchrum imperatorum, re-
gum et principum nostrorum. Id quod
etiam Annales uetusti, uetera literarum
monumenta, antiquæ tabulæ testan-
tur. Omnia infra de uerbo ad uerbum C
ex archetypis summa fide transcripta
offendes.

*Palatium
Otingense.*

CAPVT V.

Quis sacellum condiderit.

*De originibus
sacelli Oti-
ngensis an. 176.*

Mortuo Theodone secundo, ut
iam diximus, anno Christi
DXXXII ad eius filios Theo-
donem tertium Otonemque, diuus R-
pertus, regio Francorum genere prognat-
us, legatus Christi profectus est, eosque
philosophiam christianam, explosa fal-
sorum Deorum superstitione recipere
persuasit. Theodonemque *Reginburgii*
ipsa est Ratisbona, Otonem uero *Vtini*,
Otinga est, sacrosancta aqua, more
christianorum, lauit. Duoque templa,
extincta prope a principibus, proxime
prætoria, Christo domino Deoque no-
stro et eius genitrici deiparæ uirgini de-
dicauit. Vnum *Reginburgii*, alterum
Vtini, utrumque uetus uocare solent.
Inaugurauit quodque idem haud procul
ab Vtino templum, diuo Maximiliano
Burgiochiricha nuncupatur, cubatque in
ripa fluminis Matichæ. Maiores nostri
religiosissimi mortales sic habuere. Nos
esse templum Dei, quæ non auro aut argento,
sed uirtutibus bonisque artibus excolenda
sint, non ad ostentationem aul uolupta-
tem itaque, sed ad necessitatem extruxe-
runt ædificia, quæ iniuriæ coeli atce-
rent, proinde perangustis contenti fue-
re delubris.

*Prima templa
abhorrent ab
elegantia et
adparatu.*

CAPVT VI.

*Quod Vtini monasterium fuerit di-
tillimum.*

*Quintus Oti-
ngæ an. 176.*

Circiter annum Christi DCCCLXXVI.
Carolmannus rex Boiorum et
Italise potius est rerum. Hic

Vtini frequens habitauit, ibique sacra-
tis uiris conubernium magnifice ex-
truxit, liberalissime locupletauit, et sa-
cro sancta multorum diuorum ossa, un-
decunque conlegit, maximæ pietate
ibidem condidit. Brachium nimirum
diui Philippi, diuum Maximilianum,
diuum Felicitatem, quemadmodum
hæc omnia latius in tabulis infra sub-
iunctis continerunt.

Carolomanni quoque frater Carolus
tertius Romanorum imperator, muni-
ficientia regia coenobium Vtinense di-
tauit, quæ in tabulis comprehendun-
tur, frustaque hic referuntur.

CAPVT VII.

*Vtini esse sepulcrum regum et principum
nostrorum, quin etiam incunabula.*

ANNO christianæ salutis DCCCLXXX.
xii. Calend. Aprilis obiit mortem
Vtini, ibique sepultus est Ca-
rolomannus, rex Boiorum et Italise, filius
Litaui regis Boiorum et Franciæ, ne-
pos diui Litaui primi, Romanorum
imperatoris augusti, pronepos Caroli
magni, qui primus Germanorum Ro-
mano potitus est imperio. Hic Cato-
lus magnus anno Christi DCCCLXXVII.
Theosolonum tertium ducem Boiorum,
eius uxorem Litopyrgam, filiumque
Theodonem octauum, cepit et tondi
iussit, ac in coenobium Laureacum,
Rheno conterminum, conclusit. Nam
Catolo obedite decretabant, datam fi-
dem sæpius fregerant, cum Hunnis,
hostibus Caroli, foedus inierant, iuxta
legis igitur Salicæ decreta crimine lea-
læ maiestatis condemnati fuerunt Ca-
rolus eiusque posterii posthac potiti
sunt Boiana.

Anno a nato Christo DCCCXCII.
Via, uxor Arionulphi imperatoris au-
gusti, enixa est Vtini filium, cui no-
men aui Litaui parentis dixerunt.
Mysteriis religionis christianæ iniria-
tus est ibidem, ab Hatone archiepisco-
po Moguntino, et Adalpetone ponti-
fice Augustensi.

Anno salutis christianæ DCCCEIX.
sexto Calendas Decembris, Arionul-
phus imperator augustus pediculari
morbo Vtini perit ibique humatus est
magnifice, apud parentem suum Caro-
lomannum. Ita quidem scriptum re-
liquit regino, præsul Prumenis, qui
ea tempestate præfuit coenobio. Me-
morit quoque et refert Otto Frisiorum
episcopus, filius diui Litoualdæ, princi-
pis orientalis Boiorum. Leo tamen no-
nus pontifex maximus, Reginoburgi-
gii eundem sepulchrum declarat, ubi eius
sepulchrum in diui Hemeri templo de-
(B b) 3 mon-

*Otingæ mai-
stem an. 176.
Carolomanni.*

*Arionul-
phus an. 176.*

monstratur, et eidem quotannis parentatur, egenisque panes erogantur.

CAPVT VIII.

Quod monasterium Vitiense commendatum fuerit episcopo Bathauino.

*Origenes ab eo,
sed. Job. epi-
scopo.*

ANno Christi DCCCXCVIII. Arionulphus imperator augustus in Ranisouensi praetorio, quaedam praedia commutat. Ea enim, quae Vtinenfes monachi possederant in Italia ad lacum Benacum, data a Carolomanno patre Arionulphi, Arionulphus accepit. Aliaque in germania ut uiciniora magisque utilis reddit. Ibi statetur, templum Vtinense perpetuo spectare ad ius ditionemque episcopi Bathauinensis, quomobrem adhuc sacerdotes Vtinenfes, Bathauinensium ritu, non Luauuensium, quorum municipium est, superos saluant. Huius diplomatis copiam mihi fecit Vigileus pontifex Bathauiae, opera Philippi Tanzer, sacerdotis et a secretis episcopi, uiri harum rerum perquam periti.

CAPVT IX.

Quando et a quibus Vinum destrutum sit.

*Casus Origenes
an. 397.*

POSTEAQUAM Arionulphus imperator augustus uita defunctus est, Vgri, qui paulo ante ex Scythia, rege Casala, in hanc regionem, quam adhuc possident, transitum fecerant atque migrarant, audita morte imperatoris, Italiam igne, ferro, flamma deuastant, urbes diripiunt, incendunt, complures episcopos occidunt, obuos quosque uiginti fere millia uno die trucidant. Reuersique deinde domum, dolo legatos de pace ad Boios mittunt. Ipsi tamen interim de improbitate impetum in orientalem Boiariam faciunt, unoque die plus quam CCL. millia passuum longe, late, igne, ferro, flamma depopulantur. Boii ubi hoc acceperunt, subito correptis armis, obuam ire hosti parant, uindicturam tam insignem cladem, contumeliam atque perfidiam. Vgri certiores facti, cum immensa praedia, captiuorumque ingenti numero, domum redeunt. Pars tamen exercitus in aquilonari Danubii ripa depopulari regionem non cessat.

Litoualdus dux Boiorum, qui sub Arionulpho Litauicoque eius plio, Boiariam procurabat, fortiter occurrit cum Boiis, primo impetu mille ducentosque hostium in Danubium agit atque submergit, magnaque gloria de hoste triumphat.

A Paulo post tum Vgri reparato exercitu conlectoque milite, arma hostili animo in Boios mouent, Litoualdum ducem Boiorum, Theodomarum primum archidamem luauuensem, Zachariam Saconensem, Brixinensem est, Ottonem primum Frisionum pontificem infelicitate occurrentes, et haud auspicio pugnam eientes, circumueniunt atrocissimoque praelio uiriliter repugnantes (nam treis continuo dies pugnatum est) occidunt, maximam Boiariae nobilitatis partem trucidant. Deinde totam Boiariam, nemine resistente crudelissime deuastant, sit fuga in tutiora loca, nemo, nisi in tutissimis locis, Vgrorum praefecturam aduentum. Vgri occisorum sanguinem potant, foeminas cum pueris capillis colligantes, ut pecora captiuas abducunt. Inter alia *uetus Vinum* cum sacrorum uirorum conuborio (erat enim tum in his regionibus coeni unicum oppidum) diripiunt, incendunt, sola aculea deiparae uirgulis, nescio quo fato, uim hostis non sensit. Suburbana in oppidum postea abeunt, quae nunc est nouum Vtinum: sacra, quae in coenobio ueterique Vtino recondita fuerant, aut alicubi infossa, aut alio translata sunt. Hac tam insigni clade Boiarii lacessiti, ne tam facile transitus Vgris in hanc regionem pateret, Anasium flumen muniant, ibique nouum oppidum condunt. Ipsi Anasiburgum uocant, nunc nomen fluminis seruat. Factum hoc praelium anno Christi MCCCVII. Imperatores nostri pacem annuo tributo mercati sunt.

CAPVT X.

Quis collegium sacerdotum construxit.

ANNO a nato Christo MCCCXXIII. Litauicus primus dux Boiorum praefectusque praetorio Rheno, collegium duodecim sacerdotum sodalibus antistitibusque de integro condidit uiuusque sibi legit locum monumenti, praefecitque contubernio coetuique pastophorum Fridericum Striphium, quem uulgo praepositum uocitare solent.

CAPVT XI.

DIPLOMATA VETUSTA LITVARVMQUE INSTRVMENTA, quae adhuc Bathauiae extant. Vigileus pontifex Bathauinus, Philippus quoque Tanzer sacerdos, a secretis, huius

rum mihi copiam fecerunt. Caspar quoque presul Ratisouensis, uir perquam humanus, pleraque huiusmodi monumenta mihi exhibuit.

Omnia summa fide exscripsi.

NVM. I.

Donatio Carolomanni regis Boiorum.

In
Diploma C.
ROLOMANNI
anno 807. do-
natio facta
Otingae.

IN nomine sanctae et indiuiduae trinitatis. Carolomannus, diuina auxiliante clementia rex. Si de rebus terrenis, quas diuina consecutus sumus clementia, fidelibus quibuscunque nostris, idcirco adiutoria aeterna praebere contendimus, ut nobis in secularibus negotiis deuotiores existamus, quoniam magis nobis praemeditandum summopere est, ut etiam de ipsis terrenis rebus, pro amore diuino atque pro aeterna remuneratione, ecclesias Dei, ditare satagamus. Quapropter noueris omnium fidelium Dei ecclesiae industria, tam praesentium scilicet quam futurorum, quorum dum inspiracione compuncti, complacui nobis tradere pro augmento mercedis aeternae, quandam abbatiam, quae dicitur Mataseo, ad monasterium noster a nobis a fundamētis constructum, in loco qui dicitur Otinga, quod etiam in honore sanctae Dei genitricis semper uirginis Mariae, et sancti Philippi apostoli domini nostri Iesu Christi, aliorumque sanctorum plurimorum, quorum reliquias Deo propicio aderegare posuimus, ornatum esse cernitur, ea uidelicet ratione praefatam abbatiam, ad supra nominatum monasterium tradidimus, ut ab hodierna die, cum omnibus ad hanc ipsam abbatiam pertinentibus, tam traditione regum, uel etiam aliorum liberorum hominum, ad iamdictum monasterium a nobis constructum perpetualiter pertineant, sine ulius successoris nostri contradictione. Insuper etiam notum sit tam praesentibus quam futuris, quorum illam capellam ad Otingas et ad illam curtem ad Buoch, ad praefatum monasterium ad Otingas tradidimus, cum omnibus attinentiis, terris cultis, incultis, agris, mancipiis, praeiis, pascuis, syluis, aquis, aquarumque decursibus, quicquid ei inuestitus. Omnia enim haec, quae supra memorauimus, tam ipsam abbatiam ad Mataseo, quam ipsa duo loca, id est, illam capellam ad Otingas, et curtem ad Buoch, ex integro tradidimus ad iam saepe dictum monasterium, perpetuis temporibus possidendum. Ita ut nullus deinceps, nec de parentibus, nec de filiis, si eos nobis Deus dederit, neque de nepotibus sue de successoribus nostris, hanc traditionem nostram uiolare uel inquietare au-

deat: si quis uero, quod absit, hoc praecipuum donationis nostrae, infringere dispo- fuerit, primum iram Dei sanctorumque eius incurrat, et in die iudicii tremendi, pro hac ipsa temeritate reddaturus rationem ante dominum fiat. Sed licet seruis Dei ibidem Deo famulantibus cunctas res praefatas, ad laudem Dei eorumque sustentationes, perpetuis possidere temporibus, quatinus quiete uiuant, pro nobis, atque cunctis sanctis Dei ecclesia, Deum attentius exorent. Et ut haec auctoritas traditionis nostrae firmior habeatur et uerius credatur, ac diligentius conservetur, manu propria subter eam firmauimus, et annuli nostri impresione sigillari iussimus.

C Signum domini (L.S.) Carolomanni serenissimi regis.

Madalvvinus notarius ad uicem Baldonie cancellarii recognoui. Data sexto Calend. Martii, anno Christo propicio, primo regni domini Carolomanni, serenissimi regis Boiorum. Indictione nona. Actum D. Matachouae curie regia, in Dei nomine feliciter, amen. Anno Christi DCCCLXXVI.

NVM. II.

Alia Carolomanni regis Boiorum donatio.

IN nomine sanctae et indiuiduae trinitatis. CAROLOMANNVS diuina fauente gratia rex. Si pro amore Dei ac reuerentia sanctorum illius, locis Deo dicatis, nostrisque laboribus, a fundamētis, Christo miserante, extructis et terrenorum praebere satagamus rerum, liquido nobis inde aeterna credimus peruenire praemia. Quapropter noueris industria omnium fidei sanctorum praesentium scilicet et futurorum, quorum pro redemptione animae nostrae ac coniugis parentumque nostrorum, quandam res proprietatis nostrae in partibus Carantanae, Scalimiaeque regionis sitas, ad sanctum Maximilianum confessorem Christi, nec non et ad sanctam Felicitatem, septem filiorum martyrum et matrem tradidimus. Quorum corpora in nouam nostrae aedificationis basilicam ad Otingas, collocare in timore et amore Dei omnimodis curauimus, cui uenerabilis abbas Werinolphus praesse dinoscitur, quatenus in laudariis eiusdem ecclesiae et in alimoniis pauperum seruorumque Dei ibidem degentium perpetualiter perficiant in augmentum. Dedimus nam-

In
Diploma C.
ROLOMANNI
an. 874.

192
 nauque ad praefatos sanctuorum Dei reli-
 quias, locumque nominatum, curtem illam
 ad Trebinam cum domibus et uniuersis
 aedificiis, cum mancipiis infra curtem
 morantibus utrasque fecimus nouendecim,
 cum mansis LXX. cum agris cultis, incol-
 tis, pratis, pascuis, syluis, aquis, aquarum-
 que decursibus, mobilibus, immobilibus, et
 cum omnibus pertinentiis et adiamentiis.
 Termini uero eiusdem nostrae donationis
 ita se concludunt. Tendunt igitur in par-
 tes occidentales sursum per flumina
 Traun, usque in eum locum, qui nunc
 dicitur ad Buochun, in a quo linc inter du-
 os lacus, qui ibi sunt, se continent. Et in
 orientem iuxta illum locum sicutque cum
 lacu, usque in eum locum, ubi rubea perra et
 regione eiusdem loci prominet. Et in
 meridiem usque in riuulum, qui dicitur
 Durrenpach. Et sic usque ad pontem
 Villach. Iussuper et montem Sikkouua.
 Ad eundem locum praescriptum dedimus,
 quatuor haec omnia cum omnibus integri-
 tatibus suis, ad praefatos sanctos Dei, per
 hoc praesens praecipuum munificentiae no-
 strae, sine ulla diminutione seu molestia
 pertineat. Licetque praenomi-
 nato abbati suisque successoribus, eas-
 dem res ordinare, disponere per omnia,
 iuxta id, quod ipsi fratribusque sub
 eis dependentibus complacent. Et ut haec au-
 doris nostrae donationis per futuram tem-
 pora firmius habeatur et uerum credatur,
 manu propria nostra subter eam firmamus,
 et annulo nostro sigillari iussimus.

Signum Ca-
 rolo-

(L.S.)

rolomanni
 regis.

ni regis Boiorum et Italiae
 donatio.

IN nomine sanctae et indiuiduae trinita-
 tis, CAROLVS, diuina fauente clemen-
 tia imperator augustus. Si loci diuini
 cultibus mancipatis, aliquid emolimen-
 ti contulerimus, praesentis uitae prosperita-
 tem a Deo nobis donari credimus, et
 aeternae uitae beatitudinem consequi non
 dubitamus. Quapropter compertis omni-
 um fidelium nostrorum, praesentium scilicet
 et futurorum industria, qualiter nos
 ob amorem Dei, ac pro remedio anima-
 rum parentum nostrorum, genitorum et
 genitricis nostrae, fratrum fororumque
 nostrorum, ac pro nostra et coniugis no-
 strae aeternae remuneratione nouas res
 de curtibus nostris subternominatis, omnia
 rerum, ad capellam, quae sita est in
 illa, quae dicitur Otinga, perdonauimus.
 Id est, de Weles, de Aernhoua, de Ma-
 tachoue, de Rantersdorff. De Munin-
 ga, de Schwindilenbach, de Otingen,
 de Ostermundigen, de Saltzburchoue,
 de Salina de Attila, de Osterhoua, de
 Dingoluingan, de Liuchingen, de Incin-
 gan, de Peringan, de Chreminchhoue,
 de Veldan, de Helfendorf. Et nomina
 partem in uitae ad Rantersdorff et Tab-
 shaim. Ideoque nos nostrae auctoritatis
 apices inde conscribi mandauimus, per
 quod decernimus atque omnino sancimus,
 ut praefatae res, ad praefatam capellam
 demceps securiter atque inuolubiler per-
 maneant, nullo usquam succellorum no-
 strorum eas intrampente. Et ut haec largi-
 tionis nostrae auctoritas firmius habe-
 tur, manu propria subter eam firmamus,
 et annulo nostri impressione iussimus in-
 scribi.

Signum Caroli (L.S.) serenissimi im-
 peratoris augusti.

Madalvinus notarius ad uicem Theob-
 mari recognoui.

Data quinto idus Septembris, anno Chri-
 sto propicio tertio regni domini Caroloman-
 ni, piissimi regis in Boeria, et primo in
 Italia. Indictione XL. Actum Ranters-
 dorff curie regis, in Dei nomine feliciter,
 amen. DCCCLXXVIII.

Rantersdorff, nunc est Ramsbosen coe-
 nobium, proxime Brundunum urbem,
 ubi quondam palatium regium, et sedes
 iudicium uicigaliumque aerarium fuit
 et publicanorum, uti nunc est Brunduni,
 ita uetera monumenta eiusdem caeno-
 bii indicant.

NVM. III.

Caroli tertii fratris Caroloman-

Arnoldus notarius ad uicem Luitwardi
 archicancellarii recognoui. Data VIII.
 Kalend. Septembris, anno incarnationis
 dominicae D.CCCLXXXV. indictione III.
 Anno imperii piissimi imperatoris Caroli,
 in Italia quinto, in Francia quarto, in
 Gallia primo. Actum ad Weibelingam
 in Dei nomine feliciter amen.

NVM. IV.

ARNOLPHI imperatoris in-
 strumentum filii Carolomanni
 regis Boiorum.

IN

Dr.
Diploma
ARNOLPHI
an. 894.

IN nomine sanctae et individuae trinitatis. **A**ARNOLPHVS divina fauente gratia imperator augustus. Notum sit omni-

bus sanctae Dei ecclesiae fidelibus, tam praesentibus quoque futuris, qualiter nos pro aeternae felicitatis adipiscenda mercede, necnon per supplicationem Wiching inueniabilis episcopi cuidam fideli ac religioso presbytero, cui nomen Ellenbrechr, tales res, quales basileus in beneficium in Rantersdorff munera nostri largitate tenebat, id est capellam, quam nos in honore Christi et sancti Pancracii a fundamentis construximus, doteque opportuna et ecclesiastico ornatu accumulauimus, cum omnibus que modo pro praecceptum nostrum illuc conlata sunt, uel in futuro conlata erunt, integre ad proprium diebus uitae suae concessimus, cum curtilibus et edificijs, famulis et utriusque sexus mancipijs iunctis et iunctis. **C**ensibus, agris, pratis, pascuis, syluis cum forestis ad Hengiste, aquas aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, uis et iniis, exitibus et reditibus, terris cultis et incultis, gressibus et inquirendis, mobilibus et immobilibus, uniuersisque adpendiciis et adiacentiis suis. Iussimus quidem hoc praesens auctoritatis nostrae praecceptum inde conscribi. Per quod decernimus atque iubemus, ut pernominales honorabilia presbyter, ipsam capellam in Rantersdorff consistentem cum pertinentiis suis, omni tempore uitae sub usu fructuario teneat, habeatque atque possideat, absque ullius persone offendiculo, ea uidelicet ratione, ut eadem capella cum uniuersa integritate sua, post obitum ipsius ad sanctum Philippum apostolum, cuius sacratissimus ueneramus in uilla Otinga uenerabiliter humatus est, in memoriam patris nostri Carolomanni regis, qui ibidem corporaliter requiescit reconditus, nec non pro remedio animae nostrae, conuenerit ita, ut sub iure Otingensis ecclesiae perenniter consistat prouideri uque illius. Et ut hoc praecceptum diligentius nemine inrupte in perpetuum constructur, manu nostra id subitis roborantes, anulo nostro iussimus insigniri.

Signum domini (L.S.) Arnolphi imperatoris augusti.

Engelpero notarius, ad uicem Diomari archicapellani, recognoui. Datum. XVI. Kalen. Nouembri. Anno dominice incarnationis DCCCXCVIII. Inditione II.

Anno XI. regni Arnolphi regis, imperii autem III.

Actum ad regina ciuitate in Dei nomine feliciter Amen.

NVM. V.

LVDOVICI tertii, filii Arnolphi imperatoris, donatio.

IN nomine sanctae et individuae trinitatis. **LVDOVICVS** gratia Dei rex.

Notum omnes fideles nostri praesentes et futuri, quia nos divina auctori in sancta et per internuntium atque administrationem Gunzboldi et Megwardi comitum nostrorum, tradidimus ad capellam sanctae Mariae genitricis Dei in uilla, que dicitur Otinga, constructam, pro ueneratione sancto Respi. ibi quiescentium nec non dinorum parentum nostrorum aeterna saluatione, nostraeque animae remedio, habeam unam ad opus nostrum basileus, que dicitur Hohchriha, pertinentem, cum habitatore desuper habitante, Rodgrim nominato, suaeque uxore nomine Rihhilt ac filiis eorum, cuiusque pertinentiis suis, cum curtilibus et edificijs, agris, pratis, campis, pascuis, syluis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, uis et iniis, exitibus, reditibus, gressibus et inquirendis, cum omnibus iussu legitime eque illac pertinentibus. Vnde hoc quoque praesens praecceptum nostrum fieri decreuimus, quatenus memoratae rei, nullo inquietante, sed Deo auxiliante, perpetuis temporibus, ad iamdictum sacrum sanctum locum, cui uenerandus abbas, Purchardus nomine, moderna tempore, processit dinoscitur, ad usum fratrum ibidem canonice degentium integre pertineat, eo rationis tenore, ut rectores eiusdem basilicae, tam de hac nostra donatione, quamque praedictae domus de causis, **E**liberrima semper utantur potestate, quicquid exinde pro communi decreuerint utilitate faciendum, ut eos pro nobis antecessoribusque nostris, attentius domini misericordiam exorare delectet. Et ut haec auctoritas nostra, firmiorem in Dei nomine obtineat stabilitatem, propria manu nostra, in praesentia procerum nostrorum subitis firmamus et anulo nostri impressione insignimus adsignari.

Signum domini (L.S.) Ludouici serenissimi regis.

Engilbero cancellarius ad uicem Theodmari archicapellani recognoui.

Data VII. Idus Augusti. Anno dominice incarnationis DCCCCI. Inditione IV.

Anno regni Ludouici serenissimi regis secundo.

Actum Otinga curte regia in Dei nomine feliciter Amen.

(Cc)

MO.

MONASTERII
MVRENSIS
ORIGINES

CIRCA C. ANNVM CIO CXXX.

ORIGI-

ORIGINES MVRENSIS MONASTERII.

In Heluetiis atque adeo Europa uniuerſa celeberrimi,
ORDINIS S. BÉNEDICTI.

SEV ACTA FVNDATIONIS, CVM BREVI CHRONICO
SAECVLI VNDECIMI, QVO MAIOR SCRIPTORVM
PENVRIA FVIT.

*Cumque nariis priuilegiis apoſtolicis ac Caſareis, principum, aliorumque fidelium an-
tiquis largitionibus et aliis authenticis eiusdem coenobii monumentis, atque
imprimis antiquiſſima principum fundatorum*

GENEALOGIA:

Haſtenuſ deſiderata et a nonnullis laudata, ac ſummopere commendata, nunc
demum ex uetuſtiſſimo codice Murenſi edita.

AD ILLVSTRISSIMVM et REVERENTISSIMVM ABBATEM

D. D. IO. IODOCVM.

Nunc maxima cum laude coenobii MVRENSI praefidentem.

LECTORI BENEVOLO.

Actorum collector, quamvis anonymus, fidelissimus sane accertissimus au-
ctor, monachus fuit Murenſis monaſterii. Vixitque ante annos ſere ^{Acta auctoris}
quingentos: nimirum, ut ipſe teſtatur, ſub RONZELINO abbate, de
quo ibidem agitur in inſtrumentis annorum 1128. et 1132. Scripſit au-
tem ut uidetur paulo poſt obitum Adelberti conitiſ circa annum plus
minus 1142. mouitque poſteros ut ſicut ipſe quae uel ante eum
uel ſuis temporibus huic ſanctae eccleſiae collata fuerant, deſcripſerat: ſic et illi ſace-
rent qui poſt ipſum uenturi erant. Vnde non uana ſorie fuerit eorum coniectura, qui
GENEALOGIAM ACTIS praefixam non unius tantum auctoris fuiſſe dixerint, ſed
duorum. Quorum prior fuerit uel idem actorum ſcriptor, uel alius eiusdem coenobii ^{Chronica talia}
monachus ipſi coaetaneus, qui genealogiam duxerit uſque ad Richenzam de Fierito, ^{non auctoris}
quae idem ſaeculum non longo exceſſit: ubi ſtemmatis pars prior non incommode
conſtitui poterit. Reſte enim partem alteram ſeu ſupplementum conſcienti quae ſub-
ſequentur, ab Alberto marito ſuae de Pfullendorf et deinceps, diuerſo omnino ſtylo et
ſpeciali loquendi formula conſcripta, per Itam, inquit, per Agneſam, per Helvigam,
per filiam Lutholdi, etc. quae continuatorem potius redolent, quam primitium aucto-
rem, qui priorem partem uerbis diuerſa praeſus ratione conceptis traſiderat, ſceminat
ſemper maritorum cognominibus potius, quam paternis ac Gentiliis diſtinguens. Itam
nidelicet de Habsburg, Richenzam de Lentzburg, Itam de Tierſtein, Adelheidem
de Huneburg, Richenzam de Chiburg, Gertrudem de Mumpelgard et Richen-
zam de Fierito. Quod continuatori non ita placuiſſe conſtat, cum aliam diſtinctionem
formam uſurpare maluerit. Quo uero tempore continuator ſuum GENEALOGIAE
SUPPLEMENTVM attexuerit, hinc colligi uidetur, quod inter liberos Alberti et Hel-
wigae, duos tantum filios Albertum et Hermannum recenſeat: omiſſo tertio, ab anno
1242. paſſim celebrato: qui tunc uel nondum natus, uel inter ^{Continuator}
nondum reſerri meruerat, ſaltem monachum nondum innotuerat. Quam ob rem paulo
ante annum 1240. adſcriptum fuiſſe huiusmodi ſtemmaticum ſupplementum, non immerito
conicere licet. Hoc uobis ut ſcires. Vale.

DE GENEALOGIA FVNDATORVM MVRENSIS MONASTERII.

Franciscus Guilielmus in Habsburgiacâ, libro IV. cap. III. pag. 132.

Genefis Murenfis monasterii fundatorum.

Idem libro V. cap. IV.

Maiores apud me fides libelli fundatorum Murenfis monasterii, super antiqua instrumenta. Is libellus expressim, etc. sic genealogiam ducit, etc. *Haec de Thierseim, sive Homberg, genuit Vernerum et Rudolfum de Habsburg, idem Vernerus genuit Adelbertum, Gertrudem de Mimpelgart, Richenzam de Fierrius.*

Idem libro VI. cap. II.

Non solum genealogiae libellus fundatorum monasterii Muri fideliter notauit, sed etiam publica probant aliorum monumenta.

DE ACTIS MVRENSIBVS.

Franciscus Guilielmus in Habsburgiacâ lib. III. cap. II.

Liber foundationis Murenfis monasterii, quem ego, praeter instrumenta, vetustissimum et certissimum auctorem super hac re habeo, sequorque.

Idem libro IV. cap. I.

Mihi ante testatum, utcumque se reliqua habeant, acta me in posterum, memoriasque Murenfis praecipue secuturum et proditurum.

Idem lib. V. cap. I.

Atque haec acta, siue actorum quod superest fragmentum. Cetera defuncta, si quae sunt. Nam uix multo ultra progressum reor. Quae, etsi stilo, qualem tempora ferebant, interserenda putavi, antiquitatis causa, simul in argumentum, contra tot Habsburgiensis familiae et Austriae ducum et archiducum originis nouos architectones, qui optimos principes, sua uaniloquentia temere huc usque uariis eorum de ortu et stirpe figmentis et somniis, an adulamentis, induxissent et circumduxissent, quique dum dicerent et gratiam pararent et precium, quae dicerent et unde, susque deque habuisse uidentur. Denique pietatis mercedem uti ostenderem, quando ex hoc Murenfi monasterio et Heremitarum antiquissima, certe tutissima, Habsburgiensium comitum memoria.

*Christophorus Hartmannus in Annalibus Heremi DEI, in uita Embricii
abbatis Heremi quinti.*

Ita in Habsburgiacis, ut alia nonnulla, ex Murenfis actis traditum reperio, quorum haec pauca inde interferere opera e precium putavi. *Sub eodem tempore, cum maximum placitum fieret iuxta pontem fluminis, qui dicitur Glat, uenit illuc comes Radiboto etc.*

Idem in uita Hermanni abbatis VI.

Haec acta Murenfis quorum uerba adposui. *Igitur Regimbodus, per cuncta laudabilis uir, dum monasterium perfecisset, etc.*

Idem in uita Henrici abbatis VII.

Ut uero Murenfis et comes Vernerus Habsburgiacus secundo iam ab Heremitis petito praeposito, ueriti, ne ex eo ius sibi aliquod vindicarent, communi suffragio Burchardum ex secundo praeposito abbatem primum salutarunt. Acta Murenfis. *Explicatum est abbatem Hermannum hoc anno mortuum. Timens ergo Vernharus comes, quod fratres de Heremite uellent, etc.*

ANTIQUA FVNDATORVM MVRENSIS

MONASTERII GENEALOGIA.

In veteri Cod. MS. actis fundationis aliisque antiquioribus eiusdem ecclesiae monumentis praefixa, cum hoc titulo:

ISTA EST GENEALOGIA NOSTRORVM PRINCIPVM.

THEODRICVS dux *Lotharingorum* et Chuono comes de *Rinsfelden* fratres fuerunt. Horum soror fuit ita comitissa de *Habsburg* reparatrix huius GENEALOGIAE comitum de Habsburg. Murcensis coenobii. Genuit autem Theodricus Gerhardum ducem, ille uero genuit Gerhardum de *Egisheim*, patrem Vdalrici et Stephani. Chuono comes de *Rinsfelden* genuit Ruodolfum regem et ille genuit Agnetem matrem Conradi ducis. Ita de *Habsburg* genuit Wernherum comitem et Richenzam fororem eius de *Leutzburg*. Wernherus genuit Ottonem et Itam de *Tierstein*. Otto genuit Wernherum et Adelheidem de *Hunzburg*. Richenza de *Leutzburg* genuit Arnoldum, Chuono comitem, Wernherum de *Baden*. (Ruodolfus genuit Hunbertum, Vdalricum, Arnoldum, Ruodolfum et sorores eorum.) Arnoldus etiam de *Baden* filius Richenzae de *Leutzburg* genuit Richenzam de *Chiburg*. Ita de *Tierstein* siue *Homburg* genuit Wernherum et Ruodolphum de *Habsburg*. Idem Wernherus genuit Adelbertum, Gerdrudem de *Mumpelgard*, Richenzam de *Fierrito*.

Alberctus per Itam comitissam de *Pfullendorff* filiam sororis ducis *Welf*, genuit Ruodolfum et comitissam de *Linigen*. Ruodolfus per Agnesam filiam *Gottfridi* de *Stouffen*, quod est inter *Wormatiam* et *Spiream*, genuit Alberctum, Ruodolfum, Wernherum, *Helvvigam*, Gerdrudem, uxores *Hermani* et *Ludvvici* fratrum comitum de *Froburg*. Alberctus per *Heilvvigam* filiam *Vlrici* comitis de *Chiburg* genuit Alberctum, *Hartmannum*. Selt Ruodolfus, frater dicti Albercti, per filiam *Lutholdi* de *Regensberg* genuit *Gottfridum*, Wernherum et alios quamplures.

CONTEXTVS GENEALOGIAE DISTINCTVS IN TABELLA.

THEODRICVS D. Lothar.	CHVNO c. de Reinfeld.	ITA de Habsb. com. ux.
Gerhardus	Rudolfus rex	Wernher. Richenza Lenzb.
Gerhardus Egisheim	Agnes mater	Otto, Ita Thierst. Arnold. Cun. Werner
Vdalricus Stephanus	Cunradi D.	Richenza Baden
		Wernh. Adelb. Wern. Rud. Kiburg
		Hunneb. Habsb.
		Adelb. Gertruden Ruhenza
		ux. In Pfuld. Mompelg. Fierrito
		Rudolf. -- ux. Linigen
		ux. Agnes de Stauden
		Albertus Rudolfus Werner. Helwiga Gertnu
		ux. Regensb. uxores de Froburg
		ux. de Kiburg
		Albertus, Hartm. Godofr. Werner.

(Cc) 3

ACTA

nentia potentius ac firmitus quam pater. A ac sepultus est, anno Domini MXXXVII. Indictione X.

Quod autem alia scriptura narrat, il-
lum solum esse fundatorem huius loci,
hoc propterea sapientibus uiris uisum
est melius, quod ipse in iis tribus per-
sonis potior inuentus est, ut eo firmiter
ac validior sententia sit, quam si a soe-
mina constructum esse diceretur. Cum-
que comes Radeboto eum comitissa
Chunonem monerent, ut suam fidem
perfoluerent, ille pigritia uictus uenit
ad Takevill uillam, quae est iuxta Tur-
ricinum lacum, et huc sine dubio per-
tinet, sicut in posterioribus scriptura
doceet, et illie locum et omnia sibi com-
mendata Deo et sanctae genitrici illius
Mariae et sancto Petro ac omnibus san-
ctis Dei tradidit, seque ita pacto, de quo
adiuratus fuerat, absoluit. Sub eodem
tempore eum maximum placitum fite-
ret iuxta pontem fluuii, qui dicitur Glara,
uenit illuc comes Radeboto, et accessit
de cella sancti Marginradibatem uene-
rabilem, nomine Emiricium, et eum ro-
gauit, ut pro Dei amore ipse faceret hic
monasterium construi, et cetera quae
fuisent necessaria habitacula inonachis,
et suos fratres ad hoc implendum de-
stinaret. Cui eum ipse abbas uix as-
sensum praeberet, hic sibi a comite et
uxore eius saepedictum locum com-
mendatum io suum magisterium susci-
piens, mox huc destinauit Reginboldum
monachum, in omnibus actibus, praeposito,
suis laudabilem uirum, qui nuper an-
tea illuc a Salodoro castro ad conuer-
sionem nenerat; et ei praecepit, ut ipse
praepositus esset hic, et quicquid utili-
tatis hic ordinare potuisset, facere non
distulisset. Misit et alios fratres, qui
eum adiuuarent, alios, quorum quidam
ad huc hic sunt, et missales, uelites,
et alias uarias suppellectiles. Et sic primum
huc uenerunt monachi. Inuenerunt
autem hic presbyterum, nomine Von-
konem, qui ecclesiam tenebat, cum cae-
teris rebus, quae ad illam pertinebant,
praeter quod ipse comes de decimis ac-
cipiebat. Tunc comes Radeboto eum
domino Reginboldo iuit ad episcopum
Constantiensem Varmannum, et intima-
uit ei uoluntatem suam et uxoris suae,
rogauitque eum, ut eum eius licentia
monachi ecclesiam et dotem cum deci-
ma obtinere mererentur, ita sane, ut illi
tam secum secularem presbyterum
haberent, qui populo praecesset. Ille
deuotioni eius congaudens, eum con-
silio prudentum uirorum omnia quae
uoluit concessit, dicens, ecclesiam iude
non destrui, sed potius construi: cen-
tum homines maius seruitium Deo ex-
hibere posse quam unum, se nunquam
uelle

Osmarsheim.

De fero,
Luth. O.Dus pro al.
dicitur.Wernher
episc. A. 6.

Grafus Roman.

A. 1047,
mori Wern.
episc. A. 6.

uelle laudem Dei minuire, sed magis **A** augere. Hæc licentia et consolatione accepta, iterum idem comes *Radeboto*, suadente domina *Ita* uxore sua, eundem presbyterum, cum istam ecclesiam episcopo reddidisset, alio constituit esse, eique abas duas delegauit, unam ad *Erichanen*, alteram ad *Esicktown*, sicque domino *Reginboldo* et omnibus sequacibus eius, qui sunt monachi, episcopo concedente et *Radebotone* tradente, sine ulla contradictione liber aditus et ingressus pæfactus est, ut nemo eis nec in spiritualibus, nec secularibus prosit, nec obstat, nec opprimat, nec oppugnet, sed in illorum potestate omnia consistant et regantur.

CAPVT II.

*Reginboldus
et præpositus.*

REGINBOLDVS cum esset uir prouidus et præpositus prudens, consilio habito destruxit ipsam ecclesiam et istam, quæ superior dicitur, pro ea ædificauit, et secit eam dedicari nomine Iulii, in honorem sancti *Suaris* confessoris, ob nihil aliud, nisi ut populus illuc ad seruitium Dei conueniens in quietudinem fratribus non faciat. Ad quam tunc ecclesiam siue altare nec monachi, nec ipse *aduocatus Radeboto* siue episcopus, quid dederunt uel delegauerunt, sed nec unquam auditum est ab ulla persona, uel spiritali et seculari, dotem siue decimam datam uel constitutam, nisi solam decimam in *Vvalarvyl*. Nec debet ibi ex constitutione baptismus agi, nec sepultura haberi, nisi ut superius dictum est, sed monachi debent eam habere in sua potestate et prouidentia, in omnibus scilicet utensilibus, quibus indiget, id est in seruitio Dei, cantus et lectionum, in luminaribus, in campanis, in libris et renouatione, in pulsatione et omnibus, quibus domus Dei indiget. Qui autem affirmant, quod episcopus *Veruharius* construxit ecclesiam, penitus falluntur, quia nullus inuentus est, qui dixerit, se illum in hoc loco unquam uidisse, sed et alia multa narratur de eo, quæ falsæ esse comprobantur. Accersierunt autem monachi quendam presbyterum, nomine *Turnig*, et secum tenuerunt, et illi quæ necessaria erant præbuerunt, sicut antea et post illum multis aliis fecerunt, et ille nunquam ausus est clericos in locum inducere, uel *calendas* illorum obseruare, sed nec cum populo magnam sententiam habuit sine praelatis loci, quare ipse et monachi unum fuerunt, nec inter eos ulla dissensio unquam surrexit, sicque per annos multos mansit. Coepit inde uir uenerandus *Reginboldus* cellam

ordinare et construere, ædificauitque primum dormitorium, subtus autem *pisalam*, congruæ habitacula alia fratribus constituit, et sic fundauit monasterium, formauitque illud de *Herminis*. Quicquid sibi uero in illo displicuit, in hoc emendauit, et pergens circumquaque ad cellas et ad claustra, quicquid ibi acquirere potuit, reportauit, tam reliquias sanctorum quam libros et uelites sacerdotes et pallas, et summo studio ad obedientiam sibi iniunctam, ut modo claret, inuigilauit. Emit etiam hic duo maxima campana in Argentina ciuitate, cum X. talentis *Basilæe monetæ*, cui et episcopus eiusdem ciuitatis dedit *solum*, cum argento factam, et cappam, quæ ambo hic sunt. Alias autem quasdam campanas hic fundi fecit et libros scribi, qui hic notati sunt. *Genesin* cum *prophetis*, librum *regum* cum *Iob*, et *Iobiam*, et *Iudith*, et *Escher*, et *Malchobacerum* et *Paradisum*, et *Esora*. Sermones sancti *Augustini* cum actibus apostolorum, et apocalypsin, et epistolas Pauli, et epistolas canonicas. Duos libros homebarum, expositionem sancti *Augustini* super euangelia Iohannis, uitam sancti Pauli, Antonii, Hilarionis, Malchi. Et quatuor libros dialogorum sancti *Gregorii*, cum uita sancti *Meginradi*, uitam sancti *Vidrici*, translationem sancti *Benedicti*, inuentionem sancti *Stephani*, *Sebastiani*, *Augustini*, uitam sancti *Syluestri*, *Gregorii*, minorem *Mauricii*. Tractatus sancti *Augustini* super epistolam Iohannis, sancti *Martini*, *Bridii*, *Galli*, *Omnari*, *Verenæ*, *Nicolai*, *Suaris*, *Vidrici* et *Vrsi*, *Felicis* et *Regulae*, *Pelagii*, cum sermone in assumptionem sanctæ Mariæ, psalterium cum non integris uersibus, missales libros, anaphonarium, partem de gradualis, sequentiarum quatuor. Hos libros scripserunt pene omnes *Nockerus* et *Henricus*. Acquisiuit autem dominus *Reginboldus* de cella sancti *Galli* libros sapientie, et de *Angia* martyrologium, cum libro beati *Effrem*. *Lectonarius* autem uetus et cursarius antiquorum, et liber regulæ, uenerunt de cella sancti *Meginradi*. Propterea acquisiuit dominus *Reginboldus* multa decorabilia, tam in libris quam in uestibus, seu in tapetibus, siue in pallis, aut in cappis, aut in albis, aut in *basis*, aut in *casulis*, aut in auro et argento, siue in omnibus, quousque potuit acquirere quod uile ac bonum fuit: quorum aliqua pars iam uetustate defecit, ac *farata*, ac quomodolibet dissipata sunt, quedam etiam adhuc manent. Construxit etiam hanc capellam sancti *Michaelis*, et acquisiuit huc istam uillam *Gehrvyl*, quandam partem emendo, *Gehrvyl* quatuor.

Consecratio.

Aduocatus eius

*Libertas eius
nobilis*

curatorem

campana

*pisala
cappa*

libri

*Bibliotheca
conuictus*

sequentiarum

Gehrvyl

quandam autem mutando, nec non et A
pueros nobiles quamplurimos fecit huc
educari, et libris instrui, et aggregavit
argenti multum et voluit altare facere,
sed morte praeventus hoc implere
non potuit, tantamque copiam rerum
uictus et uestitus praebuit, quantum
nullus post eum hic meminisse. Ad
ista autem omnia adiunxit cum satis bene
comitissa *Ita* in omnibus quae potuit,
tam cementarios acquirendo et illos hic
pascendo et mercedem dando, quam
in uestibus et in aliis rebus huc dando.
Interea vero mortuo comite *Radeboto*,
corpus eius translatum est huc, ac se-
pultum ante altare sanctae crucis. Post
cuius obitum filius eius *Otto*, et *Albertus*,
et *Vernharius* diuiserunt sibi locum
istum prout eis placuerat. Post mul-
tos autem dies occisus est *Otto*, comes
ab *Erinsero* quodam milite, sepultus est
in *Argentina* ciuitate, ante altare sancti
Laurentii, pro cuius anima dedit huc
comes *Vernharius* frater eius praedium
suum, quod habuit ad *Chusnach*. Frater
quoque *Adelbertus* cum moriturus
esset ad *Henigen*, remisit tertiam partem
suam, quam possederat in loco isto, et
sic defunctus est. Cuius corpus huc
delatum positum est in sepulchrum pa-
tris sui *Radebotonis*, cum cuius corpore
etiam uenit candelabrum istud magnum
huc et sericum pallium, quod in festi-
uius diebus iacet diuisum super altare
sanctae Mariae. Igitur *Reginboldus*, per
cuncta laudabilis uir, cum monasterium
perfecisset, pene usque dum dedicari
deuissit, fenestras quoque ex quadam
parte apposuisset, die suae uocationis
superueniente defunctus est, uero lapi-
de angulari, id est Christo, in aeterna
structura, pro suis iustis et magnis labo-
ribus, ut credimus, perenniter coniun-
ctus, amen. Transiit autem id ipsum
idibus Iulii, *Henrici* tertii imperatoris
temporibus. Sepultus est in monaste-
rio ipso, in summa parte anguli dexte-
rae absidis.

CAPVT III.

Post huius depositionem *Vernha-*
rius comes filius *Radebotonis*, qui
tunc sibi penitus locum uendi-
cauerat, pergens cum fratribus quibus-
dam, qui huc congregati fuerant, ad
cellam heremitarum, obitum ab abba-
te *Hermann*o, ut huc alius praepositus
pro eo mitteretur, id est, *Burckardus*
ualde reuerendus uir, qui erat natus de
Gosfora ad heremitas.

Qui cum huc uenisset, quicquid in
monasterio adhuc imperfectum inuo-
nit, scilicet pauimentum ac introitus
cum cemento murum liniendo, et se-

nestras et laquearia perpetrando, et
apponendo, et alia multa perfecit et
compleuit et libros, qui nondum per-
scripti fuerant, perfecit, id est, *Gradua-*
le unum et *librum*, qui incipit cum uita
sancti *Vdalrici*. Sed et alios fecit scri-
bi, et quantum boni potuit facere, in
omnibus institit et compleuit. Emit
etiam praedia quaedam, id est, ad *Al-*
icken, ad *Brumvyl*, ad *Vinkhusen*, ad
Reinfridsvyl. Tunc *Vernharius* comes
et idem *Burckardus* praepositus con-
gregauerunt frumentum et uinum et
carnes et omnia, quae necessaria erant,
et aduocauerunt episcopum et fece-
runt dedicari hanc basilicam quinto
idus Octobris, feria secunda, luna
xxvi. *Rumoldo* Constantiensis episco-
po, anno dominicae incarnationis
mlxiv. indictione secunda, anno de-
cem nouennalis circuli primo, bisexti-
lique anno primo, concurrentibus qua-
tuor, eodem anno existentibus *Vern-*
hario comite, *Burckardo* praeposito,
cum aliis plurimis nobilibus uiris et foe-
minis coram astantibus. Dedicata est
autem haec basilica in honore domini
nostri *Iesu Christi*, deinde in honorem
sanctissimi *Martini* Turonorum episco-
pi. Continentur autem in isto altari
reliquiae eiusdem sancti *Martini*, *Bri-*
ctii, *Siluestri*, *Stephani* protomartyris,
sancti *Vdalrici* episcopi, *Galli*, *Magni*,
Otmari. In ipsa autem dedicatione
die manifestata et collata, ac confirma-
ta et data sunt a *Vernhario* comite su-
per altare sancti *Martini* omnia praedia,
quae dominus *Reginboldus* huc emit
et acquisiuit, siue quae ex aliorum do-
nationibus collata sunt, cum dote et
decima priorum ecclesiarum, quam ipse
pater uenerandus *Reginboldus* cum
monachis antea destruxit, ac episcopi
legitimo banno confirmata cum *Wu-*
lffro et *seruis* et ancillis ac famulis et
omnis ad haec pertinentibus. Quo-
rum praediorum summam hic descri-
bimus, quantum adhuc posterorum so-
lertia meminit, uel quantum in scriptu-
ris habetur, aut quae *Eppo* eiusdem co-
mitis clericis manifestauit.

Praedia ista sunt.

Iste locus *MURA* cum omnibus insti-
tutis et constitutionibus legitimis ad se
pertinentibus, quamuis idem comes
Vernharius noluerit postea admittere
suam partem loci istius, quam iniuste
sibi primitus uendicauit, nec alia praed-
ia pro ea accipere, deinde *Talvyl*,
Zeligen, *Pellicken*, *Vltro*, *Vvalabach*, *Ten-*
zelingen, *Atkebach*, *Schuerzenbach*, *Ares-*
flou, *Alckuseren*, *Birchi*, *Grui*, *Hermen-*
stul, *Vinterfsvyl*, *Vinsle*, *Miarchimor*,
Goldlichouen, *Vuelen*, *Voyl*, *Rordorf*, *Ob-*
rumburck, *Brugge*, *Biralophen*, *Bolickon*,
(Da)
Bur-

De datariis.

Variae dona-
tiones pro ani-
mae salute.

Reginboldi
mors.

Burckardus
H. Praepositus.

Dedicatio basi-
licae istae.

Religionis.

Matricula
praediorum
comitis Al-
brechtii.

Burvyyl, Gelvyyl, Zanilare, Brumvyyl, Regenfridvyyl, Eggenfridvyyl, Vtervyyl, Ossa, Vinbuseu, Aulikon, Chamo, Iumenfer, Chensuach, Buchs, Cherus, Meggen, Benesfridvyyl, Gerfoye per totum *Messenden, Stadikon, Terisbach.* Si plus sit confirmatum uel datum huc in dedicatione, non potuimus inuestigare. Sed hoc uerum est etiam, quod *decimas* omnium ecclesiarum Petet, usque ad *Vindisso* sitarum eis fluuium, nos antea accipiebamus. In istis autem locis quid et quantum huc delegatum sit, postea dicemus. Nunc autem qualiter iste locus abbatem uel libertatem consecutus sit explicandum est. Abbat *Hermannus* mortuo, tunc *Vernharius* comes, quod fratres de heremitis uellent postea aliquid, uel potestatem habere in istum locum, concilio habito electus est a fratribus ipse *Burchardus* in abbatem. Hic fuit primus abbas istius loci. Cumque factus fuisset abbas, sicut antea facere consueuerat, ita et tunc fecit, locum in omnibus ornando ac confirmando, et regularem uitam fratribus instituendo, ipsamque congregationem augendo, qui cum 7. annis et aliquid plus huic loco praesisset, idibus Ianuarii feliciter recessit a saeculo, sepultusque est ante monasterium istud, sicut ipse rogauerat, ut in dominicis diebus fratres cum processione *sepulchrum* eius circumirent.

CAPVT IV.

Post cuius obitum mansit locus iste duobus annis sine abbate. Quare *Venelo* frater nostrae congregationis petit hoc a comite, usque dum ipse periret claustrum. Ac postquam compleuit, elegerunt fratres *VDALRICVM* quendam *Disertinenfis* monasterii monachum in abbatem, qui ibi, id est, ad *Disertinense* claustrum, praepositus, qui cum constitutus esset, non tamen benedictus ad abbatem, coepit secundum priorem conuersationem suam non tam regulariter uiuere sicut dicebat, sed fratres dimittere secundum suum libitum unumquemque agere. Contigit uero interim, ut fratres de cella sancti *Alasi*, quae antea uocabatur *alba*, de fluuii qui praeterfluit, mutarent suam priorem consuetudinem. Audiensque comes *Vernharius* multa inde laudabilia, hinc autem, id est, ab isto loco multa, quae sibi displicebant, cogitare coepit, ut et hic faceret illam consuetudinem: uocauitque eundem, *VDALRICVM* nomine, monachum, qui sub nomine abbatis, quamuis non esset benedictus, iam multis annis praesuit, dixitque ei ac consiliatus est, ut ipse illuc pergeret, et duxit secum de fratribus,

quos uellet, ut ibi discerent illam consuetudinem et hic custodirent. Ille nolens requiescere tali consilio, timens illam consuetudinem, dimisit *abbatiam* et omnem potestatem, quam hic habebat tradiditque in manus eius, ac reuersus est in locum suum, unde prius huc uenerat, id est, *Disertinense* monasterium.

CAPVT V.

Ille ipse comes pergens ad supradictam cellam *Albam*, obtinuit ab abbate illo, qui uocabatur *GISELBERTVS*, ut mitteret huc fratres suos, quorum ista sunt nomina, *Raprecht, Heinrad, Ririd.* Tamen antequam huc uenirent ipsi fratres, rogati praedicti comitis uenerunt huc duo abbates, id est, *Vuilleberd Hirfangiar* abbas, et *Sigifridus de Schaftausen*, et inspexerunt locum, placuitque eis satis bene locus iste: praeiungitque ad eundem comitem, monuerunt eum, ut pro salute animae suae dimitteret locum liberum, ac rusticos et ministros suos separaret a cella, nam quod modo est cella, adhuc erat uicus. Quos ille benigne ac prudenter in hoc audiuit, dixitque eis, ut ipsi componerent et dictarent cartam libertatis, secundum quod optimum et utilissimum fore scirent, ut ipse ea postea coram rege et principibus ac populo corroboraret et confirmaret. Quod cum perfecissent, congregatis principibus suis ac ministris, uenit huc in uigilia sancti Martini, una cum *Giselberto* abbate de cella sancti Blasii et fratribus illis, quos supra nominauimus, et iisdem abbatibus, aliis quoque principibus, id est, *Rudolfo de Tirslein*, nec non *Burcardo* comite de *Nellenburg*, multisque aliis tam liberis quam seruis, fuitque hic ad eundem festum diem, et post festum accessit ad primare altare, et dimisit locum liberum penitus ac perfecte, ut nullus posterorum suorum uel haereditas posset ullam rationem habere uel excogitare ad istum locum. Tradiditque domino Deo, sanctae Mariae, sancto Petro, sancto Martino in conspectu principum, quos supra diximus, et in conspectu ministrorum ac seruorum tam suorum quam ecclesiae istius, iussitque recitare eandem Cartam libertatis, quae cum perfecta esset et populo exposita, ipse accepit eam, et commendauit in potestatem *Giselberti* abbatis ac fratrum eius, qui huc destinati fuerant, ut ipsi seruarent et custodirent, et dictarent locum et omnia pertinentia ad eum taliter, qualiter uoluerant domino Deo in die iudicii rationem reddere.

Quae

Burchardus abbas etiam conuulsus de heremita.

VDalricum III. praepos. faciendum abbas.

Tirslein, Nellenburg.

Quae carta quod adhuc in promptu est, A non est necesse hic eam scribere. Qui uelit accipiat et legat, quod et postea ipse comes cum petitione fratrum aliquid mutauit, et ipse quoque in ipsa conscriptione fecit subtrahi de praediis, quae in dedicatione huc tradidit et dimisit. Postea ergo monuit idem comes seruos ecclesiae, ut uindicarent sibi, cuius ecclesiae liberae ius uoluissent habere. At illi elegerunt ius ecclesiae

ka. Rupertus uero monachus cum triennium hic fecisset in prioris nomine, iussu eiusdem sui abbatis *Gisilberti* discessit hinc et rediit in suum claustrum. Fratres autem, qui hic fuerunt dicentes locum esse liberum, hic debere esse abbatem, rogauerunt facie dictum comitem, ut adiuuaret eos, quatenus possent ipsimet habere abbatem.

CAPVT VI.

Cuius obtentu uenit huc tunc *Lutfrido*, *Int. II. aliu.* *fridus* a cella sancti Blasii. Hic fuit secundus abbas istius loci, uir ualde religiosus, ac monasticae uitae institutor probatissimus. Richvini usque aduocatus, cum non posset admodum tueri locum, fratres autem fauissime Vverthero comiti suas causas ac necessitates conquererentur, cum non posset eorum ferre instantiam, poenituit quoque eum locum a se ita penitus separasse, tam hortari et rogatu fratrum, quam etiam sua uoluntate dedit praedium quoddam, quod uocatur *Schwarzenberg*, eidem *Richvino*, recepitque ab eo aduocatum in suam potestatem, deinde cum ad uillam *Orbigen* conuenissent, pene cuncti *compruniuiles* principes, uenit illuc cum *Lutfrido* abbate ac eius quibusdam monachis, constituit ibidem ac firmavit in conspectu omnium, ut, qui *senior* sit in filiis suis, aduocatum ab abbate accipiat, non pro aliquo priore iure uel hereditate, sed secundum scita priuilegii cuncta accipiat, cuncta faciat, cuncta defendat. Cumque hoc firmasset, commendauit idem comes locum, et omnia ad eum pertinentia in manus cuiusdam nobilis uiri, nomine *Eghardi de Consiach*, castello quodam quod est iuxta *Tarricum* locum, ut ipse omnia super altare sancti *Petri Romae* traderet, eo pacto, ut singulis annis circa medium quadragesimae aureus nummus, qui duos numeros et dimidium monetae de *Thurego* appendat, persoluatur. Qui cum Romam uenisset, nescio quid causae extiterit, quod non potuit adire papam, sed ipse omnia sicut sibi commendatum fuit, impleuit ac censum persoluit, intimauitque cuncta rite ac perfecte cardinalibus, qui tunc Romae fuerunt. Cumque hoc audissent, gauisi sunt ualde, scripseruntque cartam libertatis, et miserrunt huc, quae ita se habet.

INSTRUMENTVM PVBLICVM.

IN nomine patris et filii et Spiritus Diploma a sancti. Nos cardinales Romanae ecclesiae notum facimus omnibus Christi seruis suis fidelibus et infidelibus si, inueniuntur, quod

Xistie libera aduocari,

anno 1081.

annulus abbas,

Lutfrido,

Richvini aduocatum,

Schwarzenberg,

seniorum,

Denarium S. Petri,

Moneta de Thurego,

quod

quod praesente pontifice vel absente, ada-

CAPVT VII.

mus referuntur res ecclesiasticae ventilan-
dae, unde quod eo absente eius potestate in
nobis per Petrum dimissus collata praesen-
te omnibus huic rei fauentibus ex parte bea-
ti Petri et papae apostolicam mandamus be-
nedictionem, perpetuam orationem contra-
riis equidem quam promeretur gladius
spiritus nullatenus est, notificando, quod
egregius comes Vernharius de Habsburg,
cum uxore et filiis suis, monasterium, quod

B

Mure dicitur, in honorem sancti Martini
construatum, de iuris sui dictione in ius
sedis apostolicae emancipauit, ipsum-
que cum omnibus ad hoc pertinentibus per
manu Eghardi nobilis uiri super altare
beati Petri, ut moris est, legitime contradi-

Monaste mo-
nasterium ab
C. Habsburg
conditum,

dit, nideket pro redemptione peccatorum
suorum et uxoris suae Regulindae et filio-
rum parentumque omnium. Ea autem
condicione praedictus comes hanc traditio-
nem fecit, ut idem monasterium sub ditione

C

et in defensione sedis apostolicae maneat in
perpetuum, omni ea libertate, qua et alia
huiusmodi libera sunt monasteria, ita ta-
men ut singulis annis deinceps aureus de-
narius in tributum de eodem monasterio
apostolicae sedi persoluantur. Hoc factum

sub ditione
pontificis, pro
anno denarii,

est nono Februarii, per comitem Vernha-
rium, in manus praedicti nobilis uiri Eghar-
di, assentibus uiribus nobilibus Vdalrico comi-
te, fratribusque eius Arnolphi et Rudolphi,

D

aliisque quampluribus. Eo quidem pacto
facta est haec donatio et traditio, ut iam di-
ctus Eghardus petitionem praedicti comitis
adimpleret et eandem traditionem, quam
scribi fecerat super altare sancti Petri,

E

quod et factum est, poneret. Notificamus
autem omnibus, ut nullus nunquam temera-
rio ausu huic donationi audeat contraire,
quod si, quod absit, euenerit, quisquis ille sit,
super se omnipotens Dei iram sentiat et

perpetuo beati Petri et nostram maledictio-
nem. E contrario fauentibus et uolenti-
bus per auctoritatem beati Petri, statim di-
missus, mandamus perpetuam benedictio-
nem. Amen.

Sic igitur libertati redditus ac confir-
matum est iste locus ab ipso Vernhario
comite et ad diuinae memoriae Lutrfridi ab-
bate ad regularem uitam perfecte ac
decenter ordinatus est. Sed cum ipsi
prudentissimi uiri cum suo regimine lo-
cum pacatissimum redderent, heu! imma-
tura morte ipse comes Vernharius
praeuentus, 3 Idus Nouembris uitae
finem sortitus est, anno MLXXXVI,
dominicae incarnationis, filiusque eius,
nomine Otto, in aduocatum pro eo con-
stitutus est, statimque in frequenti nati-
uitate domini, id est, secundo calend.
Ianuarii, idem abbas Lutrfridus beato
fine quieuit.

Mori condito
vix ann. 1096.

Otto,

P^{ost} cuius depositionem electus est a
fratribus ad abbatem ipse Ruper-
tus, qui hic ante aduentum Lutrfridi
abbatis in prioris nomine fuit. Hic
ergo cum per XII. annos istum locum
rexisset, pro quadam ingenui re apud episcopum
Gebhardum falso infamatus, dimisit
abbatiam et discessit hinc.

RUPER-
TUS

CAPVT VIII.

C^{ui} ad regimen loci successit Vdal-
ricus istius loci monachus, uir sa-
tis strenuus in omni bona actione,
praefuitque huic loco X. annis et tres
menfes et totidem ebdomadas et uno die
Comes uero Otto cum per aliquot annos
aduocatum teneret, in ipsius Vdalrici
abbatis secundo anno, VI Idus Nouem-
bris, ab Hefione quodam nobile de Vün-
berg, in domo sua Butenheim interfocus
est corpusque eius, huc delatum, positu-
m est in cimiterio nostro ante ianuam ec-
clesiae, ubi pater eius et mater Regulind
nomine sepulti sunt. Cui successit in
Aduocatum frater eius Adelbertus. An-
no autem MCXIV. dominicae incarna-
tionis uenit Henricus rex, quartus huius
nominis, ad Basileam in tertia ebdomada
quadragesimae, audiensque hoc abbas
Vdalricus, uenit illuc cum fratribus suis
et eodem Adelberto et quaeque bonae
memoriae Vernharius, comes pater sci-
licet eiusdem comitis Adelberti, huic lo-
co concecit et ad Wizingiu confirmauit,
hoc coram rege et coram principibus sa-
tis multis pleniter ac perfecte declaratum
ac firmatum est, in carta libertatis,
quam ipse rex nobis dedit, etiam manu
sua ex quadam parte signauit, cuius car-
tae textus se ita habet.

VDALRICVS
AB. 1096.

anno 1096
Idus. 19.

Iⁿ nomine sanctae et indiuiduae trinitatis, Diploma
HENRICVS diuina fauente clementia
quartus Romanorum imperator augustus.
Omnium sanctae Dei ecclesiae fidelium
praesentium scilicet ac futurorum cogno-
scat industria, quod in regno nostro regula-
re quoddam monasterium situm est, in pro-
uincia scilicet Burgundia, in episcopatu prouincia,
Constantienfi, in pago Argowe dicto, in
comitatu Rore, quod Mure nuncupatum est,
quod tempore CONRADI imperatoris in ho-
norem sancti Martini episcopi construatum
est et honorifice Deo dicatum est, a Vern-
hario Strasburgenfi episcopo, parente sci-
licet Vernharii comitis de HABSBERG,
nunc autem idem comes, a quo praefatum
monasterium siue abbatia hereditario iure
possessa est, nunc Dei tactus et inspiratus,
ipsum scilicet locum MYRE, cum omnibus
nunc in praefatam illuc collatis institis

Diploma
Henr. IV.

in Burgundiam
provincia.

Argowe pagus.

comitis Martini
nunc Henricus
in fundationem.

in legitimis et pertinentiis praedictorum, A et ter in anno, si necesse fuerit, aut in ipso loco aut ubicunque vel quandoque abbati usum fuerit, mutatus ab illo veniat et ibi placitum iustum pro causis et necessitatibus monasterii rite peragat; nullum autem aliud servitium, ius aut beneficium sibi pro hoc concedi recognoscat, nec aeternam Dei mercedem, et tertium ban- num et consuetudinaria. Si vero iustitiam et in illorum trium placitorum diebus B in unoquoque unum maltrum de frumento, et unum trintchingum et unum siclum de vino et caetera ad hoc pertinentia. Prae- terea constituit, quod nec abbate volente et advocante bona et loca monasterii suis frequentius temerarius et sine causa minime debeant, vel attingat, nec praesumptuosus in eis placitam quolibet vel pernoctandi licentiam habeat, nec omnino aliquem advo- catum pro se faciat, nec aliquam absque ratione calumniam, pernamonem aut iniuriam monasterio, abbati vel familiae faciat. Si autem non ut advocatus, sed potius calumniator et perusor monasterii fuerit, omnino potestatem habeat abbas, cum consilio fratrum hunc penitus reprobare et alterum regia adiutus potestate, si aliter fieri non possit, sibi iudicem undecunque eligere. Ministris quoque et familiae sanctuariarum eandem concedit legem, quam caeterae liberae abbatiae, quae secundum Deum ordinatae sunt, habent, ut tanto fide- liores praelatis suis per omnia servant. Hoc etiam nos ipsi imperiali auctoritate nostra sancimus et confirmamus, si nulla deinceps persona parva siue magna supra- dictum monasterium de aliquo beneficio suo inquietare, molestare, disuovere ulterius audeat. Si vero forte, quod absit, aliquis aliqua temeritate vel pertinacia prae indeclus, hanc nostri praecipui pagi- nam infringere vel infringere praesumpserit, centum libras auri componat, medietatem camerae nostrae et medietatem praedictae ecclesiae. Ut autem hoc ab omni- bus credatur et invariabiliter conservetur, hanc cartam manu propria corroboratam sigilli nostri impressione insigniri iussimus. Huius rei testes sumus, Burckardus Mona- steriensis episcopus, Rudolfus Basileensis episcopus, Wido Curienfis episcopus, dux Fridricus, dux Berchtoldus, comes Gott- friidus Palatinus, Hermannus marchio, comes Arnolfus de Lenzburg, Rudolfus frater eius, Adelbero comes de Froburg, Adel- bertus comes de Hasenburg.

(L.S.)

Signum domini Hen-
rici IV. Romanorum
imperatoris inuicif-
fimi.

Data IV. Non. Martii, Indictione VII.
Anno dominicae Incarnationis MCXIV. anno reg.
regnante Henrico IV. rege Romanorum.
(D d) 3 anno

Confessio libe-
rorum.

Quoniam in
monasterio
Romanorum sedis.

Quoniam in
monasterio
Romanorum sedis.

Abbas non
1) fundat
2) propria

sub admini-
stratore.

banum in
anno.

consuetudina-
ria.

adlocare an-
te perno-
ctandi in cor-
poris.

aut sollicitudo
subadnacu-
tum.

abbati in
eum de pen-
di.

disuovere.

anno VIII. imperante III. octavo est Basi-A
leae, in Christo feliciter. Amen.

(L.S.) Signum publicum.

Am. imp.
Summa rectum
Monacho cen-
nobii.

Nunc ergo deest ac valde necesse est, omnibus qui unquam in hunc locum ad habitandum et manendum secesserunt, ut sciant et cogitent et recordentur, quam uix et quam laboriose iste locus ad hanc gloriam, in qua modo est, sit productus, quam infeliciter omnia eueniunt, quando primum fundari debuit, quando positus est in medio populorum, quam periculosus dominos et circumuicinos et quam instabiles habitatores tam de interioribus quam de exterioribus semper habuit, quam difficile sit et rarum, religiositatem hic esse uel posse custodiri, quomodo semper in egestate et paupertate fuit et est, ut sic uiuant et se habeant, ac se intra claustra contineant, aspectuque hominum, in quantum possunt, se remoueant et custodiant, tam se quam locum, ne monastica uita, quae uix hucusque hic fuit, dilabatur penitusque desoleatur et ipsi periculum animarum suarum proinde sustineant. E contra autem oportet scire, quantum felicitatem locus iste et inhabitatores eius saepe affecuti sunt, ut in multis rebus claret, quam instabiles et infelices semper fuerunt, qui huic loco aliquam iniuriam intulerunt, quomodo semper a domino Deo et eius fidelissimo seruo, scilicet sancto Martino, a magnis laboribus et periculis liberatus et protectus sit locus et habitatores eius, quod nunquam desinat facere Iesus Christus dominus noster, sed nobis miseris famulis suis semper auxiliari dignetur. Amen.

CAPVT IX.

Præter scripseramus, qualiter locus iste *Mura fundatus sit*, aut quomodo uel unde monachica uita ordinata hic fuerit, siue qualiter libertatem aut *abbatis* siue alios rectores aut *advocatos* acceperit. Nunc autem uolumus, in quantum possumus, annotare *substantiam* huius sacratissimi altaris, quam consecutum est ab illo tempore, ex quo dominus *Reginboldus* primum huc uenit, aut in *reliquiis* sanctorum, aut in *uestibus* sacerdotalibus, aut in *libris* et in praediis siue famulis et famulabus. Sane de substantia patronorum ecclesiae, quae hic fuit, antequam monasterium aedificatum esset, multa aut uetustate defecerunt, aut aliter perierunt, sed tamen quaedam pars *libro-*

De S. altari

reliquiis

uestibus

rum adhuc inueniunt, qui hic siue in ecclesia sancti *Guarii* usque huc seruantur: et ideo non est necesse, ut inde aliquid scribatur. De iure uero siue *legitimae sacrae familiae* non possumus nec uolumus pro prolixitate quid scribere, quia in libro, qui uocatur *passum*, in quo omnium nostrarum iura conscripta sunt, hoc plenius habetur, siue etiam istae familiae praemonstratum est, unde iura debeat assumere, scilicet de familia sancti *Leodegarii* ecclesiae *Lucernariae*, sicut ipsi primitus sibi delegerunt. De *constitutionibus* autem *rusticorum*, ne penitus memoriae decedat, necesse est ut scribatur, habeantque semper iuniores nostri exemplaria, quod ab illis exigant. Igitur quod nobis primum et unicum est, scilicet de *reliquiis sanctorum*, qui hic sunt, dicemus. Quaedam uero matronae nomine *Lilia* quondam huc multas reliquias sanctorum, de quibus nihil certum possumus dicere, utrum adhuc hic sint, aut quid de eis factum sit.

Liber
PACTVM

Lucernariae

constitutionibus
rusticorum.

CAPVT X.

In primari itaque altari continentur reliquiae, ut credimus, sancti Martini patroni nostri, *Brictii*, *Syluestri*, *Stephani* papae et martyris, *Valerici*, *Galli*, *Omani*, Magni.

Martialis
RELIGIO
RVM

In altari, quod est dedicatum in honore sanctae Mariae, continentur reliquiae sanctae Agathae, Agnetis, Ceciliae, Petronellae, Sophiae, *Valpurgae*.

In altari, quod est dedicatum in honorem sancti Petri continentur reliquiae, sancti Iacobi, Bartholomaei, Pauli, *Stephani* protomartyris, *Pelagii*, *Hermetis*.

In altari quod est in cripta continentur reliquiae sancti Mauricii, Sisimundi, Laurentii, Victoris et Vrli.

In altari, quod est benedictum in honore sanctae crucis et sancti Benedicti, continentur reliquiae sancti Benedicti, Alexandri papae, Gregorii, Sebastiani, Christofori, Cosmae et Damiani, *Leodegarii*. In eruce autem argentea maxima continentur reliquiae sanctae crucis et sancti Corneli. In minori autem argentea eruce sunt reliquiae sancti Martini, Blasii, Mauricii, Benedicti, Cyriaci. In paruissima autem cruciola cum argento etiam sacra reliquiae sunt sancti Mauricii. In magno autem lapide, quem *Nockerus* monachus natus de Basilea huc acquisiuit, continentur reliquiae sanctorum Innocentii et aliorum quorundam. In cristallo autem, secundum columbae speciem formato, habentur reliquiae sancti Aegipii, et in alio cristallo rotundo sunt reliquiae sancti Simplicii et aliorum.

In

In ipsa argentea continentur reliquiae. A
de sancta cruce seckingen de cruce do-
mini, Martini, Philippi, Bartholomei,
Petri apostoli, Himerii, Eutropiae uir-
ginis et martyris, cuius festum est in na-
talicio sanctae Aesae et obitus secundo
Calend. Maii, Alexandri, de vii. fratri-
bus Theodori, integra pars dorsii et ali-
ud os sancti Vrsi, Augustini, Himerii,
Tiburtii, Mauricii, Billois, Magni, Ri-
chardae, de Manna domini, Vvaldeme-
ris, Trophimi, Georgii, Thomae apo-
stoli, Gurgonii, de pulvere sanctorum
Sebastiani, Iulianae, Luciae, Meginradi,
Desiderii, sancti Felicis, Vvalpurgae.
In capsula aurea quadrata in modum li-
bri cum ossibus composita, quam nobis
comirissa de Lenzburg dedit, habentur
reliquiae sancti Bartholomaei, Iohannis
et Pauli, Sixti, Felicissimi, et Agapiti,
de sepulchro sanctae Dei genitricis, de
sancta legione, de sepulchro domini, Al-
bini, Georgii, Scolasticae, Praxedis,
Margaretae, Sebastiani. Item Sebastia-
ni, Georgii, de Petra sanctorum Felicis
et Regulae, de Petra tabularum Moysis,
de sepulchro domini, de columna ubi
dominus flagellatus fuit, de monte Si-
nai, Vibradi v. de sepulchro domini
Leonis papae, de cera accensa in Ieru-
salem, Sigismundi, Carponii, Eugristi,
Prisciani, de sepulchro Dei genitricis,
Alexandri, Simeonis, Iusti, Galli, Geor-
gii, Adelheidis, Victoris et Vrsi, Megis-
hardi, Petri apostoli, Trophimi, Vdal-
rici, Manfueti, Episcopi, Iulianae, de li-
gno crucis domini, de sanguine domi-
ni, Quinti, Margaretae, Vvalpurgae,
Georgii, de sepulchro domini, de monte
Synai, de uestimentis duodecim apo-
stolorum, de sponsa domini, Maximini
episcopi et martyris apud Augustam,
de dalmatica sancti Cunradi episcopi,
de cathedra sancti Vdalrici episcopi, de
tapete eius et de stola et de sudario eius,
de lapide domini, cum dixit, uade Sa-
thana, Celestini, Cyriaci, de Dalmati-
ca eius, de palma domini, de cappa san-
cti Ceni, de stola sancti Vdalrici, Si-
meonis Heremirae, Agneris, Clemen-
tis, Adelhaide uirginis, Stephani, Ma-
riae, Luciae, Iohannis euangelistae, Ce-
lestini, Eustachii, Augustini, de cruce
domini, Adelheidis reginae, Adolphi
episcopi, Theodati, de lapide ubi sanctus
Iohannes decollatus est, de sanguine eius,
de sepulchro domini, Benedicti, de
Dalmatica sancti Cunradi episcopi,
Cosmae, Vincentii, Pancratii, Vrsi, de
capite sancti Viti, Tegnari.

CAPVT XI.

In capsula aurum lignea maiori, quae et-
iam facta est cum ossibus ad imagines
hominum incisus, quam attulit nobis
quidam Adelherius de Mauri monaste-
rio, habentur reliquiae sanctae Aesae,

sanctorum innocentium, Martini mo-
nachi, de panno, cum quo inuolutum
fuit corpus domini in sepulchro, de
monumento Lazari, de monte Synai,
Immerii, Desiderii, Regunfridi, Victo-
ris et Vrsi, et aliorum. Leonhardi,
Meinradi, de lapide ubi Iohannes Chri-
stum baptizauit, de cruce dominica, de
sepulchro sanctae Dei genitricis, de se-
pulchro domini, Adelheidis, Ciphunil-
iae, de fragmentis, quae supererant v.
mille hominibus, de sanguine sancti Io-
annis baptistae, de uestimentis sancti
Martini.

In capsella autem minori cum ossibus
facta, quam dedit nobis Iudenza de
Herznach, continentur reliquiae, de la-
pide, in quo steterunt pedes domini,
de ligno et praescipio, Calixti papae, Al-
bani, Ymerii, de lapidibus sancti Ste-
phani proromartyris, de sponsa domi-
ni, Christophori, de ligno domini, de
petra ubi natus est dominus.

In minori autem capsula quadrata ha-
bentur reliquiae Desiderii episcopi et
martyris, Marcelli papae, Fabiani et Se-
bastiani, undecim millium uirginum,
sanctae Mariae uirginis et martyris, di-
ui Petri et Pauli, Andreae, Iacobi, Ioha-
nis apostoli, Hilarii, Martini, Stephani
proromartyris, Clementis, Sixti, Silue-
stri, Laurentii, Iacobi, Thomae, de cri-
nibus sanctae genitricis Dei, Lini pa-
pae, Urbani, Augustini, Ceciliiae, Lu-
ciae, Anastasiae, Petronellae, Felicitatis,
Eufemiae uirginis, Agatae, Cyrilli epi-
scopi.

CAPVT XII.

Continentur autem in supradictis
capsulis reliquiae aliorum quo-
rundam sanctorum, cum quibus
breues non inueniuntur, quas eo ma-
gis oportet caute seruare, quo nescitur
culus sanctitatis, cuiusue meriti sunt.
Est autem apud nos stola sancti Vdalrici,
et cippus sanctae Adelheidis reginae,
quae ambo pro reliquiis sanctorum am-
plectimur et ueneramur, ut dignum est.
Istas autem omnes reliquias sanctorum,
quas largiri dignatus est dominus huic
loco, oportet maxima cura seruare et
augere, undecunque possibilitas admit-
titur, potius quam minuere, et annota-
re cum istis ut sciatur nomen eorum, et
non deleatur nomen eorum. Quia et
reliquias sanctorum describimus, iam
de alia substantia, quae est in isto mo-
nasterio, uideamus. Sunt ergo hic qua-
tuor cruces, una aurea, reliquiae autem
argenteae, cum pignoris sanctorum,
ut supra dictum est. Ligneae autem
cruces et figurae sanctorum, quae hic
sunt, diuersis temporibus hic factae sunt.

In

In sancta autem cruce continentur reliquiae sanctae Mariae. Adhuc sunt hic duo plenaria, unum cum suro et lapidibus pretiosis optime factum est, alterum autem cum argento: et duo aurei calices et quatuor argentei, et septuaginta albae, cum totidem humeralibus et cingulis, et decem stolas cum fanonibus, et adhuc xvi. fanones sine stolis. De ipsis uero stolis tres aureae sunt, quarta autem argentea. Sunt autem hic x. casulae, cum v. dalmaticis, et vii. tunicae subdiaconorum, et uiginti tres cappae et pallia ad altaria de serico. vii. ad primare altare, et ad unumquodque altare, et missalia: lintea in solemnitatibus super altaria ponenda, duo ad primare altare, unum ad sanctam Mariam, unum ad sanctum Petrum, unum ad sanctam crucem. Sunt et hic duo offertorialia et lintheum analogium, subter euangelium ponendum, in festiuis diebus, et v. confanones et unum fericum super fedile sacerdotis ponendum, et quatuor uela et tria tapetia, et adhuc de aliis palliis, quae uocantur pancelia, quatuordecim partes, et octo candelabra, et tria turribula. Adhuc sunt hic alia pallia, uel lintea siue uasa, quae nolumus hic ascribere, quia pudet nos tantam paupertatem in tam pernominato loco scribere, propterea etiam quod nescimus, quamdiu ista hic maneant, propter illos qui semper dicunt, uendantur et emantur, quae sunt nobis necessaria.

Qui autem ista hic dederunt, longum est enarrare, pars enim quaedam illorum data est de LENZBURG, quaedam de HABSBURG, quaedam uero de THYREGO, quaedam autem emptae sunt loco isto. Quare anteriores nostri semper studuerunt potius augmentare ecclesiasticum censum, quam minuere, ita et nos, et qui post nos uenerunt, oportet augere.

CAPVT XIII.

Incipit li-
brarius.

Libros autem, qui hic sunt, subsequens breuiculus pandit. Totum uetus testamentum est hic. In uno quippe libro sunt quinque libri Moysi, et Iosue, et liber Iudith et Ruth, deinde prophetae, id est, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, et liber duodecim prophetarum. In alio autem libro sunt quatuor libri regum, et Iob, et Thobias, et Iudith, et Hester, et duo libri Machabeorum, et paralippomenon et Esras. Item in alio libro sunt parabolae Salomonis, ecclesiastes, cantica canticorum, liber sapientiae, liber Iesu filii Syrach. Deinde de nouo testamento sunt hic duo plenaria, unum

ab iniuicem est diuisum. Item in alio libro sunt sermones sancti Augustini et alia quaedam, et actus apostolorum et apocalypsis, epistolae Pauli et vii. canonicae epistolae. Item in alio libro habentur passionis apostolorum, id est, Petri et Pauli, Andraeae, Ioannis, Iacobi, Thomae, Bartholomaei, Thadaei, Simonis, Philippi, Iacobi, Marci. Item in alio libro sunt, uita sancti Syluestri, Gregorii minoris, Mauricii, et alia quaedam.

Tractatus sancti Augustini in epistolam Iohannis, sermo in exaltationem sanctae crucis, uita sancti Martini, Briccii, Galli, Otmar, Verena, Nicolai, Goaris, Victoris et Vrsi, Felicis, Regulae, Pelagii, sermones in assumptionem et in natiuitatem sanctae Mariae. Item in alio libro continentur uita sancti Pauli primi Heremita, Antonii, Hilarionis, Malchi, et alia, dialogus sancti Gregorii, uita sancti Megnrad, et alia. Item in alio uolumine sunt, uita sancti Vdalrici, translatio sancti Benedicti, inuentio sancti Stephani, uita sancti Sebastiani, Augustini, Ianuarii, Christophori, Basilii, Praxedis, uita sancti Eutharii Paulini. Item uita sanctorum patrum. Item in alio libro sunt, uita sanctae Luciae uirginis, Ottiliae, Abraham heremita, de nepti eius Maria, de sancta Afra, de sancta Maria Aegyptiaca, ordo de Missa, Paschafus. Item in alio uolumine sunt, uita sancti Blasii, Agneris, Vincentii, Agathae, Valentini, Alexandri papae, Viti, Ioannis et Pauli, Sixti, Cyriaci, Laurentii, Cornelii, Cypriani, Leodegarii, Dionysii, Caeiliae, Clementis, Alexii, Etymologiae uerborum, uita sancti Martialis. Item maior uita sancti Gregorii papae. Item in alio libro sunt, uita sancti Eustachii, Leonhardi, Gangolfi. Item liber miraculorum, et in ipso Romanus ordo, qui uocatur Micrologus, et uersus de sancta Maria Aegyptiaca. Item diadema monachorum, et uita sancti Iohannis eleemosynarii. Item Omeliarum liber maior. Item minor. Item omeliae sancti Gregorii super Ezechielem, moraliorum liber primus, qui continet tres partes. Secundus qui continet duas. Tertius in quo est ultima. Item Hieronymus super epistolam ad Hebraeos, et in ipso libro expositio Bedae super septem epistolas, et super actus apostolorum et super apocalypsin. Item expositio Hieronymi super psalterium. Item Ambrosius de principio. Item epistolae Pauli et vii. epistolae canonicae. Item Augustinus super Ioannem. Item expositio Augustini super psalterium. Item Augustinus de uerbis domini et de uerbis apostolorum, et phy-
siologus

hologus. Item Augustinus de sermone domini in monte habito. Item Augustinus de poenitentia, et alia. Item occupationes Hugonis et Augustini epistola ad comitem. Item Isidorus super quinque libros Moysi. Item magnus Isidorus. Item liber Isidori, qui incipit summum bonum, et ipse Cyprianus de duodecim abusivis saeculi. Item Synonyma Isidori. Item omeliae Caesarii. Item Paterius. Item martyrologium et liber Eilfen in volumine. Item aliud martyrologium et nomina defunctorum. Item liber regulae. Sunt et hic missales libri v. ex iis tres pleniter scripti sunt, quartus uero habet graduale cum orationibus, quintus tantum orationes habet: et duo lectionarii, unus cum lectionibus habet et euangelia. Estet euangelicus liber et quatuor gradualia, ex his unus Musigen uocatum est, et duo libri cum uerbis offertorium, ex his unus musice notatus est. Et tres antiphonarii, ex quibus unus musice notatus est, et decem sequentarii. Et tredecim psalteria, duo ex his habent hymnos. Sunt et hic quinque nocturnales libri, quorum primus habet tantum lectiones ab adventu domini usque ad pascha, secundus autem a pascha usque ad adventum domini, tertius uero habet tantum lectiones de sanctis per circulum anni, alii duo pleniter scripti sunt. Sunt et duo Cursarii, et tres benedictionales libri. Ex his unus habet obsequium mortuorum, et unus breuiarius. Item duo poenitentialia, expositio super euangelistas, ordo episcopi, duo libri de consuetudine monachorum, liber Iob cum glossis, glossa super epistolas Pauli, glossae super apocalypsin et cantica canticorum, glossae super Mattheum, glossae super Priscianum, Priscianus, duo libri Prudentii, et in uno ex his psaltichia, Sedulius in uno volumine, tres libri Aratoris, Prosper, &c. Sunt adhuc hic multa alia opuscula libellorum satis utilia, quae oportet seruare et meliorare, et non destruere, quare nos non potuimus nec uoluimus ea hic sigillatim describere. Libros autem oportet semper describere et augere et meliorare et ornare et annotare cum istis, quia uita omnium spiritualium hominum sine libris nihil est.

At nos, qui aliquantulum substantiam interiorum nostrae ecclesiae descripsimus, liber etiam exteriorum substantiam, quam iste facer locus in praediis assecutus est intimare: ac primum de aliis ecclesiis, quae in isto loco constructae sunt, dicendum est.

CAPVT XIV.

Ecclisia itaque sancti Soaris constructa est a domino Reginbodo, sicut supra sermo retulit, ob nihil aliud nisi ut populus, ad diuinum officium illuc conueniens, inquietudinem monachis non praestaret. Cuius ecclesiae reliquiae haec sunt. Reliquiae sancti Soaris, sanctae Mariae. De sancta cruce, de sepulchro domini, de fructibus D. Aristei, Gaudentii, Clementis, Felicitatis cum filiis suis, Ambrosii, Hippolyti, Abdon et Scennes, Simplicii, Faustini, et multorum aliorum, de Dalmatica domini, de uirga Aaron, de capite sancti Marthae, Adriani, Sebastiani, Fabiani, Georgii, Theodori, de lapidibus Stephani, Urbani, Mauricii, Vrsi, Tiburtii, Gregorii papae, Tiburtii, Valeriani, Dignae et Emeritanae. De mensa domini, quando coenauit cum discipulis, de panibus domini, quando saturauit quinque millia hominum, de uestimentis sancti Stephani, Miscrae, de stola sancti Desiderii et thurciboldo eius et caligula eius. De manna domini, de lapide tabularum Moysi, de petra ascensionis domini, de luto Caluariae, de sepulchro sanctae Mariae, de praesepe domini, de petra ubi sanctus Ioannes decollatus est, et de sanguine eius, de petra ubi dominus alamp accepit, et de petra similitudinis eius, de petra Synai, et de sepulchro domini, et de Caluaria ubi dominus flagellatus fuit, de sepulchro sanctae Mariae, de spongia domini, unde accepit acerum. Sunt et aliae multae ibidem reliquiae, quae breues non habent. Reliquiae autem, quae reconditae sunt in altaribus, ignorantur, quia breues non inueniuntur. Libri autem qui ibi sunt, isti sunt: missalis liber cum lectionibus et euangelis, nocturnalis plenus, graduale, psalterium, liber regum, quadraginta omeliae, benedictionalis liber, Ymnarius, Sequentarius.

CAPVT XV.

Capella autem sancti Michaelis constructa esse dicitur a domino Reginbodo, cuius altaris reliquiae ideo non scribimus, quia nusquam breues possumus inuenire. Capellam autem sancti Ioannis euangelistae construxit quaedam nobilis matrona nomine Gethild sub abbate Vdalrico, qui fecit eam dedicari xii. Kalendas Maii in honorem supradicti S. Ioannis, a quodam episcopo nomine Geroldo de Rinzin, qui erat monachus factus ad Suauinhulen. In quod altare collatae sunt etiam

*De scriptis hactenus
librorum, hactenus.*

Capella S. Michaelis.

etiam reliquiae sanctorum, id est, eiusdem sancti Iohannis, Mauricii, Pancratii, Iohannis et Pauli, Sebastiani, Placidi, Sigberti, Eucharitii. Sed quod altare male compositum fuit sub abbate Ronzelino, effregimus ipsum altare et, sicut modo est, collocauimus. Cumque ad reliquias ipsas perueniremus, penitus ex humore tertæ computruerant, ac nihil inuenimus nisi quoddam os et puluerem, ita, ut inuenimus, collegimus ac cum reliquiis sancti Marci euangelistae et sancti Nicolai episcopi rursum repositae sunt eadem reliquiae in ipsum altare, ab Vdalrico episcopo 2. Constantiensis, nono Calendis Ianuarii.

Continentur autem in ipso altari, sicut ego ipse uidi et audiui, reliquiae sanctae Dei genitricis Mariae, de sepulchro domini, de sancta cruce, sancti Petri, Pauli, Iacobi, Stephani prothomartyris, Alexandri, Marcelli, Albini, Constantis et Alexandri, Vincentii, Mauricii, Gereonis, Felicis, Pancratii, Christophori, Sebastiani, Valentini, Hippolyti, Pelagii, Gangolfi, Genesii, Aprii, Cosmae et Damiani, Grigorii papae, Martini, Nicolai, Brutii, Zenonis, Victorini, Seuerini, Legontii, Benedicti, Galli, Leonhardi, Iulianae, Regulae, Fortunatae, Gertrudis, Afrac, undecim millium uirginum. In capla autem, quae stat super altare, sunt reliquiae sancti Martini, Blasii, Vincentii, Victoris et Vri, Mauricii, Gorgii, Dionysii, Gregorii papae, Innocentii, Teclae uirginis.

CAPVT XVI.

Ecclesia parochialis iura.

IScud ergo sacrum monasterium, quod cum ab initio hic fuerit, ecclesia aedificataque fuerit *baptismalis*, et quae habuit sepulcrum mortuorum et alia omnia iura, quae et aliae ecclesiae habent, nunquam auditum est uel dictum ab ullo episcopo uel ab alio principe, hoc modo hinc esse ablatum, et ideo oportet esse *principalem ecclesiam*, quae in ipso loco aedificata est, ubi prior aedificata fuerat, et quae ipsam dotem et omnia alia iura habet, quae et prior habuit. Cum ergo constet illud monasterium esse *principalem ecclesiam*, penitus et misereabiliter ignoranti obicuri errant, qui dicunt, ecclesiam sancti Goarri esse in isto loco matrem ecclesiam, quia nunquam auditum est, aliquam dotem uel aliud qualecunque ius illi ecclesiae esse concessum, sed sicut saepe solent altaria uel ecclesiae aedificari ad honorem Dei in locis, qui iam matres ecclesias habuerunt, sic et ista hic aedificata est uel ad honorem Dei, siue ut populus, illuc conueniens ad seruitium

A Dei, iniquitudinem monachis non facerent.

CAPVT XVII.

ERgo quod istud altare istius loci *iura parochiae contraxit*, principale est altare, quisquis isto altari praepositus, siue monachus siue clericus sit, ille etiam debet dotem et decimam, et omnia caetera iura ecclesiae in sua habere potestate, quod hoc nusquam audiuius in *uno loco esse duas principales ecclesias* et duo altaria: quamuis quidam dicant, quod et nos non abnuimus, *monachum non debere nec posse sacerdotem esse populi*. Verum autem omnis dissensio et omnis inuidia auferatur, hinc constitutio et ordinatio antecessorum nostrorum est firmiter tenenda et stabilienda, ut scilicet clericus semper sit ad ecclesiam sancti Goarri, qui populo praestit, quiae *sacculares a secularibus* decentius et firmitus instruuntur et coeercentur, quam a spiritualibus, et ipsi habeant dotem et de decima, quantum illis abbas cum congregatione dederit, more aliorum monasteriorum et claustrorum, quae etiam in ecclesiis locis constructa sunt, et multa dictiora nobis sunt, et maiorem congregationem habemus, et sic omnia membra sunt in pace. Quare si abbati et congregationi placet, ut in palcha siue in pentecoste *baptismus* agatur, hic autem in purificatione sanctae Mariae candelae, siue in palmis palmae benedicantur, uel aliquem de parrochia hic sepelire, hoc sine ullius contradictione possunt agere. Dicunt tamen quidam, in dedicatione illius ecclesiae duos mansos illuc esse determinatos, quod adhuc manet imperfectum. Est ergo istud monasterium, ut ante dixeramus, mater ecclesia, cuius parochia est.

CAPVT XVIII.

ISee sanctus locus Mura per totum, *Murae diuersi*, deinde Walefula, Ifenbrestfula, Geltnil, Butnil, Langermat, Vyyle, Hassle, Grute, Alchüferen, Arestovv, Birchil, Turmulen. Ecclesiae autem ad Arestovv et ad Vvalensfvyll in ista parochia sunt, quarum dotes et decimas presbyter populi habet, sed illa ad Arestovv non habet decimam. Notus etiam debet esse terminus loci istius, qui libere deputatus est a domina comitissa ad seruitium Dei, quae illum primum fundauit, omnis scilicet locus tam cultus quam incultus, cum uicis et agris et pratis et syluis et omnibus ad hunc pertinentibus, qui est intra terminos uicorum Ottenbach et Merisfanden, Vval-

lafvyl, Ifenbretschvyl, Cietlvyl, A
Buttvyl, Boffvyl, Vvaltivyl, Her-
menfvyl, Rotivyl, Stagen, et Nidren
Stagen, et Nidren Lunckot, usque in
fluvium Rusa. Villicus autem in Vver-
da, quamvis intra terminos istos sit, ta-
men huc nihil plus pertinet nisi tertia
pars. Iste est terminus istius loci, vil-
licus tamen noster nihil plus sub sua
terra habet, nisi istum vicum et Ifen-
brechtsvile, et Vyyle et Egga.

CAPVT XIX.

*Leges congre-
gationis.*

Hic ergo sacer locus libere ordina-
tus ac stabiliter firmatus est a suis
fundatoribus et auctoribus sue
dominis, ad monachicam vitam, in quo
omnes regulares officinae habentur, et
obseruari debent et possunt, ne sit mo-
nachis foris uagandi necessitas. Quia
autem hic sunt fratres, qui uocantur
exteriores de cella sancti Blasii, huc uen-
it ubi primum talis uita laicorum ori-
ri coepit. Quae consuetudo, quia iam
ubique ad regularia claustra est, ideo
oportet et hic eam esse, ita tamen ut
ipsi sub constitutione et obedientia pa-
tris sint, ac sine inuidia, sine dolo et si-
ne aliqua controuersia uiuant in cella
cum monachis.

*arum femi-
narum.*

De consuetudine autem congregan-
di foeminas, quae hic iam multis annis
uiguit, nobis est exemplum uita sancto-
rum patrum, quia et ipsi foeminas con-
gregauerunt ob amorem Dei, quatum
infectio et uita ita perfecte debet esse se-
parata a monachis, ut nulla inter eas
possit esse suspicio, sed a solo abbate et
praepositis, qui eis praelati fuerint, earum
uita et religio ordinetur.

ordinatur.

Seruus etiam, qui in cella per officinas
morantur et seruiunt, magna cura
appendi debet a praepositis cellae, ut
possint cum bona uoluntate ac disciplina
et fideliter seruire fratribus, quia si-
ne uictus et uestitus commoditate non
possunt seruire illis &c.

CAPVT XX.

*Constitutio ru-
sticorum.*

Constitutio autem rusticorum, qui
huc pertinent, ubicunque ma-
nent, una est, quae ita se habet.
Vbicunque uel quodocunque hic in
terra nostra potestate aliquis abmicon*
faciendus ac constituendus uel iustifi-
candus est, illuc debet dari aratrum cum
ferramentis et plaustrum cum quatuor
bobus, uacca praegnans cum duobus
porciculis, anniculus, gallus cum duo-
bus gallinis, quos ipse qui accepit, de-
bet ipso anno nutrire et reddere quan-
do et alii dant. Debet etiam dari falx,
securis, dolabra et omnia ferramenta,

abmicon.

quae sunt necessaria, et semen omnium
generum, speltiae, auenae, lini, rasei, pi-
satum, fabatum, miliu, caeterarumque
rerum, et domus et ligna et omnia alia,
quae sunt necessaria. Boves autem uel
sus si ipso anno moriuntur, alii debent
dari. *Hombarius* autem, qui plenum *supellex cele-*
habet mansum, debet singulis annis da-
re 4. *maltra de speltra*, et sex de auena
talis mensurae, quae ad hoc constituta
est, quae uocatur fronomcn. Tanta
quippe mensura ipsa est, ut de modio
Thuregensis mensurae cadat una quar-
ta pars.

In festiuitate sancti Sergii dabant *Hobarii*
barii, qui extra sylvas domos habent,
lineum pannum duodecim ulnarum in
longum et trium in latum. Sed dico, si
datum est eis semen lini. Si autem non
datum est eis linum, dabant sex ulna-
rum in longum et quinque in latum,
postquam mensis *Augustus* transierit,
quandocunque iussu fuerit, et dabit
Hombarius v. gallinas anno uno, altero
quatuor. In festiuitate sancti Andree
dabit etiam duos porcos, qui tres soli-
dos fronomchus appendant, qui solidi
nouem solidos monetae de Thurego
habent. *Nannus* enim maioris pen-
sionis tres nummos de Thurego conse-
quitur. Si autem a pretio porcorum
unus nummus cadit, nihil reddit, si plus
decidet, debet reddere. A festiuitate
etiam sancti Andree usque ad purifi-
cationem sanctae Mariae debet pascere
bouem unum uel uaccam, uel dare tan-
tum foeni, quo possit pasci.

Ex eo etiam tempore debent *Hobarii*
uicissim omni nocte *uigilare* et damnum
perfoluere, si aliquid contigit, in cuius
euenerit uigilia. Ipsi autem dari debet
dimidius panis et ciatus cereuisiae. Ter
in anno, id est, in Iunio et autumnio et
in uere arabunt quinque iulhere, singu-
lis uicibus sex uirgatum in latum et
triginta in longum, et ipsa uirga habeat
nouem ulnas in longitudine, et interim
non seruiunt in ebdomada, nisi unum
diem, quem ancilla pro eo potest sup-
plere.

Quartam autem *aratrum* prouideat
praepositus, nisi forte aliqua de priori
agricultura super sit, etiam debet ad
quartam araturam adiuuare, licet quo-
modocunque illi iuberetur suum ius im-
plere.

De festiuitate autem sancti Ioannis
usque ad festiuitatem sancti Remigii
seruiunt quotidie, nisi festiuis diebus.
Alio autem tempore seruiunt tres dies
in ebdomada, nisi per illas sex ebdoma-
das quando arabunt, quod ter sit in
anno.

In autumnio uelitant cum plaustris
uinum de Alsatia siue Brisgoia, aut quo-

(E c) 2

*in autumnis
rusticorum
cun-
g-
off. 10.*

eunque ducuntur cis Argentinam civi-
tatem, siue in aliam partem terrae ad
tantum spatium ducantur, quamuis
quidam dicant, quod non debeant ul-
tra Otinspole ire. Tres autem compon-
unt unam carradam ad adducere
quindecim hydrias metretae de Thu-
regio. Vnusquisque enim debet ex con-
stitutione quatuor boues praefare et
quinque hydrias supradictae mensurae
ducere, et omnia, quae sunt necessaria,
ex sua parte dare, nisi malum ad unum-
quodcunque aut iugum, nisi ad ulti-
mum dant panem unum tamen, qui il-
lis debet restitui a praeposito. In ae-
state autem, id est in Maio, siue in Iu-
nio, praestabit mansionarius bouem
unum ad vinum adducendum, et si con-
uenit illi, unum seruum adducunt, quem
tamen debet abbas ex sua parte pascere
et uellere. Ad quod iter debet praepo-
situs unicuique bubulcorum dare du-
as plantas ad calceos faciendos. De-
bet etiam ter in anno quocunque dicitur
illi, quod est inter istos duos fluui-
os, Aram et Rusan, pergere cum plu-
stro et adducere, quae necessaria fue-
runt. Adducit etiam ante natiuitatem
domini duo plaustra ligni, unum uiri-
de et alterum aridum, cum tribus faci-
bus, et ter in anno lectus, hospitibus
praestabit. A festiuitate autem sancti
Andreas usque ad purificationem san-
ctae Mariae, si ueniam pro negligentia
petit, expectari debet, ut non iudicium
faciat. Villici autem debet dare, si-
cut omnes uillici nostri debent, piscem
magnum, pretio quinque solidorum an-
te natale domini, quod uocatur uisita-
tio. Ille autem, qui super *hamum* est,
ter in anno ceptum oua dabit. Rustici
autem, qui habent *scopos*, seruiunt diem
in ebdomada, et qui dimidium in se-
cunda, uel censum dant et uisitant uil-
licum, semel in anno. Vnusquisque
enim dat duas scapulas plenas de car-
ne, et duos panes et quartam partem
metretae de cercuisa, ille autem dat
rustico ad prandendum. *Constitutio*
autem quaedam antiquitus obseruatur,
ut *abbas* praestet, quod ad censum per-
tinet, et *praepositus* manfos, et *uillici*
alia minora. Anteriores autem nostri
nolebant in isto et in aliis propinquis
locis multa ponere ad censum.

Hinc iam denotamus in quantum
possumus substantiam exteriorem istius
monasterii, quam consecutum est ab il-
lo die, quo dedicatum est, quam con-
tulerunt multi fideles, siue quod hic ad
conuersionem uenerunt, uel etiam alii
pro redemptione animarum suarum.
In isto loco *Mura* quocunque sint, siue
in uico, siue in uiculis, qui circumstant,
id est, Egga, Halls, Vvile, Nidingen,

Isenbrechtswyl, exceptis agris et pratis
et syluis, quae ad nos ex toto quod di-
cunt *arbara* uel ad clericum pertinent, *mensura uillici*
continentur xx. mansi, et quinquaginta
septem diurnales, et adhuc aliquid
plus si cautius inuestigantur, pleniter
ordinati et compositi, cum omnibus
appendiciis ad se pertinentibus. Plura
enim omisimus computare, eo quod de
nostra parte substracta sunt, et multis
displiceat, ut semper sic maneat.

Sunt ergo in *uico* xvi. mansi et xix.
diurnales. In *Egga* dimidiis mansi et
xxii. diurnales, ad *Halls* iv. diurnales et
dimidiis, ad *Vvile* dimidiis mansi,
quatuor diurnales, ad Nidingen tres
diurnales et dimidiis. In Isenbrecht-
swyl duo mansi et duo diurnales. De
his quibusdam census datur, de quibus-
dam scribitur. Sed qui seruiunt, secun-
dum suprascriptam conditionem scriui-
unt. Qui uero et quanti censum dent,
postea dicemus. Mansi autem isti siue
diurnales multi diuisi sunt, siue propter
utilitatem, seu ob multitudinem homi-
num. Ab initio autem non erant, pri-
usquam monasterium hic fieret. Vi-
cus enim ille pehe omnis in principio
liberorum hominum fuit, ex quorum
hominum etiam progenie adhuc qui-
dam supersunt: sed cum monachi huc
primum uenerunt, congregauerunt et
acquirerunt quali modo potuerunt, si-
cut hodie patet, in quo etiam multarum
artium periti homines et hic fuerunt et
adhuc sunt, et necesse est, ut semper
sint, siue propter necessitatem homi-
num, uel ad honorem loci. Duae *re-*
ueruae debent hic esse, una uini, alia ce-
reuisiae.

CAPVT XXI.

Mercationes uero omnigenarum
rerum saepe hic fuerunt et ad-
huc poterunt hic fieri. Tria
etiam loca *armentorum*, quorum uoca-
bula sunt, Itemdal, Ospisbuel, Turmu-
len. sunt hic cum domibus et stabulis et
pascuarum locis instructa, nam antea
plures fuerunt; sed iam modo desce-
runt. Decimas uero ecclesiae, quae de
parochia ueniunt, partim nos accipi-
mus et partim *presbytero* populi dimit-
timus et habemus *uillicum* super hoc po-
situm, qui has congreget et caute repo-
nat.

Decima autem ad Walaswyl dicitur
deputata esse ecclesiae sancti Goaris et
adhuc auditum non est, ab ullo abbate
unquam ante nos ablatam esse inde, et
ideo oportet ut dinceps illuc dimitta-
tur. De *decimis* uero, quas *clericis* antea
hic a nostris agris accipiebant, creden-
dum est, antecessoribus nostris hoc po-
tuisse.

tius pro caritate, uel ad solatium uictus, quam pro *iustitia et subditiōe* sanxisse et in potestate abbatis est, utrum uelut alio dare aut *sibi*met habere, admonitque sunt a modo omnes, quicumque fecerint huc ad habitandum, ne unquam consentiant, ut clericus curam ab episcopo, sed abbate accipiat, quod istud monasterium est mater ecclesia et ipse sibi postea adiutorem provideat, quemcumque cum consensu congregationis potuerit inuenire, ne postea dicat, se *presbyterum* et magistrum esse huius loci, nosque *parrochianos* suos. Et ideo cum abbas benedicitur, notam faciat episcopo constitutionem istius loci. *Po-* pulus autem iste uadit ad conditum episcopi, quo et caeteri eius conuicant uadunt, scilicet ad *Windsch* ibique *ecclesiasticum* ins audiat et iudicium sustinebit, sicut constitutum est omni sanctae ecclesiae. Si autem illuc ab ista ecclesia de decimis ad ius episcopi aliquid persolui debeat, nunquam audiuimus; sed nec constitutum esse ab episcopo, quando eum primum dedicauit, cognouimus, nec aliquis episcoporum nostrorum inde requisuit: quanquam nos non negemus, quod IV. anno decima episcopi sit, nisi forte abbas cum uoluntate fratrum huc pro caritate eum aduocarit.

Quia uero istius *sacri loci* substantiam summam perstrinximus, superest, ut ad alia transeamus.

CAPVT XXII.

IN *Battray* habemus duas curtes, sed tamen melius esset, ut sub uno uillico essent, quam sub duobus, bōnae et utiles in agris et pratis et syluis: ad quas pertinent, id est seruiunt, mansi unus et uiginti duo diurnales in ipsa uilla positi et in *Geltruy* sex mansi et unus diurnalis, omnes seruientes cum eadem constitutione, qua et isti hic in Mure. Quorum praediorum partem habemus de tribus fratribus, quorum duo huc ad conuersionem inde uenerunt, I. *Nocker* et *Wesel*, tertius autem filius nomine *Gerlo* et pater eius uocabatur *Heinricus*. Hic nutritus et eruditus et ad presbyterii dignitatem ordinatus est, alia ptorfus mutati sunt de cella *Meginradi* et illuc datum est praedium, quod habuimus ad *Agtegia*.

Quaedam etiam pars mutata est cum monachis de cella *sancti Blasii* et illis restituta est cum praediolo ad *Sarmenstorf*. Quia autem ipsum praedium, quod nobis dederunt, tunc erat sylua et modo in agrum factum est, cuius pene X. iugera sunt et ideo repetunt illud et dicunt, se nolle tantum damnum inferre suae ec-

clesiae, alia pars data est huc a comitibus de *Habsburg*, uel a ministris eorum. Quidam autem ex ipsis, nomine *Buco*, dedit totum quod ipse possiderat, ea conditione, ut quamdiu uiueret, haberet a nobis praebendam. Sunt et ibi quidam liberi homines, qui de praedio suo census huc persolunt. *Villici* quoque dat piscem magnum, sicut et caeteri: quod inde adhuc restat, non pertinet ad nos. *Villula* autem *Geltruy* dicitur a sanctae memoriae *Reginboldo* patre nostro sancto *Martino* esse acquisita.

Perculosum est ea scriptura affirmare uel propalare, quae cum iniustitia et rapina aut uolentia congregata aut acquisita sunt, iuxta illud propheticum, ut qui condunt leges iniquas et scribentes iniustitiam, scripserunt ut opprimerent in iudicio pauperem et uim facerent causae populi mei, ut essent uicidae praeda eorum et populos diriperent, quid facitis in die uisitationis etc.

CAPVT XXIII.

TAmen uolumus ut in palam ueniant et cognoscant omnes, quicumque uolunt hic expectare diem domini, quae nos simplices et pueros haecenus latuerunt. In *Wola* habitauit quondam secularis ac praepotens uir, nomine *Gantrannus*, habens multas possessiones et ibi et alibi, uicinarumque suorum rebus inhians. Estimantes autem quidam liberi homines, qui in ipso uico erant, benignum et clementem illum fore, praedia sua sub *censu legitimo* illi contradiderunt, ea conditione, ut sub *mundiburdio* ac defensione illius semper tuti ualereut esse. Ille gauisus ac suspiciens statim ad oppressionem eorum incubuit, coepitque eos primum petitionibus aggredi, deinde libera utens potestate pene quasi *magistrarii* sui essent, iussit sibi seruire, scilicet in agricultura sua et secundo *foenum* et *metendo* et in omnibus rebus, quibus uoluit oppref- fere eos. Cumque illi reclamarent, ac uociferarentur, obiecit illis quod nihil ex eorum possessione exiret de casulis ipsorum, nisi quod extirparet praedia sua et hortos et quod ipsi inciderent syluas suas. Interdixitque illis qui cis torrentem habitabant, ne ullus intingeret ad incidendum syluam suam, nisi qui sibi daret singulis annis duos pullos, unum de domo sua, alium de sylua et qui circa habitarent, unum tantum. Illi non uolentes resistere, fecerunt inuiti, quae iusserat. Interea uenit rex ad castrum *Solodorum*, uenientesque illuc idem ipsi rustici, uociferari coeperunt de ini- quia sua oppressione, sed in tanta *princi- palis* multitudine et propter ipsorum

(Ec) 3

quo-

Villici,

Rinde rustici alia,

Gantrannus,

Magistrarii,

coram imperatore accusati.

Non sub epi-
scopo.Non ecclesiasti-
cum dicit epi-
scopo.Ceteris Ma-
gistris uillae
alios.

quorundam solida uerba, non peruenit clamor eorum ad regem et cum male illuc uenirent, peius inde redierunt. Sic ergo usus ipse diues eis usque ad mortem suam, dimisitque filiae suae nomine *Eufeniae* et ipsa item dimisit filio suo *Rudolfo* hereditatem tam iniuste acquisitam.

CAPVT XXIV.

diuina uirt.

Anno uero MCVI. dominicae incarnationis, praedecessores nostri cupientes augmentare possessionem huius sacri loci, emcunt ab ipso *Rudolfo* omnia, quae ibi habuit, siue iuste aut iniuste, CC. libris argenti, ac propterea frugerunt hic calicem aureum preciosissimis lapidibus et gemmis ornatum et duas argenteas cruces, quas comitissa *Richenza* de *Lemburg*, soror comitis *Wernharii* de *Habsburg* huc tradidit, ac uendiderunt multa praedia satis utilia, ac spoliauerunt nudaueruntque monasterium pene omni substantia sua, siue intus siue extra. Hic ergo penset unusquisque apud semetipsum, quid utilitatis aut felicitatis animae suae, aut corpori prouenire possit, de tam non recte acquisita substantia; dum unusquisque hoc solum attendere debeat, ne its corpus nutriat, ut animam perdat, cogitque quid prosit si latro rapiat et monachus comedat. Sed nunc utrum recte aut non recte acquisita sit, relinquimus et, quantum substantiam in ipso uico possideamus, breuiculus pandit.

CAPVT XXV.

Descriptio
fontium
altorum,Centes,
diurnales,

Lec colonaria

Habentur ergo duae *cruces*, superior et inferior, sed ad superiorem pertinet tantum de agris, si recte coli debet quod duobus aratris bubum sufficiat, similiter ad inferiorem, de foeno autem quod de XXX. et duobus pratis uenit. *Rustici* uero, qui habent *diurnales* XX. et duo sunt, alii seruientes, alii censum dantes, caetera omnia quae ibi habemus censum persolunt. Praedictorum autem *liberorum* hominum constitutio talis est. Quicunque habent domos et atria, ipsi tantum persolunt censum. Nam faciant de agris et pratis quodcunque uelint, uendant, dent cuiusque placet tantum compari suo, nemo tamen persoluit censum, nisi qui domos habent. Ita uero intricata est ratio census, ut uix aliquis possit se inde expedire. Sic omne quod ex malo et auaritia oritur solet esse. Quaedam mensura speltae, item dimidius modius et aliquid plus *Thurricinae* mensurae impostum est illis, quam quidam ex integro dant, quidam dimidi-

Aam, alius quartam partem et alius bis uel ter uel etiam sexies et fundum uerso uel se et impleat suum ius. Et ista diuersitas fit inde cum aliqui haereditas dimittur et heredes inter se componunt hereditatem. Quantum enim haereditatis unusquisque possidet, tantum dat et census et quantum census dat et arat et fecat foenum et meris sepique et pullos dat et lini resciculos. Cum autem debent arare, cum uirga metunt eis, quae et mansi solent metiri et ipsa uirga signata est secundum unius cuiusque rationem et ubicunque signum occurrit, ibi porum lignum figitur in terra et ipsi tamen in prima scillura et seminatione arant. Sic et in pratis fiet et saepibus. *Semen* enim quod feminat et metit et foenum quod fecat, saepe debet obtendere. Cumque illi praedicitur, ut fecerit foenum, si statim crastina die uel ipsa non incidit et uenerit pluuia, iudicium inde patitur. Si autem ipse incidit et uenerit pluuia, non facit iudicium, fecat autem foenum et praeparat per omnia et ducit in stabulum nostrum cum suis bobus, sic et de pullis facit et lino, resciculos omnia ad domum portat. Qui eis torrentem habitant, duos dant propter ligna, et qui citra, unum. Pridie autem Kalendis Ianuarii persolunt censum cum *aneno*, quam simul etiam quidam dant secundum supradictam mensurae rationem. Ista omnia primitus fuerunt *penibilia*, modo sunt *potenibilia*. Fuerunt primitus ibi liberi homines, imo multo plures quam nunc, quia persistit quidam homo de familia ista, *Gerung* nomine, tribulauerat eos ualde et circumuenit eos fraude et potestate et ciecit eos de haereditatibus suis et effugauit de regione; propter quod et ipse ab eis postea interfectus est. Sunt enim modo *quinguenta domus* tantum et dant in censu de spelta XVIII. modios, de auena uero VIII. pullos autem uno anno XXX. altero XLIV. Fuerunt et alii ibi liberi homines in eodem uico, id est, *Reginbertus* et *Egloffus* monachi et de ipsis censariis quidam. Item *Ruprecht*, *Idalrick*, *Gotschalck*, *Giselfreht*, *Tiebolt*, qui huc contulerunt praedia sua et habitauerunt nobiscum. Decima uero quae de ipso uico uenit, tristissime diuisa est: quaedam enim ad *Filmaringen* pertinent, quaedam ad *Villo*, quaedam autem ad *Goslikon*. sed decima, quam illi, qui ad *Goslicon* pertinent, dabant, nos accipimus et mutamus illuc decimas de *Walde* et de *Vispach*.

Egloff uero praedictus dedit tantum de agris, quod ad LX. iugera computatur et de pratis, quod XX. pondera foeni congregari possunt. Praedia autem, quae praedictus *Gerung* ab ipsis liberis abstrax-

ratid, censum.

abstraxit uolenter, adhuc in dubio stat, A Adelbertus, Ebechart, Walter. Adhuc
utrum nos habeamus uel eius haeredes. habemus ibidem tres diurnales et duos

cenarios.

In Betcken diuinalem et dimidium praedium Rudolfi, ministri comitum de Lenzburg nobis asserunt, in Zuffikon diuinalem et tres cenarios.

Ad Eggenvvyl quoque, quod Adelbertus comes ibi habuit, praeter praedia seruatorum suorum aut in ipsa uilla siue in alijs, id est, Bibilos, Btemgarten, uel ubicunque sita in eandem curtem seruantia, scilicet ab alio fluminis usque ad summam montis in aquis et in pratis et syluis et noualibus et cum ipsa ecclesia totum delegauit et tradidit sancto Martino, ut ipse haeres eius existeret.

Ibi etiam habemus praedium *Sulzof*, qui huc ad conuersionem uenit et praedium *Chunz* mattonae, quae ad istum locum ad conuersionem secessit, cum tribus filiabus suis etc. Quod praedium si recte per totum diuiditur, sunt pene V. mansi et adhuc duo molendina. In *Sulzo* duos diurnales et ad *Chunten* IV. Ad *Stetten* tres diurnales. In *Busing* unum et duos cenarios. In *Pellickon* quatuor diurnales et VIII. censarii censum persoluit de aena. Vnusquisque enim quartam partem modii Titricinae mensurae persoluit. In decima ecclesiae, quae est in Rordorf, quartam possidemus et in alijs tribus partibus octauam partem, quam decimam dedit nobis Henricus de *Salsu*. Porro et abbas *Vladricus* constituit, ut singulis annis XIII. talenta pigmentorum darentur, ad *migna* faciendum in nativitate sancti Martini et in nativitate domini. Ad *Melligen* tertiam partem uiculi, quam dedit nobis *Naugerus* de *Ottersingen* et duos diurnales, quos cum dedit Otto comes constituit ad lumen in domitorio exteriorum statum.

CAPVT XXVIII.

IN *Statholffvvyl* IV. diurnales et in *Chindehufen* I. In *Vrdorf* dedit Chuno nobilis de *Borron*, VIII. pto filiis et filiabus suis et alii sex diurnales mutati sunt illuc de *Geppenovv*. Adhuc etiam in eodem loco tradita sunt huc praedia satis utilia pene ad unum mansum et multo plus continentia a *Wolfgang*o istius loci monacho, quae fratres de sancto Blasio aliquid iniuste possident. In *Wirhenlos* sex diurnales habemus, quorum traditores fuerunt, *Rustein*, *Lutprand*, in *Cellikon* III. diurnales et in *Poponsol* dimidium, ad *Hasle* quatuor diurnales et *Nerracho* unum, quos comes de *Habsburg* adhuc possident. Ad *Ezlingen*, *Vitro*, *Rurzenbach*, ab initio fuit Hos ad pri-

Continuatio
descriptio
curiarum et
praedium.

CAPVT XXVI.

HERMENTSWELE prima fundatio est istius loci, ubi habemus curtem et seruiunt XIV. diurnales et quinque mansi et dimidius, mansus enim, qui est *Alchuseren*, seruit illuc. Rustici uero, qui habent diurnales, seruiunt bis in ebdomada: armentum etiam ouium et uaccarum semper fuit ibi et taberna debet ibi esse.

Item dabit *naulerus* modium salis et dimidium. Qui habet molendinum, dat quod constitutum sibi est. Ecclesia autem baptismalis est et sepulcrum habet et decimam uici.

Alchuseren. *Alchuseren* primarius sylus fuit, sed extirpata est ab hominibus, qui uocantur *Ninda*, et sub *Gottfrido* praeposito in curtem ordinata est, ubi sunt XIV. diurnales seruientes et duo mansi et unus et dimidius, in ipsa uilla et dimidius ad *Grute* et *Birchi*, exculsa ab ipsis hominibus et sub praefato praeposito in curtem composita est, ubi habentur XII. diurnales seruientes, sex in uillula et sex ad *Tutmulon* et unus mansus. Plus autem

cui nomen est *Lutigen* empta est ex *Mang* parte cum X. talentis, a quodam milite, qui uocabatur *Mangolt* de *Efchibach*. Istorum sex locorum, *Mure*, *Butwyl*, *Wolen*, *Hermanfeyl*, *Alchuseren*, *Birchi*, siue aliorum qui huc ex toto pertinent, uicili, qui sub se habent homines seruientes ex diurnalibus, quorum uisitationem accipiunt, debent dare pisces singuli quinque siclorum, alii autem non, sed secundum uniuscuiusque constitutionem, nam ille qui multos habet uisitatores et quoque nullos possunt coaequari. In *Werda* etiam partem uici habemus, sicut *Nockerus* de *Arestow* tradidit nobis. *Arestow* etiam et *Grut* huc ex toto pertinent, quia nunquam auditum est ab ista fundatione esse separata, sed cum plus esset siluola, iusserunt comites de *Habsburg* uenatores suos syluam extirpare, domosque ibi aedificare. Tamen ad *Grute* possidemus dimidium mansum, quem *Alckus* huc dedit sancto Martino. Ad *Stegen* penetres diurnales. Dicunt etiam quidam quartam partem de fate ad *Lunckor* huc pertinere. In *Hufen* diuinalem, ad *GWylen* sextam partem in ecclesia, sicut *Adelbold* de *Nunheim* huc dedit.

CAPVT XXVII.

IN *Liela* tantum de agris et pratis et syluis quod ad unum aratrum sufficit, cuius praedia traditores fuerunt

Descriptio
fundorum et
curiarum.

mare

mare altare sancti Marini in Murenſia coenobio. De quorum etiam numero uicus Celvvyl cum iniuisse ablarus esset. comes Adelbertus frater Ottonis tradidit illum Deo, cuius praedii partes pene XV. diurnales sunt ubicunque sitae, siue ad Oldisvvy, uel ad Obrenrieden siue alio, siue ad Langenovv.

Ibi quoque potest esse captura piscium et etiam fatiutilis uinea et pulcherrima sylva, quae omnino debet caute feruari. Ecclesia uero, quae ibi est, *baptismam* et *sepulturam* *eodecimum* habet, sicut et illa ad Egenuy, ad Birnenstorf possidemus duos diurnales et ad Ahornendimidium mansum et unum censarium. In *Hilboldesberg* diurnalem et duos censarios, ad *Fuglistal* quod dedit nobis Adelbertus de *Svengelsbach* pene ad unum diurnalem et dimidium pertinentis fratribus de sancto Blasio cum iniustitia. Ad *Stallickon* tertiam partem primo in decima, deinde in aliorum, qui nobiscum decimam accipiunt, parte, duas partes. Nam primo diuiditur in quatuor, ex quibus tertia nostra est, quarta autem pars, quae remanet, condiuiditur in quinque, partes duae nostrae sunt, caeterae aliorum. Habemus etiam ibidem duos diurnales et in *Garnlickon* tres. In *Salmbronne* unum diurnalem. In *Bonsfetter* tres, ad *Lundinaurum* quatuor et in *Tachelshouen* septem. In *Riffrvvy*l duos diurnales et dimidium mansum, ad *Togebrechtsvvy*l integrum mansum. In *Vrzlikon* duos diurnales et ad *Plickensdorf* unum, in *Hirzvvan*gen mansum, *T Hennaton* unum diurnalem, ad *Neisidclon* minus quam diurnalem. In *Nidren* Terisbach III. diurnales. In superiori duos, ad *Gangolfsvvy*l et *Zvvyeren* duos mansos.

CAPVT XXIX.

Lacus sancti
tenus.

In lacu autem habemus duos tractus et dimidium. Nomina autem lacus ubi pisces debent ista sunt, *Burruck*, *F* *Huirvzug*, *Honzug*, *Tenrcin*, *der For* *huirvzug*, *Flehen*, *an ein Stude*, *an ein* *Grube*, *Zehorn*, *Giblungshorn*, *an Tan* *nen*, *an die forden Tannen*, *an die Rie* *be*, *an Steine*, *an die Nidengrube*, *an* *Obrengrube*, *Zehorn*, *Vflangenlon*, *an* *Stuben*, *an der forden Stuben*, *an Slunt*, *an Godezug*, *im Roili*. Isti tractus per

hinc *Wida*, *an Einhorn*, *an Tannen*, *an* *Grube*, *an der Obrengrube*. Isti tantum pertinent ad nos de integro. Quaedam etiam pars ibi uocatur *Askart*, ubi pisces, qui dicuntur *Rotlin*, debent nobis in aestate capi. De *Gangolfsvvy*le uero quaedam pars pertinet ad altare sancti *Laurentii*, quod est in *Argentina* ciuitate, ubi sepultus iacet *Otto* comes, frater *Wernharii* comitis de *Habsburg*, qui pro anima eius id ipsum praedium illuc contulit. *Otto* uero comes filius eiusdem *Wernharii* cum quibusdam defratribus nostris obtinuit a praelatis ipsius altaris, quatenus nos usum illius praedii habeamus ea condicione, ut singulis annis illuc perfoluantur, aut in isto loco *XXX*. solidi, siue in domo sua *XXV*. *Basileae* monetae. Quidam etiam liberi censarii de *Obren Buchenas* et de *Cappel* in ipsum locum, id est, in *Gangolfsvvy*l perfoluunt censum de auro, quod appendit siclum, quo in quinque partes diuiso nobis dantur tres partes et participibus nostris duae, sicque aurum nostrum appendit *VI*. nummos et dimidium. In *Waltra* dimidium mansum habemus et in sylva nouem et adhuc partem *Sigfridi* militis cuiusdam de *Hunigen*, quam eminus *XXX*. talentis *Basileae* monetae et tantundem ipse nobis sponte dedit et partem *Iminonis* de *Buchenas*, quam huc dedit pro filia sua *Hazecha*. Ad *Riezla* in ecclesia tres partes. In *Immessee* *VII*. diurnales et piscinam, in *Kusnach* in ecclesia partem et de agris quod pene ad aratrum sufficit, de pratis autem ad *XVI*. pondera foeni et adhuc *XVI*. diurnales et molendina et piscinam et armentum pecorum. *Consuetudo* autem fuit et utile est ut maneat, ut ille piscator ad *Immessee* a *Calendis Martii* usque ad medium *Maium* piscetur, postea veniat et ad *Kusnach* ad piscandum et de grano, quod de praedicto molendino uenit, alatur, tam ipse quam adiutor eius; et uillicus cum bobus nostris adducat illi nauim de *Immessee*. In *Hattingin* possidemus *IV*. diurnales et *Watigilo* tres. Ad *Gerisow* tantum de agris habemus, quod dimidium aratrum potest excolere et de pratis ad *XII*. pondera foeni et armentum ouium et uaccarum. Ecclesia uero huc ex toto pertinet, sicut et omnis uicinus antea pertinuit, sed modo in ecclesia pars tantum, de qua nobis cum isto, quod praedictum est, contingunt adhuc tres et dimidius mansus et *VIII*. diurnales et medietas trium piscinarum. Ecclesia uero baptismalis est et sepulturam et decimam habet.

Piscationis
tempora.

CAPVT

CAPVT XXX.

A pene X. censarios, ad Walde unum diurnalem. In Rickenbach tres.

officiis præpositi.

Constitutum est autem ab anterioribus nostris, ut præpositus illuc veniat in medio Maio et accipiat lanam de ouibus, quæ tunc tenduntur, et provideat et ordinet, qualiter ad *Albes* pecora mittantur et ut accipiat censum de novulis quibusdam, ab illis qui ea habent, id est, V. oves cum agnis. In Septembri autem iterum veniat illuc et videat, qualiter pecora de Alpibus veniant et qualiter hyementur tam ibi quam in aliis locis, quos inter sylvas habemus.

Iuxta natalem sancti Andree veniat et educat res, quæ dantur, sive ibi sive in aliis locis, id est, caseos, feracia, carnes, pisces, pecora quæ occidenda sunt, pannos, lanam, cautes, coria, pelles, nummos, nuces, poma.

In ipsa adhuc curte fuerunt multæ constituta, quæ quod non potuerunt perdurare, ideo non scribimus in ea.

In *Hoppreben* habemus diurnalem et dimidium. Ad *Buchs* possidemus XII. diurnales et capturam piscium, quam dedit nobis Beningerus de Alburren et fuit ibi et utile est ut iterum illuc congregetur armentum pecorum. In ecclesia etiam partem habemus Empnoten quatuor diurnales et ad Hoffstetten tres. Quod ad Wyl habemus id est VII. diurnales dedit Wico monachus istius loci cum uxore sua Berchts et filio huc et filiabus Liebtage, Adelheid, Mechtild, Gertrud et adhuc alia prædia huc dedit ibi inter sylvas.

In ecclesia ad Stans possidemus IV. partes, id est, Lutolfi unam tertiam partem et Henrici *Richwimig* ac *Berchtoldi* tertiam partem in uico, V. diurnales et agrum et ad Stansstad pene VII. diurnales et in lacu duos tractus. Quidam vero vir de familia Habsburg nomine Arnold, cum huc ad conversionem secessisset cum uxore sua Ita et filia Hedewig, dedit sancto Martino ibidem tres diurnales et ad Engelberg V. et ad Obren Eilsen pratum, quod computatū est per septem diurnales et ad Nidren Eilsen pratum minus, cum una piscina, pertinent ad sanctum Blasium, ipsi autem habent nostrum prædium ad Vrdorf cum iniusticia, sicut et nos illorum. Ad Fiering habemus duos diurnales, ad Engliberg pratum et ad Huton aliud et ad Falibach tertium, ad Wolfenschiefen duos agros, ad ror ex integro liberos censarios, ad Sarnen diurnalem, ad Chems quatuor diurnales et decimam in ecclesia. Cætera omnia, quæ ibi uel ad Mercktal sue Ellenbrunnen et Ramseren continentur, nostri liberi censarii sunt. In *Schwarzenberg* tres diurnales similiter et Mutriswanck cum

CAPVT XXXI.

In Alpibus etiam partem habemus, prædicta, sed in *Bawen* dimidiam partem, ad *Obrenalp* quartam partem, in *Rigental* dimidiam partem et in alia dimidia parte quartam partem. Ad *Horne* quartam partem similiter et in *Soffelberg*. Ad *Erge* pene dimidiam partem. Ad *Achernalp* per totum. Ad *Furcken* dimidiam partem. In *Sinsgow* pleniter ad duo frusta. In *Trophensee* quantum ad duo officia pertinet, ad *Lucersee* et ad *Furen* et ad *Sagelsthal* in unaquaque quod ad unum *seffer* pertinet. Si quaeris quid sit *seffer*, dictum est quasi dicatur constitutio uel firmiter statutum. Ipsi enim armentarii secundum suam consuetudinem habent nomina inuenta, quibus utuntur, utpote tantum lactis quod feracium possit fieri, uocant *immi* et octo *immi* dicunt *seffer*, idemque *thun*, *seffer* nihil est aliud nisi VIII. feracia, unumquodque autem feracium sequuntur VIII. casei. Cumque XII. hominum casei pecora adunantur in unum, uocatur *officium*, propterea quod uni magistro committitur. Quicunque autem pecus suam in alium alpe[m] mittat, consuetudo est, ut omne lac, quod sibi de pecoribus in duobus uicibus peruenerit, uel ipsum lac uel formulas quæ inibi sunt, absque recta constitutione illi det circa Cal. Iulii, aut omnes, ipsi pecora habent in montibus, conueniunt illuc et metiuntur unusquisque suum lac et sicut uiderit ita expectet, ut accipiat in autumno a magistro pecorum.

Est et alia consuetudo inter illos, quicunque *caldarium* illuc præstiterit, quamdiu eius *caldarium* habent, singulis annis dabant ei feracium et octo caseos. Igitur quia tanta utilitas de pecoribus potest euenire, necesse est omnibus inhabitantibus hunc locum, ut ipsi utilitati suæ de Alpibus prospiciant, uillicoque suos quos intra sylvas habent moneant et compellant suæ constitutioni prospicere. Isti autem montes in potestate abbatis et præpositi sunt, ut distribuant pecora qualitercunque uelint.

CAPVT XXXII.

In Meggen habemus duos diurnales, ad *Alskoluismatten*, de *Osso*, de *Trachselwald* duos diurnales, unde debent dari singulis annis XL. casei de melioribus caseis, ad *Schipfen* VII. diurnales et *Euge* unum, quæ prædia dedit *Gerold* mazona cum filio suo *Burckard* (Ff) do

do in doctem ad altare S. Inannis euan-
gelistae, ubi ipsi et uir eius Chuno iacent
sepulti. In Rudisvyl postmodum pene
X. diurnales et in Mutalbingen V. Et in
Hirzen Erlen IV. Traditores autem
fuerunt, Nockerus monachus nostrae
congregationis cum filiis suis Lutoldo,
Berinhero et Burckardo, Nockero et fi-
lia Riehenza. Ad Mastihalden III. tres
diurnales. In Wittranscuti IV. diurna-
les, sicut dedit huc cum matre sua Alba,
ad Knutvyl dedit Reingeras de Vispach
noster monachus, cuius anniuersarius
dies est V. Kalendas Februarii XIV. di-
urnales cum armento pecorum, ea con-
ditione, ut singulis annis in anniuersario
eius sufficiens ministerium caterua con-
gregationis habeat et agapes pauperum
ipsa die inde fiat.

in GEPNOIF.

In Gepnoff duos diurnales et in Po-
danberg duos et Omistal duos. Man-
sum quem habemus in Eigoldtsvyl de-
dit Vinizo nobilis de Vshuzen, ut dies
dormitionis suae cum eo celebraretur
XI. Calend. Martii. Similiter et Lutol-
fus et Chuno nobiles de Burren, dede-
runt praedium suum de Wilberg pro
duobus mansis computatum, ad cele-
brandum anniuersarium patris sui Chu-
nonis, qui est VI. Kalendas Decembris.
Ad Kalpach dedit Arnoldus noster mo-
nachus et Presbyter, una cum matre sua
Walpurga et sorore Irmengart IV. diur-
nales. Chuno miles noster uero mo-
nachus dedit ad Sempach quinque diur-
nales et in syluis communibus octauam
partem, ad Eiche diurnalem, et Met-
tenvyl I. ad Tenvyl ut. In Farvvan-
gen habemus liberum censarium. Ad
Compoldisat dedit Chuno nobilis de
Ruden duos diurnales, et de iis com-
putatum est talentum denariorum, et
XL. numeratos pisces. In Gernsvyl
IV. liberos censarios, et in Apvyl VI.
liberos censarios. In Vtrinhusen I. di-
urnalem et VI. censarios, ad Sulzvald
unum diurnalem et syluam, et in But-
vyl duos liberos censarios, ad Fare u-
num diurnalem.

In Alickon cum eurtē quam ibi ha-
bemus, XVI. diurnales sunt, quod praed-
ium dederunt huc Diethelmus cum
uxore sua, Vdelgart, Vvalfrid, Vver-
ner, Conrad. Sunt et ibidem sex libe-
ri censarii. Ad Rustisvyl I. mansum,
sicut Nockerus de Arestovv dedit sancto
Martino, eo pacto, ut die ac nocte
sine intermissione lumen ardeat ante
primare altare super gradus istos. In
Vvigivyl tantum in agris et pratis et
syluis, quod ad aratrum boum sufficiat,
et adhuc dimidium mansus est cum sex
diurnalibus, quod praedium dedit no-
bis Gozohelmus monachus noster et
Vdalricus et Bucco. Ad Brugvyl

quinque diurnales. In Vvinterfvyl
mansum habemus. Seligerus et Aleko
frater suus dederunt sancto Martino ad
cibarios tres modios et tres nucum, at-
que nepotes eius unum maltrum et duos
modios, de illa parte, quam Heinri-
cus habet, VII. maltra, v. de spelta et de
aena duo. Ad Altvvis diurnales, et
adhuc duos ibi habemus. In Rudickon
tres diurnales, et duos liberos censarios,
et in Misvvangen duos diurnales. In
Liela III. liberos censarios, et ad inferius
Schongovv quatuor, ad superius au-
tem unum, ad Zuilare v. diurnales. In
Betvyl unum censarium et minus
quam diurnalem, ad Regenfridvyl I.
mansum et IV. diurnales et decimam in
ecclesia. In Endfeld unius diurnal-
is usum, nam praedium sancti Vrsi est no-
strum ad pignus. Ad Kulm dimidium
mansum. In Vvriticho - - - diur-
nales et ecclesiam. Ad superiorem
Vvyl tres diurnales et ad inferiorem
VIII. In Vvalafiril cum sylua II. diur-
nales habemus, Erbrechtingen VIII. foli-
dos. In Ried IV. modii de grano, v. de
aena, duo modii de cibariis, ad Bos-
vyl duos mansos in anniuersarium ma-
tronaē, nomine Berthta. In Besenbur-
ren mansum, et Bremgartem alium diur-
nalem et dimidium. Ad Vispach man-
sum, et ad Vvilo alium. In Seertin eis
fluvium diurnalem. Ad Ruti mansum
habemus, quem Heinrichus de Haszburg
huc dedit, ea conditione, ut anniuersa-
rius obitus sui cum eo celebraretur, qui
est X. Kalendas Augusti. In Totickon
mansum et diurnalem. Ad Heglingen
mansum, in Hentseickon diurnalem.
In Heslibach dimidium mansum.

CAPVT XXXIII.

IN Schinznach mansum habemus et
dimidium, alium adhuc habemus ibi-
dem, quem dedit nobis Bernvvard,
noster monachus de Egenvyl. Sunt
item ibi duo diurnales, quos concessit
Egloffus huc de Arestovv, ut celebretur
cum eis anniuersarius uxoris suae
Hedvvig, qui est V. Kalendas Februarii.
Praedium habemus ad Chutingen
pene tres diurnales, dedit primus
Chunza matrona de Egenvyl sancto
Martino, postea uero uenit quidam
probus miles nomine Egloffus noster
amicus, filius Egloffi de Lenzburg, et
emit ipsum praedium XV. talentis Turri-
cinae monetae, statimque reddidit illud
super altare sanctae Dei genitricis Ma-
riae, eo pacto, ut singulis ebdomadis, nisi
in natiuitate domini, et in pascha et in
pentecoste, quando non licet, *bu missa*
pro defunctis ad idem altare celebretur:
recepitque illud ab abbate Ronze-
lino

in SCARNE-
NACH.

lino in ius *praestationis*, nec aliquid suis filiis uel heredibus inde pactus est, sed quando ipse obicit, in potestate abbatis et fratrum sit, illud concedere cuique uoluerint, ad insuper firmiter statuit, ac illi idem abbas cum congregatione confirmavit, ut census, qui inde uenerit, i. talentum Turricinae monetae, quem ipse debet per singulos annos in natiuitate sancti Cornelii dare, nunquam minueretur, ut anniuersarius patris eius Eglolfi, qui est v. Calendas Octobris, cum eo celebretur. In Eichen habemus dimidium mansum.

Hic transilimus satis utilia et praecleara praedia, quae antiquitus huc tradita fuerant, et ab haeredibus fundatorum huius sanctae ecclesiae ui ablata sunt hic, sicut scriptura antea docet. Nam Rupertus nostrae congregationis monachus, qui in pago *Turgou* ei aciet tumulatus, et alii multi, quod ipsi acciperent decimas ex omnibus ecclesiis, quae iuxta fluuium sunt de Herrensvyl usque ad Aron fluuium.

Similiter et Anselmus Nauderus de Pirlophon dixit, quod ipse censum iam per multos annos huc de sua praestatione tradidit.

Ad Bollackon possidemus tantum de agris et pratis et syluis, quod ad aratrum bouum sufficit, si Renu fluuius non subtraxisset.

In uiciis autem habemus xxxv. partes, quae dicuntur mannverch, et xiii. rusticos, qui diurnales suos in praestationem ad hoc habent, ut excolerent eos. Cumque unusquisque secundum sibi constitutum excoluerit, remanent x. quos nos ipsi colimus. Si quaeris, cur uocetur mannverch, ideo dicitur, quod uni uiro committitur ad colendum, et est tantum terrae, quantum par boum in die arare sufficit.

Quidam autem uir nomine Albertus de *Eschbach*, cum huc ad conuersionem uenisset, attulit xx. talenta Turricinae monetae, cum quibus emimus duo mannverch a Beringero de *Rorwyl*, milite *Adelberti*, comitis de *Hohsburg*, quae nos etiam colimus, et sic fit ut nos colamus x. partes, rustici autem quatuordecim, sicque fit, ut omnium partium, quas ipsi habemus, numerus sit, xxiv. partes absque praedio Eberhardi comitis.

CAPVT XXXIV.

ANno autem dominicae incarnationis mccccxii. cupiens abbas *Ronzelinus* augere sumptum potius sibi subiectorum, egit cum consilio fratrum, et comitis Adelberti, ut praedia comitis Eberhardi de *Nellenburg*,

quae ibi habuit, aut in proprietatem sancti Martini acquireret, uel si hoc non posset, saltem in pignus monasterii acciperet. Quapropter uendidit bona et utilia praedia, et *fregit aureum calicem* optimum, quem comitissa Regelind huc tradidit, deditque illi lx. talenta Basileae monetae, et accepit ab eo omnia cum *aduocato* Adelberto, quae ibi possedit in pignus ad x. annos. Facta est autem haec traditio Idus Augusti, iuxta Rhenum fluuium, in loco qui dicitur Rynheim, comite Adelberto et aliis quam plurimis astantibus.

Ille uero comes Eberhardus fraudulenter agens et auariciae studiosus, quaeque erant optima subtraxit, nobisque alia dimisit, et sic nos ibi nihil plus de eius praediis habemus, nisi quatuor mannverch, et de agris et pratis pene ad vi. diurnales. Ex haec est nostra possessio, quam illic habemus cum possessione nostrorum rusticorum, qui habent bene ad xvi. diurnales, in praestationem. Quidam etenim habent praedia et uites, et tamen omnia habet possessio sancti Martini.

CAPVT XXXV.

Consuetudo aut cultus uitium saepe *deposita*, est totiens *resumpta*, quia quotiescunque nos ipsi debemus incolere, non potuimus perdurare. Vtrum uero nos ipsi uel rustici culturae insistamus, cuncta tamen laboriose proueniunt, ac maxima cura et obseruantia indigent. Si enim nos incolere uoluimus, non perdurare possumus. Si autem rustici procurant, omnia negligenter agunt, et fraudulenter ac mendacio defendunt, et cuncta quae constitutione dant, ipsi cum uxoribus et filiis deuorant. Unusquisque ergo debet in suum mannverch singulis annis vii. carrades *stercoris* ex sua parte inducere, deinde incidere et ligare, *rastris* huius incolere uitesque, sacris fossis, si necesse, e terra plantare et augmentare, sepique uel quocunque alio modo, ut melius possint muniri ac sepi, circueundo custodire, et ligna quae opus habent ad palos acquirere, deinde cum botri creuerint, uites mundare, speculatorique communi mercedem dare. Quod si in pascha non habet uites incisas et rastris excultas, iudicium patitur, sicut in natiuitate sancti Iohannis baptistae, si secunda uice non habet excultas et ligatas, iudicabitur. Cum autem uenerit tempus uindemiae, omnia quae necesse habent sui adiutores debet eis procurare, scilicet in uictu et potu ac mercede ac uasis, post uindemiam et unarum calcationem in cellarium no-

strum mustum importare, sextam aut si-
culam sibi habere, quae siculae signatae
debent esse ad constitutam mensuram,
et custodes ponantur in montibus et
vineis et vinis, et in cellario qui caute
portantes custodiant. Cumque hoc
expleuerit rusticus, vadit domum et re-
portat ad vicillum duos panes et quar-
tam partem hydrae de uino, et duo im-
mi de auena, siue de hordeo. Vnde
igitur tanta utilitas et talis honor debet
prouenire, ibi necesse, ut probus ac cau-
tus et prouidus magister siue uillicus
constituatur, qui sciat et uelit talem
curtem regere et custodire. Vicus au-
tem ipse ad *Bollickon*, primitus fuit, ut
dicunt, cuiusdam matronae nobilis, no-
mine Berekind, de qua fundatores hu-
ius loci acquisierunt hoc, quod modo
nos ibi habemus, et dicebatur tunc
Seabuli-curtis, quia et ipsius perpoten-
tis mulieris stabulum fuit, et bannus
totius uici in illam introibat, per mul-
tos uicos qui prope sunt, nemo aude-
bat taurum uel uerrem siue arietem praeter
eam habere, et quocumque intro-
ibant uel exiebant in hortum uel in se-
getem, nullus ausus est laedere uel in-
cludere, omnisque uicus in illam resu-
gium habebat sicut in ecclesia. Sicut
autem hoc primitus fiebat ex potestate,
ita et nunc debet fieri de spe bonitatis
et sanctitate sancti Martini. Nomina
autem partium non est necesse ut scri-
bantur, sed hoc solum, quod uocatur
sancti Blasii, quod ideo dicitur, quia
illuc mutuarum est de Vvetilbrunnen.
In *Senfeld* habemus duo prata, et ad *Holz-
zickon* unum. In *Schlicngen* pene
duos diurnales, et de uicibus minus
quam tria mannverch, quod praedium
adepti sumus cum praedio, quod ha-
buimus ad *Rota*, quod *Rudolfus* qui-
dam liber homo cum uxore sua *Mech-
tild* contulerat sancto Martino. Nos
autem murus uimus aliud cum seruis
sancti Leodegarii, quia ipsi hoc primum
rogauerunt, unde nemo perturbetur,
nec aliquam contradictionem excogi-
tet, quia legaliter et iuste factum est ita,
ut aduocatus illius ecclesiae comes
Vvernherys huc illorum tradcret, et
caetera nosse aduocatus Adelbertus
istud illuc tribueret.

CAPVT XXXVI.

*Prædium in
ROTWIL.*

IN ROTWIL castro, quod est iuxta Fry-
burg, habemus tantum in agris et
pratris et syluis, quod sex boues pos-
sunt excolere, et adhuc duos mansos:
de uicibus autem, siue quod nos plan-
tauimus, uel plantatas inuenimus, quan-
do primum possidemus, quod ad decem
pondera uini pertingit ad nostram men-

suram. Rustici autem, qui habent man-
sos, pondera dabunt siue mensurae.
Praedictus uero Berinherus dedit nobis
ibidem bonam uineam, pene ad tria iu-
gera computatam. Hoc ergo praedium
necesse est, ut firmiter conferuerur, quia
cum maximo labore huc acquisitum est.
Comitis quippe Adelberti fuit, et conce-
ssit nobis in pignus, pro .l. talentis
Basileae monetae, et suppositum praedi-
um suum, quod habuit ad *Goslickon*, ut,
si ipse in uita sua non redimeret, san-
ctus Martinus in perpetuum utraque
possideret. Nos autem alacres uendi-
mus alia bona praedia, et ob hanc ne-
cessitatem, accepimus ad conuersionem
duas sorores, scilicet Trutlam et Gu-
tam, et acquireremus argentum, anno
dominicae incarnationis MCCCXVIII. sub
abbate Rozelino. Praedium autem
ipsum deuastatum fuit, et ab inimicis
ipsum comitis, ita ut nec casam, nec uir-
tes, nec alicuius incolarum solatium in
eo inueniremus, nisi solam terram.
Postea uero cum idem comes obiisset
post annos duodecim, et nos ipsum
praedium cum magno labore ad bonam
utilitatem factum uiteretur, nepos eius-
dem Vveruharius comes uoluit uim af-
ferre, et nullo modo potuimus retine-
re illud, nisi dimitteremus nostra .l. ta-
lenta cum praedio ad *Goslickon* et cum
xviii. mansis in *Schaffhufen*, quos si-
mul tradiderat sancto Martino praedi-
ctus Adelbertus. In *Acherlon* ha-
bemus duos agros. Vxor Adelberti co-
mitis, nomine Iudenda, dedit sancto Mar-
tino ad *Mulchon* vi. mansos, quos ut-
rum ille auferat an dimittat incertum
est.

CAPVT XXXVII.

Vicus, qui uocatur *Rusach* in *Alsatia*,
torus pertinet ad sanctam Mariam
in *Argentina* ciuitate, sicut pene
et omnis ipsa regio. Inde cum qui-
dam uiri et foeminae huc ad conuer-
sionem uenissent, usum patrimonii sui
aliis conuicaneis suis commendauerunt,
sicut mos exigit illius provinciae,
quatenus hic de eo solatium uitae ha-
berent, ubi semper habuimus unum de
exterioribus fratribus nostris, qui exco-
lat ipsa patrimonio et provideat, ut illis,
quorum fuerunt, de iis hic certius ha-
bent habitare. Nomina autem uiuorum
uel foeminarum, qui inde uenerunt, ista
sunt, Vualcke, Einhart, Napili, Diet-
rich. Foeminae autem hae fuerunt,
Tiecilla, Truca, Sulphicia, Hedvys,
Mechtild, Berchta, Vvendelmur.
Isti sunt autem uiri, quibus commen-
darum modo est: nam quibus primum
commendatum fuerat, uita exceperunt.
Rudol-

Rudolfus filius Emihois, Vvolshelm fia-
lius Bantvigi, Vvelt, Egino, Vvalther-
rus, Gebino, Ortleip. vii.

Quanta autem substantia ipsa sit in vi-
tibus et agris et pratis, dicemus. Duæ
domus, et LXVI. partes in vitibus, quæ
ibi vocantur Skaza, et est quinta pars
illius, quæ dicitur mannvverch, et
XXXVII. iugera in agris, et duo prata, et
ad Pfassenheim xiv. skaza. Nunc ergo
nos substantiam istius sanctæ ecclesiæ,
quæ vel ante nos, vel nostris temporibus
huc collata est, descripsimus, sic faciant et
illi, qui post nos veniunt.

Notum sit presentibus et futuris, quod
factus sermo, venerabili episcopo Herman-
no Constantiensis et abbate venerando Chu-
none presentibus, et aliis spiritualibus vi-
ri tam clericis quam laicis, in quo decre-
tum est, ut quodcumque plebanus, scilicet
Ispoldus, novissimum clausuræ diem,
superior capella in Bosvyltam firmiter ac
stabiliter in potestate huius comitatus sit, ut
nec ipse, qui sacerdos futurus est hic, nec
alius unquam illam potestatem habeat, ut
impleatur ea conditio, pro qua tradita est
prius in altare sancti Martini a comite Ot-
tone patri Wernheri comitis de HAB-
SBERG.

CAPVT XXXIIX.

IN Stallickon quartam partem in de-
mis et in alia quarta parte octauam
decimam partem census de prædio
in Ruti, qui pertinet ad anniuersarium
domini Henrici de Arestovv, tres mo-
dii tritici, et tres siliginis, et duæ aue-
næ, et duo modii fabæ, et porcus pre-
tium x. solidorum, et de manso ipsius tres
modii speltæ, et duo auenæ, et quatuor
scapulae.

Ea quæ gesta sunt a Cunrado mona-
cho monasterii huius cellario, tam in
empione prædiorum, quam in requi-
sitione venditorum, seu aliis quibus-
cumque structuris, stilo præfenti po-
steris intimamus. Obtulit ergo in ini-
tio conuersionis suæ maximum librum
missalem, quem habemus, duos calices
deauratos, qui usque in præfens in mo-
nasterio domini cuncta parent, nec non
et brachium sancti Martini, Treuiro-
rum archiepiscopi, caputque sancti Io-
hannis baptistæ, cum licentia domini
Anselmi nunc temporis abbatis con-
struxit.

Hæc sunt autem prædia, quæ mo-
nasteria coemerunt, quæ nec vel ab ali-
qua suspecta persona, extra quod statuit,
ordinentur, quatenus inconuulsa per-
maneant, imperavit. Triginta ergo
talentis prædium in Berchtivvylemit,
ea conditione, quatenus xxxii. solidi, qui

a prædio nostro Vverde annuatim fol-
uuntur, in festo sancti Iohannis bap-
tistæ cellario dentur, et in ministerium
fratrum in feria tertia, quæ vulgo Car-
niuoræ dicitur, expendat, et missa pro
fidelibus defunctis cum pulsatione cam-
panarum publice canteretur, ut dum cor-
pora carnaliter resciantur, animæ ex
gratiarum actione de poena refrigerentur.
Emir quoque prædium in loco,
quod dicitur ad paludem, pro nouem
talentis, a quo xxxii. solidi in festo san-
cti Thomæ apostoli persoluantur, quos
anniuersario suo, iubente domino An-
selmo abbate, deputauit. Insuper et
prædium in Hovven, quod situm est
super Vvigyl xxx. talentis emir, cuius
pars x. solidos in festo sancti Martini
persoluit, quos fratribus expendendis
in domum infirmorum decreuit. In-
super et monasterium xvi. iugera eo lo-
co possidet, hic, si armentum ibi non
fuerit, prout abbati placuerit, cellario
expendenda reddantur. Prædicti ergo
prædii Horvven partem ab Vlrico
pro xi. talentis emit, partemque a Cun-
rado et fratre eius Arnolde pro x. ta-
lentis, iugera duo a vidua pro viginti
duobus solidis acquisiuit, a Richvino.
Præterea conquisiuit et aliud prædium
DVigyl, a quo dantur nobis xiv. solidi,
vii. in nativitate domini, et vii. in na-
tuitate sancti Iohannis baptistæ, quos
constituit fratribus dare in festo sancti
Goaris.

Iuger unum pro talento a Berchtol-
do, iugera duo pro tribus talentis, iu-
gera iterum duo ab Henrico et Vdalrico
pro xv. talentis emit, a Dictrico iugera
vero pro tribus talentis et x. solidis. Et
hæc liberaliter Deo beatoque Martino
tradita sunt, ita ut nulli hæredum suo-
rum liceat ea distrahere monasterio.
Gesta sunt autem ea coram sanctibus
nobilibus Gerardo, Adelberto et Ludo-
vico, cunctisque concinibus eorum.
Syluam quoque super Butvyl clau-
strum pro xiv. talentis tradiderat, tem-
pora etiam requisivit. Decernimus igitur,
quatenus nulli præpositorum, cel-
lerariorum, aliarum venerabilium per-
sonarum liceat ea alterare extra quam
statuta sunt.

De Berchtvyl census quatuor fratres
decem et octo solidos et quatuor dena-
rios. Item quatuordecim solidos et
duos denarios. Item sine duobus de-
nariis tres solidos et talentum. Item
sine quatuor denariis x. solidos. Item
in eadem villa ad cellarium xxxii. soli-
dos, quem censum constituit Conradus
cellarius anniuersarium suum. Item
de eadem villa sex solidos ad ministe-
rium murorum, ibidem de Binzein xv.
solidos et xxx. pisces, census de Vval-
trent,

trant, Cunradus decem et octo solidos. Item ibidem xii. solidos et xx. pisces. Item alius sex solidos.

Item alius x. solidos et xx. pisces. Item Fridericus et sui participes xvi. solidos, xx. pisces. Item piscatores nostri xii. solidos et xx. pisces. Item de eodem praedio Gangolfsvyle talentum, census de Gangolfsvyle de primo praedio C. pisces Scoposae. Item de Gangolfsvyle de duobus praediis C. pisces, C. in Maio, et C. in nativitate

A sextum decimum dimidium modum avenae et siliginis aridi, et in festivitate sancti Thomae iii. solidos ad usuationem: et de sancto Martino ad Mure in mutationem pro praedio, quod claustrum adhuc in Vitaris Rut, cum quo in beneficiaui dominum Vvertherum Vvillifovv. Accepi iterum in Vvaltirvyl in praedio meo duos diurnales persoluentes in censum duos modios tritici: et dedi sancto Martino, ut ex ipso tritico fiant oblatae ad divinarum mysteria peragenda, et deatur omnibus ecclesiis in provincia, ut in omnibus illis ecclesiis fiat memoria patris mei, et omnium parentum meorum.

Libellum donationis.

Notum sit omnibus, tam futuris quam praesentibus, quod ego Adalbertus comes accepi unam Hubam in praedio meo Vvaltirvyl persoluentem annuatim in censum

Cum ex originibus MVRENSIS coenobii abbas illius HABSBURGICAS ORIGINES clare docuerit, librumque vicinum multis in locis non parum illustraverit: visum est, etiam hunc libellum, qui in librariis tabernis non adeo obuius, ob argumenti vicinitatem, superiori adiungere.

ORIGO

ET

GENEALOGIA

GLORIOSISSIMORVM

COMITVM DE HABSBUVG,

MONASTERII MVRENSIS ORDINIS S. BENEDICTI IN HELVETIA FVNDATORVM.

Ex antiquis et authenticis eiusdem coenobii monumentis a GVNTRANNO divite usque ad ALBERTVM Caesarem, recta et nunquam interrupta linea, succincte quidem, sed clare demonstrata.

AVCTORE
D. DOMINICO
DICTI MONASTERII MVRENSIS ABBATE.

AD
SERENISSIMOS
HABSBURGI AVSTRIACOS
PRINCIPES.

FACVL-

FACVLTA ORDINARIIL

ORigo et genealogia gloriosissimorum-comitum de Habsburg, ex antiquis et authenticis Murenis monasterii monumentis impræsentiarum succin-cte demonstrata, aptam in lucem prodeat, luci ipsi, contra caliginem a nonnullis historicis offusam, lucem datura. Constantiae, 6. Maii, anno 1651.

RATHOLDVS MORSTEIN,
SS. Th. D. cathed. eccl. Constant. cononicus,
libr. censor episcopalis.

AD
REVERENDISSIMVM ET AMPLISSIMVM DOMINVM,
D O M I N V M

DOMINICVM TSCHVDI,
SACRI MONASTERII MVRENSIS ABBATEM
DIGNISSIMVM, GLORIOSAE STIRPIS AVSTRIACAE,
CONTRA ERRONEOS HISTORIOGRAPHOS SOLI-
DISSIMVM ASSERTOREM.

P. T. M. Z.

HENDECA SYLLABVS.

QUas non ridiculi furor poetæ
Obrutus satuo lyras popello;
Cygnacæ sobolem, deos gemellus
Ex omni catus elicit uicello,
Natus Acrisio maritat auri
Versuta plurima, rapit per undas
Europam Tyrias, louique Tauro
Atiscet concubitu, parit puella
Regem Cretibus: ite nugiuendi
Praecones scelerum; referre praestat
Veras historias, at, heu! perinde
Fallunt historici: Quis Incuborum
Non foetus metuat? parens Vrsi
Bernæ filius extitisse fertur,
Merlinus Stygia creatus umbra,
Conceptus Merouæus e marino,
(Reges Gallia sic suos honorat)
Cum litus genitrix obiret, Vro:
Exportare pedes, facescitote,
Menti historici mæra onusti,
Et uel mythologi inepiores;
Quæ fas credere, posterosque scire
Par est, quæque fidem sumus haeres
Tuto commodat, explicare pulchrum est.
Hæc cura sed enim uetustiorum,
Aevi simplicitas nihil parumæ,
(Non culpamus aui) in acta quondam,
Et fastos vetulis: uidete, quæso,
Quæ regum genitrix, et imperantium

Habs-

HABSBURGI domui incidat charybdes!

Sunt qui de profugo Petro Leonis,
 Quinto rentur abhinc uenire saeculo
 Maiores comitantque principumque,
 Gentis Austriacae: qua, hem, qua isthaec.
 Non rupo, qneat audisse splene?
 Num prosapia celsa Pharamundi,
 Sigherti, licet exulii, nepotes,
 Illustri Theobertus, et sequaces
 Oberti, seriem per indreptam,
 Guntranni genus, alia Marcomiri
 Quondam linea Troia, urbe pulsam,
 Proscriptum penitusque perduellem,
 Visum non alias, nec ante notum
 Priscu Teutonibus, manet Quiritem?
 Nolint hoc superi, nec aequa caelo
 Maiestas atavum: Tenebricosos
 Hos clavi decoru Lauerniones,
 Exactissime praefulum refellis,
 Non per somnia, non opinionum
 Calus naeniolis, olive fontes,
 Archiu satum. Notariorum,
 Grandi sedulus excutis labore,
 Cum radicibus, e latente fundo,
 Tablinas, monumenta, testiumque
 Ablatis reducem uocas cohortem:
 Euerfiae comes ille Vindonissae
 Guntrannus locuples origo gentis
 Abs te scribitur, inde Canzelmus,
 Quo creuit genitore Radeboto,
 Constans indigitatus: hunc secutus
 Wernerus pius, ac dein Otonem
 Wernerus minor, isque liberalem
 Albertum genuit, patrem Rudolphi:
 Post hunc Alsaciae regebat urbes
 Albertus sapiens, ab hoc Rudolphus
 Felix Austriacae domus patrator,
 Aeternam memorandus imperator,
 Contra Sithonii latronis arma,
 Sceptri Teutonici per adnepotes,
 Assertor generosus, arbiterque
 Hoc a progenitore gloriosum
 Succreuit lubar: illigatur isthaec ...
 Heroum serie, quod intuetur
 Seu sol exortens, cadensue, regum.
 Hoc de stirpe ducesque, principesque
 Consens regificum, tbori iugalis
 Nancisci facias. Quis hic Wionum
 Extorres patria, fugaque lapsos
 Occulcabit auos? abs Sifride,
 Subduc te procul, insicete Laza,
 Ex quoscumque iuuant Petri Leones
 Ex delirium amile Auiciorum;
 Te, lectissime praeful audiamus,
 Tu niam solidamque ueritatem.
 Primatuus ad origines recenses.
 Habsburgum nisi condidisset olim
 Wernerus, generis corona magni,
 Te, te, posteritas, nec absque caussis,
 Arcis dixerit esse conditorem,
 Gentis dixerit esse ter beatae
 Tutorem: tibi gratitudo sola,
 Et uirtus, animique magnitudo
 Tantum expressit opus, lubensque credam,
 Sic necdum sacra templa Radeboto

Ad MVROS, prece victus, excitasset,
FERNANDVS Tibi tertius merenti
Lauras conderet, aemulas olympo.

E P O S

IN GLORIOSISSIMAM DOMVM HABSBVRGIACAM.

Quae noua sublimi consurgit uertice moles,
Heroumque domus? Veterinum gloria castris,
Et nomen, Verneret, tibi uilescere corpus?
Floruit innumera cunitorum quod prole, suumque
Vel de Francorum deducis regibus ortum?
Vel Romanorum generoso stemmate fulget?
At nihil ista mouent Vernerum, aut prisca moratur
Nobilitas Altenburgi: sed mente futuri
Praesaga Habsburgi felici collocat arcem
Auspicio. Iouis ales erat: sic facta probarunt.

Est locus Argoiae, merito quem cinctus Apollo
Aegmine Musarum petat, ipso Helicone relicto.
Collis ibi clemente iugo se tollit in altum,
Perpetuis Phoebi radiis lustratus et unde
Liber prospectus paries patet orbi in omnes.
Hinc se diffundunt ridentes gramine campi
Illinc arboribus syluae, uel frugibus arua.
Nec procul Vrga suis piscosis uoluitur undis
Arola sed placido radicem murmure lambit,
Qua se praecipiti saxorum uertice collis
Erigit, atque aditum concisit rupibus arces.

Ergo noui in summo Radeboto cacumine montis
Verneris iussu atque opibus, fundamina castris
Penit et excelsis muris ac turribus ambit,
Nec non et fossis, duplici simul undique uallo
Munit ut hostiles insultus frangat et ausus,
Simpliciu interius structurae habitacula condit,
Ampla tamen, martisque magis cultoribus apia.

Hinc stirpem et nomen soboles Habsburgia iactat.
Hic pietas, hic cana fides et auita locauit
Sedem religio, inuictae constantia mentis,
Atque Astraea tenax recti, sapiensque Minerva,
Craesi diuitiae, regnandi summa potestas,
Hic habuere locum. Restoti cognita mundo est.

Et uelut armatam foecundo uentre cohortem
Troianus profudit equus; sic diuite parauit
Habsburgi illustres Heroas protulit aedes.
Esquis Verneris? Ottones atque Rudolphos?
Albertos? Carlos? Ernestos et Leopoldos?
Fridricos? Ferdinandos? Maxaemilianos?
Et numerare alios longo simul ordine possit?
Pars comites, pars una duces et plurima regum,
Caesareoque nitens diademate turba, DEOque
Vel mitra sacratos cinxit, uel purpura texuit.
Tanta sed Habsburgi nequirit unanimine castris
Concludi proles. Vastis Germania campus,
Pannoniaeque solum et uicina Boemia, sedem
Praebuit, Ausonios et mox inuicit Iberos,
Transmissoque freto, pugnaces arcubus Afros:
Imo nouum, cum deficeret uetus, impiger orbem
Quaefuit, Antipodes adiens saeuatque Moluccas.

(G g)

Felix

GVNTRANNVS, Comes de Altenburg cognomento diues.

Vixit *Gunttramus* saeculo decimo: nempe anno nongentesimo quinquagesimo, ut *Gerardus* de Rhoo histor. Austr. lib. 1. consignauit et colligitur ex ipsius nepotibus, qui, ut infra audies, sub initium saeculi undecimi iam arma et militiam exercebant. Notandum hic obiter, quod *Guilliman*. *Habsburgiac*. lib. 2. de *Altenburgo* tradit. *Altenburgi*, inquit, siue castri *Vindoniensis*, adhuc reliquae paulo supra pontem *Arulae*, dextra fluminis ripa, quo perstringitur. Eius ambitus, quantum ruderis ostendunt, caepax quondam et amplus moeniorumque moles incredibilis, latitudo muri

A quibusdam locis, praefertim secundum amnem, ad pedes sedecim, ouali facie, uti ferme omnia Romanorum castra, quorum in *Helisia* superant uestigia et fundamenta, *Vitoduri*, *Finium*, *Gaudoduri*, *Saloduri*, *Auentici*. Aliquot rusticorum aedes, eodem ambitu et utilae modo includuntur; caetera praevis fructiferarum arborum saecundis coluntur. Ibidem passim numi antiqui, lapidesque Romanis literis insignes, aliaeque uetustatis et praeclari monumenta reperiuntur et quotidie paene eruantur. Haec ille. *Gunttramus* filium reliquit haeredem, nomine *Kanzelinum*.

GENERATIO PRIMA.

KANZELINVS, comes de Altenburg.

DE hoc *Kanzelino*, sicut et de patre *Gunttram*, liber fundationis monasterii nostri *Murensis* expressè testatur his uerbis. *Locus iste, qui inde etc.* Vide originines *coenobii Murcens.* p. 484. At noli, quaevis, indignari, lector. Audisti ab incolis *Murensibus*, liberis alioqui hominibus, *Kanzelinum* fuisse lectum in aduocatam, nec petentem nec cogentem et quidem sub annui census praestatione: at quid hoc aliud fuit, nisi ultro seruituti ianuam aperire? Vbi enim aut quando aduocacia non in dominationem, protectio in iurisdictionem commutata fuisse, aut saltem inclinasse reperitur? Quod illa praefertim tempestate facillime fieri potuit, qua, *Liutolf* duce *Allemanniae* uel contra ipsum patrem *Ottonem* imperatorem rebellante, turbatum ciuilibus bellis et scissum in partes erat *Romanorum* imperium. Vnde suspicari licet, *Kanzelinum*, partim aduocaciae licentia, partim alterius, cui sauebat, principis uoluntate, ex clientibus, quod a se dissentirent, subditos fecisse. Profecto mihi persuadere non possum, quod uir iste, qui tam insigni pietatis exemplo monasterium *Sulzbergense* fundasse legitur, absque omni causa, suo saltem arbitrio, iusta, locum hunc occuparit. Vt ut sit; si quid, ut ea serebant tempora, sorte cupidius actum a *Kanzelino*, nepotum ipsius iustitia et munificentia pridem ita correctum et compensatum nouit orbis

B uniuersus, ut *Habsburgiacae* stirpis bonitati nihil officere queat.

Monumenta *Murensia* quatuor filios tribuunt *Kanzelino*

RADEBOTONEM.

RYDOLTVS.

De quo liber fund haec habet. *Fratre autem eius (Ratebotonis) RYDOLFO, qui cellam Otbnârshelm construxit, dicente, ut diuiderent locum, sicut et alias possessiones suas, et ipso non consentiente, illo autem fortiter insistente, uenit hoc idem RYDOLVS, haec omnia incendio tradidit et praedatus est; quo facto discessit, sed tamen a fratre suo nihil obtinere ualuit.*

LANCELINVM.

WERNHERVM seu *WERNHARIVM.*

De his duobus praecleara extat memoria in instrumento fundationis monasterii nostri *Murensis*, quod ob sui dignitatem hic integrum, sed maiori antiquitatis cura, quam *Guillimannus* in suis *Habsburgiacis* recitandum censui. Id ita sonat.

*Ne qua ingeniorum perniciousa quae ordinis nostri perueriant, uel transcurrentibus aetatibus obliuioni tradantur, praesentis testamenti tam praesentium, quam succedentium generationum memoriae commendamus, qualiter ego, WERNHERVS Strasburgensis episcopus et castri, quod dicitur *Habesburch*, fundator, monasterium in patrimonio meo, in loco, qui *Mure* dicitur, in pago *Argoia*, in comitatu *Rore*, in honore sanctae et indiuiduae trinitatis et sanctae *DEI* genitricis *Mariae* omniumque sanctorum construxi, quod titulo beati *Martini* episcopi in perpetuum dicam, cui praedia, quae hereditario iure mihi contigerant, per manum germani fratris mei*
(G 2) 2 Lan-

Lancelini, qui, utpote militiae cingulo praeditus, defensor patrimonii mei existerat, cum legitima possessione uillarum, familiarum, agrorum, silvarum, pratorum, montium, omniumque appendicium contraxisset. Statuimus etiam, ut fratres inibi, sub monachica uita, secundum regulam beati Benedicti degentes, abbatem sibi libera electione, siue de sua, siue de alia congregatione praestituant. Quod si in eligendo quandoque, quod DEVS abnuat, fratres discordes fuerint, pars sanioris consilii quem elegerit unanimiter omnes obtineant, qui non superfluitate, uel morum improbitate, seu tyrannica dominatione dissipare, sed prouida ordinatione et industri sagacitate res monasterii, ut fidelis dispensatione, studeas disponere. Nec cuiquam in beneficium, sed pro legitimo reditu praestare praesumat. Ipse autem abbas, communicato fratrum consilio, aduocatum de mea posteritate, quae praefato castro Habesburch dominetur, qui maior natu fuerit, tali conditione eligat, ut, si quae oppressiones intolerabiles monasterio intulerit et inde secundo et tertio communitum, incorrigibilis extiterit, eo abiectio, alius de eadem progenie, qui in eodem si castro Habesburch, sine contradictione subrogetur, hoc adiecto, ut si masculinus sexus in nostra generatione defecerit, mulier eiusdem generis, quae eidem castro Habesburch hereditario iure praefideat, aduocatum a manu abbatis suscipiat, quam aduocati aemulatioque ab rege, neque alia persona, nisi a solo abbate, cuiquam suscipere liceat. Et si quis aliter ad eam accesserit, ipsa, quam illicito usurpauerat, omni modo priuetur. Porro nec ipse abbas, eandem aduocati, ut beneficium, sed ut quandam commendationem et monasterii tuitionem cuiquam committat. Sed nec ipse, qui praestitutus fuerit aduocatus, quidquam de rebus monasterii, siue in fundo, siue in mancipio, siue de ipsa aduocacia, cuiquam praestare audeat. Ad ampliorem etiam eiusdem monasterii honorem et utilitatem, perpetua lege sancimus, ut si quis de nostris ministerialibus cuiusque sexus, quidquam de rebus suis, siue in agro, siue in mancipio, sanus aut in aegritudine positus, illuc dare uoluerit, sine manu, sine respectu domini sui, siue cuiuslibet personae reclamatione, libera hoc faciat facultate et quod tradiderit postmodum, nec dominus, uel coniunx, aut filius aut filia, aut quicumque aliquo modo abalienare praesumat. Minor autem familia eiusdem monasterii et familia dominorum, qui castro Habesburch praesident, eodem iure ac eadem lege et sua teneant et pensum seruitutis reddant. Si quidem huic nostrae conscriptioni aliqua temeritate contraire minus fuerit, eum uinculo anathematis innodatum usque ad conuictam satisfactionem pontificali auctoritate damnamus, scilicet

quoque nostri impressione hanc cartam, ut quod continetur atum permaneat, signamus. Anno ab incarnatione domini millesimo uigesimo septimo, millesimo decimo, regnante Conrado imperatore augusto scripta sunt haec.

(L.S.)

Atque hic, ut recte subnectit Guiliannus Habsburg. lib. 4. cap. 3. Habsburgi auctor, haec origo uera certa, et deinceps qui Vindonifenses se se primo comites, aut Alenburghenses nominauerant, postremo omnes se Habsburgienses dixerunt, Habsburgiensiumque inde et Austricorum toto terrarum orbe fama et gloria. De insignibus gentis Habsburgicae C. Cantor Turegi in panegyrico carmine ad Rudolphum Habsburgium regem Romanorum, quod suo loco integrum ponemus, ita cecinit.

*Tu comes in clypeo tuleras insigne leonis,
Quem uelut ad pugnam disento corpore
ponu.*

Cui concordant antiquiora monasterii nostri Murenfis sigilla, aliaque monumenta. Ad colorem quod spectat; eredo ego, nisi aliud monstraret, semper fuisse leonem purpurei, clypeum aurei coloris. Illud quaeri potest, an isthaec insignia simul eum Habsburgi castro sint nata et ab eius conditore Verno, uel fratre Radebotone primitus assumpta, an uero sint uetera comitum de Alenburgh et in Habsburgienses duntaxat translata? Mihi uerosimilius uidetur, esse uetera: neque enim subest ratio, quare Habsburgienses comites maiorum suorum, se tam illustri familiae insignia prorsus abiecerint, uel, si Habsburgo noua confluxerunt, saltem ueteribus, ut fieri solet, non coniunxerint. Dimidiato Leoni, qui supra galeam assurgit, plerique pinnulas pauonis adpingunt, sed Aegidius Tschudius libro de armis nobilium familiarum, quae olim in Heluetia sedem habuerunt, asserit, non pinnulas pauonis antiquitas, sed nolis fuisse.

ENimvero de Verno seu Wernbario Strasburgensi episcopo monasterii Murenfis fundatore difficilis admodum atque perplexus nodus restat dissoluendus. In libro fundacionis legimus, ipsum quandoque appellari fratrem Itae Lotharingae, quam Radeboto comes, ut mox dicitur, uxorem habuerat.

rat. Mirum profecto: nam idem Wern-A
harius alio in loco uocatur parens
Wernharii comitis de Habsburg: ita
enim habetur in diplomate Henrici
quarti imperatoris, alibi describendo. *In*
regno nostro regulare quoddam monasteri-
um situm est, quod Mure nuncupatum est,
quod tempore Conradus imperatoris in hono-
rem sancti Martini episcopi constructum
et honorifice DEO dicatum est, a Wern-
hario Straburgensi episcopo, parente scilicet
Wernharii comitis de Habsburg. Quod
si ergo Wernharius episcopus Itae fra-
ter et Lotharingus, quomodo parens
Wernharii et Habsburgiacus? Non de-
fuere, qui opinarentur, duos Wernha-
rios ecclesiae Argentinenfis praesedis-
se, Lotharingum alterum et alterum Habs-
burgiacum genere, idque ostendi posse
ex monumentis Murenfis: sed longi-
us aberrarunt isti. Nam, esto quidem,
duo Wernharii dictam sedem aliquan-
do gubernarint, monumenta tamen
Murenfis unicum duntaxat agnoscunt
et produunt: ubicunque enim in his de
Wernhario episcopo Straburgensi fit
mentio, ea certe non est de alio, quam
de monasterio fundatore, qui unicus fuit
hoc nomine: at uero hunc minime stirpe
Lotharingum, ac Itae fratrem, sed Rade-
botonis Altenburgi comitis et Habs-
burgiacum, imo Habsburgiacae gentis
conditorem extitisse, testimonium ex
ipsomet audiuius in supra posito fun-
dationis instrumento, cuius initium. *Ne*
qua ingeniorum perniciacia etc. Deinde
Wernharius ibidem Germanum fra-
trem suum ait esse Lancelinum, cum ta-
men genealogiae scriptor, quam infra
ponemus, inter fratres Itae Lotharin-
gae, nec Lancelinum, imo nec ipsum
Wernharium numeret. *Theodricus*, in-
quit *et Chunus comes de Rinsfelden fratres*
fuerunt: horum soror fuit Ita comitissa de
Habsburg, reparatrix huius Murenfis coe-
nobii. Dicitur autem Ita comitissa de
Habsburg, quod Radebotoni Altenburgi
primum, ac postmodum etiam Habsbur-
gi comiti matrimonio fuerit iuncta.

Erat enim Radeboto frater Wernharii
Argentinenfis episcopi, cuius iussu at-
que opibus arcem Habsburg condidit et
inde quoque familiae nomen dedit.
Quae cum ita sint: neque tamen erro-
ris arguendus est auctor libri fundatio-
nis, quod Wernharium episcopum Itae
fratrem appellauerit: non enim eos
tantum fratres uocamus, qui eodem pa-
tre uel matre, uel utroque parente nati
sunt, sed etiam fratrum filios, qui pro-
prie patruales. Velleius Paterc. lib. 2.
circa eadem tempora, inquit, duo Metelli
fratres uno die triumpharunt, cum tamen
hi Metelli patruales, non germani fra-
tres fuerint. In sacris literis Abraham

et Loth fratres sunt dicti, item Laban et
Iacob, cum esset Abraham patruus Loth,
Laban auunculus Iacob. Ex D. Augu-
stino in cap. 7. euangel. Ioan. et D. Hie-
ron. aduersus Heluid. Cicero fratrem
pro sororis marito usurpauit, pro do-
mo sua, et de respon. Arusp. Quin
imo et soror fratris nomine quando-
que accipitur, ut apud Modestinum de
pact. Tres, inquit, fratres, Titius, Ma-
cius, et Seia, communem haereditatem in-
ter se diuiserunt; et paulo post. Sed pos-
tea duo de fratribus, id est, Maenius et
Seia. Proxime ad nostram mentem
Festus uxorem fratris fratram nuncu-
pauit. Quidni ergo Wernharius Itae
frater, quando Ita Wernharii frater?
Admodum solennis est hodie mos apud
Germanos, maxime nobiliores, ut ma-
ritus uxoris, et uicissim uxor, mariti
fratres ac sorores pro suis agnoscant
atque appellent. Pari modo, cum au-
dis in instrumento Henrici quarti im-
peratoris, Wernharium Straburgensem
episcopum dici parentem Wernharii
comitis de Habsburg, scias parentem
positum pro consanguineo, noto nunc
quoque et uulgato Gallis, Italis, Hispan-
is intellectu: ita quoque auunculus
pro quocunque propinquo, patruo et-
iam, ut Guilliman. Habsburg. lib. 5. cap.
3. ad idem instrumentum in margine an-
notauit. Sic passim in libris feudor.
parentes intelliguntur eiusdem gentis,
eius Geshlechis et inuicem quoquo
modo coniuncti. Fuit autem Wernha-
rius episcopus, patruus alterius
Wernharii, in iam dicto instrumento
nominati titulo comitis de Habsburg.
Huius autem uerus a thoro parens ex-
stitit Radeboto, ut non tantum ex genea-
logia fundatorum, uerum etiam ex li-
bro fundationis perspicue doceatur.
Sic enim genealogia. Ita de Habsburg
genius VVernherum comitem &c. et li-
ber fundat. Interea uero mortuo comite
Radeboto, corpus eius translatum est huc
ac sepultum ante altare sanctae crucis:
post cuius obitum filius eius Otto, et Alber-
tus, et VVernharius diuiserunt sibi locum
istum, prout eis placuerat. Et paucis in-
teriectis. Post cuius (Reginoldi) depo-
sitionem, VVernharius comes, filius Rade-
botonis, qui tunc sibi penitus locum uen-
dicauerat, &c. Denique Wernharium
duela uxore liberos suscepisse, eaque
defuncta, sacris iniciatum, et Argenti-
nensem episcopum deinceps factum,
fabulae propius est et iis connumeran-
dum, de quibus scriptor libri fund. in
haec uerba. Qui autem affirmant, quod
episcopus Wernharius construxerit eccle-
siam, (loquitur de ecclesia, quam supe-
riorem uocamus,) penitus falluntur: quia
nullus inuentus est, qui dixerit, se illam in
hoc

hoc loco inquam vidisse; sed et alia multa A
narrantur de eo, quae falsa esse comprobantur. Haec ille. Quod si quis capillum promittere et ariolari uellet, dicere posset, cum Kanzelino plures uxores ab autoribus assignentur, ex prima procreatum esse Radebotonem, ex una lequentium VVernarium episcopum Argentinensem, hancque a morte Kanzelini, quam Guillimannus lib. 4. in annum Christi CM.XCVI. confert, cum tenerae admodum aetatis esset VVernarius, nupuisse patri Itae Lotharingicae, ita ut Itae frater non Germanus, sed uterinus fuerit VVernarius, nec ullum impedimentum consanguinitatis uel affinitatis intercesserit, quin Itam hanc Germanus frater VVernarii, eodem scilicet patre natus, Radeboto sibi postea iustis nuptiis iungere potuerit. Sane cum actarius noster ait: *ad hoc consitemur* C
Chuno fratrem suum de matre elegerunt, coniiciendi praebet causam, Chunonem non Itae duntaxat, sed etiam VVernarii fratrem fuisse uterinum, et Itae matrem trium maritorum fuisse uxorem, Kanzelini puta Altenburgensis, Friderici Lotharingi, ut putat Guillimannus, qui Itam et Theodricum procreauerit, ac denique eius, a quo Chuno sit prognatus.

GENERATIO. SECVNDA.

RADEBOTO, Comes de Altenburg, primus de Habsburg, cognomento constans.

Liber foundationis monasterii Murenensis de Radebotone, praeter ea, quae supra attigimus, haec pluribus narrat. *Morte (Kanzelini) audita &c.* uide origines coenob. Murenf. p. 402. c. Et infra *Idem uero Radeboto &c.* uid. p. 404. b. usque *confissam et regantur.* Et paucis interiectis prosequitur de Reginboldo et Ita comitissa Radebotonis coniuge. *Coepit deinde uir uenerandus Reginboldus cellam ordinare et construere &c.* uid. pag. 406. g. Ac paulo post. *Construxit etiam hanc capellam sancti Michaelis &c.* uid. pag. 407. g. usque dando. Hus usque liber foundationis.

Ab VVernhero etiam Strasburgensi episcopo asserit Aegidius Tschvdi in suo chronico, ducentos operarios continue fuisse habitos, ut monasterii structura tanto celerius surgeret. Hinc decipi uidetur Guillimannus, dum Habsburg. lib. 4. cap. 3. ait: Itam ex hac uita migrasse A. D. N. M. XXXVI. X. Kal. Augusti. Quippe cum Reginboldus, uti superius ipsemet annotauit, et cum eo annales

Eremiti in Embricio abbate, fuerit ad constituendum Muri monasterium destinatus eodem hoc anno, uerum non nisi iam magnam partem elapso, quod Embricius, qui Reginboldum huc direxit, primum nono Calend. Mart. eiusdem anni regimen inierit heremitarum monasterii, secundum dictos annales in Virando abbate prope finem. Inde perspicuum redditur, ab Reginboldo tempore illo, quod inter eius aduentum atque obitum Itae supererat, ualde modico, uix monasterii rudimenta poni, nedum habitamenta monachis, aliaque aedificia construi potuisse; multo minus expediri caetera, quae simul ab auctore libri fundat. de eo supra copiosius enarrantur. Quomodo ergo ipsi in his omnibus Ita auxilium atque suppetias suas praestitit, si hoc anno, et quidem mense Iulio defuncta, et illa non facta, imo neque fieri potuerunt? Sane Reginboldum, quoad uixit, laborasse ac desudasse in extractione monasterii, argumento est, quod multa sint a Burcardo successore ac Vencione monacho, quae imperfecta repererunt, in aedificiis absoluta, et ecclesia monasterii, ut breui audiemus, primum consecrata A. D. N. M. LXIV. qui est tricesimus octauus ab aduentu Reginboldi.

D Cui proinde ut ope sua in cunctis adesse potuerit Ita comitissa, asserendum est quandocumque tandem decesserit, quod ignorare me fateor, saltem hoc minime anno id contigisse. Menssem et diem ex Eremitibus assignatum recipio, sed anni alterius. Illud constat, fuisse Muram sepulchram, in aede sacra, ante aram sanctae crucis. Eodem a morte delatus Radeboto comes, Itae maritus, pari tumulo reconditur. Ita enim liber fund. *Interea uero mortuo comite Radeboto, corpus eius translatum est huc ac sepulchrum ante altare sanctae crucis.* Desit esse iuxta Guillimanni sententiam loco praeaddueto A. D. N. M. XXVII. nono Calend. Aprilis. Ad annum quod attinet, fides esto penes ipsum, dies autem in necrologio nostro expressum notatur alius, nempe tricesimus, et quidem mensis Iunii.

De filiis Radebotonis in eodem lib. fund. ista haec memorantur. *Post cuius (Radebotonis) obitum, filius eius Otto et Albertus et Wernarius diuiserunt sibi locum istum, prout eis placuerat. Post multos autem dies occisus est Otto comes ab Eremita quodam uulste, sepultus est in Argentina ciuitate ante altare sancti Laurentii, pro cuius anima dedit huc comes Wernarius frater eius praedium suum, quod habuit ad Chunsach: frater quoque Adelbertus cum moriturus esset ad H-*
nigro

nigra remisit tertiam partem suam, quamA possederat in loco isto, et sic defunctus est. Cuius corpus huc delatum positum est in sepulchrum patris sui Radebotonis, cum cuius corpore etiam venit candelabrum istud magnum huc et fericum pallium, quod in scriptis dictis iacet diuisum super altare sanctae Mariae. Habuit Radebotonem etiam filiam nomine Richenzam, de qua auctor genealogiae fundatorum monasterii Murenfis sic meminit. ITA DE HABSBVRG genuit WERNHERVM comitem, et RICHENZAM sororem eius de LENZBURG. Et liber fundat. Comitissa RICHENZA de LENZBURG, soror comitis WERNHARII de HABSBVRG.

Anno millesimo quinquagesimo primo Vlticus comes de Lenzburg et Baden, ubi is plerumque habitare solebat, Richenzam duxit uxorem, ex qua suscepit liberi, Arnoldus, Chuno et Wernherus comes de Baden. Arnoldo filia fuit Richenza de Chiburg, frater autem Vltici comitis etiam Arnoldus nomine, qui Lenzburg degebat, obiit anno millesimo, sexagesimo, relicto filio decenni Rudolfo, cuius tutelam gerebat Vlticus, genuit autem Rudolfus Hunbertum, Vdalricum, Arnoldum, Rudolfum, et sorores eorum, atque anno millesimo octogesimo quinto, mense MaioD uiuere desit. Caeterum Richenza de Lenzburg ante maritum suum Vlticum, qui anno millesimo octogesimo primo decessit, ex hac uita migravit, et in monasterio nostro Murenfi, ut haecenus creditur, ramulo maiorum suorum fuit recondita. Illud sine constet, quod, cum uiuere, sacrum hunc locum praecipue semper amore prosecuta, doaisE minime contemnendis coluerit. Nam inter alia calicem aureum pretiosissimis lapidibus et gemmis ornatum, et duas argenteas cruces S. Martino obtulit. Quae omnia exacte cognoscimus, partim ex genealogia fundatorum et libro fundationis, partim ex monumentis collegii nobilium uirginum in Schottenis, cuius etiam aduocatus extiterat Arnoldus comes de Baden. Guillimanus Habsb. lib. 4. cap. 3. pag. 142. Vlticum Richenzae maritum, Vltici comitis de Lenzburg, cognomento diuitis, filium, et p. 145. nepotem facit, nec non filios Rudolphi eidem Vltico patruo attribuit, quod pag. 177. etiam repetit, et duos alios errores adnectit, scilicet, Vlticum anno millesimo octogesimoC quarto, et ante Richenzam uxorem e uinis esse subtrahum.

Radeboti in fastis Murenfis constanti cognomento decoratur; credo non tantum propter instatum animi robur et singularem in re militari fortitudinem, sed multo magis ob perseue-

rantem in cultu diuino augendo zelum atque feruorem. Nam ubi primum, itae coniugis et Wernberi fratris persuasu, possessionibus, quas minus tuto tenuissimidebatur, renuntiavit, easque Deo consecrauit, illico mutatus in uirum alterum, nullam studium intermisit, nullique labori uel impense pepercit, quocitius Muri monasterium exedificaret, et uiris admodum religiosis, tebusque necessariis, ac praesertim apostolicae sedis priuilegio et libertate stabiliret.

GENERATIO TERTIA.

WERNHERVS,

siue Wernharius I. comes de Habsburg cognomento pius.

QVam iuste Wernharius pii cognomen- tum sit adeptus, facile est intelligere ex iis, quae liber fund. prolixus de ipso in haec uerba commemorat. *Igitur Reginoldus, per cuncta laudabilis uir, cum monasterium perfecisset pene usque dum dedicari debuisset, fratris quoque ex quadam parte appo- fuisse, die suae uocationis superueniente defunctus est, uero lapidi, id est Christo, in aeterna struere pro suis iussu et magnis laboribus, ut credimus, perenniter conuictus amen. Transiit autem idibus Iulii, Henrici III. imperatoris temporibus: sepultus est in monasterio ipso in summa parte anguli dexterarum absidum. Post cuius depositionem Wernharius comes filius Radebotonis, qui tunc sibi penitus locum uendicauerat, pergens cum fratribus quibusdam, qui huc congregati fuerant, ad cellam heremitarum, obtinuit ab abbate Hettmanno, ut huc alius praepositus pro eo mitteretur, id est Burkardus ualde reuerendus uir, qui erat natus de Gossowa, ad Heremitas autem a puero nutritus. Quicum huc uenisset, quidquid in monasterio adhuc inperfectum inuenit, scilicet parimentum, ac introitus cum cemento murum liniendo et fenestras et laquearias perpetrando et apponendo et alia multa perfecit et complexis et libror, qui nondum perscripti fuerant, perfecit, id est gradale unum et librum, qui incipit cum uita sancti Vdalrici, sed et alios fecit scribi et quantum boni potuit facere in omnibus iussit et compleuit. Emit etiam praedia quaedam, id est ad Altkon, ad Brunzell, ad Vinbussen, ad Reinfridzell. Tunc Wernharius comes et idem Burkardus praepositus congregauerunt frumentum et uinum et carnes et omnia quae necessaria erant et aduocauerunt episcopum et fecerunt dedicari hanc basilicam V. Id. Octob. feria secunda, lu-*

na XXVI. a Rinaldo Constantiensis episcopo-A
 po, anno dominicæ incarnationis MLXIV.
 indic. secunda Anno decem nouennalis
 circuli primo, bissextilique anno primo con-
 currentibus, Wernhario comite, Burkar-
 do præposito cum aliis plurimis nobilibus
 uiris et sociis coram astantibus. De-
 dicauit est autem hæc basilica in honore do-
 mini nostri Iesu Christi: deinde in honore
 sanctissimi Martini Turonorum episcopi.
 Continentur autem in isto altari reliquie
 eiusdem sancti Martini, Brictii, Syluestri,
 Stephani papæ, sancti Vdalrici episcopi,
 Galli, Mogi, Ostmari. In ipsa autem de-
 dicationis die manifestata et collata ac con-
 firmata et data sunt a Wernhario comite
 super altare sancti Martini omnia prædia,
 quæ dominus Reginboldus huc emittit aut
 acquisiuit, siue quæ ex aliorum donationi-
 bus collata sunt, cum dote et decima prioris
 ecclesiæ, quam ipse pater uenerandus Re-
 ginboldus cum monachis antea destruxit,
 ac episcopi legitimo bono confirmata cum
 ministro et seruis et ancillis ac famulis et
 omnibus ad hæc pertinentibus. Quorum
 prædiorum summam hic describimus,
 quantum adhuc posterorum solertia memi-
 nit, uel quantum in scripturis haberetur, aut
 quæ Epopo eiusdem comitis clericus mani-
 festauit. Prædia ista sunt. Ille locus
 Mura cum omnibus iustitiis et constitutio-
 nibus legitimis ad se pertinentibus: quam-
 uis idem comes Wernharius noluerit pos-
 se de dimittere suam partem loci istius,
 quam sibi primitus uendiderat, nec alia
 prædia pro ea accipere. Deinde Talwil
 et Zelingen, Pellikon, Vßro, Walaboech,
 Teuzelingen, Asebach, Suerzenbach, Are-
 floer, Althufeln, Birchi, Gruti, Hermens-
 wil, Winterwil, Vinsle, Marcbimus, Goe-
 lichouen, Wolen, Wil, Rordorf, Obrunbork,
 Brugge, Biralophon, Boellikon, Burwil,
 Gelwil, Zuilare, Brunwil, Regenfridwil,
 Gersfor, per totum Marzanden, Stallikon,
 Terzbak. Si plus sit confirmatum uel
 datum huc in dedicatione, non potuimus
 uerius inuestigare: sed hoc uerum est et-
 iam, quod decimas omnium ecclesiarum, pe-
 ne usque ad Windisso sitarum, eis suumum
 nos antea accipiebamus. In istis autem lo-
 cis quid et quantum huc delegatum sit pos-
 se dicemus, nunc autem qualiter iste lo-
 cus abbatem uel libertatem consecutus sit,
 explicandum est. Abbate Hermanno
 mortuo, timens Wernharius comes quod
 fratres de Heremiti uellem postea aliquid,
 uel potestatem habere in istum locum, con-
 silio habito, electus est a fratribus ipse Bur-
 kardus in abbatem: hic fuit primus abbas
 istius loci, cumque factus fuisset abbas, sicut
 antea facere consuevit, ita et tunc fecit, lo-
 cum in omnibus uolendo ac confirmando et
 regularem uitam fratres instituendo,
 ipsamque congregationem augendo. Qui
 cum septem annis et aliquid plus huius loco

præfisset, Idibus Ianuarii feliciter recessit a
 sæculo, sepultusque est ante monasterium
 istud, sicut ipse rogauerat, ut in dominicis
 diebus fratres cum processione sepulcrum
 eius circumirent. Post cuius obitum mansit
 locus iste duobus annis sine abbate, quia
 Wenclo frater nostræ congregationis peti-
 tit hoc a comite usque dum ipse perieret
 claustrum. Quod postquam compleuit,
 elegerunt fratres Vdalricum, quendam
 Disertimensis monasterii monachum, in ab-
 batem, qui ibi, id est, ad Disertimensis clau-
 strum præpositus fuit. Qui cum constitutus
 esset, non tamen benedictus ad abbatem,
 coepit secundum priorem conuersationem
 suam non tam regulariter uiuere, sicut de-
 cebat, sed fratres dimittere secundum su-
 um libitum unumquemque agere. Coni-
 git uero interim, ut fratres de cella sancti
 Blasii, quæ antea uocabatur Alba, de summo
 qui præterfuit, mutarent suam priorem
 consuetudinem, quæ ibi docta ab Heremiti
 erat, et se transferrent ad Frußuariensem
 consuetudinem, audiens quæ comes Wern-
 harius multa inde laudabilia, hinc autem,
 id est, ab isto loco multa quæ sibi displice-
 bant, cogitare coepit, ut et hic faceret illam
 consuetudinem, uocauitque eundem Vdal-
 ricum nomine monachum, qui sub nomine
 abbat, quamuis non esset benedictus, iam
 multis annis præfuit, dixitque ei ac con-
 siliatus est, ut et ipse illuc pergeret et duceret
 secum de fratribus quos uellet, ut ibi
 discerent illam consuetudinem et hic custo-
 dirent. Ille uolens acquiescere tali consilio,
 timens illam consuetudinem, dimisit
 abbatiam et omnem potestatem, quam hic
 habebat, tradiditque in manus eius ac re-
 uersus est in locum suum, unde prius huc
 uenerat, id est, Disertimensis monasterium.
 Sic ipse comes pergens ad supradictam cel-
 lam albam obtinuit ab abbate illo, qui uo-
 cabatur Giselbertus, ut mitteret huc fratres
 suos, quorum nomina sunt nomina. Ruprecht,
 qui postea factus est hic abbas. Oprecht.
 Heimrad, Rikfrid. Tamen antequam huc uenirent
 ipsi fratres, rogati prædicti comitis uenerunt
 huc duo abbates, id est, Willelberd Hirs-
 faugiae abbas, (fuit is S. Willelmi Helmus,
 ut constat ex Trithemii Chronico Hirs-
 faugienfi,) et Sigfridus de Schaf-
 husen et inspexerunt locum, placuitque eis
 satis bene locus iste, reuerſique ad eundem
 comitem monuerunt eum, ut pro salute
 animæ suæ dimitteret locum liberum, ac
 rusticos et ministros suos separaret a cella:
 nam quod modo est cella, adhuc erat nicus.
 Quos ille benigne ac prudenter in hoc audiuit,
 dixitque eis, ut ipsi componerent et
 dicerent charitatem libertatis, secundum
 quod optimum et utilissimum fore scirent,
 ut ipse eam postea coram rege et principibus
 ac populo corroboraret et confirmaret.
 Quod cum perfecissent, congregatis princi-
 pibus suis ac ministris uenit hic in uigilia
 Jun-

sancti Martini una cum Giselferto abba-
te de cella sancti Blasii et fratribus illis,
quos supra nominauerunt, et eisdem abba-
tibus, aliis quoque principibus, id est, Ru-
dolfo de Tierstein, nec non Burcardo
comite de Nellenburg, multisque aliis
tam liberis quam seruis, fuitque hic eun-
dem festum diem, et post festum accessit ad
primare altare et dimisit locum liberum
penitus ac perfecte, ut nullus posterorum
suorum vel haereditum possit ullam ratio-
nem habere vel excogitare ad istum locum,
tradiditque domino Deo, sanctae Mariae,
sancto Petro, sancto Martino, in conspectu
principum, quos supra diximus, et in con-
spectu ministrorum ac seruorum, tam suo-
rum, quam ecclesiae istius, iussitque reci-
tari eandem chartam libertatis. Quae
cum perfecta esset, et populo exposita, ipse
accepit eam et commendauit in potestatem
Giselferti abbatis ac fratrum eius, qui
hic designati fuerant, ut ipsi seruarent et
custodirent et tractarent locum et omnia
pertinentia ad eum taliter, qualiter uolu-
issent domino Deo in die iudicii rationem
reddere. Quae charta quia adhuc in
promtu est, non est necesse hic eam scribere,
qui uelit accipias et legat, quia et pos-
se ipse comes cum petitione fratrum in
ea aliquid mutauit, et ipse quoque in ipsa
conscriptione fecit subtrahi de praedictis,
quae in dedicatione huc tradidit et dimisit.
Postea ergo monuit idem comes seruos ec-
clesiae ut indicarent sibi, cuius ecclesiae
liberae ius uoluissent habere, at illi elegerunt
ius ecclesiae de Lucerna. Quod ille
eis statim benigne concessit, iussitque fra-
tribus, ut eligerent sibi aduocatum quem-
cunque uellent. Iussit deinde liberos et
omnem suppellectilem monasterii super ta-
pete ponere ante altare interrogauitque
fratres, qui sub anteriori consuetudine hic
fuerunt, si uellent obedire fratribus, quos
ipse huc adduxit. Quorum cum quidam
resisterent et contradicerent, dixit eis, ut
aut obedirent eis, aut hinc discederent et
fuerent istos quiete uiuere: et sic commen-
datis omnibus rebus monasterii infra et
extra fratribus, qui huc de cella alba ue-
nerant, ab altari discessum est. Haec au-
tem omnia facta sunt anno M. LXXXII.
dominicae incarnationis, indict. quinta.
De prioribus ergo fratribus, qui hic fue-
rant, quidam discesserunt, quidam autem
remanferunt. Fratres autem, qui huc
uenerunt, praeposuerunt sibi Rupertum ad
priorem, ac disiunxerunt et separauerunt
russicos et ministris comitis VVernberi ac
cella ipsa, VVerubario fideliter eos in hoc
adiuante, aut mutantes praedia ec-
clesiae cum ministris comitis VVerubarii, aut
russicos praedictae ecclesiae praepomentes,
ordinaueruntque cellam et istos nostras
res maximas agros, sicut modo sunt.
VVernherus autem comes pro sua tertia

parte uici accepit in suam potestatem Goe-
lickon et Walfeswil. Rupertus uero
prior, cum uoluisset benedici ad abbatem,
restitit ei abbas Giselfertus dicens, quod
sub sua cum uoluisset esse locum, fecit hic,
quidquid uoluit, aut huc mittendo fratres
suos, aut hinc alios tollendo. Eo etiam
tempore misit huc suos exteriores fratres
cum sororibus, de qua consuetudine etiam
adhuc adsunt. Consilio autem into omnis
congregatio elegerunt sibi esse aduocatum,
secundum scita priuilegii, Lutolfum, pa-
trem Lutolfi de Regensperg et Ottonis,
commendaueruntque illi locum et omnia ad
illam pertinentia. Qui cum paruo tempo-
re in hoc loco praefectus propter bellum, quod
fuit inter Wertherum comitem et eius
nepotes de Lenzburg, dimisit aduocatum,
monuitque fratres, ut sibi alium aduoca-
tum prouiderent. Illi iterum alium sibi
acceserunt in aduocatum, scilicet Rich-
vvinum de Assleka (melius Russleka, uulgo
Rüßel, ut recte aduertit Stumpffus
Chron. lib. 7. cap. 9.) Rupertus uero mo-
nachus cum triennium hic secessit in pri-
oris nomine, iussit eiusdem sui abbatis Gi-
selferti discessit hinc et rediit in suum clau-
strum. Fratres autem, qui hic fuerant,
dicentes locum esse liberum, hic debere esse
abbatem, rogauerunt saepe dictum comi-
tem, ut adiuuaret eos, quatenus possent
ipsimet habere abbatem. Cuius obsecra-
tioni uenit huc tunc Lutfridus a cella sancti Bla-
sii. Hic fuit secundus abbas istius loci uir
ualde religiosus ac monasticae uitae insti-
tutor probatissimus. Richvvinus itaque
aduocatus cum non posset admodum tueri
locum, fratres autem saepissime Wernhe-
ro comiti suas causas ac necessitates con-
quererentur, cum non posset eorum ferre
instantiam, poenitusisset quoque cum locum
a se ita penitus separasse, tam hortatu et ro-
gau fratrum, quam etiam sua uoluntate,
dedit praedium quoddam, quod uocatur
Swarzzenberg, eidem Richvvino, receptis-
que ab eo aduocatum in suam potestatem.
Deinde cum ad nullam Ottingen conuenis-
sent pene cuncti comprouinciales princi-
pes, uenit illuc cum Lutfrido abbate ac
eius quibusdam monachis, constituitque
ibidem ac firmavit in conspectu omnium,
ut qui senior sit in filiis suis aduocatum
ab abbate accipiat, non pro aliquo proprio
iure uel hereditate, sed secundum scita pri-
uilegii cuncta accipiat, cuncta faciat, cun-
cta defendat. Cuiusque hoc firmasset, com-
mendauit idem comes locum et omnia ad
eum pertinentia in manus cuiusdam nobi-
lis uiri, nomine Eghardi de Chufnach ca-
stello quodam, quod est iuxta Turricinum
locum, ut ipse omnia super altare sancti
Petri Romae traderet eo passus singulis
annis circa medium, quadragesimae au-
reus nummus, qui duos nummos et dimi-
dum monetae de Thurego appendat, per-

fuluatur. Qui cum ad Romam uenisset, A nefcio quid causae extiterit, quod non potuit adire papam, sed ipse omnia sicut sibi commendatum fuit, impleuit, ac censum persoluit, intinuitque cancella rite ac perfecte cardinalibus, qui tunc Romae fuerunt. Cumque hoc audissent, gauisi sunt ualde, scripseruntque chartam libertatis, et miserunt huc, quae ita se habet.

In nomine patris et filii et Spiritus sancti. Nos cardinales Romanae ecclesiae notum facimus omnibus Christi fidelibus. Quod egregius comes Wernharius de Habsburg cum uxore et filiis suis monasterium, quod Mure dicitur, in honore sancti Martini constructum, de iuris sui ditione in ius sedis apostolicae euancipauit, ipsamque cum omnibus ad hoc pertinentibus per manus Eghardi nobilis uiri super altare beati Petri, ut moris est, legitime contradidit, uidebatur pro redemptione peccatorum suorum et uxoris suae Regulindae et filiorum paruumque omnium. Ea autem condicione praedictus comes hanc traditionem fecit, ut idem monasterium sub ditione et in defensione sedis apostolicae maneat in perpetuum, omni ea libertate, qua et alia huiusmodi libera sunt monasteria, ita tamen ut singulis annis deinceps aureus denarius in tributum de eodem monasterio apostolicae sedi persoluantur. Hoc factum est nonis Februarii per comitem Wernharium in manus praedicti nobilis uiri Eghardi: astantibus uiris nobilibus Vdalrico comite fratribusque eis Arnolfo et Rudolfo aliisque quam pluribus. Eo quidem pacto facta est haec donatio et traditio, ut iam dictus Eghardus petitionem praedicti comitis adimpleret, et eandem traditionem, quam scribi fecerat, super altare sancti Petri, quod et factum est, poneret. Notificauimus autem omnibus, ut nullus iniquum temerario ausu hoc donum audiat contraire, quod si, quod absit, emerit, quiaquis ille sit, super se omnipotentis Dei iram sentiat, et perpetuo beati Petri et nostrae maledictionem. E contrario suauitibus et uolentibus per auctoritatem beati Petri datam diuinius mandauimus perpetuam benedictionem, amen.

Sic igitur libertati redditus ac confirmatus est ille locus ab ipso Wernhario comite, et a diuinae memoriae Luitfrido abbate ad regularem uitam perfecte ac decenter ordinatus est. Sed cum ipsi prudentissimi uiri cum suo regimine locum pacatissimum redderent, ben immatura morte, ipse comes Wernharius praeventus, III. Idus Nouembris vitae finem fortitus est anno M. LXXXVI. dominicae incarnationis. Haecenus liber foundationis, qui Wernharius etiam duos filios tribuit. Ottonem et Adelbertum, de quibus mox dicemus. Genealogia fundatorum et-

iam filium his uerbis. Wernharius genuit Ottonem et Itam de Tierstein.

GENERATIO QUARTA.

O T T O,
Comes de Habsburg, cognomen-
to doctus.

DE Ottone liber foundationis continuata serie supra enarratis ista subnechit. Filius eius (Wernharii comitis defuncti) nomine Otto in aduocatum pro eo constitutus est, statimque in sequenti natiuitate domini, id est, II. Kal. Ianuarii idem abbas Luitfrido beato sine quieuit. Post cuius depositionem electus est a fratribus ad abbatem ipse Rupertus, qui hic nunc aduentum Luitfridi abbatis in prioris nomine fuit: hic ergo cum per duodecim annos istum locum rexisset, pro quadam inani re apud episcopum Gchardum falso infamatus dimisit abbatiam et discessit hinc. Cui ad regimen loci successit Vdalricus istius loci monachus, uir sane strenuus in omni bona actione praesuitque hinc loco decem annis et tres ueneret et totidem ebdomada et uno die. Comes uero Otto cum per aliquot annos aduocatum teneret, in ipsius Vdalrici abbatu secundo anno, sexto Idus Nouembris ab Hesse quodam nobili de Vunberg in domo sua Butenheim interfectus est, corpusque eius huc delatum, positum est in claustro nostro ante Ianus ecclesiae, ubi pater eius et mater Regelinus nomine sepulti sunt.

Ceterum comes Otto non tancum aduocati munere fideliter functus est, sed etiam suis beneficiis Murense coenobium haud mediocriter auxit: nam, ut habet liber fundat. Ad Melligen dedit duos diuiales et inde constituit lumen in dormitorio exteriorum fratrum. Item capellam in Bosvil, quae superior uocari solet, cum decimis et pertinentiis suis monasterio tradidit, praesente ac donationem confirmante Hermannus episcopo Constantiensis; quae de re duo extant instrumenta, quae quia breuia sunt, et de Ottone amplitudine eiusque erga fratres Murense munificentia praeclarum continet testimonium, hic inferenda censemus. Primi tenor talis est.

In Christi nomine notum sit cunctis fidelibus futuris et praesentibus, quia gloriosissimus comes Otto de Habsburg, nobili monasterium Mure olim a parentibus suis constructum donis honorifice augmentauit: nam inter caetera donaria Pohwilo capellam, quae uulgaris nomine suprema dicitur cum decimis et omnibus pertinentiis suis monasterio legitime contradidit, et ut ex praeepto abbatis a fratribus debeat, et ut ex praeepto abbatis a fratribus debeat, con-

confutuit, adiciens etiam hoc, ut omnia usque ad ipsam ecclesiam pertinens in quatuor et inquirendis, ad aedificia ecclesiae beati Martini melioranda pertineat. Quae traditio a piae memoriae praedecessore nostro H. episcopo in ipso loco in praesentia multorum bono confirmata est. Vnde auctore domini O. divina gratia Constantiensis episcopo, rogatu abbatis dilecti nostri VV. et petitione advocati comitis Adelberti, ratam et inconvulsam in perpetuum statuimus, et eandem traditionem monasterio beato nostro sub anathematis vinculo innodamus, et sigilli nostri impressione roboramus. Alterum ita habet.

In nomine sanctae et individuae trinitatis. Quia sacra mortalium irrememorabili solitudine temporum obliuionis nubo frequenter obscurantur, ut non longae commendentur memoriae, nisi litterarum apicibus annotentur, praesentis scripti testimonio noverint tam futuri, quam praesentis Christi fideles. Qualiter illustris comes Otto de Habesburc honorabile caenobium Mure, a parentibus suis olim constructum, in rebus laudabiliter ampliatum et honorifice ditavit. Nam inter plurima illi monasterio collata Pozzyvilo capellam, quae vulgari nomine suprema dicitur, cum decimis et omnibus pertinentiis suis libere absque omni contradictione donavit. Statuit, ut abbatis provisione per fratres tam in divinis, quam in secularibus debeat procurari. Id quoque stabilire curavit, ut eadem capella cum omni usufructu rerum suarum, sine praesentium, sine postmodum advenientium, ad aedificia ecclesiae beati Martini melioranda pertineat. Vi autem haec donatio scriptis et sigillo et banno Constantiensis episcopi Ottois firmata, stabili et inconvulsa omni aetate permaneat; Ego Arnoldus, divina favente clementia maior in Moguntia praepositus, auctoritate quam vice domini Moguntini archiepiscopi dispensis, ex petitione abbatis et fratrum suorum anathematis vinculo praefato monasterio eam stabiliri et scriptis commendatam sigillo ecclesiae beati Martini corroboravi.

Otto comes in fastis Murensibus docti cognomen tum promeruit, incertum, an ob liberalium disciplinarum scientiam, an vero ob singularem in rebus agendis dexteritatem, vel raram in dandis consiliis prudentiam. De liberis eiusdem cognatione fundatorum sic breviter. Otto genuit VVernherum et Adelheidem de Huneburg.

De Adelberto fratre Ottois liber fundat. refert sequentia. Ottois successit in advocatiam frater eius Adelbertus. Anno autem M.C. XIII. dominicae incarnationis nuntius Henricus rex quartus huius nominis ad Basilicam, in tertia ebdomada quadagesimae, audientique hoc abbas

Videlicet, venit illuc cum fratribus suis et eodem Adelberto, et quidquid bonae memoriae Wernharus comes, pater scilicet eiusdem comitis Adelberti huic loco concessit, et ad VVizingen firmavit, hoc coram rege et coram principibus satum multis pleniter ac perfecte declaratum ac firmatum est in carta libertatis, quam ipse rex nobis dedit, etiam manu sua ex quadam parte signavit. Cuius cartae textus seita habet.

In nomine sanctae et individuae trinitatis. HEINRICVS divina favente clementia quartus Romanorum imperator augustus. Omnium sanctae Dei ecclesiae fidelium praesentium scilicet ac futurorum cognoscat industria. Quod in regno nostro regulare quoddam monasterium sumum est, in provincia scilicet Buzgundia, in episcopatu Constantiensi, in pago Argovico dicto, in comitatu Kore; quod Mure unincorporatum est, quod tempore Canradis imperatoris in honore sancti Martini episcopi constructum est, et honorifice Deo ducatum est a VVernharo Straburgensi episcopo, parente scilicet Wernharus comitis de Habesburg. Nunc autem idem comes, a quo praefatum monasterium sine abbatis hereditatem iure possessa est, nuntius Dei tactus et inspiratus, ipsum scilicet locum Mure cum omnibus nunc in praesentiarum illuc collatis institutis legitimis et pertinentiis praedictorum, mancipiorum, censuum, pecuniarum, seu quancumque rerum, ex toto super altare sancti Martini reddidit, delegavit et contradidit domino Deo, sanctae Mariae, sancto Petro apostolo, sancto Martino episcopo et sancto Benedicto in proprietatem et potestatem praedicti monasterii abbati, nomine Lutfrido, eiusque successoribus in dispositionem liberam, monasterioque necessariam, fratribus sub regula monastica iunctis servituri ad utilitatem. Et ne unquam a posteris suis Dei servitium illic destrui possit, constituit idem monasterium, cum omnibus suis pertinentiis nunc collatis et debite conferendis ab hac die et disinceps non subdi omnino nec subesse iugo alienum terrenae personae vel potestati, nisi abbati solius dominationi et potestati et ordinationi, et sic totius libertatis iure et privilegio eam adimplevit, et ob regni coelestis hereditatem in Christo omnimodis stabiliter sublimavit. Debit in potestate, servitio, iure, proprietate praedicti monasterii ipse cum coniuge sua et filijs et filiabus sese omnino obdavit, et per manum Eobardi nobilis viri de Chusnach in ius apostolicarum sedis mancipavit, ac super altare sancti Petri principis apostolorum contradidit; hac videlicet conditione, ut singulis annis ad altare sancti Petri ab abbate praedicti monasterii aureum nummus in quadragesima persolvatur, eo pacto, ut libertatis ipsius et contradictionis statuta tanto perenni

inconculsa amodo permaneant, et ut prae-
dictam coenobium sub Romanae ecclesiae
mundiburdio et maiestate securam semper
stabilatur et defendatur. Et hoc etiam
constituit, ut quandocunque poire spiritali
orbati fuerint, ipsi habeant liberam po-
testatem secundum regulam sancti Benedi-
cti intra vel undecunque, si opus fuerit, non
solum eligendi, sed et constituendi. Qui
si forte, quod absit, libertatem monasterii
peruertere, sibi locum sanctum subicere at-
tentaverit, hinc aliquod servitii statutum
inde sibi fieri exegerit, mox fratres, cum
suffragio religiosorum abbatum et cetero-
rum Christi fidelium in circuitu manentium,
secundum instituta sancti Benedicti,
hunc aconatum iustoque ab eis conatidum,
dignitate sua obire persiciant, alimque
iuncta praedictam libertatem et sancti Be-
nedicti regulam fratres sibi eligant, et
absque omni contradictione pro illo substi-
tuant. Constituit etiam, ut maior natu-
riorum suorum commendante sibi abbate
adlocatiam habeat, non in beneficium et
ius proprium, sed ad securitatis et gratae
defensionis suffragium, qui non pro terre-
no commodo, sed pro aeterna mercede sal-
licitus et studiosus bona et constituta li-
bertatem monasterii et iustitiam defendere
voluerit. Ille denique abbate petente a
rege accipiat bannum legitimum, et ter in
anno, si necesse fuerit, aut in ipso loco aut
ubicunque vel quandocunque abbati iussum
fuerit, inuitatus ab illo veniat, et ibi placitum
iustum iustum et necessitatibus mona-
sterii rite peragat: nullam autem aliud
servitium, ius, aut beneficium sibi pro hoc
concedi recognoscat nisi aeternam Dei mer-
cedem et tertium bannum et consuetudina-
riam iustitiam, et in illustrium placitorum
diebus in quoquoque unam maltrum de
frumento, et unam straischingum et unam
siclam de vino et cetera ad hoc pertinentia.
Praeterea constituit, quod nisi abbate vo-
lente et aduocante bona et loca monasterii
suis frequentius temerarias et sine causa
minime adeat vel attingat, nec praesump-
tuosus in eis placitum quodlibet vel per-
uolandi licentiam habeat, nec omnino ali-
quem aduocatum pro se faciat, nec ali-
quam absque ratione calumniam, persua-
sionem, aut iniuriam monasterio, abbati
vel familiae faciat. Si autem non ut ad-
uocatus, sed potius calumniator et perua-
sor monasterii fuerit, omnino potestatem
habeat abbas cum consilio fratrum hunc
penitus reprobare et alterum regia diutius
potestate, si aliter fieri non potest, sibi uti-
liorem undecunque eligere. Ministris
quoque et familiae fundariae eandem
concedit legem, quam ceterae liberae ab-
batiae, quae secundum Deum ordinatae
sunt, habent, ut tanto fideiiores praelatis
suis per omnia seruiant. Hoc etiam nos
ipsi imperiali auctoritate nostra sancimus

et confirmamus, ut nulla deinceps persona
parua sine magna supradictum monasterii
de aliquo beneficio suo inquietare, mole-
stare, discurrere ulterius audeat. Si ge-
ro forte, quod absit, aliquis aliqua teme-
ritate vel pertinacia prave inductus, hanc
nostri praecepti paginam infringere vel in-
fringere praesumpserit, centum libras au-
ri componat, maiestatem camerae nostrae
et maiestatem praedictae ecclesiae. Vi au-
tem hoc ab omnibus credatur et inuolabi-
liter conservetur, hanc cartam manu pro-
pria corroboratam sigilli nostri impressione
infirmari iussimus. Ihuus rei testes sunt:
Barbardus Monasteriensis episcopus. Ru-
dolfus Basiliensis episcopus. VVido Carien-
sis episcopus. Dux Fridericus. Dux Berch-
toldus. Comes Gotthardus Palatinus. Her-
mannus marchio. Comes Arnolfus de Leuz-
burg. Rudolfus frater eius. Adelbero co-
mes de Froburg. Adelbertus comes de Ha-
besburg. Data III. Non. Martii. Ind.
VII. Anno dominicae incarnationis M. C.
XIII. regnante Henrico III. rege Roma-
norum anno VIII. imperante III. Adm
est Basileae in Christo feliciter. Amen.

Nequaquam dissimulanda hic grauis
admodum Guillelmanni oscitatio, dum
asserit, praefens diploma impetratum ab
Henrico imperatore per Vernerum co-
mitem, Ottom ab Hesse de Vörsberg
trucidati filium. Ita enim ille lib. 5.
Habsburg. cap. 3. Henricus imperator
compositus hinc inde Germaniae rebus ad su-
periora Rheni rediit, Basileae dies plures
substitit. Vernerus comes occasionem rati-
us, quod pater (Otto) auusque (Wern-
harius) nequicauerant, ille ob breuem vitae
terminum et regis absentiam: hic per Ger-
maniae et imperii dissidia, imperatorisque
exsecrationes et bella, ad Henricum adiit,
utque suam Muri monasterium, quod, ut
maiores, ipse quoque super altare sancti
Martini DEO opt. max. uirginique matri
et apostolorum principi uirae aeternitatis
cupidine dedisset dicassetque in suam et nu-
perii tutelam acciperet protegeretque, de-
precatus est, &c.

Quae omnia actis supra recitatis, et
uel huic inprimis instrumento manife-
ste repugnant. Siquidem illa expressim
Ottom in aduocacia monasterii successi-
sse aiunt, non Vernerum eius filium,
sed Adelbertum fratrem, atque hunc
cum Valtro abbate et monachis con-
cessisse Basileam, ibique ad eorumdem
supplicationem ab imperatore fuisse
confirmata, quae bonae memoriae
Wernarii comes, pater scilicet eius-
dem comitis Adelberti, auus uero Ver-
neri (de quo Guillelmannus) prideman-
tea; anno uidelicet M. LXXXII. super
altare sancti Martini reddiderat, dele-
gabat et contradiderat domino Deo &c.
in proprietatem et potestatem mona-
sterii

sterili abbati, nomine *Lutfrido*, eiusque A
successoribus in dispositionem liberam, et cetera quae in instrumento. At enim *Lutfridus* abbas, cui haec quoque donatio facta, ut et ipse, qui donauit, *Vernbarius* comes, iam e uiuis abierant, anno M. LXXXVI. decem et octo nimirum annis prius, quam *Henricus* imperator *Bulicam* aduenisset, memoratumque diploma abbati *Vdalrico* indulerit. Consulatur etiam lector, quae superius dicta de abbate *Lutfrido*. B

De liberalitate *Adelberti* comitis eiusque uxoris erga Murense monasterium liber fundat. testatur his uerbis: *Comes Adelbertus frater Ottonis tradidit illum* (uicem *Telvil*) *Deo, cuius praedii partes pene XV. dimittales sunt ubique sitae, siue ad Adolfdisville, uel Obrendrieden, siue alio, siue ad Langenovv. Ibi quoque potest esse captura piscium et est satis uisita uinea et pulcherrima silua, quae omnino debent caute seruari. Ecclesia uero, quae ibi est, baptismum et sepulchrum et decimam habet. Et alibi quidquid Adelbertus comes ad Egenwille habuit, praeter praedia seruorum suorum, aut in ipsa uilla, siue in alio, id est Bibilos, Bremgarten, uel ubicunque sita, in eadem currenti seruitutem, scilicet ab alio flumine usque ad summum montem, in agris et pratis et siluis et uonibus et cum ipsa ecclesia totum delegauit et tradidit S. Martino, ut ipse haeres eius existeret. Et rursus. Uxor Adelberti comitis nomine Iudeta desit sancto Martino ad Muschon VI. mansus.*

GENERATIO QUINTA.

WERNHERVS II.

Comes de Habsburg.

D E isthoc *Wernhero* comite in unico duntaxat instrumento monasterii Murenfis, sed expressa sit mentio, quod circa finem libri fundat, exhibetur his uerbis. Norum omnibus sit praesentibus et futuris. Quia factus sermo uenerabili episcopo *Hermano Constantiensis* et abbate uenerando *Chuone* praesentibus et aliis spiritualibus uiris tam clericis quam laicis, in quo decretum est in ipsa confectionis die ab ipso episcopo, ut quando cumque plebanus, scilicet *Hupoldus*, nouissimum clauferit diem, superior capella in *Borsyl* tam firmiter ac stabiliter in potestate huius comitatus sit, ut nec ipse, qui sacerdos futurus est hic, nec alius omnino ultiam potestatem habeat, ut impleatur haec conditio, pro qua tradita est prius in altare sancti Martini ab comite *Otone* patre *Wernberi* comitis de Habsburg.

Franciscus Guilliman. Habsburg lib.

5. cap. 4. hunc *Wernherum* erronee *Otonis* nepotem facit, deceptus uno *Wernhero* comite de Habsburg, qui in rerum natura nunquam extitit, ut mox audiemus.

Liberi Wernberi in genealogia fundatorum adnotantur his uerbis. *Idem Wernherus genuit Adelbertum*, *Gerdrudem* de Mumpelgard, *Richenzam* de Fieritto.

GENERATIO SEXTA.

ADELBERTVS I.

Comes de Habsburg cognomento diues.

F Ranciscus Guilliman loco supra citato asserit, *Wernberi* comitis filium fuisse non hunc, de quo agimus, *Albertum*, sed *Wernherum*, idque probare conatur ex monumentis Murenfis: sed quam feliciter audiamus; "Non me fugit, inquit, qui haec tenet *Habsburgiensium* originem, stemma, quae prodidere, omnes *Vernorum* III. hunc *Wernero* II. natum ignorasse, aut utriusque nomen utamque in unum contulisse, patrem filiumque eundem putasse. Maior apud me fides libelli fundatorum Murenfis monasterii, fuper antiqua instrumenta. Is libellus expressim *Wernero* *Otonis* filio non *Adelbertum*, ut illi, sed *Vernorum*, istum scilicet, quem proponimus et *Rudolfum*, tribuit filios, hoc eodem porro *Vernero* *Adelbertum* natum. Sic enim genealogiam ducit, cum *Otone* et ex eo genitum *Vernorum* memorasset. Ita de *Ticstein*, siue *Homburg* genuit *Vernorum* et *Rudolfum* de Habsburg. Idem *Vernorum* genuit *Adelbertum*, *Gerdrudem* de Mumpelgard, *Richenzam* de Fieritto."

Haec *Guillimannus*, quem uirum sane praestare, aut monasterii nostri Murenfis archiuum nunquam lustrasse, aut ea, quae inde hauserat, maiori studio, cura et fide tractasse: nam uel unico isthoc tam pernicioso errore parum absuit, quin antiqua et authentica scripturarum documenta, quibus ubique in suis *Habsburgiacis* utitur et gloriatur, uiris doctis de ueritate suspecta redderet. Sed adscribamus hic inregram genealogiam fundatorum, quam supra promissimus, ut *Guillimannus* eisdem, quibus alios oppugnar, armis expugnetur. Ea libro fundationis uetustissimo praemittitur cum hoc titulo.

Ista est genealogia nostrorum principum.

Theodricus dux Lotharingorum et
(11h) 3 Anno

Chuno comes de Rinsfelden fratres fue-
runt. Horum soror fuit Ita comitissa
de Habsburg, reparatrix huius Murenfis
coenobii. Genuit autem Theodricus
Gerhardum duem. Ille uero genuit
Gerhardum de Egisheim patrem Vdal-
rici et Seppani. Cluono comes de
Rinsfelden genuit Rudolphum regem. Ex
ille genuit Agnerem matrem Cunradi
ducis. Ita de Habsburg genuit *Vern-
herum* comitem et Richenzam foro-
rem eius de Lenzburg. *Vernherus*
genuit *Ottone* et *Itam* de Tierstein. *Ot-
to* genuit *Wernherum* et Adelheidem de
Huneburg. Richenza de Lenzburg ge-
nuit Arnoldum. Chuono comitem
Wernherum de Baden. Rudolphus ge-
nuit Humbertum, Vdalricum, Arnol-
dum, Rudolphum et sorores eorum. Ar-
noldus etiam de Baden filius Richenzæ
de Lenzburg genuit Richenzam de Chi-
burg. Ita de Tierstein sue Homberg
genuit Wernherum et Rudolphum de
Habsburg. Idem *Vernherus* genuit
Adelbertum, Gerdrudem de Mumpel-
gard, Richenzam de Fierrito. *Albertus*
per Itam comitissam de Pfullendorf fi-
liam fororis ducis Welf genuit *Rudol-
phum* et comitissam de Luigen. *Rudol-
fus* per Agnesiam filiam Gottfridi de
Stoffen, quod est inter Wormatiam et
Spiram, genuit *Albertum*, Rudolphum,
Wernherum, Helvigam, Gerdrudem,
uxores Hermanni et Luduici fratrum
comitum de Froburg. *Albertus* per
Heilvigam filiam Virici comitis de
Chiburg genuit Albertum, Hartman-
num. Sed Rudolphus frater dicti *Alberti*
per filiam Lutoldi de Regensberg ge-
nuit Gottfridum, Wernherum et alios
quam plures.

Pro clariori intellectu huius genealo-
giæ obseruandum in primis est, quod
quidam anonymus de eadem accurate
notauit in hæc uerba.

Aëtorum, nos librum foundationis
nuncupamus, collector, quamuis ano-
nymus, fidelissimus sane ac certissimus
auctor monachus fuit Murenfis mona-
sterii, uixitque ante annos fere quin-
gentos: nimirum, ut ipse testatur, sub
Konzelino abbate, de quo ibidem agitur
in instrumentis: annotum 1128. et 1132.
Scriptus autem ut uidetur paulo post obitum
Adelberti comitis circa annum plus
minus 1142 monique posteros, ut sicut
ipse, quæ uel ante eum, uel suis tempo-
ribus huic sanctæ ecclesiæ collata fue-
rant, descriperat: sic et illi facerent qui
post ipsum uenturi erant. Vnde non
uana forte fuerit eorum coniectura, qui
genealogiam ætis præfixam non unius
tantum auctoris fuisse dixerint, sed duo-
rum. Quorum prior fuerit, uel idem
aëtorum scriptor, uel alius eiusdem coe-

nobii monachus ipsi coæctaneus, qui ge-
nealogiam duxit usque ad Richen-
zam de Fierrito, quæ idem sæculum
non longe excessit: ubi stemmatis pars
prior non incommode constitui pote-
rit. Recte enim partem alteram seu
supplementum conficiant, quæ subse-
quuntur ab *Alberto*, marito Itæ de Pful-
lendorf et deinceps, diuerso omnino
stylo et speciali loquendi formula con-
scripta. Per Itam, inquit, per Agnesiam,
per Heilwigam, per filiam Lutholdi etc.
quæ continuatorem potius redolent,
quam primitiuum auctorem, qui prio-
rem partem uerbis diuersa prorsus ra-
tione conceptis tradiderat, foeminas
semper maritorum cognominibus poti-
us quam paternis ac Gentilitiis distin-
guens. Ita uidelicet de *Habsburg*, *Rich-
enzam de Lenzburg*, *Itam de Tierstein*,
Adelheidam de Huneburg, *Richenzam de Chi-
burg*, *Gerdrudem de Mumpelgard* et
Richenzam de Fierrito. Quod continua-
tori non ita placuisse constat, cum aliam
dictionis formam usurpare maluerit.
Quo uero tempore conrinuor suum
genealogiæ supplementum attexuerit,
hinc colligi uidetur, quod inter liberos
Alberti et *Helwigæ* duos tantum filios
Albertum et *Hermannum* recenset,
omisso tertio ab anno 1242. passim cele-
brato, qui tunc uel nondum natus, uel in-
ter huius ecclesiæ benefactores non-
dum referri meruerat, saltem monachis
nondum innotuerat. Quam ob rem
paulo ante annum 1240. adscriptum fuisse
huiusmodi stemmatis supplementum
non immerito conicere licebit. Hæc
ille.

Sciendum præterea, in hac genealo-
gia ex professo quidem comitum de
Habsburg originem et successionem de-
duci, una tamen etiam aliorum quorundam
lineam gentilitiam insinuari: nempe
comitum de Lenzburg, de Baden, de
Tierstein, propter comitissas de Habs-
burg, quæ harum familiarum comiti-
bus matrimonio iunctæ, eorundem
quoque maritorum cognominibus ap-
pellari consueuerunt. Sicut enim in
hac genealogia Ita Lotharinga dicitur de
Habsburg, non quod comitem de Habs-
burg patrem habuerit, sed maritum, puta
Radebotonem, sic etiam Richenza uocatur
de Lenzburg et alibi de Baden, quod Vi-
rici comitis de Lenzburg et Baden con-
iunx fuerit: erat autem filia *Radebotonis*
et soror *Vernharii* comitis de Habs-
burg. Demum alia Ita nominatur de
Tierstein, a marito uidelicet Rudolfo
comite de Tierstein, ex quo suscepit
duos filios Wernherum et Rudolphum
de Habsburg, sic dictos a stemmate pa-
terno Itæ matris, quæ fuit filia Wern-
harii, soror autem Ottonis comitis de
Habs-

Habsburg. Ex his quasi digito demonstrari potest Guillimanni lapsus, dum Wernhero comiti de Habsburg Ottonis filio, non Adelbertum, ut nos, sed Wernherum Itae de Tierstein filium supponit, cum tamen Ita de Tierstein soror fuerit Ottonis comitis de Habsburg. Fecellit credo Guillimannum pronomen *Idem*, qui ratus id *Vernherum* immediate praecedentem indicare, non aduertit ibi ab auctore genealogiam comitum de Habsburg propter comites de Lenzburg, de Baden, de Tierstein interruptam resumí, ac deinceps ordine deduci usque ad Albertum et Hartmannum fratres Rudolphi regis Romanorum, dicendo: *Idem Vernherus* (id est Ottonis filius) *genuit Adelbertum, Gertrudem de Mumpelgard, Richenzam de Fierrito etc.* alioqui in *Vernhero* Ottonis filio Habsburgiacae familiae proles masculula profus descendisset. *Vernherus* enim iste, quem Guillimannus lineae Habsburgiacae interferit, non fuit comes de Habsburg, sed ut dictum, comes de Tierstein et per consequens, etiam *Adelbertus*, sic eius filius, ceterique omnes, qui longissima serie sibi mutuo succedunt, comites, principes, duces, reges imperatores usque ad Ferdinandum III. nunc Romano orbi gloriosissime dominantem, paterno stemmate ex comitibus de Tierstein descendunt. Quis credat? Imo quis non indignetur? Absit enim, ut Habsburgiaca domus tot inuictissimorum Heroum procreatrix ulla uirum possit, aeternum stabit et regnabit, quod quidem promeretur uel innata pietas in DEVM. Cuius eximium profecto specimen hic ipse, de quo tractamus, *Adelbertus* comes dedit et factum docuit, quid posteros suos de sacrosancta eucharistia, de incruento Missae sacrificio, deque animabus in purgatorio existentibus sentire uellet. Cognoscimus haec ex breui instrumento, quod in fine libri fundationis habetur in hanc formam.

Notum sit omnibus tam futuris quam praesentibus. Quod ego Adelbertus comes accepi manus bubam in praedio meo Walteswil perfoluentem annuatim censum sextum decimum dimidium modium auenae et siliginis aridi et in festiuitate sancti Thomae III. solidos ad sustentationem et dedit sancto Martino ad Mare in mutationem pro praedio, quod claustrum adhuc in Vitarmis Ruti* cum quo inbeneficiari dominum Wernherum de Willisow. Accipiternum in Walteswil in praedio meo duo diurnales perfoluentes incensum duos modios tritici et dedit sancto Martino, ut ex ipse tritico fiant oblatae ad diuinorum mysteria peragenda et dentur omnibus ecclesiis in prouincia, ut in omnibus il-

lis ecclesiis fiat memoria patris mei et omnium parentum meorum. *Adelbertus* cum sacra militia in orientem profectus ibidem decessit, ut non obscure colligi potest ex quadam uetusta scriptura nostri monasterii, in qua ista leguntur. *Vniuersis praesentium inspecto-ribus. Gertruda relicta Burchardi, dicti de Barro, quondam Sulteti in Bremgarion et Iacobus filius ipsorum notitiam subscrip- torum. Nouerint quos uosse fuerit oportunitatem. Quod nos de bonis in Waltes- wile sitis in parochia Borzile, uidelicet tribus mansibus, quos a monasterio Murensi ad uitam nostram habemus et habere debemus, qui mansus fuerant quondam Arnoldi militis de Walteswile et quos pie memoriae quondam Albertus comes de Habsburg, qui transmarinis partibus obiit, monasterio in Mare et in Hermezwile, pro remedio animae suae tradidit et donauit. Has literas multis annis post obitum Adelberti confectis, pronepotes eius Albertus et Hartmannus fratres comites de Habsburg et Kiburc sigillis suis communierunt, nempe anno domini MCCLXXIX. nonis Iunii indi. VII.*

Guillimannus tradit, obisse *Adelbertum* anno MCXCIX. et potest esse, uixisse tamen adhuc eodem anno constat ex notabili cornu nostri monasterii (dentem elephantis fuisse plerique existimant) quo in uenationibus uti solebat, cum hac inscriptione literis grandisculis.

NOTVM.SIT. OMNIBVS. COR-
NV. ISTVD. ASPICIENTIBVS.
QVOD. COMES. ALBERTVS.
ALSATIENSIS.LANTGRAVIVS.
DE.HABISPVRG. NATVS.SA-
CRIS.RELIQVIVS. C O R N V.
ISTVD.DITAVIT. HEC. ACTA.
SVNT. ANNO MCXCVIII.

Scribit nonnemo, *Adelbertum* ita fuisse opulentum, ut quavis rerum inopia laborantibus ad ipsum aditus pateret, unde diuitis cognomentum accepit. De vxore demum atque liberis Adelberti Genealogia fundatorum sic notat. *Albertus per hanc comitissam de Pfulleudorf filiam sororis ducis VVelpb genuit Rudol- fum et comitissam de Linen.*

GENERATIO SEPTIMA.

RVDOLPHVS I. Comes de Habsburg.

Genealogia fundatorum Rudolphi uxorem et liberos his uerbis con- signat. *Rudolfus per Agnesam fi- liam Gorfridi de Strouffen, quod est inter Wormaciam et Spiram, genuit Albertum, Rudolfum, Wernherum, Helwigam, Ger- tru-*

drudem, uxores Hermann et Ludwici fratrum comitum de Froburg. De hoc Rudolfo comite nulla praeterea mentio reperitur in monumentis coenobii nostri Murensis.

GENERATIO OCTAVA.

ALBERTVS II.

Comes de Habsburg cognomento sapientis.

Genealogia fundatorum de uxore et liberi Alberti haec habet: ALBERTVS per Heilwigam filiam Vrici comitis de Chiburg genuit Albertum, Hartmannum. Alia monumenta monasterii Murensis addunt etiam tertium filium Rudolfum. Ita enim in factis legimus: domina Heilwigis de Habsburg nata de Kyburg, comitis Alberti axor et regis Rudolphi praedilecta mater quiescit in monasterio Muri. Et in instrumento quodam, cuius hoc est exemplum.

Albertus comes de Habsburg canonicus Argentiniensis et Basiliensis uniuersis praefatus scriptum inspecturis rei gestae noticiam. Quia labilis est hominum memoria, ea quae sunt in tempore, ne transeant cum tempore, solum litterarum testimonio commendari. Nouerint igitur, quos nosse fuerit oportuum, quod cum causa, quae super parrocchiali ecclesia de Mure inter uenerabilem in Christo Rudegerum abbatem et conuentum Murensensem ex parte una et nos ex altera uerteretur, uobis non solum per litteras uenerandi in Christo domini et patris Henrici Constantiensis episcopi factum nostram in hac parte redarguentis, uerum etiam per uenerabiles uiros Conradum Ymbriacensem et Wernherum Tharicensem praepositos, nec non magistrum Rud. de Kamlane et magistrum Iohannem de sancto Leonardo et magistrum Conradum de Mure, qui ad inspicienda fideliter et audienda dicti monasterii priuilegia cum aliis annuiculis de consensu partium non solum apud Turicum, sed etiam in Boussletin et alias fuerant deputati, plenissime constaret, quod saepedictum monasterium, etsi super ecclesia praenominata priuilegia, quibus inuenitur competenter muniri, non haberet, praescriptione tamen legitima muniretur; nos iurum peritorum usi consilio, omni actioni, quae nobis contra ipsum monasterium quantum ad praefens uel in futurum possumus competere, omnino renunciamus et saepe dictis abbati et fratribus omnia instrumenta contra ipsos impetrata resignamus eisdem nomine monasterii sui ius in ipsa ecclesia recognoscendo: ut autem praedicta renuntiatio nullo unquam ingruo lapsu temporis ualeat irritari, praefens instrumentum de

mandato et consensu uenerabilium in Christo Iudicum nostrorum . . . Scolastici et . . . Cellarii ecclesiae sancti Petri Argentinensis est confectum, nobis, qui in hac parte sumus actores, renuntiantibus omni iuris subsidio civilis uel ecclesiastici, omni etiam instrumento seu beneficio in integrum restitutionis, iure minoris sine cuiuslibet aliae occasionis ael industriae, quae renuntiationem antedictam rescindere possent, uel huic instrumento uidentur praeducare et ad maiorem cauelem reuocandam in Christo Henrici Constantiensis et Iohannis Basiliensis episcoporum, nec non dominae et matris nostrae Heilwigis comitissae, ac etiam fratris nostri Rudolphi comitis de Habsburg laudgrauii Alsatie sigillis et nostro exitu roboratum. Testes huius rei sumus, qui praesentes aderam, coram uenerabili domino Basiliensi episcopo. Henricus Basiliensis praepositus. Petrus canonicus ecclesiae sancti Leonardi Basiliensis magister Henricus de Oltra. Burchardus canonicus Secomienis. Arnoldus plebanus in Gerfowa clerici. Berchtoldus de Rambslein. Heinrichus de Lommberch. Arnoldus dapifer de Habsburg miles et alii quam plures. Actum in Yffen, anno domini MCCXLIII. In natali sancti Stephani.

GENERATIO NONA.

RUDOLPHVS II.

Comes de Habsburg.

De hoc Rudolfo, quem Iuniorum et de patruo eius Rudolfo, quem seniorum appellabant, agitur in quadam bulla pontificia, his uerbis.

Innocentius episcopus seruus seruorum DEI. Dilectis filiis abbati et conuentui monasterii de Mure ordinis sancti Benedicti Constantiensis dyocesis salutem et apostolicam Benedictionem. Ad faciendam uobis gratiam specialem dilecti filii, nobilis uiri Rudolphi, senioris comitis delanesburc deuoti ecclesiae preces et uestra merita et deuotio, quam habetis ad sedem apostolicam, nos inducunt. Eapropter dilecti in domino filii eiusdem comitis et uestris supplicationibus inclinati, ut non obstante quod terra nobilis uiri R. iunioris comitis de Hanesburc, monasterii uestri aduocati. Datum Lugduni Kl. Febr. pontificatus nostri anno sexto. Aliud quoque instrumentum sic incipit. Rudolfus comes de Hanesburc senior. Vniuersis Christi fidelibus etc. Et infra, testes Gotfridus filius noster, Berchtoldus pincerna etc. Actum in castro Losenburc, anno incarnationis dominicae MCCXLVIII. V. Kl. Februar. Ex quo euidenter demonstrari potest, Rudol-

dolfum senioreni fuisse patrum huius
nostrum Rudolphi: nam genealogia funda-
torum ipsi expresse tribuit Gothfridum
filium, Rudolphum, inquit, *frater dicti*
Adelberti, per filium Luitoldi de Regens-
berg genuit Gothfridum, Wernberum et
alios quam plures.

Porro Rudolphus exemplum proavi sui
Alberti comitis laudabiliter aemula-
tus, raram atque eximiam erga sacrosan-
ctam eucharistiam eiusque ministrum
pietatem, reuerentiam, honorem atque
munificentiam offendit, eaque ratione
sceptrum Romani imperii consecutus
praeclare docuit, quam bonus, quam-
que diues esset Gutrami comitis de Al-
tenburg sextavi sui rarus. Rem non
ita procul a monasterio nostro Muren-
si et ab eiusdem aduocato gestam, hic me-
rito duximus recensendam, uerbis qui-
dem Guillimanni, qui Habsburgiac. lib.
6. cap. 4 ita scribit.

"Bello Regenspergeni confecto, com-
positis Tiguri utcumque rebus pax
parata, inde ad pontem Arulae et Habs-
burgum Rudolphus concessit, paucisque
diebus per requiem sumptis, otii im-
pationis, seu potius diuino nutu, uena-
tum cum aliquot nobilibus iuit. Ea in
uacuatione, aliis alio sparsis, dum et ipse
praedam quaerit, aut premit, tintinna-
buli sonitus ad aures accidit, qualis de-
ferenda sacrosancta synaxi esse solet.
Cognoscendae auditis rei flexo equo,
quo sonus ferebat, eo iter subito uer-
tit, breuique torrentis in ripa sacerdo-
tem exuentem se offendit. Ex quo
percontatur, quid ita etis locis ellet.
Cogit me, inquit, ex proximo amici
uoluerdo compendia sectari, ne mor-
bo superante sacris destituto et uitae,
mortisque arbitro, secus de salute si
eueniat, in me culpa inhaereat. Huc
cum ad puli pontem auulsum reperi, eo
ad trasuadandum uestem pono. Quae
ubi cones intellexit, repente ab equo
in genua procidit, liberatorisque sui
praesentis pacem et gratiam precatus,
imo uero, ait, hunc a me equum acci-
pe et quod officium necessitasque
monet, festinantis obi. Reuerso post
diuinae rei ministro et equum multa
cum gratia, religionisque et humani-
tatis laude restituentem, absit, ego, in-
quit, illum equum incendam, aut
meorum alius, quem dominum et con-
ditorem meum gestasse certum habeo.
Quod si adeo praeter opinionem, aut
tua merita haec tibi a me venire censet,
requae adeo munere indignum, pios in-
usus adhibe. Illi nempe ego dedi et
dixi, a quo mihi honores et opes ui-
ta et anima. Postero die, contulit se
Rudolphus ad monasterium Fare, quod
inter Tigurum et aquas situm Linde-

"mago adiacet, ad sanctimoniale pro-
pinquam et aetate grandem inuisurum.
Quae, ubi eum accepit, uultu seniore,
uocem contenta et futuri secura, at tibi
ego, inquit, hesternae luce superos pla-
citos et beneuolos denuncio, proque
pietatis et liberalitatis officio, rerum ti-
bi posterisque summum et supremum
in terris honorem et opulentiae fasti-
gium adfirmo; laeta, fausta, incredibi-
lia promitto, perge, age, uti incepisti,
uiam porro insequere. Sacerdos ue-
ro is, de quo diximus, archiepiscopi
Moguntiacensis a secretis et officiis
post sacris, crebros de Rudolpho Habs-
burgensi sermones miscuit, non solum
apud Moguntiacensem, sed alios quo-
que principes eius uirtutes extulit, illi
per ea tempora paucos pares, neminem
superiorem. Indeque Rudolphus, super
alia, toto imperio fama et gloria, donec
imperator concordantibus suffragiis,
uti suo loco ostendemus, pronuncia-
retur. Haec, quae retulimus, in anti-
quis et probis manuscriptis reperta ob-
tinere consilium non fuit, rei raritate et
uaticinii euentu, simul ut benefacto-
rum pretia ostenderem et quibus arti-
bus magna saepe imperia parentur re-
tineanturque. Acta sunt haec A. D. N.
M CCLXI. Quamuis Wernherus
Schedelerus tabularius et praetor
Bremgartinus et Chronicon unum e
Tigurinis quatuordecim ante annis
euenisse adnotarint, certa res, de annis
ut discrepent. Auctor libri de mona-
steriis agri Tigurini adferit, Rudolphum
non modo equum, quem inuidebat, sa-
cerdoti tum donauisse, sed bona et pos-
sessiones simul adsignasse, alendo in po-
sterum in sacerdotis eius parocchie
usum equo, hocque tam clarum et
commemorabile pietatis et religionis
exemplum accidisse inter Fare mona-
sterium et aquas, cum per praeteritum
bellum Tigurum proficisceretur. Huc
usque Guillimannus."

De tempore, quo Rodolfus in Roma-
rum regem fuit electus, deque eiusdem
praeclaris dotibus et factis extant in
perueto codice manuscripto biblio-
thecae nostrae quaedam poemata, a co-
aevis decantata, quae cum non memi-
nerim alibi me legisse, saltem omnia, ob
antiquitatis uenerationem hic minime
omittenda censui, licet aliquando sub-
obscura.

Versus magistri C. cantoris
de Rodolfo Romanorum
rege.

In apocalypsi legitur, quod quatuor ani-
(ti) 122

malia, leo, bos, aquila et homo laudantur
agnum, horum quatuor animalium pro-
prietates adaptantur Rudolfo regi
Romanorum.

A Gno bis duo dant laudes animaliarite,
Regi Rudolfo modulum pingentia
nitae.

In virtute leo rex est, bos dura ferendo:
Regnans est aquila, sed homo clementer
agendo.

R. caput est regi proprio sub nomine, finis
S. finis relegi, quae sit data norma latinis.
R. si profertur, quod spiritus inde grauat,
Et quasi corvofus lingua crispante notatur.
S. si proferimus, quod eam sine verberc den-
tis

Sibilus exiguus producit ab ore loquentis.
R. grauius sonat, S. leuiter, quia quos mo-
do pangit,

Rex clementer eos correctos lenit et ungit.
R. radit, rodit, S. sanat, saluat, habetque
Quod prope se posita mox clarent dissona
quaque.

Vel quia nunc rigide, nunc suauiter arguit
apte.

Præcipue quia cuncta bono concludere sine
Rex consuevit, in hoc imitans artem medi-
cinae.

Rudolfus proprium si quid vis credere doctus.
Literalis recto quarto quoque texitur oslo.
Casibus in reliquis hoc nunquid habere pu-
tatur,

Septem litteras dum recte syllabatur.
Rex etenim cui nomen id est fidei bona uere
Scilicet oslo beatificancia debet habere.
Vtque caput digne possit redimere corona.
Præstet opem Pnemia, cuius sunt septem
pla dona.

Et sic rex scuto fidei galeaque salutis,
Ac gladio uerbi sit defensor male tutis.
Rudolfus trisyllaba uox in quolibet esse
Vult casu, per quod signari credo ne-
cesse,

Quod rex hic unum trinumque DEum
ueneratur,

Orthodoxus et hunc ullus casus remo-
ratur.

In literis initialibus sequentium
uersuum colligitur.

RVDOLFE GLORIOSE REX ROMA-
NORVM SALVE.

Rex Romanorum Rudolfus mune-
re regis
O. omnipotentis, in ecclesia miseris da-
tur aegris.
D. efensat sibi subiectos et in hoste su-
perbo
O. mne quod est reprobum gladio con-
sumit acerbo.

L. aeta sit et iubilat felix Alemannia tali
Fato, tam miro, tam magno, tam speciali.
E. ximium sidus radiosa luce subortum.
G. enti naufragium patienti uult dare
portum.

L. etifer Oryon et Mars, cedat quoque
signum

O. mne quod astrologi decernunt esse
malignum.

R. ugis ecclesia positis hilares sibi uultus
I. nduat, atque probent animos solen-
tia cultus.

O. mnia laetentur et latitiae modo testis
S. it byssus candens, nec non holoserica
uestis.

E. cclesiae columen rex iste, medela, co-
lumnna

R. egula de mendis emendat iuris alu-
mna.

E. xcellentis uir prohibitus ad omnia
culmen,

X. po dante suis est fulgor in hosteque
fulmen.

R. oma diu cum rege iacens moerore
repleta,

O. mine felici redeunt te tempora laeta
M. oestitiam pellas, proscribas signa do-
loris

A. lcifono plausu cane gaudia cordis et
oris.

N. am tua legitimam ouis hic te rex re-
parabit.

O. mnia iura simul et honores amplifi-
cabit.

R. ifum Christicolis reddet, quia uir
Machabaeus.

V. ere pacis amans dat ut annus sit iubi-
laeus.

E. M. ollis ceu ligni teredo durusque Da-
uidi

S. tat similis, sed ego nondum similem
sibi uidi.

A. ddo tamen quod mors concludit sin-
gula, quare

L. ucis inexhaustae regnum rex debet
amare.

V. tque dies nocti, sic nox uicina diei

E. t mors omnia dat uel poenae uel re-
quiei.

Alii uersus.

R. Comes in Kiburg et in Habsburg,
langrauiusque
Alsaciae, merito tituli pollens utriusque.
Frankenfurt festo Michaelis, stemmate
septus
Magnatum, regni Romani culmen ad-
eptus.
Hectors pugnando, Titum bona dan-
do, Caronem
Moribus exuperans, regit omnia subra-
uonem.

Ecce

Ecce coronatur leo, surgit, ad alta leua-
tur. *A famulum tuum Rudolpum regem Romano-
rum, cuius tu es vere cetera
spes.*

Regno ditatur ceu clara Sybilla profa-
tur.

Bis sexcentos septuaginta tres noto
Christi

Annos, quando rex factus Rudolfe, fuisti.
Te regem procerum fecit etiam ipse

procerum.

Cordeque sincerum, nunc mitem nunc-
que seuerum.

Teque coronat ea procerum collectio
luce,

Quando dies Martis est post solennia
Luciae.

Inclite rex Romae te toto corde sero
me.

Qualis sit pro me bonitas tua regia pro-
me.

Canor Turegi te Romano noto regi
Si rex ipse regi uis, fac bona conlona
legi.

Solenter prudens et fortis in omnibus
horis

Iustitiam sequere moderamen habendo
uigoris.

Papa sedet decimus Gregorius, hic quo-
que primus

Rudolfus rex est si gesta notare uelimus.
Rex Rudolfe tibi titulo dat sanguis auo-
rum,

Forma procera, fides sincera, nitorque
tuorum:

Magnanimus, largus, clemens, uitis que
molestus.

Legis amans, prudens, fortis, pius, es-
que modestus.

Lenis es et rigidus, prout exposcunt pe-
ragenda,

Interdum seruare studes medium sine
menda.

Illustri prole sexus utriusque beatus,
In Laicis super omne quod est mortale
leuatus.

Castus, amans castam reginam, quae do-
minarum

Castarum speculum sedet exemplar
quoque clarum.

Tu comes in clypeo tuleras infigne
Leonis,

Quem uelut ad pugnam distento corpo-
re ponis.

Sed rex fers aquilam quae transuolat
omnia, claris

Signans indicium quod tu cunctis domi-
naris.

Magnanimo regi Rudolfe uersicu-
lari,

A. ppeto Turegi cantor uoto famu-
lari.

R. ore salutifero mihi cor Deus imbuit,
unde

B. I. ndicio uero sensus dicitur abunde.

A. rea compluta diuinitus, arca bono-
rum,

G. loria caelis, gratia terris, regia morum;

L. imen et exemplar, saluandorumque
magistra

O. ptima, nam fugiunt per te de parte
sinistra.

R. os consumptiuus corruptelae geni-
tiuus

I. nclita largitrix deuotis prompta da-
tiuus.

O. brizo melior naturae gloria diuiae.

S. cala Iacob simul urbs caelesti praedi-
ta ciue.

A. ula creatoris et uirgo parens Geni-
toris,

M. ater uirginei nihil unquam passa pu-
doris.

A. rca, columba, rubus, lampas praclar-
ga fluore,

T. us et myrrha fugans pestis culpas in
honore.

E. mpyrei fulgor, praefignis oliua nitore,

R. egum Regina caelesti praedita rore.

E. terna praedigna parens et filia patris

T. u praefignis habes bona uirginis et bo-
na matris.

V. as alabastrinum, decor omnis relli-
gionis,

I. nfidius redimens diri quoque fauce
draconis.

R. adix cuius honos dici nequit ullius
ore,

G. ummi praepollens in odore, sapore,
colore.

O. rtus conchitus, uerum uellus Gedeon-
nis,

C. onca liquorifera, uerique thronus Sa-
lomonis.

O. mnibus optima spes in puncto perti-
tionis

N. arduus odorifera superans uirus Baby-
lonis

S. pes in naufragiis, splendor sexus mu-
liebris,

G. euse probra leuans, caelis terrisque
celebris.

R. ius mellis uis, cothimeu, fiducia uirae.

V. ine fructificans, dulcis plenissima
uite.

A. ura suis spirans dulci gratoque tepore.

F. ons et funda David, rosa praecellente
rubore.

(ii) 2 Aulae

Primae literae sequentium
uersuum efficiunt hanc pi-
am precatiunculam.

Maria gloriosa mater et uirgo conserua

- A.* ulae diuinæ semper promptissima *A.* S. anctorum sancte, pie Christe, Dei pa-
claus. tris agne.
- M.* undi per fluctus homini tutissima na- *T.* ollens peccata mundi, Iuda leo ma-
uis. gne,
- V.* irga rubus Moyſi, paradisi publica *V.* era salus hominis, uerbum patris, uni-
strata. ce fili.
- L.* ac, mel, uinum dans, Aaron quoque *E.* xcellens pastor, arcensque lupos ab
uirga beata, onili.
- V.* rna ferens manna. Vas caeli nectare *S.* plendor, uita, uigor, ouis, anguis, auis,
dite. leo, uennis.
- M.* anna cibum uitæ plebi dans Israhe- *V.* irrus munimen, animusque fidelis
litæ. inermis.
- T.* urris et urbs hosti damnosa, tuisque *E.* xaudire preces digneris, quas tibi regi
iuuamen, *R.* egum fert pro rege tuæ plebs subdi-
ta legi.
- V.* mbra salutifera super aestu dans re- *E.* t quia non poterit sine te rex uiuere
uamen. digne
- V.* entem cui duo sunt contraria lite so- *C.* rescere da uires summa bonitate be-
pita. nigne.
- M.* ollitiem sexus proſcribens celibe uita. *E.* lectoribus electum moderamine iuris
R. egula uiuendi, dux et princeps supe- *R.* egem solue malis præſentibus atque
riorum. futuris
- O.* rdinis angelici regina decorque ho- *T.* empora tranquilla sub felici quoque
norum. fato
- D.* otis inexhaustæ gratis plenissima do- *A.* mplicans claude mundi bona sine
nis. beato.
- O.* mnibus optima quos timor angit per- *S.* i quid inest mendæ clementi uulne-
ditionis. nere puni.
- L.* apſorum reditus, lux inuiolata tene- *P.* unge, laua, uerte, sustenta, fuscipe,
bris. muni.
- F.* racturas nauis tundi non passa latebris, *E.* rige, flecte, riga, rege, dirige, corrige,
V. eris flos, speculum laicorum, gloria cleri, plana.
- M.* ater honoris, uirgo pudoris, femita *S.* erua, præserua, conserua, collige, sana.
- ueri,
- R.* irus amoris, planta uiroris, gerimen *Item alii uersus cuiusdam in laudem Ru-*
odoris. *dolfi regis, ex quorum primis literis*
E. fte uigoris, gemma nitoris, stella de- *colligitur hæc sententia.*
coris.
- G.* aza pudicitiae sine menda calliditatis *Rudolfus diuino nutu Romano-*
E. xemplar recti pigmenti nobilitatis. *rum rex semper augustus ui-*
M. artyribus longe præstantior, agmine *uat in æternum,*
quorum. amen.
- R.* egna tenes, qpe multimoda pollens *R.* oma tacens, depressa iacens, caput
meritorum. erige, uulrum
- O.* rhodoxorum ros, lux, dux, dos, uia, *V.* erte polo, consurge soſo, tristemque
prolem. tumultum
- M.* ater ceu proles genitorem stellaque *D.* espicias, nec deficias, tibi fert bona
solcm (idem plura
- A.* ſidue rogitæ, quod filius et pater *O.* rta dies, dedit ecce quies, fugit anxia
N. oſtro det regi successus et dete idem cura.
- O.* mnes imperio Romano subdere gen- *L.* aude nimum cane per gyrum, qui gau-
tes. dia præſtat
- R.* eddere pacis opes, heresumque re- *F.* ortis herus, qui sincerus diademata
uellere sentes. gestat.
- V.* t fructus domino Sabaoth sua uinea *V.* nde satus sit prægratus, uel quis uo-
tota. citerur
- M.* ultiplicans uino perabundet uulpe *S.* i quærat, mox narratur, clarus ha-
remota. betur
- C.* unſcipotens etiam bone conditor at- *D.* e primis est sublimis uir nobilitate,
que redemptor *I.* llustris, pius, indultis morum pro-
bitate.
- V.* itæ collapsæ reparator, mortis a- *V.* rbes *Habsburg* nec non *Kyburg* hunc
demptor. genuere.
- I.* uſtitiae dominus, exterminium uitio- *I.* lla
- rum. *I.* lla
- V.* era quies, medicus, medicina, salus *I.* lla
- miſerorum

I. illa patrem dedit, haec matrem, sed u-A
triusque fuere

N. obilitas, fulgens bonitas, praeclara
potestas.

O. matus uirtute status, pietatis hone-
stas.

N. omen ei dat causa rei si lingua nota-
tur

V. oxque loquentis nostrae gentis dis-
scutiatur

T. unc rodit *Rudolf*, odit, prauosque
nocentes

I. index punit, colligit, unit regnaque
gentes.

R. ex electus prudens, rectus noscitur
esse.

O. rbis ei uirtute Dei datur ecce subesse.
M. undi princeps iste deinceps iure uo-
catur,

A. rdua temperat, omnibus imperat, ac
dominatur.

N. unc implentur, quae censetur dicta
Sybillae

O. stendunt et portendunt haec somnia
mille.

R. ex Babylonis ui rationis sollicitatus
V. iderat omnia per sua somnia quae
modo latus

M. undus cernit, qui non spernit, sed
ueneratur,

R. egem credit, seruit, obedit et famu-
latur.

E. ecclesiae pax cottidie per eum reno-
uatur

X. p̄s Xpm. mira per istum sic opera-
tur.

S. candit in altum, dat leo saltum, sum-
ma petendo

E. quo stemmate cum dyademate sce-
ptra tenendo

M. ulta Leo praestante Dso sibi regna
subegit.

P. rauorum, peruerforum qui cornua
fregit.

E. nimis cum praefidiis aquilae societur
R. egna duo sibi iure suo retinere uide-
tur.

A. erium quod rex auim conatur ha-
bere

V. ultque Leo regnans in eo terrestre
tenere

G. loria talis tam regalis forma duorum
V. is, audacia sunt insignia regia quorum

S. igna gerit rex, namque terit sublimia
quaeque

T. radant cuncti reges iuncti cor, sua,
seque

V. t breuiter dicam leuiter sibi climata
mundi

S. umma potentia subiugat omnia re-
gnaque mundi

V. rbis et orbis machina, morbis ecce
carere

I. ncepit rex cum coepit dyadema te-
nere.

A. ugusti diui, iusti, quamuis sine corde
T. antus talis dux generalis lumine men-
tis

I. nsignis dignus dignis extat monimen-
tis.

N. auis Petri uentis tetri turbinis acta
E. cce per illum stat tranquillum iam
mare nata

T. utaque pergit quam non mergit fae-
ua procella,

E. t rursus coeptum cursum peragit di-
ce stella.

R. ex duris est in curis adamas quoque
durus

N. on parcens uitis, arcens mala cun-
cta, furus

V. t speratur, famaue satur, Caesar in
urbe

M. ille modis laudent odis hunc carmi-
na turbae,

A. mplecti normam recti rector quia uo-
uit,

M. enteque gaudia rex coelestia quae-
rere nouit.

E. rgo sibi precor hic et ibi coeleste iu-
uamen

N. on desit uiuat, praefit feliciter, amen.

Superfunt et hi pauci uersus:

Rudolfus reprimens propriis con-
traria telis

Frankensurt rex eligitur festo Mi-
chaelis.

Vngit Aquisgranum regem sub poste-
riori

Luce Seuerini, sub Cuispinique priore
Cum semel M. bis, C. stat et L. semel X.

E Sed tu qui dubitas super his fac ista legi
ter.

Rudolfus ex hac uita migravit A. D.
M. CC. XCI. relicto inter alios liberos
filio *Alberto*.

GENERATIO DECIMA.

A L B E R T V S III.

Comes de Habsburg.

Albertus ex Habsburgi comite,
dux Austriae ac tandem etiam Ro-
manorum imperator factus, non

longe ab *Habsburgo* interficitur. Rem-
gestam, ut manuscriptis nostris consen-
tit, exacte describit Gerardus de Rhoo

Austr. histor. lib. 3. quem adi-
mortem *Alberti* caesaris Rudolfus de

Liebegge, scholasticus Beronensis, uerbi-
bus planxit, quos ex peruetusto codice

manuscripto bibliothecae nostrae hic
describendos censui.

Fle, gemit, plange, dole, moerens Ala-
mannia digne

Orba tuo sole, torrere doloris in igne.

Fle flos interiit, gemit gemmam morte
cadentem,

Plange placens obiit, uirtute dole redo-
lentem

Mors inimica ferit, Romae rex nempe
fidelis

Et tuus ecce penit, implentur scripta lo-
helis.

Sol te sebris tegitur, mutantur sanguine
luna,

Albertus moritur regni lux totius una.
En dolus immensus, maculatur rex sine
lege,

Et dolor intensus, calcatur lex sine rege.
Rex sine lege iacet, nunquam tamen im-
perialis

Lex pro rege tacer, sed eis manet exi-
tialis

Qui maiestatis fecerunt crimina laesae,
Damnantes sese cum semine posterita-
tis.

Quomodo fraude carens rex defrauda-
ris inique

Fide fide clarens fidei defensor ubique
Quem timuit Rhodanus, Trax, Phryx,
Dacus atque Bohemus

Rhenus et Erydanus, Nilus, Tyberisque
supremus,

Qui nullum timuit, quem nulla potentia
fregit.

Qui sine fraude fuit, fraus hunc inopina
subegit,

Ergo pie lethum gemat hoc Germania
rota.

Digne commota, tamen hinc Ergoia ste-
rum

Non consolandae, quia non est, da spe-
cialem,

Quondam Iherusalem, Babylon modo
iure uocanda,

A te processit summo tibi munere natus,
In te decessit cognato uulnere stratus,

Est tibi conclusa binis fluminis, ubi Rusa
Confluit ac Araris, quam iure modo ue-
neris.

VVindensch, nunc uilla, quondam ca-
thedralis in illa,

Inclitus hic cecidit, manus hunc ubi di-
ra cecidit.

Anno milleno post Christum bisque
quaterno

Atque trecenteno, Iacobi sub tempore
uerno.

Inque *Maris stella* tumulatus nunc requi-
escit,

Oro Maris stella, quod ei per te requies
sit.

Postea translatus est in Spyrā tumulatus
Cum patre *Rudolfo*, iunctus, quem uicit,
Adolfo.

Ab hoc *Alberto* caesare deinceps or-
dine recto duces Austriae descendunt,

quorum genealogiam, quia certa atque
indubitata reperitur, apud alios aucto-
res, ego texere supercedo, ne serenissi-
mam domum rudi penicillo deformem
potius, quam illustrem. Vnum nisi in-
gratus esse uelim, omittere nullatenus
possum, nempe *Habsburgi-Austriacos*
principes Murense monasterium multis
magnisque beneficiis auxisse, eiusque
aduocationem sine uicio et priuilegiis
corruptela tenuisse, usque ad annum
Christi M. CCCC. XV. quo cum *Fride-
ricus* dux Argouiae ditione spoliatus
fuisse, Sigismundus imperator Georgio
abbati et conuentui Murenfi posteris-
que in suam et imperii Romani specia-
lem tutelam et saluum conductum re-
ceptis potestatem fecit alium aduoca-
tum undecumque libere deligendi, et
quotannis pro libitu mandandi. In eo-
dem diplomate Sigismundi imperatoris
praefer caetera nominatim etiam con-
firmatur liber fundationis, quem in
praesenti genealogia magna ex par-
te descripsimus.

HISTORIA
EPISCOPATVS
CAMINENSIS
IN
POMERANIA
AB ORIGINE
AD ANNVM MDCXVIII.

B.C.D.

B. C. D.

Octavo scripti

Desiderium hi-
storiae Pome-
raniae ab. 1100.expleam a
Bugenhagio
ab origine ad
annum 1548.Scriptores ve-
rum Pome-
raniae
Kamzovius
Klemptus
Valentinus ab
Eichstedt.D. D. CRAMER-
US, qui com-
mendatur.Gretsiar virum
in Cramerum.

Wasser.

CENTENARIUS, Deo dante et iuvante, iam peractus est annus, et quidem noster IVBILAEVS, illustrissimi tunc, reverendissime DUX et EPISCOPI, illustris, reverendi, nobilissimi et amplissimi viri, domini clementissimi et observantissimi, centenarius, inquam, annus praeteriit, quo serenissimus elector Saxoniae FRIDERICVS III. ex consilio Georgii Spalatini, ad illustrissimum et potentissimum principem at-

que dominum, dominum BVGISLAVM X. ducem, Pomeranorum uestrorum celsitudinum abatum, uestrumque quondam clementissimum dominum patroum, confervatorem et defensorem longe dignissimum, scripsit et contendit, ut episcopus rerum Pomeranicarum transmitteret, id quod optamus principes optima atque laudabili opera fieri curavit, per M. Iohannem BVGENHAGIVM, rediorem scholae Treptowensis ad Rhegoviu eo temporis, et D. Valentinum STOIENTINVM enobili familia oriundum, quod opus eiusmodi manuscriptum adhuc ostenditur, distinctum in IV. libros, quorum PRIMVS de Pomeranorum antiquitate, SECVNDVS de Pomeranorum et Rugianorum ad Christum conversione, TERTIVS de principum Pomeraniae gestis et sanguinis propagine, a primo christiano principe Wartislao, nobili radice et totius Pomeraniae Callubiseque duce, usque ad annum 1548. XLIX. quartVS de congerie quarundam antiquitatum, seu obiter annotatorum gestorum.

BUGENHAGVS ergo primus, qui prima rerum Pomeranicarum rudimenta delineavit et glacem fregit. Secundarii existiterunt Thomas KAMZOVIVS et Nicolaus KLEMPITZ, secretarii et consilarii Wolgastenses, qui magna rerum Pomeranicarum volumina consignavit, et ex his magnificus et nobilissimus quondam vir Valentinus ab EICHSTEDT, cancellarius illustrissimi domini Philippi I. uigilantissimus, compendiosum quoddam historicum siue genealogicum satis ingeniose et industrie collegit. Et hi omnes sparsim et quasi saltatim de EPISCOPATV CAMINENSI atque episcopis agunt. Qui vero integram praedicti episcopatus historiam particulariter hucusque consignavit et publicaverit, nec inter veteres Alb. Cranzius, Caspar Brunschius et alii, nec inter recentiores D. David Chytraeus aliique reperitur.

Solus adest reverendus et clarissimus D. Daniel CRAMERVS, qui chronicon Pomeraniae ecclesiasticum divulgavit, editum primo Francofurti ad Moenum, anno 1602. et denuo impressum Sedini Pomeranorum orientalium metropoli, anno 1603. lectu dignissimum, cum propter antiquitatem iuste recensitam, tum propter continuum rerum ecclesiasticarum seriem, quae in Pomerania contingunt. Ideoque non solum ab exteris et catholicis, utpote Iohanne HISTORIO Niddamo, mihi his auribus audienti et ex incluta Basilica per Friburgum Brisgoiae, via paulum de via, ad Pomeranos redeunti, an. 1608. ipsa Veneris die omnium meritiscentissimi de meliori nota commendatum fuit, audiente Ioachimo Erichsen I. V. D. et canonico Magdeburgensi: sed etiam a patriotis maxime principibus, nobilibus theologicis et aliis magni aestimatur. Sunt autem libelli in vulgus emissi diversi, modo accipiuntur ab his bene, ab his male et pro capta leitoris habent sua fata libelli.

Ita post octavium insignis ille Lutheromastix Iacobus GRETSERVS a societate Iesu in Cramerum.

Quod CRAMERVS in chronico Pomeraniae studiose, si non superflue, amotet, quo quisque Pomeranicorum praedicantium aucto et die obierit, nec obliuiscitur liberorum, quibus quisque ex isto grege mundum adauxit, et iam beata prole beatit.

Hocce male factum bone Gretsiere, de facie ad faciem mihi note! non dices puto, alias peius fecissent, qui tot tantosque pontificum Romanorum nothos satis notos studiose, si non superflue, annotarunt. An non praestantiores legitimi et orthodoxi theologi uxorati Valentinus KRYGERVS, praepositus et pastor Gryphenbergensis per 48. annos? Iacobus RVNGIVS superintendens et professor Gryphisvaldensis per 48. annos, et plures alii tam veteres, quam moderni ecclesiarum nostrarum theologi. Regium ergo bene facere et male audire: sicut et christianum, benedicere et male audire. Vnde Gretserus non immerito gratas egit gratias et veritate convictus subiecit. Forsan admonitus ab illustri domino Antonio VVILSRO recolendae memoriae, cui utraque pars suas scriptiones dedicaverat. Ut uictoria Cramerii, ita et historia eiusdem ecclesiastica sufficeret, nisi notus et anonymus Lutheromastix dubio procul ex eadem schola prodidisset, qui turbatum imperii Romani statum profluit et inter episcopatus post pacem religionis occupatos fuit inusos, ut iniuriose loquitur, Camerum mendacissime tulit, quod utique nunquam fecisset, si praedictum chronicon ecclesiasticum, a reverendo domino D. Cramero paulo ante duo lustra publicatum, leuiter aut bre-

uiter

uiter inſpexiſſet. Quia uero hoc neglectum, particulariter hanc ſynopſin de *epiſcopatu Caminenſi* conſignandam eſſe duxi: partim quia utile ſecundum Auguſtinum, ut diuerſi libri de rebus iſdem ſiant atque conſcribantur; partim quia a generali rerum eccleſiaſticarum hiſtoria, ad ſpecialiorem et episcopalem recte ſit tranſitus; partim quia exempla eorum monuerunt et munierunt, qui praeſer generalium episcopatum omnium notitiam, ſine codice provincialem Germanorum particulariter *epiſcopatus* deſcripſerunt. Vt archiepiſcoporum et electorum Moguntinenſium, Treurenſium et Colonienſium ſuccinctam narrationem inſtituit F. Petrus MERSEVS, *Argentinenſium* episcoporum res geſtas ſcripſit et edidit F. GUILLEMANVS, publicus hiſtoriarum profeſſor Friburgi Briſigiae, anno 1608. *Saſſenburgienſium, Friſingenſium, Ratiſbonenſium, Patauienſium et Brixiuſium* episcoporum catalogos ſcripſit Viguleius IVNDIVS ICtus et ſupremi Boiorum ſenatus Monachii praefes. Hermannus HERPENDORCK de episcopis *Paderbornenſibus* et bello Monaſterienſi libros aliquot vulgavit; *Treurenſium* archiepiſcoporum hiſtoriam ſcripſit Chriſtophorus BROVVERVS; *Ultradunorum* antiſtim res geſtas ſcribere Hadrianus BARLANDVS et Petrus CORNELISSONVS Bockenbergius; *Tangerenſium, Traiectenſium et Leodiceuſium* res geſtas ſcribere NORTGANS et Iohan. PLACENTIVS: omnium latiniſſe Caſpar ARVSIIVS, qui Moguntinenſium archiepiſcoporum *Curienſium, Spiruenſium, Conſtantienuſium, Argentinenſium, Wormatienuſium, Auguſtano- rum, Herſipolenſium, Aſſetenſium, Hildeſheimenſium, Paderbornenſium, Halberſtatenſium, Verdenſium, Bambergenſium*, ſeries et res geſtas uno libello comprehendit et inquit cap. 7. n. 58. Matthaeus CRACOVIANVS, ex Poloniae regno natus, (in quo ſcrip- tor errat et ſuſpicatur, quaſi praedictus episcopos Cracoviae Polonorum metropoli ori- undus) qui ex nobili et antiquiſſima Cracoviorum familia in Pomerania pro- ereatus fuit, patre quondam dicto a *Vickerod* in Franconia et poſteris a pago *Chob- chone* dictis: quod prius et Onuphrius Panini in part. 3. Rom. pontif. affirmat, et expreſſe Germanum vocat: MATTHAEVS, inquit, Germanus, episcopos *Wormati- enſis*, theologus, orator imperatoris Ruperti preſbyter cardinalis tit. S. Cyriaci in Ther- mia, creatus eſt a pontifice Gregorio XII. doctor ſacrum ſcripturam, *arademi- arum Pariſienſis et Pragenſis* rector, multa ſcripſit, quae in *Frankenbaleuſi* mona- ſterio aſſervantur et oſtenduntur, fuit cancellarius imperatoris, Ruperti palatini cuius interceſſione conſecutus eſt episcopatum *Wormatienuſem*. Haec obiter propter raritatem animi *Pomerani*, qui ad cardinalitium rubri galeri dignitatem perue- nit ad pontificiam Germani rariffime perueniunt, et adhuc perueniunt: adeo ut inter 235. tantum *X Germani pontifices* recenſeantur. Sed ad noſtros Saxoniae episcopos, quos David CHYTRAEVS poſt *Grantzium* deſcripſit, intermixtis eccleſiae Caminenſis episcopis. Ne quid dicam de exteris, *Britanniarum* ſedes episcopales explicarunt Guil. CAMDENVS et *Parckerus*; *Tarentinorum* archiepiſcoporum feri- zem recitavit Iohannes IVVENIS lib. 8. de antiq. Tarent. *Trecenſium* in *Galſia* res geſtas annotavit Petrus PITHOEVS; de Bononiienſibus episcopis libros 5. ſcripſit Car- olus SIGONIUS: et quis omnes archiepiſcoporum et episcoporum ſcriptores particu- lularim recenſere poſſet! Horum exemplo monitus et adductus particulatim *epiſcopatus Caminenſis* hiſtoriam delineare uolui, potiſſimum ut autor *tractatus de turbato imperii ſtatu* ſe corrigeret, meliora edoceret de hoc episcopatu, et rectius in poſterum ſentiret. Denique cauſa huius ſynopſeos non minima eſt, ut talis qualis rerum *Pomeranicarum* prodomus in eccleſiaſticis omnium primis et praeci- puis exhibeatur, quae cum placeat, ſi non omnibus, uti placere impoſſibile, ſal- tem illuſtriſſima celſitudinibus et reuerendu dignitatibus ueſtris candidique patrioti- rum patriarum amantiffimis; breui plura earundem rerum patriarum *Pome- nitarum* monumenta et documenta ſequentur. Hinc etiam cauſa *dedicati- onis* in proparulo eſt. VOBIS illuſtriſſimi et clementiſſimi meis ducibus, haec ſyno- pſis inſcripta, cum quia *ueri* et *uni* huius episcopatus patroni, defenſores et con- ſervatores eſtis, ueri uerae religionis et fidei aſſectores, nutritii, defenſores et propagatores: tum quia potiſſima huius ſynopſeos pars ex ARCHIVIS et illuſtri bibliotheca VESTRA, diuerſitate librorum hiſtoricorum conſpicua, authenticè deprompta eſt. VOBIS, illuſtriſſime dux *Pomeraniae*, reuerendiſſime domine eri- ſcope, domine clementiſſime, quia caput et ſidus huius episcopatus agitis dexteri- mum et archiepiſcopus ueſtrae dioceſeos non immerito auditis, quia nec ulli me- tropolitano, nec archiepiſcopo, nec ipſi pontifici Romano, utpote cuius iuriſdictio ho- die ſuſpenſa eſt, ullam ſubiectionem debetis, ſed ſolos *Pomeraniae* duces fratres, patronos, amicos, patronos, defenſores et conſervatores agnoſcitis. Tanto id- circo melius, tanto cordatius gratulandum uobis eſſe duco et animatus precor, ut praefens homagii episcopalis hoſtium cedat in nominis diuini gloriam, patri- aet episcopatus incrementum, noſtrumque omnium BONVM. VOBIS de- nique, illuſtra, admodum reuerendi et nobiliſſimi domini capitulares, quia ſum-

nam ecclesie cathedralis curam geritis, bona ecclesiastica administratis, episcopum eligitis, et alia dexterime agitis, quae ad capitulum spectant: Vobis igitur omnibus et singulis, singulare huius episcopatus et ecclesiae Caminensis interesse, ut ita loquar, habentibus, hanc synopsin historicam do, dico, addico, humillime et officiose supplicans, ut aequi bonique consulatis, et auctorem clementia, gratia et fauore prosequamini, quo coepta generalis historiae tela eo felicius pertextatur, id quod faxis *sancta Trinitas* et illustrissimas celsitudines et reuerendas dignitates VESTRAS diutissime incolumes conseruet, defendat, fortunet, in secula. *Deditam* in dioecesi Caminensi, Calendis Martiis, anno, quo Deus Coronat annVM pontificatus SVB, 1616.

ILLVSTRISSIMARVM CELSITVDINVM

ET

REVERENDARVM DIGNITATVM VESTRARVM

humillimus seruus

P. WVIA, dioeceseos Caminensis
canonicus irregularis.INDEX CAPITVM
HVIVS LIBRI.

- CAPVT I. De ratione et occasione huius synopsis historicae.
II. De uariis Pomeranorum et Rugianorum idolis.
III. De conversione Pomeranorum ad fidem christianam et catholicam.
IV. De conversione Rugianorum ad fidem catholico-christianam.
V. De funditione episcopatus Pomeranensis.
VI. De confirmatione episcopatus Pomeranensis.
VII. De translatione episcopatus Pomeranensis uersus Caminum, unde Caminensis dicitur.
VIII. De dotatione episcopatus Caminensis.
IX. De exemptione episcopatus Caminensis.
X. De situ episcopatus Caminensis.
XI. De dignitate episcopatus Caminensis.
XII. De electione episcoporum Caminensium.
XIII. De serie episcoporum Caminensium.
XIV. De S. Ottono Pomeranorum apostolo.
XV. De ADELBERTO primo Pomeranorum episcopo.
XVI. De CONRADO I. et monasteriis ab eo fundatis.
XVII. De SIGEFRIDO I. et monasteriis ab eo aedificatis.
XVIII. De SIGEVINO I. et templariis.
XIX. De CONRADO II. et monasteriis ab eo consecratis.
XX. De CONRADO III. et monasterio ab eo consecrato.
XXI. De WILHELMO episcopo Caminensi.
XXII. De HERMANNO et Ebersteiniis comitibus.
XXIII. De IVROMARO principe Rugianorum et chori episcopo suo Petro.
XXIV. De PETRO chori episcopo.
XXV. De HENRICO episcopo.
XXVI. De CONRADO IV. et exemptione episcopatus Caminensis.
XXVII. De WILHELMO II. et monasteriis Pomeraniae.
XXVIII. De FRIDERICO ab Eikebeld electo Caminensium episcopo.
XXIX. De IOHANNE episcopo Caminensi.
XXX. De PHILIPPO episcopo.
XXXI. De IOHANNE II. episcopo.
XXXII. De IOHANNE III. f. Hincome Pseudo-episcopo.
XXXIII. De BOGISLAW episcopo Caminensi.
XXXIV. De IOHANNE episcopo Caminensi.
XXXV. De NICOLAO episcopo et controuersia ab eo inita.

CAPVT

- CAPVT XXXVI. De MAGNO episcopo.
 XXXVII. De SIGEFREDO II. et contractu ab eo inito.
 XXXVIII. De HENNINGO episcopo et academiæ Gryphwaldensis fundatore.
 XXXIX. De INDOVINO comite et episcopo.
 XL. De MARINO episcopo et controuersia ab eo mota.
 XLI. De BENEDICTO, qui Pomeraniam absente Bogislawo gubernauit.
 XLII. De MARTINO I. et reformatione religionis.
 XLIII. De ERASMO episcopo et controuersii continuatis.
 XLIV. De IOHANNES BYGENHAGIO nouo Pomeranorum apostolo et episcopo Caminensi designato.
 XLV. De BARTHOLOMÆO episcopo, qui certas ob causas resignauit.
 XLVI. De MARTINO II. episcopo.
 XLVII. De JOH. FRIDERICO duce Pomeraniæ nominatissimo et episcopo Caminensi.
 XLVIII. De CASIMIRO duce Stetinensi et episcopo.
 XLIX. De FRANCISCO I. duce Pomeraniæ et episcopo Caminensi adhuc feliciter gubernante.
 L. De mutatione religionis in Pomerania longe ante transactionem Passauiensem et pacificationem.
 LI. De specialiiori immutatae religionis methodo et modo.
 LII. De progressu religionis in Pomerania et protestantium nomine.
 LIII. De his, quæ post religionis pacem in ecclesiâ Pomeranicâ acciderunt.
 LIV. De Iubilæo Lutherano in Pomerania celebrato.

CAPVT I.

De ratione et occasione huius synopsos historiciæ.

Latus et oblatum est mihi ante paucos annos ex agris Noricis, ab amico quodam certo, incertus et anonymus scriptor, qui *Danuis* in comitiis turbatum S. R. I. statum confarcinauit et turbationis fabam assere in *Lutherum* eiusque sectas, sectarios et protestantes, uti uocat, cudit et excudit, lingua prius *Gallicana*, deinde *latina*, *Teutonica* et aliis. Non aliter atque gentiles mala reipublicæ, hostium irruptiones, limitum inuasiones, defectiones populorum, bella ciuilia, breuiter, omnes lites publicas, nouæ christianorum sectæ imputabant. Posteriorum uerum uel falsum, æquo lectori, remoto omni affectu et præiudicio, diiudicandum relinquo. Tempore Caroli M. inquit CRANTZ libr. I. *Metropol.* c. 22. nouos prædicatores malorum in-centores uocabant: ubi tunc Lutherani reformati et alii? *Nicolaus Bellus* non adeo belle fecit, imo bello occasionem dare uoluit, quod suo *rerum politicarum* tomo 4. discurs. XXII. turbatum I. R. statum colophonidis et triumpho loco inseruit et falsa falsissimis immiscuit, contra brocardicum.

Omnia tum bona sunt, clausula quando bona est.

At hoc in auctore, uti finis, ita principium suspectum, quia tum. i. discurs. 2.

A similiter corruptissimum Germaniæ statum uaticinatur et triplex eiusdem diffidium adscribit, quorum ultimum inter catholicos et protestantes præiudiciali annexo iudicio ebuccinat. Verendum non est, ut ab uniuerfis Germaniæ principibus pontificis profligetur unquam auctoritas; non solum quod ipsi inter se dissentiant, sed etiam quod ecclesiastici a pontifice dependant. Catholicus quidam nouo-antiquus aut antiquo-nouus hunc turbatum R. I. statum reprehendit et nouioribus symmisticis aut extremistis christiane suadet, ut a uersipelli Hispanorum parte et arte sibi caueant et millarios eorundem ministros, *lesuitas*, turbatores omnium regnorum, principatum et rerum publicarum turbatissimos fugiant, *Et causam et fontem irritamenta malorum*, uti et autor *der Spanischen Sturm-Glocke, und der Deutschen Warnglocklein*. Sed hic turbator omnium turbatissimus informando circa præsentis seculi discordias S. R. I. deformauit et Augustano confessionis principes infamauit, quasi infideliter contra pacem egerint, episcopatus inuaserint et præuicariati sint; cum similibus eiusmodi calumniis, suggestionibus et iniuriis, quos optimi principes meliore iure uindicabunt et accusatorem eiusmodi publico exemplo denigrabunt, litem non faciam meam, nec in alienam segetem falcem immittant. Licet hunc auctorem turbatum imperturbate sequatur, uel idem uel eiusdem farinae auctor informatius, de summo negotio compositionis dissi-

(K k) 2

den-

Quæstio libri,

Enactis causa
 ruerum et
 calumiarum,

Exemplum in hoc
 argumento de
 politica,

mordis mutatae siue reformatae RELIGIONIS in Pomerania, diu ante translationem Passauensem, anno 1552. et pacificationem anno 1555. constitutam. Le-
ctor aequi bonique consulat et veritatem saluti praeferat.

CAPVT II.

De varijs Pomeranorum et Rugianorum IDOLIS.

*Vandaliae
diagn.*

Cum Pometania sit Vandaliae pars et Vandalia diuidatur in inferiorem, quae continet Holsatiam et ducatum Megalopolensem: atque superiorem, quae Pomeraniam et Rugiam comprehendit, ut ex CRANTZIO lib. 3. Vand. cap. 29. per totum patet: nullum est dubium, quin antiquiores Vandalii omnes idololatriae addictissimi fuerint et, si aliquando ad fidem christianam conuersi, statim desinuerint. Ita Arnoldus NEMANNIUS in theatro conuersi gentium, quod habet in chronico chron. tom. 1. p. 164. Pomerani, inquit, et Stethenses, quam e Vandalis suis egerant, non dubium est, quin cum illis fidei suae consecrati olim. Omnium antiquissimum, tam Pomeranorum quam Rugianorum idolum, descripsit antiquus et fide dignus historicus CORN. TACITUS, lib. de Germania his verbis: *est in insula oceani latum nemus, dicatum iue uehiculum, Vestae consecrum, attingere uni sacerdoti concessum. Is adeo Penetrat (Deam intelligit) uellamque bobus facimur multa cum ueneratione profectur etc.* Et paulo post: *suistis diebus festu mox uehiculum et uestu et, si credere uelis, uicem ipsam secreto lacu abluunt. Serui ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror sanctaeque ignorantia, quid sit illud, quod tantum perituri uideat: quae uerba tribus quaternisue uicibus et ultra recitat doctiss. dn. CLYVEIUS amicus noster lib. 1. de antiquitate Germaniae cap. 27. et eodem libro cap. 34. et lib. 3. cap. 27. ubi particulatim ad Rugiam, oceani insulam in mari Balthico, Pomeraniamque refert.*

*Retra i. e.
terra.*

Terra transpositis literis Retra dicitur, quae sedes idolomaniae fuit et magna quondam Pometaniae ciuitas, imo metropolis Slauorum, ut testatur HELMOLD. lib. 1. c. 2. et 23. Vnde HERTA dea terrae facile originem trahere potuit: quum in dubijs coniecturaretur licet. M. Andreas ANGELVS lib. 2. Annal. March. p. 65. nulla ait, Retrae uestigia hodie extare. At in Peninsula Lasmund ad promontorium, cui uulgare uocabulum die Stuben-Kammer, sylua densissima, quam indigenae the Sandbenitz appellant, quasi dicas, nauorum, arborum ac lignorum

Acongeries, adhuc conspicitur et in ea profundissimus atra aqua lacus, qui licet piscibus mirum in modum fcatet, opinio tamen tenet, retia eum et scaphas non ferre. Quinimo cum superioribus annis sudaculi quidam piscatores scapham intulissent, postero die redeuntis, uti lacum retibus tentarent, scapham non inuenerunt: quod cum attoniti admirarentur et quoquo uersum circumspicerent, mox unus illorum animaduertit, scapham procerissimae fago impositam, quumque suo mote ac lingua exclamasset: *quis omnium diabolorum lintram arbori imposuit? c propinquo uox, nemine confecto, audita est: non omnes id facere diaboli, sed solus ego, cum fratre meo Nicolao.* Ita scilicet nunc etiam malignus ille spiritus, in loco antiquissima idololatria contaminato; hominibus ludere non desinit; haud dubie dolens, priscam sibi cultum uenerationemque ademptam. Idolum illud antiquissimum fuit HERTA dictum siue HERTHVM, ut ex Cornelio Tacito de Germania, constat, qui, quum septem Sueuorum nationes ad oceanum Balthicum, sinum Codanum, inter Albim Chalusumque, hodie Trauen et Viadum amnes, resedentes nominat; nec quicquam, inquit, nouabile singula, nisi quod iu compagne HERTHVM b. e. terram matrem colunt, eamque interuenire uelut hominum, iuehi populis, arbitrantur. In haec Taciti uerba licite et sollicite inquirunt uarij commentatores, quid HERTHVM significet. Lippius HERTHVM coniecturatur et alii aliter. Quia uero Tacitus ipse terram uocat Erde, tanquam custodem negotiorum humanotum aspectricem, facile omnes omnium nomum deuotiones coincidere possunt, fuisse Deam terrae et maris, praecipue Balthici. Quo loco autem consistet, inquit Iodochus WILLICHIVS in commentarijs ad Tacitum de Germ. fol. 155. Et. S. 2. Colebatur iu loco, quem colunt, fossi seu ob Deae reuerentiam nominarunt, in oceano aliquo dubio Balthico, cuius nomen et Tacito incertum est. Rugia scilicet: seriae quoque eadem dicatae sunt, quatum obseruantia nihil rerum agebatur, cuncta erant tranquilla, non aliter ac Romae, cum Iani templum clausum erat. Postea consuetudine hominum sacerdos interiore quodam lacu et Deam et uehiculum cum uesticu abluibat, sed lacus ministros statim in ipso lauacro hausit, quod prorsus satanicum uisum est, in tantis tenebris mentis, quae puritate et doctrinae et religionis non persoluebatur. Lacus igitur haurientis eas susignorant, utique uenerantur idololatrias. Caeterum tanta dicti nemoris lacusque fuit celebritas, tantaque religio, ut et postea Sarmatae

*Stasio diabo-
lica. circa
Lauenm.*

*Hertsa aut
Herttham idem
sunt.*

Hertsa et yman,

et cultus.

*Nemoris cele-
britas.*

(sive ii Sclauī sunt) quum expulsis Germanis omne hoc litas ad Cimbrorum usque peninsulam, simulque praedictam insulam, nempe Rugiam, occupassent, pari locum superstitione venerati sint.

CLYVERVS dicto lib. 3. Germ. antiq. c. 37.

*Armo Christi
1170
Pie S. VITO,
vnde malis
credant
SV. ANTEPT-
TVM.*

DE RUGIANIS Helmodus, presbyter Lubecensis antiquissimus, lib. I. chr. Sclav. c. VI. verbatenus ita refert: tempore Ludouici II. monachi de Corcia egressi sunt et, peragratis Sclavorum provinciis, perueniunt ad eos, qui dicuntur Rani s. Rugiani et habitant in corde maris, ibi fontes est errorum et sedes idolatriae, praedicantes uerbum Dei cum omni fiducia, inuicem illam insulam lucrati sunt, ubi etiam oratorium fundauerunt, in honorem domini ac saluatoris nostri IESV CHRISTI et in commemorationem S. VITI, qui est patronus Corciae. Postquam autem permittente DEO et mutatis rebus, Rani a fide defecerunt, statim passis sacerdotibus et christicolis religionem uerterunt in superstitionem. Nam S. Vitum, quem nos martyrem ac seruum Christi confitemur, ipsi pro Deo uenerant, creaturam anteposcentes creatori. Nec est aliqua barbaries sub coelo, quae christicolis ac sacerdotes magis exhorreat. Solo nomine S. VITI gloriantur, cui etiam templum in simulacrum dedicauerunt, illi primatam deitatis attribuentes. De omnibus quoque provinciis Sclavorum illis responsa petuntur et sacrificiorum exhibentur annuae solutiones. Sed nec mercatoribus, qui forte ad illas sedes appulerint, patet ulla facultas uendendi uel emendi, nisi prius de mercibus suis Deo ipsorum pretiofa quaeque libauerint et tunc demum mercimonium publicantur. Flaminem summum non natus quam regi uenerant. Hucusque Helmodus, quem sequitur uerbatenus Alb. CRANTZ lib. 2. Vandal. c. 25. et lib. 5. c. II. uerbis paululum immutatis. Hanc Rugianorum idolatriam cepit copiosius Helmod. lib. 2. chron. c. 12. iisdem fere uerbis: De ueneratione Sclavorum, quae diuiditur in provincias et principatus, sola Rugianorum gens, durior caeteris, in tenebris infidelitatis usque ad nostra tempora perdurauit, omnibus inaccessibilis, propter moris circumuacantiam. Tenuis autem fama commemorat, Ludouicum Caroli filium olim terram Rugianorum obtulisse S. Vito in Corbogia, eo quod ipse fundator extiterit cognobi illius: inde egressi praedicatores, gentem Rugianorum s. Ranorum ad fidem conuertere fecerunt, illicque oratorium fundasse, in honorem VITI martyris, cuius uenerationi provincia consignata est. Postmodum uero ubi Rani, qui et Rugiani, mutatis rebus a luce ueritatis aberrarunt, factus est error peior priore. Nam S. Vitum, quem nos seruum DEI confitemur, Rani pro DEO colere coeperunt, fingentes et simulacrum maxi-

num et seruierunt creaturae potius quam creatori. Adeo autem haec superstitio apud Ranos inualuit, ut Zuanenit, Deus terrae Rugianorum, inter omnia numina Sclavorum primatum obtinuerit, clarior in uictoriis, efficacior in responsis. Vnde etiam nostra adhuc aetate, non solum Wagrigensis terra, sed et omnes Sclavorum provinciae, illuc tributa annuatim transmittunt, illum Deum Deorum esse profitentes. Rex apud eos modicae assimationis est, comparatione fluminis: ille enim responsa perquirat et euentus sortium explorat. Ille ad uitam sortium et porro rex et populus ad illum uinum pendunt. Huc usque Helmodus, e quo communiter analistae nostri referunt, Thomas KAMPEZOVIVS, Nicol. a KLEMPZEN lib. I. Valentini ab EKSTEDT, Ioh. BVGENHAGEN, Pomeraniae euangelista, lib. 2. chron. c. 2. et reu. noster CRAMERVS lib. I. hystor. Pom. ecclesiasticae c. 38. Notandumque quod idolatriae confirmatio ex similitudine nominum Stanetvitz et sancti Viti enata fuerit. Nam S. Vitum, patronum coepobii Corciani in Westphalia, Christi seruum, relicto et contempto Christo domino, pro Deo coluerunt, quem corrupto nomine Stanetviti appellauerunt: memorabili exemplo, sanctos cum Christo in honore et cultu minime coniungendos esse. 2) Quod ordo hierarchicus ut plurimum a gentibus originem suam traxerit, quae flamines, archi-flamines et proto-flamines habuerunt, ut hic Rugiani et Romani, de quibus POLYD. VIRGIL. lib. IV. de inuentoribus rerum c. 14. ubi nimis superstitiose auguratur, urbem Romam postremo perinde pontificum maiestate gentibus moderatam, atque potentia olim inuaserat. Quod euentus sortium in omni gentis Germanica plurimum inualuerit olim, tradente Tacito. Flamen sortibus, flamine rex parebat. CRANTZ lib. 5. Vand. c. II. Denique Rugiani nostro tempore, ductu illustissimi Pomeranorum principis, domini PHILIPPI, sacram euangelii doctrinam amplectuntur et profitentur, ut annotat ad Helmodum M. Sigismundus SCHORKELIVS Naumberg. lib. I. c. 6. Hoc de idolo sequentes Rhytini circumferuntur:

*Flaminis di-
gitas.*

*Stanetvitz
idolatriae
origo.*

*Hierarchia
origo.*

*Felix Saxonia gaude, per pigra sacra
Vito dicata, quae dat tibi Francis grata.
Abbas Worin regali semine primum
Francorum natus, Viti uenerabile corpus
Transfudit et Francis Corbeiæ, cen patet
illi.*

*Romano fretus pius imperio Ludouicus.
Hoc, Hildeuivire, donat, ex patre fauente.
Quando Dionysii rexissit luminac laus, i,
Quo tam praeclaro gaudebat ante pa-
trono*

*Ex tunc translatus fuit a te Francis
sacrum*

lun-

Imperium dñi, quod gaudet nunc Ale-A. filium, proferunt; et serio cautum, ut qui

Chronica Martini dant haec, veteres quoque libri,

Ex qua re sanctum ueneremur carmine Vitum

anno 822. *Odtingentus tum uicinusque secundus*

Annus erat Christi. Clausuro fundum dedit iste

Filius iste pius Magni Caroli Ludouicus

Quas septemus puer foueat sancta prece semper

Et benefactores omnesque tibi famulan-

tes

Conserues Vite, duc nos ad pascua uisae.

Rugia falso creditur Corbeias donata.

Quibus et rhythmis constat origo et adductio S. Viti, ex ueteri Galliarum in nouam Corbeiam et exinde noua fidei plantatio in Rugia deriuatur. Quod

autem haec nobilissima insula et principatus, imo regnum eo temporis anno Christi 889. Corbeiae donatum fuerit, aut minime aut imaginarie factum, credendum est, quis historici uariant in

donatore. HELMOLD lib. I. c. 6. et CRANTZ lib. 2. Vand. c. 25. Ludouicum II. statuunt, Ludouici imperatoris filium. At Hel-

moldus, sibi contrarius, lib. 2. c. 12. tenuem famam commemorat, Ludouicum Caroli filium olim terram Rugianorum ob-

tulisse B. Vito in Corbeia, eo quod ipse fundator existerit cornobii illius. Ioh. LERTZ-

ERVS Hardeffianus in chronico Corbeiensis c. 7. et 9. LOTHARIVM, Ludouici pii filium, donatorem Rugii existimat. Sicut in donatoribus, ita et in an-

nis uariis non vix in Atlante minori, ubi Rugiam explicat, ad annum Christi 813. refert, quo tempore Carolus ipse fu-

peruixit, ut ex epitaphio patet Aquisgranensi:

Caroli M. epi. Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli M. atque orthodoxi imperatoris, qui regnum Francorum nobiliter ampliavit et per annos XLVII. feliciter tenuit. De-

cessit septuagenarius anno domini 814.

Corbeiasse eos nolens initia. anno 819.

Nec dum Corbeiensis monasterium fuit, quod anno sequenti a Ludouico inceptum, in sylua Söllinger et anno 819. ad Visurgim, demum translatum, unde

LERTZNERVS p. c. 19. ad annum 889. refert. Quod superest, Rugia propria

Rugiae prius possessor.

suos ab initio reges deinde principes habuit, donec ad illustrissimos Pomeraniae duces peruenerit. Ita pluius in alium transferri non potuit, quam

quisque habuit. Haec igitur Rugiae donatio aut nulla aut prorsus imaginaria est. De Choreis S. Viti uid. SCHENCK lib. I. obferu. uar. med. 270. ubi eam

Chorea S. Viti.

Græcorum enthusiasmo confert: Fieri solet annuatim, in festo Ioannis baptistae in Bieslen, in Beisgarn et Wusen, bey Speyer, ubi sciamus in circum, quae tran-

siunt, proferunt; et serio cautum, ut qui rubro amictus conspiciatur, quem insu-

dunt §. II. inst. de oblig. quae ex del. ibi panno rubro. Toto mense, praecedente Iohannem, sunt timidi et choreas du-

cuentes timore liberentur. Add. Bodin. lib. 5. de rep. c. 5. Nunc ad descriptionem idoli, his obiter insertis, progrediemur. Inter multiformis Slauo-

rum et Vandalorum idola excelluit Suanewiet, Rugianorum deus, oraculis habitus clarior, cuius comparatione caeteri femidei habiti sunt. Idolum au-

tem erat quadriceps, humanam statu-

ram adaequans, reflecta barba et capillis, oblonga ueste talari amictum, dex-

tra poculum instar cornu efformatum, liquore plenum, sinistra arcum cum sagitta tenebat et stabat in templo, cuius

tanta erat reuerentia, ut, qui proximi erant, ne intrarent quidem et illud templum cum suo ambitu pro fugientibus

esset asylum. Huic idolo trecenti equi pascebantur, inter quos unus candidus, equum candi-

in quem nemo nisi summus sacerdos seu proto-flamen ascendebat, et illo tan-

quam diuino ad res futuras praedicendas, utebantur, quem marucino tempore puluere et sudore undique diffluentem, in stabulo saepe ostendebat sacer-

dos, mentiens, Swatouitum in pugna contra Rugianorum hostes illo esse

usum. Hoc idolum pon solum indigenae, sed et extranei uenerabantur. Hinc tempore Heinrici Leonis, ducis Saxo-

rum et Bauarorum, qui Pribislaw Nicoloti filio, armis strenuo, fed impio christianorum persecutor, Oborritorum

terram abstulerat et Slaui imperabat, tota Wagriorum terra et omnes Slauo-

rum provinciae, Santeuico tanquam Deo deorum tributa pendebant. Ioh.

RYENHAG. lib. 2. Chron. Pom. in §. cap. VI. D. CRAMER lib. I. hist. Pom. eccles. c. 45. et Gerh. MERCATOR in Atlante mi-

norip. 453. Archi-Flamen, christianorum hominum sanguine litans, dicere solebat, suo deo illud apprimere acceptum esse.

Homicida homicidis cultoribus et innoxii sanguinis effusione gaudebat. HELMOLD lib. 2. chron. c. 12. Inter uaria, singulos scri-

inquit, libamenta sacerdos nonnumquam barbarum de hominem christianum litare solebat: bu-

iusmodi errore deus omnino delectari iactans. Accidit inter paucos annos, maximam infistorum multitudinem eo conue-

nisse piscationis gratia. In Nouembri enim, flante uehementius uento, multum illis haec capitur, et patet mercatoribus liber ac-

cessus, si tamen ante Deo terrae legitima sua persoluerint. Affuit tunc forte Gotesalcus quidam, sacerdos domini de Bardewick inuitatus, ut in tanta populorum fre-

quentia ageret ea, quae Dei sunt. Nec hoc latius dñi sacerdotem illum barbarum

quantum deo scripsit.

equum candi-

ducit Heinrici.

scripsit.

bu-

et, accessit uero et populo, nunciat irata
 uehementius numina, nec aliter placari
 posse, nisi cruore sacerdotum, qui peregrin-
 um inter eos sacrificium offerre praesum-
 pserat. Tunc barbari genus attonita con-
 vocat insistorum cohortem, rogatque sibi
 dori sacerdotem, ut offerat Deo suo pla-
 cibilem hostiam: reuocantibus christianis, cru-
 tum in aures offerunt in munere: sed cum
 nihil proficerent, coeperunt erudare uim
 et christianis bellum indicere. Tunc insti-
 tores, omnia iam de captura manibus, nosse
 illa iuxta aggressi et secundis uentis nela cre-
 dentes, tam se quam sacerdotem atrocibus
 ademerunt periculis. Ita odium christianis
 nominis et superstitionum fomes plus omni-
 bus Slauis apud Ramos inualuit. Hucus-
 que Helmoldus antiquissimus, e quo re-
 ferunt reuerendi uiri D. CRAMERVS lib.
 I. hist. Pom. ecclesiae c. 34. CRANTZ. lib.
 5. Vandal. c. II. et Job. BVGENHAG. lib. 2.
 chron. c. 6. ubi addit: *Donum capiend-
 um halem in Rugia et Treptod ad Rhe-
 gum in Scandiam, et e Scandia in Norwe-
 giam migrasse, una cum uaticinio: tam diu
 apud Domo hoc donum mansurum, donec
 princeps aliquis, ut et ibi factum est, pi-
 etiores nimio censu exanarent. Tunc
 enim fore, ut nec ipse nec alii, Dei iu-
 dicio, qui talia uult esse omnium, mul-
 tum commodi ex hancibus sit captu-
 rus. Sed ad Swantewitum, de quo aliter
 CRANTZIVS lib. 3. Vandal. c. 37. Prae-
 pollet, inquit, Swantewit Deus terrae
 Rugianorum: utpote efficacior in respon-
 si, cuius respectu ceteros quasi seniores
 aestimauit. Huic ueluti peculum bonoris
 annuatim hominem christicola, quem
 fors acceptauerit, litare quaesierunt, et
 quae sequuntur deinceps. Erat oculis
 et labiis aureis, cildari tectum, quasi cog-
 cum et mutum peccata hominum dissi-
 mularet. Erat praeterea caballus mira
 magnitudine pinguis, ferrox, niger,
 scissoris impatiens. Hunc tempore uel
 praedae agenda uel pugnae ineunda
 sacerdos, equi custos, per hastas, distin-
 cho ordine homi positas, iter ducebat at-
 que reducebat: quarum si nullam pede
 attingisset, uictoriae signum id esse puta-
 batur, Zwing. lib. IV. Theatr. Vol. 27.
 Erant quoque quatuor Sedini sana seu
 contubernia, uariis auium, bestiarum et
 hominum imaginibus, tam sculpta, quam
 picta, adeo artificiose, ut mireris utius
 seculi ingenia. In uno prisca consuetu-
 dine offerebantur decimae partes nupum
 et armorum, ex hoste terra marique
 quacumque: crateres aurei et argen-
 tei, in quibus augurari solebant et ex iis
 portabant nobiles, si quando lux festa
 uenisset: Cornua quoque bubulorum
 uel urforum decorata et gemmis intex-
 ta, quibus pro buccinis et poculis ute-
 bantur: mucrones quoque et cultri*

multaque supellex pretiosa, rara et uisu
 pulchra in Deorum honorem asseruata.
 Quae omnia Stetinenses, paulo post
 conuersi, suo apostolo S. OTTONI: Bam-
 bergensium episcopo, largiri uoluerunt;
 sed episcopus, ne bonis eorum inhiare
 uideretur, ut hoc nostro seculo omni-
 um pessimo, aqua lustrati expiata, inter
 sese ciues diuidere iussit, accepto solo
 TRIGLAVI simulacro tricipite, Triglav idem
 quod in trophaeum abductum. Mo-
 numentum conuersionis Pomeranorum
 Romam misit ad Honorium II. pontifi-
 cem maximum et ubi quondam Trigla-
 uis stetit, ibi templum in honorem Adel-
 bertus aedificari curauit, quod breui di-
 rum est. Praeter haec insigne ido-
 lum fuit RADIGAST, in antiqua Van-
 daliae urbe Rhetia, cuius nulla hodie
 uestigia extare inquit M. Andreas AN-
 GELVS lib. 2. annal. March. p. 63. At HEL-
 MOLD lib. 1. chron. c. 23. Slauorum metrop-
 olin uocat et eodem lib. 1. cap. 2. sedem
 idolatriae, templum ibi magnae constru-
 ctum daemonibus, quorum princeps est Ra-
 degast, simulacrum eius auro tectum o-
 stro paratum. Et cap. 21. describit pug-
 nam inter Kyenon atque Circupenos,
 circa Panem, nec non Riuderon siue To-
 lenzor cis Panem habitantes, omnes anti-
 qui Pomeranise populi, quorum hi pro-
 pter antiquissimam urbem et celeberrim-
 um illud sanum, in quo simulacrum Ra-
 degast offenditur, regnare uolebant, ad-
 uersantes sibi singularem nobilitatis honorem,
 eo quod ab omnibus populis Slauorum fre-
 quenterentur, propter responsum et annuas
 sacrificiorum impensationes. Huc usque
 Helmoldus. Christianismus euidenter
 anno 938. imperante OTTONE II. Hein-
 rich filio, in Vandaliam introductus et
 primo conuersa est, Oldenburgae consti-
 tuto Marione episcopo, cui diuus Otto
 omnem Vandalorum prouinciam, usque
 ad Geminum oppidum, et Panem
 illuuium subdidit. Qui cum annos ser-
 me 70. credidissent, abiecta fide ellreni
 furore gradantes, multos christicolae
 martyrio coronauerunt, utpote Gode-
 fridum Slauorum princeps Leonii (Len-
 zen) a paganis occisus anno 1060. An-
 snerum monachus Raciborgae lapidatus:
 Iohannes episcopus, post uaria ludibria,
 manibus et pedibus truncatus et occi-
 sus est, proiectoque corpore caput ab-
 scissum, contoque affixum, pro signo
 uictoriae, ad idolum Radegast, circa Pa-
 nim, ultra Deminum, 4. Idisbus Nouem-
 bris allatum est. Ecclesiae Hambur-
 gensis et Idiothe Schewigenensis funditus
 excisae sunt, cruces in Christi crucifixi
 derisionem truncatae passim sunt et om-
 nes Slau, conspiratione facta, ad pa-
 ganismum relapsi, perseverantes in fide
 deleuerunt. Tum multa Hostitorum
 fami-

Epri ubi hagi-
 legum.

Reina Sedini
 sua.

Prandia idoli
 oblata.

ad-
 mentum.

Triglav idem
 quod in trophaeum.

Adelbertus
 aedificari curauit.

Radegast.

Hel-
 mold lib. 1. chron.

Slauorum metrop-
 olin uocat et eodem lib. 1. cap. 2.

sedem
 idolatriae, templum ibi magnae constru-
 ctum daemonibus, quorum princeps est Ra-
 degast, simulacrum eius auro tectum o-
 stro paratum. Et cap. 21. describit pug-
 nam inter Kyenon atque Circupenos,

circa Panem, nec non Riuderon siue To-
 lenzor cis Panem habitantes, omnes anti-
 qui Pomeranise populi, quorum hi pro-
 pter antiquissimam urbem et celeberrim-
 um illud sanum, in quo simulacrum Ra-
 degast offenditur, regnare uolebant, ad-
 uersantes sibi singularem nobilitatis honorem,

eo quod ab omnibus populis Slauorum fre-
 quenterentur, propter responsum et annuas
 sacrificiorum impensationes. Huc usque
 Helmoldus.

Christianismus euidenter
 anno 938. imperante OTTONE II. Hein-
 rich filio, in Vandaliam introductus et
 primo conuersa est, Oldenburgae consti-
 tuto Marione episcopo, cui diuus Otto
 omnem Vandalorum prouinciam, usque
 ad Geminum oppidum, et Panem
 illuuium subdidit. Qui cum annos ser-
 me 70. credidissent, abiecta fide ellreni
 furore gradantes, multos christicolae
 martyrio coronauerunt, utpote Gode-
 fridum Slauorum princeps Leonii (Len-
 zen) a paganis occisus anno 1060. An-
 snerum monachus Raciborgae lapidatus:
 Iohannes episcopus, post uaria ludibria,
 manibus et pedibus truncatus et occi-
 sus est, proiectoque corpore caput ab-
 scissum, contoque affixum, pro signo
 uictoriae, ad idolum Radegast, circa Pa-
 nim, ultra Deminum, 4. Idisbus Nouem-
 bris allatum est. Ecclesiae Hambur-
 gensis et Idiothe Schewigenensis funditus
 excisae sunt, cruces in Christi crucifixi
 derisionem truncatae passim sunt et om-
 nes Slau, conspiratione facta, ad pa-
 ganismum relapsi, perseverantes in fide
 deleuerunt. Tum multa Hostitorum
 fami-

anno 938.

primus epis-
 copus.

que ad Geminum oppidum, et Panem
 illuuium subdidit. Qui cum annos ser-
 me 70. credidissent, abiecta fide ellreni
 furore gradantes, multos christicolae
 martyrio coronauerunt, utpote Gode-
 fridum Slauorum princeps Leonii (Len-
 zen) a paganis occisus anno 1060. An-
 snerum monachus Raciborgae lapidatus:
 Iohannes episcopus, post uaria ludibria,
 manibus et pedibus truncatus et occi-
 sus est, proiectoque corpore caput ab-
 scissum, contoque affixum, pro signo
 uictoriae, ad idolum Radegast, circa Pa-
 nim, ultra Deminum, 4. Idisbus Nouem-
 bris allatum est. Ecclesiae Hambur-
 gensis et Idiothe Schewigenensis funditus
 excisae sunt, cruces in Christi crucifixi
 derisionem truncatae passim sunt et om-
 nes Slau, conspiratione facta, ad pa-
 ganismum relapsi, perseverantes in fide
 deleuerunt. Tum multa Hostitorum
 fami-

defectio a fide
 anno 1060.

et in christia-
 nis crudelitate.

familiae ad *Harcini* montes fugerunt. *Abst* omnis uirorum, foeminarum et paruulorum multitudo, quae cruentas ouium et bouium hostias mactabat, plerique christianorum hominum sanguine litabant et eo gaudere Deos suos iactabant. Ita *PEL. MATTHAEI lib. 2. biflor. Henr. IV. narratione 3.* inquit, *Daemones gaudere libaminibus et uisore, quibus eorum corpusculum pinguescat. uid. PORPH. de abstinent. Caesa hostia sacerdos, quo percipiendi miracula esset aptior, effusi cruoris partem litabat.* Daemonia sanguine facilius inuitari uulgi fert opinio. Nec mirum christianorum sanguinem in delictis illos habere, quod hoc genus hominum tanquam hostile magis execrentur. Student enim subuersionibus falsae religiones. Consummatis ex more omnium pessimo nefariis sacris s. sacrilegijs, populus ad epulas, plausus et hilaritates conuertebatur. Fuit ea tempestate insignis Wandalarum error, ut in conuiuiis et comotationibus *pateram* circumferrent, in quam non consecrationis sed execrationis uerba ingerebant, sub nominibus Deorum *BONI* et *MALI*, quorum alteri bonam, alteri malam sortem adscribebant. Vnde malum deum diabolus et *ZERNEBOG* h. e. nigrum deum, bonum uero *BELBOG* h. e. album deum, appellabant, iuxta immanem Manichaeorum errorem, excacati a principe tenebrarum diabolo. Haec e *Crantzii* lib. 3. *Vandal. c. 37.* reuerendi uiri *D. Ioh. Bugenbag. lib. II. chronie Pomer. lib. 5. c. 8. et D. Gramerus lib. V. hist. Pomer. ecclef. c. 45.* fideliter retulerunt. Imo forma eiusmodi idoli in peninsula *Rugia Wittowiae* lapidi incisae adhuc conspicitur et uulgariter *Wietold* uocatur, quasi *Virus antiquus*, magno capite, prolixa barba, pedibus distortis, uentre uentoso, adeo ut portentum potius quam deificum commentum uideatur.

Plura Vandalorum idola erant *Prone* deus terrae *Oldenburgi*. Hoc nomen a Graecis traductum, qui *Prone* uocant providentiam, quae gubernabat mundum, *CRANTZ. lib. 4. Vand. c. II. Sive dea Polaborum* sive *Racchurgenium* *Venus*; et in *Rugia* *Carentii* tria idola in uno templo habebantur, quae inter *Rugenitus* s. *Rugeman*, ut *CRANTZ* uocat *lib. 5. Vandal. c. 15.* septem faciebatur atrox, infornis et horrendus emicuit.

Sub uno capitis apice, et septem gladiis accinctus, unum euaginatam manu dextra tenuit, caeterum hirundines ore nidificantes pectus stercore turpabant, inquit *Crantz d. I. c. 15.* Deus idem belli ut *Harouitus* credebatur: amputato uero idolo exire ab eo conspexit est diabolus, specie nigrae bestiae: ex opposito uisus est Deus pacis quinque facies uno capite gestans, longa talaribus indutus, signa pacis utraque manu ostendit. *Tertium idolum* dormitans quatuor facies habebat, trinas in capite et unam in pectore, manu tricipiti supposita, cui *Poreuti* nomen indiderunt, quasi dormientem *Homerus*, de quibus *CRANTZ d. I. lib. 5. c. 15.* His et aliis idolis, quae omnia enumerare caediosum et audire horrendum, dicatierant *famines*, sacrificiorum libamenta et multiplex nefariae religionis cultus. Solenitates autem diis adulterinis et idololatricis dicandas atque dicendas sacerdotes fortium nutu denuntiabat, aduola-

Tanto princeps ille tenebrarum, terrae caliginis auctor et diuinse lucis ofor, corda hominum uariis superstitionum et errorum nebulis oecaeuauerat, ut magis tenebrosum et exosum diaboli regnum, quam pellucidum Christi claritatem amplecterentur. Delectati enim specie uisibili aut ignem aut spiritum aut citatum aerem, aut congeriem stellarum aut monstra etiam retores orbis terrarum atque Deos putarunt, quia sic speciosa et formosa apparuerunt. Quanto dominator et creator eorum speciosior formosior? Omnis enim speciei *GENERATOR* haec omnia constituit. Interea non mirum, quod a lege naturae aberrarint, qui naturae fontem non agnouerunt, quia conclusit *Deus omnia sub* (LI) incre-

Prone

Sive

Rugenitus

Paterologia.

Manichaeorum doctrina.

Poreuti fons.

Cecitas generatio.

Poreutium.

Malerum fundamentum.

incredulitate, ut omnium misereretur, ad A TERTULLIAN. in *Apolog.* AVGVSTIN. *lib. I. de ciuit. Dei lib. 1. et 7.*

*Pomerani gen-
tiliter mitiores
fuerunt erga
christianos,
quam Romanos
et Græcos.*

incredulitate, ut omnium misereretur, ad Rom. XI. u. 32. Consideranti ergo idola et historiam conuersionis gentium manifestum erit, Pomeranos mitius in prædicatores Christi secessisse, quam gentes alias Romanas uel Græcas, quæ manus martyrum Christi sanguine tingentes horribiliter debacchatae sunt, ut inquit reu. dn. Ioh. BVGENHAG. *lib. 2. chron. Pom. in 1. 5. cap. 2.* ubi confert uicinorum impietatem cum Pomeranis, non opprobrii causa, sed præcidendæ calumniæ gratia: Pomeranis enim aequè ut aliis christianæ lucis gratia affulsit. Persecuti sunt quidem euangelistas Christi, per ignorantiam, non tanquam Dei nuncios, sed opinatos patriæ eueriores. Olim nulli non ethnici persecutione suos manus commacularunt: Pomerani uero omnium mitissime egerunt, nec

Bernbardum nec *Ottomem* occiderunt. *Boleslaus* equidem dux Poloniæ ad *Ottonem* dixisse legitur: *miramur, o pater, inter feros homines te perstitisse incolumem, qui nuper apud Ormauentenses quendam Christi nuncium adegerunt in crucem; uerum reulit hoc Boleslaus, ut ex rumore forte accepit, qui uanus esse potuit, quia nulla eius rei gestæ aut nomina aut circumstantiæ uel in D. Ottonis historia uel ullis aliis monumentis continentur.* Crebra *Iulienensium, Stetinensium et Rugianorum* defectio non probatur, cum melius sit uiam ueritatis non cognouisse, quam cognita fidei ueritate ad idola relabi et tanquam canes ad uomitum reuerti; uerum mox Iulienenses igne coelitus immisso perierunt: *Stetinenses* uero a S. Ottrone in semitam ueritatis reuocati, diuina misericordia crediderunt. Haec de prisca Pomeranorum gentilitate et idololatria: ubi si naturam sacrificulorum gentilium et nostratum quorundam patrum catholicorum diligenter conferas, in multis conuenire uidebis. Astituta rebus externis uisâ, speciosis sanis, imaginibus, persecutionibus, rigiditiis et aliis. Adeo ut quidem hoc nostro seculo nonnulli inter catholicos extremistas clamant et scribunt, turbam imperii Romani statum ex Lutheri doctrinâ prouenisse et adhuc prouenire: ita etiam antiquis nostri paganorum sacrificuli tempore conuersionis pestilentia ingruente dixerunt: id malum propter abrutationem et neglectum idolorum accidisse, quibus nisi decus suam restitueretur, omnes perituros esse. Nec mora adest, fana aperiuntur, profani ritus reuocantur et idola coluntur. Ecce ut antiquitus omnia mala propter christianismum: ita hodie propter Lutheranismum euenire ab utrisque sacrificulis falso demonstratur. Vide per otium ARXORI *lib. I. aduers. gent. in pr.*

*Pomeranorum
defectio pauci-
or.*

CAPVT III.

*De conuersione Pomeranorum ad fidem
christianam et catholicam.*

Pomerani omnium gentium nouissimi ad fidem conuersi sunt anno 1124. sub HENRICO IV. imperatore et CALIXTO II. papa, cum caeteri gentes, omnes iam dudum suauissimo saluatoris iugo colla subdidissent. Vbi sub initio conuersionis Pomeraniæ cogitanda et miranda Dei omnipotentia, iustitia, misericordia, qui creat lucem et format tenebras, qui saluat et condemnat, nemini faciens iniuriam. *Iustus est dominus et rectum iudicium eius: non dicat figmentum figulo, cur ita me fingis?* Deus enim multa longanimitate tulit uasa iræ, et alia fecit uasa misericordiæ, cauetus saltem ne frangamur. Laudemus Dei clementiam. Quomodo Pomerani poterunt prius credere, cum non audierint? quomodo poterunt audire, nemine prædicante? quomodo prædicarent, non missi? quod ergo non prius uocauerit, incomprehensibilia sunt Dei iudicia et imperscrutabilia uisæ. Tu quis es, homo, qui cum Deo contendas? Ita inquit et incipit conuersionem Pomeraniæ enarrare reu. dn. Ioh. BVGENHAGUS *lib. 2. chron. Pom. m. 5. cap. 1.* PIPINVS quidem Frisones Vandalorum uicinos ad religionem christianam compulsi, quorum princeps *Radboldus* siue *Ratpoldus* baptizandus quæsiuit, quid fieret de maioribus non baptizatis? auditio responsi, illos damnatum iri, pedem e baptisterio retraxit et dixit: *se maiori cum parte sortem habiturum.* P. DIACONVS Long.

*Anno 1124,
Pomerani
omnium
gentium
conuersi.*

*Anno Christi
740. secundum
Baroniam.
Radboldus
fratris
Ratpoldi
baptizatus.*

Pipinus Nanus fusi rex inde meretur, *Quod post Martellum papalia iura tueretur.* GORHOFR. VITERB. *chronic. pag. 17.* Hisce temporibus Saxones christianam religionem amplexati sunt, post continuum 33. annorum bellum. SLEID. *lib. 3. de monarch. AVENT. lib. 4. CRANTZ. lib. Sax. c. 2.* Antea tota quasi Germania a fide Christi alienissima fuit, sicut et Vandalia. Vandalia degens olim in littore maris Balthici potentissima et urgente Slauorum impressione Megapolin et Marchiam usque ad Albim complens, permixtis Slauis uno idolorum et daemoniorum cultui pertinacissime inherens, christianum nomen, fidem et religionem abhorruit, donec a uicinis regibus et principibus suæ gentis Pomeranis coacta, armis fidem christianam amplexa est. S. Bonifacius, Richardi Angliæ regis frater, primus Germanorum apostolus, quos conuertit et ad

*Saxones
con-
uersi.*

*Bonifacius
Germanorum
apostolus.*

ZACHA-

ZACHARIAM pontificem de episcopatu-
um in Germania fundacione literas de-
dit tom. I. concilior. H. MVTIVS lib. 7. 3A-
BELL. EMM. 8. lib. 7. ANTON. lib. 14. c. 1. 5. 7.
percepimus 10. g. 1. Franc. IREN. lib. 3. c. 38.
Vtrum uero Pipinus aut Bonifacius ad
Vandalos Balthici maris, et quidem Pome-
ranos peruenerint, nihil certi ex his-
toricis constat: illud certissimum, quod
antiquiores Pomeraniae incolae non-
nulli eorumque duces christiani fue-
runt, utpote Wilzan, dux Wilforum seu
Vandalorum, anno Christi 789. tempore
Caroli M. Wilzan, inquit M. Hie-
ronymus HENNIGES in tabulis genealogi-
cis, imperatorem postea secutus fidem
christianam suscepit, cum baptismo, et so-
rorem uxoris Caroli Fastradæ duxit, uerum
ad idololatriam rursus delapsus est.
Wilsf ergo Vandaliae pars, ut uocantur
a CRANTZIO lib. 2. metropol. cap. 4. et ex-
pessus ab HELMOLD. lib. 1. c. 2. inter ua-
rios Pometanorum populos recensetur,
ad flumen Panini et ciuitatem Dem-
min, qui religionem christianam, a CA-
ROLO M. domati, susceperunt. Horum
posteri et reguli, nempe Milegast et Ce-
lendrag, uti uocat abbas Vrsperg. in chro-
nic. 1. q. 3. in annal. Val. ab EICKSTEDT,
Mucislaus et Ratiborus ethnici reman-
serunt et imperatorem LUDOUICVM, CA-
roli M. filium, accesserunt, qui muneti-
bus donatis et sacramento confirmatos
in patriam remisit CRANTZ. lib. 2. Vandal.
c. 24. Hic intermedius ab H. MVTIO lib.
II. de Germ. ad LUDOUICVM balbum, re-
gem Germaniae uenisse scribitur, omisso
nomine, quod a Paulo Constantin.
Phrygione Ratiborius indigitatur, qui
ethnicius remansit, donec ab una parte
Polonis, ab altera a Saxonibus, bello fa-
tigaretur, ita ut CRAMERVS lib. 2. rer. Po-
lon. p. 29. asserat, uehementer diuexatos
et attritos esse Pomeranos. Deficiente
uero Caroli M. linea anno 933. in LUDOU-
VICO III. Arnolphi filio, teste HELMOL-
DO lib. 1. chonic. c. 7. fastigium imperii
Romano-Germanici ad Saxones perue-
nit, et simul religio christiana introdu-
cta fuit, quod tempore plures episcopa-
tus fundati, et Pomeraniae duces facti
religiosiores, uti Barnimus et Wartislaus
anno 935. in primis torneamentis ad-
missi fuerunt, et quadraginta galearum
insignia portarunt, teste MVSTERO lib.
3. Cosmogr. Fr. MODEN in pandectis trium-
phalibus: (ubi Baenimum ducem Wini-
daram uocat.) Magdeburg. cent. 10. cap. 10.
p. 798. et alius. Ergo dubio procul chris-
tiani fuerunt, quia leges palestricae
habent, ne quis, qui una certare uelit,
sentiat contra trinitatem. POMARIUS p. no.
chron. Saxon. At horum posteri Melli-
borus, Bogislaus et Suantiborus rursus ad
ethnicismum dellexerunt, uti scribunt

M. Caspar SCHVLTZ lib. 1. chonic. Poruff.
MVNSTER. lib. 3. Cosmogr. p. 1148. et
Wolffg. IVSTVS ex. genealog. Tandem
WARTISLAUS ex professo religionem
christianam introduxit, souit et propa-
gavit, a quo communiter historici gene-
alogiam ducum Pomeraniae incipi-
unt. CRANTZ. lib. 3. Vand. c. 28. CHYTR.
lib. 1. Saxon. Antonius ALBICVS, nobilis
Florcentinus, in Genealog. fol. 34. Priores
enim Pomeraniae duces seu reges magis
belli-potentes, quam sapientipotentes
fuerunt, ut Eminus de suis loquitur, et
allegat Pom. part. 1. q. 7. n. 31. Quomo-
do denique Pometanos omnium ultimo-
rum diuus OTTHO, Bambergensem epi-
scopus VIII. comes in Andechs, ad fidem
christianam conuerterit et auctor exi-
terit, ut illustissimi Pomeraniae duces
episcopum aliquam fundarent, funda-
tissimi et antiquissimi testantur histori-
ci, HELMOLDVS, qui uixit ante annos 452.
lib. 1. chonic. Slauor. cap. 41. Claruit, in-
quit, in diebus illis, uir insignis sanctitatis
OTHO Bambergensem episcopus, qui
inuitante pariter et adiuuante BOLIS-
LAO, Polonorum duce, Deo placitam aditus
peregrinationem, ad gentem Slauorum,
qui dicuntur Pomerani et habitabant inter
Ucleram et Poloniam, omnemque gentem
illam, cum principe eorum Wartislauo
conuertit ad dominum. Similiter NAV-
CLERVS uol. 2. cosmographiae gener. 38. p.
822. ait: Orthonem episcopum a duce Po-
loniae uocatum, insuper domini Calligii benedi-
ctione directum ad gentem Pomeranorum,
quos idem uenerandus pater plene conuer-
sit atque in fide catholica firmavit. Ita
enim CRANTZ. lib. 3. Vandal. cap. 24.
per eadem fere tempora, inquit, cum Heu-
ricus imperio teneret omnem prouinciam
circa Panini, Wartislaus princeps erat in
orientali Wandalia: qui, inflante san-
ctissimo uiro Orthone Bambergensi episcopo,
sponte sibi praedicationis officium in Wan-
dalos adfisciente, fidem Christi cum proce-
ribus et uerbis accepit, perurgente a mari
Nicolao Danorum rege, inde a terra Bo-
leslao Poloniae duce &c. Ex hoc refert
MARI. CRAMERVS lib. V. et VI. rerum Po-
lonicarum, Wartislaum Boleslaci Crino-
uilli opera cum gente sua ad religionem
christianam conuersum fuisse. Philippus
MELANCHTHON huc Peucer. lib. IV. chro-
nic. p. 209. Huius, inquit, Henrici seculo,
circiter annum Christi 1124. OTTO epi-
scopus Bambergensis gentem Pomeranicam
conuertit ad fidem christianam, ducibus
Bertislao et Casimiro christianis sacris in-
itiatis, unde cognominatus est apostolus Po-
meranorum. CHYTRAEVS lib. 1. Saxoniae
p. 9. Cum Boleslaus III. Poloniae rex Wra-
tislaum et Ratiborum fratres ceterioris
Pomeraniae principes ad christianam reli-
gionis cultum adduxisset, OTTO episcopus

(L1) 2 Bam-

Wilsf primus
Vandalorum
dux fuit.Barni christi-
anus in Pome-
rania iam uig-
nauit sui imp-
tationem.

Anno 935.

danti iux. 4
1124.
Practitatus
christianus.Otto dicitur
Bambergensis.Historicorum
testimonia de
apostolatu 2.
Orthonis.

Bambergensis VIII. Hecetae linguae peritus, ad doctrinae et rituum christianorum institutionem in Pomeraniam euocatus est, qui Vratislaum patrem et filios, Casimirum et Bogislaum, sacro fonte initiatus ecclesiae christianae iusserunt. Hartman SCHUEDELIUS, medicus Norimbergensis, in *chronico magno* huius conversionis Pomeraniae mentionem facit. Vid. etiam *BARON. tom. 12. p. 194.* ubi satis prolixè haec tangit et tandem se refert ad *uitam Ottonis a Canisio editam.* Add. *ZWING. uolum. 5. theatr. lib. 4. uolum. 1b. 1. ex Helmold, Vrsberg, et Auentino.* Haec consona tot historicorum testimonia satis indignant, quis, quomodo et quando primordiale Pomeranorum conuersionem a gentilitio ad christianismum instituerit, diuus nempe Otto Bambergensium episcopus. Hallucinatur ergo da. Eberus in calendario suo, qui Pomeraniam ab Ottone conuersam anno 1104. ultima Septembris asserit. Contrarium rhythmi vulgares testantur praeter historicos:

Anno millesimo, centeno, bis duodeno

Otto de fatis sit apostolus in Pomeranis.

Occasio conuer-
sionis Pomerani-
ae.

Occasio conuersionis Pomeraniae eiusmodi fuit. Hispanus quidam, nomine BERNHARDVS eremita, cum Pomeranos paganis erroribus adhuc implicitos comperisset, animum induxit, ut animas Christo lucraretur, et in itinere a duce Poloniae honorifice acceptus, cum audiuidet, tantum Pomeranorum esse seruitatem, ut ipsum occisuri sint prius, quam uerba salutis admittenti, nihil teritus, sed uitae prodigus, accepto a rege interprete, coeptum iter persequitur et humili accessu nudis pedibus *in-linum* intrans, euangelium praedicauit et se nuncium Dei appellauit. *Gloriosus*, inquit, *Deus, non tam despectus habet ministros, ergo tibi consule et reuertere, unde accesseris.* Prouocauit eremita ad ignis iniectionem, quod ethnici respuerunt, ne similis calamitas accideret, quae fratribus Prutenis paulo ante acciderat, ob occisum *Adelbertum*. Cuius enim potest accidere, quod cuiquam accidit. Interea uir zelo plenus arreptam securim in statum C. Iulii Caesaris, in medio foro erectam, fortiter impiegit et eiegit, ut se conuerterent. Hunc durissimum conuertendi modum omnino respuentes ethnici Pomerani, fortæ ex naturali regula, quod religio decenda non cogenda sit, Bernhardum et interpretem nauiculæ imposuerunt, ut in suum praedicandi ardorem et piscibus et uolatilibus, quibus otium esset, communicaret. Hoc gentili responso accepto, nouus uates ad regem Poloniae reuersus est et exposuit, quae acciderunt; sicut et D. *Othonem* de toto

Pomeranorum statu diligenter informauit, opponendo feritatem, quae secundum faciem tantum iudicaret homines et omnem humilitatem abiiceret. Ergo diuus otto pro *Bernhardo* opus continuauit et splendidius nobiliori, cum comitatu Pomeranos accessit, inuitatus a *Bogislauo* Poloniae duce, ut ex literis patet uitae diui *Othonis* insertis lib. 2. cap. 5. Vnde diuus otto tanto facilius iter hoc aggressus est, quia iuuenis in aula *Vladislaui Hermannii*, ducis Poloniae, uixerat, iuuentem ibidem instituerat et adfinitatem cum imperatore conciliarat, linguae gnarus licentiam a Caesare *HEINRICO V.* et papa *Callisto II.* uel ut alii uolunt, *Honorio II.* impetrauit, per Bohemiam et Poloniam, uenit ad castrum *Tutza*, quod Polonorum et Pomeranorum confinia iungit.

Comes *Paulinus* a duce Ottone comes itineris datus, nuncios ad *Wartislaum* Pomeranorum ducem praemisit, ut apostolo in salutem hominum uenienti cum suis occurreret et diuinis monitis obtemperaret. Adeit igitur *Wartislaus*, quingentis equitibus stipatus, qui nouum hospitem libenter admittit excepit, quia iam ante in pueritia sua captiuus erat in Teutonicas regiones adductus, atque in oppido Mersburgensi baptismi gratiam consecutus, saluum conductum liberaliter concessit, ita ut diuus Otto plures in pagis iuxta stagnum occurrentes conuerteret et baptizaret. Deinde *Pyrissum* primae Pomeraniae oppidum appulsi, sed non ingressus est, eo quod circiter 4000. hominum conuolant ad prophatum festum, luxu, cantu, uociferatione celebrandum: tandem oppidum intrauit, praedicauit et 7000. homines baptizauit. *Hic ita* conuersis, *Caminum* profectus est, ubi praedicationi et baptismis collationi similiter operam dedit. Deinde *lulinum* traiecit lumine contendit et ciues ibidem inciuiles, impios, arque crudeles reperit, quiline consilio *Sietinensium* nihil acturi, nouos hospites ferre occidissent, ut ex elogio *Ruffico* constat, qui postea baptizatus suo idiomate dixit: *bogdal iehemie sabbiel* h. e. *Dens dabit neci occiderem.* In templo *Colbazensis* monasterii adhuc extant uersus sequentes, cum inscriptione: *nomina eorum qui percusserunt D. Othone episcopum Bambergensium cum duceret et baptizaret in Wolino anno 1124.*

CISTEMIL, TREDEGRAS, BOYDAN, KNIPS, ESSE, GOLIAS,

Hi sex dant plagas o otto duc tibi.

Quare *Steinam* properauit et ciues initio difficiliore reperit, sub hac tamen conditione lucratus est, ut tribu-

Abbas 1067.
S. Otto in Pomeraniam in-
uicatur.

Paulinus co-
mes itineris.

Dux Pomerani-
ae chasum
prodidit.

Pyrissum
baptizatus.

ut et Camin-
um.

Inlinensium
feritas.

Steinam
condemnat
sua christia-
na amplissim-
um.

tum a Polonis nuper indictum remittiA curaret, quod Otto curatum dedit et exemplo probauit, *quomodo Deus in opere alieno suum opus conficiat et quae a corrupta et mala voluntate nostra proficiuntur, ad gloriam suam et in bonum uertat*, inquit S. August. *THYAN. lib. I. histor. p. 2.* Hinc antequam Iulinum rediret, *Garzenfes et Lubicenses* conuerit, sicut et Iulini maiori ueneratione receptus, aliquot mille homines nouis fidei initiavit.

Omibus ex uoto peractis, Bambergam reuocatus est, ut ex literis et uersiculis constat:

Salue magne pater dic sutera, dic reuerenter

Dic rogo uersificae: inelyte praesul aue.

Expectate redi: populi spes, optio cleri.

Digne dator legis, certa medela gregi.

Colbergensem item ac Helgardensem.

Nec in reditu coeprum conuersionis opus intermisit, sed tam *Colbergensem*, quam *Belgardensem* ad fidem christianam redegit. Rebus domi compositis cogituit optimus praesul, Pomeranos nondum plane et plene conuersos, nec episcopatum ibi fundatum, ad cuius aedificationem consilium et auxilium suum promiserat et reale promissi exsolutionem praefecturus, denuo Pomeranos per aliam uiam, *Magdeburgensem* et *Hauelsburgensem* dioceses accellit, *Wartislaum* cum *Lutitiis* pugnantem religionis ergo animaduertit, inopinatam *Stetinensem* et *Iulinensem* defectionem resecuit. *WARTISLAUS* *Lutitius* deuicit et ad obedientiam redegit, oppida *Lutitium*, *Vsedomium*, *Demminum* et reliqua occupauit. Deuictos Otto uerbi diuini telis denuo uicit, imbuit et abluuit S. baptismatis fonte, tam *Vsedomae* quam *Demmini*. Deinde *Gürzkouium* perrexit, ubi a legatis marchionis *Brandenburgici* salutatus est, comitem ibidem una cum liberis et aliis quam plurimis baptizauit, *Wolgasto* aliquantum retinente. His Pomeraniae anterioris populis etiam conuersus, ad *Stetineses* et *Iulineses* reuersus est et in uiam salutis reduxit. Haec breuius et specialius de prima Pomeranorum conuersione ad fidem christianam praemisisse sufficiant: qui plura expetit, legat integram *Ottonis* historiam latine imprellam: *centuriatores Magdeburgenses* cent. 12. cap. 10. col. 1502. et reuerendos Pomeraniae doctores *Bugenhag. lib. II. chronic. Pom. m. s. c. 9. 10. et seqq. pertot. D. CRAMERVM lib. I. chronic. Pomer. ecclesiast. cap. 1. 2. 3. et seqq. pertot.*

Stetineses et Iulineses ad gentilitium relapsi redierunt ecclesiae.

Gucpineses uicini aqua salutari.

Prislerum Pomeraniae ducum de origine episcopatus confusa.

Wartislaus et praedecessores sui antiquiores, sed et episcopatum fundare uoluerint, propagandae religionis ergo, ne semel bene aedificatum facile corrueret.

CAPVT IV.

De conuersione Rugianorum ad fidem catholicam - christianam.

HVC usque de prima Pomeranorum conuersione ad fidem catholicam. Quia uero *Rugiani* illustrissimis Pomeraniae ducibus ultra annos trecentos subiecti fuerunt et idola eorum praemissa, nunc etiam conuersionem adiciam. *Rugiani* longe ante Pomeranos conuersi sunt et euangelicam fidei reserant suscepant, ut ante dixi, tempore *LVDOVICI* imperatoris, per *monachos de Corueia*: sed monachorum superstitio fecit, ut pluri sciret *Swantouiuus*, quam *CHRISTVS*. *Rugiani* enim *Swantouitum* pro DEO summo et *Baronitum* syluarum Deum colentes, annos dehinc 250. in errore pagano perseverauerunt.

Rugiani dux ante 8 Octobrem fidei christianae imbutus.

Slauis uero et *Vandalis* intra *Vistulam* et *Albim* diffusis, in *marchia Pomerania* et *Megapoli* fide christiana imbuedis impedimento fuit tumultuatio *Normannorum*, *HELMOLD. lib. I. cap. 7.* Causae cur *Vandali* praedicatio sibi per *Ansegarium* et *Rempertum* *Hamburgenses* episcopos euangelio tam segre assentientes, christianos tam obstinate profecuti sunt, haec fuerunt: rei nouitas, idololatriae inueteratae assuetudo, latrociniarum studium et ingi ac inmodicorum onerum seu exactio-

Vandali conuersi Christiani non desierunt.

Saxoniarum seu minorum tributum impatientia. *CRANTZ in Dan. Vand. et Saxonia.* Relapsi itaque ad idololatriam tanquam suis ad uoluntatem, ceteris duriores longissimo temporis spatio, in densis errorum et infidelitatis tenebris haeserunt, donec altissimus fidei plantator, non dulcem praedicationis admonitionem, uis prius, sed duris dura medicamenta adhibendo, ignem et gladium iussit, ut corporali mortis metu, aeternae mortis cauere pericula et quasi coacti ueritatem *Christi* amplecterentur, quam ante desperatissimum daemonum erroribus dementati persequebantur. *HENRICVS* enim *LEO*, *WOLDENARVS* rex *Daniae*, *CASIMIRVS* et *BYGSLAUS*, *Pomeranorum* duces et *PRIBESLAUS* *Obotritorum* dux, coniunctis uiribus *Rugianos* infideliterum, oppugnarunt, deuicerunt et eo redigerunt, ut fidem christianam amplecterentur et idola destrui paterentur. *HELMOLD. lib. 2. chron. Slau. cap. 12.* inquit: fecit *WOLDENARVS* produci *sinuadram* id est antiquissimum *SWANTLEWIT*, quod locum conuolebatur ab omni natione *Slauorum* et iussit.

Anno 1012, Rugiani ad fidem christianam conuersi.

Swantouit idola.

(L1) 3

fit nutu funem in collum eius et trahi per A
medium exercitum, in oculis Sclavorum et
frustrati concisum in ignem nutu. Et
destruxit sanum cum omni religione sua et
avaritiam locuples diripuit et praecepit, ut
discederent ab erroribus suis, in quibus na-
ti fuerant, et adfunderent cultum veri Dei, et
dedit sanum in aedificia ecclesiarum et

XII ecclesiae
Regiae.

et XII ecclesiae sunt 12. ecclesiae in terra Rugiano-
rum et constituti sunt sacerdotes, qui gere-
rent populi curam in his, quae Dei sunt.
Et assuerunt illis pontifices ABSOLON de
Roschild et BERNO de Magnopoli. Erat
autem tunc temporis princeps Rugianorum
uir nobilis IARIMARVS, qui audita uera
Dei cultura et fide catholica alacriter ad
baptismum conuoluit, praecipiens etiam
omnibus suis, secum sacro baptismo reno-
uari. Ipse uero factus christianus, tam in
fide firmus, tam in praedicatione eras fla-
bilis, ut secundum Paulum iam a Christo
uocatum uideres, qui fungens uice apo-
stoli gentem rudem et beluina rabie saeu-
entem, partim praedicatione assidua, par-
tim nimis ab immita sibi seruitute ad nouae
conuersationis religionem conuertebat.
Hucusque Helmoldus. Paulo saliter
CRANTZ lib. 5. Vandal. c. 11. Rex Daniae
VValdemarus in Rugiam parabat expedi-
tionem, foederatus christianis principibus
Pomeraniae, quibus cordi erat christianam
religionem ad eos suos contribules propa-
gari. Arcona Rugianorum metropolim
quondam obsidione cingitur, expugnatur
et conditiones pacis praescribuntur, inter
quas prima et praecipua, ut simulacrum
foras prodicaretur, exurendum, captiui chri-
stiani sine ulla redemptionis impendio la-
cerentur, RELIGIO CHRISTI suscipiatur
et stipendia sacrorum, hinc sacrilegiorum
sacerdotibus Christi impendantur. CRANTZ
dict. l. 5. c. 13. et seqq. ubi demolitionem
idoli ita describit et SAXONE Gram. lib. 14.
Rerum Daniae. Orta luce proceres pri-
mi, ESBERNVS et ZANO ingressi urbem, simu-
lacrum euertere a rege iubentur. Circum-
stabat expectantia exitum populi densa co-
rona, arbitrati uiolationem sui numinis
non impune Danis cessuram, famuli ferro
exfundere aggressi moventur, prudenter cir-
cumspiceret, ne festinando capiant quid de-
trimenti casu molis, quod incolae, Dei sui
uiribus, si accideret, ascripturos, detineat in
perfidia. Ingenti strepitu conuulsa statim
perculsit terram. Tum oppidani educere
iussi detestantur numinis a se culti triste per-
agere ministerium, aduenas et qui in op-
pido locarant operas, adigunt educere mo-
lem. Interim alios religio terruit, alios
visus excepit, prudentiores rubor corripuit,
tanta se ueneratione coluisse Deum, qui nec
sibi adesse. Concurrunt omnia spectatum
exercitus, proceres non ante adire, quam
plebs expleta uidendo discederet. Princi-
pum scribae, sacerdotum uice in urbe, do-

Sibericus et
Zano simul
cri destruc-
turi.

centiae plebis et deinde baptizandae per-
egerunt officia: sanum concrematum et ex
lignis, quod rex faciendum machinis adue-
xerat, instruitur basilica. Thesaurus nu-
mimi pridem consecratus ad praesentiam
horam iubetur afferri, ut inde rei divinae
in reliquum consularum. Huc usque
CRANTZ et SAXO, e quibus constat, quod
Arconitani ciues inter Rugianos prima-
rii fidem catholicam amplectati et sacro
sancho baptismatis fonte primitus ablu-
ti fuerint. TICISLAVS rex gentis, IARI-

Arconitani
primi omnium
conuerſi.

Rex Sclavonum
et Denicum
baptizati.

MARVS et STOISLAVS fratres, una cum cae-
teris terrae proceribus, praenominatas pa-
cis conditiones inierunt, abieci solomoniam
fidem suscepit et baptizati sunt ab AB-
SOLONE Roschildensi episcopo, destructis tri-
bus idololorum sanis Corvutii reperti, uti
recentius idem Crantz dicto saepe loco
lib. V. Vandal. c. 15. Ex Helmoldo et
Crantzio repetunt Magdeburgenses cent.
12. c. 2. „Haec portentosa conuellerent ag-
gressi famuli, imprimis cauerunt, ne,
quid subirent discriminis, maiore per-
fidiae in populo, quam suorum corpo-
rum periculo. Facile enim superstiti-
tiosi homines sui numinis irae casum
tribuerent: urbe media iussu concre-
mare, rogabant, ut e duci iuberent, ne,
flamma proximas aedes corripiat per-
angusta uiarum. Admirati primum in-
colae numinum suorum inertiam inde,
irridentibus, ipsi quoque ridentes suam,
superstitionem damnauerunt. Horrenda,
tantum ferebantur daemone praee-
stigia, quod adulteri mulierculis alienis,
quali canes cohaerendo, dirimi diu non,
poterant, ridiculo saepe spectaculo in-
publicum producti cernebantur. Sed tū,
purgato simulacri loco sacras aedes erigi
iussere regii commissarii digressusque urbe
tria locis opportunis Absolon coemete-
ria consecrauit, scribas iussit docendo,
baptizandoque sacerdotum uices im-
plere. Hoc inter euangelicos si factum
fuerit, statim haereticus esto, et pistore
pastorem, et lanista sacrificum fieri. Sed ad
nostram Rugianorum conuersionem,
quam praecipue tres praecipui episcopi
eo temporis curarunt, procurarunt, AB-
SOLON nempe Roschildensis, qui primas
conuersionis primitias sibi soli uendi-
care uoluit, uti bellator eximius, exclusis
reliquis et aliquid obtinuit iure uictori-
ae, non doctrinae, de quo SAXO GRAM-
MAT. regem Woldemarum non suae acer-
bitate uerborum, hortatus est, ut bellum in
Rugianos susceptum profugeretur, cui et
ipse interfuit, caedibus, incendis et di-
rectionibus plurimum damni datus belli.
BERNO Megapolitanus omnium doctissi-
mus et uenerabilis, utinquit HELMOLD. lib.
2. chron. Sclau. c. 3. quem CRANTZVS
mutuator Helmoldi lib. 6. Vand. c. 36.
prae-

Scribae sacer-
dotum uices
sancti.

Rugianorum
episcopi AB-
SOLON,

BERNO,

praecipuum Vandalorum apostolum uocat, A cui postea illustrissimus Pomeraniae dux Bugislaus illustres suos filios commendauit, ut pie et christiane institueret et instrueret. Reuerend. dn. CRAMER. lib. I. hist. Pom. eccl. c. 47. et lib. 2. c. 3. §. 7.

Tertius SVENO episcopus Archauensis, aliquantum indoctior, pro rege famulo suo regem malum suum protegi dixit, et ab auditoribus irrisus fuit. Non mirum igitur, quod scribae forsitan doctiores ad docendum et baptizandum admissi fuerint, ipso necessitate tempore, quae non habet legem et alias omnes christiani sacerdotes Dei non immerito dicuntur. Hi tres episcopi coniuncta opera non solum omnium idolorum sana destrui, sed et ecclesiae XXX. christiano more aedificari curant, quibus orthodoxi pastores et Damia missi, scribaeque dimissi populum gentilem docuerunt, baptizarunt et conuerterunt, adeo ut princeps ipse

XXX. ecclesiae aedificatae.

Princeps duxerit mangeli,

Rugiani accipiant legitimos sacerdotes,

Fides catholica qualis fuerit ante tempora

2. Carheni regiae mior.

laromarus, cui rex Rugianorum Tecislaus gubernationem commiserat, suo docendi et praedicandi officio sat exemplare lumen illuminandis suis subditis non deesset, sed unum et alterum imo mille praesentia sua conuerteret. Casmirus et Bugislaus Pomeraniae principes, cum spe cecidissent, potiundae in suam ditionem Rugiae accepta licentia ex foederatis hostes sunt. Addit CRANTZ. lib. V. Vandal. cap. 15. Rex in sua regressus legitimis sacerdotibus immisit provinciae, cum opportunis comitatibus, ne populum eodem initio grauius uiderentur, reuocatis, quiaem diu impleuerant, scribis. Hucusque de Pomeranorum et Rugianorum conuersione ad fidem catholicam: quam uocem, certum doctrinae genus comprehendendo et uoco, quod in fundamentis bonum et orthodoxum, sed peccatentim multis humanarum traditionum fermentis contaminatum est. Veritas domum, uertetis gentes, nec illud audietis, quod SVENCIVS lib. 10. comment. in chronologium suum allegat et inquit: *Ut lector uideat, qualis religionis formula circa haec tempora apud celeberrimos episcopos fuerit, historiam abbatē recensendo, qui conuersionem Pomeranorum ad Christum explicat.* CALIKTO II. inquit, Romanus sed praesidente, OTTO Dei gratia Bambergensis ecclesiae episcopus, diuino admonitus instinctu, praedicti apostolici auctoritate et assensu roboratur, pariter Pomeranorum paganorum, cum quibusdam ciuitatibus terrae Luitiae aggressus est, ut eos ab errore suo renouaret et ad uiam ueritatis et agnitionem filii Dei perduceret. Quibus baptizatis et conuersis ecclesias construxit et conseruauit et haec secundum sanctorum patrum instituta eos seruare do-

cuit, scilicet ut sexta feria abstinent a carne et lacte, more christianorum caeterorum, dominica die uacant ab omni opere malo et ad ecclesiam diuinum officium audire uoluerint, ibique orationibus studiose insistant, solemnitates sanctorum cum uigiliis, uel secundum quod eis indicatum fuerit, cum omni diligentia obseruent, sacrosanctam quadagesimam ieiuniis, uigiliis, elemosinis, et orationibus diligentissime obseruare studeant. Infantes suos sabbato S. paschae et pentecostes cum candelis et cappa, quae est uestis candida, et patris comitantibus ad baptismum deferant, eosque ueste innocentiae indutos, singulos dies usque in octauum diem eiusdem sabbati ad ecclesiam deferant, et celebrationi diuini officii interesse faciant. Haec etiam iniunxit, ne filios suos necarent, quod nefas maxime inter eos uigebat: nec etiam filios suos et filias ad baptismum traherent, patris quarent, patris etiam fidem et amicitiam, ut carnalibus parentibus seruarent. Interdixit etiam, ne quis comitrem suam ducat in uxorem, neque propriam cognatam suam, usque in sextam et septimam generationem, et unusquisque contentus sit una uxore: ne sepeliant mortuos inter paganos, in syluis aut in campis, sed in coemeteriis, sicut mos esset omnium christianorum, nec fuisse ad sepulchra eorum ponant, ementi ritum et prauitatem paganam abiciant, domus idolorum non construunt, pythoniis non adest, sortilegium non sint, ne quid immundum comedant, non morticinium, non suffocatum, neque idolothytum, neque sanguinem animalium, neque communicant pagani, nec cibum aut potum cum eis, aut in uasculis eorum sumant, nec in his omnibus consuetudinem paganam repetant. Iniunxit etiam eis, ut dum simi sint, ueniant ad sacerdotes ecclesiae, ut consueuantur peccata sua et corpus donum accipiant. Iniunxit etiam, ut de peruriis, de adulteriis, de homicidiis et de caeteris criminalibus secundum canonum instituta poenitentiam agant, et in omni christiana religione et obseruatione obediens sint. Mulieres post partum ad ecclesiam ueniant, et benedictionem a sacerdote, ut mos est, accipiant. Haec abbas, quem sequitur IACOBUS GREYER. lib. 2. de S. Henrico et Kunegunde Bamberg. lib. 2. c. 16. et seqq. Haec religio eius seculi, ubi de Christo et meritis eius nihil dicitur, addit SVENCIVS dicto lib. X. comm. in chronolog. Philipp. Nicolai tom. 2. opp. Lat. de antich. Rom. c. 12. fatetur, a papistis Pomeranis ad christiani nominis fidem conuersos, sed admixtae fuerunt densae traditionum nebulae. Et ante eos Phil. MELANCHTON, communis Germaniae praeceptor, seu potius Petrus VINCENTIUS Vratislauensis p. 363. tom. 3. declamat Wit. de uita Bugen-

Cappa uestis innocentiae

Bugenhagii: *Legimus, inquit, ab Otto-A*
ne Bambergenſi inſiſto conſtitutus eſſe eccle-
ſiaſi Pomeranica, quem conſtat fuiſſe vi-
rum nobilem &c. non conſtat, quod docue-
rit. Hoc illud eſt, quod Funckius ad-
 monuit, de Chriſto aut meritis eius pa-
 rum aut nihil dixiſſe S. Ottonem: ſeu
 ut noſter reuerendus Cramerus in *re-*
muneratione ad Greſſerum, quod Me-
 lanchthon non *απλως* ſed in collatione
 locutus fuerit, inter S. Ottonem, et D.
 Bugenhagium, quod ille certum doctri-
 nae genus in ſcriptis non reliquerit, ut
 hic ordinationem eccleſiaſticam, agen-
 da et alia eccleſiae noſtrae monumenta,
 nec mirum, inquit *CYSANVS* epiſt. 7. *Si*
praxis eccleſiaſtica uno tempore interpretatur
ſcripturam uno et alio tempore alio modo.
 Gratias interea immortales nos Pome-
 rani agimus omni omnium gentium
 conuerſori Deo, ſimul Ottoni noſtra-
 tium apoſtolo, quod a barbarie et ido-
 lomania ad ſacroſanctam trinitatem, a
 gentiliſmo ad baptiſmum perueneri-
 mus. *Dei enim cognitio perfectiſſa felici-*
tas, inquit *IAMBlichVS* proter. cap. 3.
Benedictus Deus et pater domini noſtri Je-
ſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam
magnam regenerationem noſ in ſpem uiuam,
per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis,
in hereditatem incorruptibilem, inconta-
minatam et immarceſcibilem, reſeruatam
in coelis, 1. Petr. 1. 3. *Quod e tenebris re-*
uocauit noſ in admirabile lumen ſuum,
 1. Petr. 11. 9. *Eramus enim aliquando te-*
nebrae, nunc autem lux in domino ad Eph.
 V. 8. Caremus ergo, ut *uocati in lucem*
tanguam ſilijs lucis ambulemus. Et
 haec de Pomeranorum et Rugianorum
 conuerſione.

CAPVT V.

De fundatione episcopatus Pomeranensis.

M Artbias quidem de Mechouia lib.
 2. chron. cap. 1. inquit, anno 665.
 MIESKE princeps Polonorum cum
 maioribus ſui regni ſacrum baptiſma
 Gnetznæ ſuſcepit, pro MIESKA nomen mu-
 ceslai recipiens. *Hic fundauit nouem*
episcopatus, duas metropoles Gnetznam
et Cracouiam, ſeptem ſuffraganeos, Pos-
nauienſem, Vratiſlauienſem, Vladisla-
uienſem, Ploceſem, Cubinenſem, Ca-
minenſem et Lubecenſem ſub IOHAN-
 NE XIII. pontifice maximo. Sequitur Ioh.
 HERBERTVS lib. 2. *hiſtor. Polon. c. 1. ubi*
Cameneſem uocat episcopatum. At
 hoc temporis episcopatus Caminenſis
 nondum in rerum natura exitit, ne-
 que Pomerani ad fidem chriſtianam
 conuerſi fuerunt, ut hiſtorias S. Ottonis
 euincit, et exemptio huius episcopatus
 teſtatur, quod nunquam fuerit ſuffra-

ganeus, ſed *αὐτὸς αὐτός*, nec ulli unquam
 capiti ſubiectus. Archiepiſcopo quon-
 dam Gneſnenſi ſibi ius quoddam arro-
 gante, in curia Romana deciuſum fuit,
 episcopatum Caminenſem ab omni archiepiſcoporum
 iure liberum et immu-
 nem eſſe. *Episcopatus domini papae* uo-
 cant rerum pontificiarum ſcriptores,
 qui papae in ſpiritualibus, ut loquuntur,
 immediate ſubeſt, et a iuriſdictione
 metropolitana ſive archiepiſcopali liber
 eſt ſeu exemptus, ut uulgo loquuntur.
 Aubert. MIRAEVS in *notitia episcopatu-*
um orbis Romani tom. 1. chronice
 chonicorum p. 19. Idem codex provincia-
 lis Romanus inter episcopatus Poloniae
 refert CAMINENSEM, ſed recte in notis
 addit Miraeus: *Camienſis et Culmenſis*
hodie Gneſnenſis non ſuſtiſt, teſte Crome-
 ro Polon. et episcopato *Varmienſi*, qui lib.
 II. de ritu et republica Polonorum;
Nunc, inquit, Caminenſis episcopatus in
ducum Pomeraniae, Lubecenſis in Mar-
chionum Brandeburgienſium ſancibus eſt.
 Hic error, quem etiam ſequitur Iohan-
 nes Antonius MAGINVS, in *tabulis geogra-*
phicis tab. 19. p. 16. ut honeſto lectori to-
 tus eximatur, placet inferere uerba cu-
 iusdam monachi de Stargard, qui ante
 200. fere annos in ſcriptis reliquit: *Idco,*
inquit, ſe offerunt deſcriptiones termino-
rum parochiae ſuae eccleſiae Caminenſis
exiſtentium extra et non de, aut intra me-
tropolim Gneſnenſem. Quod ex ſuper-
 abundanti et adhuc ad ampliorem effi-
 caciā dictorum lucidius patere ſep-
 templaciter poterit, I. expiſorum ſpi-
 ritualium principum inueſtitura et con-
 firmatione. Quod omnes et ſinguli

E ſucceſſiue, ut pro tempore legantur, de
 ſiſto et de iure ac de congruo confir-
 mationem et inueſtituram a digniſſimo
 principe apoſtolico receperunt et ad perpetuam
 memoriam immediatae ſubiectionis
 ac apoſtolicae proteſtionis episcopos, Pome-
 ranorum. Alii hoc ab apoſtolicae
 eccleſiae praedictae fundatione uſque
 ad pauca tempora, ſcilicet domini Iohan-
 nis XXII. et Caminenſis eccleſiae episcopos;
 ut fertur, *Arnoldi*, excluſiue. Confir-
 mationis tempore in uno albo et ſolen-
 ni palafredo perſcriptum domino papa
 et deinceps ſingulis annis in uno ſer-
 uone auri et ſecundum taxationem moder-
 nam et, ſi ſas eſt dicere, immoderatam,
 cum reditus praedictae eccleſiae non ad
 XIII. millia ſclerenorum ſe extendant,
 episcopos iam dictae eccleſiae confir-
 mandus duo, millia et cum 12. ſclerenis et
 12. groſſis intra primum annum, in duobus
 iſtis terminis arbitrarie, ſub poena, caſu-
 ſue apoſtolicae papae perſoluet. Puta
 nomine ſeruati papae mille, nomine
 uero ſeruati dominorum cardinalium
 totidem, centum autem et LX. nomine
 ſampi-dorum.

8. Ottoni etiam
 nunc habetur
 gratiae.

ſuit olim
 αὐτὸς αὐτός.

et episcopatus
 domini papae.

Monachi de
 STARGARD,
 reſtauratum
 de hoc episcopio
 papa.

Argumenta
 pro exemptione
 episcopatus
 Camen.

a) ab inueſti-
 tura a pon-
 tifice ſaſta.

Palatini epi-
 ſcopatus Cami-
 nenſis antiqui-
 tas.

Tota abſoluta
 ram eccleſia
 Caminenſis in
 camera apo-
 ſtolica ſolueret
 ſampi-dorum.

familiarum dominorum cardinalium; A
12. uero ex literis utriusque camerae et
totidem grossos principales pro scripto-
ribus, quos omnes oportet sic esse *ele-*
der, quod nullus eorum sit, qui non tri-
plex examen transeat ponderis et mo-
netae, *prout me non sine maximo tactu*
docuit rerum magistra ipsa experientia,
anno domini 1345. in solutione praedicti
seruitii communis sic dicti uenerabilis
in Christo patris ac domini, in christi principis
domini IOHANNIS, filii domini Erici illu-
strissimi ducis Saxoniae digna Dei ac
sedes apostolicae prouisi episcopi Cam-
inenlis. Praeterea hoc idem doceri
poterit authenticis instrumentis prin-
cipalibus, quibus praedicta ecclesia a pri-
ma sua fundatione ostenditur exenta et
soli Romanae ecclesiae esse subiecta et
sub protectione apostolicae sedis non
solum de facto, sed de iure et congruo
assumpta.

nostrae edis.
cap. 7. p. 101.

Non infra-
mentis an-
tiquis.

c) acquiesce
naturali.

nostrae edis.
c. 7. p. 101. l. D.

Congruuitas enim erat et diuinae
aequitatis, eam sic assumi immedie:
primo ex eo, quod autoritate principum
primorum fides christiana a S. Otone
Bambergenfi episcopo et apostolo Po-
meranorum praedicata est et suscepta.
Insuper et eadem autoritate cathedra-
lis ecclesiae fundata est et pro uiro *Adel-*
berto desponsata etiam. Nam in *secun-*
do libro uitaes S. Ottonis in capite primo
legitur, quod beatus et S. Otto, sciens,
omnia quae in domo sunt sine dispensa-
tione summi patrisfamilias nihil esse,
opus hoc praedicationis in Pomer-
ania non absque Romani pontificis auto-
ritate inchoandum praueiderit. Missis-
que ad apostolicum legatis licentiam ad
euangelizandū Pomeranis impetrauerit.
Ex infra eodem libro c. 7. legitur, quod
postquam S. Otto terris Bohemiae et
Poloniae per transitum prospero itinere
usque ad fines terrae Polonorum pro-
cessisset, cumque ad castrum quoddam,
Vzda nominatum, quod est in confi-
nio utriusque terrae, cum suis uenisset,
comes Paulicius duclor eius ad Wartis-
laum ducem Pomeraniae praemiserit
nuncios, qui seruum Dei Ottonem, fama
apud eos celeberrima uulgatum, fines
euangelizandi gratia adire in sinua-
rent, eique, tam pro sanctitatis reueren-
tia, quam coram autoritate apostolici
domini Calixti, cuius missus erat, omni
deuotione occurrerent et monitis eius
ac praeceptis per omnia parent. Ecce
bis ponitur authoritas delegantis et sta-
tim subditur, quantum ad ducem et popu-
li Pomeranici obedientiam, mandatum
sive legationem papalem super se susci-
piendas. Quo audito, dux Wartis-
laus in castrum, Zitarigroda nuncu-
pato, ei occurrit, ut angelum DEI
illum excipiens etc. Ex quibus

euidētissime patet, quod, si dispositio
terrae Pomeraniae aliquo modo ad re-
gem Poloniae ut ad archi-episcopum
Gnesensem pertinuisset, ipsi cum S. Ot-
tone operam christianae religioni sem-
inandae impendissent, et permixtū,
ut dicitur quaedam editio uitaes S. Ot-
tonis l. 2. c. 5. quod *Polizlaus* dux Polo-
niae, omnes episcopos terrae suae con-
ueniens nullum perferre potuerit, ut
in Pomeraniam ire uellent, pro lumine
uitae spargendo, singulis suas excusatio-
nes magis magisque praetendebantibus, ut
ad minus S. Ottoni sciens non esse bonum
salcem mittere in alienam messem, uel
aratrum in agrum non proprium, sine
eorum, quorum interfuit, expressa licen-
tia petita et obtenta, Pomeranis uerbum
salutis et potissime sacramenta ecclesiae
minime impendisset. Eradhuc eff ar-
gumentum euidētissimum, sed alterius
editionis, quo scribitur, quod S. Otto, ad-
epo sine optato, opus sanctum in Pomerania
continuare disposuerit in Ruthenos. Sed
audito, quod Rutheni archi-episcopo
Danorum subiecti esse deberint, spe-
rans episcopus Otto, gratum fore
illi, si conuerti possent, simulq; attendens
congruum esse, quod pereius licentiam
ac permissionem ad praedicandum in
eius parochiam ueniret, quandam uen-
erabilem presbyterum, de latere suo,
cum literis et familia decenti, ac mune-
ribus pro licentia direxit. Archi-epi-
scopo autem legationem cum effectu et
gratitudine non acceptante et expres-
sam licentiam S. Ottoni non praebente,
ipse, quantumcunque ad hoc affectus, il-
lo iure distulit et Ruthenos in anima
perfidiae se uoluntate permisit. Ac et-
iam adhuc per amplum facit principium
7. capituli libri eiusdem ubi sic legitur:
Anno dominicae incarnationis 1124. indi-
cione secunda, CALIXTO papa secundo Ro-
manae sedis praesidente, Otto Dei gratia
Bambergenfis ecclesiae episcopus, uicinus
igne diuini amoris succensus et praedicti
apostolici auctoritate assensuque roboratus,
partes paganorum Pomeranorum cum qui-
busdam terrae lustrare aggressus est, ut eos
ab errore gentilitatis reuocaret ei ad uiam
ueritatis agnitionem quoque filii DEI IE-
SU Christi perduceret etc. Quantum au-
tem ad fundationem et primaeuam in-
stitutionem sedis episcopalis Pomer-
anorum, VIII. capitulum sic incipit: apo-
stolus itaque Pomeranorum, duas illic ec-
clesias constituit, unam in ciuitate Iulin,
sub honore sanctorum Adelberti et Wen-
ceslai, qui magnae opinionis apud barba-
ros erat, in loco, ubi profani daemoniorum
ritus agi solebant et ubi pridem spurca
commerciorum, Christi deinceps frequentantur
uysleria. Alteram in campo mirae
latitudinis et amoenitatis, in uenerationem
(Mm)

d) Quod 3. Calixtus
Pomeranis
enagelorum
praedicaturat
audium archi-
episcopo licen-
tiam sibi expe-
dit, quod tan-
tum scilicet, cum
et Ruthenis
et uicinis
medietatem.

principis apostoli aedificauit, illicque sedem episcopalem statuit. Extrinseca ac praeterea Adelbertum interpretem suum episcopum primum Pomeranorum ibidem praefecit. Et uide bene, si placet, ad hoc principium sequentis capituli: et in chronica communi Slauorum cap. XCIII. in fine, de Wartislaw duce Pomeranorum scribitur sic: ille primus inter duces Pomeranorum conuersus est ad fidem, per manus sanctissimi Ottonis Bambergensis episcopi, et ipse fundauit episcopatum Vznam et aduixit cultum christianae religionis in terra Pomeranorum.

Prima sedes
episcopalis in
Pomerania
a quibusdam
Iulini ab alijs
Vznam dic-
tur, eccles.

Nec infirmatur propositum nostrum, quod prima sedes episcopalis Pomeranorum dicitur instituta in Vzna, quae in uita S. Ottonis in Iulin primitus dicitur fuisse sita. Nam considerando ordinem rei gestae, tunc liquet ex libro uitae S. Ottonis, quod ecclesia praedicta, tempore primae fundationis, auctoritate papae CALIXTI et pii imperatoris HEINRICI fundata sit, prope Iulin ac deinde propter recidium infidelitatis Iulinensem uidetur fuisse desolata et destructa et per idolatras deuastata. Postea uero in secundo aduentu beati Ottonis in Pomeraniam, quum ex communi et delibata consilio procerum ac plebeciorum terrae, in Vzna habito, fides christiana resumpta est, ac nihilominus ob detestationem sceleris relapsus, ignominiosae pii Bernhardi ac contumeliosae lapidationis, fustigationis, aut uerberationis felicissimi Ottonis; ipsi Iulinenses tanta dignitate, puta cathedrali sede, merito priuandi censentur, auctoritate domini papae HONORI et imperatoris LOTHARI, prout infra uidebitur, quae B. Otone denuo reuerso in Pomeraniam innouata est et in Vznam locata et consecrata, ac DEO domino nostro IESU CHRISTO, in sponso suo primo Adelberto reconciliata ac etiam nouissime, urgentibus causis commoditatis et euidentis utilitatis, auctoritate papae, in Cammin translata est et roborata. Vnde de prima eius fundatione loquitur lib. II. uitae Ottonis in capitulo prius inducto; de secunda uero, scilicet de ipsius innouatione, loquitur etiam chronica prius inducta et tertius liber beati Ottonis in principio quinti capituli ubi sic ad propositum legitur. Pius itaque praedicator, Otto episcopus, destructis idolorum sanis, populo sacrae religionis lauacro in sinum maris ecclesiae aggregato, nouam Christo coepit aedificare ecclesiam, ad cuius aedificationem loci eiusdem princeps, MISLAW nomen, cum uenisset, qui cum alijs gratiari Vznam perceperat etc. his cum beatus OTTO pontifex uerbis, per interpretem suum Adelbertum, postea episcopum allocutus est: fili charissime etc. De ter-

tia uero translatione istius ecclesiae, etiam auctoritate domini papae facta, sunt instrumenta, et transcripta authentica non pauca.

Praeterea ad propositum principale facit, quod ecclesia Pomeranorum praedicta modo et forma regulari uiuendi et diuinum officium obseruandi uicetur, ad instar ecclesiae Colonienfis, cui tamen subiecta non est, nec usque confinatur, sicut nec ecclesiae Bambergensi, per cuius episcopum instituta est, quare multo minus ecclesiae Gnesenfi, cui in omnibus non solum in praedictis, sed etiam tam in lingua, quam in moribus quibuslibet politicis et naturalibus discors est.

Et est propositum argumentum validum ex eo, quod, cum in uita B. Ottonis et in chronicis communibus Slauorum, in diuersis locis leguntur Pomerani ab omnibus circumiacentibus nationibus christianis pluries gladio animaduersi, ut sic saltem timore gladii iugo christianae fidei subderentur: sola tamen eos diuina respiciente misericordia tunc primum euangelizantibus acquieuerunt, quando principes eorum ex omni consilio tam nobilium quam urbanorum ac castrensium, terrae suae religionem christiane polliceri, patriis legibus ac idolis abiectis, in se salubriter susceperunt decreuerunt. Et hoc est quod scribitur in libro III. uitae B. Ottonis cap. 4.

Wartislaw dux Pomeranorum de aduentu pii Ottonis pastoris eorum admodum gaudio exegit sed usque, rebellibus Luticenis terrae cum suis ferro ac igne deuastatis, ad uesperam, magna praeda onustus rediens, corissimum sibi patrem Ottomem, debita cum reuerentia, perduxit Vznam, ibi opportunam manendi et praedicandi quietem habuit, statimque in festo pentecostes generale principum regni sui colloquium in eodem loco condixit, ubi, commententibus Deuinentibus aliarumque urbium proceribus, sapienter eos ad suscipiendum christianae fidei iugum prouocabat, inter alia addens haec: unanimi consilio salutis uestrae causam agite et, quali deuotione Dei seruum utrumque apostolicum suscipiatis, discernite. His auditis principes et natu maiores opportunum haec colloquio petentes locum, diu multumque ancipiti sententia nutantibus oberrabant, praecipue sacerdotibus idolorum quaestus sui gratia contradicentibus. Sed pars sanioris consilij cum affirmaret et insinuat nimirum insipientiae esse diceret, quod, cum totus orbis Romanus christianae fidei iugum subierit, se uelut abortiuos grenio ecclesiae sanctae abalienari; tandem, diuina eos praecurrente gratia et clementia, unanimiter cultum idolorum abdicarunt et baptismi gratiam flagitare coeperunt. Quo audito pastor piissimus fletus praegaudens, positis genibus gratias egit. Drongi-

e) arg. a diuersa forma dominum officium obseruandi.

Pomerani uultu gaudio exegit sed usque, rebellibus Luticenis terrae cum suis ferro ac igne deuastatis, ad uesperam, magna praeda onustus rediens, corissimum sibi patrem Ottomem, debita cum reuerentia, perduxit Vznam, ibi opportunam manendi et praedicandi quietem habuit, statimque in festo pentecostes generale principum regni sui colloquium in eodem loco condixit, ubi, commententibus Deuinentibus aliarumque urbium proceribus, sapienter eos ad suscipiendum christianae fidei iugum prouocabat, inter alia addens haec: unanimi consilio salutis uestrae causam agite et, quali deuotione Dei seruum utrumque apostolicum suscipiatis, discernite.

Exhortatio doctorum ad populum.

sur max in eadem ciuitate bonitatis prin-
cipibus uniuersis, binos et binos presbyteros
ad alias urbes ante faciem suam praemi-
sit, ut populo conuersionem principum su-
umque aduentum pronuntiarent. Haec
ibi.

Quod etiam auctoritas imperatoris si-
mul cum auctoritate tunc praesidentis
interuenient, patet primo manifeste ex
principio eiusdem capituli, quod sic in-
cipit: *electus DEI pontifex Otto audiens*
inimicum hominis bono semini superseminasse
zizaniam, non est passus, Stetimenses
claudicare in duas partes, domino et idolis
seruando, sed petita benedictione a domino
apostolico honore et gloriosissimo rege Lo-
thario, barbarorum fines rursus adire dis-
posuit, tam pro apostolatis ad sinum eccle-
siae reuocandis etc.

Necdubium, quamuis non expres-
sum, quin *B. Otto* in prima eius praedi-
catione, auctoritate HENRICI IV. imperato-
ris, praedecessoris LOTHARII regis, super
praedicto negotio fidei, ita in remotis
terris et in gente imperiali gerendi, ut
praemissum est, licentiam habuerit. Cui
B. Otto, ita familiariter dilectus fuit, ut
etiam suis meritis digne exigentibus
ipsum quasi unum e millibus electum,
prout in primo libro uitar suae cap. 5. agi-
tur et legitur, ecclesiae Bambergensi
praefecerit. Ex est argumentum ualidum
adhuc ex chronicis communibus Sla-
uorum, ubi in fine capituli 38. descriptis
euentibus eiusdem Henrici imperatoris,
sic subditur. *Nec tamen praetermitten-*
dum reor, quod in diebus illis claruit uir
ignis sanctissimus, Otto Bambergensis epi-
scopus, qui inuitante pariter et adiuvante
Bolizlao Polonorum duce, placitam pere-
grinationem adit ad gentem Slauorum, qui
dicuntur Pomerani et habitant inter Polo-
niam et Oderam, praedicauitque barbaris
uerbum DEI, DEO cooperante et sermo-
nem confirmante sequentibus signis,
omnemque gentem illam cum principe eo-
rum conuertit ad Deum et permanet san-
ctificatio laudis diuinae usque in hodi-
ernum diem. Haec ibi.

Nec obuiat praedi-
ctis, quod hic dicitur, quod beatus
Otto a rege Polonorum inuitatus ad
officium praedicationis fuerit et adiu-
tus, unde cum nulla potestas temporalis
regis Poloniae amplior super Pome-
raniam annotetur, talis inuitatio non fuit,
nisi ea, ad quam christianis quilibet obligat
ex dilectione DEI, quae in cultu
diuino ampliando, et in dilectione pro-
ximis, quae in uerbo diuino seminando
operabatur. Nam primo pio Bernhardo
de Pomerania propter paupertatem eie-
cto, ut in consequentibus latius dicitur,
et ipso transiente per Poloniam et suae
eiectionis causam indicante; uerifi-
cabiliter ex gestis, quae sequuntur, quo-

tidie creditur, quod de aptitudine *B. Ot-*
tonis in collatione munia *B. Otto* ipsis
inciderit et sic ex charitate utriusque ad
istud officium inuitatus sit et persuasus.
Et huic dicto satis alludit, quod pius
Bernhardus in primo capitulo libri uitae
eius legitur, post regressum suum de Po-
merania, quem Deo permittente de uo-
to suo minus prosperum fecerat per Po-
loniam, ipso rege consulto super his
omnibus, quae sibi euenerunt, ad *B. Ot-*
tonem piuum episcopum declinasse: et *B.*
Otto, persuasionibus piissimi Bernhardi,
ueluti praecursoris diuini uerbi Pome-
ranis profuturi, acquiescens, etiam legi-
tur ibidem, licentia papae et imperatoris
petita et obtenta, officii euangeliza-
andi illic gaudio se incespasse. Nec
obstat illud, quod in principio *5. capitu-*
li chronicae communis Sclauorum, legi-
tur, quod BOLIZLAUS rex Polonorum con-
föderatus cum OTTONE imperatore
tertio, omnem Slauiam, quae est ultra Ode-
ram, tributus subiecit, cum ipsa Pome-
rania per comparisonem ad Poloniam sit
non ultra Oderam, sed citra, inter mare
Balthicum et ipsam Poloniam sita, ut pa-
tet ex terminis utriusque terrae positae
et prius uis descriptis. Ex hoc anti-
quo monachi protocollo abunde con-
stat, quod episcopatus Caminensis nec
in regno Poloniae sit, nec a regibus eius-
dem fundatus aut dotatus sit.

Wartislaus enim, primus inter chri-
stianos rex Slauiae, uti expresse uocatur
a SAXONE GRAMMAT. lib. III. bist. Dan.
fol. 112. et dux Pomeraniae, sedem epi-
scopalem Iulini, in aede D. Adelberti,
quod nunc D. Michaelis dicitur, consti-
tuit: sedem uero suam Wolgastum (S. Iu-
lii augustam, a conditore, ut Helmold.
lib. I. chron. Slau. c. 39. opinatur,) tran-
stulit. Ratio cur eo loci fundaretur
episcopatus, quis Iulinum in medietate
Pomeraniae situm, urbs populosa et du-
rae ceruicis, ita ut episcopi praesentia
gens aspera mansuesceret, nec ad pristi-
nos errores rediret. Deinde ut in ui-
cinis locis episcopus ecclesiastica eo re-
ctus curaret. Itaque cur duos Iulini S. Otto
ecclesiam condidit, alteram inter moenia,
in honorem Adelberti et Wenceslai, ibi-
que primum episcopum ordinauit Adel-
bertum: alteram extra ciuitatem, in cam-
po mirae magnitudinis et amoenitatis,
in honorem principis apostolorum,
quae nunc diui Georgii dicitur. Antiqua
Slauorum chronica testantur, Wsnaucen-
sem episcopatum fundasse, ut HELMOLD.
inquit lib. 2. chron. c. 4. Ille (scilicet
Wartislaus) primus inter duces Pome-
ranorum, conuersus est ad fidem christianam
per manus sanctissimi Ottonis Bambergensis
episcopi, et ipse fundauit episcopa-
tum Vznam (hodie Wiedom) et admi-
nis

Auctoritate im-
peratoria
et Otto commo-
dit Pomeraniam.

B. Otto Thuri-
on IV. imp. in-
uocauit, ob meri-
ta sua Bam-
bergensi
commendauit.

Donitatis duci
Pomeraniae
nullum arguit
episcopatus
Caminensis
dependentiam.

Cur B. Otto
praec alios sit
inuitatus.

Pomerania
non fuit rei-
licata Polo-
nia.

Episcopus
Caminensis
est a rege Polo-
norum funda-
tus.

Wartislaus
primus rex
Slauorum chri-
stianum.

Iulini huius pri-
mam ecclesiam
episcopalis.

Duae ecclesiae
Iulini.

se cultum christianae religionis in terra Pomeranorum. Fortasse quod ob bellorum incommoda a Danis illata, apud Iulinenfes minus tuta sedes uideretur. Sed non diu hic mansit sedes episcopalis. Monasterium enim GROBE ibi statim fundatum est, ut ex uerficulis lapidi insculptis et ad Vlnensis templi chorum translatis constat:

*M. Cuice quarto tunc Ratiborum pium Otto
Campaire baptizatus, post Ratiborum Grobe
fundat*

*Sacras Adelbertus prius praeful Cami-
nensis,*

*Wartslau
episcopatus Po-
mer., conditor
ac confirmator.*

Hic primacum et originarium episcopatus Pomeranensis fundamentum Iulini factum atque iactum esse adfertur, a WARTSLAO I. duce Pomeraniae, non LYONISLAO Polonorum rege, ut etiam erroneum scriptum reliquit Nicol. LVTINGERVS Pseudo-historicus part. VII. comm. p. 24. Nullibi enim hoc apud egregios et complures rerum Polonicarum scriptores traditum reperitur, quod dubio procul, si uerum, non omisissent. Deinde pugnat cum literis fundationum, confirmationum, pontificiarum annalibus et aliis documentis, in authentica forma confpicuis, quibus episcopatus *Pomeranensis* uocatur et Wartslaus, dux Pomeraniae, huius episcopatus fundator et defensor et confirmator innuitur et adstruitur. Neque solum Wartslaus hanc Pomeranorum conuersionem et episcopae fundationem fieri procurauit: sed et proprio martyrio utrumque confirmauit et approbavit, secundum communes rhythmos:

*Sanguine fundata est ecclesia, sanguine
creuit*

Sanguine succreuit, sanguine finis erit.

Vandali enim sacrificuli, adhuc idololatrae, dolentes sibi quaestum idolorum ereptum, uarias Wartslao insidias struxerunt et, multis conatibus frustrati, sicarium quandam conduxerunt, qui se huic glorioso principi seruitio addiderat et aliquot annis fidelem operam nauauit. Tandem optimum principem uenatione defatigatum et ad Panem fluuium sub fronsola quercu meridie recubantem, in somno proditorie gladio confodit. Princeps lethalem ictum sentiens, e somno profiliit, sicarii et homicidae inferiore mandibulam forti manu apprehensam euellit et ita regicidam currens secum extinxit, eo loci, ubi postea monasterium Stolpe, in memoriam fratris interfecti, Ratiborus fundauit. HELM. I. II. chron. c. 4. Paulo aliter, illic Rutzenmarus, inquit, et Buggislaus iam olim fundauerunt abbatiam, in memoriam patris sui VVartslai, qui ibidem et occisus et sepultus est. Ita sanguis martyrum in christianorum et

*martyrio co-
nfirmatus.*

*Stolpe monas-
terii fundatio.*

*Sanguine Wartslai fundata ecclesia pri-
mam est.*

Felix martyr u est, quem sacra fides manet.

Fallitur ergo communis Germaniae praeceptor et historicus excellens Philippus MELANCTHON, lib. 4. chronice. ubi ait: CASINIRVS Ottonis suus episcopatum condidit, in celebri emporio gentis Iulino, quo a Danis deleta, sedes episcopi translata est Caminum. Non enim prima fundatio, sed translatio episcopatus, annis insequentibus a Casinuro facta est, ut infra longius. Et haec de prima episcopatus Pomeranensis fundatione.

*Melancthon
lib. 4. p. 10.*

*Salus fidei
episcopalis
transfertur
Caminum.*

CAPVT VI.

De confirmatione episcopatus Pomeranensis.

Quoad confirmationem episcopatus Pomeranensis, INNOCENTIVS II. papa, post CALIXTVM et HONORIUM, quorum temporibus Pomerani fidem susceperunt, omnia D. Ottonis acta grata et rata habuit, Iulini episcopale sedem confirmauit, Adelbertum coepiscoparium pastorem episcopum praefecit et presbyteris clericisque, instar aliarum cathedralium ecclesiarum, ordinauit, non Iulinensem, sed *Pomeranensem* episcopatum uocauit, in Petri et apostolicae sedis protectionem suscepit et exemit, ut soli Romano pontifici subesset, ut ex ipsi pontificis bulla latius constat:

INNOCENTIVS episcopus, seruus seruorum Dei, uenerabili fratri ADELBERTO, Po-
meranorum episcopo eiusque successoribus
canonice substituendis in perpetuum. Ex
commisso nobis a Deo apostolatus officio, fra-
tribus nostris, tam uicinis quam longe pos-
itis, paterna nos conuenit prouisione consu-
lere et in ecclesiis, in quibus domino militare
uoluerunt, suam iustitiam conseruare, ut,
quemadmodum domino disponente PATRES
uocamur in nomine ita nihilominus compro-
bemur in opere. Huius rei gratia, uenerabi-
lis frater, ADELBERTE episcope, tui iussu
possessionibus clementer annuimus et con-
missam tibi Pomeranensem ecclesiam sub
B. Petri et nostram protectionem suscipi-
mus et praesentis scripti privilegio confir-
mamus, statuendo, ut in ciuitate VVollinensi,
in ecclesia B. Adelberti, episcopalis sedes
perpetuum temporibus habeatur. Prae-
terea quaecumque bona, quaecumque posses-
siones eadem ecclesia in praesentia iussu et le-
gitime possidet, aut in futurum concessione
pontificum, largitione regum, uel princi-
pum oblatione, fideliter nec alii iussu modis
Deo propitio poteris adipisci, firma tibi in-
ique successoribus et illibata permaneant.
In quibus haec propriis duximus explican-
da uocabulis, uideles ciuitatem ipsam
VVollin

VVollin cum foro et taberna et suis omni-
bus appendiciis. Castra haec sunt. Dy-
min, Treboles, Chozk, VVollgast, Huzen,
Großwin, Pyritz, Stargard cum villis et eo-
rum appendiciis omnibus, Stettin, Camin
cum taberna, foro et eorum appendiciis de
tota Pomerania usque ad Lebam fluvium,
de unoquoque arante duas mensuras an-
nonae et quinque denarios, decimam,
forti, quod dicitur Sychem. Decernimus
ergo, ut nec regi, nec duci seu alicui homi-
num liceat praefatam ecclesiam temere
perturbare, aut eius possessiones auferre,
aut oblatas retinere, imminuere seu quibus-
libet fatigare molestiis: sed omnia integra
conseruentur, eorum, quorum gubernatio-
ne et subestimatione concessa sunt, usibus
omnimodis profutura. Si qua sane impos-
siterum ecclesiastica secularique persona,
hanc nostrae constitutionis paginam sciens,
contra eam temere venire tentauerit, se-
cundo tertioque communita, nisi reatum
suum congrua satisfactione correxerit, pri-
uationem honoris potestatisque suae pa-
tiatur, reumque se diuino iudicio existere
de perpetrata iniquitate cognoscat et a san-
ctissimo corpore et sanguine DEI ac domini
nostri IESV Christi aliena fiat, atque in
extremo examine districtae subiaceat ultio-
ni. Cunctis autem eidem sui iura seruau-
tibus, sit pax domini nostri IESV Christi,
quatenus et hunc fructus bonae actionis ac-
cipiant et apud districtum iudicem praemia
aeternae pacis inueniant. Datum trans
Tyberim, per manum Emerici S. Ro-
manae ecclesiae diaconi, cardinalis et can-
cellarii, secundo idus Octobris, indictione
quarta, incarnatione domini 1140. pontifi-
catus V. domini INNOCENTII papae secun-
di 10. undecimo. In hac confirmatione
papali nonnulla Pomeraniae oppida
exprimuntur, parim uersis nominibus,
sicut etiam ab historicis communiter
peruerso et manco ordine recensentur,
abbate VESPERGENSI Iohann. Anton.
MANGINO in tabulis geographicis tab. 19.
p. 155. Mart. CROMERO, libro 2. rerum Po-
lonicarum. NAVCLERO uol. 2. chroni-
cent. 38. Marth. QYANTO in descriptio-
ne Europae p. 8. et HONDIO in Atlant.
ma. p. 250.

Piscis tamen
in tota Pome-
rania episco-
pum.

Notandum, quod omnia Pomeraniae
oppida, unum duntaxat episcopum in
spiritualibus recognouerunt, secus ac
in Italia, ubi non habetur locus, qui e-
piscopo caret, c. in illis dist. 80. PANORM. in
c. 1. no. 1. de priu. et excess. Et haec de
confirmatione primaeva.

CAPVT VII.

De translatione episcopatus Pomeranensis
uersus Caminum, unde Caminensis
dicitur.

QVia uero Iulinum quondam nobi-
lissimum Pomeraniae oppidum,
ubi p. 0780 22000. perionas ba-
ptizauerat, uariis Danorum bellis atten-
tatum et attenuatum fuerat, utpote an-
no foundationis 1128. a NICOLAO rege Da-
norum, et BOLESLOO duce Poloniae, te-
ste Martino CROMERO lib. 5. rerum Polon.
deinde anno 1171. a WOLDIMARO eius-
dem filijs plane destructum et desola-
tum, uti scribunt GRANTZ. lib. 3. Vand.
cap. 29. FRIDEORN. lib. 1. chronici Stettinen-
sis: hac bellorum ingluuie commotus
CONRADVS, primus episcopus, fugam ad-
ornauit et inconsultus fuit, ut inco-
lae, incensa urbe, secum Caminum con-
tenderent, uicinum trans Diuinaem op-
pidum, ubi postea tanquam ad locum
tutorem et remotiorem sedes episco-
pali translata et fundata est, in aede S.
Iohannis baptistae, et confirmata a CLE-
MENTE III. literis apostolicis anno 1188.
VI. Idus Martii, indictione sexta, pon-
tificatus sui anno 1. ut ex ipsa bulla con-
stat, cuius tenorem adscribam:

CLEMENTIS III. seruis seruorum Dei &c.
Auctoritate apostolica sancimus et or-
dinamus, ut Camini in ecclesia S. Iohan-
nis baptistae, sedes episcopatus perpetuo
temporibus inuolabiliter permaneat; simi-
liter privilegia, bona et possessiones eius-
dem ecclesiae confirmamus. Cuius nemp-
e Camin cum taberna et foro, villis et o-
mnibus eorum appendiciis. Castra haec sc.
Demin, Treboles, Crozbo, Wollgast,
Huzennoim, Großwin, Pyritz, Stargard,
Prentzlau cum foro et taberna et suis o-
mnibus appendiciis: tota Pomerania us-
que ad Lebam fluvium cum foris et taber-
nis, decimam fori Siechem &c.

Eadem continentur in bulla inno-
centii GREGORII papae XI. super transla-
tione facta, per dominum Clementem,
cuius datam est apud uillam nouam VII.
Idus Iulii, anno pontificatus eiusdem
Gregorii quinto, non addita anni do-
minici expressione. In codice prouincia-
li Romano MSC. uocatur hic episcopa-
tus Marcomensis uel Caminensis. CA-
MINI nomen Vandalicum a dictione
sacrum Viti, quae Vandalis significat Me-
lanau, cuius generis pisces ibi imprimis
capiuntur. Ideoque haec nominis no-
tatio omnium uerisimilior uidetur. Nec
inimiliter a Camenicia deriuari posset,
quae significat domum lapideam, ut ar-
cem natura loci munitum, ut e Martino
CROMERO lib. 1. de situ Poloniae constat,
qui testatur: Habet et ipsa suum episco-
pum. Vnde error historicorum quo-
rundam Polonorum facile nasci potuit,
inter episcopatum Caminensem Pome-
ranorum et Caminicensium Polonorum,
quo correcto, corriguntur et alia. OR-

Alitum bella
necatum

at destructum;

Clementis III.
papae bulla
confirmationis
translationis
episcopatus Po-
meranensis.

Caminis uicib
nymus.

Caminensis
episcopatus
male confirmat
cum Cami-

invenit in Polo-
nia.

TELIVS thesauro geograph verbo *Chama* et verbo *Rugium*. VOLATERANVS p. 158. ait: *Caminum amplissima urbs, cui praeful dominatur, non minor Moguntiaci, ac tantum Romano pontifici subiecta. Vrspergensis uel autor Porahpom. corrupte ponit: Vangemen, cum legi debeat Iulin, Camin, utraque quondam episcopatus Pomeranensis sede.*

eius initia.

Caminensis episcopatus initia traduntur in uita S. Orthonis lib. 2. c. 29. ubi habet: *Et ut ueritas proferatur, multoties toto conamine eos iugiter apud se retinere moliti, dn. episcopum, ut episcopatum ibi gubernaret, ardentissime rogabant: sed ipse omnia sua uoto suo tum ordinare non potuit, sed de praesentis ducis consilio, ei ex otio commisit ordinandum.* Hanc episcopatus translatio Caminum uersus facta est a *Casimiro*, primo duce Pomeraniae, *Wartislai* filio, fundatore, patrono, defensore et conservatore eiusdem, qui deuotionis ergo arcem suae castrum, quod Camini fere insuperabile habuit, rei sacrae consecrauit et ecclesiam cathedralen inde fieri permisit, qui adhuc uigente episcopatu uiget. Nec enim soli Romani pontifices, sed et illustrissimi Pomeranios duces hanc episcopae fundacionem et translationem confirmarunt et priuilegiis insignibus aduocauerunt, quorum unum propter antiquitatem recensbo, super primaeua fundacione ecclesiae, cum libertate eligendi episcopum, confirmatione bonorum et exemptione ab exactionibus:

Casimirus
translatit epi-
scopatu Pomer-
anensi.

Castrum in ec-
clesiam conuer-
sum.

Priuilegium epi-
scopatus con-
firmatum.
Casimirus gen-
derum de sua
conuersione et
suorum

CASIMIRVS Dei gratia dux Slauorum. DEVS omnis consolationis, per solitudinem et fidele studium felici memoriae WARTISLAI patris nostri, eduxit nos, et populum terrae nostrae de tenebris et umbra mortis, in admirabile lumen suum, ut, qui prius per idololatriam et stercitios daemonum eramus serui satanae et populus perditionis, nunc per oblationem baptismi facti sumus filii adoptionis Dei, populus acquisitionis, funiculus haereditatis ipsius, consecuti gratiam et expectatam gloriam cum ceteris christianis. Cogitantes itaque ut pro tanta gratia aliquid retribueremus domino pro omnibus, quae retribuit nobis, ipsi uolumus deuote idque possumus obsequium exhibere ministris eius, qui in hoc mundo ipsius beneplacitum exequuntur et in eius seruitio perseverant, concessis nobis a Deo temporalibus honorando, ipsique poterne fruendo, ut obique turbationis defectu aliquo super ministerio exequantur. Nos igitur Caminensem ecclesiam, quam pro salute nostra et paruitate nostrorum in honorem domini nostri IESU CHRISTI, beatae Mariae semper uirginis sanctique Iohannis fundauimus et in qua canonicos duximus collocan-

dos, cum personis, tam nunc in ea Deo militantibus, quam in posterum legitime substituendis, in nostram recipimus protectionem, liberum eis eorumque successoribus perpetuo concedentes, ut in beneficium, quae ecclesiae suae tam in demoruum quam etiam in uiliu et praedia, caeterisque bonis et commodis temporalibus, sunt collocata et in posterum conferenda, tranquille et absque omni secularis domanii iugo uel oppressione domino famulentur, habentes liberam electionem post decessum episcopi sui uel praelati, seu cuiuscumque canonici, ecclesiae suae loco ipsius alium statuendi, quem dignum uiderint statuendum. Ad instar quoque Colonienfis ecclesiae praedictis canonicis eorumque successoribus, omnem conseruimus libertatem, qua in genere caeterae cathedralis ecclesiae debent temporaliter gratulari. Praeterea quaecumque bona, quaecumque possessiones ecclesiae eorum in praesenti possident, uel in futuro largitione principum, concessione pontificum seu oblatione fidelium, aliisque iusta moda, Deo propitio, possit adipisci, ipsi et eorum successoribus praesenti pagina confirmamus. Ipsi quoque liberum concedimus, ut iusto titulo possideant uillas et praedia, seu quoscumque redditus uiri nobiles terrae nostrae de suis haereditatibus eidem ecclesiae duxerint conferenda. Praeterea decernimus, quod nullas urbium curias eorum, nulla persona, seculari munia possident, praesumat intrare, pro exactione aliquo, uel qualibet causa molestiae bonis ecclesiae faciendae. Volumus tamen, ut iidem homines castrum, ad quod pertinent, et pontem aedificent generalem et, si qui pro ha promouendis in commune fuerint ab indem colligenda, ea nullatenus per secularem exactionem, sed per ministrum praepositi colligant, homines etiam ipsius ecclesiae iuri ecclesiastico, non iudicio subiaceant seculari, eoque ab omni exactione, insuper NARAZ, OSZEP, GOZTVAE uexione uel per terram uel per aquam et domorum nostrarum aedificatione, caeterisque seruitiis et rebus dandis, secundum morem gentis nostrae, penitus uolumus esse absolutos, itaque soli canonicis nullique seruiant domino seculari, sed cum necesse fuerit ad defensionem terrae suae procedere, sint parati intra terram ipsam, cum eam hostiliter inuaserint inimici. Hanc igitur donationem nostram et concessionem libertatis uolumus inconcussam perpetuo ab omnibus obseruari, eam praesenti scripto sigillorum munimine confirmantes. Haec itaque rei testes sunt Conradus episcopus, Sigtridus praepositus, caeterique canonici Caminenses, Eberhardus Colbazeris, Henningus Stolpensis, Wolterus Vismensis abbates, Hermannus praepositus Colber-

Electio canonici
ex capitulo.

Immunitas e-
orum, nulla munia po-
ssident, praesumat ab
exactione

Seruitia mili-
taria.

gen-

gensis: de laicis Barfa nix nobilis in Coll. A. berg. Zamst castellanus caeterique nobiles de castro Lamgen, Priba castellanus in Woltzkow, Disba, Boden, Georg Vlurck, Radislaus Epol, caeterique nobiles nostri castri Dengen, circa annum 1181.

Hoc priuilegium stabilitum est per BVGISLAVM IV. et filium eius WARTISLAVM V. anno 1308. et anno 1321. 8. Idus Mart. Confirmatum etiam per BVGISLAVM, BARNIMVM ET WARTISLAVM fratres, filios Wartislai IV. anno 1346. feria tertia proxima Mariae Magdalen. Et ipsa foundationis uerba satis indignant praecipua priuilegii concessi capita, quorum primum est *exemptio a iurisdictionibus seculari*. 2) *Iura cathedralibus ecclesiis concessa confirmantur*. 3) *Liberrima eligendi episcopos potestas*, ut in ecclesia Coloniensi permittitur. 4) *In protectionem ducalem recipitur*. 5) *Dotatio a nobilibus facta aut faciendi confirmatur*. 6) *Libertatis ab omni exactione NARAZ OSEZP GOETITHAE*, etc.

seruerunt. Huius oppidi donationem BVGISLAVS filius et Wartislai nepos confirmavit anno 1321. Donauit eodem anno et uillam *Granstow* Bugislaus IV. proprietatem uillarum *Soldin* et paruae *Stenforw*, alias *Rauensberg* 1277, anno 1279. proprietatem uillae *Beggerou* nono Septembris anno 1281. medietatem uillae *Koselitz*. Sicut et uillam *Burrentis* in insula *Gustrow*, cum aquarum tractibus pascuis et paludibus: de qua Matth. QUADVS, *Calcbou. nom. 2. capud Cominum insula est* CHRISTOIA.

Hae concessionis a subsequenteribus Pomeraniae ducibus diuersimode confirmatae sunt, utpote WARTISLAO anno 1321. 8. Idus Martii, et huius filius Bugislaus, Barnimo et Wartislao 1346. Wartislao ipse uillam pro augmento diuini cultus liberaliter concessit, anno 1321. Et paulo post *Conradus a Mundurel* pacem suam in praedicto pago uendit anno 1368. Deinde *Otto et Wartislao*, nec non Barnimi filius eiusdem Othonis, dono gratuito erogauerunt proprietatem uillarum *Fritzon*, *Radauke* et *Scharow* anno 1321. Hoc temporis bellum satis acre inter illustrissimos Pomeraniae duces et marchiones Brandenburgenses, OTTHONEM et filium fratris sui WOLDEMARMVM, subortum est, quo terra Caminenfis adeo deuasata et turpiter polluta fuit, ut episcopi et canonici unanimiter de translatione sedis inter se cogitare et tractare inciperent. Sed Dei gratia bello bellissime finito, *Bogislaus* et filius *VVarrislaus*, duces Pomeraniae, omnium dioeceseos Caminenfis bona, a praedecefforibus collata, non solum confirmauerunt, sed et propriis uocabulis expresse, et ab omni exactione siue precaria exemerunt, utpote *Soldin*, *Grabow*, *Prazenow*, *Strenforw*, *Soldin*, *Grabow*, *Granstow*, magnum et paruum *Luhten*, *Pistekow*, *Namin*, *Kalant*, *Zelin*, *Niclas*, *Wosentin*, *Borventin*, *Rosmitz*, *Koselitz*, *Tumbur*, *Dreniz*, *Bussowin*, *Pempelow*, *Reurnow*, *Darforw*, *Polkow*, *Gristow*, *Radauke*, *Kussim* et alia eiusmodi. Anno domini 1308. Wartislau etiam *iurisdictionem* ciuilem *colli et manus* anno 1321. 8. Idus Martii concessit.

Haec egregia episcopatus Caminenfis dotatio incrementum successus accepit diuersis dignitatibus, canonicatibus, praebendis, uicariis et beneficiis, priuilegiis, bonis, emolumentis, iuribus, possessionibus, concessionibus, donationibus et piis largitionibus, ut ex diuersis literis et monumentis plenius constet, quae WARTISLAUS iunior, *Bugislaus* et *Barnimus* fratres, Dei gratia *Stetiniensis*, *Slauiae*, *Cassubiae*, *Pomeraniae* duces et principes *Rugianorum*, con-

CAPVT VIII.

De dotatione Caminenfis episcopatus et confirmatione priuilegiorum.

DOTATIO huius episcopatus ut plurimum et principaliter a ducibus Pomeraniae facta, inter quos WARTISLAUS primus fundator *decimas* per Pomeraniam et neo-marchiam liberaliter concessit. *CRAMERVS lib. 1. chron. Pom. eccles. c. 32. et annalistas communis*. CASIMIRVS filius arcem seu castrum, in quo ecclesia fundata est, donauit, quod priuilegium BVGISLAVS IV. et filius WARTISLAUS confirmauerunt et innouauerunt. BARNIMVS I. partim *decimas*, a maioribus datas, confirmauit, partim sibi referuauit et episcopo *Conrado II.* districtum *Stargardensem* una cum oppido et arce assignauit, anno 1240. non sine blandissima episcopi persuasione. Ita moris antiqui, ut clericis secularium bona emendicet. Anno 1248. 9. Octob. optimo Barnimo *VVilhelmus* episcopus persuasit, ut tractum *Stargard* cum nobili *Coltberg* et praefectutam *Coruinum* usque permutaret: in quam permutationem etiam *Coruinum* uenisse nonnulli arbitrantur. Sic aurea senecis permutanda, et quia duplex funiculus fortius ligat, emtionis titulum addiderunt et illustrissimo BARNIMO 1500. marcas soluerunt, circa annum 1276. Quid dicam de exceptione doli, quem ecclesiastici minus ecclesiastice et conscientiose in-

dem 1321.
Granstow, Soldin, Stenforw
1277, 1279.

Koselitz
Gustrow.

1321.
1346.

1368.

et Princeps, Radauke et Scharow.
Sedum inter duces Pomeraniae et marchiones Brandeburgenses.

iurisdictione colli et manus.

anno 1346.

Episcopatus Caminenfis iura singularia.

decimas.

Stargardensi districtus assignatus episcopi partim. priuilegiis eius circumscribitur.
anno 1248.

Receptio doli in episcopi insula.

Brandenbur-
genses datu-
runt Cam-
erum.

Neugarden

Walmen,

Ducatus totus
ad episcopa-
tum uoluit
transfieri.

Nimia liberali-
tas in clericis
faciatur.

Contra
principem
cum episcopi.

confirmarunt anno 1387. Sicut et con-
cessionem WOLDEMARI marchionis Brand-
enburgici, super terra Nefß anno 1309.
et castrum Tharbus, quod ALBERTVS OT-
THO et CONRADVS fratres marchionis
Brandenburgici restituerunt, anno 1280.
idem castrum et ciuitatem Neugarden
cum oppido Germis anno 1298. quod
OTTO dux Pomeraniae redemit, anno
1305. Consecrunt etiam praedicti
marchiones 13. mansos in uilla Vlah-
ro, anno 1283. in restitutionem 20. ta-
bularum, quae episcopo annis singulis
dare tenebantur. Sed quid omnes o-
mnium ducum largitiones, concessio-
nes et donationes ad longum recen-
sere? OTTO et BARNIMVS Dei gratia duces
Slauorum, Cassubiae et Pomeraniae at-
que domini Stetinenses, totam Pome-
raniam ad episcopatum masculis haeredi-
bus deficientibus transferre et infeudari
uoluerunt ordinatione testamentaria
anno 1320. At ista donatio siue dota-
tio extra communes liberalitatis termi-
nos, contra dispositionem iuris currere
uidentur, nec unquam in usu uenit, ne-
que Deo uolente siue conditionem pro-
hibente unquam uenit, ut in simili
NOTO. illustr. quaeß. 1. decisionem facit
ex L. ult. C. de praedict. curial. Hinc
illi, qui reipublicae commodum magis,
quam libertatem ecclesiae et ecclesiasti-
corum attendunt, res immobiles, ne
dicam integros ducatus, in ecclesiasticos
transfieri prudenter uetant, ne, omni-
bus huiusmodi bonis ad ecclesiasticos
peruenientibus, tandem reipublica ne-
cessarii collationibus et neruis destitu-
atur. BONIN. lib. 5. de republ. c. 2. POLYN.
VIRGIL. lib. 7. hisfor. ANT. ROBERT. 2. re-
ind. 2. THVAN. lib. 3. hisfor. fol. 79. per Au-
then. ingressi C. de SS. eccles. ibi ultra
modum ditauit ecclesias et monasteria.
Crescentibus ita bonis creuit etiam ae-
mulatio, discordia, contentio inter il-
lustres Pomeraniae duces et episcopos,
quod contra Bogislaum VIII. Sophiam con-
iugem et Bogislaum IX. filium reliquos-
que praetensos detentores castrorum
Masow, Polnow, Arnshausen, Gülzow et
Babitz brutum fulmen excitarunt et
bannum imperiale impetrarunt, sub poe-
na mille marcarum auri puri anno 1434.
Sed hi duces etiam catholici fulminales
eiusmodi literas parum curarunt, non
solum quia sub- et obrepticie extractae
fuerant, sed et episcopatus ab omni impe-
ratoris iurisdictione exemptus, ne quid
SIGISMUNDI aduersus clerum nimium fa-
uorem et aduersus principem laicum
consanguineum, utpote ex sorore Eli-
sabetha in Pomerania natum, nimium
feruorem animaduertam. Haec con-
trouersia tandem amicabiliter compo-
sita, ita, ut episcopi et capitulum, illu-

stres Pomeraniae duces, patronos, fun-
datores, consecratores et protectores
recognoscerent atque consueto debitae
deuotionis affectu prosequerentur, sicut
haec concordia inita est inter AVGISLA-
VM ducem et HENRICVM episcopum Bolo-
gardii anno 1304. Renouata inter OTTHO-
NEM et WARTISLAVM duces Pomeraniae,
nec non CONRADVM IV. Henrici succe-
ssorem, Tangamii anno 1321. ubi haec uer-
ba: praefatum uenerabilem patrem Mile-
dum et specialem nostrum et omnes et sin-
gulos suos successores, una et ecclesiam Ca-
minensem et personas cum omnibus bonis ad
eam pertinentibus, tam mobilibus quam im-
mobilibus, omnibus et singulis, cuiuscunque
conditionis aut ualoris fuerint, in NO-
STRVM et NOSTRORVM SVC-
CESSORVM et HAEREDVM PRO-
TECTIONEM, DEFENSIONEM et
VTTELAM perpetuum receperunt et reci-
pimus per praesentes etc. lidem Otho
Wartislaus et Barnimus coniunctionis
uinculum et perpetuae pacis unionem
inierunt et promiserunt Conrado his
uerbis: in omnibus suis necessitatibus et
contra quoscumque, cuiuscunque conditio-
nis, status aut praerogatiuae uel dignitatis
fuerint, eundem et Caminensem ecclesiam
totum nostrum uiribus in perpetuum defenden-
do. Gryphwaldae anno 1321. Restau-
rata est haec concordia f. ligo inter ELI-
SABETHAM Bogislai, BARNIM et Wartislai
matrem, nec non FRIDERICVM episco-
pum, anno 1330. die Luciae et Neo-Tre-
towiae anno 1334. ubi haec uerba: cae-
terum dictus dn. episcopus aut eum ecclesia
nullam unionem uel confederationem cum
aliquo etiam quorumcumque post hanc diem
faciet, nisi de nostro consilio fecerit et con-
sensu.

In specie quoad AVGISLAVM episco-
pum Caminensem concordia inita est
inter fratres Wartislai et Barnimum, du-
ces atque ecclesias Caminensem, anno
1387. tandem omnimodo sopita lis est
inter Bogislaum X. et capitulum, quod
erroris poenitens banni abolutionem
promisit anno 1436.

Nec illustres Pomeraniae duces hunc
episcopatum tantum fundarunt, docu-
runt, defenderunt sed etiam spontanea,
non coactiue, iuramentum super conser-
uatione libertatis ecclesiae praestiterunt,
uti Bogislaus et VVartislaus anno 1340. et
Barwinus, anno 1356.

VVartislaus et Ericus duces Pome-
niae similes unionis literas reliquerunt
et omnia omnium praedecessorum suorum
priuilegia confirmarunt, anno 1452.
Sicut et Bogislaus Pomeraniae monar-
cha, respectu fidelitatis et officiorum, ab
episcopo et capitulo praestitorum, con-
firmavit omnia et singula antecessorum
ducum priuilegia anno 1490. denique de an. 1590.
Geor-

Duces Pomer-
niae patroni et
protectores
episcopi Ca-
minensis.

Hi inter episc-
pos et duces
sopita.

Confirmatio
aut principum
anno 1452
reph.

Georgius et Barnimus hæc eadem episcopatus privilegia eodem modo confirmavit et approbavit anno 1524.

de anno 1524.

Hæc illustriſſis illuſtriſſimorum ducum Pomeranorum dotatio etque donatio, in episcopatum Caminenſem collata, non fuit mutata, immutata religione, ſed potius hæreditariis pactis conſtitutum inter Barnimum et Philippum, ut episcopatus una cum praelaturis, canonicatibus et præbendis integer conſervaretur anno 1532. ſicut hucusque integer conſervatus eſt, recepta ſolummodo religione et conſeſſione Auguſtana, et conſignatus a

de anno 1532.
poſt reſormationem.

Johanne Friderico, Bogiſlao, Erneſto, Ludovico, Barnimo et Caſimiro anno 1569. nec a præſentibus illuſtriſſimis Pomeraniæ ducibus prædicta maiorum privilegia, episcopatus liberaliter conceſſa, nullatenus infringuntur, ſed illaſci atque ſancta conſervantur. Hæc de dotatione ab illuſtriſſimis facta. Inter nobiles

Donationem
nobiliſſimam de
Heidebrake.

Hemmingus miles et Bertranus famulus, fratres de Heidebrake, præſentarunt caſtrum Dammirzin et episcopos quieta- runt ab omni impenſione anno 1503. Caſtrum Gülzo coemit HENRICVS episcopus a nobilibus Smetlingis et VVeſſelſchidis exſoluto 1200. marcarum pretio, anno 1304. Arnoldus Ramele vendidit episco- po Friderico univerſa ſua bona feudalia et hæreditaria, quæ habuit et poſſedit ultra Seuinam. Anno 1506. Henningus Dubiſlaus et Barnimus, dicti de Ercheſede vendiderunt canonicis et eccleſiæ Caminenſi aliquot manſos in villa Biſ-

anno 1505.
Gulze caſtrum
emprum.

1506.

1506.

Manſi in Biſ-
marck.
anſa Maſſen
cum pagis.

marck. Anno 1524. Henningus Krankſpore vendidit episcopo Philippo arcem Maſſou cum pagis, Byzecker, Kralgecke, Nigemühle, Naſſon et Steeterou an. 1570. In quo contradu episcopus promiſit Colbergeniſibus et Caſſalinenſibus, ſe arcem demolitum neque permiſſum, ut clauſuræ in fluminibus Perſante et Rad- duge rcaedificentur. Ioachimus Moltzan archidiaconus Dymienſis ac iuris do- ctor et camera apoſtolice per Bremenſem provinciæ ac Caminenſem, Verdenſem, Schleſuiceniſem ciuitates et dioce- ſes debitorum collector generalis, nouam præbendam fixam et capitula- rem fundavit anno 1524.

Archiepi ſub-
dario præben-
das capitula-
re 1524.

Nickou uilla
emprum.

Olennin, R. mal.

Inter oppidanos Johannem Abterhagen, proconſul in Treptou, uillam Nickou, em- ptam a Nicolao Nimchowen, cum perti- nentiis, tertia parte in Sleum et taberna Raual, uendidit canonicis Caminenſibus 600. aureis Rhenanis, cum conſenſu Bu- giſlai magni anno 1490. Alias capitu- lum ſue eccleſiam Caminenſem illu- ſtriſſimi Pomeraniæ duces ſimiliter do- tarunt et episcopos de bonis ſibi largiter conceſſis matrem omnium aliarum dioceſes eccleſiarum et ſponſam ſu- am nõ immerito cohoneſcunt et locu-

Apſetarunt. In hæc ſunt quindæcim præ-

bendæ maiores, fixæ et capitulares: ſi plures reperiantur, de gratia domi- norum canonicorum factæ ſunt, ideo poſſeſſoribus defunctis et ad alias præben- das diſcedentibus, ad bona communia deſoluuntur. Ita ſtatutum eſt a prima- ria fundacione eccleſiæ. Prima inter præbendas uocatur S. Iohannis et ad ſtructuram pertinet, cui quilibet poſſeſſor defunctus unius anni redditus debet et adhuc debet. Altera ad episcopum: tertia ad præpoſitum: quarta ad decanum ſpectat. Reliquæ inter reliquos canonicos æqualiter et amica- biliter diſtributæ fuerint. Hodie collatio fieri ſollet atque debet ab illuſtriſſimis Pomeraniæ ducibus, uti primæus fundatoribus, in nobiles qualiſcunque et doctores æquiparatos ſecundum pacta hæreditaria anno 1569. Demnach wollen wir zu ieder Zeit, wenn dignitates, præben- dæ oder canonicat erlediget etc.

Quindæcim
præbendas
maiores ſun-
datur a duci-
bus Pomer.

Præbenda
S. Iohannis.

Collatio præ-
bendarum a
quo fiat et
quibus.

Nam præpoſituræ Bogiſlaus, Leoti- tiæ et Pomeraniæ dux, nec non frater Caſimirus, caſtrum Lubbini cum perti- nentiis, uillis, agris cultis et in cultis, pa- ſcuſis, ſyluis, aquis et clauſuris liberali- ter contulerunt. Quod privilegium Barnimus et VVartiſlaus confirmarunt anno 1243. ſicut et VVartiſlaus anno 1321. Nec non Bogiſlaus, Barnimus et VVartiſ- laus fratres anno 1566. Theſaurariæ ſue cuſtodie Otto, Wartſlaus et Barnimus uillam Dammirz attribuerunt, cum per- tinentiis anno 1508. quod anno 1521. re- nouarunt atque confirmarunt. Otto præpoſituræ Diminenſis uillas Lauzeram et Wuſtſefeld appropriauit anno 1521. et etiam antea Wartſlaus uillam Wuſter- buſen archidiaconatus Vſnaniæ. Anno 1505. archidiaconatus Caminenſis 1. præ- poſitura maiora 2. archidiaconatus Dymenſis, 3. archidiaconatus Vza- menſis, 4. archidiaconatus Stetinienſis, 5. archidiaconatus Siargardienſis, quo- rum poſtremus theſauriæ eſt incorpo- ratus a ſiſtrido episcopo anno 1440. Idem Henricus archidiaconatus Sjol- penſem conſtituit et anno 1504. Siſtri- dum de Rhibou per annulum inueſtiuit. Hæc obiter.

Lubbini caſ-
trum domi-
nium a ducibus.

Dammirz uilla.

Wuſterbuſen.

Archidiacono-
bus Pomer-
niæ conſtituit.

Omnia capituli bona Otto, Wartſlaus et Barnimus, Othonis filius, non ſolum confirmarunt, ſed et propriis uocabulis expreſſerunt, ut Soldan, Grabow, Gram- zon, Siſtrou magnum, Siſtrou paruum, Luchtentin, Puſkekow, Schönwald, Cuſ- ſin, Naſſon cum Ragnio, Wartſlausbagen, Coltermansbagen, Calori, Sicker, Waſſen- tin, Noſſenitz, Köſelitz, Penſplov, Buſſen- tin, Rencow, Zarſow, Polkow, Wiſſarow et undecim manſi in uilla Radlauke, Doem- nitz, anno 1581. Ne quid adiciam, de diuerſis uicariis a diuerſis episcopis, ca-

nonicis, nobilibus et ciuibus fundatis: A quorum memoria ut pie recolatur, non imple nomina et tempus foundationis recensebo.

*vicarius fuit
datus.*

Anno 1383. PHILIPPVS episcopus Caminenfis vicariam fundauit, redditus e uilla *Kowenre* assignatis (*Fridericus* ab *Eichstedt* episcopus incepit fundare et facpius transferre redditus anno 1336.) quam *Martinus* successor mensae suae incorporauit. IOHANNES episcopus Gardensis tres uicarias fundauit anno 1432. quarum ultimam *Benedictus* ad organa deputauit anno 1489.

Inter canonicos, nobiles et plebeios utriusque sexus uicarias fundarunt et ius patronatus aliquot uicibus retinentes, capitulo donarunt, utpote *Iacobus Prutze* Scholasticus; anno 1322. cuius redditus consules *Belgardenses* de *pyxide ciuitatis* exsoluant, secundum tenorem privilegii. *Gottfridus* decanus *Collbergensis* contulit 3. mansos in *Volckau* anno 1324. *Iohannes Ertmarus Seesfurth* ciuis *Collbergensis* uillam *Sticher* prope *Gryphbergam*, in feudum a capitulo possedit et ex redditibus uicarias constituit anno 1359. *Hermannus Stator* rethemenzo quid legauit anno 1396. *Theodoricus Sassen* Caminensem capellam et altare fundauit anno 1350.

*Capella Com-
muni et altare
fundata.*

Cui *Conradus Beuenhusen* aliquot redditus consecrauit anno 1383. *Nicolaus Schriener* uicarius *Collbergensis* anno 1391. *Walpurga* relicti *Henrici Schefferien*, ciuis Caminenfis, anno 1390. *Iohannes Molner de Cussalin* anno 1394. *Iohannes Ludekus* presbyter in noua *Trepow* anno 1395. *M. Nicolaus Wodarch* rector scholaris in Cammin anno 1395. Has tres uicarias ordine praecedentes IOHANNES episcopus et dux *Oppeliensis* confirmauit. Ergo ad episcopatus dignitatem maxime peruenit, de quo nonnulli dubitant. *Engelcke Thobrinck* oppidanus *Cussalin* anno 1397. *Bernhardus Berser* redditus legauit, ad comparandam singulis annis ceram pro luminari uno, quod ante corpus Christi, iuxta summum altare, in choro Caminenfis ecclesiae, uersus septentrionem in pelui pendeat et die nocteque indefinenter ardeat. Hoc legatum *NICOLAUS* episcopus confirmauit anno 1402. *Berserus Salou* uicariam fundauit anno 1406. Eodem anno *VVoldecke*, loh. Fribus, consulis Camin. relicta, redditus assignauit.

*Legatum pro
comparanda
cera.*

Henningus Lanche presbyter Caminenfis anno 1409. Eodem anno *Iohannes Knochenbauer* uicarias fundarunt, *M. Iohannes Lauenkoper* archidiaconus *Dymin.* anno 1427. *Henricus Lipel* presbyter *Collbergensis* anno 1425. et 1430. *Bernhardus Knibe* et *Carbarina, Ludouici Schönebecke* relicta anno 1434. *Ludolphus Kule* pro-consul Caminenfis anno 1434.

et Co.

Henningus de Dossa uice-dominus binas uicarias instituit et 4. mansos cum molendino in *Leuteniu* et 3. in *VVarnitz* legauit anno 1437. *Nicolaus Dersow* de bonis suis contulit anno 1444. *Bertholdus* et *Otto* fratres, dicti *Arendi* ciues, Camin. 1454. *Andreas Borcke* archidiaconus *Dymin.* an. 1460. Eodem anno consularis Caminenfis liberalis exiit, *Petrus Garin*, uicariam instituit, quam *HENNINGVS* episcopus confirmauit 1460. *Iacobus STYMEKE* uicarius nouam uicariam fundauit anno 1481. *Nicolaus Rauen* et *Bernhardus Florze* Camin. docarunt anno 1482. Eodem anno *Viricus Westral* decanus uicariam fundauit, cui *Martinus Keinerer* et *Iohannes Stator* consules Caminenfes quasdam domunculas appropriarunt anno 1487. Seniores et operarii artis futoriae in Camin anno 1486. *Bertholdus Mildebrade* uicariam quandam adauxit anno 1495. Eodem anno *Hermannus Rossebade* consul *Cuslin*. Vicariam *Ioachimus Jordan* scholasticus *Collbergensis* ultimo dotauit anno 1500.

Claudite iam riuus pueri, sat prae hibernis. Hucusque de dotatione episcopatus Caminenfis, canonicis, praebendis, uicariis, concessionibus et piis largitionibus, quibus pontifex Romanus ne teruncium addidit: multo minus sacra Caesarea maiestas aliquod liberalitatis exhibuit, sed soli Pomeraniae duces una cum suis subditis, fidelibus et religiosis episcopatum et capitulum fundarunt, fundatum edificarunt, edificatum dotarunt, dotatum hucusque conseruauerunt et ulterius conseruabunt, donec stet gloria GRYPHI. Ergo indubitate et infallibiliter uel ipse Aristarchus et nouus imperii turbator concludet, quod soli Pomeraniae duces sint ueri et meri huius episcopatus patroni, domini superiores DEFENSORES, protectores, conseruatores et manutentores; suspensa summi pontificis iurisdictione et declinata sacratissimi imperatoris praetensione, qua exemptus est episcopatus et *Adelbertus*, percingit ne glebam quidem in Pomeraniam stulit, sed omnia, uti demonstratum, ab illustrissimis Pomeraniae ducibus obtinuit.

*Camienfis
episcopatus
lib. d. h. re-
uerent. aut
pontificis.*

CAPVT IX.

De exemptione episcopatus Caminenfis.

EXemptio huius episcopatus et capituli duplex est generalis et specialis. Generalis ab initio concessa uidetur per INNOCENTIVM II. papam, qui saepe dictam ecclesiam nouiter inflauratam Pomeranensem tunc nuncupatam, sub B. Petri, sanctaeque sedis apostolicae protectionem suscepit et exempti, ut expresse in

*Exemptio
generalis raris
commentariis.*

matr-

maticula Caminensi legitur. Id quod A sacrum an. 1140. Ratio et occasio huius exemptionis *ridicula*, ne dicam superstitiosa assignatur a Nicolao *Leusingero* part. VII. commentariorum, quod Innocentio IVto. pontifici Romano magno intercessit familiaritas atque conjunctio cum *Engelrico Damiaerege in academia Parisiensi*. Nam cum ad dignitatis pontificiae culmen ascendisset, ut recoleret, ad regem crucis Christi pagiculam, cum aliis reliquiis sacris, benevolentiae ergo, perferendam decrevit per legatum, qui a *Suentopoldo* captus, dissimulante, paucis concessis, foedo carceri inclusus est. Tunc forte episcopus Caminensis, ducis conforbrinus, locum praeteriens accidentem audiuit: *salve regina*: sagaciter igitur inuestigatum intercessionem sua liberavit. Hinc pontifex *Romanus episcopatum illum nulli alienae*, nec quidem *Gnesnensis* censurae ecclesiasticae obnoxium aeterna sanctione esse iussit, ecclesiamque Caminensem liberam et exemptam pronuntiavit, quae solius pontificis Romani auctoritatem sequeretur. In capite Barbarae, quod regi amicitiae ergo donabat, haec erant literis aureis notata: INNOCENTIVS pontifex maximus fratri et filio *Engelrico* hoc manuscriptum sacrum, Dei virginis Barbarae caput, ut regi catholico transmittit. Huc usque *Levingerus*. A multa occurrunt, quae dictam exemptionis rationem et occasionem infringunt, utpote quod ab initio episcopatus fueris exemptus secundum matriculam et historiam, qua *Adelbertus* primus episcopus *Wartislavi* fundatorem et Ratiborum dominos suos vocat, sicut et reliqui episcopi *Canradus* tres, *Sigefridus*, *Sigeninus* et *Wilhelmus* debita deuotione sua seruitia et officia exhibuerunt. Deinde nullus a primo Danorum rege *DAN* usque ad praesentem *CHRISTIANVM IV.* heroem laudatissimum, inter 107. reges, qui *Engelricus* uel *Engelricus* fuit dictus, nisi forsitan *Ericus* sit intelligendus. Denique Caminensem episcopus ducis conforbrinus non nominatur, nec eo temporis existere potuit, quo *Suentopoldus* dux Pomeranorum bellicosissimus uixit an. 1143 et grauisimum bellum cum Teutonico cruciferorum ordine gessit, cui *Innocentius IV.* papa ablandiens, legatum misit, episcopum *Mutinensem Guilhelmum*, qui postea pontifex factus *Alexander IV.* dictus est, ut motus bellicos bellicissime componeret. Dux uero animaduertens latentem in herba anguem, se suosque uiriliter defendit, ut ex ipsis Poloniae scriptoribus aliquantum iniquioribus uidere est *Mart. Cromero* l. 8. *Rarum* *Policarum*, *Alex. Gvangvino*, quibus accedit *Samuel Neogesser* ami-

cus noster lib. 3. *hisp. Pol.* et *M. Caspar Schütz lib. I. chron. Pruss.* p. 39. ubi refert ex monumentis *Olusae* monasterii quondam *Pomeraniae*.

Postea uero circa annum domini 1143. tempore coronationis *Innocentii* papae *IV.* humani generis persecutor, apostata ueritatis, pacis et concordiae inimicus, diabolus grauissimam inter duces *Suentepoldum* et fratres de *Prussia* excitauit, permittente domino, discordiam, quae sere ad annos *XI.* stetit.

Ceterum de contentiis episcopalis exemptionis ratione ne uerbum quidem, nisi quod de reliquiis *S. Barbarae*, in castro *Sartowitz* reperitis, mentio fiat. *NAVCLER.* p. 929. et *M. Casp. Scavtze* in *chron. Pruss.* Verior ergo et euidens exemptionis ratio, quod a tempore foundationis, confirmationis et dotationis primae huius episcopatus illustriissimi *Pomeraniae* duces nullum superiorem in temporariis recognouerunt, nisi solum Deum et a Deo concessis provinciis manu regia gubernarunt, usque ad annum 1181. posteaquam *Woldemarus rex Damiae* et *Henricus Leo*, coniunctis uiribus *Pomeranos* inuaserunt, et re infecta discesserunt, ut ex *HELMOLD.* lib. 2. cap. 5. et seqq. *CRANTZ.* lib. 5. *Vandal.* c. 32. et aliis patet historicis, qui addunt de *Henrico Leone*. Notae principes exemplum hoc, cum dux hic excidisset e gratia *Caesaris*, a *Woldemaro* rege etiam derelictus est, cuius amicitia tamen plurimum imitabatur ac confidebat. Ob id autem quandoque principes magnos Deu deiecit, ut ceteri discant, ne in simile aliquod prolabantur. *FRIGERIC* enim, I. cognomento *barbarossa* *Lubecae* *Henricum Leonem* obsedit, uicit et coegit, ut canem humeris portaret, per nullo passus, dicente *Conrado Rittershusio* in orat. de *Frid. barbarossa* p. 32. et *HELMOLD.* lib. 2. cap. 7. in pr. *Gloria patitur inuidiam*. Hac in obidione praedictus imperator *Pomeraniae* duces in castra uocauit, foedus pepigit, et ob praestitam fidem operam in ordinem senatumque principum *S. Romani* imperii cooptauit, et summam ducum dignitatem, datis solenniter aequilis, in praesentia totius exercitus obtulit, neque quicquam de praeceminentiis, dignitatibus, episcopatibus, auraliis competentibus iuribus minuit, adeo, ut, quod *saxo grammaticus* lib. 18. dicit: *Veterem atque haereditariam patriae libertatem, uanis atque suocis dignitatum titulis uenditarunt, de suprema libertate intelligendum sit, intermediam sicut electores et alii principes sibi referuarunt.* *Alb. CRANTZ.* lib. 6. *Vand.* c. 14. in pr. et fin. legatur. Hinc ipse *Aristarchus* et nouus imperii turbator indubitate concludat, quod illustriissimi *Pomeraniae* duces, religio-

350
ligionem per se, et omnia per Caesarem aut pontificem introduxerint, introductum episcopatum confirmarint, confirmatum per se et omnia per pontificem aut Caesarem dotarint, diu antequam S. Romani imperii duces creati fuerint.

Hoc respectu summi pontifices hunc episcopatum ab initio exemerunt: ac circumuicini episcopi, quorum gratia rara est, aut inuiderunt aut illibenter uiderunt nouam uouei episcopatus exemptionem. Ideo archiepiscopus Gnesnensis anno 1321. ad suum molendinum siue primatum episcopum trahere uoluit: archiepiscopus Magdeburgensis ad suum archiprimatum: archiepiscopus Bremensis ad suam dioecesin, adeo ut CUTHRAEVS lib. 2. metropol. non dubitet Bremensi ascribere. Sed ignari forsan huius exemptionis, deularunt, aut cupiditate adducti aliequam ad suum iniquiores transferre uoluerunt: quibus omnibus et singulis CUNRADVS IV. Caminensis episcopus egregie contradixit et deduxit in curia Romana exemptionem huius episcopatus primatui, simulque sententiam obtinuit a IOHANNE pontifice latam, ut episcopatus denuo eximeretur, nec episcopus ullum primatem aut archiepiscopum recognosceret. AENEAS SYLVIVS postea pontifex RVS II. testatur in sua Germania c. 30. hunc Caminensem episcopatum exemptum esse. Hac non procedente uia, praedicti brachium seculare implorauerunt, partim regis Poloniae CASIMIRI, qui decimam omnium ecclesiasticorum prouentuum et redditum in Gnesnensi, Poseniensi, Posnaniensi, Cracouiensi, Lubecensi et Caminensi ciuitatibus et dioecesebus sibi uendicauit et obtinuit, contradicentibus uero solis et unis Pomeranis. Ita a CLEMENTE papa decisum fuit anno 1336. uerbo tenens: quodque postmodum pro parte dictorum episcopi Caminensis et praelatorum et personarum ecclesiasticarum dictarum ciuitatum et dioecesis Caminensis coram nobis expositum, quod licet ecclesia Caminensis eidem immediate subiecta et etiam ciuitas et dioecesis CAMINENSIS non in regno seu de regno Poloniae consisterent; praefatus tamen archiepiscopus Gnesnensis eundem episcopum Caminensem, et omnes de capitulo ipsius ecclesiae Caminensis, nec non personas ecclesiasticas quaecunque exemptas, et non exemptas redditus et proventus ecclesiasticos in dictis ciuitate et dioecesi Caminensi obtinentes mouerat, ne ipsi in praefatis terminis eandem decimam persoluerent, Reiner Pfenning oder Petrinische quasi nummum S. Petri (de quo POLVDORVS VIRGILIUS lib. 4. de Angl. p. 372. et frater Magnus de Stargard in protocollo.)

CASIMIRVS Boleslai II. filius in monasterium Cluniacense detrusus erat: quem subditi ad fastigium regni cum promouere uellent, non solum receperunt iuramentum rotundum, ac si iam plenitudinem, temporaneam cornium abstinentiam, sed etiam censualem S. Petri nummum anno 1046. quo tempore duces Pomeraniae cum gente sua sub infidelitate laborantes nullo modo huiusmodi censum S. Petri (Petrinichen) persoluerunt; ergo multo minus ad decimam a rege postulatam obligati fuerunt, de omnibus redditibus et prouentibus ecclesiasticis. Quae quidem solutio decimae, absque scandalo principum illarum partium, in quorum districtibus ecclesia praedicta Caminensis consistit, ac sine periculo ipsius ecclesiae nequibat fortiri effectum. Ac propterea dictorum episcopi et capituli CAMINENSIS ac praelatorum et personarum ecclesiasticarum ciuitatis et dioecesis Caminensis praedictorum nobis humiliter supplicauerunt, ut providere eis super his de oportuno remedio dignaremur. Nos uolentes huiusmodi scandalo et periculo salubriter obuiare, autoritate apostolica declaramus, nostrae intentionis tempore, concessionis eiusdem decimae dicto regi factae, seu ex tunc nequaquam fuisse, nec esse, quod concessio dictae decimae sententiae praefatae nostrae uel processus se extendissent aut extenderent ad episcopum et capitulum Caminensem, ac praelatos et personas ecclesiasticas dictarum ciuitatum et dioecesis Caminensis praedictos, quoad redditus et proventus, quos in eadem ciuitate et dioecesi Caminensi obtinent, ut praefertur. Nisi ciuitas et dioecesis praefatae in regno essent, seu de regno existerent Poloniae praelibatae. Cum autem, (sicut eorundem, episcopi praelatorum et personarum ecclesiasticarum dictarum, et dioecesis CAMINENSIS iterata non sine querela nobis insinuatio patefecit,) praedicta ciuitas et dioecesis Caminensis in regno Poloniae non existant, ipsique episcopo et praelatis et personis dictarum ciuitatum ac dioecesis Caminensis, occasione dictae concessionis, post et contra declarationem nostram huiusmodi, multa damna, molestiae ac iniuriae sint illata, ac similia inferri dubitent in futurum: pro parte ipsorum nobis humiliter supplicatum, ut providere eis super his paterna diligentia

gentia

Vicini archiepiscopi ecclesiam Caminensem sibi subicere laborauerunt.

Clementis papae nomen, ex-emptio.

gentia curaremus. Ne igitur ex apostolica sedis gratia eidem regi, ut praesertur, concessa, praefatus episcopus praelati et personae dictarum civitatum et dioecesis Caminensis, contra iustitiam praegraventur violenter, eos de opportuno remedio providere, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum, per vos seu alium, seu alias vocatis, qui fuerint evocandi, si praemissa veritas satisfragetur, eidem episcopo, praelatis et personis dictarum civitatum et dioecesis Caminensis, facientes super huiusmodi damnis, molestiis et iniuriis iustitiae complementum, non permittatis, eos occasione dictae concessionis, contra declarationem nostram huiusmodi, quomodolibet molestari. Contradiatores quolibet et rebelles, cuiuscunque praeminentiae, dignitatis, status, ordinis vel conditionis extiterint, auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam appellatione propolita compescendo.

Huius concessionis adspectu et respectu nec non habita foundationis ratione, antequam Pomerania sacro Romano imperio obnoxia fuit, diu imperatores nihil inris in hoc episcopatu praetenderunt aut praetendere poterunt, nisi quod Venceslaus imperator Iohannem cancellarium suum obtrudere voluit, quem nonnulli Hammum seu Hincum Bohemi uncant, sicut et pontifex maximus Iohannem Wilken praefentavit, sed illustrissimi Pomeraniae duces et capitulum E Caminense neutrum admitterunt, postulato interea BYGISLAV OCTAVO BYGISLAV V. filio, ut episcopatum administraret. Viciosi igitur inuestitura, quam de facto attentaui, et Iohannem principem suum et episcopatum principatum vocavi, sicut et Sigismundus in literis Brachii secularis, modo declaratur, ut HELMOLD. lib. 1. chron. c. 4. declaravit et F episcopos principes coeli vocavit. Deinde WENCESLAV non fuit coronatus, sed abrogatus imperio, et carceri inclusus, quo ut liberaretur, Suantiborus III. dux Pomeraniae 1600. equis sumptibus tulit. Acta et gesta Wenceslai omnino cassa et inutilia reddita fuerunt, nec obtrusus episcopus unquam receptus, quia intrusus contra ecclesiae Caminensis privilegia falsis praesuppositis facta, quasi episcopatus immediate ad sacrum Romanum imperium spectaret, cum omnes episcopi illustrissimos Pomeraniae duces semper patronos superiores dominos et protectores recognoverint, et anno insequenti renou-

ationem et confirmationem privilegiorum petierint, quam etiam obtinuerunt a VVartislao, Bogislae et Barnimo anno 1387. Viciosi ergo radice, quidam niosum, quid inde subsequenter annis subsecutum fuit 1) adscriptio episcopatus in registratura imperii, 2) contributio et collectio, 3) convocatio ad comitia, et similes eiusmodi actus praedictiales: registratura enim non est authentica, nec eadem cum matricula, et si plenam fidem obtinuit, illustrissimi Pomeraniae duces, per lapsum temporis ultra hominum memoriam, episcopatus superioritatem praedictisissent. Contributio et convocatio ad comitia non fuit ab initio introducta, sed de facto intentata, tempore episcoporum Erasmi et Martini VVeiger, nec unquam auditum, quod per eiusmodi convocationem et collectionem status imperii stabilis; alias nescio, qui convocarentur arg. c. quo ausu 23. q. 8. c. si summus de sent. excom. in Dan. et L. non episcopi c. 1. probat. Edictum Caesareum, anno 1548. 6. Febr. sub et obreptie impetratum, per prouocationem suspensum fuit, et incidens religionis mutatio, et quod episcopatus uxoris praeterat, cum quo singulares factae erant transactiones et pacta, causam diffiliorum reddiderunt, adeo, ut nonnulli status Pomeranici conquererentur, sibi auferre electionem contra privilegia antiqua, et electam fuisse personam inhabilem. Inde sequebatur, quod Colbergenses in protectionem Caesaris reciperet, et mandata ad status capitulares mitteret, ne obederent episcopo. Hincant episcopus Caminensis immediate imperio vel Pomeraniae ducibus subedit, pessima malorum hominum instigatione, contra manifesta ducum Pomeraniae iura, et ecclesiae foundationem, in controuersiam vocabatur. Sed causa principali composita, iudicio camerae hoc negotium per publicum decretum decidendum commissum est. Durante autem controuersia, capitulares mittebant syndicum ad Caesarem maiestatem, significantes, ducem suum tractatum cum episcopo ante celebratum non valde urgere, se quoque, modo Caesar mandata emanata cassare, iuxta statuta alium electuros episcopum. Consentit Caesar et prioribus mandatis sublati, Pomeraniae quoque principibus subsequenter annis publico decreto ius patronatus et alia iura antiqua in episcopatu Caminensi salva et intacta seruauit secundum ordinationem imperii anno 1507. Constantiae, et anno 1512. Coloniae: dass die Stände, so dem Reiche nicht ohne Mittel zuflaessig oder veruandt, oder nichts vom Reiche haben, bey ihren Land-

Wenceslaus
imp. frustra
praesentat
cancellarium
suum.

de parochia
impens.

per parochias
de hoc casu
m. c. m.

De situ episcopatus Caminensis.

schaffen gelassen werden. Vero ergo A non fit consentaneum, quod Nicolaus LEVINGER part. 4. comment. lib. 1. in pr. scriptum reliquit, *Ferdinandum Caesarem in initiatione S. baptisui episcopatum Caminensem literis obsequatis Casimiro gubernandum contulisse, quamprimum sede,*

Preces primarias nullum locum.

vacante per aetatem posset. Quod enim iuris quis ipse non habet, quomodo in alium transferre potest? Vnde consecrarium ducitur firmissimum, quod in hoc episcopatu preces primariae nunquam pondus et locum obtinuerunt, ut in speculo consiliorum docet et deducit, allegat per Christophorum SCHWAMMAN. et Matth. STEPHAN. p. 3. de ierisd. lib. 3. c. 4. quod Gerh. DVXTORF. super auream bullam c. 5. con. 65. recte Lic. WILLERO adscribit, quia multis annis illustrissimorum Pomeraniae ducum consiliarius fuit, ut rationibus satis praegnantibus demonstravit, quod preces primariae ad beneficia in territorio principis sileicii Augustani sita extendi minime posset. Caeterum uide de precibus primariis specul. tit. de praeb. refut. n. 7. marg. EEHER. in not. ad Pet. de Adle l. 2. c. 6. Iohannes SPRING. in diss. 1. pac. relig. concl. 31. Diploma precum primariorum et GOLDASTO tom. 3. D. consilii. imp. fol. 406. refert. GAIL. 2. obseru. 85. n. 7. Denique ridiculo quodam responso hanc exemptionis narrationem concludam, quod

LYTHIERS tom. 1. Latin. Witteberg. in praefatione recenset: Plebeula, inquit, in his oris olim respondit legato pontificio Carolo Miltitio, fol. licite quaerenti, quid harum gentium statuerent de sede Romanae papae? quid nos scire possumus, qualis uos Romae sellas habeatis, ligneas aut lapideas. Nobis hic nihil curae est, an papa Romae uel in sella, uel in scamno, uel in scabello sedeat aut cubet.

Lapidem respondentem legato pontificio daturum.

Et haec de exemptione generalis: specialis est privilegium per BONIFACIUM papam IX. ecclesiae Caminensi concessum, quod in causis pro tempore inter canonicos et personas ipsius ecclesiae, uel quoscunque alios contra eos exortis, ad capitulum et non loci ordinarium pro tempore distis canonicis seu personis notis ad praefatos capituli recursus haberi ipsumque capitulum causas huiusmodi iudicialiter et sententialiter definire similiter consueverunt. Quam consuetudinem auctoritate apostolica confirmamus. Datum Romae apud S. Petrum 8. Idus Augusti, pontificatus nostri anno 13. Quod privilegium repetitur in literis conservatoribus apostolicis, eodem anno et loco datis. Et haec de exemptione, nunc ad situm.

Exemptione specialis.

Inter Saxoniae episcopatus Magdeburgensem, Bremensem, Mindenensem, Hildesheimensem, Paderbornensem, Lubecensem, Ornaburgensem, Halberstadtensem, Monasteriensem, Verdenensem, Suerinensem, Raczburgensem et alios neque primus neque postremus est Caminensis episcopatus, in territorio et medietullo quasi Pomeraniae ceterioris situs. Dioeceseos enim fines putant conformes finibus territorii temporalis. RAYDEN. conf. 32. nom. 79. lib. 2. Et in specie CRANTZ. lib. 4. Saxon. cap. 17. Maritima reliqua Vandaliae necdum ad fidem Christi peruenerant, in quibus Suerinensis, Raczburgensis, Caminensis dioeceseos terminos suos habent longe postliminatos. Antiqua dioeceseos documenta communiter testantur, episcopatum Caminensem in ducatibus Pomeraniae situm, uti bulla CLEMENTIS papae anno 1356. LEONIS papae in bulla prouisionis: ad petitionem, inquit, ducis Bugislai, in cuius temporali dominio ecclesiae Caminensis sita est. Denique MARTINVS episcopus Caminensis et coadiutor ERASMVS coram LEONE papa assertiue posuerunt, quod ecclesia Caminensis in dominiis et ducatibus Pomeraniae sita sit.

Huius episcopatus primaria sedes et summa cathedralis ecclesia Camini fundata est anno 1321. a VVartislaw IV. Pomeraniae duce muris et fossis cincta. Praeter hanc sedem continet in suo districtu oppida non intimi nominis Calbergam, Coslinum, Carlinum, Frienswaldum et Caminum, ita ut amplissima sit dioecesis, quae cum reliquis quibuscunque certare possit. LEVINGER. part. 4. comment. l. 1. in pr. hunc episcopatum describit, et inter oppida Firminwaldum et Caminum refert, quorum primum mixtae est iurisdictionis, alterum ad Stetinensem ducatum pertinet. Bugislau enim Barnimus et VVartislaw fratres oppidum Camin cum pertinentiis redemerunt, anno 1355. 5000. marci denariorum usualium. Colbergum antiquitus Colobrega dictum, lingua Vandalica, ut innuit D. CRANERVS lib. 1. chr. Pom. eccles. c. 24. et MART. CROMER. lib. 5. rerum Polon. uocat frequens et opulenta oppidum: Parsana fluvius illud praeterfluit et optimum maris portum conficit, ita ut negotiatio cum uicinis Daniae et Sueciae regnis, nec non Hollandiae populis aliisque commodoe exercere pos-

episcopatus

Caminensis dioeceseos terminos

sedes cathedralis

oppida dioeceseos

Colbergum aliud Colobrega.

possit, sicut et terra cum inclyto Pomeraniae regno, cum *salinarius* contineat, satis iusti saporis et alia Dei beneficia non parui aestimanda, ut in *poliographia Pomeranica* latius deducetur.

Cashum et hodie et antiquitus satis elegans oppidum fuit, ut inscriptio literarum an. 1397. testatur: *nos consules noui et ueteris oppidi Cashali Caminenfis dioecesis est.* Nomen a castello inditum nonnulli suspicantur et castellum aliquando inhabitasse praesagiunt, sed absque certo ueritatis fundamento. Hodie communiter episcoporum residentia et aula ibidem frequentatur, sicut et olim *Cashini*, quod oppidulum diuersis fluminibus aluitur et situ admodum iucundum, sed quod a *Corte lini* pontificis dicitur, antiqua monachorum fictio est.

Freienwaldum praetereo, quia mixtae iurisdictionis, nec ad solam dioecesim pertinet. *Buklitzium* et *Gulzouium* quomodo ad episcopatum peruenerint, partim supra attingimus, neque crambem bis coctam apponemus.

Limites episcopatus aliquando latiores, aliquando constrictiores fuerunt. Limites retrarum *Stargardis* et *Maslow*, *Pyriz* et *Lippen* anno 1269. concordati in oppido *Demmin*. Contulerant enim *IOHANNES* et *OTTO* marchiones Brandenburgenses proprietatem terrae *Stargard* et medietatem terrae *Collberg* a domino *Barnimo* consanguineo pro decimis permutata, anno 1255. Non multum temporis effluxit, anno uidelicet 1277. *Bernimus I.* cognomento magnus et bonus *Collberg* episcopatus assignauit et permutauit cum *Stargardia* 146. post fundationem.

Voldemarus marchio ultimus, non putatus ille, uendit *Heinrico* de *VVachboltz*, episcopo Caminenfi, oppida *Schwelheim* et *Valckenbourg* pro 10000. marcos argenteis, cum pacto retrouenditionis intra 14. annos an. 1397. Sicut et uillas *Raffon* et *Batitz* anno praecedente, sed insequentes marchiones praedicta oppida reluerunt et occuparunt, quorum alterum adhuc ad nobilissimam *Borklerum* familiam spectat, quod a *Woldinis* certa contractus specie et consensu superioris acceperunt *LEVING. part. 4. comment. lib. I.* Denique sicut *Pomeraniae*, ita et episcopatus limites olim diffusiores fuerunt, quia integram *Pomerelliam* ultra *Dantiscum* comprehenderunt, nobilem certe tractum, quem *Messianus Sobislaus* pronepos, cum sine liberis maribus decederet, praeteritis agnatis ceterioris *Pomeraniae* principibus, *Praemislao* maioris *Poloniae* duci et ex sorore pronepoti, circa annum 1295. testamento reliquit, ut indicant monumenta *Oliuenfis* abba-

tiae, a ducibus fundatae. *Primislau* dux regni *Poloniae* in *Gdanzk* ueniens et educatum totius *Pomerelliae*, sibi per ducem *Messouinum* resignatum, suscipiens, ipsam ciuitatem *Gdanzk* planis muniri procurat, ut historici testantur *M. Casp. schütz I. I. chron. Pruss. et lac. Aug. THIVANNVS lib. 65. histor.*

Hinc usque uenire uidemus, ut episcopus *Caiuanus* se quoque episcopum *Pomeraniae* nominet, scribat et intulet, quod *hatezporix* siue abusive intelligendum, de antiqua et nobili *Pomeraniae* parte, *Pomerellia*, hodie incluto *Poloniae* regno, uigore praedicti testamenti incorporata: alius episcopus *Pomeraniae* solus et unus *Caminenfis* praeful atque pontifex recognoscitur. Quamuis etiam *Rugia* *Pomeraniae* ad annos trecentos incorporata et fertilis eiusdem pars sit, de qua *HELMOLD. lib. I. chron. cap. 2. et MYNST. I. 3. cermogr.* non tamen ad episcopatum *Caminenfis*, sed *Roschildensis*, limites ultramarinos antiquitus pertinuit et adhuc sub certis conditionibus atque pactis pertinere uidetur, uigore contractus *Kiloniae* initii, anno 1543. insequentis tenoris:

INTER BARNIMVM ET PHILIPPVM Pomeraniae duces et CHRISTIANVM III. Daniae regem controuersiae de redditibus, de iurisdictione ecclesiastica. episcopi Roschildensis in Rugia, aliquot iam annis agitatae, tandem incunte Septembri compositae atque transactae sunt. Cum enim Rugiae principes olim per WALDEMARVM I. Daniae regem a mari et HEINRICVM IONEM Saxoniae, ducti a terra oppugnati, religionem christianam primum amplexi essent: Daniae rex insularum Rugiae dominum sibi ac successoribus suis; ecclesiasticam uero iurisdictionem Roschildensi episcopo Danico, qui expeditioni sua intererat, illiusque successoribus reuerauit. Heinricus Leo uicissim continenti Rugiae seu Bardenfis ducatus imperium supremum sibi, ecclesiarum uero inspectionem Suerinensi episcopo attribuit. Incidente autem circa annum 1535. in Pomerania religionis mutatione, eodem fere tempore, quo Daniae rex CHRISTIANVS bello occupabat, cum pisset praedia et bona episcoporum et coenobiorum ecclesiastica in seculos principum redigerentur, Pomeraniae duces inter caetera episcopi etiam Roschildensis in Rugia reditus et quod coenobium Holfstiae Reinsfelden ex praefectura Treptouienfi ad Regem annuatim percipiebat, sibi deinceps grandi uolebat. CHRISTIANVS Daniae rex, cum episcopae Roschildensis, ut caeterarum in regno Daniae, patronus et defensor esset, framentum episcopi et caeteras pensiones ex Rugia debitas episcopo persolui flagitabat. Pomerania-

Gdanzk ciuitas monachorum.

Episcopus Caiuanus cuius fauore episcopum Pomeraniae.

Rugia quae pertinet.

Contractus Kiloniensi.

Felli flumen.

Cashum.

Cashum.

Freienwaldum.

Buklitzium et Gulzouium.

Episcopus.

Stargard.

Raffon et Batitz.

Borklerum.

meraniae duces, abrogata iam veterum episcoporum iurisdictione pontificia, aequum esse censuit, ut praedia etiam et redditus illorum per eos illos manerent, qui officium episcopi et sumtus in constituendo et alendo evangelii ministri sustinerent. Vincbat autem in aula Danica miles Rugianus, ducem Pomeraniae uasillus, Iohannes Barnicouius, qui de iure redditibus et praediis episcopi in Rugia regem edocebat eaque ut antiquitus nobili alicui Rugiano administranda conferri ab episcopo solita sunt, sibi a rege concedi obtinuerat. Aduersariis uero Pomeraniae ducibus Rugiae principibus cum tranquille frui bonis illis Barnicouius non posset, ac subinde praefecti illius polleantur et frumentum cacterisque redditus arcesso detinerentur; tandem a rege Christiano impetrat, ut uicissim ciuitatum Pomeranorum naues et merces in portibus regni Daniae ipsi arcesso detinere liceat. Pomerani a consensu nomine religionis foedere Smakaldico principibus auxilium petunt, qui, cum Daniae regem, foederis socium, offendere nolent, Pomeranis respondent, causam illorum non ad religionem, causam defendendam societatem inierint, sed alia negotia, ac sola mutuae defensionis, quo ad mutua auxilia aduersus hostes evangelii ex foedere obligati sint, aliena, pertinere. Pomerani igitur iniuste se deseri a confederatis iudicantes uicissim contribuere ad sumtus foederis et auxilia, ad electionem ducis Brimuric, et alia mittere desinunt ac cum Daniae rege uisum in gratiam redempti Kieles in Holfatia, controuersiam illam de bonis episcopi Roschildensis in Rugia his conditionibus componi patiuntur, ut duces Pomeraniae episcopi Roschildensis bona a se in Rugia occupata episcopo ante Calend. Nou. restituant, eumque aut illius oeconomum deinceps tranquille uti sinant, ut antiquitus solebant: uicissim onera uetusta ipsius, uti Rugiae principis debita (die Folge- und Steuer) et hospitii iure (Ablager-Geld) 33 fl. 16. solidos et praefecto Rugiae in redditibus colligendis episcopum adiuturo sesquialtium frumenti pendant. Iohannes Barnicouius illiusque haeredes, bona illa deinceps administrent et in gratiam ducum Pomeraniae, omnibus pristinis offensionibus condonatis, integre redempt. Officium episcopi in insula administrabat pius superintendens, a ducibus Pomeraniae uocatus et nominatus et ab episcopo Roschildensi confirmatus, cui, ex redditibus episcopi, praefectus annuos centum florenos et quatuor frumenti laster, ineunte Februario, exsoluet. De habitatione commoda et stipendii accessione deinceps Pomeraniae duces superintendenti providebunt. Quod si ingris et necessitas de causis episcopi Roschildensis superintendentem Rugiae

ab officio remouendam esse iudicabit tempore de sua uoluntate duces Pomeraniae, docebit, ut alium idoneum a se conductum et nominatum statim substituere possint. Si uero Pomeraniae ducum negligentia superintendens nullus conductus, stipendium illius ad episcopum Roschildensem interea recidet. Damna uisusque compensantur. Nec quisquam haec transactio cacteris iuribus Daniae regis, ut patroni et protectoris ecclesiae Roschildensis, in ecclesiae illius bonis: nec ducum Pomeraniae et principum Rugiae superioritati et iuribus, quae haecenus habuerunt, nec aliis iuris aliquid se habere existimantibus, praecudicabit.

CAPVT XI.

De dignitate episcopatus Caminensis.

Hucusque de situ episcopatus Caminensis: dignitas et excellentia eiusdem nulla opus habet hederi, sed partim ex commemoratis priuilegiis, partim ex foederibus constant, quae reges Poloniae, electores Brandenburgenses, duces Pomeraniae et alii cum praedicto episcopatu inierunt, licet postea capitulum una cum episcopo promiserit, se nunquam confederationis rationem imitaturum, dissidentibus Pomeraniae ducibus. 1) Priuilegiis dignitatem et excellentiam episcopatus in his testantur, quod fundatus eo temporis, quo illustrissimi Pomeraniae duces nullum superiorem recognouerunt, sed omnes suas prouincias manu regia administrant. 2) quod nulli archi primati neque metropolitano obnoxii unquam fuerit, nec adhuc sit, nisi pontifici quondam Romano et, abrogata huius iurisdictione Pomeraniae ducibus. * 3) quod antiquitas universalem ecclesiasticam iurisdictionem atque censuram in tota Pomerania exercuerit, ut in bullis pontificiis libus insigniora Pomeraniae oppida exprimuntur, non quod episcopo unquam subiecta fuerint, sed quod episcopus iurisdictionem ecclesiasticam inibi obtraherit. Hodie limitata est haec iurdictio et censura ecclesiastica, ita, ut episcopus in omnibus dioeceseos suae limitibus, oppidis, uillis et pagis integram, plenariam et illibatam iurisdictionem et censuram hucusque conseruauit: sed in reliquis Pomeraniae oppidis atque locis illustrissimi duces ius episcopale sibi nendicant, non solum iure superioritatis, sed et uigore transactiois Passauensis, ad exemplum alienorum, christianorum principum; nec unquam eiusmodi ius episcopale, ut antiquissimum et sacris literis fundatum, abolitum esse uoluerunt, quia prudenter animaduenerunt, Ratum

contrallus conditiua;
a) ratione locorum in Rugia occupatorum;
b) ratione onerum moratorum;

c) ratione solati superintendendi solamendi;

De episcopato a ducibus, nec ducibus;

statum publicum ex sacerdotio et imperio constare; velut constat ex nouell. 6. in pr. et can. duo sunt. diff. 96. Sicut adhuc status Pomeraniae in ecclesiasticos et seculares improbos inconcinne diuidi possunt: licet proprie constanter praelatis, nobilibus et ciuitatibus. In ecclesiastico statu caput hierarchiae episcopatus omnium supremus et absolutus permansit, una cum collegiis canonicorum Caminensium, Stetinenfium et Colbergensium, quae suas antiquas immunitates, praerogativas, iura, priuilegia, possessiones et redditus conseruauerunt et ad posterum in canonicis successoribus huc usque propagauerunt.

Abbatem sponte
euangelio mo-
men dedit.

Abbatem partim auferunt et renuntiarunt officio, semetipsos reformantes, uti *Belbogensis* sub initium reformationis et successu temporis etiam reliquit, ut infra latius deducitur. Abbate ergo reformationis iam faciente, totus religiosorum conuentus insecutus fuit, sacerdotes, diaconi, subdiaconi, uicarii et omnes ordines reliqui. Hinc illustrissimi duces sine neglectam sine derelictam iuris episcopalis partem sibi uendicarunt et ad ueros praedicandum euangelium et administrandi sacramenta lumines restrinxerunt, constituendo

Superiores
duces constitu-
ta.

Vasalli episcopi
pauci Cami-
nensis.

duos superintendentes, qui ius episcopale debito et legitimo modo administrarent, unus in *Stetimensi*, alter in *Wollgastensi* ducatu. Episcopus in episcopatu possessiones, iura, redditus et iurisdictionem suam in subditos tam nobiles, quam ignobiles, illustres comites *Ebersteinos* et nobilissimas familias retinuit, uti sunt *Adabatur, Blankenburg, Heidebrecken, Kamicken, Bonitz, Budden, Bulgarin, Danitz, Glöfens, Kleiß, Lettomen, Mantewfel, Monichau, Paploß, Persow, Podewell, Pustar, Ramel*, qui sunt haereditarii episcopatus marchalli. *Rifow non Sayer, Schmelmuck, Schmellen, Sonnenitzen, Tornowen, Vargenim, Versen, Wedel, Wedelstedt non Wolde, Zartow* et aliae familiae praecipui nominis, honoris et existimationis. Vtrum *Landassus* Pomeraniae uocari possint, in medio relinquo. Haec non minima episcopatus nostri dignitas et excellentia, cum praerogativa dignitatis ex subditorum dignitate cognoscatur, adde *KNICHEN* de iure territorii. n. 4. et iurisdictione muniatur. Dignitas est quaedam principalis, inquit *ARVMBAEVS* diff. F. 3. thes. 17. Quamuis enim omnium personarum ecclesiasticarum praesentationes antiquitus episcopo haerent, ut ab eo confirmarentur et inuestirentur: tamen hoc ius episcopale ita restrictum et immutatum, ut optimi principes, optimo iure, sibi arrogarent confirmationem, inuestitionem, degradationem et poenam etiam sceleratissi-

mam in delinquentes, secundum *THEODORET. lib. I. hist. eccles. c. 19. ubi CONSTANTINVS M. ad Nicomedenses se ministrum DEI appellat, qui habeat potestatem episcopos improbos coercendi.* Id quod auctores *Constantinianae* donationis bene notent et conscribant *ANTONION episcopo Florent. part. I. hist. tit. 8. cap. 1. Nicol. de CASA lib. 3. de concil. cathol. lib. 2. AENIAM SYLVIVM ET LAURENTIVM Vallenium.* Episcopos in ecclesia ordinis et discriminis gratia atque inter eos ipsos ordinem et discrimen aliquod esse decet, prout in nostris ecclesiis constituti sunt superintendentes, praepositi et sacerdotes, qui in causis religionis, sponfaliuorum, matrimoniuorum et similibus iurisdictionem nomine principum exerceant, qualitates personarum ecclesiasticarum diligenter considerent, uitae inquirant et puniant, implorato brachio seculari, secundum praescriptam instructionis formam et publicam ecclesiarum ordinationem. In eum finem consistoria introducta sunt, alterum *Sedini*, alterum *Wollgasti* et tertium in episcopatu *Colbergensi* constitutum, omnia sub rectore et direttore consiliario aulico, quem a loco iudicii consistorialem uocant et directorem, adhibitis superintendentibus, pastorebus, nec non consiliariis aulicis, qui nomine et auctoritate principum lites matrimoniales determinant et decidunt, in gradibus dispensabilibus dispensant. Pastores a laicis conuentus iudicant, poenitentiam publicam (*Kirchen-Buss*) imponunt et alia persurgunt secundum normam et formam in instructione praescriptam, quam uocant consistorial-instructionem, uide *CYPRIVM de sponsal. c. 14. §. ult. VISM de process. diff. 4. no. 74.* Suspenda enim uel potius abrogata pontificis Romani iurisdictione, in his et similibus casibus, ius illud episcopale magistratui legitimo cessit, ut in simili relect consuls. *Sax. const. part. I. c. 15. n. 12. SCHOENB. lib. 4. polit. cap. 6.* Et recte dixit *OPTATVS Mileutanus l. 3. ad Parmen. Reipublicam non esse in ecclesia sed ecclesiam in republica.* Hinc optimus ille *DAVID. de testamentis an. 93. Doctrina*, inquit, haec, quae ordinaria magistratum iurisdictione ex iure canonico iam olim circumscissa fuit, iam pridem in ecclesiam reformatam Germaniae sublata est, suspensa per recessum Augustanum anno 1555. iurisdictione spirituali instituta quae ab electoribus principibus atque statibus imperii consistoria et ita ad ius uerum redditum est, quo sacramentorum dispensationes a praetore uel imperatore fiebant. Illustrissimi ergo Pomeraniae duces duplicem iurisdictionem in suis ducatibus exerceant, *secularem*, iure territorii, aus *Landesherrlicher hoher Obrigkeit*; et ecclesiasticam, qua cum

Consistoria in
procuratoribus.

Consistorial
instructionem.

Duplici dicitur
iurisdictione.

Non episcopale
superintenden-
dum iuris
dignum.

lis, quae sunt legis dioeclesiae atque ordinis, per eorum superintendentes, uigore dicti secreti Pallii. *MYNS. conf. 4. dec. 13.* Sicut olim ueteres Romanorum reges simul pontifices erant, *EVSEN. lib. 1. biff. eccles. cap. 5.* et THEODOR. *lib. 2. c. 30.* Consistoriales proprio utuntur sigillo, quotationes, mandata, edicta et recessus communiunt. Superintendentes tanquam uice-episcopi pastores in Pomerania recipiendos diligenter examinant, ordinant, instituant, confirmant, ecclesiis sibi commissis uisitant et expiscantur, quid pastores, quid auditores agant, quomodo bona ecclesiastica administrantur, et si quas deprehenderint dissensiones, schismata, errores aut malam bonorum administrationem, fideliter corrigant, quem in finem in posteriori uisitationis actu consilarii aulici adiungi solent, ut rite et recte omnia peragantur, dicti uisitationis - *Raesbe.* Quaecunque igitur sunt ordinis, per superintendentes et alios theologos, quae sunt legis dioeclesiae et iurisdictionis, per consistoriales et officiales expediti solent. Nec hac consistoriorum introductione dignitati episcopali quicquam derogatum est, sed episcopus integram et uniuersalem iurisdictionem in subditis totius dioeceseos retinuit per *1. omnes basilicae 16. quod 1.* Primus et praecipuus inter praelatos remansit, ad comitia provincialia uocatus, primum semper uotum habuit et adhuc habet, una cum magistro ordinis Iohannitici siue Meltenensis per Saxoniam, Marchiam, Pomeraniam et Lusitiam, commendatoribus et relictis praelatis. Sublatis enim templariis, ut hoc obiter addamus, illustrissimi Pomeraniae duces non, ut reliquis catholicorum ordo, nescio quo iuris ordine, bona confisecarunt, sed equitibus Rhodii, hodie Melitenfibus, destinarunt et contulerunt, quibus adhuc magister certam aeris nominati summam dependit. Hic habuit sedem quandam templarii Ordo

Ordo sacer, qui diuinis se cultibus addens, Diuinis iuuat studiosos et auxilii honores. *Vid. MELANCHTHON. lib. 4. chron. PLATIN. in uita Clementii V. et CRANTZ. lib. 9. Metropol. c. 6. Raphael VOLATERANVS Anthropol. lib. 2. c. 6. POLYDOR. VERGIL. lib. 7. de inuentoribus rerum c. 5.* Caeterum nota dignitatis episcopalis quondam Pallium fuit, quod DVAREN. *lib. 5. de sac. Benef. c. 11. palladium* uocat, quo archiepiscopi ab episcopis distincti fuerunt et Caminenses praesules illud ipsum acceperunt, adeo ut dignitate archiepiscopis parum aut nihil cederent. Nec haec episcopalis dignitas imminuta fuit, quia idem episcopatus pallium conferunt, tribuunt, induunt illustrissi-

mi Pomeraniae duces, non secus ac Galliarum rex et curia Parisiensis sibi hoc palladium referuarunt, teste eodem DVAREN. *lib. 8. de sac. eccles. ministeriis in f. dignissimo* ut legatur: ne quid addam de Hispania, Anglia, Vngaria, Bohemia, Polonia LEOP. 3. BEHEM. *de zelo uet. princip. Germ. c. 8.*

Et quid aliud haec pallii petitio et oblatio fuit, quam uera et mera prouinciarum consecratio, quia hodie nimis care solet pontifex uendere suum linum. *SLEIDAN. lib. 12. Res aspectu uisus tanto aere 25000. consistit*, inquit R. D. *GRAM. lib. 3. biff. Pom. cap. 6.*

Et haec de prima dignitate. Deinde non minima huius episcopatus dignitas inde elucet, quod cum serenissimo Polonorum rege Casimiro confoederationem inierit, ut ex tenore patet,

Notum sit omnibus, tam praesentibus, quam futuris, ad quorum notitiam deueniri praefens scriptum, quod nos CASIMIRVS, Dei gratia rex Poloniae, terras nostras in optima pacis amoenitate cupientes obseruare, et nunc cum uenerabili in Christo patre domino episcopo Caminensi et terris suis ac incolis eorum ueras pacis et inuolabiles facimus, constitimus et ordinamus perpetuo ac irrefragabiliter duraturus esse, permittentes pro nobis et omnibus, qui causa nostra faciunt et dimittunt: in quorum omnium testimonium et euidentiam pleniori praefens dori facimus nostri sigilli munimine roborari. *Actum et datum in Bresl. feria quarta an. 1349.*

Ita etiam FRIDERICVS Brandeb. et Lutetiae marchio, comes palatinus Rheni, dux Bauariae, S. Romani imperii archicamerarius, cum FRIDERICO de Eickstedt episcopo Caminensi foedus iniiit hoc modo: Quod nos, inquit elector, sibi ecclesiaeque praedictae uolumus, tenemur et debemus, pro ipsius iuribus contra omnem hominem, cuiuscunque conditionis extiterit, iure contemderi uolentem, inuicissimam dn. LYDOWICO, Romanorum imperatore et progenitore nostro carissimo S. Romani imperii, duntaxat exceptis, nostris auxiliis, consiliis, iuuauimibus, toties quoties necessum fuerit, nosque requisierit fideliter suffragari. Quod et nobis ab ipso ecclesiaeque sua praedicta sub uniuersis modis et conditionibus, ut praemittitur, e conuerso uolumus responderi. Datum Templin an. 1304. Cum patronis, Pomeraniae ducibus, episcopi diuersas confoederationes, pactiones et transactiones inierunt: nec absurdum, ut dominus cum subditis se uniat, utpote anno 1304. cum EUGISLAO: si fortasse quippiam nostrum ac successorum nostrorum in suo dominio ciuitatem ac munitionem, quocun-

hodie distribuitur a ducibus,

Pactum summum prouinciarum cum episcopo inuicissimae,

Calleniet reg. Pal. 1200.

* Insuper hodie fortis uox conditorem aut salutaris alia eius modi.

Fredericus abbt. Brandeb. 1204.

1304. Cum Pomeraniae ducibus.

Superiorum statum officio

Consistoria non derogant immunitati episcopali.

Pallium Caminense episcop.

que duxeris construendam: ad hoc facien-
dam alter alterius nostrum eris fidelis co-
adiutor, cum suis ciuitatibus, munitionibus
et uasillis. Hoc obseruatione manu ad
manum data, fide duximus promittendum,
sejtes Hermannus comes de Eberstein, Io-
hannes dictus Romulo, Henricus dictus de
Wachholz, Heyno dictus de Lyuenow,
Iohannes de Heidebracken, Vricus dictus
de Osta Staga, Conradus dictus Verslem,
Iohannes dictus Hebre, Tessen dictus de Ha-
ue, Otto dictus draco, milites et alii cleri-
ci et laici fide digni. Paulo post perpetua
confoederatio sancita est inter il-
lustrissimos Pomeraniae duces Ottonem,
Wartislaum et Barnimum, et ecclesiam
Caminensem anno 1321. ubi causa con-
foederationis eiusmodi inferitur, cum
CONRADO episcopo facta.

Propter suae fidelitatis constantiam, in
nostris necessitatibus nobis quamplurimum
exhibitam, renouata est haec unio, suae
concordiae status laicalis et clericalis, in noua
Trepionia anno 1334. ubi clausula in fine
adulcitur. Caeterum dictus dominus epi-
scopus aut eius ecclesiae nullam unionem uel
confoederationem cum aliquo etiam quo-
cumque post hanc diem faciet, nisi de nostro
consilio et consensu. Nec etiam possunt
absque superiorum licentia ligae uel
confoederationis fieri, l. 15. c. de episc. et
cler. et l. 5. c. de his quae ad eccl. conf.
CLAM. lib. 3. de arc. rerum publ. c. 13. BO-
DIN. l. 3. de republ. c. 7. et alii, nisi pro pub-
lico religionis et pacis bono fiant.

Sed his omissis non postrema episco-
patus Caminensis dignitas in eo consi-
stet, quod episcopus Academiae Gryph-
waldensis cancellarius tanquam dioece-
sanus perpetuo habitus fuerit et habeat-
ur adhuc, ut ex bulla erectionis et
confirmationis almae uniuerstitatis
Gryphiswaldensis cum conseruatorio
patet his uerbis: Ac uenerabilis frater
magister nunc et pro tempore existens episco-
pus Caminensis praefari studii cancellarius
existat, qui legentes et studentes ibidem,
omnibus et singulis priuilegiis, libertatibus,
honoribus, exemptionibus et immunitatibus
concessis, magistris, doctoribus, studentibus,
commorantibus seu residentibus etiam alii
studii generalibus quibuslibet gaudeant et
utantur, ac illi, qui successu temporis bra-
ue meruerint in facultate illa, qua stu-
derint, obtinere ac licentiam, ut alios eru-
dire ualeant, nec non magistris seu docto-
ratus honorem petierint, eis largiri pro do-
ctorem suae doctores, magistrum suae magi-
stri facultati eiusdem, in qua examinatio
facienda fuerit, episcopo Caminensi pro
tempore existenti et Caminensi ecclesiae pa-
stori solatio desituta, uice domino ipsius
ecclesiae tunc et pro tempore existenti prae-
sentetur, cum quo episcopus uel nicedomi-
nus alius doctoribus et magistris ibidem le-

gentibus conuocatis, promouendos eosdem
in his, quae magistris uel doctoratus ho-
norem quonlibet requirunt, per se aut ali-
um examinare studeant, eisdem si adhuc
sufficientes et idonei reperti fuerint huius-
modi licentiam tribuant, et doctoratus suae
magisterii impetrent honorem. Datam
Romae apud S. Petrum anno 1456. 4. Idus
Iunii, pontificatus anno 2. sub CALIXTO.
Hanc episcopatus nostri dignitatem al-
legat Laurentius OSIN. in tract. de iure
episc. thes. 17. et tom. 2. iuris publ. Insi-
gnia fortan insigniter dignitatem adau-
gere possent. In Galea consuetus est
piscus episcopalis, pedis episcopalis
transuersum atrox et comis rubro colore
pictis. In clypeo una est areola siue
quadra et in eadem crux rubra.

Haec sunt insignia, quae gestat episcopo
Caminus

Crux sola atque ipsa sub cruce floret
bonos.

Sub cruce religio floret, nec mergitur
unquam

Sub cruce iustitia et sub cruce floret
amor.

Breuitur: episcopatus non est sola sim-
pliciter dignitas, sed dignitatis hono-
rumque culmen, apex, fastigium c. u-
nerabilis extra de praebendis c. si per or-
dination. dist. 63. Vnde constitutio lo-
quens de ecclesiastica dignitate, non
comprehendit episcopalem: nam quia
haec est in culmine honorum et digni-
tas dignitatum, non debet a gradu po-
situiuo comprehendere. Haec de dignita-
te episcoporum Caminensium nunc ad
episcoporum electionem et seriem pro-
grediar.

CAPVT XII.

De electione episcoporum Caminensium.

IN electione non generalia axiomata
longius ad nauicam praelibabo, de
officio, qualitate, aetate, confirma-
tione, inuestitura, consecratione et or-
dinatione episcoporum: inspicat le-
ctor si uelit D. Paulum 1. Tim. 3. et ad
Titum 1. u. 5. et seqq. Canonizatum di-
stinct. 25. usque ad distinct. 43. neque gra-
uetur obiter notare, quae quondam lu-
sit poeta, et allusit ni fallor Ioh. GIBAS:

Scire cupis qualis perfectus episcopus esse episcopi requi-
debeat? haec memori carmina men-
te legat.

Publica neglecto conseruat commoda
Marce,

Quaque pacem possit docere inuare inuaret.
Fidos ex omni tueatur parte ministros,
Quin statum uera pro pietate mori.
Sobrius et constans, casus sit fortis ad om-
nes,

Et sibi commissas pascere cures oues.
(O o) 2 Prae-

Ottom, Wartis-
laum et Barnim
1321.

Clausula, de
unio in eandem
fuerit abque
consensu duci.

Episcopus Ca-
minus, academi-
ae Gryph-
wald. cancella-
rium perpetuum.

Prælia mente gerat, pro custode biblia
geslet

Placet et offensum sedulitate Deum.
Tuetur iudicium, præstique parentibus
orbis,

Sit quoque deiecto portus et aura
clava,

Divitiis inbiat nunquam, ambitione so-
latus

Vinas, amictus dolos dexteritate viros.
Sicque sequi poteris saucili uestigia Petri:

Sic poteris rebus recte præcesse suis.
Sic camani magna cernet cum laude se-
nellam

Sentiet et rutilum post pia fata polum.
Omissis vero poetis et prophetis ad

episcopos redibo, quorum electio regulariter penes capitulum canonicorum residet, ex dispensatione iuris canonici c. ecclesia et 2. cum similibus ext. de elect. et auctoritate illustrissimorum Pomeraniae ducum, qui primitus episcopatum Caminensem constituerunt et postea liberam electionem capitulo ecclesiae cathedralis in Camin liberaliter concesserunt, ut ex literis Casimiri ducis liquido constat. datis circa annum

1182. ibi: *habentes liberam electionem post decessum episcopi sui vel praelati, seu cuiuscunque canonici ecclesiae suae loco ipsius alium statuendi, quem dignum viderint statuendum.* Haec privilegii omnium antiquissimi verba, si optimus ille Saxoniae polyhistor CHYTRAEVS vel

per transennam inspexisset, non a vero deualset, neque primo historiae libro contra litteram inferuisset: *translato per Casimirum, Wartislai filium, episcopatu, possessiones certas cum episcopo et canonicis initas fuisse, ne aperta episcopo vel uacante praelatura quisquam praeter Pomeraniae principem tanquam patroni consensum substerneretur.* Sicut autem aues praevolantem sequuntur, ita praesatum autorem secuti sunt Matth. STEPHANI, ipse Pomeranus lib. 3. de iurisd. part. 1. c. 9. n. 9. et Laurentius olim Scabinus Hallensis in *tract. canon. posit. thes. XIV. lit. (b)* merito excusandi, qui uti singulare de hoc

episcopatu referunt, *quod scilicet neque episcopus, neque a ius praelatus vel canonicus eligi possit absque consensu et nominatione, siue praesentatione ducum Pomeraniae tanquam patronorum et fundatorum.* Distingue tempora et concordabit scriptura c. si peccauerit 2. q. 1. Ab initio fundationis canonici seu capitulares Caminenfes liberrimam episcopi eligendi potestatem habuerunt, contra quam existimat CHYTRAEVS. De praelatis siue canonicis nullum amplius est dubium, quin a solis Pomeraniae ducibus constituantur et elegantur, vigore patrum haereditarium: electio vero episcopi penes capitulum remansit, ultra

centum annos, ex primaeua fundatione, licet ENGELBERTVS protonotarius Wolgast b. m. in annalibus suis asserat, secundum Caminensem episcopum Conradum, confesso ducis Bugislai I. inter christianos, (alias duo ethnici praecesserunt,) tanquam patroni electum fuisse. Haec et alia cum contra expressam fundationis litteram asseruntur, potius omittenda, quam leuiter asserenda sunt.

Tractum demum temporis canonici vel libera et liberaliter concessa eligendi potestate abusi sunt, vel etiam a summo pontifice pontificuli obtrusi, donec HERMANNVS comes de Glichen, secundum antiquam formam et normam, in episcopum electus est, anno 1520. qui primam dissidii aleam cum patronis infelici successu iecit. ALBERTVS marchio

primam Pomeraniae pannoletiam in dixerat, in qua dictus episcopus, non tam patronis, quam aduersariis, subsidium et auxilium miserat. Nec hoc contentus, abbatem monasterii Stolpenfis non solum piscatura in *Lube*, sed et salinarii redditibus, quos *Colbergae* possidebat, indicta causa priuauit et aliis grauaminibus oppressit. Haec est dilectio patrum. Vnde commotus est iusto dolore Bugislai IV. et episcopo tam per litteras, quam legatos significauit, ipsam necessitatem omnium supremam legem

exigere, ut coadiutor se uiuo eligeretur, ne plura dissidii semina seminare, ne senio laborans sibi ipsi decederet, ne de electione episcopi disputatio moueretur, et praediciales pontificis intrusiones praecauerentur. Vti deliberatum, ita factum et, habito canonicorum statuumque concilio, in coadiutorem electus est IAREMAEVS III. Rugiae princeps. Hoc e uiuis sublato, successor

Heinricus insubitis Hermannum praedecessoris uestigijs insistent, cito et prudenter respuit atque promisit, se nunquam quid contra illustrem domum Pomeraniae moliturum, sed omnem cultum exhibiturum et pro uiribus suppetias laturum esse.

Hinc pedetentim illustrissimi Pomeraniae duces ut indubitari patroni sibi ius arrogarunt, ne quis episcopus absque eorum consensu eligeretur. Ratio huius introducti iuris (1) quia principum maxime interfuit nosse et deligere, qui ecclesias intra suas provincias essent administraturi, ut in simili loquitur CONAE. tom. 1. nar. resol. per. 2. in re. ubi c. malae f. possess. ext. de iure patr. n. 10. (2) Ne forte eligerentur suspecti principibus, ubi dubitari posset de prodinatione patriae et reuelatione secretorum. (3) Denique exempla imperatorum, regum et principum aliorum commouerunt et commouerunt, qui

Electio ordinata a Casimiro duci Pomeraniae anno 1182.

Chytrani legimus

Electio liberata a Casimiro.

Iaremaeus III. coadiutor.

Quousque sensus ducum necessarios fuerit ad electionem episcopi.

Car ducum consensu potest eligi episcopus.

qui electionem episcoporum sibi attri-
buerunt, ut de imperatoribus testatur
HELMOLD. ONVPH. PANVIN. in *uita Greg. 7.*
FRISING. l. 7. c. 16. MART. *Patau. in def.*
pac. parte 2. c. 26. CRANTZ. in *metrop. l. 5.*
c. 24. NICEPHOR. lib. 2. *hisl. eccles. c. 2. et*
alii. De regibus Galliarum CIASS. in
catol. gl. mund. par. 5. conc. 24. no. 194.
De regibus Hispanie CONAR. *praedict.*
1008. 2. 5. 10. DYAR. lib. 5. *de sac. benef. cap.*
II. ROBERT. l. 3. *rer. ind. cap. 1.* Hae ra-
tiones cum sint praegnantiores, non im-
merito Pomeraniae duces etiam Roma-
no-catholici sibi ius istud uendicarunt,
imprimis ERICVS dux Pomeraniae et tri-
um regnorum Sueciae, Daniae, Norwe-
giae rex et desuper concordiam inie-
runt cum Sigefrido episcopo et toto
capitulo anno 1436. ubi uerba: *So schall*
dat Capittel neuen Bischof kessen, nien alein
einen redelicken ehrlichen Herrn uth
dem Capittel, de en duncket, der Kercken,
dem Lande und der Herrschafft nute we-
sen, und schelen deme dat verkündigen der
Herrschop, wo deme Herrogk tho Pomern
ist, de so koren ist, fragende, esse er desul-
nen ock behag und gedeich ist; do er den
behaeglich, so schall die Herrschap mit dem
Capittel vor den ienen schriuen und den vor
einen Bischof upheuen, duncket aver der
Herrschop er benoemet, dat he er nicht ga-
delich ist und behaglich, tho der Kercken
und der Lande Besandicheit, so schall der
Herrschop dat Capittel under wesen und an-
richten mit redelicken Sachen, wonun has
dat nicht nuth tho ist, schole: si denn ein
anderen kiden, mach uth dem Capittel na
der Herrschop Rade und Willen, welches sie
als den eins warden, den schallen sie au bey-
den Siden verschriuen, und dabey thon als
solcher boeret tho donde, dat he Bischof
werde und bliue.

Haec est illa pactio, cuius CHYTRAE-
VS ante natiuitatem meminit, et reno-
uata est inter SOGISLAVM magnum et
MARINVM de Fregno episcopum anno
1480. Sicut et in pactis haereditariis
anno 1541. 9. Febr. initis haec pactio
ita extensa, ut illustrissimi Pomeraniae
duces ius nominandi, praesentandi et con-
firmandi episcopum Caminensem sibi ex-
presse reseruaerint. Ad haec fortean
repperit MATTH. STEPH. lib. 3. cap. 9. no. 9.
sed ista a posterioribus limitata anno
1569. Denique in contractu Corlinensi
inter BARNIMVM et PHILIPPVM Pomer-
aniae duces et BARTHOLOMAEVM SUE-
NIUM episcopum totumque capitulum
confirmata, et denuo sancita est anno
1545. inserta et pactis haereditariis, quo-
ad electionem episcopi. Conquesti
equidem sunt nonnulli, apud inuicissim
CAROLVM V. an. 1548. supplicem
exhibendo libellum, sibi licentiam eli-
gendi episcopum auferri et manda-

tum impetrarunt, ne obedirent epi-
scopo electo. Hinc otiosa et odiosa
nata est controversia, de qua etiam
antea: *an episcopus Caminenfis imme-*
diatè imperio, uel Pomeraniae ducibus
subesse? Quod contra expressa Pome-
raniae ducum iura et ipsam ecclesiae
foundationem, eo temporis factam, quo
praedicti duces et fundatores superio-
rem non recognouerunt, hoc negoti-
um iudicio camerae decidendum per
publicum decretum commissum est.
Illustrissimi libellum articulatam in ca-
mera obtulerunt; Rei exceperunt et
ita primo iudicii praeparatoria institu-
erunt. Durante uero controversia, ca-
pitulares Caminenfes miserunt syndi-
cum ad Caesarem maiestatem, signifi-
cantes, illustrissimos Pomeraniae duc-
es tractatum cum episcopo iam ante
celebrato non adeo urgere, se quoque,
modo Caesar mandata emanata caesare,
iuxta statuta alium electuros episcopum.
Consentit Caesar et prioribus manda-
tis sublati, Pomeraniae quoque duci-
bus, subsequentibus annis, publico de-
creto ius patronatus et alia iura antiqua,
superius commemorata, in episcopatu
Caminensi salua et integra reseruauit.
Ita de iure suo aliquid remittere et publi-
cae tranquillitati illud condonare,
semper utile existimatum est, inquit
TIVAN. lib. 39. *hisl. sui temp.*

Imo VIGILIVS CAROLI V. consiliarius
dixit: Imperatorem nihil aliud egisse,
quam ut et imperium sua praerogativa
potiretur, contra papam, et principes
Pomeraniae ius suum in episcopatu reti-
nerent, ipsi quoque subditi legitimis prae-
fidiis abunarentur et episcopatus denique
ipse dignitatem suam in prouincia et con-
cilio retineret. Electio igitur episcopi
Caminensis, ut antiquitus, ita et adhuc,
pene capitulum relidet, et adhibitis
certi temporis, loci et personarum cir-
cumstantiis in ecclesiae cathedrali fieri
solet, canonice et legitime. Postulatio
etiam non est inusitata in hoc episco-
pato, uti BYGSLAVS ante reformatam
religionem postulatus fuit, neque pos-
tulat ab electis differunt, nisi sola con-
secratione IOACH. STEPH. lib. 4. *de iurid.*
c. II. n. 51. Quamuis etiam illustrissimi
Pomeraniae duces de competenti et
acquisito coeligendi episcopatu spon-
te aliquid remiserunt; non tamen ipsis
inuiis displicens obtrudi potest, cum
merito inuestiturae, inthronisationes et
protectiones episcopatum ad reges et
principes pertineant, sub quorum do-
minio episcopatus sunt, inquit WAL-
TIAM EPISC. Naumb. *de inuett. episc.*

Ecclesia, capitulum et totus distri-
ctus episcopatus Caminenfis, castra, op-
pida, uillae, praedia et alia bona sunt

(O o) 3

*Origo questio-
nis: nam epi-
scopus Camin,
immediatè impe-
rio subest.*

*Ius patronatus
duabus sal-
tem pormariis*

Postulatio postulationis offi-

*Pactio Erici
Sueciae, Dan-
ae Norueg.
cum episcopo.*

*Contractus Cor-
linensis.*

immediate sita in territorio et ducatu Pomeraniae, uti omnes ueri Pomerani uere et sincere iudicabunt.

episcopus comparat in congregationis promissionibus.

Quod si ius patronatus non uocetur in dubium, uti nunquam reuocatum est, absque dubio obsequia et seruitia omni iure debentur illustrissimis Pomeraniae ducibus, ut, si episcopus conuocetur ad concilia et conuentus prouincialium, comparere teneatur et huc usque comparuit, non tam uigore iuramenti, quam pactorum a praedecessoribus initorum et ipso fundationis primaeuae distamine. Ad comitia imperialia adhuc uocatur et uocatus fuit nuperimis comitiis, quorum te Dauum agis, sed illusterrimi Pomeraniae duces semper exemerunt et adhuc eximunt, ne uocem uel sessionem in congregationibus publicis habuerit aut adhuc habeat; licet antehac imperator episcopum pro statu imperii agnoscere, adeoque uocem et sessionem in comitiis imperatoris habere uoluerit, ut ex SCHVRFV uidere est consil. 72.

Quia uero res in uado et quieta possessione, ad seriem episcoporum Caminensium progrediar.

CAPVT XIII.

De serie episcoporum Caminensium.

Serie episcoporum Mariat generantur.

IN recensenda serie episcoporum Caminensium auctores dissentiunt, aliqui plures, aliqui pauciores numerant. M. Caspar Schütz in *chron. Prussiae* triginta quatuor recenset. Nicolaus LEVINGERV in *commentariis suis* 32. CHYTRAEVS *Sax. lib. I. reu. D. CRAMERV lib. 2. hist. Pom. eccles. 30.* tantum refert et reconciliat, quod reliqui numerarint praesentatos uel designatos, neque ad episcopatum submotos atque promotos. De hac episcoporum serie et ordine antiqui uersus circumseruntur:

Ordine pontifices hic cernuntur Caminenses,

Primus ADELBERTVS, CONRADVS eratque secundus,

SIGFRIDVS tertius huic SIGDVVSQUE quaternus,

CONRADVS quintus, CONRADVS postea sextus,

Post hunc septenus WILHELMVS regnas amoenus.

HERMANNVS sequitur, hic octauus perhibetur:

Princeps Germanus nouus regnas Rugianus.

Praedicat hunc PETRVS antistes in ordine denu,

Post hunc undenu HENRICVS et duodenu

Ordine CONRADVS sequitur praesul uenerandus;

ARNOLDVS frater tredenu praedicat acer;

Postea magnificus quartus decimus FRIDERICVS,

Princeps quindenu IOHANNES mente serenus.

Post hunc PHILIPPVS Rheeberch, cognomine dictus.

Illic confirmatus IOHANNES, non coronatus,

Praeuenit morte praetenditur inuidiose.

Octauus decimus HANEKOW natione Bobemus.

Postea IOHANNES regnas dux Apolienfis,

Quem cruce signatus Prussiae sequitur NICOLAUS.

Saxoniae post dux retinet moderamina magnus

De Buck SIGFRIDVS uicesimus atque secundus.

Post hunc HENNINGVS luens uicesimus tertius

Quem de FREGINO sequitur Italusque marinus

Vicesimus quartus comitatur, at hunc BENEDICTVS

Qui fuit Morauus, uicesimus ordine quintus

Carith. MARTINVS de Collberg perdit opinus

Virtuti nexu serie uicesimus sextus.

In hac uersifica episcoporum Caminensium serie IV. exprimuntur, qui uel ad episcopatus dignitatem non perueniunt, uel si perueniunt, ab illustrissimis Pomeraniae ducibus, uti ueris et unicis episcopatus huius patronis, non admitti, sed suo iure dimitti sunt. Petrus enim ordinis praedicatorii (cuius professores merito omnes Petri successores et quidem primipilos se praedicare deberent) non fuit episcopus Caminensis, sed episcopi uicarius siue chori episcopus, contra C. *chor-episcopi distinct. 48.* quod sicut in aliis Germaniae locis, ita nec in hoc episcopatu receptum fuit, cessante nimirum prohibitionis ratione, quia Germani sunt honestiores quin uicariis istius operae uelo episcopalem honorem uelent. PETRVS ergo non fuit episcopus inter Caminenses decimus, uti uersus sonant et innuunt:

Praedicat hinc Petrus antistes in ordine denu.

Sed episcopi Caminensis noni LABOMARI principis Rugiae uicarius siue suffraganeus anno 1299. constituitur. Vnde non minima huius episcopatus dignitas elucescit, quod alias in Germania archiepiscopi Treuirensis et Colonienfis tantum suos chori episcopos habuerunt et adhuc habent. Anno 1386. alter 10-

HAN-

Petrus antistes chori episcopus

1396.

HANNES WILCKEN electus quidem Ca-A
minensis episcopus fuit, sed penes quos
eligendi, penes eosdem etiam remouen-
di potestas remansit licet uersy prodant,
eum inuidia aut insidiis ad episcopatum
non peruenisse, quod iis locis peregrinū
nec unquam probatum, sed praetensum
fuit.

Hinc confirmatus IOHANNES non co-
romatus

Praeuentus morte praetenditur in-
diolse.

Tertius HANNEVS siue HINCO Bohe-
mus, Wenceslai imperatoris cancellarius,
eamdem fortunae fabulam cum do-
mino suo lufit et ab imperatore obtru-
sus ad episcopatum, non admissus fuit.
Inter ea BVGISLAVS VIII. dux Pome-
raniae etc. postulari episcopatum ad-
ministravit, quem optimum principem
et episcopum uerificator ille omisit,
cum tamen postulari ab electis episcopis
parum aut nihil differat, Hincōnem al-
legando

Octauus decimus Hancow natione Bo-
hemus.

Sicut et LVDOVICVS comitem de Eber-
stein similiter postularum anno 1479.
omisit, *non tam quod episcopatus resigna-*
uerit, quam quod postulatus fuerit, in-
quit Brocardicum, quem nonnulli prae-
sentatum, sed non legitime electum aut
inuestitum fuisse dicunt, cuius tamen
contrarium ex ipsa ecclesiae Caminensis
matricula constat. Absoluta et paulu-
lum explicata episcoporum Caminensi-
um serie uersificata, sequitur uno atque al-
tero excepto, legitimus episcoporum
euangelicorum ordo, Quia uero histo-
ricis commune est, ut communem im-
peratorum et pontificum seriem recen-
sendo, omnes dinumerent non solum,
qui electi fuerint, sed et designati, postu-
lati, remoti: ita et ego integram episco-
porum Caminensium seriem recensendo,
ad eundem confusionem, siue episco-
pi canonice electi, siue postulati, siue in-
trusi, siue remoti, siue chori-episcopi, siue
suffraganei fuerint, adiectis cuiusque
dignitate, electione, postulatione et aliis
consideratione dignis: incipiendo ab
Ottone Pomeranorum apostolo.

CAPVT XIV.

De sancto Ottone Pomeranorum apostolo.

D Iuus OTTO Pomeranorum aposto-
lus et archi-episcopus, de quo su-
pra et in uita eius latius agitur.
Hoc loci tantum ea recensebimus,
quod Caspar BRVSCIIVS de Germanis
episcopis c. 10. in scriptis reliquit.
S. OTTO, inquit, Bauarus, Bartholdi comi-
tis Andecensis ac dn. Sophiae ducissae in

Amberiana ualle filius, natus anno 1069.

HENRICI IV. cancellarius, HENRICI V. fa-

cellanus eligitur et confirmatur in octa-

uum antistitem Bambergensem, anno

1102. anno aetatis suae 33. consecratur a

Paschali II. P. M. Anagninae, in festo pen-

tecostes, ad quem legatus cum aliis Ger-

maniae archi-episcopis et episcopis mis-

serat ab imperatore Henrico IV. pro

impetranda Henrici V. coronatione.

Praefuit pie, prudenter et utilissime an-

nis 37. Appellatur propter singularem

modestiae ac humanitatis laudem co-

gnomento humilis. Conuerit ut uerus

episcopus fideliter conacionando et do-

cendo ad Christi notitiam et professio-

nem Pomeranos, anno domini 1124. In-

de hodie adhuc Pomeranorum aposto-

lus dici solet. Rediit ex Pomerania

Babenbergam, anno domini 1125. in uigi-

lia resurrectionis dominicae. Funda-

tor et instaurator multorum coenobio-

rum, susceptor fidelissimus, ut episco-

patus Caminensis ab illustribus Pome-

raniae ducibus fundaretur. Obiit

anno aetatis suae 70. anno domini 1139.

3. nonas Iulii. Sepelitur in monte mona-

chorum, ante arcam maximam chori, ho-

norifice leuatus de tumba et in honori-

ficientius mausoleum depositus in di-

uorumque numerum relatus cum CLE-

MENTIA pontificis maximi consensu an-

no 1189. Haec Bruschius.

Centuriatores Magdeburgenses pau-

lo prolixius cent. 12. c. 10. descriperunt,

quoniam S. Othonis parentes, quae fun-

ctiones, quae scripta, quae opera, quae

errores, quae pericula, quae calamitates,

quae miracula, quae uisiones, quae fami-

liares eius, quod curriculum. Quis ue-

ro potissima huius descriptionis pars ex

impressa S. Othonis uita est desumpta,

nonnulla dispositionis capita omitem-

us, nonnulla attingemus. Ad Paschale

legatos misit pro impetranda confirma-

tione, simulque literas, in quibus Petrum

eiusque successores Christi uicarios fa-

cit, totiusque christianae religionis fir-

missimum, qui utriusque regiminis et

ecclesiastici et politici clauum papae tri-

buit. Post ipsemet Romam uersus pro-

fectus, Anagninae pontificem offendit:

ad cuius genus prouolurus, baculum et

annulum, insignia inuestiturae ab impe-

ratore accepta, deponit, seipsum accu-

sans, quod in eam ecclesiam non per iu-

nam, sed posticum fuerit ingressus, si-

mulque ad poenam obeundam sese of-

fert. Tandem etiam impetrat ab eo

confirmationem, in festo pentecostes,

nullo praestito iuramento, sicut ipse in

quadam epistola meminit, ad clerum

Bambergensem. Vid. *chron. Bamberg.*

Praeterea toto illo tempore, quo ex-

communicatus fuit imperator Henri-

cus

Diem hunc

Pomeranorum

apostolum

Episcopus

Camini

causa sua qua

non.

Inter alios

laure.

Papae sancti

sim.

D. Othonis
uita et facta.

ligionem per se, et omnia per Caesarem aut pontificem introduxerint, introductum episcopatum confirmant, confirmatum per se et omnia per pontificem aut Caesarem dotarint, diu antequam S. Romani imperii duces creati fuerint.

Hoc respectu summi pontifices hunc episcopatum ab initio eximetuntat circumuicini episcopi, quorum gratia rara est, aut inuiderunt aut illiciter uiderunt nouum uouit episcopatus exemptionem. Ideo archiepiscopus Gnesensis anno 1321. ad suum molendinum siue primatum episcopum trahere uoluit: archiepiscopus Magdeburgensis ad suum archiprimatum: archiepiscopus Bremensis ad suam diocesim, adeo ut CUNRAEDVS lib. 32. metropol. non dubitet Bremensi ascribere. Sed ignati forsan huius exemptionis, deuierunt, aut cupiditate adducti alieum ad suum iniquiores transferre uoluerunt: quibus omnibus et singulis CUNRADVS IV. Caminensis episcopus egregie contradixit et deduxit in curia Romana exemptionem huius episcopatus primatum, simulque sententiam obtinuit a IOHANNES pontifice latam, ut episcopatus denuo eximeretur, nec episcopus ullum primatem aut archiepiscopum recognosceret. AENEAS SYLVIVS postea pontifex PIVS II. testatur in sua Germania c. 30. hunc Caminensem episcopatum exemptionem esse. Hac non procedente uia, praedicti brachium seculare implorant, partim regis Poloniae CASIMIRI, qui decimam omnium ecclesiasticorum prouentuum et redituum in Gnesensi, Raconiensi, Poseniensi, Cuioniensi, Plocensi, Lubecensi et Caminensi ciuitatibus et diocesis sibi uendicauit et obtinuit, contradi- centibus uero solis et unis Pomeranis.

Ita a CLEMENTE papa decisum fuit anno 1336. uerbo tenens: quodque postmodum pro parte dictorum episcopi Caminensis et praelatorum et personarum ecclesiasticarum dictarum ciuitatum et diocesis Caminensis coram nobis exposuit, quod licet ecclesia Caminensis eidem immediate subiecta et etiam ciuitas et diocesis CAMINENSIS non in regno seu de regno Poloniae consisterent; praefatus tamen archiepiscopus Gnesensis eundem episcopum Caminensem, et omnes de capitulo ipsius ecclesiae Caminensis, nec non personas ecclesiasticas quocunque exentas, et non exentas, reditus et prouentus ecclesiasticos in dictis ciuitate et diocesi Caminensi obtinentes mouerat, ne ipsi in praefatis terminis eandem decimam persoluerent, Reine Pfenning oder Petrinische quasi nouum S. Petri (de quo POLYDORVS VIRGILIUS lib. 4. de Angl. p. 372. et frater Magnus de Stargard in protocollo)

CASIMIRVS Boleslai II. filius in monasterium Cluniacense detrusus erat: quem subditi ad fastidium regni cum promouere uellent, non solum recuperant consummatam et undam, uelut amplitudinem, temporaneam carnium abstinentiam, sed etiam censualem S. Petri nummum anno 1046. quo tempore duces Pomeraniae cum gente sua sub infidelitate laborantes nullo modo huiusmodi censum S. Petri (Perrinichen) persoluerunt; ergo multo minus ad decimam a rege postulatam obligati fuerant, de omnibus redditibus et prouentibus ecclesiasticis. Quae quidem saluti decimae, absque scandalo principum illarum partium, in quorum districtibus ecclesia praedicta Caminensis consistit, ac sine periculo ipsius ecclesiae nequibus sortiri effectum. Ac propterea dictorum episcopi et capituli CAMINENSIS ac praelatorum et personarum ecclesiasticarum, ciuitatis et diocesis Caminensis praedictorum nobis humiliter supplicarunt, ut providere eis super his de oportuno remedio dignaremur. Nos uolentes huiusmodi scandalum et periculum salubriter obuiare, auctoritate apostolica declaramus, nostrae intentionis tempore, concessionis eiusdem decimae dicto regi factae, seu ex tunc nequaquam fuisse, nec esse, quod concessio dictae decimae sententiae praefatae nostrae uel processus se extendissent aut extenderent ad episcopum et capitulum Caminensem, ac praelatos et personas ecclesiasticas dictarum ciuitatum et diocesis Caminensis praedictas, quoad redditus et prouentus, quos in eadem ciuitate et diocesi Caminensi obtinent, ut praefertur. Nisi ciuitas et diocesis praefatae in regno essent, seu de regno existerent Poloniae praedictae. Cum autem, (sicut eorundem, episcopi praelatorum et personarum ecclesiasticarum dictarum, et diocesis CAMINENSIS iterata non sine querela nobis insinuatio patefecit,) praedicta ciuitas et diocesis Caminensis in regno Poloniae non existant, ipsisque episcopo et praelatis et personis dictarum ciuitatum ac diocesis Caminensis, occasione dictae concessionis, post et contra declarationem nostram huiusmodi, multa damna, molestiae ac iniuriae sint illata, ac similia inferri dubitent in futurum: pro parte ipsorum nobis humiliter supplicatum, ut providere eis super his paterna dili-

gentia

Vicini a die-
episcopi ex-
elestem Ca-
mianum filii
subiungere la-
porant.

Clementis pa-
pas non ex-
entis.

gentia curarem. Ne igitur ex apostolica sedis gratia eidem regi, ut praesertur, concessa, praefati episcopus praelati et personae dictarum civitatum et diocesis Caminensis, contra iustitiam praegraventur uolenter, eos de opportuno remedio providere, discretioni uestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus nos, uel duo uestrum, per nos seu alium, seu alias uocatis, qui faciant euocandi, si praemissis ueritas suffragetur, eisdem episcopo, praelatis et personis dictarum civitatum et diocesis Caminensis, facientes super huiusmodi damnis, molestis et iniuriis iustitiae complementum, non permittatis, eos occasione dictae concessionis, contra declarationem nostram huiusmodi, quomodo libet molestari. Contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscunque praeminentiae, dignitatis, status, ordinis uel conditionis extiterint, auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam appellatione proposita compescendo.

Huius concessionis adpectu et respectu nec non habita foundationis ratione, antequam Pometania facto Romano imperio obnoxia fuit, diu imperatores nihil iuris in hoc episcopatu praetenderunt aut praetendere potuerunt, nisi quod Wenceslaus imperator Iohannem cancellarium suum obtrudere uoluit, quem nonnulli Hamenue seu Hincome Bohemi uocant, sicut et ponsifex maximus Iohannem Wilcken praesensuit, sed illustissimi Pomeraniae duces et capitulum Caminense neutrum admisit, postulat interea BYGSLAO octauo BYGSLAI V. filio, ut episcopatum administraret. Vitiosa igitur inuestitura, quam de facto attentauit, et Iohannem principem suum et episcopatum principatum uocauit, sicut et Sigismundus in literis Brachii secularis, modo declaratur, ut HELMOLD. lib. 1. chron. c. 4. declarauit et episcopos principes coeli uocauit. Deinde WENCESLAUS non fuit coronatus, sed abrogatus impetio, et cateti inclusus, quo ut liberaretur, Suamiborus III. dux Pomeraniae 1600. equis suppeticis tulit. Acta et gesta Wenceslai omnino calda et inutilia reddita fuerunt, nec obtrusus episcopus unquam receptus, quia intrusus contra ecclesiae Caminensis privilegia falsis praesuppositis facta, quasi episcopatus immediate ad sacrum Romanum imperium spectaret, cum omnes episcopi illustriores Pomeraniae duces semper patronos superiores dominos et protectores recognouerint, et anno insequenti renoua-

tionem et confirmationem privilegiorum petierint, quam etiam obtinuerunt a VVartislao, Bogislaw et Bornimo anno 1387. Vitiosa ergo radice, quidam uisum, quid inde subsequendis annis subsecutum fuit 1) adscriptio episcopatus in registratura imperii, 2) contributio et collectio, 3) conuocatio ad comitia, et similes eiusmodi actus praepiudiciales: registratura enim non est authentica, nec eadem cum matricula, et si plenam fidem obtinuit, illustrissimi Pomeraniae duces, per lapsum temporis ultra hominum memoriam, episcopatus superioritatem praescipissent. Contributio et conuocatio ad comitia non fuit ab initio introducta, sed de facto intentata, tempore episcoporum Erasmii et Martini VVeiger, nec unquam auditum, quod per eiusmodi conuocationem et collectionem status imperii stabiliretur; alias nescio, qui conuocarentur arg. e quo ausu 23. q. 8. c. si summus de sent. excom. in Dan. et L. non episcopus c. 1. probat. Edictum Caesareum, anno 1548. 6. Febr. sub- et obreptie imperatrum, per prouocationem suspensum fuit, et incidens rei gionis mutatio, et quod episcopatu uxoratus praerant, cum quo singulares factae erant transactiones et pacta, causam difficultatem reddiderunt, adeo, ut nonnulli status Pomeranici conquerebantur, sibi auferre electionem contra privilegia antiqua, et electam fuisse personam inhabilem. Inde sequebatur, quod Colbergenses in protectionem Caesaris recipere, et mandata ad status capitales mitteret, ne obedirent episcopo. Hinc an episcopus Caminensis immediate imperio uel Pomeraniae ducibus subiectus, pessima malorum hominum instigatione, contra manifesta ducum Pomeraniae iura, et ecclesiae fundationem, in controuersiam uocabatur. Sed causa principali composita, iudicio camerae hoc negotium per publicum decretum decidendum commissum est. Durante autem controuersia, capitales mitebant syndicum ad Caesarem maiestatem, significantes, ducem suum tractatum episcopo ante celebratum non ualde urgete, se quoque, modo Caesar mandata emanata casset, iuxta statuta alium electuros episcopum. Consensit Caesar et prioribus mandatis sublati, Pomeraniae quoque principibus subiectis quibus annis publico decreto ius pattonatus et alia iura antiqua in episcopatu Caminensi salua et intacta seruauit secundum ordinationem imperii anno 1507. Constat, et anno 1512. Coloniae: daß die Statute, so dem Reiche nicht ebne Mittel zusaendig oder verwandt, oder nichts von Reiche haben, bey ihren Land-schaff.

De situ episcopatus Caminensis.

schaffen gelassen werden. Vero ergo A

non sit consentaneum, quod Nicolaus

LEVINGER part. 4. comment. lib. 1. in pr.

scriptum reliquit, Ferdinandum Caesa-

rem in initiatione S. baptisui episcopatum

Caminensem literis obsequatis Casimiro gu-

bernandum contulisse, quamprimum sede

vacante per aetatem posset. Quod enim

iuris quis ipse non habet, quomodo in

alium transferre potest? Vnde conse-

clarium ducit firmissimum, quod in

hoc episcopatu preces primariae nun-

quam pondus et locum obtinuerunt,

ut in speculo consiliorum docet et de-

ducit, allegato per Christophorum

SCHWAMMAN. et Matth. STEPHAN. p. 3. de

iurid. lib. 3. c. 4. quod Gerh. VVXTORF.

super auream bullam c. 5. con. 67. recte

Lic. WILLERO adscribit, quia multis an-

nis illustrissimorum Pomeraniae ducum

consiliarius fuit, ut rationibus satis

praegnantibus demonstravit, quod

preces primariae ad beneficia in terri-

torio principis alicuius Augustani sita

extendi minime posset. Caeterum ui-

de de precibus primariis specul. tit. de

prae. res. n. 7. marg. TREHER. in not. ad

Pet. de Adlo l. 2. c. 6. Iohannes SPRUNG. in

diff. 1. pac. relig. concl. 32. Diploma pre-

cium primarium e GOLDASTO tom. 3. D

constit. imp. fol. 406. refert. GAIL. 2. obseru.

85. n. 7. Denique ridiculo quodam re-

sponso hanc exemptionis narrationem

concludam, quod LUTHERVS tom. 1. La-

tin. Witteberg. in praefatione recenset:

Plebecula, inquit, in his oris olim respon-

ditus legato pontificio Carolo Militio, sol-

licite quaerenti, quid harum gentium sta-

tuerent de sede Romana papae? quid nos

scire possumus, qualis uos Romae sellas ha-

beatis, ligneas aut lapideas. Nobis hic ni-

hil curae est, an papa Romae uel in sella,

uel in scammo, uel in scabello sedeat aut

cubet.

Ex haec de exemptione generali: spe-

cialis est privilegium per BONIFACIUM

papam IX. ecclesiae Caminensi conce-

ssum, quod in causis pro tempore inter ca-

nonicos et personas ipsius ecclesiae, uel

quoscunque alias contra eos exortis, ad ca-

pitulum et non loci ordinarium, pro tempo-

re distis canonici seu personis notis ad

praefatos capituli recursus haberi ipsum

que capitulum causas huiusmodi iudiciali-

ter et sententialiter desinire similiter con-

secuerunt. Quam consuetudinem autori-

tate apostolica confirmamus. Datum Ro-

mae apud S. Petrum 6. Idus Augusti, pon-

tificatus nostri anno 13. Quod privile-

gium repetitur in literis conseruatoria-

libus apostolicis, eodem anno et loco

dati. Ex haec de exemptione; nunc ad

situm.

INTER Saxoniae episcopatus Magde-
burgensem, Bremensem, Mundensem, Saccariensem.

Hildeheimensem, Paderbornensem,
Lubecensem, Ornaburgensem, Halberstad-

diensem, Monasteriensem, Verdenssem,
Suerinensem, Raczburgensem et alios ne-

que primus neque postremus est Cami-
nensis episcopatus, in territorio et me-

ditullio quasi Pomeraniae ceterioris si-
tus. Dioeceseos enim fines putant

conformes finibus territorii tempora-
lis. RAVDEN. conf. 32. nom. 79. lib. 2. Ex in

specie CRANTZ. lib. 4. Saxon. cap. 17. Ma-
ritima reliqua Vandaliae necdum ad si-

dem Christi peruenerant, in quibus Sur-
rinensis, Raczburgensis, Caminensis dio-

ceses terminos suos habent longe post-
liminatos. Antiqua dioeceseos docu-

menta communiter testantur, episco-
patum Caminensem in ducatibus Po-

meraniae situm, uti bulla CLEMENTIS pa-
pae anno 1356. LEONIS papae in bulla

provisionis: ad petitionem, inquit, ducis
Bagislai, in cuius temporali dominio ec-

clesiae Caminensis sita est. Denique MAR-
TINIUS episcopus Caminensis et coadiu-

tor ERASMVS coram LEONE papa asserti-
ue posuerunt, quod ecclesia Caminen-

sis in dominiis et ducatibus Pomeraniae
sita sit.

Huius episcopatus primaria sedes et
summa cathedralis ecclesia Camini fun-

data est anno 1321. a VVartislao IV. Po-
meraniae duce muris et fossis cincta.

Praeter hanc sedem continet in suo di-
strictu oppida non intimi nominis Col-

bergam, Coslinum, Corlinum, Frienualdum, diem-

dam, ex parte Bublitzium, Galzonium et seu-

alia, quae in confirmationibus ducali-
bus exprimentur, usque ad montes

Coslinenses et mare Balhidicum, ita ut am-
plissima sit dioecesis, quae cum reliquis

quibuscumque certare possit. LEVINGER.
part. 4. comment. l. 1. in pr. hunc episco-

patum describit, et inter oppida Frein-
waldum et Caminum refert, quorum pri-

um mixtae est iurisdictionis, alterum
ad Stetinensem ducatum pertinet. Bu-

gislai enim Barnimus et VVartislao
fratres oppidum Camin cum pertinen-

tiis redemerunt, anno 1355. 5000. marcis
denariorum usualium. Colbergum an-

tiquitus Colobrega dictum, lingua Van-

dalica, ut innuit D. CRAMERVS lib. 1. chr.
Pom. eccles. c. 24. et Mart. CROMER. lib. 5.

rerum Polon. vocat frequens et opulenta
oppidum: Parsamta fluius illud praeter-

fluit et optimum maris portum confi-

cit, ita ut negotiatio cum uicinis Daniae
et Sueciae regnis, nec non Hollandiae

populis aliisque commodè exercere pos-

Procesus pri-
maria nullum
locum.

Episcopus re-
sponsum legat-
i pontificis do-
cui.

Exemptionis
lib.

Colbergum an-
tiquitus Colobrega

Colobrega

possit, sicut et terra cum inclyto Pomeraniae regno, cum *salinarius* continet, satis iusti saporis et alia Dei beneficia non parui aestimanda, ut in *poliographia Pomeranica* latius deducatur.

Ceslinum et hodie et antiquitus satis elegans oppidum fuit, ut inscriptio literarum an. 1397. testatur: *nos consules nوني et veteris oppidi Cusalin Caminenfis dioecesis etc.* Nomen a castello inditum nonnulli suspicantur et castellanum aliquando inhabitasse praefigunt, sed absque certo veritatis fundamento. Hodie communiter episcoporum residentia et aula ibidem frequentatur, sicut et olim *Ceslini*, quod oppidulum diuersis fluminis alluitur et situ admodum iucundum, sed quod a *Corte lini* pontificis dicitur, antiqua monachorum sedes est. *Preuenwaldum* praeterea, quia mixtae iurisdictionis, nec ad solam dioecesin pertinet. *Babilzinum* et *Gutzowium* quomodo ad episcopatum peruenerint, partim supra attigimus, neque crambem bis colam apponemus.

Limites episcopatus aliquando latiores, aliquando constrictiores fuerunt. Limites terrarum *Stargardi* et *Maslow*, *Pyriz* et *Lippen* anno 1269. concordati in oppido *Demmin*. Contulerant enim *IOHANNES* et *OTTO* marchiones Brandeburgenses proprietatem terrae *Stargard* et medietatem terrae *Collberg* a domino *Barnimo* consanguineo pro decimo meuse *Septembri* compositae atque transactae sunt. Cum enim *Rugia* princeps olim per *WALDEMARVM I.* *Daniae* regem a mari et *Heinricum LEONEM* Saxoniae, ducem a terra oppugnati, religionem christianam primum amplexi essent: *Daniae* rex insularum *Rugia* dominum sibi ac successoribus suis, ecclesiasticam uero iurisdictionem *Roschildensis* episcopo *Danico*, qui expeditioni una intererat, illiusque successoribus reseruauit. *Heinricus Leo* uicissim continentis *Rugiae* seu *Bardenfis* ducatus imperium supremum sibi, ecclesiarum uero inspectionem *Suerimensi* episcopo attribuit. Incidente autem circa annum 1535. in *Pomerania* religionis mutatione, eodem fere tempore, quo *Daniae* rex *CHRISTIANVS* bello occupabat, cum passim praedia et bona episcoporum et coenobiorum ecclesiastica in fisco principum redigerentur, *Pomeraniae* duces inter cetera episcopi etiam *Roschildensis* in *Rugia* residui et quod coenobium *Holsatiae Reinfelden* ex praefectura *Treptouiensis* ad Regem amicum percipiebant, sibi deinceps pendere uolebat. *CHRISTIANVS* *Daniae* rex, cum episcopo *Roschildensis*, ut caeterarum in regno *Daniae*, patronus et defensor esset, frumentum episcopi et caeteras pensiones ex *Rugia* debitas episcopo persolui flagitabat. *Pomerania*

tiae, a ducibus fundatae. *Primislau* dux regni *Poloniae* in *Gdanzk* ueniens et ducatum totius *Pomerelliae*, sibi per ducem *Mesbouinum* resignatum, suscipiens, ipsam ciuitatem *Gdanzk* plancius muniri procurat, ut historici testantur *M. Casp. acnütz. l. I. chron. Prussellae. Aug. THIVANNVS lib. 65. bistor.*

Hinc usu uenire uidemus, ut episcopus *Guiaiae* se quoque episcopum *Pomeraniae* nominet, scribat et intituat, quod nata *apocrypha* siue abusive intelligendum, de antiqua et nobili *Pomeraniae* parte, *Pomerellia*, hodie in cluto *Poloniae* regno, uigore praedicti testamenti incorporata: alias episcopus *Pomeraniae* solus et unus *Caminenfis* praeful atque pontifex recognoscitur. Quamuis etiam *Rugia* *Pomeraniae* ad annos trecentos incorporata et fertilis eiusdem pars sit, de qua *HELMOLD. lib. I. chron. cap. 2. et MYNST. l. 3. cosmogr.* non tamen ad episcopatum *Caminenfis*, sed *Roschildensis*, limites ultra marinos antiquitus pertinuit et adhuc sub certis conditionibus atque pactis pertinere uidetur, uigore contractus *Kiloniae* initii, anno 1543. insequentis tenoris:

D *NIER BARNIMVM* ET *PHILIPPVM* *Pomeraniae* duces ET *CHRISTIANVM III.* *Daniae* regem controuersiae de redditibus, de iurisdictione ecclesiastica. episcopi *Roschildensis* in *Rugia*, aliquot iam annis agitatae, tandem meuse *Septembri* compositae atque transactae sunt. Cum enim *Rugia* princeps olim per *WALDEMARVM I.* *Daniae* regem a mari et *Heinricum LEONEM* Saxoniae, ducem a terra oppugnati, religionem christianam primum amplexi essent: *Daniae* rex insularum *Rugia* dominum sibi ac successoribus suis, ecclesiasticam uero iurisdictionem *Roschildensis* episcopo *Danico*, qui expeditioni una intererat, illiusque successoribus reseruauit. *Heinricus Leo* uicissim continentis *Rugiae* seu *Bardenfis* ducatus imperium supremum sibi, ecclesiarum uero inspectionem *Suerimensi* episcopo attribuit. Incidente autem circa annum 1535. in *Pomerania* religionis mutatione, eodem fere tempore, quo *Daniae* rex *CHRISTIANVS* bello occupabat, cum passim praedia et bona episcoporum et coenobiorum ecclesiastica in fisco principum redigerentur, *Pomeraniae* duces inter cetera episcopi etiam *Roschildensis* in *Rugia* residui et quod coenobium *Holsatiae Reinfelden* ex praefectura *Treptouiensis* ad Regem amicum percipiebant, sibi deinceps pendere uolebat. *CHRISTIANVS* *Daniae* rex, cum episcopo *Roschildensis*, ut caeterarum in regno *Daniae*, patronus et defensor esset, frumentum episcopi et caeteras pensiones ex *Rugia* debitas episcopo persolui flagitabat. *Pomerania*

Voldemarus marchio ultimus, non putatius ille, uendit *Heinrico de VVachholtz*, episcopo *Caminenfi*, oppida *Schuellein* et *Valkenbourg* pro 10000. maris argenteis, cum pastro retro uenditionis intra 14. annos an. 1397. Sicut et uillas *Rassow* et *Basitz* anno praecedente; sed insequentis marchiones praedicta oppida reuerunt et occuparunt, quorum alterum adhuc ad nobilissimam *Borklorum* familiam spectat, quod a *Woldinis* certa contractus specie et consensu superioris acceperunt *LEVTING. part. 4. comment. lib. I.* Denique sicut *Pomeraniae*, ita et episcopatus limites olim diffusiores fuerunt, quia integram *Pomerelliam* ultra *Dantiscum* comprehenderunt, nobilem certe tractum, quem *Meslinus Sobilai* pronepos, cum sine liberis maribus decederet, praeteritis agnatis ceterisque *Pomeraniae* principibus, *Praemislao* maioris *Poloniae* duci et ex sorore pronepoti, circa annum 1295. testamento reliquit, ut indicant monumenta *Oliuensis* abba-

Gdanzk ciuitas
tam memoratur.

Episcopus *Daniae* rex
autem episcopus
per *Pomeraniae*.

Rugia quoque
tenor.

Contractus
Kilonensis.

Sallustianus.

Ceslinum.

etymologia
fluminis *Ceslini*.

Preuenwaldum.

Babilzinum et
Gutzowium.

Episcopatus
limites *marini*
ruinae.

abbas *et*
Valkenbourg.

Rassow et *Basitz*.

Borklorum
familia.

LEVTING. part. 4. comment. lib. I.

Denique

sicut *Pomeraniae*, ita et episcopatus

limites olim diffusiores fuerunt, quia

integram *Pomerelliam* ultra *Dantiscum*

comprehenderunt, nobilem certe tractum,

quem *Meslinus* *Sobilai* pronepos,

cum sine liberis maribus decederet,

praeteritis agnatis ceterisque *Pomeraniae*

principibus, *Praemislao* maioris *Poloniae*

duci et ex sorore pronepoti,

circa annum 1295. testamento reliquit,

ut indicant monumenta *Oliuensis* abba-

statum publicum ex sacerdotio et impetio constare; uelut constat ex nouell. 6. in pr. et can. duo sunt dist. 96. Sicut adhuc status Pomeraniae in ecclesiasticos et seculares non inconcinne diuidi possunt: licet proprie consistant *praelatis, nobilibus et ciuitariis*. In ecclesiastico statu caput hierarchiae episcopatus omnium supremus et absolutus permanfit, una cum collegiis canonicorum Caminensium, Sietinenfium et Colbergenfium, quae suas antiquas immunitates, praeceminentias, iura, priuilegia, possessiones et reditus conseruauerunt et ad posterios in canonicatibus successores huc usque propagauerunt.

Abbatibus sponte
excepit no-
men dedere.

Abbatibus partim aufugerunt et renuntiauerunt officio, semetipsos reformantes, uti *Belhungenfis* sub initium reformationis et successu temporis etiam reliqui, ut infra latius deducitur. Abbatem ergo reformationis gloriā iacientem, totus religiosorum conuentus infecutus fuit, sacerdotes, diaconi, subdiaconi, uicarii et omnes ordines reliqui. Hinc illustissimi duces suae neglectam suae derelictam iuris episcopalis partem sibi uendiderunt et ad ueros praedicandi euangelium et administrandi sacramenta limites restrinxerunt, constituendo

Superintenden-
tes conser-
uati.

duos superintendentes, qui ius episcopale debito et legitimo modo administrarent, unus in *Sierinenfi*, alter in *Wollgastensi* ducatu. Episcopus in episcopatu possessiones, iura, reditus et iurisdictionem suam in subditos tam nobiles, quam ignobiles, illustres comites *Ebersteinios* et nobilissimas familias retinuit, uti sunt *Adahab, Blankenburg, Heidebrecken, Kamicken, Bwitz, Budden, Bulgarin, Damiertzen, Glusenap, Kleiß, Lettomen, Manteuffel, Monnichau, Papshoff, Parfow, Podewell, Pustar, Ramel*, qui sunt haereditarii episcopatus *marischalli, Riffow, von Sayer, Schmeltz, Schnellen, Sonnenitzen, Tornowen, Vargenim, Versen, Wedel, Wedelstedte, von Wolde, Zarten* et aliae familiae praecipui nominis, honoris et existimationis. Vtrum *Landassii* Pomeraniae uocari possint, in medio relinquo. Haec non minima episcopatus nostri dignitas et excellentia, cum praeceminentia dignitatis ex subditorum dignitate cognoscatur, adde *Knicen de iure terris. c. 1. n. 4.* et iurisdictione muniatur. Dignitas est quaedam principalis, inquit *Arvmaevs disp. F. 3. lib. 17.* Quamuis enim omnium personarum ecclesiasticarum praesentationes antiquitus episcopo fierent, ut ab eo confirmarentur et inueffirentur: tamen hoc ius episcopale ita restrictum et immutatum, ut optimi principes, optimo iure, sibi arrogarent confirmationem, inueffitionem, degradationem et poenam etiam acerbissi-

Im episcopale
superintenden-
de minor potest.
officiu.

mam in delinquentes, secundum *Theodoret. lib. 1. hist. eccles. cap. ubi constantinus M. ad Nicomedenses se ministrum DEI appellat, qui habeat potestatem episcopos improbos coercendi*. Id quod auctores Constantinianae donationis bene notent et conferant *Antonino episcopo Florent. part. 1. hist. lib. 3. cap. 1. Nicol. de casa lib. 3. de concil. carbol. lib. 2. Aenzam Sylvium et Laurentium Vallenfem*. Episcopos in ecclesia ordinis et discriminis gratia atque inter eos ipsos ordinem et discrimen aliquod esse decet, prout in nostris ecclesiis constituti sunt *superintendentes, praepositi et sacerdotes*, qui in causis religionis, sponfialiorum, matrimoniorum et similibus iurisdictionem nomine principum exerceant, qualitates personarum ecclesiasticarum diligenter considerent, uitia inquirent et puniant, implorato brachio seculari, secundū praescriptam instructionis formam et publicatam ecclesiarum ordinationem. In eum finem *consistoria* introducta sunt, alterum *Secundū*, alterum *Wollgasti* et tertium in episcopatu *Colbergenfi* constitutum, omnia sub rectore et direttore consiliario aulico, quem a loco iudicii consistorialis uocant et directorem, adhibitis superintendentibus, pastoribus, nec non consiliariis aulicis, qui nomine et autoritate principum lites matrimoniales determinant et decidunt, in gradibus dispensabiles dispensant. Pastores a laicis conuentus iudicant, poenitentiam publicam (*Kirchen-Busse*) imponunt et alia peragunt secundum normam et formam in instructione praescriptam, quam uocant *consistorial-instruction*, uid. *Cypriaevm de sponsal. c. 14. §. ult. vnu de process. disp. 4. no. 74.* Suspenda enim uel potius abrogata pontificis Romani iurisdictione, in his et similibus casibus, ius illud episcopale magistratui legitimo cessit, ut in simili refert *consul. Sax. consil. part. 1. c. 11. n. 13. Schöner, lib. 4. polit. cap. 6.* Et recte dixit *Optatus Mileuitanus l. 3. ad Parmen. Rempublicam non esse in ecclesia sed ecclesiam in republica*. Hinc optimus ille *Davith de testamentis an. 93. Doctrina*, inquit, haec, quae ordinaria magistratum iurisdictione ex iure canonico iam olim circumscisa fuit, iam pridem in ecclesia reformati Germaniae sublata est, suspensa per recessum Augustanum anno 1555. iurisdictione spirituali instructaque ab electoribus, principibus atque statibus imperii, consistoriis et ita ad ius uetus reditum est, quo sacramentorum dispensationes a praetore uel imperatore fiebant. Illustissimi ergo Pomeraniae duces duplicem iurisdictionem in suis ducatibus exerceant, *secularem*, iure territorii, aus *Landesfürstlicher heber Obrigkeit*; et *ecclesiasticam*, uia cum

Consistoria ius
triduo.

Consistorial
instruction.

Duplex dicitur
iurisdictione.

his, quae sunt legis dioeceseanae atque ordinis, per eorum superintendentes, uigore dicti secreti Pallau. MYNS. conf. 4. dec. 13.

Sicut olim ueteres Romanorum reges simul pontifices erant, EVSEB. lib. 1. hist. eccles. cap. 5. et THEODOR. lib. 2. c. 30. Con-

sistoriales proprio utuntur sigillo, quo citationes, mandata, edicta et recessus

Superintenden-
tium officio

communiant. Superintendentes tanquam uice-episcopi pastores in Pomerania recipiendos diligenter examinant, ordinant, instruunt, confirmant, ecclesi-

as sibi commissas uisitant et expiscantur, quid pastores, quid auditores agant, quomodo bona ecclesiastica admini-

strentur, et si quas deprehenderit defensionis, schismata, errores aut malam bonorum administrationem, fideliter

corrigant, quem in finem in posteriori uisitationis actu consiliiarii sulci adiungi solent, ut rite et recte omnia peragantur, dicti uisitationis - Raethe. Quaecun-

Consistoria
non derogant
iurisdictioni
episcopali.

que igitur sunt ordinis, per superintendentes et alios theologos, quae sunt legis dioeceseanae et iurisdictionis, per consistoriales et officiales expediri solent. Nec

hac consistoriorum introductione dignitati episcopali quicquam derogatum est, sed episcopus integram et uniuersalem iurisdictionem in subditis totius dioeceseos retinuit per l. omnes basilicae

16. quod 1. Primus et praecipuus inter praelatos remanuit, ad comitia provincialia uocatus, primum semper uorum habuit et adhuc habet, una cum magistro ordinis Iohannitici siue Melitenis

per Saxoniam, Marchiam, Pomeraniam et Lusatiam, commendatoribus et reliquis praelatis. Sublatis enim templariis, ut hoc obiter addamus, illustrissimi Pomeraniae duces non, ut reliquis catholicorum ordo, nescio quo iuris ordine, bona confiscarunt, sed equitibus

Diuinus uultu studiosos et auxilium honores.

Rhodii, hodie Melitenenses, destinarunt et contulerunt, quibus adhuc magister certam aeris nominati summam dependit. Hic habuit sedem quondam templarii Ordo

Ordo sacer, qui diuinis se cultibus addens, Diuinus uultu studiosos et auxilium honores. Vid. MELANCTHON. lib. 4. chron. PLATIN. in uita Clementis V. et CRANTZ. lib. 9. Metropol. c. 6. Raphael VOLATERANVS Anthropolog. lib. 2. c. 6. POLYDOR. VERGIL. lib. 7. de inuentoribus rerum c. 5. Caeterum nota dignitatis episcopalis quon-

Pallium Cam-
minis episcopi.

dam PALLIUM fuit, quod DVAREN. lib. 5. de sac. Benef. c. 1. palladium uocat, quo archiepiscopi ab episcopis distincti fuerunt et Caminenses praefules illud ipsum acceperunt, adeo ut dignitate archiepiscopis parum aut nihil cederent. Nec haec episcopalis dignitas inminuta fuit, quia idem episcopus pallium conferunt, tribuunt, induunt illustris-

mi Pomeraniae duces, non secus ac Galliarum rex et curia Parisiensis sibi hoc palladium referunt, teste eodem DVAREN. lib. 8. de sac. eccles. minister in f.

Hidistribuitur
a ducibus.

dignissimo ut legatur: ne quid addam de Hispania, Anglia, Vngaria, Bohemia, Polonia LEOP. a BEHEM. de zelo uet. princip. Germ. c. 8.

Et quid aliud haec pallii petitio et oblatio fuit, quam uera et mera provinciarum consecratio, quis hodie nimis care solet pontifex uendere suum linum. SLEIDAN. lib. 13. Res aspectu uisui tanto aere 25000. consistit, inquit R. D. CRAM. lib. 3. hist. Pom. cap. 6.

Et haec de prima dignitate. Deinde non minima huius episcopatus dignitas inde elucet, quod cum ferocissimo Polonorum rege Casimiro confederationem inierit, ut ex tenore patet,

Pedera sum-
mam princi-
pum cum epi-
scopo inuicem.

NOTUM sit omnibus, tam praesentibus, quam futuris, ad quorum notitiam deuotius praesens scripsum, quod nos CASIMIRVS, Dei gratia rex Poloniae, terras nostras in optima pacis amoenitate cupientes obseruare, et nunc cum uenerabili in Christo patre domino episcopo Caminensi et terris suis ac incolis eorum ueras pacis

Calimiri reg.
Poli. 149.

et inuolabiles facimus, constitutum et ordinatum perpetuo ac irrefragabiliter duraturus esse, permittentes pro nobis et omnibus, qui causa nostra faciunt aut roborem et dimittunt: in quorum omnium testimonium et euidenciam pleniori praesentibus dari facimus nostri sigilli maxime roborari. Actum et datum in Breslavia quarta

* In festo
foran uox
condicionis
aut alia eia-
modi.

an. 1349.

Ita etiam FRIDERICVS Brandeb. et Lusitiae marchio, comes palatinus Rhemi, dux Bauariae, S. Romani imperii archicamerarius, cum FRIDERICO de Eick-

Friderici elect.
Brandeb.
1349.

episcopo Caminensi foedus iniecit hoc modo: Quod nos, inquit elector, sibi ecclesiaeque praedictae uolumus, tenemur et debemus, pro ipsius iuribus contra omnem hominem, cuiuscunque conditionis extiterit, iure contendere nolentem, inuicissimVS AN. LVDOVICVS, Romanorum imperatore et progenitore nostro carissimo S. Romani imperii, dumtaxat exceptis, nostris

auxiliis, consiliis, inuauinibus, toties quoties necessum fuerit, nosque requisierit fideliter suffragari. Quod et nobis ab ipso ecclesiaeque praedictae sub uniuersis modis et conditionibus, ut praemittitur, e conuerso uolumus respondere. Datum Templin an. 1304.

Cum patronis, Pomeraniae ducibus, episcopi diuersas confederationes, pactiones et transactiones inierunt: nec absurdum, ut dominus cum subditis se uniat, utpote anno 1304. cum BVGISLAO: si fortasse quipiam nostrum ac successorum nostrorum in suo

* 1304.
Cura
Pomeraniae
ducibus
gus Bugisla.

dominio ciuitatem ac munitionem, quocum-

que duxeris constituendam: ad hoc faciendam alter alterius nostrum erit fidelis coadiutor, cum suis ciuitatibus, munitionibus et uasillis. Hoc obseruatione manu ad

manum data, fide duximus promittendum, testes Hermannus comes de Eberstein, Iohannes dictus Romulo, Henricus dictus de Wacbolz, Heyno dictus de Lyuenow, Iohannes de Heidebracken, Viricus dictus de Olla Staga, Conradus dictus Verslem, Iohannes dictus Behre, Tessen dictus de Hlaue, Otto dictus draco, milites et alii clerici et laici fide digni. Paulo post perpetua confederatio sancita est inter illusterrimos Pomeraniae duces Ottonem, Wartslauum et Barninum, et ecclesiam Caminensem anno 1321. ubi causa confederationis eiusmodi inferitur, cum CONRADO episcopo facta.

Propter suae fidelitatis constantiam, in nostri necessitatibus nobis quamplurimum exhibitam, renouata est haec unio, siue concordia status laicalis et clericalis, in noua Treptonia anno 1334. ubi clausula in fine adducitur. Caeterum dictus dominus episcopus aut eius ecclesia nullam unionem uel confederationem cum aliquo etiam quocumque post hanc diem faciet, nisi de nostro consilio et consensu. Nec etiam possunt absque superiorum licentia ligae uel confederationis fieri, l. 15. c. de episc. et cler. et l. 5. c. de his quae ad eccl. conf. CLAMP. lib. 3. de arc. rerum publ. c. 13. BODIN. l. 3. de republ. c. 7. et alii, nisi pro publico religionis et pacis bono fiant.

Sed his omissis non postrema episcopatus Caminensis dignitas in eo consistit, quod episcopus Academiae Gryphiswaldensis cancellarius tanquam dioecesanus perpetuo habitus fuerit et habeatur adhuc, ut ex bulla erectionis et confirmationis almae uniuerstitatis Gryphiswaldensis cum conseruatorio patet his uerbis: *Ac uenerabilis frater noster nunc et pro tempore existens episcopus Caminensis praefati studii cancellarius existat, qui legentes et studentes ibidem, omnibus et singulis priuilegiis, libertatibus, honoribus, exemptionibus et immunitatibus concessis, magistris, doctoribus, studentibus, commorantibus seu residentibus etiam aliis studiis generalibus quibuscumque gaudeant et utantur, ac illi, qui successu temporis bra-beam meruerint in facultate illa, qua studuerint, obtinere ac licentiam, ut alios erudire ualeant, nec non magistrum seu doctorem suum honorem petierint, eis largiri pro doctorem suum doctores, magistrum suum magistros facultatis eiusdem, in qua examinatio facienda fuerit, episcopo Caminensi pro tempore existenti et Caminensi ecclesia pastoris solatio destituta, uice domino ipsius ecclesiae tunc et pro tempore existenti praesentetur, cum quo episcopus uel uicedominus aliis doctoribus et magistris ibidem le-*

gentibus conuocati, promouendos eisdem in his, quae magisterii uel doctoratus honorem quemlibet requirunt, per se aut alium examinare studeant, eisdem si ad hoc sufficientes et idonei reperti fuerint huiusmodi licentiam tribuant, et doctoratus suum magisterii impetrent honorem. Datum Romae apud S. Petrum anno 1456. 4. Idibus Iunii, pontificatus anno 2. sub CALIXTO. Hanc episcopatus nostri dignitatem allegat Laurentius OSIN. in tract. de iure episc. lib. 17. et tom. 2. iur. publ. Insignia fortean insigniter dignitatem adaugere possent. In Galea consuetus est pileus episcopalis, pedes episcopales transuersim affixis et conis rubro colore depictis. In clypeo una est areola siue quadra et in eadem crux rubra.

Haec sunt insignia, quae gestat episcopus Camin

Crux sola atque ipsa sub cruce flores bonos.

Sub cruce religio flores, nec mergitur unquam

Sub cruce iustitia et sub cruce flores amor.

Breuitur: episcopatus non est sola simpliciter dignitas, sed dignitatis honorumque culmen, apex, fastigium c. uenerabilis extra de praebendis c. si per ordinationem. dist. 63. Vnde constituto loquens de ecclesiastica dignitate, non comprehendit episcopalem: nam quia haec est in culmine honorum et dignitatis dignitatum, non debet a gradu posituo comprehendere. Haec de dignitate episcoporum Caminensium nunc ad episcoporum electionem et seriem prodrediar.

CAPVT XII.

De electione episcoporum Caminensium.

IN electione non generalia axiomata longius ad nauem praelabo, de officio, qualitate, aetate, confirmatione, investitura, consecratione et ordinatione episcoporum: inspicia lector si uelit D. Paulum 1. Tim. 3. et ad Titum 1. u. 5. et seqq. Canonizatum dist. 25. usque ad dist. 48. neque grauetur obiter notare, quae quondam lusit poeta, et allusit ni fallor Ioh. GIRAS:

Scire cupis perfectus episcopus esse episcopi requirere Debeat? haec memori carmina mentis officio.

te legat.

Publica neglecto conseruat commoda Martae,

Quaque pacem possit dare inuare inuere.

Fidus ex omni teneatur parte ministros,

Quin statuant uera pro pietate mori.

Soluius et consians, casus sit fortis ad omnes,

Et sibi commissas pascere cures oues.

(O o) 2

Præ-

Ottone, Wartslau et Barnino 1321.

Clausula, de non in rondo federe aliqui fecerunt, ut dicitur.

Episcopus Caminensis, Academiae Gryphiswaldensis cancellarius perpetuus.

Insignia episcopalis.

Praelia mente gerat, pro cuspide biblia
gestet

Placet et offensum sedulitate Deum.
Tutetur uiduat, praesitque parentibus
orbis,

Sit quoque dilecto portus et aura
choro.

Diuitius iubet nunquam, ambitione so-
latus

Vivat, amet doctos dexteritate viros.
Sicque se qui poteris sauidi uestigia Petri:
Sic poteris rebus recte praesse suis.
Sic canam magna cernet cum laude se-
nectam

Sensiet et rutilum post pia fata polam.

Omnis vero poctis et prophetis ad episcopos redibo, quorum electio regulariter penes capitulum canonicorum residet, ex dispensatione iuris canonici c. ecclesia et 2. cum similibus ext. de elect. et autoritate illustrissimorum Pomeraniae ducum, qui primitus episcopatum Caminensem constituerunt et postea liberam electionem capitulo ecclesiae cathedralis in Camin liberaliter concesserunt, ut ex literis Casimiri ducis liquido constat. datis circa annum

1182. ubi: *Placuit libram electionem post decessum episcopi sui uel praelati, seu cuiuscunque canonici ecclesiae suae loco ipsius alium statuendi, quem dignum uiderint statuendum.* Haec privilegii omnium antiquissimi uerba, si optimus ille Saxoniae polyhistor CHYTRAEVS uel

per transfennam in spexisset, non a uero deuiasset, neque primo historiae libro contra litteram inderidisset: *translato per Casimirum, Wartislai filium, episcopatu, possessiones certas cum episcopo et canonicis initas fuisse, ne aperta episcopo uel uacante praelatura quinquam praeter Pomeraniae principis tanquam patroni consensum substitueretur.* Sicut autem aues praevolentem sequuntur, ita praefatum autorem secuti sunt Matth. STEPHANI, ipse Pomeranus lib. 3. de iurisd. part. 1. c. 9. n. 9. et Laurentius OHM Scabinus Hallensis in tract. canon. polit. thes. XIV. lit. (b) merito excusandi, qui uti singulare de hoc

episcopatu referunt, quod scilicet neque episcopi, neque a ius praelatus uel canonicus eligi possit absque consensu et nominatione, siue praesentatione ducum Pomeraniae tanquam patronorum et fundatorum. Distingue tempora et concordabit scriptura c. si peccaueris 2. q. 1. Ab initio foundationis canonici seu capitulares Caminenses liberam episcopum eligendi potestatem habuerunt, contra, quam existimat CHYTRAEVS. De praelatis siue canonicis nullum amplius est dubium, quin a solis Pomeraniae ducibus constituantur et eligantur, uigore patrum haereditariorum: electio uero episcopi penes capitulum remansit, ultra

centum annos, ex primaeva fundatione, licet ENGELBERTVS protonotarius Wolgast. b. m. in annalibus suis asserat, secundum Caminensem episcopum Conradum, consensu ducis Bugislai I. inter christianos, (alias duo ethnici praecesserunt,) tanquam patroni electum fuisse. Haec et alia cum contra expressam fundationis litteram asseruntur, potius omittenda, quam leuiter asserenda sunt.

Tractu demum temporis canonici uel libera et liberaliter concessa eligendi potestate abusi sunt, uel etiam a summo pontifice pontificuli obtusi, donec HERMANNVS comes de Glichen, secundum antiquam formam et normam, in episcopum electus est, anno 1520, qui primam dissidii aleam cum patronis inteli-

ci successu lecit. ALBERTVS marchio primam Pomeraniae pannoletiam indixerat, in qua dictus episcopus, non tam patronis, quam aduersariis, subsidium et auxilium miserat. Nec hoc contentus, abbatem monasterii Stolpensis non solum piscatura in *Luber*, sed et salinarii redditibus, quos *Colbergae* possidebat, indicta causa priuauit et aliis grauaminibus oppressit. Haec est dilectio patrum. Vnde commotus est iusto dolore Bugislai IV. et episcopo tam per litteras, quam legatos significauit, ipsam necessitatem omnium supremam legem exigere, ut coadiutor se uiuo eligeretur, ne plura dissidii semina seminarer, ne senio laborans sibi ipsi deesset, ne de electione episcopi disputatio moueretur, et praediuiciale pontificis intrusiones praecauerentur. Vti deliberatum, ita factum et habito canonicorum statuque concilio, in coadiutorem electus est IAREMARVS III. Rugiae princeps. Hoc e uiuis subdito, successor Heinricus inausultis Hermannii praedecessoris uestigiis insistent, cito et prudenter resipuit atque promisit, se nunquam quid contra illustrem domum Pomeraniae moliturum, sed omnem cultum exhibiturum et pro uiribus suppetias laturum esse.

Hinc pedetentim illustrissimi Pomeraniae duces ut indubitati patroni sibi ius arrogarunt, ne quis episcopus absque eorum consensu eligeretur. Ratio huius introducti iuris (1) quia principum maxime interfuit nosse et deligere, qui ecclesias intra suas provincias essent administraturi, ut in similibus loquitur CONAR. tom. 1. nar. resol. par. 2. in re. ubi c. malae f. possess. ext. de iure par. n. 10. (2) Ne forte eligerentur suspecti principibus, ubi dubitari posset de prodicione patriae et reuelatione secretorum. (3) Denique exempla imperatorum, regum et principum aliorum commonuerunt et commouerunt, qui

Electio ordinata a Casimiro duce pomer. anno 1182.

Chytrani lapsus

Quomodo sensus ducum necessarius fuerit ad electionem episcopi.

Electio liberata in infra.

Car ducum consensu conquisitio ad electionem episcopi.

qui electionem episcoporum sibi attri-
buerunt, ut de imperatoribus testantur
HELMOLD. ONVPH. PANVIN. in vita Greg. 7.
FRISING. l. 7. c. 16. MART. Patan. in def.
pac. parte 2. c. 26. CRANTZ. in metrop. l. 5.
c. 24. NICEPHOR. lib. 2. hist. eccles. c. 2. et
alii. De tegibus Galliarum CHASS. in
catal. gl. mund. par. 5. conc. 24. no. 194.
De tegibus Hispaniae CONAR. praedict.
tom. 2. s. 10. DYAR. lib. 5. de sac. breuf. cap.
II. ROBERT. l. 3. rer. ind. cap. 1. Hae ra-
tiones cum sint praegnantēs, non im-
merito Pometaniae duces etiam Roma-
no-catholici sibi ius istud uendicarunt,
imprimis ERICVS dux Pomeraniae et tri-
um regnorum Sueviae, Daniae, Norwe-
giae rex et desuper concordiam inie-
runt cum Sigefrido episcopo et toto
capitulo anno 1436. ubi uerba: So schall

das Capittel neuen Bischof kessen, men
allein einen redelichen ebrlichen Herrn uib
dem Capittel, de en düncket, der Kercken,
dem Lande und der Herrschafft nütze
wesen, und schelen deme dat verkündigen der
Herschof, wo deme Hertogk tho Pomern
ist, de so koren ist, fragende, effi er desul-
nen ock bebag und gedeilich ist; do er den
behaeglich, so schall die Herschof mit dem
Capittel vor den icken schriben und den vor
einen Bischof upnehmen, düncket aver der
Herschof er benoemet, dat he er nicht ge-
delich ist und behaglich, tho der Kercken
und der Laude Bestandicheit, so schall der
Herschof das Capittel underweisen und an-
richten mit redelichen Sachen, wozum hat
dar nicht mit tho ist, schelen sie denn ein
andern bidden, machn uib dem Capittel na
der Herschof Rade und Willen, welches sie
alsden eins werden, den schallen sie an bey-
den Siden verscriben, und dabey then als
solches boeret tho donde, dat he Bischof
werde und bliue.

Haec est illa pactio, cuius CHYTRAE-
VS ante natiuitatem meminit, et reho-
uat est inter BOGISLAVM magnum et
MARINVM de Fregemo episcopum anno
1480. Sicut et in pactis haereditatis
anno 1541. 9. Febr. initis haec pactio
ita extensa, ut illustrissimi Pomeraniae
duces ius nominandi, praesentandi et con-
firmandi episcopum Caminensem sibi ex-
presse reseruauerint. Ad haec fortean
telpeixit Matth. STEPH. lib. 3. cap. 9. no. 9.
sed ista a posterioribus limitata anno
1569. Denique in contractu Coslimentis
inter BARNIMVM et PHILIPPVM Pome-
raniae duces et BARTHOLOMAEVM SZUE-
NIUM episcopum totumque capitulum
confirmata, et denuo sancita est anno
1545. inserta et pactis haereditatis, quo-
ad electionem episcopi. Conquesti
equidem sunt nonnulli, apud inuicissi-
mum CAROLVM V. an. 1548. supplicem
exhibendo libellum, sibi licentiam eli-
gendi episcopum auferri et manda-

tum impetrarunt, ne obedirent episco-
po electo. Hinc otiosa et odiosa
nata est controuersia, de qua etiam
antea: an episcopus Caminensis imme-
diate imperio, uel Pomeraniae ducibus
subesse? Quod cum contra expellat Po-
meraniae ducum iura et ipsam ecclesiae
fundationem, eo temporis factum, quo
praedicti duces et fundatores superio-
rem non recognouerunt, hoc negotii
iudicio camerarum decidendum per
publicum decretum commissum est.
Illustrissimi libellum articulum in ca-
meta obtulerunt; Rei exceperunt et
ita primo iudicii praeparatoria institu-
erunt. Durante uero controuersia, ca-
pitulates Caminenses miserunt syndi-
cum ad Caesarem maiestatem, signifi-
cantes, illustrissimos Pomeraniae duces
tractatum cum episcopo iam ante
celebrato non adeo urgere, se quoque,
modo Caesar mandata emanata casset,
iuxta statuta alium electuros episcopum.

Consentit Caesar et prioribus manda-
tis sublatis, Pomeraniae quoque duci-
bus, subsequenter annis, publico de-
creto ius patronatus et alia iura antiqua,
superius commemorata, in episcopatu
Caminensi salua et integra reseruauit.
Ita de iure suo aliquid temittere et publi-
cae tranquillitati illud condonare,
semper utile existimatum est, inquit
THYAN. lib. 19. hist. sui temp.

Imo Vigilius CAROLI V. consiliarius
dixit: Imperatorem nihil aliud egisse,
quam ut et imperium sua praerogatiua
poteretur, contra papam, et principes
Pomeraniae ius suum in episcopatu reti-
nerent, ipsi quoque subditi legitimum praes-
idium adiungerent et episcopos denique
ipse dignitatem suam in prouincia et con-
cilio retineret. Electio igitur episcopi
Caminensis, ut antiquitus, ita et adhuc,
penes capitulum residet, et adhibitis
certi temporis, loci et personatum ci-
cumstantiis in ecclesia cathedrali fieri
solet, canonice et legitime. Postulatio
etiam non est inusitata in hoc episco-
patu, uti BYGISLAVS ante reformatam
religionem postulari fuit, neque pos-
tulat ab electis differunt, nisi sola con-
secratione Ioach. STEPH. lib. 4. de iur. d.
c. II. n. 51. Quamuis etiam illustrissimi
Pomeraniae duces de competenti et
acquisito coeligendi episcopi iure spon-
te aliquid temiserunt: non tamen ipsas
inuicis displicens obtrudi potest, cum
merito inuestiturae, institutionis et
protectionis episcoporum ad reges et
principes pertineant, sub quorum do-
minio episcopatus sunt, inquit WAL-
TIAM episc. Naumb. de inuest. episc.

Ecclesia, capitulum et totus distri-
ctus episcopatus Caminensis, castra, op-
pida, uillae, praedia et alia bona sunt
imme-

(O O) 3

Origo quaestio-
nis: nam epi-
scopus Camin-
ensis, immediatè cae-
sari subest.

Aut patronatus
duces sal-
tem potuerunt

Postulatio episcopi

Pactio Erici
Ducis, Dan.
et Norueg.
cum episcopo.

Contractus Cos-
limentis.

immediate sita in territorio et ducatu A Pomeraniae, uti omnes veri Pomerani uere et sincere iudicabunt.

*episcopus com-
pares in con-
mentibus pro-
nuptialibus.*

Quod si ius patronatus non uocetur in dubium, uti nunquam reuocatum est, absque dubio obsequia et seruitia omni iure debentur illustrissimis Pomeraniae ducibus, ut, si episcopus conuocetur ad concilia et conuentus prouincialium, comparere teneatur et huc usque comparuit, non tam uigore iuramenti, quam pactorum a praedecessoribus initorum et ipso foundationis primaeuae dictamine. Ad comitia imperialia adhuc uocatur et uocatus fuit nuperrimis comitiis, quorum te Daum agis, sed illustrissimi Pomeraniae duces semper exemerunt et adhuc eximunt, ne uocem uel sessionem in congregationibus publicis habuerit aut adhuc habeat; licet antehac imperator episcopum pro statu imperii agnoscere, adeoque uocem et sessionem in comitiis imperatoris habere uoluerit, ut ex SCHIRFF uidere est consil. 72.

Quia uero res in uado et quieta possessione, ad seriem episcoporum Caminensium progrediar.

CAPVT XIII.

D

De serie episcoporum Caminensium.

IN recensenda serie episcoporum Caminensium auctores dissentiunt, aliqui plures, aliqui pauciores numerant. M. CASPARI SCHÜTZ in *chron. Prussiae* triginta quatuor recenset. NICOLAUS LEYTINGERVS in *commentariis suis* 37. ECHYTRAEVS *Sax. lib. I.* reu. D. CRAMERVS *lib. 2. hist. Pom. eccles. 30.* tantum refert et reconciliat, quod reliqui numerarint praesentatos uel designatos, neque ad episcopatum submotos atque promotos. De hac episcoporum serie et ordine antiqui uerius circumseruntur:

Ordine pontifices hic cernuntur Caminenses,

Primus ADELBERTVS, CONRADVS eratque secundus,

SIGFRIDVS tertius hic SIGVINVSQUE quartus,

CONRADVS quintus, CONRADVS postea sextus,

Post hunc septimus WILHELMVS regnat amoenus.

HERMANNVS sequitur, hic octauus perhibetur:

Princeps Germanus nonus regnat Rugianus.

Praedicat hunc PETRVS antistes in ordine denus,

Post hunc undecimus HENRICVS et duodecimus

Ordine CONRADVS sequitur praeful uenerandus;

ARNOLDVS frater tredenus praedicat acer;

Postea magnificus quartus decimus FRIDERICVS,

Princeps quindenus IOHANNES mente serenus.

Post hunc PHILIPPVS Rheebertch, cognomine dictus.

Hinc confirmatus IOHANNES, non coronatus,

Praeuentus morte praetenditur inuidiose.

Octauus decimus HANEKOW natione Bohemus.

Postea IOHANNES regnat dux Apoliensis, Quem cruce signatus Prussiae sequitur

NICOLAUS.

Saxoniae post dux retinet moderamina magnus

De Buck SIGFRIDVS uicesimus atque secundus.

Post hunc HENNINGVS lumen uicesimus tertius

Quem de FREGINO sequitur Italusque marinus

Vicesimus quartus comitatur, at hunc BENEDICTVS

Qui fuit Morauus, uicesimus ordine quintus

Carib. MARTINVS de Colberg perdit opimus

Virtuti nexus serie uicesimus sextus.

In hac uersifica episcoporum Caminensium serie IV. exprimuntur, qui uel ad episcopatus dignitatem non perueniunt, uel si perueniunt, ab illustrissimis Pomeraniae ducibus, uti ueris et unicis episcopatus huius patronis, non admissi, sed suo iure dimissi sunt. Petrus enim ordinis praedicatorii (cuius professores merito omnes Petri successores et quidem primipilos se praedicare deberent) non fuit episcopus Caminensis, sed episcopi uicarius siue chori episcopus, contra C. chor-episcopi distinet. 67. quod licet in aliis Germaniae locis, ita nec in hoc episcopatu receptum fuit, cessante nimirum prohibitionis ratione, quia Germani sunt honestiores, quin uicariae istius operae uelo episcopalem honorem uelent. PETRVS ergo non fuit episcopus inter Caminenses decimus, uti uerius sonant et innuunt:

Praedicat hinc Petrus antistes in ordine denus.

Sed episcopi Caminensis noni IAROMARI principis Rugiae uicarius siue suffraganeus anno 1299. constitutus. Vnde non minima huius episcopatus dignitas elucescit, quod alias in Germania archiepiscopi Treuirensis et Colonienfis tantum suos chori episcopos habuerunt et adhuc habent. Anno 1386. alter 10-

HAN-

*series episcopo-
rum uariis
genis auctoribus.*

*Petrus antea
chori-episcopus*

1299.

1386.

HANNES WILCKEN electus quidem Ca-
minensis episcopus fuit, sed penes quos
eligendi, penes eosdem etiam remouen-
di potestas remansit licet uersy prodant,
cum inuidia aut infidiis ad episcopatum
non peruenisse, quod iis locis peregrinū
nec unquam probatum, sed praetensum
fuit.

*Hinc confirmatus IOHANNES non co-
ronatus*

*Praeuentus morte praetenditur inui-
dise.*

Tertius HANNEVS siue HINCO Bohe-
mus, Wenceslai imperatoris cancellari-
us, eandem fortunae fabulam cum do-
mino suo lussit et ab imperatore obtu-
sus ad episcopatum, non admissus fuit.
Interes BVGISLAVS VIII. dux Pome-
raniae etc. postulat episcopatum ad-
ministravit, quem optimum principem
et episcopum uerificator ille omisit,
cum tamen postulati ab electis episcopis
parum aut nihil differant, *Hinc* conem ab-
legando

*Odauus decimus Hancow natione Bo-
hemus.*

Sicut et TYDOVICVS comitem de Eber-
stem similiter postulatū anno 1479.
omisit; non tam quod episcopatus resigna-
uerit, quam quod postulatū fuerit, in-
quit Brocardum, quem nonnulli prae-
sentedatum, sed non legitime electum aut
inuestitum fuisse dicunt, cuius tamen
contrarium ex ipsa ecclesiae Caminensis
matricula constat. Absoluta et paulu-
lum explicata episcoporum Caminensium
serie uersifica, sequitur uno atque al-
tero excepto, legitimus episcoporum
euangelicorum ordo, Quia uero histo-
ricis commune est, ut communem im-
peratorum et pontificum seriem recen-
sendo, omnes dinumerent non solum,
qui electi fuerint, sed et designati, postu-
lati, remoti: ita et ego integram episco-
porum Caminensium seriem recensebo,
ad euitandam confusione, siue episco-
pi canonice electi, siue postulati, siue in-
trusi, siue remoti, siue chori-episcopi, siue
suffraganei fuerint, adiectis cuiusque
dignitate, electione, postulatione et aliis
consideratione dignis: incipiendo ab
Ottone Pomeranorum apostolo.

CAPVT XIV.

De sancto Ottone Pomeranorum apostolo.

DIUS OTHO Pomeranorum aposto-
lus et archi-episcopus, de quo su-
pra et in uita eius latius agitur.
Hoc loci tantum ea recensebimus,
quod Caspar BRVCHSIVS de Germanis
episcopis c. 10. in scriptis reliquit.
S. OTHO, inquit; *Bauarus, Bartholdi comi-
tis Andecensis ac du. Sophiae ducis filius*

Amberiana ualle filius, natus anno 1069.

HENRICI IV. cancellarius, HENRICI V. fa-
cellanus eligitur et confirmatur in octa-
uum antistitem Bambergensem, anno
1102. anno aetatis suae 33. consecratur a
Paschali II. P. M. Anagninae, in festo pen-
tecostes, ad quem legatus cum aliis Ger-
maniae archi-episcopis et episcopis mis-
sus erat ab imperatore Henrico IV. pro
impetranda Henrici V. coronatione.
Praefuit pie, prudenter et utilissime an-
nis 37. Appellatur propter singularem
modestiae ac humanitatis laudem co-
gnomento *humilis*. Conuertit ut uerus
episcopus fideliter concionando et do-
cendo ad Christi noticiam et professio-
nem Pomeranos anno domini 1124. In-
de hodie adhuc Pomeranorum aposto-
lus dici solet. Rediit ex Pomerania
Babenbergam, anno domini 1125. in uigi-
lia resurrectionis dominicae. Funda-
tor et instaurator multorum coenobio-
rum, fusciorque fidelissimus, ut episco-
patus Caminensis ab illustriissimis Pome-
raniae ducibus fundaretur. Obiit
anno aetatis suae 70. anno domini 1139.
3. nonas Iulii. Sepelitur in monte mona-
chorum, ante arcam maximam chori, ho-
norifice leuatus de tumba et in honori-
ficentius mausoleum depositus in di-
uorumque numerum relictus cum cle-
mentis pontificis maximi consensu an-
no 1189. Haec Bruchsius.

Centuriatores Magdeburgenses pau-
lo prolixius cent. 12. c. 10. descriperunt,
quinam S. Othonis parentes, quae fun-
ctiones, quae scripta, quae opera, quae
errores, quae pericula, quae calamitates,
quae miracula, quae uisiones, quae fami-
liares eius, quod curriculum. Quia ue-
ro potissima huius descriptionis pars ex
imprensa S. Othonis uita est desumpta,
nonnulla dispositionis capita omitemus,
nonnulla attingemus. Ad Paschale
legatos misit pro impetranda confirma-
tione, simulque literas, in quibus Petrum
eiusque successores Christi uicarios fa-
cit, totiusque christianae religionis fir-
mamentum, qui utriusque regiminis et
ecclesiastici et politici clauum papae tri-
buit. Post ipse met Romam uersus pro-
fectus, Anagninae pontificem offendit:
ad cuius genus prouolurus, baculum et
annulum, insignis inuestiturae ab impe-
ratore accepta, deponit, seipsum accu-
sans, quod in eam ecclesiam non per la-
nuam, sed posticum fuerit ingressus, si-
mulque ad poenam obeundam sese of-
ferat. Tandem etiam impetrat ab eo
confirmationem, in festo pentecostes,
nullo praestito iuramento, sicut ipse in
quadam epistola meminit, ad clerum
Bambergensem. Vid. *chron. Bamberg.*
Praeterea toto illo tempore, quo ex-
communicatus fuit imperator Henri-
cus

Distin. humilis.

*Pomeranorum
apostolus.*

*Episcopus
Caminensis
causa sine qua
nec.*

*Inter diuini
litteras.*

*Papae fidelis.
fama.*

cus V. suis canonicis, imperatori suen-
tibus, restituit et firmiter adhaesit Roma-
no antistiti *Vita eius lib. I. c. 12.* Monasteria

Monasteriorum atque oratoria 21. fundauit atque aedifi-
cavit, eorumque confirmationem impe-
travit a CALIXTO II. eaque ornamentis
splendissimis donauit. Vnde qui-
dam anno 1123. apud imperatorem eum
traduxerunt, quod nimis prodigus mo-
nasteria et pauperibus sua largiretur,
nec frequens imperii comitiis adesset.
CRANTZ. *Saxon. lib. 5. c. 44.* Eam Pome-
raniae partem, quae inter *Viadrum* et *Pa-
loniam* sita est, ad christianam religio-
nem, quam tamen rectius *pontificiam* di-
xeris, conuertit, una cum principe ipso-
rum WARTISLAW anno 1124. Vnde hodie
adhuc Pomeranorum apostolus dici so-
let, quamuis prorsus alia ratione, quam
apostoli, seminaria christianismi ibi
sparserit.

Huius contrarium testatur *autor vitae
Orthonis l. 1. et 2. c. 1. 2. segg.* quod Otho
totam Pomeraniam *Demum* usque ad
fidem christianam conuerterit et post
quadrennium reuersus fuerit, ut nouel-
lam fidei coloniam uisitaret.

Errores Orthonis undecim recensentur,
ut etiam ostendat ueracem doctrinae arti-
culi.

Certamen ipsi fuit cum nonnullis et-
iam suorum, qui effrenatum studium
cumulandorum monasteriorum in ipso
non immerito reprehenderunt, quod
hominum otiosorum tot agmina magis
oneri seculo essent, quam fructui, qui cum
nihil sese habere iactitent, nulla tamen
re destituantur. Illis inepte parabola
de homine vulnerato et exuto a la-
tronibus, de stabulo rursus obiecit: non
inutile plurima ad manum habere diuersoria
stabula, ut ille uocat, ad quae diuer-
sas, in necessitate constitutas. Haec autem
esse monasteria, quae nemo reprehendas,
nisi qui se cura egere nesciat. Qui uero
sese inter latrones inque exilio numerare
credat, hunc nequaquam hoc sibi uitio uertere.

Chron. Bamberg. Item pugnavit acriter
pro coelibatu monachorum. Nam quibus-
dam obicientibus, coelibatum hominum
procreationi contrarium esse, respondit:
uerum quidem esse, in initio saeculi, in ma-
gna hominum penuria necessarium fuisse
propagationem: iam uero supra numerum
arenarum multiplicato genere humano,
omnes, quicumque possent, continere debere,
diuinique verbum uocare, quod nulli fiat
commodius, quam in coenobio, quae si
abunde suppetant, reliqua omnia successe-
bus minime caritura. Huc accommodauit
dictum Ps. 144. Si oves monachorum
saeculorum abundantes in egressibus suis,
boves eorum crassae ipsorumque prouidente
solertia, non esset ruina macerae, neque
transitus inutilis in satum ac pratum eorum.

Miracula nonnulla per ipsum facta
sunt, quae tamen magna ex parte super-
stitionem redolent.

Multis nobilitate et uirtute praestantibus
uiris usus est familiariter, a quibus
et acceptum munera et ad quos ipse etiam
misit. Praecipui, quorum meminit histo-
ria, sunt BOLESLAVS Poloniae et BELA
Hungariae reges, WRATISLAVS dux Pome-
raniae, ADELBERTVS marchio Saxoniae,
MITZLAVS princeps. Ego dico natalis pera-
gitur quotannis in dioecesi Bambergensi
non quidem solenniter, in die conuer-
sionis S. Pauli. Nominatus est *humilis*,
quam tamen uere simulatam fidamque
dixeris, ut exemplo probant *Magdebur-
gensis dicta cent. 12. cap. 26.* Reliqua in
uita Ottonis inueniuntur.

CAPVT XV.

De ADELBERTO primo Pomeranorum
episcopo.

ADELBERTVS (quem *Albertum*
uocant) diui Ottonis comes ite-
neris, in conuersione Pomerano-
rum, fidelis *euangelizans* et coadiutor, ob
uatum diligenter operam, in episcopum
Pomeranensis siue Iulinensis ecclesiae
praesentatus et commendatus a diuo
OTHONE, receptus, inuestitus et confir-
matus a primo quondam Pomeraniae
duce Christiano, WARTISLAW I. martyre,
una cum diuo Othone praecentore,
luminari et apostolo Pomeranorum.

Occasio quod hunc primum episco-
patu Pomeranensis pontificem, diuus
Otto Bambergensis pontifex praesenta-
uit et commendauit, consistit partim in
praedicta conuersionis opera, partim in
linguae Sclauicae, s. Vandalicae cognitione,
quam primus ADELBERTVS, Pomeranen-
sis ecclesiae episcopus optime calluit;
partim in miraculo diui Adelberti epi-
scopi Pragensis, qui in Vngaria, Polo-
nia, Pomerania et Borussia christianam
religionem propagaturus ad *Fischhausen*
interfectus et *Gnesna* sepultus anno 99.
23. April. multis statim miraculis incla-
ruisse scribitur, uti tradit CHYTRAEVS *lib.
I. Saxon. p. 9.* Huius proto-martyris in
Polonia, Pomerania, Prussia ut sanctam
sanctissimus ordo memoriam conserua-
ret, non solum *Iulini* diuo Adelberti
templum consecrauit, sed etiam pri-
mum Pomeranensis ecclesiae episco-
pum Adelbertum uocari uoluit, uti pri-
mus archi-episcopus Magdeburgensis
nominis id obtinuit. CRANTZ *lib. 3. me-
trop. c. 28. et 30.* ubi addit: archi-episcopi
illius tempore Pomeranos nec dum credidisse,
anno scilicet 997. sed annis subsequen-
tibus

Ann. 99.
*Quae miracula
ediderit.*

Eius amici.

*Adelberti
moneta.*

*Linguae Sclau-
icae perit.*

Ann. 99.

*S. Adelberti
memoriae causa
seruata.*

*Eius doctrina
et error.*

*Apologia con-
tra detracta-
tores.*

*Coelibatum de-
propositor.*

Anno 1124.

bus 1124. In praedicto archi-episcopatu mo-
nacho primo fuit Adelbertus quem postquam
primo Pomeraniae duces, ad Christi fidem a
se conuersi, episcopus Otto Bambergensis
comes in Andechs in Franconiam reuertens
constituit. CHYTR. lib. I. Sax. auctor uitae
Orthon lib. 2. c. 29. Magdeburg. cent. 12. cap.

Matth. de Mo-
 chis.

Erroneum ergo quod Matth. de Me-
chnovia lib. 2. chron. c. 1. scripserit reliquit,
primum episcopum Caminensem IVLIVM
fuisse, quod antiquum est oppidum et

lib. 2. hist. eccles. Pom. c. 2. communicer
tradunt, a RATIBORO primo fratre Wart-
lai, monasterium Stolpe aedificatum,
quod forsitan incepit et filii Wartlai
continuarunt et perfecerunt, ut hoc
expresse Nicol. a KLEMTZ. lib. 1. Annali-
nuit, quod Bugslauri fundationem a Ra-
tiboro laetam confirmarit et adhuc ple-
nitus dotarit anno 1173. Huic Stolpe
monasterio Barnimus I. Molendinum
in fluuio Rhesa aedificatum prope Gry-
pbergam donauit, anno 1176. Huius
monasterii Stolpe meminerunt Centu-
riatores Magdeb. c. 12. c. 2. Monachi ordinis
Benedictini introducti consilio episco-
pi et reditus copiose assignati sunt decima-
rit in terra Grozwin et ab episcopo ob-
latas. Ita etiam legitur in documento
anno 1034. qualiter archidiaconus Stol-
penfis sit reuolutus ad ecclesiam Cami-
nensem: remouimus, confirmamus et
ratificamus, ex certa scientia decimas de to-
ta prouincia Grozwin, qui decimas Adel-
bertus I. Pomeranorum episcopus in funda-
tione Stolpenfis monasterii, cum singulis ec-
clesiis eiusdem prouinciae largitus est. Pri-
mus abbas Magdeburgi accersitus est
Rudigenus, uir religiosus et doctissimus,
sicut et abbas Grobenfis Sibrandus. His
ex monasteriis primum omnes Pomera-
niae episcopi electi fuerunt. Sed reli-
gio peperit diuitias et filia deuorauit ma-
terem uti VOLATERANVS de Benedictinis
scriptum reliquit: regna potius, quam coe-
nobia uir sanctus posteris reliquit, ignorans
nimirum, non se tam pauperibus hospitium,
aut Christi seruus ad diuinorum mysteriorum
subsidium, uti sperabatur, quam clericis ac
sacerdotibus etiam et luxuriam parum-
rum. Vnde FERRARIENSIS ICIUS mona-
stera uocat etia ad capiendam laicorum bo-
na. GROBE monasterium in bellis
multum damni perpeffum et a fluctibus
marinis deuastatum BVGISLAVS I.
anno 1188. Vznamiam in montem, S. Ma-
ria Cloßenberg dictum et post paucos an-
nos Pudzlam transfudit et melioribus re-
ditibus dotauit, ut scribunt annalistae
nostri, Nicol. a KLEMTZ. ENGELBERTVS alii-
que; sed hanc monasterii translationem
non tam antiquam esse, testantur
uersiculi lapidi inscripti:

Anno 1124.

fundatur.

Anno 1173.

1176.

Abbas primus
 Rudigenus.

Grobe mona-
 stium damna
 perpeffa.

translatio.

Pudzglawense
 monasterium.

Monasterium
 antiquissimum Po-
meraniae.

1151.

Hinc illustrissimi Pomeraniae
duces diuersa diuersorum urbium mo-
nasteria fundarunt, ut religio eo magis
conseruaretur et propagaretur, uiri do-
cti et religiosi in illis educarentur et in-
stituerentur, qui rursus alios educare et
instruere possent. Inter haec prima et
omnium antiquissima sunt Stolpe et Gro-
be, a RATIBORO Pomeraniae duce et PRU-
BISLAA coniuge, Poloniae ducis filia. Pri-
mus fundata et anno 1151. consecrata
a primo episcopo Pomeraniae diuo A-
delberto, secundum antiquos uersus:

M. C. uice quarto tunc Ratiborum pius
Otho

Grobe budo
 Pudzla.

Cum patre baptizatus, post Ratiborum Gro-
be fundatus:

Sacrae Adelbertus primus praefuit Ca-
minensis.

Monasterium
 sacrae antiqui-

Fuerunt enim antiquitus nihil aliud,
nisi scholae pietatis et doctrinae christi-
anae propagandae, non helluonum et
pigriorum uentrium harae, uti TRITHEM.
in chron. monast. Hirsang. fol. 26. et Fr.
conar. in cor. VIII. c. III. p. 364. graphice
monachorum diuitias et luxum taxat:

Grobe consecra-

Consecratio haec facta est in praesentia
POLESIAE ducis Poloniae, Ratibori ad-
finis et reliquorum Pomeraniae ducum,
tum praecipuorum ex nobilitate, qui
duces uti uicini et adfines sibi multa ami-
icitiae officia inuicem praestiterunt et
monachos principaliter admonuerunt,
ut Deo insequerent et iuuentutem bene
educarent atque instituerent. Vnde
Adelbertus episcopus monachos uocauit
cooperarios in uerbo domini. E praedictis
uersiculis constat, quod nec anno 1126.
nec in sequentibus, ut nonnulli statu-
unt, Engelb. Chytr. Cramer, sed antece-
denti eodem anno 1124. quo diuus Otto
Pomeranos ad religionem conuertit, si-
mul Adelbertum Pomeranensem episcopum
designarit, consentientibus Pome-
raniae ducibus.

D *Stolpe Vandalico idiomate*
STOLPAN quasi sedes domini dicitur:
illic Razemarus et Bugslaur iam olim
fundauerant abbatiam in memoriam pa-
tris suis WARTISLAI, qui ibidem et occi-
sus et sepultus est. HELWOLD. I. 2. chron.
c. 14. ut annalistae nostri, KANTZOW.
KLEMTZ. Val. ab ECKSTEDT et CRANER

M. C. L. uice constructa est ista capella
Cum GROBE cornobium a Ratiboro
olius duce structum
Vznam translatum, hinc peritus suis
ambulatum.
Huc accedentes Christus faciat inhi-
lantes.

Postea monachi Vznamenses, ordinis
Praemonstratensis, in monasterium Pu-
dzglawense commigrarunt, ubi in cubicu-
lo abbatris parieti adscripta uisuntur
haec uerba:

Hic est nobilissimus locus.

(P p)

Monasterium.

Stolpanfi mo-
 nasterii an-

tionem.

anno 1176.

Monachi antiquiores *Grobiami* finxerunt, annuatim duos sturionese lacu recenti monasterium, in littore maris situm, accessisse, quorum unum abbas solenniter cepit et alter insequenti anno alterum comitem secum adduxit; et hoc aliquot annorum spatio contigit, donec audior abbas utrumque caperet, nec imposterum ullus reuertetetur.

Sic uno quandoque, quandoque carebas utroque.

Hoc credat, quicumque uolet; fraudes eiusmodi pie impietatem sapiunt.

Diuis Otho nondum omnes Pomeranos ad fidem christianam conuerterat, sed *ADELBERTVS I. episcopus Berdenses, Grimmenses et Tribesenses* a *RATIBORO* primo duce Pomeraniae deuotus baptizauit anno 1147. et ita uiam uniuersae carnis ingressus est, anno 1158. 12. Nou.

CAPVT XVI.

De *CVRADO I. secundo Pomeranorum episcopo.*

Cvradus Colbatziensis et Oliniensis monasterium fundator.

CVNRADVS I. alter Caminensium episcopus, fedulus religionis propagator, *D. Adelbertus* successit et diuersas abbatias atque monasteria consecrauit, inter quae praecipuum locum obtinet *Colbatzium* et *Oliua* prope *Daniscum*, non quod haec hodierno tempore domini Pomeraniae sint obnoxia, sed quia ab illustrissimis Pomeraniae ducibus fundata, aedificata et dotata, ut ex ipsa monasterii fundatione et monumentis adhuc conspicuis patet, adeo ut *Iacob. Aug. THYANVS c. 61. hystor. testetur*, *Olinense* monasterium sepulchrum principum Pomeraniae nobile esse: Sic enim antiquissimi ueris sonant:

Olinense monasterium principum

Hic tenere tuum quondam POMERANAE ducatum,

Per quos sua uis ingum fidei tibi credere latum:

Iuris amatores, illustres atque benigni, CHRISTI cultores, laudis quoque stemmate digni.

Horum magnifica pietas fundauit Oliuanum

Dextraque munifica sipe iussa fecit operam

His sane ducibus et eorum progeniei Clara pignorum datus est locus hic requies

Hos et in hac fossa sepeliuit Oliua Es gaudens ossa tandem reddes reduina.

Christe redemptor, ab his omnem, rogo, pelle ratum,

Exutisque malis tu confer in acibere statum.

Filius hic, pater hic, auus hic, proauis jacet istis.

Anno 1158.

Docente nos SENECA (incipiunt ulterius monachi *Oliuenses*) *didicimus, larga beneficiorum impendia, continuas iugisque actiones exigere gratiarum. Quia uero clarissimi quondam Pomeraniae duces domum hanc in honorem sui et omnium conditoris de propriis suis facultatibus, exere-*

runt, atque ut in ea cultus diuinus perpetuus assequeretur uigorem, ipsam uix ducenti magnificentiā liberaliter dotauerunt, per hoc nimirum et altissimo complacere et sui memoriam in posteris relinquere cupientes. Ne igitur nos, qui eiusmodi sustentamus beneficia, uelut ingrati tantorum collatorum inueniamur, immemores factorum notitiam genio quodam obiecto, pistorae uidelicet et scripturae fratribus nostris dilectis, tam praesentibus, quam futuris dignum duximus intinere. Nouerit itaque uniuersi filii domus huius, quod illustris princeps dux Pomeranorum, *SVANSLAVS* senior, primus monasterii in *Oliua* fundator extitit, anno domini 1170. qui paucis superueniens annis in senectute bona moritur et in ipsi, quam fundauerat, *Oliua* sepelitur. *SAMBORVS* *Su-*

bislaus filius adhuc septem pagis praedictum monasterium dotauit, *Seerckwitz, Klerchin, Starow, Stenne, Granizow, Zussenneß, Gussrow*, una cum decimis et uehigali epcedibus et piscibus, *MESTROVINVS* eiusmodi dotationem pagis tribus adauxit *Primich, Serelow* et *Trusen*. His de dotationibus monumentum *Oliuense* ita: *Samborius* tanquam senior patri in ducatu successit, cum filio suo *SVBISLAO* iuniore, qui ambo monasterium *Olinense* possessionibus magnifice dotauerunt. Fallum ergo, quod in *chronico Polou* reperitur, anno 1178. hoc monasterium prius aedificatum aut fundatum a *SAMBORIO* Pomeraniae duce, ut asserit *Marth. de MUCHOVIA l. 3. c. 27.* Hoc *Oliuae* monaste-

rium multum damni in diuersis bellis perpeßum est, et sub *SVANTIPOLDO III.* terna imo quarta uice deuastatum est, anno 1224. et 1236. a *Prutenis* infidelibus Pomeraniam fidem inuadentibus, monachos adducenibus et crudeliter occidentibus. Deinde bis ab ordine *Teutonico* anno 1243. et 1252. omnia monasterii praedia praedia hostiliter exponente *CRAMER lib. 2. hyst. Pom. eccles. c. 13.* ita *UTCRANTZ* in *Vandal*. non immerito conqueratur, ordinem hunc potius regionem quam religionem spectasse.

Anno 1173. *WARTISLAUS II.* dux Pomeraniae pacificus, satius existimans, in conseruationem rei omnium sanctissimae doctrinae christianae opes collocare, quam horrendis militum praefidiis sustentandis perdere, libertate sua abbatiam *Colbatensem* fundauit, et tam liberaliter dotauit, ut singulis diebus 24. monachos

1179.

1179.

inferuina.

1179.

COLBATZ abbas 1179 fundator eius

Anno 1172.

Bernus prae-
cipue Vandalorum
apostolum.Lupinus elo-
gans et arguens.Bugislaus duci
Pomeraniae, literas
confirmatorias.1167.
Colloqui datus.

Wassila nilla.

Pfundigfennige

dios annuorum redditum e molis quon-
dam suppeditare posset, quod *Adelbertus*
in praesentia fundatoris *Wartislai* et *Bu-
gislai* ducum Pomeraniae, nec non *Ber-
nonis* episcopi Mechlburgensis conse-
cravit, quem *Bernonem* *HELMOLD. lib. 2.*
chron. c. 3. *CRANTZ. lib. 6. Vandal. c. 36.*
praecipuum Vandalorum apostolum vocat.
Vnde *Colbas* seu *Culpassa* Polonice signi-
ficat *farci-men*: sane *lucanicam* bene-
pinguem, qua monachorum ventres im-
pinguati sunt. Elegans et vetus scul-
ptura in hoc monasterio conspicitur,
ubi diabolus monachum in processione
euntem arripit et dixit: *redde rationem
solicitationis tuae*. Tali pictura abbas
procul dubio monachos alios pigros
libidinosos et refractarios ad meliorem
frugem reuocare voluit. Adscripti et-
iam sunt versus notabiles:

*Vir uideat quid tu iubeas, dum magnus
baberis.*

*Prospericiam, quem despicias, quem laedere
quaeris;*

*Das uarias fortuna nices, non ergo mi-
raris.*

Fundationem huius monasterii confir-
mant rhythmus vulgares:

*Annus millesimus, centenus, septuagenus
Ternus erat Christi quod Colbatz facta
fuisse.*

Litterae etiam confirmatoriae *BUGISLAI*
ducis Pomeraniae, quae ita habent: *no-
tum sit omnibus, quod locum, qui uocatur
Colbas, a dilecto cognato Wartislao, de
consilio et consensu nostro etc.* Testes sunt
hi: *Berno* episcopus et alii quam plures
anno 1173. Dotatio facta a *Casimiro*, duce
Pomeraniae, loco *Prilop*. a 1176. summo
Cunradi episcopi Pomeraniae enco-
mio collaudata, quod principes ad cul-
tum Dei propensiores se exhibentes, ritus
paganorum sacrilegos subuertere
non desinunt et nouas ecclesias institu-
ant, uocatis uiris doctis et religiosis.
Confirmata a fratre *Bugislauo* anno 1309.
Wladislaus dux Poloniae fratribus in
Colbas uillam *Wassila* dono dedit anno
1236. OTTO dux Pomeraniae concessio-
ne confirmauit anno 1309. Deinde *SVAN-
TISORVS* filius *Casimiri*, 4. pagos dona-
uit anno 1242. et 60. mansos in *Kolep*,
quae donatio confirmata ab OTTONE duce
Pomeraniae anno 1309. BARNIMO et
aliis Pomeraniae ducibus, qui Damb
oppidulum conferre non dubitarunt,
uti *Bugislaus*, *Otto*, *Barnimus* anno 1309.
et 1277. *Falkenberg* partim principes do-
narunt, partim abbates emerunt ab *Hen-
ningo* Platen, sicut et reliquos pagos 34.
eodem fere titulo possederunt. *Barni-
mus* dux Pomeraniae priuilegium con-
cessit, ne homines eorum siue Teuto-
nici, siue *Slau*, cogantur dare denarios,
quos uulgariter *Pfundigfennige* dicunt,

siue iuste siue iniuste fuerint inuadiati
anno 1254. Abbates ultra 40 fuerunt,
quorum primus *Richoldus* et ultimus
Bartholemaeus Schubbe fuit electus anno
1534. Post

reclit ad dominum, quod fuit ante suum.
Deinde anno 1178. nobilis *Lutius* Miro-
grauis ab OTTONE Pomeraniae apostolo
baptizatus, consensu ducum Pomeraniae,
Bugislai et *Casimiri* fratrum, abbatiam
et monasterium *Dargum*, non procul
a *Demino*, toties in historicis nomi-
nato, fundauit, quod *Conradus* Cami-
nensis episcopus consecrauit: nunc *Mega-
polensium* ducibus patet.

Eodem anno eorum ducum consensu
HENRICVS et *BARTHY*, dicti *Rasen*,
coenobium *Verechen* pro uirginibus fun-
darunt, quod *Conradus* episcopus simili-
liter consecrauit.

Anno 1180. in Pomerania, Polonia et
alibi mos barbarus inoleuerat, uiciter fa-
cientes non modo pabulum, sed et ui-
ctum omnem ab oppidanis et ecclesia-
sticis exigent, quo praetextu iumenta
abigerunt et alia perpetrarunt. Qua-
re conuenerunt octo episcopi, inter
quos *Conradus* episcopus Caminenfis,
et sub anathemate statuerunt, ne quis
agricolae pabulum, annonam, iumentum,
ui aut arte raperet, et bona episcopo-
rum aut sacerdotum inuaderet. *CRON-
ICVS lib. 6. rarum Polon. Matth. de MECHO-
VIA lib. 3. chron. c. 24.* CUNRADVM episco-
pum Caminensem uocat, quod in ma-
gno Poloniae conuentu adfuisse scribi-
tur, non ut suffraganeus, sed uicinus. Huius
episcopi tempore *fidem* episcopalis
Iulino CAMINVM est translata, propter
diuersa *Danorum* bella, sub rege
VValdemaro Pomeranis illata; Quae
cum renouari et continuari episcopus
una cum capitulo rescuerat, numero-
sum scilicet exercitus aduentum, ciui-
bus in consilio fuisse, ut urbem in-
cenderent et secum transfretarent.

Circa hoc et tempus *CASIMIRVS* dux
coenobia *BORV*, non procul a Neo-
brandenburgo, ordinis Praemonstra-
tensis et *IVENAC* fundauit, teste *CHY-
TRALO* lib. Saxon. in genealogia ducum
Pomeraniae, quae nunc a ducibus *Mega-
polensibus* possidentur.

Sicut et *sacellum* in colle *BROED*
prope *Pyritum* construxit *BERGH*.
Thom. BRODE: BYGENHAG. 1.3. chron.
c. 8. Nic. & KLENTZ lib. 1. annal. Pomeran.
Duas huius liberalitatis *Casimirianae*
rationes ponit 1) quia nullos haereditas
habuit, 2) quia cultum diuinum ad augere
uoluit.

Mortuus est *Conradus* anno 1185. Ca-
mini et in ecclesia cathedrali sepultus.

CAPVT XVII.

De SIGEFRIDO I. tertio Pomeranorum et primo Caminensi episcopo.

SIGEFRIDVS capituli praepositus, in locum Camrad electus et susceptus est, consensu BVGISLAI I. inter christianos duces Pomeraniae, tanquam unici patroni, ut Ioh. ENGELBERT. in *annalibus Pomeraniae* et CRAMER. lib. 2. testantur. Anno 1186. Iacobus BERINGER. laicus Bamberg. in castro Stettin honeste conuersatus, ecclesiam extra ca-

stellum Stettin, in honorem Dei et Iacobi aedificauit, et dotauit, quam fundationem SIGEFRIDVS episcopus confirmauit. D. CRAMER. lib. 2. *hyst. Pom. eccl'es. c. 5.* rationem et occasionem aedificationis allegat, quod Vandali nouos *Sauones* ad aedem D. Petri omnium antiquissimam ab OTTHONE Pomeranorum apostolo consecratam, admittere noluerint. Hic SIGEFRIDVS confirmationem translationis episcopalis a summo pontifice impetrauit anno 1188. et sub hoc Sigefrido fabrica cathedralis ecclesiae Caminensis absoluta et perfecta est anno 1188. nec amplius Pomeranenses, sed episcopi Caminenses dicti sunt.

1188.

Episcopi della Caminenses.

1194.

Ordo crucigerorum.

1199.

Monasterium Bergense.

1179.

O Caesestine nunc omnis clerus odit te, Sacerdos olim per hic et haec declinabat

• Nunc in uno genere tantum formatur.

Anno 1199. CASIMIRVS II. dux Pomeraniae in *Surgardia* ad *Inam* fundauit eremitarum monasterium, pro monachis Augustinianis, concessis liberaliter annuis redditibus, quod Sigefridus episcopus consecrauit. Nicol. 2. KLENTZ. lib. 2. *annal. Pom.* refert, sub hoc episco-

A po anno 1200. mirabilem historiam contigisse, ad *Vcarim* illuuium prope *Primislaniam*, a Pomeraniae ducibus aedificatam, quod nimirum homines utriusque sexus furioso quodam impetu semet ipsos inuaderent et uiolentas manus inferrent, sicut plerique tragico et funesto exitio occubuerunt. Hac re indignatione et miserabili calamitate affecti principes, Sigefridum episcopum ablegarunt, ut rem omnem diligenter explicaretur, qui cum daemonum praestigias et ueneficia comperisset, processiones, litanias, orationes et ieiunia instituit, quibus huic malo remedium adhibuerunt, ut tandem cessaret. Paulo post anno 1202. mortuus est atque Camini sepultus, in aede cathedrali, cum praefuisset per annos 20. et ultra.

Sigefridus hic noster sub ipso nouellae plantationis primordio fratribus in *Colbus* Cisterciensis ordinis litem et controuersiam mouit, super bonis in *Breda* sitis, qui cum longius litigassent, ad concordiae terminos redierunt anno 1189.

CAPVT XVIII.

De SIGEVINO quarto episcopo Caminensi.

SIGEVINVS seu *Sugerinus*, quem nonnulli *Sigismundum* uocant, uir optimus et religiosus, non solum ipse praedicationis officio creberrime functus est, more praedecessorum *Oribonus* et *Adelberti*; sed et clericorum uitia magis magisque irrepentia uehementer et publice conuulgit: statuendo in dioecesi, ne meretrices die paschatis ad sacram synaxin admitterentur, sed die Veneris tantum, ut inter honestas et turpes personas discrimen aliquod constitueretur. Hoc castitatis et honestatis discrimen usque ad episcopum *Vilhelmum* stricte obleratum fuit, quo temporis uirtutum habentiae laxiores factae et mulierculae indiscriminatim ad sacramentum admittae sunt. D. CRAMER. lib. 2. *hyst. Pom. eccl'es. c. 7.* refert, clericum quandam rusticos ad chorum conuocasse et cytharam hulsse, in festo pentecostes, cui tonitru cum fulmine brachium et simul 24. saltantes uno ictu abstulit.

Si, quoties peccat clericus, sua fulmina mittat

Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.

Sub hoc episcopo IAROMARVS Rugiae princeps religiosus, quod crebras conuersiones habuit, teste CRAM. I. 2. c. 5. *hyst. Pom. eccl'es.* alterum fundauit monasterium ELDENOW prope Grypliswaldum anno 1207. Cisterciensis ordinis, quod initio *Bagirlaw* et *Casimirus* Pomeraniae duces permittere noluerunt, quia

Anno 1200.
Historia mira.

1202.

Castitatis et honestatis discrimen.

Clerici impiorum pascuntur.

1207.

anno 1297.

quia fundus erat proprietarius, sed amo-
re et ardore religionis ducti non solum
permiserunt, sed et liberaliter dotaue-
runt. Vocatur et *Hylda*.

Tsch.

Bollburg mu-
neph.

Anno sequenti 1208. *SVGISLAVS* Po-
meranorum dux cum matre *Anastasia*
monasterium *Belburg* reparavit, quod
antea erectum erat a *Bugislaw* et *Casimiro*
primis anno 1163. inter horrendos ar-
morum strepitus et fratribus *Lugdunen-*
sibus addictis, qui redituum tenuitate
compulsi decesserant, anno 1170. Vnde
SIGEVINVS episcopus Caminensis pie
consultus, ne cultus divinus in praedi-
cto monasterio cessaret, ut fratres ex
horto *Mariae*, qui erant ordinis *Prae-*
monstratensis, accederent et processio-
nes quasdam adderent, ne denuo dese-
reretur.

Trepionianus
de iunct.

Princeps autor literis inuitatoriis
haec verba inseruit: *venite, Dei servi.*
venite, dabo vobis terram fluentem lacte et
melle. Eisdem fratribus *SIGVINVS* epi-
scopus decimas terrae *Trepionianae* attri-
buit. D. *Pomeranus* *F. SVGENHAGEN*
l. 3. Pom. m. s. c. g. in fin. Bialbuck lin-
gua Vandalica sonat alium Deum, quod
nominis inditur, cum quia christiani ni-
grum Deum ignorarent, tum quia *Prae-*
monstratenses albis vestibus indueren-
tur, a *NOTBERTO* Magd. archiepiscopo
13. institutum. *CRAM. l. l. hist. Pom. eccles.*
c. 26. et lib. 2. c. 3. Amoenitatem loci in-
ter dictum monasterium (hodie igne
coelestiacensum et devastatum, ut nil
nisi rudera superint) et oppidum *neo-*
Trepioniam, prae interiecto singulariter
commendat *Iac. August. THIVANVS* Gal-
lus lib. 21. hist. p. 361. edit. Parisiensis.

Praemonstra-
tensium regula

Praemonstratenses regulam habere
dicuntur: *si non caste, tamen caste*, quod
contra verbum divinum et institutum
prius. Nondum enim quatuor praedi-
catorum ordines erant *Dominicani*, *Fran-*
ciscani, *Augustiniani* et *Carmelitae*: post-
ea in numerum pene innumerum pede-
tentim excreverunt.

Templarii in
Pomerania se-
dem figunt.

Huius episcopi *SIGEVINI* tempore
templarii siue fratres militiae templi in
Pomeraniam venerunt et obtinuerunt
bona feudalia *Rorich*, *Paulin*, *Wildenbeub*
et alia, quibus fidelitatem et servitium il-
lustrissimis Pomeraniae duobus institu-
erunt. *CASIMIRVM* Hierusalem ad sacra
loca, pro illius temporis superstitione,
visenda euntem, confisparunt et domi-
nantes pro consiliariis se gesserunt,
anno 1217. quo pius etiam *Sigevinus* diem
obit, postquam ecclesiam Caminensem
per tria lustra feliciter gubernasset.

1217.

CYNRADVS II. electus est post *Si-*
gevinum, uir prudens et religio-
sus, sub quo *Crucigerorum* ordo
insausito fidere haec septentrionis loca
ingressus est. *ANASTASIA* etiam, regis
Poloniae filia, *Friderici* imperatoris ne-
pcis et *Bugislaw* I. inter christianos Po-
meraniae duces, uidua, quae admodum
senex *Wartulai* III. et *Barnimi* I. inter
christianos, nepotum suorum consensu,
in dotulio nouae *Trepion* sibi assignato,
monasterium virginum *Vestaliu* fun-
dauit, quod ipsa ingressa est et simul ui-
am uniuerdae carnis anno 1223. Consecra-
uerat illud ipsum *CYNRADVS* II. an. sexro
sui episcopatus. Hodie, etiam si aedifi-
cia satis elegantia principem cum tota
aula facile et commode recipiant, habi-
tationi illustrissimae duciuae uiduae, do-
minae *Sophiae*, illustrissimi principis
Philippi II. relictiae inseruit, murato non-
nihil nomine, uocatur *Culinarium*, *der*
Kuchenhoff.

Trepion mu-
nistrat der
Kuchenhoff.

1223.

Suanipolechnus III. *Subilai* filius dux
citerioris Pomeraniae anno 1227. 22. Ian.
monasterium praedicatorum in hono-
rem *S. Nicolai* extruxit et fundauit, quod
eo tempore extra *Gedani* muros situm
et postea *Dominicanis* oblatum fuit, qui
adhuc possident et uocant monasterium
nigrum *M. Casp. schvitz lib. 1. chron.*
Pruss. p. 21. et Matth. de mechuov. lib. 3.
chron. c. 32. Huius episcopi tempore
anno 1231. abbatia in nouo campo *Bar-*
*den*si fundata est, quae trium hugarum
spatio ab urbe *Sunda* distat, per *Witzlau*
et *Bernatum* *Rugiae* principes, pro mo-
nachis ordinis *Benedictini*, quae paulo
post anno 1309. in alium locum transla-
ta est, ubi nunc oppidum *Frantzburg*, ab
illustrissimo et celissimo principe do-
mino *Francisco*, Pomeraniae duce, deno-
minatum. Abbates isti breui temporis
spatio tam diuites facti sunt, ut ab episco-
po *Rigensi* quinque pagos coemerent,
quos *Witzlau* fundator cum rege *Dani-*
zin *Liuniam* profectus, ad domandos
et conuertendos *Esseles*, episcopo et ca-
pitulo *Rigensi* donauerat. Vid. *CHVTR.*
l. 1. Saxon. M. Andr. ANGEL lib. 3. chron.
Brand. ubi testatur, senatum *WITTS-*
CHIVENSEM ab hoc monasterio *Compensi* in
Pomerania emisse sylvam *Wittstochien-*
sem terra *Mogapolensi* a coniu. *Vand. et*
Saxon. Alb. Crantzii.

Monasterium
S. Nicolai J. mi-
gram.

1227.

Tep.
Abbatia Cam-
pensis.1309.
Frantzburg.

Eodem anno *Suanipolechnus* dux Pome-
raniae, veri zelator, magnus dei vene-
rator, ut in monumentis *Oliuae* uocatur,
abbatiam *Bucouienensem* fundauit et Ger-
manos ordinis *Benedictini* monachos a
Suspa ad *Panum* uocauit, quos cum Van-
dali odio plus quam nouerari perse-
querentur et ferre non possent, monaste-
rium destruxerunt et monachos *Teu-*
tones turpiter eiecerunt.

Abbatia Buc-
couienensis.

CAPVT XIX.

De *CYNRADO* II. quinto episcopo
Caminensi.

Anno 1276.

recondita.

Conradum co-
adunor.

1276.

Gryphwald
dixit intra.nomen Vio-
chenfis.Fincken-
Angen.Gryphwald
dixit antiqui.iuxta nonan-
lis.

Grypheni.

Primum ille
fuit.1276.
Præterea
demonstrat
magister Ma-
gister.

Suavispolus osor iniquorum, uehe-
mens corosor eorum, hoc Vandalorum
facinus aegro tulit animo, auctores se-
ditionis capitali poena affecit, reliquos
arbitrarie puniuit, monasterium denuo
meliori forma edificauit et electos mo-
nachos Saxones, inuitis Vandalis ple-
ne restituit.

Denique *CYNRADVS* fenestutis tædio
affectus, coadiutorem sibi elegit, adhibi-
to capitulo consensu, *Conradum* Gulzo-
uizæ comitem, ex cuius collimitio, *Demi-
ni* oppido, pius *Conradus* oriundus erat,
neque multo post anno c10 cc xxxiii. fa-
tis cessit, dum XVI. annis sedi episcopali
præfuerat. Hoc temporis abbas *Elden-
nouiensis* intra 26. annos tantum pecu-
niæ acquisit, ut uicinum *Gryphwaldiæ*
oppidum ædificare inciperet et in
signum recognitionis a qualibet domo
nummum *Vimchiesem*, uti cum tempo-
ris numismata ualde exilia uocitabantur,
uulgo *Fincken-Augen Pfennige*, exposce-
ret, secundum communem annalista-
rum nostrorum opinionem. *Matth.*
uero *CONRADVS* in *Europæ descriptione* IIX.
refert, *Gryphwaldum* uicetum per con-
iecturam dictum esse *Ptolomæo*. Cui
fidem habemus, multo est antiquius,
cui commune nostratum prouerbum
accedit:

Gryphwalde *Vetus ualde*
Quis fundator? *Ignoratur.*

Dubio tamen caret, cum familia du-
cum *Pomeraniæ* antiquissima *Grypho-
num* nomen sibi uindicari, ab iisdem
prima habuisse exordia : quod et alia
oppida *Gryphenberga*, *Gryphenbagen* sa-
tis demonstrant et uel solo nomine tes-
tantur. Abbas fortæ ornatus reddi-
dit, cura Saxonum et obtulit illustrissi-
mo *Pomeraniæ* duci *Barnimo*, pleno et
absoluto iure, de quibus in *poligraphia*
Pomeranica etc.

CAPVT XX.

De *CONRADO III. sexto episcopo*
Caminensi.

CONRADVS III. comes *Gültzkowiae*
episcopus *Caminensis* VI. coadiu-
tor ante designatus, nunc pleno
iure episcopatum administrauit, primus
inter illustres personas. Sub hoc epi-
scopo *Miroslaua* et *Hyngarda*, Dei mi-
seratione duces *Slauiae*, uti uocantur
in priuilegio anno 1236. uillam *Præ-
termyn*, et capellam *S. Iohanni* prope an-
tiquam ciuitatem *Colberg* dederunt mo-
nasterio *Maguburgi* prope *Dantzic*, quam
concessionem tam *Barnimus I.* dux *Po-
meraniæ*, quam *Hermannus* episcopus

Caminensis postea confirmarunt. Hic
cum per duo lustra ecclesiam rexisset,
tædio sue gubernationis, siue aduersæ
ualetudinis, siue insurgenti doctorum
episcoporum segete uberiori, resignauit
et *Vilhelmu* S. S. theol. doctorem,
præpositum ecclesiæ cathedralis præ-
sentauit, qui postea in episcopum ele-
ctus est. Sub hoc episcopo *Barnimus I.*
cognomento bonus, dux *Pomeraniæ*
(qui 4. episcopos ætate partim supera-
uit, partim attingit, uti 2. *Conradus*, *Vil-
helmu* et *Hermannus*) fundauit mona-
sterium pro uirginibus *Vestibis*, in sub-
urbio ante uetus *Stetum*, in quo prima
istius coniux *Marienna*, regis *Bohemiae*
filia, sepulturae honorifice tradita est, an-
no insequenti post fundacionem,
c10 cc xlv. Insuper adhuc, non quidem
uestatibus electis, sed utriusque pauper-
ibus desertis et miserabilibus personis.
Denique e tempestuosis huius
mundi pelago ad postum salutis enara-
uit *CYNRADVS III.* anno c10 cc xcix. quo
Wartislaus III. dux *Pomeraniæ* funda-
uit monasterium pro *Vestibis* *Marien-
stieß* dictum et adhuc conseruatur. Pri-
ma abbatissa fuit *Barbara Wartislai III.*
filia.

CAPVT XXI.

De *VILHELMO chori-episcopo*
Caminensi.

WILHELMVS nonnisi quin-
quenni spatio dioecesis gu-
bernauit, quia fortæ errores
et uitia pederentim in ecclesiâ irrepe-
re uidit et inuidit, resignauit episcopa-
tui et præsentauit *Hermannum*, comi-
tem de *Gleichen*, capituli præpositum.
Ad hoc usque tempus, inquit *Nicol. a*
KLEMTZ lib. 2. annal. Pom. p. 295. pacifici,
placidi et docti fuerunt episcopi, qui suæ
prædicationis officio utentes, secularibus
negotiiis parum aut nihil se immiscuerunt.
Sed hodie uenenum insusum est ecclesiæ
Caminensi, ut in simili de Romana loqui-
tur VASQVI lib. 1. cent. c. 6. no. 2. Albert.
de ROSAT in comment. ad Const. digest. 1. 9.
quia episcopi satis diuati atque dotati, non
tam religionem, quam regiemem, non tam
libellos, quam bella, non tam coelestem
haederam, quam foedera attenderunt et
procurarunt, non sine magno pientissi-
morum patronorum damno et incom-
modo. Accesserunt enim noui sectarii
et ordines Dominicani, Franciscani,
Carmelitæ, Mendicantes et ejusdem sa-
rinæ homines, qui cum pasium in pagis
et urbibus mendicarent atque prædi-
carent, pudebat et tædebat episcopos
suo fungi officio et placebat huiusmodi
deli-

Anno 1276.

Monasterium
antea sedem.

1241.

Conradus III.
mariti monaste-
rium Marien-
stieß.Episcoporum
degeneratio.

Pomeraniae
panethria,

Pomeraniae *Panethria* inter marchiones Brandenburgenses *Conradus*, a crucigeris conceitatus, attentavit et attulit, sed fortis ducum Pomeraniae manu repulsi, nihil aliud effecit, quam ut vicina ecclesiae Caminensis bona depopularetur, *Colbathum* et alia bona iniusta occuparet. *Barnimus I.* dux Pomeraniae religionis ergo religiosos cosusque defendit, ut arcem *Dresnam* inuaderet et caperet, teste *Mart. Cromero lib. 8. rerum Polen.* Sed de his in vita ducum *Pom.*

Idem, mo-
nast. funda-
tum,

Idem *Barnimus* fundavit monasterium *Iaseniz*, in honorem coniugis *Margaritae*, quod ut ab initio saepe mutatum *Vermundus Totinum, Gobelabagen* et hoc loci *Iasenium* versus: ita nunc prorsus immutatum. Cum aliquando propter dissolutos monachorum mores et uitam inordinatam monasterium ruinam minaretur, *Bugislaus X.* Pomeraniae monarcha alios monachos e *Muldenbeck* in comitatu *Schaumburg.* euocauit, qui restituerunt et conseruauerunt. *Nic. a Klementz 1.2. ann. Pom. p. 304.* fac-

restitutionem.

faciem primarii eiusdem monachi responsum refert: monasterium in merica f. solitudine situm uenandi potestatem habebat, quam adempturus *Bugislaus*, promissit lictam filiginis et 200. oves, quia uenatio religiosus non deceret et parum prodesset. Quae fuit monasterii praepositus, utrum annuatim tantum persolvere uelit? Quod cum recusaret *Bugislaus*, ergo, inquit monachus, ueniam etc. secundum nostras literas, suo idio mate: *Ey so iage wy up nse Brieslecken;* subridens *Bugislaus*, uenationem ut ante promissit. Deinde *Ieromus* Rugiae princeps, in augusta *Sundeni* duo monasteria erexit, alterum pro *Dominicanis*, alterum pro *Franciscanis*, quae nunc studiosae iuuentuti inserviunt.

Primum mo-
nachi respon-
sum.

Nonnulli a filia *VVirtslao* extracta esse referunt, alii a *VVirtslao III.* duce Pomeraniae, qui *Rugiamundum* adeptus erat. Stetini et pro *Franciscanis* monasterium est erectum, quod adhuc in usu evangelico constitit: inscriptio ibidem eiusmodi habetur: anno millesimo ducentesimo septimo incepit ordo fratrum minorum in *Aflicio*: anno millesimo ducentesimo quadragesimo fratres minores intrauerunt ciuitatem Stetini. *CRAM. lib. 2. hist. Pom. eccles. e. 10. sanguisugae uocat.* Hoc onus ecclesiae Bardenes supportare uoluerunt, sed *Laromaro* Rugiae principi obtrudenti responderunt, se alias publicis oneribus grauatos, nouum mendicantium monachorum grauamen ferre non posse, quia scirent, eiusmodi uellos inuasiores rerum publicarum emulsores esse, ut nec Deo, quae Dei, nec duci

Monasterium
Franciscanorum
dedicatum,

Bardensium
princeps ininde
nullo posthuc
monasterio
origende,

quae duci essent, optimis iure reddere possent. Hoc responsum Rugiae principes iniquius ferendo, Bardenes denuo sollicitauerunt, ut nouum hominum genus reciperent: quod cum omnino reisperent, e praedictis rerum molientiundum causis, ad status prouocauerunt, qui deliberato consilio et circumstantiis bene consideratis fuisset, ut potius grauiamen internum auferrent, quam externum et quidem monasterium admitterent. Hinc Bardenes singulariter certa pecuniae summa priuilegati, ne nulum unquam monasterium ibidem extrueretur. *CRAM. 1.2. hist. Pom. eccles. p. 276. seqq.* *VVilhelmus* singulari religionis zelo monasterii *Colbatheni* decimatus in *Brumick* donauit anno 1251. Mortuus est *VVilhelmus* anno 1249. Camini sepultus.

1251.

CAPVT XXII.

De HERMANNO comite in Gleichen et Ebersteinis comitis.

HERMANNVS comes de Gleichen *Ebersteinis* electus est in episcopum, an. 1250, qui antea canonicus fuit et primo comes *Ebersteinis*, forcius suos, in Pomeraniam introduxit, patri ab *Alberto* duce Brunswic. capto et interfecto, ut ex *CRANTZ. 1.8. Saxon. c. 2.* latius patet. Filii partim eparchiam *Negardensem* haereditarie, partim canonicatus maiores in ecclesia cathedrali liberaliter assignauit. Vxor enim *Dieterici*, ad *Hermannum* comitem de Gleichen fratrem, ante duo lustra episcopum Caminensem, a collegio creatum, confugerat, Brunswicensis tyrannidem exaggerat et episcopi opem implorauerat, quam fideliter impetrauit. *Nic. LIVING. part. 7. comment. p. 27.* HERMANNVS episcopus quo maior, eo magis magisque cristas erexit, bellis ciuilibus se immiscuit et *Swantipolco* duci Pomeraniae eousque restitit, ut terram ipsius longe lateque depopularetur et praedam satis optimam abigere uellet, quam praedictus dux militer, episcopi persequendo et occidendo, recuperauit episcopumque a bello ad facillum in ordinem redegit *CRAM. 1.2. hist. Pom. eccles. c. u. Marth. de MECHOW. lib. 3. chron. e. 54.* ait, episcopum Caminensem cum exercitu suo ad *Sercinat* in stationibus custodiendis dimissum, *Swantipolco* potentiae *Wartislai* resistere non ualens, cognito per exploratores, quae circa episcopum Caminensem in stationibus gererentur, irruit in stationes et episcopum cum suo exercitu deuictum dissipauit et fugauit, plurimos occidendo et nonnullos captiuando, acceptis multis spoliis, illacsus discessit:

Per-

anno 1274.

Perplacet ergo choram non aduiffe so-
rum.

1274.
Carthusia, Me-
riae paradisus.Monasterium
Pocpelinense.Prima diffidia
inter duces et
episcopum.

Idem episcopus monasterium pro uir-
ginibus fundauit et instituit *Culm*, quod
hodie aulicæ episcopi ecclesiæ inferuit.
Alefonius etiam II. dux Pomeraniæ circa
hoc tempus anno 1274. *Carthusiam*,
Mariæ paradisum et bina monasteria
pro Vestalibus *Sarsenitz* et *Suckow* funda-
uit, unum pro Dominicanis *Derfauiæ*
anno 1289. nouum *Doboram* a patruo
Samborio fundatum *Pocpelinum* trans-
tulit, quæ omnia adhuc in usu catho-
lico Matth. de *Meciuov. l. 3. chor. c. 27.*

Hic primus inter episcopos, qui cum
patronis Pomeraniæ ducibus dissidi-
um alero coepit. *Abhecto* bellum Po-
meranis indicente, debita seruitutis ob-
sequia detraxit, *Rudolphum* abbatem
monasterii *Stolpendis* et piscaturam in
Lubm et salinarias, quæ *Colbergæ* pos-
siderat, indicta causa priuauit et quam
plurimis aliis incommoditatibus grau-
um affecit, contra priuilegium, quod a
summo pontifice monasterium obti-
nuerat, ut inuiores omni honore pri-
uarentur. Haec est illa dilectio proxi-
mi. Quibus et aliis de causis com-
motus est *Bugislaus III.* dux Pomeraniæ,
ut episcopo senio laboranti et iustitiæ
limites transgredienti coadiutorem
subordinaret et adiungeret, sicut ex
tempo *Ieromarus III.* Rugiæ princeps
Caminensis episcopus coadiutor
designatus est. *Hermannus* inter
includos Pomeraniæ status omnium
primus, qui ecclesiæ per xxx. annos
gubernauerat, altiori super alio hoc sub-
ordinationis l. coadiutoriae negotium
suscepit, conquestus est et obsequia
clanculum potius inimicis, quam suis
diuis et propriis patronis obtulit atque
litauit; sed heros bellicosus *Bugislaus IV.*
dux Pomeraniæ palliatas eiusmodi
episcopi minas susque deque fecit.

Hic eodem anno *capellani B. Iohannus*
euangelistæ apud *Colberg.* abbati et
conuentui in *Mogulnam* ordinis Bene-
dictinorum contulit et confirmauit,
pontificatus sui anno 28. *Ernestus* comes
de *Gleichen* fratrem *Hermannum*
paulo post uisitauit et domum reuer-
surus *Siolepe*, ad Panim fluuium, subita-
nea morte præmiis non amissus est,
cuius obitum et infortunium adeo episcopus
deplorauit, ut ipse breui temporis
spatio naturæ debitum persolueret,
postquam sedis episcopali per 38. annos
præfuisset, *Canoni* sepultus anno 1287.

Cura episcopi
mori.et sepultura
1287.

CAPVT XXIII.

De *IAROMARO octauo episcopo Cam-*
minensi.

IAROMARVS III. Rugiæ princeps
Iaromari II. filius, primo coadiutor
per septennium, deinde episcopus
Caminensis postulat est, licet religio-
nis uotum minime nouerit, sed *chori-*
episcopum Petrum ordinis prædicatorii
substituit, qui sacra administraret, ipse
uero tantum mundana episcopatus ne-
gotia tractaret, uti mala temporis eus-
dem consuetudine introductum fuerat
in aliis dioecesibus. Sub hoc episcopo
Bugislaus IV. una cum fratribus *Barnimo*
II. et *Ottbone I.* coenobium pro uirginibus
Vestalibus extruxit *Iulini* et rediti-
bus amplis adauxit, quod *Petrus* cho-
rieppiscopus consecrauit. *IVTTA* *Bogis-*
lai filia hoc monasterium ingressa est,
quam *Henricus* episcopus Caminensis
inuestiuit et *abbatissam* constituit anno
1299. Ex hoc monasterio deinde aliud
Grimini est ædificatum. *Iaromarus* non
eiusdem factus est religiosus, nec epis-
copi officio functus, tamen deuotus,
pius et doctus princeps fuit, ut ex eo
constat, quod *Nic. a KLENTZ. l. 2. ann.*
Pom. uerofimiliter refert: *Zuilaus* na-
ta ex illustri *Puthusorum* familia, *Iaroma-*
ri principis Rugiæ et episcopi Caminensis
cognata, *Isacomis Giltzkoniæ* comitis uxor,
singulares diaboli tentationes animaduertit,
adeo ut desperabunda de salute propria
dissideret. Quam cum *IAROMARVS* in-
uideret, non solum SS. theologiæ dictis con-
solatus est, sed et *Aesopi* fabulam non in-
concinnam recitauit, quod mater ciulan-
tem filium habens crebro dixerit, se hepo-
uenatum exposurum, nisi subiceret. Hoc
obaudiens lupus aliquantisper commora-
tus est et expectauit, quid mater factura
esset, sed insans perterritus, matris dile-
ctæ collum amplexus est et subiecit, adeo
ut mater lupum dimitteret et infantem re-
tineret: Ita, inquit *Iaromarus*, Deus inter-
dum permittit, ut diabolus tanquam leo
rugiens circumeat, quærendo, quem deu-
oret: si quis uero collum agni amplexeretur
et paternam Dei misericordiam uera fide inuocet,
liberatur ab eiusmodi tentatione diabolica.
His et aliis disceris, tam sacris, quam profanis, *Iaromarus* ami-
tam suam eausque reduxit, ut plenius cre-
deret.

Obiit *Iaromarus* episcopus anno
1299. postquam ecclesiæ undeuiginti
annos præfuerat. Erratigitur *MÜNSTER*
l. 3. cosmogr. qui scribit, anno 1399. mor-
tuum esse.

1299.

CAPVT XXIV.

De *PETRO Chori-episcopo.*

PETRVS SS. theologiæ doctor, mo-
nachus ordinis prædicatorum,
refertur quidem a *MÜNSTER. 3. cor-*
mogr.

anno 1311.

conatus Diminensis, archidiaconatus Vitz-A
namensis, archidiaconatus Stetinensis ac
archidiaconatus Stargardensis etc. Da-
tum in Camin anno MCCCIII. idibus Apri-
lis, pontificatus nostri anno 2.

1311.

Anno 1311. Henricus episcopus uicari-
am prepositi et canonici Colbergensis
confirmauit.

Panis fl. in
fluentem Ver-
denfem deri-
mat.

Post lustrum 1310 dux Pomeraniae
fluentem Panis in stagnum Verbenfem de-
curari curauit et monasterio permisit, ut
liberrime eo loci piscaretur: anno 1309.
Wartislaus IV. dux Pomeraniae arcem
Anclamiam sitam monachis ordinis Augu-
stini liberaliter concessit, ut monasterium
exinde fieri curarent, quod episco-
pus consecrauit. Eodem anno HEINRI-
CVS episcopus uendidit Gortfrido decano
Colbergensi 8. mansos in uilla Volke-
kew pro 12. marcis argenti.

Anclamiam
arcem Augusti-
niana con-
cessit.

Henricus epi-
scopus obiit.

1317.

Postquam ita Henricus a Wacholtz epi-
scopatum Camineusum per XVIII. annos
satis feliciter gubernauit, pie de-
functus est anno 1317. quo dedicationem
ecclesiae in Wusterhusen confirmauit.

CAPVT XXVI.

De CVNRADO decimo episcopo
Camineus.

Cunradus
episcopus obiit.

CUNRADVS IV. Henrico suc-
cessit et in episcopum unanimiter
electus est, uir christianus, doctus
et placidus, qui patronos debita honoris
et amoris paterni reuerentia implexus
est, patroni rursus episcopum simili ae-
quanimitatis aura profecti sunt, cum
pessimus diuinitatis custos sit metus:
quem enim quisque metuit, perisse cupit,
inquit CRANTZ lib. I. Vandal. c. 6. Anno
1320. primam uicariam, a Friderico ab
Eickstaedt uicedomino, postea episcopo,
fundatam, in Prißernow confirmauit,
quam Fridericus episcopus in Degow
contulit anno 1336. Hic CVNRADVS di-
ligenti providentia et prouida diligentia
episcopatum gubernauit et archi-epi-
scopo Gnesenensi, qui episcopam suo
primatui obnoxiam reddere uoluit, for-
titer se opposuit et processu desuper in-
stituto, sententiam, in curia Romana per
S. pontificem IOHANNEM latam, obtinuit,
ut episcopatus Camineus denuo exime-
retur, nec ullum primatem aut archi-
episcopum superiorem recognosceret,
anno MCCCXII. Hoc certe non exi-
gum ecclesiae beneficium: quia si pri-
matui et archiepiscopo externo subie-
cta fuisset, quid non ille interna episco-
patus uiscera extenterasset? Nonne epi-
scopos, prouinciales et suffraganeos ad
synodum et ordinationem conuocasset?
Nonne ius superioritatis per appellatio-

1320.
Primaria in Pri-
ßernow.

Episcopatus
Camineus
denuo eximi-
tur.

Compendio inde
reprehenditur.

nem sibi arrogasset? nonne alia rerum
gerendarum molimina tentasset?

anno 1324.

Haec et eiusmodi incommoda pius
episcopus CUNRADVS sedulo praecauit et
obtinuit, ut neminem, praeter apostoli-
cam sedem et patronos, superiorem re-
cognosceret, in quos hodierno tempore
uigore pacificationis, omnis episcopa-
tus superioritas merito translata est.

Anno insequenti CONRADVS IV. pie
decessit et episcopatu per quinquenni-
um laudabiliter praefuit. M. CASP. SCHVTZ
scribit, adhuc anno 1324. uixisse, quod
cum litera confirmationis conuenit, uti
CAROL. IV. 8. mansos in uilla Volckow a
uenerabili domino Henrico, Camine-
sis ecclesiae episcopo, praedecessore no-
stro comparatos, legitime confirmauit
anno 1324.

Conradus epi-
scopus obiit.

ANNO 1321. CONRADVS IV. abbati et
conuentui in Colbas uendidit oppidum
VVerben, 7000. marcis. At episcopi
successores litem mouerunt in curia Ro-
mana et laesione allegarunt, quae tan-
dem sopita est amicabile compositione
anno 1362. sub Iohanne episcopo Cami-
nensi.

1321.

Werben oppi-
dum uendi-
tum.

Hic CONRADVS IV. episcopus ab Otto-
ne, Wartslaw et Barnimo filio Othonis,
petiit humiliter, ut in una litera omnium
uillarum nomina ad capitulum spectan-
tia propriis uis uocabulis exprimeretur
nempe Bellin, Grabow, Grantzow,
Strissow, paruum et magnum Luitendör,
Passkow, Schonewald, Cölsin, Mansu cum
flago Grosse Laubenbogen, Coltermansbagen,
Calant, Serbow, Wustentin, Colbitz, Cas-
bitz, Peniplow, Büßentin, Renenow, Iersow,
Grißkow, Raddenow, Damitz anno 1321.

uillis ad ca-
pitulum spe-
ctantibus.

CAPVT XXVII.

De WILHELMO undecimo episcopo
Camineus.

WILHELMVS eius nominis se-
cundus, monachus ordinis prae-
dicatorum et S. S. theologiae do-
ctor, episcopus est factus, quem nonnulli
Arnoldum uocant ut in uersiculis di-
citur:

Wilhelms II.
s. S. doct.

Arnoldus frater ter denus praedicat acer.
Et sequitur M. CASP. SCHVTZ in chron.
praedict. Hic manufactus, pius et erudi-
tus episcopus fuit, rebus secularibus ab-
stinuit et ecclesiastica negotia deuoto
corde procurauit, praedicaui et docuit,
ut ipsum episcopi officium requireret,
tanta uitae morumque honestate prae-
dictus, ut uulgo religiosorum omnium spe-
culum appellaretur. Ab initio episco-
patus fundati usque ad hunc Wilhel-
mum secundum, intra ducentos annos
triginta monasteria in antiquis Pomerania

religiosorum
omnium spe-
culum.

XXX. mona-
steria in Pome-
rania extitisse

Anno 1320.

nise limitibus extructa fuerunt, quae A potissimum illustrissimi Pomeraniae ducis et Rugiae principes fundarunt atque dotarunt. Quod si successores tot annis totidem monasteria fundassent, hoc temporis tota Pomerania esset clericalis et monialis, adeo ut neque imperatori sacratissimo, neque sibi ipsi omnium proxima recte inferuire potuissent.

Hoc uero commune omnium concessionum prooemium, quod illustrissimi ecclesiae Dei inuigilare, incrementum domus domini ampliari, praedecessorum uestigiis insistere uelint.

1320.
Wilhelmus II.
obit.

Obiit WILHELMVS II. anno 1320. postquam ecclesiae Caminensi per septennium praefuisset, summo christianae pietatis promouendae et ampliandae studio. Ilac tempore, inquit CRANTZ l. 8. Van d. c. u. in ecclesia Caminensi erat contentio ut episcopatus palaeſta ſuſcipiantur. Vacuata erat

Iohannis.

morte episcopi cathedra: canonici elegerunt de suo numero Iohannem de Göttingen, uirum praefatum et illo in ecclesia loco dignum. Papa prouidit ecclesiae de quodam fratre, Iohanne ordinis praedicatorum, quod uel electionem praenouerit, uel quid in ea uiri deprehenderet, uel quod plenitudine suae potestatis, ut ſolent, uteretur: nomen extantibus principum Germaniae concordantiis, quae repagulum obiciunt. Hic frater, ueniens in ecclesiam, tam erat gratus, quam ſui, ut ſeruit, in uicem Iudaeorum. Quid enim nunc facerent? qui cum ſuis deſque ſuo corpore electis nix agunt pacifice, quid facerent de alieno? Sed papa, ubi intellexit, litem diremit: ut prouideret memorato fratri Iohanni de ecclesia Verdenſi, tam uacante. Patientiores illi uidebantur ad alienum pontificem, quam Caminenſes. Huc uſque CRANTZ, qui Caminenſibus aliquantum iniquior, pontifici adulator: nulla uero huius rei mentio nec in archiuis, neque in matricula deprehenditur.

CAPVT XXVIII.

De FRIDERICO duodecimo episcopo Caminenſi.

Fridericum ab
Eckſtedt.Eckſtedt
monasterium
in
Pom.

DEINDE FRIDERICVS, e nobilissima Eckſtedtſtorum familia oriundus, ad episcopalem dignitatem peruenit, qui de patronis Pomeraniae ducibus optime meritis, ſicut et aliter eiusdem familiae nobilis Pomeraniae Franciscus, qui insignia ducum Pomeraniae, maleuolis quorundam machinationibus ſepulchro iam iniecta, ſtante pede inſiliens, extraxit et forti animo demonſtrauit, ſuperſtites adhuc Pomeraniae duces insignia optimo iure ſibi uendicare, de quibus alias.

Hic episcopus erga patronos et do-

minos ſuos ita ſe geſſit, ut immortalē laudem apud poſteros huc uſque reporter, praefertim in bello contra LYDOVICVM Romanum, electorem Brandeburgensem nouiter designatum, LYDOVICI imperatoris fratrem, Bauariae ducem, de quo PEYGER lib. 5. chron. p. 167. LYDOVICVS Bauarus, imperator, marchiam reliquit fratri ſuo LYDOVICO ROMANO, qui bella Pomeranica in principatu Stetinensi renouauit, ſed inſeliciter; conſtitutus quinque limitibus inter Pomeraniam et marchiam, ea conditione, ut Pomerani ueteri loco et dignitate inter imperii principes ſeudum ab imperatore ſolo acciperent et ſuis terris libere imperarent: ſed ſi ſlips deſeciſſet, quod Deus ter optimus maximus eſſent. aueriat, baereditatem, terram marchionis Brandenburgenses adirent etc. Haec clauſula finalis multis poſtea cladibus occaſionem dedit.

Supra attigimus, quod Mirosława et Hyngarſis, duces Slauiae, ut eo temporis uocabantur, monaſterio Mogulnensi prope Dartzig, uillam Preteryn et capellam S. Iohannis baptiſae et euangelista, prope antiquam ciuitatem Colberg, donauerant, quam dotationem Barnimus I. dux Pomeraniae et Hermannus episcopus confirmauerunt, ſed hic FRIDERICVS ab abbate Bogisłao et toto conuentu Mogulnensi recuperauit, prout dimiſſio, donatio et reſignatio praedicti monaſterii teſtatur, facta anno 1333. in conſiſtorio Colbergensi, de circumscriptionis. Inter reliquos teſtes Thidemannus Bramſwick conſul fuit, hoc tempore decanus collegii Caminenſis, Barnimus III. dux Pomeraniae, prout ex inſcriptione patet ſuper molendino in Grobow: nos FRIDERICVS Dei gratia episcopus, Barnimus Dei gratia praepoſitus actotum capitulum ecclesiae Caminenſis. Et anno ſequenti permutauit caſtrum Gronow et bona ei adiacentia cum nobilibus ſtante et Theodorico dictis de Dillen, pro uillis Degero, Schaeltenbagen, Ploſſherbagen anno 1334. Eodem anno, proſtigatis a Pomeranis tam Ludouici marchionis, quam LYDOVICI imperatoris copiis, ut moris, induciae factae et marchio prius cum episcopo foedus iniiit, ut ex literis patet. Tempore exaratis anno 1334. Nos marchio Brandeb. etc. cum uenerabili in Chriſto patre domino, domino Friderico de Eckſtedt, Caminenſis ecclesiae episcopo, amico et ſecretario noſtro dilecto et cum ipſa ecclesia ſemper in promiſſis ligas et conſederaciones inuimus et praefentibus uicibus temporibus, quibus idem dominus Fridericus eidem episcopatu praefuerit, ſine ſuggeſtione cuiuſlibet dolus perpetuo duraturae. FRIDERICVS Dei gratia Caminenſis ecclesiae episcopus, uſſigis

(Q. 2) 2

Anno 1340.

Ergo ſe
perit erga po-
meranos.Bella ducis
Pom. cum Lau-
denſis Romano
march. Brand.Pactum ſan-
ctum.Donationes
Mirosława et
Hyngarſis
conſirmationes.

ter.

Gronow
caſtrum pro-
mutatum.

1334.

anno 1334.

prædecessorum inherendo, dudum cogita-
uit, reditus dignitatum, profonatum, of-
ficioque augmentare, præsertim cum os
bonis trivuantis non debeat allegari, ec-
clesiam parochialem in Dammitz custodi f,

1337.

Fridericus me-
diator inter
marchionem
Brand, et du-
cem Pom.

thesaurario contulit anno 1337. Postea
episcopus mediator extitit, inter mar-
chionem et Pomeraniæ ducem Barni-
nium, ut rem omnem componeret,
sicut et composuit, prædictis sub
conditionibus et aliis ut captivi * pre-
tio liberarentur, et loca iniuste oc-
cupata restituerentur. Hic contractus
in comitiis Francofurtensibus ad Moen.
anno 1338. ab imperatore Ludovico, sup-
presso maiestatis sigillo, confirmatus est.
Denique hic Caminensis episcopus FR-
IDRICVS ab Eichstedtsato functus et de-
functus est anno 1343. postquam regi-
men ecclesiæ ad duo iustra feliciter ges-
serat.

1334.

viii. 1343.

CAPVT XXIX.

De IOANNE decimo episcopo Ca-
minensi.

IOHANNES dux Saxoniae inferioris
Angariae et VVestphaliae, natus ex
Elisabetha VVartislai X. ducis Pome-
raniae filia et Erico duce Saxoniae, inter-
cessione et consensu patronorum, postu-
latus et electus est in episcopum, admo-
dum iuuenis 14. annorum, quamvis alias
perfectae aetatis homo triginta annorum
requiritur, secundum LANCELOT. lib.
1. inst. iur. can. tit. 7. Hoc temporis epi-
scopatus Caminensis ad agmen perue-
nisse videtur et plures illustrium hero-
um filios capitulares et canonicos ha-
buit, Ludovicum ducem Brunsvicensem
et Lunenburgensem, Barninum prin-
cipem de VVerla, VVitelaum comitem de
Eberstein et alios: Nihilominus episco-
pus coadiutorem eligere voluit fratrem
ERICUM iuniorem, ducem Saxoniae, sed
illustissimi duces et venerabile capitu-
lum contraxerunt. BARNINVS cogno-
mento MAGNUS, dux Pomeraniae, funda-
vit ecclesiam cathedrali, in gratiam D.
OTTOII, Pomeranorum apostoli, memo-
riam, anno 1346. quae nunc sulica est et
divino cultui fideliter inservit, sub il-
lustrissimo Pomeranice Phoenice Ribi-
lippo II. ducere religioso et optimo. Hic
episcopus non solum cathedrali
praedictam, sed etiam ecclesiam in Wi-
nterhagen, una cum filiola Stolpmunda, in
praesentia 12. episcoporum e Polonia
convocatorum, consecravit et confir-
mavit, sub pontifice INNOCENTIO VI.
anno 1356.

Ecclesia catho-
dralis
1346.

et Winterha-
gensis conse-
cratae.
1356.

Carthusa Se-
densis, nunc
residentia.

Mira et dira sub hoc episcopo con-
tingerunt, ut antiqui versus indicant, de
quibus latius D. CRAMER, lib. 2. eccl. hist.
Pom. c. 20.

Pestis regnavit, plebs quoque millia
stravit:

Contremuit tellus, populusque crema-
tur Hebraeus

Insolitus populus flagellas se seminudus
Vnde illustissimi Pomeraniae duces re-
ligiosis omnibus et singulari in dioecesi
et tota terra severe et sincere manda-
runt, ut preces suas devotissime effunde-
rent, quibus eiusmodi virulentum pes-
tilentiae malum auerteretur, quo uix
tertia hominum pars in vivis remansit.

Intestinum quasi bellum etiam ena-
tum est inter episcopum Iohannem et
praedictos Pomeraniae duces, ex ea cau-
sa, quod episcopus patrualem suam, Saxo-
niae ducem, inficiis Pomeraniae duci-
bus, coadiutorem eligere voluit: sed indu-
ciae brevi subsecutae sunt, pacificenti-
bus inuicem subditis, et omne negoti-
um compositum est per episcopum fra-
trem ERICUM, iuniorem, Saxoniae du-
cem, ita ut nullus in episcopum, coad-
iutorem aut canonicum eligeretur abs-
que scientia et consensu illusterrimo-
rum Pomeraniae ducum, tanquam pa-
tronorum, maxime interessentium. Hoc
dissidium recruduit inter BARNINUM et
episcopum IOHANNEM atque Neo-Star-
gardiam, ratione limitis: ita ut homi-
nes et bestiae pignorarentur, quod OTTO
comes de Eberstein rursus composuit
et accordavit anno 1368.

An. 1368. BARNINVS dux Stetinensis o-
ptimo iuxta ac piissimus princeps, quod
Caminensi episcopo, res sacras alienan-
ti, paulo acrius obstatet, nefarii sacrile-
gii apud Romanum pontificem infimu-
latus ac famosus libellis crudelissime la-
ceratus est.

Haec sunt gratitudinis et pietatis of-
ficia, quae ab episcopo profecisse de-
bent, et dedissent procul dubio magnam
magnorum malorum occasionem, nisi
Daniae regis WALDEMARII et Saxoniae du-
cis ERICI interuentu controversia gra-
uissima, licet ab exili origine orta, fuisset
composita.

Circa hoc tempus BARNINVS, cogno-
mento MAGNUS, inter alia praecleara
sta animum suum induxit, ut e Cami-
nensi episcopatu archi-episcopatum fieri
procuraret, et locupletius civitatibus
et arcibus nuperrime recuperatis dota-
ret; quia vero nimiam et indies accre-
scentem cupiditatem et habendi ardo-
rem satis superque animaduertit, ueritus
est, ne potentiores facti, immemo-
res beneficiorum, patronis obedientiam
detrectarent et patronos suos suppri-
merent, quare eiusmodi facto superse-
dit.

BARNINVS dux
Stetinensis
mediatore ar-
chiepiscopi
1356.

Hic

Anno 1358.
Monasterium
Marienbrom-
num.
1356.

Hic episcopus synodum conscripsit et monasterium *Mariabromum*, quod *Bugislaus V.* cum fratribus *Barnimo* et *Wartislaus* aedificauerunt et dotarunt in memoriam *Elisabethae* matris anno 1356. prope *Neo-Stetinum* ad flugnum *Sternitzke* dictum, canonice consecravit, neque coadiuorem seu chori-episcopum habuit, ut alii inter praedecessores, sed ipsemet tam spiritualia quam temporalia dexterrime administravit.

Carolus IV. imp.
nuptias solennit.
1356.

Nuptiis *CAROLI IV.* imperatoris, cum *ELISABETHA* Pomeranica, *Bugislaus V.* filia, Cracouiae celebratis, interfuit et dominum comitatus est, de quibus ita *Chron. Polon. l. 4. c. 20.* *Carolus IV.* nuptias Cracouiae magna sollemnitate celebravit, praesentibus *Vngariae, Daniae, Cyprigae regibus.* Sponsa *Elisabetha Bugislaus ducis Stolpensis* filia fuit. Refert et *Chron. Polon. TRVCCVS* p. 159.

Reuerius adhuc duo lustra in uivis consecit et ea, quae episcopi suae, diligenter perfecit, donec anno 1373. uitam cum morte commutaret, posteaquam ecclesiae Caminensi per xxx. annos laudabiliter praefuisset et profuisset, aetatis suae anno xlv. Camini honorifice sepultus.

CAPVT XXX.

De PHILIPPO decimo quarto episcopo Caminensi.

Philippus de
Rheberg ep.
Cam.
1381.

PHILIPPVS *Lumbach de Rheberg*, natione, ni salior, *Silesius*, primo uicedominus Caminensis, designatus est, denique in episcopum electus et ordinatus. Fratrem habuit *Hennungum de Rheberg* militem, in cuius et sui ipsius memoriam atque remissionem peccaminum, ut loquebantur, *uicariam* fundauit anno 1383. quam postea *MARTINVS* episcopus mensae suae incorporauit, ita alter alterius memoriam conseruauit et ad posteros transmisit. *D. CRAMER. lib. 2. hist. Pom. eccles. c. 22.* unicuique huius episcopi christianum opus recenset, quod in oppido *Reetz* ecclesiam parochialem, nouiter aedificatam et 12. episcopis consecratam, denuo confirmari, ad instantiam oppidanorum, anno, quo electus est. Hoc ueritati consonum, quia iam tot monasteria et ecclesiae cathedrales fundatae erant, ut terrae conuersae sufficerent: ideo noua pecuniarum aucupia et nouae indulgentiarum impostae, non dicam impostatae, inuentae fuerunt, ut singula altaria, siue *uicariae* ad altaria deputatae, consecrarentur, ordinarentur, confirmarentur, uti *PHILIPPVS* episcopus duas confirmauit anno 1380. et 1383. Hoc est praecipuum, quod de subse-

Vicaria fundata.
1381.

Ecclesia Reetzensis confirmata.
1383.

Vicariae confirmatae.
1380. et 1383.

quentibus episcopis usque ad reformationem religionis in annalibus et matriculis scriptum relinquitur, consecrata esse tot altaria et tot altarietas introductos, quot uicariae fuerint huc usque confirmatae et uicarii neglecti.

PHILIPPVS pius episcopalis equeidem satisfecit officio, sed, interuenientibus turbis, ingressus est communem mortalitatis uiam et obiit anno 1386. postquam ecclesiam satis christiane et philippice rexisset per xii. annos.

CAPVT XXXI.

De IOHANNES II. decimo quinto episcopo Caminensi.

Hoc Philippo pie defuncto, IOHANNES WILHELMVS alias WILLENIG, siue a summo pontifice, siue ab aliis oblati et prouisi, episcopatum Caminensem suscepit et administravit, ut ex inscriptione patet, qua se *DEI et apostolicae sedis gratia Caminensis ecclesiae prouisum uocauit ex sedis gratia augmentum eidem uicariae confirmauit* anno 1386. die circumscriptionis: et post biennium uicarius eiusdem idem fecit anno 1388. Nos, inquit, *BOIRO, uenerabilis in Christo patris ac dn. dn. IOHANNIS*, electi et prouisi, ecclesiae Caminensis in spiritualibus et temporalibus uicarius et administrator generalis etc. Anno insequenti *Philippus de Helpe* praepositus, Dei gratia ecclesiae Caminensis uicarius et administrator reuerendi in Christo patris ac domini, domini IOHANNIS electi et prouisi in spiritualibus et temporalibus eiusdem generalis &c. sub sigillo uicariatus anno 1389.

Quibus ex actibus constat, quod IOHANNES hic secundus non solum ad episcopatum Caminensem peruenerit, sed et uicarios suos in ecclesia cathedrali constituerit: ideo non excludendus a reliqua Caminensium episcoporum serie, sicut nec excluditur a *MANST. lib. 3. cormogr. SCHVLZIO* et *CHYTR. l. 1. Saxoni.* qui *Wilhelmum* uocat:

De obitu nihil certi constat: alij remotum ab episcopatu asserunt, alij ueneno sublatum ferunt, dum Romam proficisceretur, curatum, ut dioecesis banno subiiceretur, ut in uersiculis anterecitatis habetur:

Hinc confirmatus Iohannes, non coronatus
Praeuentus morte praeceditur inuicem.

(Q. 9.)

CAPVT

Anno 1389.

CAPVT XXXII.

De Iohanne III. sive Hinccone pseudo-episcopo.

IOHANNES, Hanneus, Hannekoto, aut Hincodictus, WENCESLAVI imperatoris cancellarius, natione Bohemus, praefentatus et a capitulo repudiatus fuit. Ratio huius repudii admodum praegnans, quia WENCESLAVS id tentavit, quod nec inuicissimus CAROLVS IV. neque praedecessores laudatissimi unquam in animos suos induxerunt, malo sui cancellarii consilio, quod ei pessimum fuit, inuestire et impedire, ut literae sonant, episcopum Caminensem, qui statim, ut inuestitus, ita decessit fuit. Hanneus enim ille sive Hinccone ignoravit, quod ecclesiae capitulum liberrimam eligendi episcopum libertatem habuerit, quod illustrissimi Pomeraniae duces soli huius episcopatus patroni extiterint, quod nec imperator nec papa nisi limitate et suspensive quid iuris in hunc episcopatum habuerint: ergo nec in alium transferre potuerunt, sed ipsi patroni iustissimo titulo episcopatum administrant, conferunt et defenderunt, sub sacrae imperatoriae maiestatis libertate. Wenceslaus forsan et doctrina Iohannis

Iohannes Hinccone ab imp. praefentatus repudiatus.

Hinccone pseudo-episcopus.

Hussi noviter suborta intellexit, ius inveniendi episcopos ad imperatores pertinere, quod suo iure nec iniuria sibi vendicant, sed episcopatus Caminensis semper exemptus, nec imperatori unquam obnoxius fuit: imo capitulum liberrimam eligendi episcopum potestatem habuit, quam Wenceslaus infringere voluit: cui non immerito tam patroni quam capitulum contradixerunt. Hinccone claudere pede, lumine luscus, quisquis fuerit, nunquam ad episcopatum Caminensem peruenit, sed quia denominatus fuit episcopus exauctoratus, solum recensetur. Sicut ante bina secula WENCESLAVS, quod sibi soli viveret, leges, iudicia et res imperii nihil curaret, sicque imperio prorsus inutilis deprehenderetur, ab electoribus imperii, cum consilio reliquorum procerum et statuum imperii, abrogatum esse constat. VOLATERAN. lib. 23. Bapt. EGNAT. et Iob. CYSRTIANVS in vitu imp. Thom. MICHAEL. de iur. d. thes. 13. BYKTORF. ad aur. bull. thes. u. Sententiam depositionis sive exauctorationis edidit Marguardus FREHER. in chron. German.

CAPVT XXXIII.

De Bugislo IX. decimo sexto episcopo Caminensi.

AVGISLAVS IX. AVGISLAVS V. ducis Pomeraniae, Casimiri regis Poloniae generi, Caroli IV. imperatoris socii filius, postulatus est episcopus, in hoc turbato ecclesiae Caminensis statu, primus et ducibus Pomeraniae regimen ecclesiae et postulationis et patronatus iure suscepit, atque per integrum sexennium laudabiliter gessit. Wenceslaus pro ingrata episcoporum suorum obtrusione gratam operam rependit et adiuvit exercitu non exiguo, ut custodia liberaretur, quae septimanis septem denis decensu fuisset.

Wenceslaus imp. excludat liberos.

Hic optimus princeps a capitulo sollicitatus, ut diversis dioeceseos bona diversis oppignorata relueret atque recuperaret, sub hac conditione, ut pecunia restitueretur. Quae conditio cum non fuisset adimpleta et Wartislaus, iter Hierosolymitanum confecturus, in Vngaria fatis cesserit, Bugislaus frater tutelae filiorum suscepit, sibi quoque conubio, episcopis licito, sororiam Procopii, marchionis Moraviae filiam coniunxit. Hoc matrimonium omni iure licitum, S. pontifex illicito banno persecutus est et alium episcopum obtrudit, quem capitulum recipere noluit, cum contra privilegia ab ipso pontifice confirmata tenderet. Bugislaus episcopatum resignavit, retentis tamen bonis, quae proprio aere luerat. De hoc ita noster hOLLSTERS l. 2. carminum suorum:

*Me non immerito suus Caminum
Potest inter episcopos referre,
Sed amos etenim per sex gerebam,
Ac tuebar oves meos paterne.
Deposuit onus id laboriosum.
Augere ut generis mei propaginem,
Leges conubii sacras subibam:
Successoribus autem meis inique:
At in iudicium dei vocabar.*

Matrimonium inter episcopos non adeo insolitum, ut hoc temporis. Paschalis, comes Brigantinus, episcopus Caminensis habuit uxorem dn. Eusebiam, comitissam de Rhetia alta, quae etiam in uetustis diplomatibus nominatim ponitur, et se subscriptis amissam Curiam. BRVSC. de episcop. Germ. c. 3. POLYD. VERGIL. lib. 5. de inuent. rer. c. 4. dicit: Hunc apostolicum contrahendi matrimonii ritum diu servatum. NICERN. lib. 12. hist. eccles. c. 34. et lib. 14. c. 55. Multi etiam ipso episcopali munere fungentes in episcopalius aedibus liberos multos et coniuges, quas sibi legitimo matrimonio antea coniunxissent, susceperunt: et EUSEB. lib. 3. c. 30. Paulus non detrectat salutare coniugem suam. Sed haec ad theologos remittantur.

Matrimonium episcoporum non insolitum.

CAP.

CAPVT XXXIV.

De IOHANNES decimo septimo episcopo Caminensi.

Postquam Bugislaus VIII. resignauerat, bini rursus episcopi praesentati sunt, alter IOHANNES dux Oppoliensis in Silesia, non Apulensis in regno Neapolitano, per Romanum pontificem; alter a capitulo Nicolai Bock, canonicus ibidem, legitime in episcopum electus est. In hac discordi electione uterque regnare et ecclesiam gubernare uoluit, licet acta reperiuntur in matricula, quam IOHANNES eius nominis tertius episcopus et dux Oppoliensis partim ipse confirmauit, partim per uicarios et administratores fieri procurauit. Anno 1394. IOHANNES Dei gratia episcopus Caminensis, dux Oppoliensis et administrator ecclesiae Posnaniensis uicariam confirmauit, approbauit, ratificauit, auctoritate sua ordinaria. Datum in Oppido nostro Cussalen, anno ut supra.

Precedenti anno Philippus de Helpe, praepositus, uice et auctoritate eiusdem domini electi Caminensis episcopi, ducis Oppoliensis, uicarias confirmauit. Anno 1396. IOHANNIS ducis Oppoliensis uicarius, Michael Bläde, confirmauit testamentum et uicariam Nicolai Woldari, rectoris scholarum in Camin. Eodem anno IOHANNIS episcopi et ducis Apulensis (rectus Oppoliensis) in remotis agentis, uicarius in spiritualibus generalis Oppolia ducatus sui metropolis, collegio canonicorum celebris. Castrum habet uetustate collapsum, principum olim sedem, trans Oderam fluium, qui urbem praeterfluit. Nicolaus HENELVS in Silesiograph. c. 4. p. 43. Equibus constat, quod IOHANNES III. episcopatum gerere et se ingerere non cessarit. Ideoque non omittitur a SCHWARTZIO, sed ab eodem affirmatur, quod postea anno 1402. episcopus Vratislauiensis fit factus et Caminensem dioecesim non magnopere curauit.

CAPVT XXXV.

De NICOLAO decimo octauo episcopo Caminensi.

NICOLAUS a BVCK, frater ordinis Teutonici, alias Schipperbiel dictus, e Culmensi factus est Caminensis episcopo et cum IOHANNES II. aliquod simul regnauit, quo siue abitur siue obitu simul maturante, episcopali demum dignitate usus uidetur in matricula. Eodem enim anno Nicolaus fundauit uicariam in domo capitulari, cuius onus est perpetuam candelam tenere, totam sa-

cramento in ecclesia Caminensi. Et confirmauit testamentum Bernhardi Berfer, omniaque in eo contenta approbavit auctoritate sua ordinaria. Huius uicarius in spiritualibus et temporalibus generalis fuit IOHANNES Wunckledt S. S. theologiae professor anno 1406. uicarius, sub sigillo. His episcopus domino WIGISLAO VIII. Pomeranorum duci litem et controuersiam mouit de nonnullis episcopatus bonis, ut pote Massow, Zarnhusen, Gultzow, Bublitz et aliis, quae occupauerat et retinuerat, donec impensum reuersionis pretium et proprio peculio factum restitueretur, quod episcopus detrecauit, uindicaturus bona ecclesiae absque refusione pretii, et eousque audaciae progressus est, ut optimi ducem, nescio quo iure aut iniuria, banno publico perlequeretur! Illustrissimus, solito eius temporis more, ab eiusmodi grauamine ad S. pontificem prouocauit, qui commissarius Iohannem de Obitz ordinauit et ablegauit, ut hoc litigium partibus utriusque auditis determinaret atque decideret. Quia uero neutra pars de suo iure cedere uoluit, re infecta commissarius domum reuersus est. Episcopus bannum continuauit, illustris dux belli aleam cogitauit, ad saltem episcopale disputandum, deaustauit oppidum Corlin et circumuicina loca. Arcem uero in continenti expugnare non potuit. His episcopus perterritus oues dereliquit et ut mercenarius ad ordinem Prussiae aufugeret, cui antea fidem dederat.

Profus at modice fortis cecidisse quidem.

Circa hoc tempus archi-presbyter Sundensium, Conradus Banow, conquestus est, oblationes nimis imminutas, excuso numismate minuto cupreo. Senatus praetendit communitatem sumtuosis foederationibus nimis grauari. Deterrimam esse, quod unusquisque offerre uellet, pastor urbe egressus coepit militari manu agere, cui furibundo clero, furibundum Sundensium uulgius contrauenit, occisis et combustis aliquot personis ecclesiasticis. CRANTZ lib. X. Vand. c. II. CRAM. lib. 2. bist. Pom. ecclef. c. 20. et annalistae nostri omnes.

Hic Conradus administrator Caminensis factus, a nobili Degenhardo Bugenbago occiditur et foci criminis etiam puniuntur.

CAPVT XXXVI.

De MAGNO decimo nono episcopo Caminensi.

Post huius episcopi discessum MAGNVS, dux Saxoniae inferioris,

Anno 1394.

1396.

Nicolai episcopi
muri
Bugislaus dux.

Quam re-
monstrat.

Post uero
episcopo de-
fuit.

Post uero
episcopo de-
fuit.

Magnus dux
Saxoniae infe-
rioris.

ris, *Erici* filius a capitulo communibus suffragiis electus est in episcopum, qui sub initio dissidium a praedecessore motum intermisit et dissimulauit, donec ad importunas aliorum suggestiones fauili-
 bus incendiis rursus excitauit et appella-
 tionis processum continuauit, ipsum controuersiae statum grauiter edocendo, ab auditore camerae *Iohanne de Obitz* sollicitatore, donec in curia Romana per sententiam definitum et decum-
 sum, ut *Bugislaus* dux occupata episco-
 patu bona absque refusione pretii restitu-
 eret. Quodcum iniquum uideretur, bona a maioribus liberrime data et ab episcopis sine causa in odium funda-
 torum oppignorata et a *Bugisla*o recem-
 pra atque liberata, absque refusione pretii restituere et denuo episcopatu in-
 corporare: haec tamen praepostera habendi cupiditas in curia Romana approbata fuit *quae marci, bursas exhaurit et arcae*, ut antiqui uersus sonant. *av-*
gislaus ergo, tanta rei iniquitate motus, aliud remedium arripuit et ad concilium
 proximae futurum appellauit. (unde mi-
 nus dubii, quod concilium sit supra pa-
 pam) Cum Constantiae fuerat indictum
 concilium, a *SIGISMUNDO* imperatore, episcopus Caminensis *MAGNVS* eo
 profectus est, ut litem, ratione bonorum
 episcopatum coeptam, ad finem usque
 perduceret, sicut optate fecit, relicta
 episcopatus administratione *CONRADO*
Bambergensi, pastore Sundensium seditio-
 so, ut supra dicitur remisit. Hic prioris
 sententiae confirmatorum a concilio
 facile obtinuit, quia nouus pontifex,
MARTINVS inter tot antipapas a *SIGISMUNDO*
 imperatore confirmatus, auditori ca-
 merae *Iohanni de Samariis* mandauit, ut
 acta inter episcopum *Bugislaum* mag-
 num referret, atque sententiam conciperet.
 Quod cum faceret, ut in prouer-
 bio dicitur, *mulas se mutuo sciunt*, co-
 audiutoris sui sententiam reformare uoluit.
 Antea in concilio causa erat commissa
Iacobi, episcopo Ploccensi, *Ruprecht*
 episcopo Bambergensi, *Matthaeo* episcopo
 Pistoriensi et *Iohanni*, episcopo Vironensi,
 qui quatuor episcopi non potuerunt decidere,
 quod unus auditor *de Tamaris* facis temerario ausu decide-
 bat, ut illustri princeps absque refusione
 bona recepta restitueret et damnum
 40000. flor. pateretur. Quia uero *Bugislaus*
 ante publicationem satis cessat,
 sententia in haereditatem lata est, uxorem
 uiduam, nomine *Sophiam*, et *Bugislaum*
 IX. filium: qui cum parere nollent,
 nouum fulmen intonuit et bannum intima-
 uit, quod in fauorem clericorum contra iura
 emanatum et declaratum fuit. Ergo tanto
 minus optimi principes curarunt, fusque
 deque tulerunt et

per tria lustra et ultra sustinuerunt absque
 lesione conscientiae boni et catholici: quia
 illegitima excommunicatio ab iniquo uel impio
 excommunicantis iudicio aurore profecta, curanda
 non est et in caput ipsius excommunicantis
 redundat. *Iob. 16. pr. nou. 123. c. 11. COVARRV in c. m. mater par. 1. §. 7. n. 5. de sent. excom. in 6. Hoc in concilio Magnus*
 una cum reliqua episcoporum caterua
 innocentem et christianum martyrem *Iohannem Huss*,
 nec non *Hieronymum de Praga* condemnauit ad ignem,
 quorum fauillae postea in toto imperio atque
 nostra etiam Pomerania magnum belli
 incendium excitauerunt, monasteria *Colbartz*
 et circumuicina loca hostiliter deualtarunt.
 Interim hic episcopus ad episcopatum *Hildensem*
 erectus et euectus est, ut hoc *CRANTZ* commemorat
lib. II. metrop. c. 28. Hildesemensis, inquit,
ecclesiae tum ad annum 21. peruenit episcopus
in signum et nobilitur Magnus, dux Saxoniae
inferioris pridem episcopus Caminensis,
de qua postulaui per capitulum Hildesemense
translatum esse ad eam ecclesiam magno
multorum applausu, qui de illo spem conceperant
optimi pontificis, 1024 lib. II. Sec. c. 11.

Iohannes episcopus Hildesensis iam laborum
 pertaesius cum aetate ingratifceret, comes ipse
 de *Hoya* natus, episcopatum suum in manus
 summi pontificis in fauorem Magni ducis
 Saxoniae iam dudum episcopi Caminensis,
 resignat.

Sub hoc episcopo magnus hominum peregrinantium
 confusus ad pagum *Kentz* in eparchia
Borlensis factus est, ut parochus ultra
 600. fl. annuatim lucraretur. Sic mundus uult
 decipi.

Rectius *Otto Lagerus* et, consul *Sedini*, collegium
 instituit pro pueris egenis et orphanis,
 ut in eo educarentur et instruerentur,
 quod adhuc in usu est et multis laudatissimis
 uiris dotatur, quorum catalogum grata
 memoria recenset *R. D. CRAM. lib. 2. hist. Poms. eccles. c. 24. et Paulus*
FRIOLBORNIUS l. 1. hist. Sietin. p. 71. Hoc
de episcopo ita BRVCIUS in tr. de episc. Germ. cap. 11. n. 40. Magnus dux Saxoniae
inferioris ex episcopo Caminensi, primum
Iohannis ignati episcopi factu coadiutor: eo
defuncto postea unanimi consensu capitularium
in Hildesheimensem eligitur praesulem.

CAPVT XXXVII.

De *GEFRIDO II. nigefimo* episcopo
 Caminensi.

Illustissimo principe atque domino domino
Magno ad episcopatum Hildesemensem uocato
 et translato, *GEFRIDVS BOCK*, Stolpa oriundus,
 eius

anno 1461.

Ioh. Huss et Hieronymus Pragenses damnati ad ignem.

Magnus fr. episcopus Hildesensis.

Iohannes et Paulus collegium pro pueris egenis et orphanis.

Geofridus II. Bock.

eius nominis secundus, in episcopum A

electus est. Ratio et occasio huius ele-

ctionis, quia praedictus Sigefridus Erici

ducis Pomerniae nati, regis Sueciae, Daniae

et Norwegiae adoptati et coronati, cancellarius fuit et eo tempore imo

antiquiori utilitissimus, ut cancellarii

ad episcopatus promouerentur, docente et deducente Herman. kirchm. l. 3. de

officio et dign. cancell. c. 3. et aliis. Hoc

more serenissimus rex et dux Pomera-

niae Ericus, e terra Hierosolymitana reuerfus, cancellarium suum SIGEFRI-

DVM non solum episcopatu Caminenfi

substituit et praefecit, sed et *Vissla-*

ensi, in Sueciae regno, teste *Saxone lib. II.*

Vno et quidem patrio, contentus Sigefridus, episcopatum Caminensem

regendum suscepit et suscepit admini-

stravit laudabiliter, consecrando et confir-

mando tot vicarias, quos episcopo-

rum nullus consecrauit et confirmauit

anno 1403. 1406. 1425. 1427. 1429. 1430. 1434. 1436. 1437. 1438. 1445. Et hic non sub-

sistens, alia magis laudabilia fecit, statu-

tum nimirum, ut canonici per electionem,

non uero ad adoptionem ad maiores praebendas ascenderent. Quia iurauimus,

inquit, nullum habere adoptionem, uolumus in nostra ecclesia Caminenfi perpetuis

temporibus sic per conscientiam nostram cum

successoribus nostris retinere et frui eiusmo-

di statuto anno 1429. Excommunicatio

Bugislai IX. et matris hucusque durauerat,

cuius formam describit Nic. a KLEMTZ l. 2. annal. ut illustrem Sophiam et filium

Bugislaum e publico suggestu excommunicarent, candelas ardentes prouicerent et bis-

se significarent, ita e coelo extorres prouici,

sonus campanarum utrobique audiebatur et

imago Christi crucifixi obuelata admini-

strabatur, quasi Christus omnem gratiam

obuelaret et denegaret: chorus interim can-

tabat: reuelabunt coeli iniquitatem ludor,

ad perpetuam condemnationem, quam cum

perpetuam condemnationem, quam cum

perpetuam condemnationem, quam cum

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

anno 1429.

in domino quondam suo trium regno-
rum gubernatorum.

Anno 1449. archidiaconum Star-
gardensem thesaurario incorporauit, si-
cut et archidiaconum *Anrualdensem*
et *Fridebergensem* et *Pyrizensem* mi-
nuit. It. archidiaconum *Laudis-*
bergensem et *Zellinensem* uice-decauati at-
tribuit. Hinc limites episcopatus Ca-
minensis olim longioris latioresque
fuisse constat.

CAPVT XXXVIII.

De HENNINGO uicesimo primo episcopo
Caminensi.

Henningus
IXEN
canonice ele-
ctus a capitulo.

HENNINGVS IVEN Stolpensis,
post obitum *Sigefridi II.* episco-
pus a capitulo canonice electus
et illustrissimis Pomeraniae ducibus, se-
cundum praedictum contractus *Sige-*
fridiani uigorem, praefectus est, qui
cum complaceret, receptus et inuestitus
fuit. Suffraganeum habuit *Albertum a*
Sidow, Gryphiflyua oriundum.

Capitulum
cum Alberti
no.

Hic episcopus contractum inuit anno
1449. cum illustri comite *Alberto de*
Eberslein super oblationibus capellae in
uilla *Szabow*, ubi Maria inuenta et gra-
tiosa fuit, ita ut episcopus unam, faceli-
ani alteram et ad structuram deputati
tertiarum prouentuum partem lucraren-
tur. Deinde diuersas diuerforum uicia-
rias confirmauit, utpote unam in colle-
giata ecclesia *S. Nicolai* Gryphiswalden-
sis, per *Erasmus Volzets* fundatam et
oblatam *Martino Carith*, postea episco-
po. Tres itidem uicarias, a consilibus
et camerariis oppidi Camin fundatas, in
capella *S. Georgii*, *Gertrudis* et *B. Mariae*

1454. Synodum.

approbavit, anno 1454. Synodum con-
scripsit et quosdam ecclesiae naueos ta-
xauit atque correxuit, qui instar hydrae
repullularunt. Ad aures, inquit, nostras
peruenit, quod non solum minores clerici et
simplicibus beneficiis beneficiati, sed, prob-
dolor, nonnulli clericorum praelati, super-
fluis commensationibus et illicitis confabula-
tionibus insudantes, seue medietatem noctis
impedunt et diuino officio nocturno uix et
raro comparentes. Et postquam domi
erauerint, synopando boras canonicas
transcurrunt, quasi nullam ad Deum habe-
re terminum rent intentionem. Terminariis etiam fe-
uere interdixit, ne ulterius in episcopa-
tu suo terminarent.

Terminariis
interdicti.

Hoc temporis illustrissimi Pome-
ra尼亚e duces de noua patriae academia suis
sumptibus erigenda pientissime cogita-
runt et ad summum pontificem propterea
scripserunt, qui se prius per episco-
pum Brandeburgensem informauit, ut
ex literis constat, siue bulla commissio-

Academia
Gryphiswal-
densis.

nis apostolicae, facta episcopo Brande-
burgensi, ad inquirendum de sufficiencia
redituum, pro erectione academiae *Gry-*
phiswaldensis, anno 1455. pridie Calend.
Augusti, in qua petitur ut dd. eiusmodi
priuilegiis exemptionibus praerogatiuis
et dignitatibus gaudeant, ad instar *Del-*
magistrorum et *scholarum studii oppidi*
Erfordensis; quodque infra 100. mil-
liaria, prope oppidum Grypswald, tale
studium, quod ad praesens uigeat, non
existant etc. Committimus, ut diligenter
se informes et uisus uidentis in senilibus
opportunitis consulas sedem apostolicam et
promidebitur cetera. Hac consulatione
praehabita, introductio academiae *Gry-*
phiswaldensis facta ab episcopo Cami-
nensi, in praesentia *Wartislai* et multo-
rum praetorum, anno 1456. ut tenor
priuilegii indicat: in nomine saluatoris
nostri domini IESV Christi amen.

Anno 1453.

1455.

Eius iura et
priuilegia.

Inauguratio.

Anno 1456. dominica die post festum
sanctorum *Galli* et *Lulli*, fuit solemnitus
introductum priuilegium nostrae almae
uniuersitatis et studii Gryphiswalden-
sis, per reucrendum in Christo patrem
et dominum, dn. nostrum HENNINGVM,
episcopum Caminensem et eius suffra-
ganeum dn. ALBERTVM, episcopum Sedi-
nensem, de isto oppido natuum, ac di-
uersos ecclesiae Caminensis praelatos,
praecipue dominos *de Zuina*, archidia-
conum *Vzenamensem*, *Fidericum Zai-*
bou praepositum in *Verchen*, *Matth. We-*
del, archidiaconum *Stolpensem*, *Herm-*
mannum Stupraecht, thesaurarium Cami-
nensem et *Almricum Buckow*, praeposi-
tum, cum toto clero Gryphiswaldensi, in
praesentia illustrissimi principis ac do-
mini, domini ducis *Wartislai*, principis
Stetinensis et *Pomeraniae*, *Slauorum* et
Calbubiorum. Domini principis *Ru-*
giae, comitisque de *Gürzkow*, qui priu-
ilegium nostrae almae uniuersitatis suis
litteris petitoriis a sanctissimo domino
Calixto impetrauit, ut e bulla ere-
ctionis et confirmationis constat.

Pomeraniae
duces titulos.

Bulla funda-
tionis.

CALESTVS, episcopus, seruus seruo-
rum Dei, ad perpetuam rei memori-
am. Inter caeteras felicitates, quas ho-
mo mortali habet et in hac laudabili uita ex
dono DEI nancisci potest, ea non in ultimis
computatur, quod per assiduum studium
adipisci possit scientiae margaritam, quae
bene beataque uiuendi uiam praebet, ac pe-
ritum ab imperio sua pretiositate longe
facili excellere et similem Deo reddi. Haec
praeterea illum ad mundi arcana cogno-
scenda dilucide introducit, suffragatur in-
doctus et in infimo loconatus eruebit in subli-
mes. Vnde sedes apostolica, rerum spiritu-
alium et etiam temporalium prouida mini-
stratrix, ac liberalitatis honestae circum-
specta distributrix, omni commendabilis
etc.

Eruditionis
exemplum.

anno 1472.

exercitii perpetua et constanti adiutrix, ut a
eo facilius homines ad tam excelsum huma-
nae eruditionis fastigium acquirendum et
acquisitum in alios infunderetur, semper
cum augmento quaesiti inducantur, (cum
aliorum rerum distributio massam minuatur,
scientiae vero communicatio quanto in plu-
res diffunditur, tanto semper magis augeatur
et crescat,) continue hortatur, eis loca
praeparat et episcopos ipsos iuuat ac fouet
et ea, quae pro ipsorum commodo et utili-
tate, praesertim per catholicos principes,
gesta et ab eis processisse comparet, apostolico
consuevit munimine roborari. Dudum si-
quidem per parte dilecti filii, nobilis viri
Wartislaui ducis Stettinensis et principis Rugiae,
fuit nobis expositum, quod oppidum
Gryphiswaldense Caminensis dioeceseos
ualde insignis et notabile existeret, ac ibi-
dem artis uigebat temperies et rerum ad
usum uitae humanae necessarium, gratia
domini, affluere abundanti et inuali loco
factum fuerat, quod pluribus partium circum-
uicinarum habitantibus accommodum fore
dignoscebat et propterea praefatus dux,
qui praedicti loci dominus existeret, prout
exiit, praemissa considerans, ad honorem
omnipotentis Dei ac utilitatem reipublicae
et augmentum fidei orthodoxae cupiebat,
prout caput in praesentiarum, unum gene-
rale studium, quod ibidem perpetuo nigeret
et uigere et in quo theologia, philosophia, ius
canonicum et ius civile ac caeterae artes et
scientiae legerentur, institui et ordinari, ac
ipse dux de bonis suis sibi a Deo collatis ta-
litter prouidere intendebat, quod doctores
ac magistri in dicto studio existentes suffici-
enter et competenter possent sustentari.
Nos de expositis et adscriptis per eundem
ducem certam notitiam non habentes, su-
mus in ea parte supplicationum inclinati
uenerabili fratri nostro, episcopo Branden-
burgensi, eius proprio nomine non expresso,
per alios nostrae litterae dedimus in man-
datum, ut per scripturam, de expositis et ex-
scriptis huiusmodi se diligenter informa-
ret et consulere sedem apostolicam ei pro-
sideret. Postmodum uero uenerabilis frater
noster Stephanus, episcopus Branden-
burgensis, habita super praenullis informa-
tione et examinatis de super pluribus tes-
tibus fide dignis, quicquid per huiusmodi
informationem repererit ueritate fusciri,
scripturam cum dictis testimoniis huiusmodi in
authentica forma nobis transmissit, nosque
uenerabili fratri nostro Iohanni episcopo
Papiensi, in Romana curia residenti, uinae
uocis oraculo commisimus, ut dicta testimonia
huiusmodi uideret, examinaret diligenter
ac, ex superabundanti cautela, nonnullos
alios testes omni exemptione maiores et dila-
torum super praemissa recipere et perso-
nas examinaret, nobis, quae in huiusmodi
negotio ueritate periret, relaturus. Et sub-
sequitur praefatus Iohannes Papiensis epi-

scopus, examinatis per eum testibus praedi-
ctis et uinis attestacionibus et dictis alio-
rum testimonio per episcopum Brandeburgen-
sem, ut fides examinatorum nobis retulit,
omnia et singula per ipsum ducem nobis ex-
posita et inserta uera fore. Unde nos de praen-
missis omnibus plenarie informati, exami-
nam fidei et deuotionis sinceritatem, quam
ipse dux ad nos et Romanam ecclesiam ge-
rit et comprobat, attente considerantes, ser-
uenti desiderio ducimur, quod oppidum
praedictum scientiarum ornitus monu-
mentis, ita ut uiros producat consilii matu-
ritate conspicuos, artium ornatibus et di-
uersarum facultatum dignitatibus erudi-
tor, sitque ibi scientiarum fons et origo,
de cuius plenitudine hauriant universi litera-
rum cupidi imbui documentis. His igitur
omnibus et praesertim idoneitate dicti oppi-
di, quod, ut accepimus, ad multiplicanda sa-
nae doctrinae semina et eiusmodi salutaria
produenda, magis congruum et accommo-
dum, ut alia oppida et loca ditioni subiecta
eiusdem ducis, non solum ad ipsius oppidi,
sed etiam habitatorum et incolarum regio-
num circumuicinarum commodum atque
profectum, paternalibus affectibus excitati,
huiusmodi ducis et in hac parte supplica-
tionibus inclinati, ad laudem alium nominis et
eiusdem fidei propagationem, omnia et
singula per ipsum ducem circa negotium di-
cti studii, a se, statuta et gesta confirmantes
et approbantes, auctoritate apostolica sta-
tuimus et ordinamus, ut in eodem op-
pido sit studium generale, illudque inibi
perpetuis temporibus uigere, tam in theo-
logia ac iure canonico et civili, quam in
quouis alia licita facultate etc. Videre-
iam reu. D. CRAMER. l. 2. c. 3. de acad. reg.
Gryphiswald. Huius rei monumentum
eiusmodi in ecclesia S. Nicolai Gryphis-
waldiae adscriptum reperitur: Henricus
RVNENOV I. V. D. uniuersitatis Gryphiswal-
densis, eius ductu ac illustrissimo principe
duce Wartislauo nouiter apertae, primus re-
ctor. Et subsequuntur alia, quae alio
sortean loco commodius tractabuntur.

HENNINGVS episcopus optimus
probus et doctissimus fuit, qui calumnia-
tores et obtretractores ferre non potuit,
sed e contra communem Augustini uer-
siculum usus pauit:

*Aut sumus, aut fuimus, aut possumus
esse quod hic est:*

*Improbe in alterius facia quid ergo
furis?*

Addit reuerendus noster CRAMERVS
l. 3. in fine seu appendice. Et qui stat,
uideas ne cadas.

Obiit Henningus episcopus anno
1472. postquam Caminensem ecclesiam
per 26. annos et ultra feliciter governa-
rat.

anno 1472.

Monumentum
de super Gry-
phiswaldensi
ecclesia.
Rector Gry-
phiswaldensis
primus.

Henningi epis-
copi.

Obiit.
1472.

CAPVT XXXIX.

De LVDOVICO nagesimo secundo episcopo Caminensi.

Ludovicus comes de Eberstein.

Licet inter lib. Altenhagen et Himmengram compescit.

1474. Episcopus natus.

LVDOVICVS comes de Eberstein, rursus in episcopum Caminensem postulatus et electus est a capitulo, consensu patronorum illustrissimorum ducum Pomeraniae. Hic controuersiam inter Iohannem Altenhagen pro-consulem Neo-Treptouiensem et Christianum Flemmingk, super duabus partibus uillae *Stewin* diuagitantem, decidit: et cum *Flemmingk* ad illustrissimum Pomeraniae ducem *Ericum* appellaret, LVDOVICVS episcopus non nisi papam super rem agnoscere uoluit, ut e sententia adiudicatoria constet, lata anno 1474. in oppido Cullalin. Hic etiam inter episcopos Caminenses, qui posthabito castitatis uoto uxorem duxerunt, secundum euidentissimam SS. scripturae doctrinam: Episcopus sit unus uxor maritus. Et ne scandalum daret, episcopatu resignauit, cui perpetuum praefuerat.

Privilegia academiae Gryphiswaldensis ita habent: anno 1471. LVDOVICVS comes de Eberstein dominus Neugardiae, postulatus in episcopum Caminensem longo tempore administrauit in dioecesi Caminensi in temporalibus, in spiritualibus non fuit confirmatus. Hic recognouit episcopatum a *Wartislaw*: sicut Henningus praecedens ab *Erico* duce Pomeraniae. Episcopus enim debet obedire principi laico gl. in *X. orationib. c. reprehend. caus. 23. p. 8.*

CAPVT XL.

De MARINO nagesimo tertio episcopo Caminensi.

Marinus de Fregeno ecclesiae obitus. 1475.

MAXIMVS de Fregeno, ab aliis Martinus de Trigerio dictus, indulgentiarum nundinator, non tam legitime a capitulo electus, quam per S. CALIXTVM IV. pontificem obtritus et ablegatus fuit, anno 1479. relicta postulatione comitis de Eberstein, nec non reuocata translatione. reuerendi patris domini Nicolai Lugem, episcopi Warmiensis, quem papa septem annis a sua ecclesia absoluerat et in episcopum Caminensem praefecerat. Antequam uero MARINVS maritimum episcopum intraret, praemisit Gregorium Schoenfeld, archidiaconum Stargard. et Gregorium Suerini de Ames, secretarium, ut episcopatum occuparent, praemissis diuitibus promissis: Deum testor, inquit episcopus, nunquam cogitasse aliquid attentare de episcopatu Caminensi, nisi ani-

Per delegatos

multa egregia pulcherr.

A motus et inductus a uestra illustrissima dominatione et nisi de fauoribus et auxilio eius confisus essem, prout adhuc plene confido. Meum enim firmum propositum est, bonori, commodo et statui uestrae gratiae, rebus et personae assistere in suisque necessitatibus adesse, integerrimamque fidem seruare, bonum ipsius pro uiribus procurare, malum auertere et caetera singula facere, quae episcopus suo principi praestare tenetur. Intravit autem dioecesim suam et cepit residendum in Stetin, ut e libro *idem suis*

B privilegiorum academiae Gryphiswaldensis constat et annotatum est, iussu ducis Pomeraniae, cuius uerba maioris fidei ergo recensebo: Qui quidem episcopus habetur ibidem solemniter fuit receptus, et introductus in Grypswald, in professo annuntiationis Mariae, quod fuit feria VI. ante Palmaram. Deinde cepit possessionem in ecclesia Caminensi, domicilia uocem inuanditatus, praesente principe terrae domino Bagislaw adhuc cooperante. Qua habita, obtinuit obedientiam in Pomerania a Colbergensibus et Castinensibus et in aliis ciuitatibus circumuicinis: sed pro ista uice castra Coslin et Gulzau a domino Ludouico, postulato ecclesiae Caminensis, non obtinuit. CRANTZ. l. 3. Vandal. c. 20. in fin.

D ita recenset: Tum uero Gryphiswaldenses episcopum suum Caminensem, dominum MAXIMVM de Fregeno, hominem huiusmodi per publicatas indulgentias non usquequaque in optimis notissimum, etiam sacra in locis officere communeliu, lapidibus et luto infestare, quod mandatis alienis et insolitis eos adoriretur. Quis autem potuit sperare, Caminenses, populum ad iurgia natum, cum homine omnium uersutissimo pacifice agere? Sed ille iniuriam suam undecaturus, simul quod ad rubrum in urbe galerum aspiraret, (nem multis ecclesiam obsequiis uidebatur ornasse) Romanam contendit ibique, dum multa molitur, diem suum obit, satis exiliter tumulatus, qui magnis splendoribus, apostolicis nunciis prouincias multas obibat. Hic episcopus cum Bagislaw X. Pomeraniae monarcha renouauit contractum Sigefridi anno 1450. Ne quis episcopus aut capitularis eligeretur absque consensu patronorum et episcopus ad obsequia teneretur.

E Eodem anno magna insurrexit differentia inter dn. MARINVM episcopum Caminensem et capitulum Caminense, et ambo capitula Stettinensia, adeo, quod 3. Febr. contra eum appellarent, et appellationi maior pars cleri dioeceseos Caminensis adhaesit et etiam dominus MARINVS episcopus appellauit contra capitulum Caminense, et iuit in propria persona ad sedem apostolicam et fuerunt hic inde causae commissae domino cardinali S. Marini, quoad longa tempora processerunt et causas suas agitarunt

anno 1479.

propter praedictam antea indulgentiam male tractatam

Contractum Sigefridi ducis renouauit. 1450.

Propter litteras capite de Romano pergit Alarum.

anno 1450.

Wessphalus
episcopi depu-
tatur
1481.

1482.

Marione epis-
copi
Romaeomnium cum
gandis.Castellum
fidei contra
Bugslan da-
cum.

tarunt et uentilarunt. Interim *Vri-A*
cur Wessphalus ecclesiae Caminenfis in
 spiritalibus administrator generalis, a
 capitulo eiusdem ecclesiae specialiter
 deputatus est, anno 1481. Idem *Wess-*
phal ecclesiarum Caminenfium decanus,
 nec non *B. Mariae* uirginis *Colber-*
genfis et *S. Ottonis* Stetinensis canonici-
 cus, praefato Caminenfi episcopo, pro-
 pter alienationem immobilium bono-
 rum eiusdem ecclesiae, iuxta constitu-
 tionem quondam domini *PAULI* papae,
 ab administratione suspensio, admini-
 strator in spiritalibus et temporalibus
 anno 1482. Eodem anno obiit in curia
 Romana miserrime die 6. Iulii, *MAR-*
IONIS episcopi *de Fregeno*, episcopus Caminen-
 fis, in litibus, quas sollicitauit ibidem
 contra capitulum et praefatos, ante de-
 finitionem causae. Cuius obitus ualde
 placuit praefatis et clero quasi totius dio-
 ceseos. Quia si uixisset, indubie multo-
 rum malorum, cum multis maleuolis
 sibi adhaerentibus, autor fuisset in dio-
 cesi Caminenfi. *Laus sit Deo excelsi,*
qui omnia uouit dirigere in uiam salutis
aeternae. Ita legitur in libro privilegio-
 rum acad. Gryphicorum fol. 62.

Sub hoc episcopo uulgo *Castellum*
 furioso quodam impetu *Bugslan* ducem
 capium ducit, quae uulgi infamia per
 episcopum et *Wernum de Schulenberg*,
 prudenter correctae fuit, ita ut clerici,
 monachi et moniales praedicto duci
 uexillis suis obuiam irent et errati
 condonationem humiliter et deuotissime
 implorarent, quam etiam a clementissimo
 principe benignissime impetrauerunt.

GRUPIFER illustris, *Bugslan* lux alma
 dierum

Dux, decus est nostrum, tantarum gloria
 rerum,

Si tu exaltari uis, uel si magnificari
Quolibet in seculo, regum memor esto.

Sint habitus tales cum clero spirituales:
Cor gere sincerum, sit iudicium tibi ue-
rum.

Dilige personas, si uis augere coronas.

Qui parcat tales uulgo fac officiales,
Flos qui stat, crescit, abrasus crescere ne-
scit.

Militibus large, moneo, tua munera
sparge,

Erige utraque, falsas fuge, pelle proca-
ces.

Aduiduae causas aures tu non gere clau-
fas,

Protege pupillos, dele, qui deprimis illos.
Cum fueris felix, quae sint aduersa co-
ueto,

Parcere subiectis et debellare superbas
Parcere subiectis nescit inanis homo.

Vri legitur adhuc in illustri *Rugia* *Wal-*
denfium aula sub illustrissimo duce *Bu-*

gislaui IV. domino meo clementissimo,
 uti allegat reu. D. *CRAMER. l. 2. hist. eccl. c.*
36. et seqq. ubi etiam refert uarios *Car-*
ibufianorum excessus in Pomerania, ple-
 narias indulgentiarum nundinationes
 et similes una cum eiusmodi admoni-
 tione: *Monemus omnes priores et perso-*
nas ordinis, ut de caetero sint circumsp-
ecti, ne commodent pecunias aut alia quae-
cunque dona personae ordinis nostri singu-
lari, aut gyrouagii, nec literis mendicatis
aut caluis excusationibus credant. Quodsi
contrarium fecerint, nihil inde se receptu-
ras, sperent a prioribus et domibus, unde
sunt profecti.

Paulo post iidem *Caribufiani* in elec-
 tione prioris discordes fuerunt, et per
 triennium in eiusmodi atroxia uixe-
 runt.

Interim praedictus *Vroclaw* *Wessphal*
 uices gessit et ab episcopali sede Caminen-
 fi uocatus in spiritalibus et temporalibus
 administrator generalis per capitulum
 adoptatus fuit anno 1486.

Summus autem pontifex cardinali
 cuidam Romano episcopatum obtulit,
 qui territus alteri cuidam uendidit.

CAPVT XLII.

De BENEDICTO uigesimo quarto epi-
sco *Caminenfi.*

BENEDICTVS a *Waldstein*, Bohe-
 mus, non quidem legitime per capi-
 tulum Caminenfe electus fuit:

sed quia episcopatum a cardinali coe-
 merat et ecclesiae Caminenfi praesentia
 fuerat, tandem per capitulum praedi-
 ctum susceptus et confirmatus fuit, au-
 roritate ducum Pomeraniae. Hic sub
 initio episcopatus sui, ut exterius natio-
 ne Bohemus, inquisiuit de praedecesso-
 ribus et eo, qui Pomeraniam primum
 ad christianam religionem conuertere-
 rat, *Otione* Bambergenfi episcopo, cuius
 uitam et acta ut eo exactius haberet,
 scripsit ad certos *S. Michaelis* fra-
 tres et in primis *Andream* monachum, qui
 ita respondit: *Exigitis a me, pater per se-*
cula memorande et praeful nominatus in
orbe, ut signa et portenta, quae per opina-
tissimum in seculo S. Othonem ac Pome-
ranorum apostolum, nouis temporibus di-
uina peregit clementia, cura diligentissima
indagata, in laudem et nomen uiuifica
trinitatis, nec non ad excitandos animos ple-
bis, sedulo amotare decertem, &c. eius-
 modi adiecto carmine:

Praeful amate Deo, te oro, praeful bo-
nedicte

Inter oues proprias me uis miserum
numeres.

Reliquis ex *CRAMERO l. 2. cap. 36. &c.*

BENEDICTVS AN. 1489. uicariam quan-

(R 1) 3 dam

anno 1482.

Caribufiani.
ram excus-electione pri-
triennium
1486.Benedictus a
Waldstein
episcopo.
1486.Vram S. Ot-
onis monachum
iubet.Andreas mo-
nachus.

1489.

Anno 1499.

Synodus Stargardensis
1499.in qua prona
et impudica
clericorum
in talata.archidiacono
Stargardensi
archidiacono
Stargardensi
1499.Georgius Pomeranus
1499.Episcopus Pomeranus
1499.

dam ad organum Caminense transtulit. A
Idem episcopus anno 1492. 3. Octobris synodum indixit in noua Stargardurum urbe, cuius capitula ad longum recenset R. D. CRAMER. l. 2. c. 36. et l. 3. c. 4. ut et aduersarii errores intelligant et intelledus corrigant, de computationibus ad kalendas institutis, uariis ludorum generibus introductis, concubinis et eiusmodi rebus aliis, clericum minime decentibus: *Grauem*, inquit, accepimus querelam, a praestantibus nobilibus et quamplurimis honestis uiris, de concubinato clericorum, quod quidam praebiteri mulieres habeant, cum quibus, timore Dei postposito, continue conuersentur, in collatione simul in una mensa comedentes, tanquam iungentes se perpetua mansione et simul colligentes, sic se habentes, ut quos diabolus coniunxit, homo separare non possit, procreantes animalia super terram grauentia, ut post perpetrata crimina et scandalum huiusmodi, tam mulierem, quam sobolem, ad eorum domus cum propriis clauibus accedere palam permittant, publice in facie bonorum hominum sexus utriusque, ualde scandalose et patrimonium Christi turpiter consumentes cum eisdem. Eaque meretrices cum panno Leydensi, pretiosis subducturis uestiunt, et cingulis argenteis deauratis in scandalum bonestiarum mulierum exornant. Interim permisit, ut residentes apud ecclesiam, in domibus honestam mulierem, non suspectam de incontinentia, 40. annorum tenere possunt. Hic Benedictus archidiaconatum Stargardensem thesaurariam incorporauit, cum singulis perinentibus anno 1492. Et cum paulo post eundem archidiaconatum cuidam Bernardo Obbershausen inaduerterenter contulisset, reuocauit hunc uerbis: *Attendentes dilectam collationem et prouisionem nobis per occupationem et inaduerterentiam, absque scitu et consensu uenerabilis capituli ac coadiutoris nostri saluter qualiter obtentam, fore nullam. Nolentes etiam per hoc concordiae et unioni inter nos alias per illustrissimum principem et dominum generosissimum dominum Bugislaum Stetinensem, Pomeranorum, Cassubiorum et Slauorum ducem ac uenerabile capitulum nostrum, super controuersis et differentiis, occasione administrationis aliusque de causis exortae, fallae et iniuae contrahere an. 1494.* Huius episcopi coadiutor ac ecclesiae et totius dioeceseos in spiritualibus generalis fuit Georgius Puttkamer, alias cantor ecclesiae Caminensis et eiusdem et B. uirginis Mariae Colbergensis ecclesiarum canonicus. Hic episcopus in alma uniuersitate Gryphiswaldensi aliquot doctores et licentiatos creauit et insignia contulit. Anno 1496. Bugislaos Pomeraniae monarcha, uti uocatur

A SCHULTZIO et CHYTR. iter sacrum suscipiente, BENEDICTVS episcopus cum cancellario, Georgio Kleiss, Pomeraniam laudabiliter administrauit locumque tenuit. In hoc itinere S. pontifex Bugislaos collationem praepositurae Colbergensis et aliarum concessit, non utentis principum Germaniae concordatis, siue mensis pontificis, siue alia uacauerint, obtulitque consensit, ut capitulo Caminensi Martinus Carith comes itineris et cancellarius episcopatum Caminensis adiutor designaretur, sicut etiam per aliquot capitulares Caminenses, Roynae tunc existentes, designatus et a summo pontifice confirmatus est. Annalistae et R. D. CRAMER. l. 2. hist. Pom. eccl. c. 37. Reuerfus itaque illustrissimus dux anno 1498. tractauit cum Benedicto episcopo, aliqua ex parte non satis idoneo ad regnandum episcopatum, ut Martinum Carith uel in coadiutorem susceperet, uel totum episcopatum cederet: quod si facturus esset, promisit, se certam pecuniam summam episcopo exsoluturum, quam simul in moneta aurea demonstrauit. Hac auri fame inductus et seductus bonus ille episcopus, resignauit et cessit episcopatum, reliquum uitae curriculum in ueteri Sedino transegit, ibique antiquum naturae debitum persoluit: in aede Mariana sepultus.

Nicol. 2. KLEMTZ l. 3. anal. Pom. subiungit, inter episcopi domesticos quendam Italum, Maritum dictum, fuisse, qui, cum desuius approbaret, malo sermone Latini et Germanico Rhythmum fecit.

Alii mali, pulsi nulli, pisculi parui, Hering, Flackfisch, Durch sind Pommerische Richtly

E meliores certe, quam seraces Itolorum pepones atque melones. Hic socius episcopo mortuo in patriziam reuerfus est.

CAPVT XLII.

De MARTINO I. uigesimo quinto episcopo Caminensi.

MARTINVS Carith, nobili dioeceseos oppido Colberga oriundus, egregius uir, magister et decretorum doctor in episcopatu successit, commendante et praesentante illustrissimo duce Bugislaos X. anno 1499. Hic sub initio regiminis sui ecclesiastici comprehendit, quod status clericalis in morum dissolutionem, disformitatem et religionis demigrationem peruenisset, uti Carthusiani ante uetus Stetinum potius elchymiae, quem liturgiæ operam nauarunt. Idcirco synodum anno 1500. 3. Octob. indixit, et statum predecessorum suorum acriter renouauit, quas

Collatio praepositurae Colbergensis concessa Bugislaos dux.

Martinus Carith coadiutor.

Benedictus episcopus resignauit episcopatum.

Festus auctor ferenda 1516. mai.

Martinus Carith doctus commendatus dux.

In synodo Sedi. an. 1500. morum dissolutionis clericorum curatio.

quæ recentet punctatim R. D. GRAMER. *A* fac, indulgentiæ commissæ et eiusmodi substitutiones celebratæ, adeo ut alter monachorum ordo alteri lucrum inuideret et contradiceret, non esse miraculum sed fraudulentum quoddam inuentum. Parochus urbis, *Reimar* uir religiosus, ut rei ueritatem aut falsitatem indagaret, unanimi clericorum consensu statuit, ut imago inspiceretur, quo factò, fraus deprehensa et illusio monachorum etiam sacra uenditanciam non immerito facta est. Inuentor siue inuentrix eiusmodi fraudis, ut acerbè puniretur, *excommunicatus* subsecuta est, quam cum integro septennio muliercula pateretur, officiale episcopi tandem implorauit et, oblata pecuniola, liberationem à banno impetrauit. Hoc officiali defuncto, successor excommunicationem renouauit et similiter tantum pecuniæ extorquere uoluit; quam cum muliercula paupera exsoluere non posset, publicam poenitentiam agere coacta fuit.

Sic auro uenalia cuncta.
Recentet hanc fraudem NIC. KLEMTZ. *I. 3. annal. Pom. et GRAM. I. 3. hist. Pom. ec. c. 3.* Memini similes imposturas in Italia et ipsa Roma factas, piliculis iniectis ad mouendum sanguinem, quas breuitatis ergo prætereo, nostris contentus.

Episcopi in singulis ciuitatibus officialem constituerant, ut in spiritalibus iurisdictionem exerceret, quosdam remoueret, quosdam institueret, quod cum fecit, miserum popellum et cleum pecuniæ emunxit et euiscerauit, ita ut, qui maiorem pecuniæ cumulum offerret, is episcopo omnium gravior esset. Hinc e tanta clericorum auaritia uulgi querela enata est.

Quid sibi uult hæc molitio?
Aduersus clericos non est iuriis.
Was ist das vor ein Wesen?
Wir moegen vor den Pfaffen nicht geneßen.

Carthusiani ante uetus Stetinum ordinarunt, quod moniales non uisitent monachos aut conuersos, uel uiros alias degentes in domibus earum, sub obtentu uel colore infirmitatis uel alterius causæ: nec priorissæ super hoc possint dare licentiam, sed uisitentur uiri infirmi per uiros, et mulieres infirmæ per mulieres, nisi pro sacramentis administrandis. Nec monachi intrent claustrum monialium, nisi secundum statuta, adiecta utrobique poena. Hoc equidem animo *breuiarium*, secundum Caminenfis ecclesiæ rubricam, bene prospectum et diligenti accuracione reuissum, charactere insuper nitido presum, expendis præstantium uiroorum Petri *Wernitzer* (ut uulgo dicunt *Schwab*) tunc temporis *Fransfordiæ*, quam

quæ recentet punctatim R. D. GRAMER. *A* fac, indulgentiæ commissæ et eiusmodi substitutiones celebratæ, adeo ut alter monachorum ordo alteri lucrum inuideret et contradiceret, non esse miraculum sed fraudulentum quoddam inuentum. Parochus urbis, *Reimar* uir religiosus, ut rei ueritatem aut falsitatem indagaret, unanimi clericorum consensu statuit, ut imago inspiceretur, quo factò, fraus deprehensa et illusio monachorum etiam sacra uenditanciam non immerito facta est. Inuentor siue inuentrix eiusmodi fraudis, ut acerbè puniretur, *excommunicatus* subsecuta est, quam cum integro septennio muliercula pateretur, officiale episcopi tandem implorauit et, oblata pecuniola, liberationem à banno impetrauit. Hoc officiali defuncto, successor excommunicationem renouauit et similiter tantum pecuniæ extorquere uoluit; quam cum muliercula paupera exsoluere non posset, publicam poenitentiam agere coacta fuit.

Sic auro uenalia cuncta.
Recentet hanc fraudem NIC. KLEMTZ. *I. 3. annal. Pom. et GRAM. I. 3. hist. Pom. ec. c. 3.* Memini similes imposturas in Italia et ipsa Roma factas, piliculis iniectis ad mouendum sanguinem, quas breuitatis ergo prætereo, nostris contentus.

Episcopi in singulis ciuitatibus officialem constituerant, ut in spiritalibus iurisdictionem exerceret, quosdam remoueret, quosdam institueret, quod cum fecit, miserum popellum et cleum pecuniæ emunxit et euiscerauit, ita ut, qui maiorem pecuniæ cumulum offerret, is episcopo omnium gravior esset. Hinc e tanta clericorum auaritia uulgi querela enata est.

Quid sibi uult hæc molitio?
Aduersus clericos non est iuriis.
Was ist das vor ein Wesen?
Wir moegen vor den Pfaffen nicht geneßen.

Carthusiani ante uetus Stetinum ordinarunt, quod moniales non uisitent monachos aut conuersos, uel uiros alias degentes in domibus earum, sub obtentu uel colore infirmitatis uel alterius causæ: nec priorissæ super hoc possint dare licentiam, sed uisitentur uiri infirmi per uiros, et mulieres infirmæ per mulieres, nisi pro sacramentis administrandis. Nec monachi intrent claustrum monialium, nisi secundum statuta, adiecta utrobique poena. Hoc equidem animo *breuiarium*, secundum Caminenfis ecclesiæ rubricam, bene prospectum et diligenti accuracione reuissum, charactere insuper nitido presum, expendis præstantium uiroorum Petri *Wernitzer* (ut uulgo dicunt *Schwab*) tunc temporis *Fransfordiæ*, quam

anno 1599.

*Eius quædam
Fecitum de
reuerentia conser
uat an. 1594.*

Hic episcopus uicariam, a nonnullis *Retzenstus* oppidanis fundatam, confirmauit anno 1502. 20. Aprilis.

Quod communi uericulo dicitur:
Non audeat Strygus Pluto temere, quod audeat

Effrenis monachus, pleneque fraudis anus.

id eo ex patet, quod in incluta Sundentium republica hoc temporis muliercula fuit, cuius filius sacerdos cum nullum ecclesiæ beneficiolum obtinere posset, plena fraudis anus eiusmodi fraudem inuenit: excautum crucis lignum a uermibus corrosam accepit, operculum superius fecit, in capella S. Mariæ uirginis collocauit, sanguinem insudit, qui pedetentim exstillare coepit. Hoc indicante muliercula, magnus hominum, tam religiosorum quam laicorum, concursus factus est, miraculum depraedicatum, candelæ cereæ accen-

Miraculum falsum et fraudulensum

Anno 1505.

Martini Carith
dicta arguta.Nemichallu
cinariens.

Odera aliiuit, confuſus et *Alberti Buchholtz* A
ciuis eiusdem, opera uero ſolerti et labo
re induſtrii uiri, *Conradi Kacheleſen*, inſi
gnis oppidi *Leipzenſin* conciuſis, anno
chriſtianae pietatis 1505. dicuero 7. No
natum Octobrium, ſcilicet ſortitum eſt
ſinem, reſutum Baſileae anno 1511. Sed
breui hoc breuiarium ceſſauit atque re
ligio mutata eſt. MARTINVS *Carith* eius
nominis II. doctus, deuotus et prudens
epiſcopus fuit, ut ex lepidis eiusdem di
ſtictis conſtat: exemplo *Catonis*, mati
ſe non commiſit, quo tetra peruenire
potuiter, cum aliquando *Sedino fulmure*
uerſus per aquam proficiſceretur, ne
que uentus ſecundus aſſaret, argute di
xit: *Laudo meum caupouem*, ſiue equum
ſic uocitatum, qui *trahit ante omnes uen
tes*, quaſi diceret: *Laudo mare*. teneo
terram. Quando ſtatus epiſcopales
magna pompa et numero conueniant,
et interrogatus, cur non ipſe etiam in
ſignioti comirari accederet? Reſpon
dit, *ſe amicos ſuos de Abou conuocaturum*
h. e. alphabetarium et litetarum con
ſilii telum ex propria pharetra peti
rum, remque omnem expediturum eſſe.
Quia uero nemo bonus aduocatus in
propria cauſa, epiſcopus interdictum ab
ertauit, nempe in clientela et ſaluo con
ductu, quem *Simoni et Gregorio Materni* D
capitalibus *Sedinenſium* inimicis con
ceſſerat. Hi enim animoſiores facti,
acerſitis aliquot nobilibus et aliis, mer
catores utrobique inuaſerunt et deprae
datis ſunt, ut longius uidere eſt e *M. Ca
ſſar ſchytzen l. 9. chron. Pruſſ.* Inter
alios quidam nobilis hac occasione de
prehenſus fuit. Eincrat ab epiſcopo ui
cum *Budlitze* et, cum termini ſolutionis E
appropinquant, ter mille aureos ſimul
numerauit, qui cum non minimam ſuſpicio
nem praedaturae induceret, a *Colbergenſis*
in carcerem conſectus eſt. Epi
ſcopus mandauit, ut torturae ſubdicere
tur et cum nihil extorqueſcere poſſent, ni
hilominus conſenſit, ut capitis poenam
lueret. Hinc frater decollari, non ſo
lum *Colbergenſium*, ſed omnia epiſco
patus bona inuaſit, et miſere depopu
latus eſt, ita ut nullus mercatorum tuto
ire aut redire poſſet. Idcirco non im
merito illuſtriſſimus dux *Bagislauſ* epi
ſcopum coarguit, quod eiſmodi ma
lorum epiſtomen in patriam et epiſco
patum introduxiſſet. Er a *Nicol. LEV
TING. part. 3. comment. lib. 1. laudatiſſimo*
principi falſo adſingitur, *quaſi ea calamita
te non fuerit motus, quin iurare putare
tur, per nota effuſa ſecuritate conſu
tum receptum praebendo.* At hiſtori
ci non eſt putare, ſed rei ueritatem e
narrare, quam miſer ille *Leutingerus*
ignorauit, adſingendo principi illud,
quod epiſcopus peccauerat.

Scripterat etiam princeps, ut nobili
captiuo ius et iuſtitiam adminiſtrarent,
nec iniuſti quid decernerent, quod epi
ſcopus et *Colbergenſes* de executione
prae intellexerunt et praepoſteram ca
pituli diminutionem ſtatuereunt. Aceſ
ſit et aliud *Bagislai* odium in epiſco
pum, quod reſert *ERASMO. l. 2. hiſt. eccleſ.
Pom. c. 40. et Nic. LEVTINGER. par. 7.
comment. p. m. 27.* quae etiam in electione
ſequenſis epiſcopi adiciemus.

Mortuus eſt MARTINVS *Carith*, an. 1522.

CAPVT XLIII.

De ERASMO, nigeſimo ſexto epiſco
po Caminenſi.

ERASMVVS *Mantenſel* de *Arnhaufen*, *Erasmus Man
tenſel de arn
haufen ep
Cam.*
ex antiqua et nobili familia pro
genitus, optimis diſciplinatum et
pietatis ſtudiis addiſciſſimus, ita ut in
utroque iure licentiam honeſte ambi
ret, nec inde uitam generis nobilita
tem obſcuſari exiſtimaret, ad epiſcopa
lem dignitatem euectus eſt. Primo co
adiutor designatus, ad petitionem ducis
Bagislai, a Leone pontifice, quae coadi
uoria conſtitit ultra 15000. floranos,
per *Nicol. BULDAMANNVM* expedita.

Wolfgangus equidem de *Eberſtein*, pro
cerus corpore et animi dotibus excel
lens, ſtudia ſua in academia *Gryph
waldenſi* et aliis locis diligenter ſecta
ſuis fuit, et eo contendit, ut epiſcopi ſe
nio conſecti coadiutor designaretur et
conſequenter ſuccederet. Sed res alie
ter euenit. Viſus eſt opera ſtatis
Georgii, qui in aula *Berolinenſi* uiuit, an.
1515. et electoris *IOACHIMI I.* interceſ
ſione in comitiſ *Auguſtar* celebratis, li
teras commendatitias *Caſaris MAXIMI
LIANI* et ſtatuum imperii ad *LEONEM X.*
pontificem Romanum impetrauit, ut
uacante ſede *Wolfgangus* in demortui
Caminenſis epiſcopi locum ſurrogare
tur. Id quod nec *Lco*, nec epiſcopus,
nec collegium canonicorum improba
bant, quia comes non ſolum doctus, ſed
et ad epiſcopatum getendum idoneus
uidebatur: *Bagislauſ* autem duci per
quam moleſtum accidebat, tam leuiter
autoritatem ſuam aſſimari, ut ſine con
ſenſu ſuo, qui eſſet eccleſiae Caminen
ſis patronus, in eam quiqueſquam immit
teretur. *Caſar* nihil iuris in hoc epi
ſcopatu unquam habuit, et pontificis
abuſi ſua poteſtate in obtrudendis epi
ſcopis, uti conqueritur *CRANTZ. in me
trop. c. 36. Stomachus* igitur *Bagislauſ*, inſuſ
pet inſerdictum collegio canonicorum
praecipit, quod, ſi ad eum caſum res de
cidatur, ut noua noui epiſcopi electio
ne opus ſit, uota ſua non ad comitem de
Eberſtein, dn. in *Neugard*, ſed *Erasmus*
Man

Anno 1515.

1522.

primus coad
iutor.*Wolfgangus de
Eberſtein.**interceſſione do
marchi I. elect.
Brand.**ſine conſenſu
ducis Bagislai,
quaſi ea calamita
te non fuerit motus,
quin iurare putare
tur, per nota effuſa
ſecuritate conſu
tum receptum praebendo.*

par.

anno 1544.

Manteuffel, Georgii filii, aulae morum atque doctrinae magistrum iustis suffragiis dirigant. Addunt alii simul collegium apud pontificem et Caesarem accusasse, donec peruinceret et repudiato comite de Ebersheim, Erasmus in episcopatus possessione confirmaretur.

Georgius de Ebersheim irritum.

Manteuffel accipit et certam pecuniam summam ab episcopo.

1570. Religiosis summa.

Tractatus de iuribus.

in quo episcopus ducis auctoritas patet.

etiam continuatio anno 1570.

Istud aegre ferens Georgius comes, territorium Neugardense, et quae bona in Pomerania acquisiuisset, uendere parabat. Cui Bugislaus dux, ut beneficio aliquo emolliret, Massouiam cum praefectura omni dono dedit, perfecitque, ut Erasmus episcopus Wollfango comiti certam pecuniae summam quotannis persolveret, uacantemque proximae canonicatum concederet, uti praepositus et decanus capituli factus est anno 1536. Sub hoc ERASMO mutatio religionis incidit et diuersae controuersiae inter illusterrimos Pomeraniae duces Barnimum atque Philippum nec non episcopum enatae fuerunt, ad quas conspiciendas tractatus prope fluuium Suina institutus, an. 1535. 27. Iun. praesentibus Iacobo Wollesar, Bartholomaeo Schwacken, Ioachimo Moltram, Alexandro von der Offen, Lütkeborn, Iodoco von Dewitz, Laurentio Kleist, Ottone von Weide, Thoma Kamzowio et aliis illustrissimorum consiliariis, e parte episcopi et capituli, Nicolao Damitzen, Wendigone Blanckenborch, Tesmario Kamecken, Wilhelmo Natzmer, Pribislaſ Kleist, Iaspere Tschernacker, Nicolao Schleiff, Ioachimo Gunterberg et aliis. In hoc tractatu ERASMVS episcopus Pomeraniae duces pro patronis non solum recognouit, sed etiam uti sincerus patriota asseruit, se potius capitis poenam luiturum, quam ius patronatus, illustrissimis competens, in dubium uocare. Continuatus est eiusmodi tractatus anno 1541. 17. Nou. et episcopo indicatum est, quod pactis haereditariis insertum esset, ratione episcopatus indubitatae Pomeraniae partis, ut illibatus conferuaretur, mutata tantum religione et pontificis iurisdictione suspensa. Admonitio etiam facta fuit, ne collectae imperii ad imperialem, sed principis cameram deferrentur, uti status imperii mediatos decet, et ita factum tempore Maximiliani, quo census uulgaris, der gemeine Pfennig, non imperatori, sed illustrissimo duci Bugislaſ exsoluitur fuit. Episcopus una cum praelatis denuo et ingenue professus est, se solos Pomeraniae duces episcopatus patronos et conseruatores cognoscere et submisſe petere, ut imposteriorum ab iisdem conseruetur et defendatur, large obsequiorum promissione annexa. Testes fuerunt praesentes Ioachim Moltram marschallus, Iodocus a Dewitz, Bartholomaeus Schwame, Bal-

thasar von Wolde, D. Iodocus Moltram, Viricus a Schwerin, Wollfgangus a Wedel, Mauricius Dam, Nicolaus a Klemptze, Iacobus Philippus Oesler et alii. Postquam ita ERASMVS ecclesiam Camin. per 23. annos prudenter rexisset, diem obiit 1544.

Erasmus episcopus obiit 1544.

CAPVT XLIV.

De IOHANNE BVGENHAGIO designato episcopo Caminensi.

HVCUSQUE catholici semper electi fuerunt episcopi: accrescente uero superstitione omni, noua euangelii apocalypsis reuelanda fuit, per insigne illud organon D. Mart. Lutherum et reliquos euangelizantes. Inter hos non postremum locum obinet IOHANNES BVGENHAGIVS, MART. THYAN. Gallus l. 2. hist. Iuuenis enim Gryphiswaldiae sua prima philosophiae fundamenta ita iecit, ut uigesimo sexto aetatis anno neo-Treptum uocaretur ad rectorum, ubi iuuentuti cathedram, Mathaeum, epistolam ad Timotheum et psalmos ita praelegit, ut non solum iuuentutem, sed et multos sacrosanctos, monachos et ciues conuerteret ad ueram Dei agnitionem. Anno 1531. Wittebergae concessit, Carolstadio contraxit, ueram euangelii doctrinam Lutheri professus, auocatus ad serenissimos Daniae reges, Fridericum et Christinum, ut religiolas domos haberet. Spreitis altionibus, Wittebergae uitae curriculum absoluit. Hoc tempore illustrissimi Pomeraniae duces discordes fuerunt in eligendo episcopo, alter BARNIMVS Ludomcum comitem de Ebersheim adhuc iuuenem praeferebat, alter PHILIPPVS Iacobum de Zitzewitz: et cum conuenire non possent, tertium paribus suffragiis nominarunt, Bugenhagium, misis ad electorem Saxoniae ad academiam Wittebergensem legatis. Hic IOHANNES BVGENHAGIVS in episcopum Caminensem postulat et electus est, ut abusus et errores, qui in ecclesia Caminensem irreperant, pedetentim tollerent et abolerent, quorum sarraginem recenset R. D. CHAMER. l. 3. hist. Pom. eccles. c. 1. et seqq. nempe excessitiam indulgentiarum, inuocationem sanctorum, peregrinationem ad loca sacra, qualia tria in tribus Pomeraniae montibus Mariae sacra fuerunt, Polnowium, Renick et Gollenberg. Prius illud noctes atque

Iohannes Bugenhagus.

Nonum Treptum.

Primum rultus Treptumensis.

de Wittebergae Carolstadio.

A dicitur uero nominatur in episcopum electum.

ad Polnowium, Renick, Gollenberg.

(Sf) dies

dies patuit, neque feris firmari ullis potuit, ut exinde uernaculum proverbium sitenatum: *Es stehet immer offen wie die Polnische Kirche* quod hodie uerissimum, quia collapsum. Error huius seculi tam crassus fuit, ut uel rustici animaduertent, uti lepida narratur historia de rustico, qui sub monte *Gollenberg* habitauit et pro impetranda remissione peccatorum *Compstellum* ad S. Iacobum peregrinatum abiit et absolutus quaesivit, num locus quis sanctior esset in mundo? et cum monachus affirmaret, sanctiorem haberi in monte *Gollenberg*, iracundus euomuit: *quem dubio iam igitur hic quaero, cum sub Gollenbergio habitem*. Ita mundus uult decipi. Ad hos et similes eiusmodi errores corrigendos et reformandos BVGENHAGVS strenuam operam nauauit, sed episcopatum repudiauit, contentus sua sorte et memor uersiculi:

Crede mihi bene qui latuit, bene uixit.

Quod hoc seculo rarissimum, nec amplius reperiuntur, qui se sub specus abscondunt, ne ad praelaturas promouentur: multo minus qui sibi nares et aures abscondant, quo fiant incapabiles ad functiones et dignitates ecclesiasticas, quae requirunt homines integros et animas sanctas, ut *IOSEPH* inquit *l. I. de bello Iud. c. u.* *Oportet sacra ab integris tractari.*

In honorem nostri Pomerani breuiter adiciam, quod electum Daniae regem *Christianum* una cum regina publicis solennitatibus et ceremoniis christianis inaugurauit, inauguratum unxit, unctum coronauit, cuius rei seriem si quis legere cupiat, legat *Georg. a LEBTBECK fol. 15. et seqq. CHYTR. in Saxon. p. 378.*

CAPVT XLV.

De BARTHOLOMAEO uigesimo septimo episcopo Caminensi.

BARTHOLOMAEVS *Schwauenius* ex antiqua et nobili familia oriundus, quae adhuc in regno Daniae et utraque Pomerania orientali et occidentali floret, uir acris iudicii, prudens et doctissimus, in episcopum Caminensem electus est, intercedente et presentante *Barnimo IX.* cuius cancellarius erat. Hic primus inter episcopos euangelicos non a summo pontifice sed a tribus *superintendentibus* in praesentia pastorum confirmatus, ordinatus et inuestitus est et leclis compluribus S. S. scripturae diceris, tanta cum deuotione, ut auditorum oculis lacrymae uberim elicerentur. Erratigitur *Iohannes GVALTHERIVS* in *chronico chroniconum*

tom. I. p. 177. dum ita scribit: *Bartolomaeus Swauenius a Stolpe militem ductor resignauit.* Non enim miles armatus, sed rogatus, neque ductor, sed doctor fuit ecclesiae Caminensis et, antequam resignauit, sub initio episcopatus contractum cum illustrissimis Pomeraniae ducibus *Barnimo* et *Philippo* iniit, quem a loco sine oppido *Coslinensem* uocant, anno 1545. 12. Oct. Contenta: ne episcopus absque consensu et nominatione ducum eligatur: ut electus et nominatus illustrissimam iuramento se obstringat, quod uocant *Raths-Pflicht*: collatio canonicatum et praebendarum penes duces esto: electio huius episcopi *Bartolomaei* nominatim inscribitur: obligatio eiusdem et capituli de fidelitate et contractu seruando. Mutua ducum promissio de clientela, defensione et exemptione episcopatus, contributiones imperii et episcopatus ducibus exsoluuntur.

Confirmatio et literae inuestiturae ab his petantur gratis: episcopatus priuilegia, immunitates et statuta de nouo confirmantur: status episcopales non grauentur aut turbentur in iurisdictionis exercitio: appellandi beneficium ad cameram imperialem immediate ex singulari ducum permissione obtinento, id quod reuersalibus protestantur: obligatio episcopi *Bartolomaei* pro se et successoribus, capitulo et ordinibus episcopatus Caminensis, se Pomeraniae ducibus uti patronos et syndatos ueneraturum, statum imperii immediatum non affecturum, sed illustrissimis obsequia fidem et obedientiam praestitutum. Haec sunt praecipua contractus *Coslinensis* capita: status uero nonnulli siue ordines episcopatus hunc contractum in dubium uocarunt et conuesti sunt desuper, apud inuidiosissimum *CAROLVM V.* anno 1548. qui mandatum cassatorium decreuit. Ab hoc illustrissimi ad comitiam *Augustae* indicta prouocarunt, ubi per decretum causa ad imperialem cameram remissa est. In hoc bello exhibito exceptiones productae et tandem lis mortua est.

Interca illud interim per anagramma mentiri enatum est, quod utrum recipiendum nec ne, scriber quaesitum fuit. Conuentus generalis in inchoato *Sedino* anno 1548. Mense Decembr. die lunae post *Aegidii* indictus et in diuersas sententias itum est. Nonnulli *Demadis* conuentum honoratione admoniti, ne, si coelum defende, terram amitterent, Caesaris potentiam timuerunt et alia aliarum ciuitatum exempla in superiori Germania allegarunt, quae iam receperant: *quamuis periculosum sit, ad alterius exemplum se conformare, ubi non eadem ratio, prudentia et fortuna subest.* *GVICCIARD. lib. I.* Nonnulli contrarium senserunt, religionem non cogendam, sed docendam et semel susce-

anno 1546.

Contractus Coslinensis init. a 1546.

Falsa ab antiquis imperatoribus 1546.

Conuentum honoratione admoniti, ne, si coelum defende, terram amitterent, Caesaris potentiam timuerunt et alia aliarum ciuitatum exempla in superiori Germania allegarunt, quae iam receperant: quamuis periculosum sit, ad alterius exemplum se conformare, ubi non eadem ratio, prudentia et fortuna subest. GVICCIARD. lib. I. Nonnulli contrarium senserunt, religionem non cogendam, sed docendam et semel susce-

anno 1548.

fufceptam acritet et alacritet defendenda, etiam cum discrimine uitae et omnium honorum iactura.

Fortius ut surgit duro sub pondere palma:

Sic magni accrescit duris ecclesia rebus.

quod Pomerania exaliam.

Intermedius ergo BARTHOLOMAEVS episcopus theologorum uota diligenter exquisiuit, quae cum suffragiis communibus eo contenderunt, ut *Caesari daretur, quae sunt Caesaris et Deo, quae sunt Dei*, suauit ut S. Caes. maiestati illustrissimi Pomeraniae duces in temporaneis debitam obedientiam praestarent, ut in ecclesiasticis autem conscientiarum libertatem retinerent et magis Deo, quam hominibus obedirent, nec Interim reciperent, ut non receptum, sed potius interceptum, imo officium esse a rustico iocose dicitur, ut animal ignotum. *Articuli XV. a R. D. CRAM. lib. 3. hist. Pom. eccles. c. 28.* recensentur, ob quos in Pomerania Interim minime receptum, sed omne religionis negotium ad concilium generale liberum et christianum dilatorie temissum est. Anno insequenti BARTHOLOMAEVS episcopus certas ob causas resignauit: cum quia spreto concubinato legitimam uxorem duxerat, tum quia uarii religionis tumultus in S. R. I. exorti fuerunt: quibus ne implicaretur, abdicauit se a publico officio et priuatum uitae genus ambiit, factus capitaneus Butouienfis.

Profuit at modicae sortis cecidisse quietem.

Ecclesiam Caminensem per quinque annuum liberaliter gubernauit et, resignatione facta, illustrissimis Pomeraniae ducibus pia et salutaria consilia communicaui, ut praeter academiam Gryphiswaldensem, paedagogium quoddam fundaretur, e quo, tanquam equo Troiano, felicissimus doctorum hominum prouentus ueniret. Euocatus ex hoc miseriarum ergastulo anno 1562. superuixit sequentem episcopum.

CAPVT XLVI.

De MARTINO II. trigesimo octauo episcopo Caminenfi.

Martini Weibher.

MARTINVS *Weyher*, in Leba Canonicus et cantor Caminenfis, ex antiqua et nobili familia, quae non solum in Pomerania, unde originem trahit, sed et in Poloniae regno ad summam palatinatus dignitatem peruenit, in episcopum non tam canonicus electus, quam Romanus missus a praedecessore suo, ut confirmationem

papalem impetraret, quae cum marito denegaretur, ipse episcopatum ambiit et confirmationem a summo pontifice se eum adduxit, inuitis Pomeraniae ducibus, utpote qui tantum iuris papae non amplius concesserunt. Et ipse papa Martinus recepit ad capitulum Caminen-

senis ductum a pontifice conseruato epi-

se: *uolumus et auctoritate praedicta declaramus, uos, dilecto Martino electo cedente et decedente, seu dilectae ecclesiae aliam quomodolibet praeesse desinente et illa in futurum pastore carente, ad electionem praetempore futuri inibi episcopi, alias iuxta concordata et consuetudinem eiusmodi libere et licite procedere posse, in omnibus et per omnia, perinde ac si electio huiusmodi etiam hac uice per nos et sedem praedictam approbata et confirmata fuisset. Romae anno 1557.* Carolus V. ad hunc episcopum scripsit, ut se ratione *huerim* declararet, teretiam ad comitis uocauit anno 1553.

1554. Postea etiam ducibus Pom.

Nihilominus intercedente, iurante et resignante Suanenio, MARTINVS eius nominis secundus episcopus Caminenfis, confirmatus est ab illustrissimis Pomeraniae ducibus et ecclesiam sub noua euangelii luce per septennium mediocriter gubernauit: quamuis alii referant, quod male administauerit et uitam rugitu finierit anno 1556. Contrarium ex inscriptione sepulchri patet, quod Corlini in ecclesia erectum esset ita format:

Hoc tumulo placide Martini membra quiescunt

Weyeri, de quo pauca uisitor habet: Stemmata si clarum facimus et nomen amicum,

Hic summos inter nomen habere potest.

Saluifici magno uerbi flagrabat amore. Voluebatque sacros nocte dieque libros.

Et quod praecipuum dicas in praesule munus,

Inspektor Christi fidus oculis erat.

Multa pia uerbi praebebat dona ministris

Et qui musarum sacra theatra colum. Non hic iussus, non pacis amantior aliter,

Non ad congressus promptior alter erat.

Eloquio multum patrio in sermone ualebat:

Es poterat prompte uerba latina loqui.

Imprimis casti mores et uita fuerunt: Cauti ne potu languida membra funderent.

Cetera praeterito, quae si numerare studerem

Non foret hoc saxum paruaque charta capax.

(Sf) 2. Sed

A praedecessore Romano missum

anno 1574.

Sed postquam nobis septennis praesuit

annis

Vltima tam clarum fata tulere iurum.
Nec dubium est nobis sapera quin luce
fruat

Aeterni faciem cernat et ipse parvis.
Vnice mortalis generis pie Christe red-
emptor,

Qui hinc aeterni diceris esse patris:
Nostra tibi semper sit summa ecclesiae
curae;

Tu sacro statu peccata nostra rege!

CAPVT XLVII

De IOHANNE FRIDERICO vicesimo
nono episcopo Caminensi.

Iohannes Fri-
dericus dux
Pomer. anno
act. XIV. pos-
sederat. 1576.

fit rector
Gryphwald-
ensis.

1574.

Regimen susci-
pit anno 1569.
Cui tamen re-
signat, anno
1574.

obit 1580.

IOHANNES FRIDERICVS, dux
Stetini Pomeraniae, rursum cteatus
et postulat est Caminensium epi-
scopus, anno 1576. 26. Aug. 14. aetatis an-
num agens, post electionem suae postula-
tionem ad academiam Gryphwaldensem
ablegatus, rectoris officium suscepit et
studiis diligenter incubuit, ut ecclesiam
sibi commendatam eo melius tegetet et
administret. Vnde etiam ad suam
imperatoris vicinam se contulit anno
1560. ut artem gubernandi a supremo
S. impetii gubernatore addiceret: ubi
uaria legatorum exterorum iudicia
stendit et in comitiis illustres comitio-
rum hospites lingua latina exceperit. Ab-
soluto studiorum et peregrinationum
curriculo domum reuerfus est an. 1569.
et ecclesiae Caminensis regimen hono-
rifice suscepit et susceptum laudabiliter
egessit, usque ad annum 1574. quo resigna-
uit et duntaxat gubernationem orienta-
lis Pomeraniae retinuit, cui per annos
3. et episcopatui per annos 18. praesuit.
De hoc CHYTR. l. 19. Saxon. in pr. Cami-
nensem in Pomerania episcopum, post Mar-
tini Weigeri obitum, Iohannes Fridericus
dux Pomeraniae, Philippi filius, collegio a
patre commendatus, obtinuit.

Obiit hic optimus princeps et quon-
dam episcopus anno 1600. 5. Idus Fe-
bruarii.

CAPVT XLVIII.

De CASIMIRO, trigesimo episcopo
Caminensi.

Casimirus dux
Stetini.

Abbas ordinis
episcopatum
acceptus loco
Stetini infir-
matus.

CASIMIRVS dux Stetini Pome-
raniae, idem nomen et genus ha-
bens, quod primus episcopae fun-
dator, fratri in episcopatu successit et
eundem per 28. annos laudabiliter ges-
sit. Vtrum uero ueritatis consonum,
quod Nic. LEYTING. part. 4. comment. l. 10.
in principio scribit, FERDINANDVM Cae-
sarem in initiatione sacri baptismi episco-

patum Caminensem literis obsequatis Casi-
mirus gubernandum contulisse, quam pri-
mum sede uacante posset: si dubitan-
dum, cum S. Caesarese maiestati non
competat ius praesentandi aut conse-
rendi hunc episcopatum, sed penes ca-
pitalum, habito prius illustrissimorum
Pomeraniae ducum consensu, libera eli-
gendi episcopi potestas adhuc remane-
at. CASIMIRVS ergo non ex nutu
imperatoris, sed ex uoto et cessione fra-
tris Iohannis Friderici atque electione ca-
pituli, episcopus Caminensis designatus
et postulatus est, anno 1574. 26. Octob. ab
illustrissimis Pomeraniae ducibus domi-
nis fratribus publico homagio inuesti-
tus et eodem anno priuilegia Carlinen-
si confirmatus 5. Nou. testibus Hen-
ningo von VVolde, uicario et decano ec-
clesiae Caminensis Christophoro Buddle,
Ioachimo Pomwiltz, Dyoniilio Blancken-
burch et Francisco Parsow. Anno
Christi 1599. praecipuus Germaniae et
Italia partes uidit, ipsamque Romanam
episcopatum matrem uel quasi, non
more episcoporum, sed amore peregrina-
tionis salutauit.

In coelibatu uixit et laudabiliter ec-
clesiae Caminensis praesuit, donec anno
1603. die 10. Maii in Neuhausen, prope Ru-
genwaldiam, se extucto, postea destru-
ctio, ex hac uita euocaretur.

Elogium sequens Ludouicus Hollonius
apposuit:

Auream semper mediocritatem
Diligens ferme Casimirus annos
Terdecem mitram tulerat bicornem,
Fata Barnimum rapere quando
Et Sedunensis regimen ducatus
Fili oblatum: grauius sed ille
Praecluis curis sapienter almae
Filiis pacis muaeae galeam
Vinere et paruo beneficiuit. Ingens
Nam lucrum est, si quis metuit Iebo-
nam et
Sortem amat prudens humilemque suis-
que
Viribus cautus grauiora uitat.

CAPVT XLIX.

De FRANCISCO I. trigesimo primo epi-
scopo Caminensi.

FRANCISCVS I. dux Stetini Po-
meraniae, in locum patris resignan-
tis et abdicantis, tam ab episcopatu
quam regimine electus et successus est,
modernus episcopus omni laude dignis-
simus, anno 1602. 15. Septembr. in ecclesi-
am Caminensem introductus et inuesti-
tus more et solennitatibus hodie recep-
tis.

Post inaugurationem homagium a sub-
ditis et statibus episcopalibus recepit et
29. Sept.

anno 1570.

Quam parum
ex cessione fra-
tris et ditionis
capituli ob-
tinet. 1574.

Carlinensem
priuilegia con-
firmat.

Deo infirmis
et Romanis se-
luciat.

Colitis per-
miser et obit
anno 1603.

Franciscus dux
Stetini electus
anno 1602.

Homagium sup-
er ipso.

20. Sept. primariam *Coslini* sedem occupavit, ut chronodistichon M. Adami Hammeli superintendentis indicat:
FranClGVs prinCeps CVeLlnla teGta
sVkhtraz:

TVneVa VotIVa porrigetVba ManVs.
 In iuveniliter acate non solum literis
 humanioribus strenue addictus fuit, sed
 etiam *Italiæ*, Europæ oculum, perlu-
 stravit, anno 1595. Sicut anno insequenti
 pompasæ *Christiani IV.* regis Daniæ
 coronationi interfuit. Vir factus, epis-
 copasæ administrationem suscepit et hu-
 cusque prudenter administravit anno
 1606 in Curlandiam et Semigalliam pro-
 fectus est et anno 1607. Belgiam, Galliam
 et Angliam perstravit. Caelibarum
 respuens, meliora edoctus, SOPHIAM,
Christiani I. electoris Saxonie filiam, in
 uxorem duxit anno 1610. Deus benedi-
 ctus episcopatus, thalamo et omni utraq;
 curriculo, quale uotum *Hollonius* noster
 adiecit.

... FRANCISCE princeps, magnanimum
tibi

*Est pectus, almae pacis amans tamen
Tenaxque iuris, quod nocentes
Plebs et innocuos tuctur.*

IEHOVA, qui te magnificis bonis
Clemens beatus, conuge et inclita.

*Species decoram sine formam,
Sive genus placitosque mores:*

*Sit fortitudo et spes tua, sit
Cornu salutis, sit clypeus tu*

*Vi viribus te gens nigentem
Ingenuis Pomerana cernat.*

*Post longa uitae saeuiaque tempora
Terram relinques donec et omnium
Periculorum exors beate
Sideres at aethas in arces.*

CAPVT L

De mutatione religionis in Pomerania, longe ante translationem Passauensem et pacificationem, testimonia historiarum.

Quoad mutationem illustissimi Pomeraniae duces nunquam uisut armis, relegatione, bonorum confiscatione aut aliis illicitis modis mediisque eandem mutarunt aut reformarunt, sed optimo omnium rerum *chorago* ita disponente et permittente, partim clerici, partim laici semetipso-

reformatum, inuitis etiam Pomeraniae
ducibus. Mutatio est reformatio reli-
gionis coepa est a *Luthero* anno 1517. uti
recenset *SLEIDAN. lib. I comment.* et indi-
cant haec uerba:

*Tibi Cherubim et Seraphim Incessabili
Voce proclamaunt.*

Sub hoc murationis auspicio BARNIVS X. Wittebergam studiorum gratia mixtus, non ut religionem novam imberet, sed linguis animum excoleret ubi per triennium vixit, neque quicquam in religione attentavit. Excepit *Berslini* in reditu a IOACHIMO II. marchione Brandeburgensi iuvene 12. annorum, proluxa oratione latina. Primordiana reformatae religionis in Pomerania recenset magnus nostri temporis historicus Iacobus Augustus THYANVS *Gallus* l. ii. hif. descripta prius Pomeraniae urbe non jenuibili, *Tre-*

(SD) 3

NO-

more suo candide scripsit et Bugenbachi-
um primam euangelii tubam in Pomerania
indignitavit, licet in leuiusculis hallucina-
tus sit, uti Philippo I. qui non Bugislai
sed Georgii filius et Bugislai nepos fuit,
atque coronationi CAROLI V. interfuit
adhuc iuuenis, anno 1509. 28. Iul. Paulo
aliter cuius lib. X. Saxon. p. 252. in Pome-
rania, inquit, ante finem uitae Bugislai
mutatio religionis alicubi gliscere et pario-
ris euangelii doctrinae semina sensim spar-
gi ac inde in Lituoniam et alias gentes pro-
pagari ex collegio sacerdotum Treptouien-
sium per episcopum dissipato, primus coe-
perunt. Florebat tum Treptoua ad Regam,
et collegio sacerdotum et schola litera-
rum celebris, quam Ioh. Bugenbadius et
Andreas Knopius regebant, quorum
tantopere in docendo industria, dexte-
ritas et fides celebratur, ut non solum ex
vicinis oppidis, sed Lituonia etiam et
Westphalia exiit scholastici eo conflu-
erint. Accidit anno 1520. exeunte, ut
inspector ecclesiae, Otto Slutovius, cum
rectorem scholae et collegae conuictio-
res aleret, ut librum Lutheri de captiui-
tate Babylonica, recens ab amico Lipsia
missum, proferret et rectori scholae,
Ioh. Bugenbaggio, perlegendum trade-
ret, qui max. paginis aliquot inter coe-
nandum perlustratis, praecipitata sen-
tentia, multos a passo Christo saluatore haer-
eticos ecclesiam infestasse ac duriter exer-
cuisse, sed nullum eius libri auctore pestilen-
tiorum extitisse, pronunciat et commemo-
rat, quae aduersus recepta ecclesiae
dogmata ab eo assererentur. Post ali-
quotidies, libro attentius lecto et rele-
cto, reuersus ad collegii sodales et pali-
nodiam canens: quid ego nobis, inquit,
dicam? Vniuersus mundus coecutus et in
cimmeriis tenebris uersatur. Ille uir
annus et solus uerum uidit. Ac singulis li-
bri istius capitibus diligenter disputatis
ac defensis, periturosque in suam, senten-
tiam adduxit, ita ut collegae pastores Ioh.
Kyrichius et Ioh. Lorichius, qui ad ex-
tremam senectam ecclesiae illi seruiuit,
cum diacono, qui uicini coenobii Bel-
bugensis frater erat, Christiano Ketelbus,
nec non abbas ipse, Ioh. Baldeuinus pub-
lice papatus praestigias detegere et a su-
perstitionibus et abusu traditionum huma-
narum ad dogmata et cultus, in uerbo
Dei mandatos et a fiducia missae ac
operum humanorum ad unicum solius
Christi meritum auditores triducere
magno zelo instituerent. Vt autem in
articulis mutationum multa incommo-
da et turbulencias, non tam doctorum,
dextre ueram doctrinam tradentium,
quam uulgi sinistre accipientium, culpa
geruntur: ita tum quoque accidit, ut S.
Antonii sacrificulos, per plateas uisitato
more cum nolis uagantes, impiu-
rosius

petulantes quidam iuuenes coeno in-
iecto traherent et ex aede S. spiritus no-
stru status oblatas in uicinum puteum
proicerent. Quo conspecto, episco-
pus Caminensis recens electus, ERASMVS
Manduel, cui in Pomerania orientali
sacrorum cura incumbabat, seditiosa
specie offensus et zelo auime religionis
ardens, atrocem persecutionem in mul-
tos sacerdotes ac ciues et scholasticos
mouit et, in uincula multis coniectis,
caeteri praemoniti super sibi consulue-
runt ac Bugenlagius-Wittebergam, ab-
sente tum Luthero in Pothmo, conce-
dit et psalterium priuatim legendo scho-
lae innotuit et Luthero reuerfo statim
in defuncti pastoris D. Simonis Benckii
locum sussectus est. Ioh. Kyrichius cum
Christiano Ketelbus, Sundum migravit.
Andreas Knopius cum Ioachimo Mullero,
adductis scholasticis Lituonis Rigam, ad
fratrem Iacobum canonicum, profectus,
mox ad ministerium illius ecclesiae in
aede D. Petri uocatus est, ubi, exemplo
pastoris Treptouiensis acriter in foedas
nundinationes, idolae et mores sacrifico-
rum pontificiorum inuectus, doctrinam
de iustitia fidei seu peccatorum remis-
sione et uita aeterna gratis, non propter
ulla opera aut merita nostra, sed propter
solum Christum pro nobis passum et re-
suscitatum, credenti donanda praeci-
pue urgit. Sed ad ritus publicos et abu-
sus inueteratos aliquotisper conuiuit,
donec per secutus collegas, Syluestrum
Tigemeyer et alios turbulentum, haec
quoque in rebus ecclesiasticis admini-
strata sunt. Sic persecutio Treptouiae
mota in plures ciuitates ac gentes pios
doctores inde eiectos dispersit. Sicut
postea auctoritate et mandato Barnimi
et Philippi ducum Pomeraniae, comitiis
omnium ordinum in eo oppido cele-
bratis, communi consilio et decreto,
pontificii abusus in tota Pomerania abo-
liti et una consentiens uerae euangelii
doctrinae et rituum forma in omnibus
uniuersae Pomeraniae ecclesiis instituta
et recepta, hucusque Dei beneficio
conservatur. Cum deseruisset persecu-
tio Treptouae mota et princeps Bugis-
laus, etsi edictum Wormatiense in Po-
merania ordinibus promulgauerat, ta-
men executionem non adeo urgebat,
dehortantibus eum Valentino Stajenlin et
Iacobo Weber et aliis piis et eruditis
consiliariis, qui puriorem doctrinam
amabant.

Stephenses omnium primi Witte-
bergae doctores euangelicos, Paulum et
Rhoda Quedlinburgensem et M. Nicola-
um Curiensem accersuerunt. Sundii
etiam Christianus Ketelbus Treptouia
pulsus, taxare religionis pontificiae uan-
itatem et superstitiones coepit. Sic

Tineo legim.

Scholae Treptouien-
sibus cele-
bratae.

Ins.

Bugenbadius
praecipitatum
auditorium de li-
bro Lutheri.

Paratatum

Vulgi et alii
imprudensatroci per-
secutionis causa.Bugenbadius
fr. pastor Wit-
tebergensis.Bona et haec
persecutione
redolentia.Bugenbadius
dum
moderatam in
promulgauit.Doctores eu-
angelici uocati
fuerunt et Sand-
ium et Curien-
sem.

conueniente Bugislao euangelii femina paulatim in Pomerania extremo uitae illius tempore spargebantur. *Sundii* quidam ex fece uulgi et opificum, inuito et repugnante senatu imagines ex templis seditiose eiecerant et sacerdotes et monachos una die ex urbe fugarant et in *Belhugensii* coenobio monachi ipsi superstitiones ueteres abiecerant. *avgislaus* itaque e comitiis *Noribergen* sibus in patriam reuersus et a sacrificulis incitatus, abbatem captum postea ex ditione proscriptis et coenobium, una cum redditibus omnibus, suo praefecto administrandum tradidit. Id primum initium occupandi monasteria in Pomerania fuit. *Siundensis* etiam grauiter iniuriam, non religioni solum et ecclesiae, uerum etiam sibi patrono illatam, comminatus est.

Sed statim in tabem lentam et lethalem incidit, qui pridie Calendis Octobris extinctus est: duobus filiis *georgio* et *sarnimo* relictis, qui in gubernatione ipsi successerunt. *Stolpae* uero prima purioris doctrinae semina sparsit *Petrus Suauissimus*, uir nobilis in ea urbanus et *Luthero* familiaris et charus, qui in priuata ad forum domo ciuibus aliquot liberatis et scholae praceptoribus, epistolam *Pauli* ad Romanos interpretatus est. Ad hoc excitati scholae moderatores, studia sacrarum literarum non modo apud scholasticos urgebant, uerum etiam concionibus in schola habendis, plurimos ad purioris doctrinae studium inuitabant.

Sequentibus annis *D. Ioh. Amandus*, uir audax et uetehemens, ex *Porussia Stolpae* uenit, qui initium concionum in domo senatoris, uiri nobilis *Conradi Manduuelii* fecit, cuius opera apud senatum obtinuit, ut ad publicam disputationem sacerdotes ac monachi euocarentur, ac nisi multiplicium errorum ac imposturarum eos conuinceret, extructo rogo, inuam se in medio foro comburi petebat: si uero illi succumberent, nihil ab eis nisi emendationem postulabat. Cum autem nemo illorum constituta die ad publicam collationem prodiret, uulgi promiscuum subito impetu in templum parochiale et caetera irruens, aras et imagines et statuas omnes euerterunt. Essi autem de hac importunitate et uolentia monachi ac sacerdotes apud *georgium* *Pomeraniae* ducem et episcopum *Caminensem* grauissime querelabantur et turbulentis *D. Amandi* concionibus uehementer princeps indignatus, ad extirpandam *Lutheri* haeresein, auctores seditiosorum motuum puniendos, ipse *Stolpae* se accedere profitebatur: tamen cum *D. Amandus*, qui saxum uulcanum fuerat, discisset et prin-

ceps urbem ingressus statim febri languescere coepisset: nihil aduersus sonarum et ciues asperius egit, sed cum ciuitatem iam pacatam et tranquillum, omnia subiectissimae obedienciae ciuilia officia sibi deferri intellexisset, statim discessit. Sic in urbibus *Pomeraniae* praecipuis et reliqua ditione, conuenientibus principibus, sine periculo deinceps doctrinae euangelii ab iis, qui uellent, recepta et propagata est. Hucusque *ciuitas*. Omnis heterogeneis omnium latissime reu. *D. cramer. lib. 2. histor. Pom. eccles. per tot.* Hos gratissimos auctores, quorum alter catholicus, reliqui duo *Lutherani*, si uel per transennam scitius auctor de turbato imperii statu inspexisset, non tam praecipitanter, erronee et audacter affirmasset, *Caminum* suae *Caminensem* episcopatum post pacem religionis occupatum imo inuatum fuisse. Didicisset enim ex praefatis auctoribus, longe antiquiora reformationis initia: quae, ut eo certius consentit, a generali religionis mutatae methodo atque modo superius allegato ad specialiora descendam.

CAPVT II.

De specialiori mutatae religionis methodo et modo.

Bugenbachi ille *Pomeranus*, cuius breuem uitae descriptionem inter episcopos ante praemissa, *Gryphus* *Waldii* in academia patria literis humanioribus dum strenue inuigilaret, anno aetatis uigesimo sexto domum reuocatus est, ad obeundum scholae *Treptouensis* rectoratum, cui tanta cum laude praefuit et profuit, ut diuersi discipuli ex diuersis locis, *Liuania*, *Westphalia* et alijs aduolarent, quos non solum in literis humanioribus, sed et studio biblico certiores atque exercitiores reddidit, imprimis psalmos *Dauidis*, per uia biblia dictos, bis explicauit, antequam *Lutheri* scripta inspexisset. Sicut et euangelistam *Matthaeum* in collegio monachorum interpretatus est, ac accordauit cum reliquis, ut ex praefationibus tam *passionalis*, quam *psalterii* dilucidius constaret. Interea *Iohannes Tezel*, lingua *Turcica* diabolus, magnus indulgentiarum nuguienditor, mercibus suis etiam *Pomeranos* infestauit et excitauit, quas partim emerunt, partim respuerunt, ut sic *Bugenbachi* cum suis affectis, *Treptose* ad *Rhegam* et *Iohannes Kneipfrounium*, in districtu *Pyrice*nsi, uno et eodem tempore in duobus locis simul elucescente euangelio. Diuersas indulgentiarum formulae uerborum tenet *R. D.*

translata in compendium.

Monasterium occupatum prius.

Stolpensem primum euangelista.

Studium sacrarum literarum restitutum.

D. Ioh. Amandi parochia.

Turba concitata.

Puriori doctrinae periculum.

Concessio Caminensis episcopatum iam ante pacem relictam fuisse reformationem.

Bugenbachi natus ad rectoratum officium.

Turca, lingua Turcica diabolus.

Indulgentiae Treptouenses.

R. D. CRAMERVS lib. 3. *hiff. eccl. Pom. c. 6.* A tam per Albertum Magdeburg. ac Moguntinae sedis primatem, electorem imperii et administratorem Halberstadt. marchionem Brandenburg. et ducem Stetini Pomeraniae datas, Berolini 11. mensis Aprilis 157. quam per *Tecelium* communicatas, anno eodem, 8. Octobr. quas lector, si uelit et dignetur, perlegere potest. Excitatus ergo LUTHERVS AN. 1520. et ante triennium a male seratis papae adulatoribus et crumenimulgis monachis in certamen prouocatus, publice contra nugigerulos et sumiueudulos indulgentiarum agyrtas scripsit, et inter alia libellum de captiuitate Babylonica in lucem edidit, quem cuius Lipsienfis Ottoni *Slutonio*, pastori atque praeposito ecclesiae Treptouienfis, dono miserat. Hic rectori scholae *Bügenhagio*, acerrimi iudicii uiro et collegis, tanquam commensalibus suis ostendit, atque communicauit, ut iudicium et censuram ferrent, referrentque. *Bügenhagius* statim inspiciens et aliquot folia obiter percurrans, in eam prorupit uocem: *Multi quidem haeretici post Christi mortem extiterunt, nullus perniciosior unquam, quam qui praesentem libellum concinnauit, recensendo noua dogmata contra inueteratas ecclesiae Romanae traditiones.* Posteriores uero cogitationes priores correxerunt, et dies diem docuit; diligentius enim librum perlegit, considerauit, ruminauit et ex repetita lectione praepudicium ante conceptum in iudicium uocauit et in melius molliusque mutauit. Reuersus ergo ad commensales, totus, inquit, *mundus mihi coactur* et hic scriptor *solum aliquid ueri et solidi uidere uidetur.* Praecipua libelli capita breuiter repetiit, explicauit et ita perpendit, ut non solum ipse in castra Lutheri descenderet, sed et alios secum abduceret atque conuerteret, nempe *Iohannem Corichium, Christianum Ketelbur, Iob. Kyrichen, Andream Knopffen*, et ipsum monasterii *Belbucensis* abbatem, *Iohannem Boldewanum.* Hoc primum reformatae religionis principium erat in Pomerania, non a ducibus, sed ipsis religiosis abbatibus atque monachis coeptum, adeo ut illustrius principibus occasionem darent, et uiam quasi ostenderent, occupandi monasteria. Cum enim Lutherus de uotis monasticis neruose scripsisset, multi boni uiri et sacrae uirgines statum suum, adeo diuinis christianorum institutis discrepantem, odio habuerunt et sponte cullas abiecerunt. Ita monasteria deserta sunt, inquit *PEVCEX. l. 5. chron. ad de SVCHOLZER. in chronolog. an. 1523.* Alterum mutatae religionis initium in districtu *Pyricensi* eodem tempore ita con-

tigit: *Iohannes Knipffrouius*, ordinis Franciscani monachus, ab abbate quodam Silesiae in academijs Francourtemensem ad Oderam allegatus erat, ut studia sua mediocriter incepta continuaret et excoleret. Huic missae erant theses Lutheri, quas studiosi partim refutauerunt, partim diligentius examinauerunt et approbarunt, sicut et dictus *Knipffrouius* sententiam Lutheri approbare coepit. Quod cum professores et collegia animaduertentes, in monasterium *Pyricense* relegarunt, ut solus uiueret, nec ulterius noua dogmata spargeret: Sed res e contrario successit, quin *Knipffrouius* se totum religioni Lutheranae addixit et reliquos confratres induxit, ut eandem amplecterentur et mordicus defenderent. *Pyricenses* quia intellexerant e *Knipffrouii* concionibus, ad salutem consequendam non tam bona opera, quam fidem requiri, elemosynas monasterio dari consuetas paulum intermiserunt, ut optimi fratres fame et inedia se macerarent, et nouae doctrinae imputarent. *Knipffrouius* ergo pro concione dixit, *se omnes elemosynas monachum omnium pinguiorem maculaturas et fortis fortean in se casuram.* His moti ciues beneficia rursus ubertim contulerunt. Hinc abbas *Colbazensis* *Iohannes Knipffrouium* uehementer persequebatur, ut *Stetinum* aufugeret ad *M. Paulum a Rhoda*, cuius consilio uxorem duxit et *Stargardiam* missus est, ut euangelium praedicaret. Vacante interim praepositura *Stolpensi* *Christianus Ketelbur* et monasterio *Belbucensi* fecit mitti, ut et *Stolpensi*. qui religionis initia iam ante gustauerat sub *Bügenhagio* et ita tertium mutatae religionis primordium subsequitur, quod duplex incrementum accipit. Petrus enim *Suaenius*, nobilis, Lutheri quondam auditor et comes ad comitia *Wormatiensis*, priuatin in aedibus *Cuicradis Manduuelii*, nonnullis epistolam ad Romanos explicauit. Deinde *D. Petrus Amandus* accessit et coronatus est. Quod cum magistratus resciret, in curiam uocatus et interrogatus est, quoniam consilio et qua auctoritate labefactaret doctrinae genus consuetum et nouas opiniones spargeret? Respondit animose, *se doctorem theologiae a nonnullis ciuibz uocatum, sacrificulos erroris atque mendacii conuincere uelle. Quod si non posset, sibi ipsi hoc supplicii irrogare, ut crectis duabus piris in foro, si succumberet, uiuus cremaretur: si uero receptum doctrinae genus probaret, se monachis condonaturum, sub spe emendationis, nec urbanos solum sed et circumuicinos conuocari uoluit.* Dies a senatu ad uentilandum religionis causam dictus est. Oppidatim et pagatim accurritur, summa omnium expe-

1126.

Bügenhagius
fructus iudi-
canti de *Luthero*

mutat mentem

Occasio occu-
pandi mona-
steria.

Pyricenses an-
plisuntur eu-
angelium

expectatio, studia diuersa, diuersi rumo-
res, prout quisque in hanc uel illam sen-
tentiam inclinabat. Sed quid fit? Cum
illi certatim accessuros putarent, nemo
comparuit ex monachis, nec oppidanis
ne aliis. Iubentur illi in publicum pro-
dire, ut respondeant ea, quae illis im-
pinguntur. *Veniunt*, inquit M. GRE-
GORIVS LAGVS, in opusculo de Pomerania,
Wittebergae typis excuso, anno 1559.
*seniculi pauidi, non bene ex S. Scoto suo et
huius farinae doctioribus tantae causae onus
sustinentes, rogant, et ipsorum et temporum
culpa multos fortasse errores se inuoluasse
in purioris doctrinae fontes, sese ipsos im-
prudenter huius implicari, ut iam nec eos re-
tineret nec amittere possint, fateri sese, non
omnino de nihilo esse hoc, quod ipsis obicitur.
Nec tamen se excusulos ea doctrinae
et studiorum elegantia, ut contendere quic-
quam aduersus tam acrem aduersarium
possint. Ad hanc monachorum tam libe-
ram et non extortam confessionem ius-
si sunt confestim, ut hoc deposito uitae
genere aliud amplectantur, et qui hoc
recusent, statim urbe cedant et quouis
gentium migrent. Deinde noua reli-
gionis dogmata publice proponi coepe-
runt, quae populus tam auidè arripuit,
eic si diuturnam scim explere uoluisset.
Haec subitanea et succedanea renascen-
tia euangelii triga in tribus diuersis Po-
meraniae locis mirabiliter exorta fuit,
Prici in extremitate, Treptoe ad Rhe-
gam in medullio et Stolpar in altera ex-
tremitate, breui totam Pomeraniam ir-
repsit, illuminauit, reformauit, quamuis
illustrissimi duces et episcopus Cami-
nensis Manduuelius acriter resisterint.
Non tamen imperari, tantum doceri re-
ligio uoluit.*

Gloriosissimus CAROLVS V. nuperele-
ctus imperator prima imperii comitiis
ineuntis anno 1521. iudixit, ut passim ob-
orta religionis dissidia componeret et
pacem constitueret, citato etiam Luthero.
Ad haec profectus est Bugislaus Ma-
gnus dux Pomeraniae, cum filio Geo-
rgio, et inuestituram a Caesare petiit ac-
que impetrauit. Reuersus anno in se-
quenti Wormatiensē edictum statibus
non solum promulgauit, sed et nouos
uerae religionis introductores Treptoe,
Prici et Stolpar proscriptit, inficante
episcopo Caminensi. Quod cum no-
uelli doctores animaduertent, fuga si-
bi consuluerunt et sacrosancta euangelii
dogmata longe lateque disseminarunt.
Job. Boldewanus, abbas Belbucensis, Witte-
bergam concessit et in oppido Beh-
zich pastortatus officium suscepit. Job.
Bugenhagius Lutheri discipulus et pastor
Wittebergensis factus est. Job. Kunicke
ultra annum in foedo carceris squalore
detentus fuit. Andreas Knopke Rigam

Liuoniae contendit et ibi primus pri-
ma euangelii semina sparsit. *Christi-
anus Kesselius*, deposito habitu monasti-
co, miles factus est et minister nobilis
uiri Job. a Schwerin, cui natus argenteus
agnomen fecerat. Caesar in proximis
comitiis dietam Noribergae indixerat,
ad sopiendas marchionum Brandebur-
gensium et ducum Pomeraniae con-
trouersias, propter imaginariam inuesti-
turam motas; illam Bugislaus cum Ge-
orgio filio uisitauit, adiunctis tam Sigis-
mundi regis Poloniae, quam electoris
Palatini legatis: sed infecta re neque
composita a FERDINANDO CAROLI V. fra-
tre in reditu Wittebergam, una cum fi-
lio et Henrico duce Megapolitano, con-
tendit et Lutheri monachi, qui res tan-
tas in ecclesia et imperio Germanico
mouisset, concionem audiuit, quando
laxas episcoporum exorbitantias ani-
mosè coarguit, praesente episcopo Ca-
minensi Manduuelio: nec hoc conten-
tus, conspectum et colloquium simul
exoptauit, ac post pauca uerba ultro ci-
toque commutata, *domine doctor*, in-
quit, *se confessionem meam semel audire
oportebat*. Cui Lutherus extemporane-
um et argutum responsum dedit: *Non,
non*, inquit, *illustrissime princeps, celsissi-
mo uestra nimis magnus peccator est, quem
absolvere ego pro dignitate non potero*. Ve-
rum is uita perstringi existimans, statim
Lutherum, non adhibuit ad mensam,
ut Croesus Solonem, a se dimisit. Ab-
sente Bugislaeo et episcopo Caminensi
Manduuelio Stetinenses praecipui inter
ciuitates ad Lutherum scripserant, ut ui-
rum probum, fidelem et orthodoxum
commendaret, qui curam ciuium et re-
ligionis sibi commendatissimam habe-
ret. Missus et dimissus ergo fuit a D.
Luthero M. Paulus a Rhoda, Quedlinbur-
gae natus, ut chronodistichon indicat
an. 1489. mens. Ian.

Hk Quedlinburg II faciles prodibit
in aurum

Vrns Vrnlgeris foLe tepente caVlr.

Qui cum SS. th. doctor in inclyta Witte-
bergenfium academia diligentem ope-
ram nauasset, factus est Pomeranorum
euangelista, sicut et Bugenhagius uero
dici potest. Quia uterque euangelium
pure et orthodoxe praedicauit et sa-
crum bellum cum antagonistis dexter-
time exercuit.

Epitaphium in acde S. Nicolai
M. PAVLI a RHODA.

Insidias igitur quantas quantosque la-
bores

Sustuleris, candor iudicet ipse uirum,
(T t) Quam

Illustratio me-
nstruere refer-
mat.

Comitia Nori-
bergae.

Bugislaus a co-
muni rediens

Lutherum audi-
da

episcopi multi con-
fiteri sed cum
arguta respon-
sione aliquan-
tum decurreret

Stetinensium
fide euangelii.

per Paulum a
Rhoda refren-
guitur.

Comitia Wor-
matiensia.
1521.

Persecutio con-
tra doctores
euangelii.

Rigam Bugi-
slae euangelii
comit.

Quam bene iuncta tibi diui fiat imago A. eos, quas vel per inopiam spiritus aut infirmitatem carnis a suae salutis tramite aberrare cognoscimus. Hinc est, quod relatione plusquam ueraci didicimus et euidencia factorum iudices colligimus, quodam nostrae Carthusianae uocationis professos, aut damnata eiusdem Lutheri doctrina corruptos, aut sua concupiscentia abstractos et illeptos, a nostra religione apostatasse et uelut canes ad suum uomitum reuersos, in grauissimam diuinae bonitatis offensam, animarum suarum iacturam, multorum scandalum et nostrae religionis ignominiam. Quae licet ita se habeant, christiana tamen commiseratione commoti, uoluimus, non christianae iustitiae flagello, sed indulgentiae misericordiam uero clementibus omnibus nostris porrigere. Hortamur itaque eos, qui istiusmodi sunt et in misericordibus Iesu Christi obsecramus, ut ab erroribus, quibus se inseruerunt, respiciant, ad agnitionem ueritatis redeant et ad Carthusianam religionem, seu sanctum uisum, reuertantur: ut qui Deo permittente ad bonam discesserunt, in aeternum Deo ueritatem adhaerant. Quod si fecerint, omnes priores, rectores aliquosque nostrae religionis personas monemus, ut pietissimi Iesu Christi uisigia imitantes, reuerentes sincero charitatis gremio excipiant, stola sine profectione (licet temere per eas abiecta) sursum eos induant et fraterni amoris obsequia ei impendant. Si uero hoc tanta lenitate et gratia, sponte per nos sibi oblata, ad eorum redire et a diaboli laqueum se explicare noluerint, sed pertinaci furore excecati, amplius adhuc in peccatorum suorum sordibus suffocare et curam carnis in desiderio agere uelint, ne circa eorum salutem dormitare uideamur, quae nostra et nostrorum statutorum sunt insequentes, per uiam iustitiae procedere decreuimus. Quapropter monemus et in uirtute sanctae obedientiae praecipimus omnibus nostris ordinis uisitoribus, conuicatoribus, inspectantibus et caeteris officialibus, ut iuxta formam nostram et nostrorum statutorum tenorem, etiam omni diligentia, zelo atque labore (inuito etiam ad haec brachio seculari, si opus fuerit) omnes a nostra religione apostatatos, auctoritatem Romanae ecclesiae contententes et constitutiones eiusdem uerbo et opere detestantes, capiamus uel capi faciamus, capos firmis carceribus intrudamus et custodiamus, donec capitulum generale uel reuerendus pater Carthusiae de eorum conuersione et emendatione proposito informatus, de ipsorum statu ordinauerit uel dispensauerit. Et eandem penam sustineant eiusdem doctrinae Lutheranae fautores et defensores. Huc usque Carthusiani: sicut et reliqui pontificii atrociores procedentes partim incendiarios, partim ueneficos ad insiciendum fontes, puteos, stagna euangelicorum in Germaniam,

*Lutheri,
Paulus qui a Rhoda nomine dictus erat.*

*Nam quantum debet Germania clara
Luthero,*

Tantum equidem debet gens Pomerana tibi.

*Quod uocat haec regio scilicet et fraude
papatius,*

Tale tibi acceptum patria, Paule, refert.

Hinc non minus atque Lutherum Bugislaus, cum die corporis Christi concionantem audiuiisset, dixisse fertur: Hunc hominem, quem omnes mei praelati haeretico esse clamant, nihil mali docere audio. Ite si nouum euangelium sit, quod is docet, non uideo, quomodo condemnem: sed audiam deum. Antequam uero hoc pium et christianum uotum expleuit optimus princeps, fato concessit 36. Sept. anno 1523. Hinc uariae lites gliscere coeperunt inter ciues et capitulares, tam de religione, quam exemptione clericorum ab omnibus ciuitatis oneribus, quam iure diuino minime probari, scripserat Lutherus, anno 1523. die Epiphaniae ad Stetinenses, prout copia literarum tom. VIII. lenens. et in ecclesiastico D. CRAM. chronico l. 3. c. 9. refertur.

Successit Bugislaus Georgius filius dux Pomeraniae, acerrimus ecclesiae catholicae defensor, qui, dum funditus nouae, ut putabat, religionis dogmata extirpare anitebatur, contrarium euenit, ut indices magis magisque excreuerint. Christianus enim Ketzelhut anno 1524. mense Maio Sandum Pomeraniae metropolin redierat, ut in Liouiniam traiceret ad Andream Knopfsen. Extinore et habitu militari incederet, tamen a quibusdam fuit agnitus, uti Francisco Westl Coslinensi et Ludouico Fischeb, qui instando et obtestando exorauerunt, ut concionem euangelicam haberet: id quod fecit et effecit, ut prima euangelii fundamenta Sandi iacerentur. Nec multo post Iob. Kuricke (quem episcopus Caminensis diu in carcere detinuerat) succentarius accessit et opem et operam in depredanda euangelii luce grauiter praestitit, sicut et Iob. Knipfstranus postea superintendens factus.

Noua eiusmodi uerae religionis primordia atque incrementa, episcopus cum potiori clericorum aeterna pro uiribus impedire conatus est, ut ex uno Carthusianorum decreto patet. an. 1524. 25. Aprilis dato, quod recenset reu. D. CRAMER. lib. 2. hist. Pom. eccl. c. 12. Quamquam, inquit, multi aduui, sub hoc generalis capitulo nostri consensu, negotii praegravamur, operosiori tamen minus sollicitudine ac maiori labore incumbimus circa

*Bugislaus dux
inducit de
concionem euangelicam.*

1523.

*Patria reformata
etiam Sandi.*

*Carthusianorum
doctrinam
contra apostatatos.*

*Pontificiorum
machinationes.*

Germaniam,

maniam miserunt. SLEIDAN. lib. 12. et 13. A

Ne quid addam de Schwichtenbergio, Me-

et fuerit contra
euangelicum.
falsum.

chry, Liborio et aliis ecclesiae Romanae Caminensis coniuratis, qui novos euangelii confessores infusissime et uirulentissime trahuunt. Abbates etiam certos homines ablegarunt, ut monachos doctiores et certis locis accerferent, et abbas Eldenouensis Ewald Brincke, postea senarorem Stetinensem, Dauntiam misit et alios, ut doctos iuuenes ad uitam monasticam habiles adducerent. Nec illustrissimus Georgius brachio suo seculari desuit, quin acria promulgaret edicta, de concionatoribus nouis eiciendis, carcerandis, mulcandis, quae quidem concionatores ipsi populo praelegerunt et nihilominus euangelium singulari Dei providentia praedicarunt atque propagarunt. Quo magis impeditum, eo magis expeditum religionis negotium indies ac creuit Sundis, per praedictos Iohannem Kuirichen, Christianum Ketelhus et Ioh. Knipffroisium strenuos orthodoxae religionis defensores, qui tamen iconomachiam, a feces plebis attentatam, minime probarunt, approbarunt. His succenturiati adstiterunt in schola Iob. Aspinus et Antonius Gerson. Gryphiswaldii Petrus Suuenerius et Hermannus Bonnus in illustrando euangelii lumine simul collaborarunt, qui deinde metu Georgii ducis ad Daniae regnum confugerunt. Sed e monachis Eldenouensibus nonnulli ad fidem conuersi, euangelium rursus praedicarunt, ut Antonius Remmelidus et alii. CAROLVS V. imperator semper augustus Augustae anno 1535. et Spirae anno 1536. conuentus E

Georgii ducis
edicta contra
modum

doctores euan-
gelii.

Comitia Augu-
stana anno
1535. et Spira-
e 1536.

M. Paulus a
Rhoda et alii in
in praedicando
euangelio.

Ioh. Gerson mo-
nus

populum commouit et occasionem cauillandi non minimam aduersariis dedit, fortius demum protractionis effectum, quem reliqui contribulati sortiti sunt, secundum SLEIDAN. l. 6. comment. et LUTHER. tom. 2. Germ. Wittenberg: Hinc uaria subditorum studia et diuersi ducum animi, ob nascentem euangelii lucem, extiterunt, Georgio pontifici fauente et Barnimio puram doctrinam amplectente. Diuina uero prouidentia et prudenti ducum moderatione factum est, ut sine liuore et cruore Christi ecclesia colligeretur et motus placide ac iteque componerentur.

Georgio ducem diuersa
studia.

CAPVT LII.

De progressu religionis in Pomerania et protestantium nomine.

CONuentus equidem nouus Spira<sup>Comitatus Spi-
rae 1529.</sup>

anno 1529. indictus fuit, sed infeliter res successit, donec Augustae Carolus V. confessionem a Iohanne electore Saxoniae et coniunctis principibus postulatet. Conuentus ille Spirensis, de auxiliis contra Turcas contrahendis deliberans, doctrinam Lutheri, Anabaptistarum furores et sacramentarium blasphemias damnauit. Hic elector Saxoniae et alii contra decretum de religione protestati et protestantes dicti sunt. SLEID. l. 6. fuitque hic conuentus Spirensis de religione irritus.

Protestantium
nomen natus.

In comitiis Augustanis principes protestantes IOHANNES elector Saxoniae, GEORGIUS elector Brandenburg. PHILIPPVS landgrauius Hassiae, ERNESTVS et FRANCISCVS duces Brunsvicensis et Luneburgenses, WOLFGANGVS princeps Anhaltinus, cum nonnullis ciuitatibus confessionem fidei a Philippo Melancthone ad iudicium Martini Lutheri scriptam, CAROLO V. et statibus imperii exhibuerunt. Halucinatur ergo Iac. Aug. THYANVS l. 1. hist. p. 65. quasi inrer principes, qui confessionem fidei CAROLO V. Augustae exhibuerunt et protestati sunt, libertatem religionis superiori conuentu Ratisponae et Spirae promissam et permissam impediti, PHILIPPVS Pomeraniae principes fuerit, et lib. 4. uiciose pro Barnimio Bernhardum nominat. Non enim Philippus sed Georgius parens et Barnimio fratres praedictis comitiis interfuerunt, et Georgio paulo post peripneumonia sublati, Philippus ex aula Ludouici electoris palatinus, suuunculi sui, domum reuocatus est, ad capellandam patriae gubernacula.

Confessores
Augustani.

Thomae Lepus.

Profecturo Ludouicus optimum consilium dedit, ne pareretur se adduci, ut propter orthodoxam euangelii doctrinam uel sanguinem profunderet, uel ul-

Ludouici ducis
Pom. consi-
laria natus?

lam exercebat scilicet, ne causam mo-
tus uel seditionis in patria daret. Ita
sapienter ducum conuentionis sacro-san-
ctum religionis dogma pedetentim ra-
dicesegit et uires quaeuiscit eundo, in re-
liquis etiam ciuitatibus. *Coslinenses*,
non attenta episcopi residentia et con-
tradictione, una cum nobilibus quibus-
dam euangelium receperunt, docentibus
Benedicto Ruchessall et *Martino*
Kleine.

Quod uero barbi tonsorem inter noua
sacra gesticulantē et blasphemantem sta-
tū ad sacrum condemnauerint et sub-
merferint, hoc magis infano uulgi furo-
re, quam magistratus officio euenit.
Eodem tempore *Garcia* euangelium
praedicauit *M. Lucas Wollin*, cui successit
M. Thomas Stargardt.

Sicut autem cuiusuis rei rudimentum
prius esse oportet, quam experimen-
tum: ita religionis initium non adeo
firmum et perfectum fuit, quin multi
natiui, acyrologiae, dubitationes, dis-
ensiones interuenirent et in aula di-
uersa consiliariorum naufragia reperir-
entur. Nonnulli euangelium detesta-
bantur, uti cancellarius *Nicol. Bruno*; non-
nulli amplexi sunt, inter quos *Iodocus a*
Deuitz, praecipuae auctoritatis et nobili-
tatis uir, praecipuum locum obtinuit, il-
lustrissimo Philippo confessionem Augu-
stianam obtulit, quam cum celsitudo
sua creberrime perlegeret, perfectam
examinaret, examinata approbaret,
una cum patruo in castra Lutheri con-
fendit. Comitibus in oppido *Treptoe* ce-
lebratis, ex omnium ordinum consensu
prisca religio soluta est, Lutheri do-
ctrina recepta, anno huius seculi 1534, in-
quit *Iacobus August. Thuanus lib. 21. hist.*
Hinc ut grata *Deuitz* tam fidi consi-
liarii memoria recolatur, epitaphium a
Bartholomaeo Amancio I.V.D. scriptum
adiciam:

*Nobilitatis honor, ueteris seruator honesti
Venturique sagax, praeteritique me-
mor.*

*Vir grauis et uerax, aequi legumque pe-
ritus,*

*Consilio egregius, clarus et ingenio,
Hic iacet. En quaeris, lektor, nomenque
genusque?*

*Iodoci a Deuitz nomina clara tu-
lit.*

*Qui tumulum heu coniuu Otilia, cuius
ab Arnimb*

Nobilitas multos dulla recenset auos.
In his comitiis prouincialibus, *Tre-
ptoe* ad *Rhegam* habitis, *Barnimus* et
Philippus Pomeraniae duces *Iohannem*
Bugenbagium, *Witteberga* euocatū,
petierunt, ut ecclesias Pomeraniae con-
stitueret et ordinem ecclesiasticum con-
scriberet, quem conscriptum ibidem

publicarunt, ordinibus omnibus (solis
episcopo, praelatis et Sundensibus, pro-
testatione contra uisitationem bono-
rum ecclesiae ufis,) consentientibus.
Haec Pomeranicarum ecclesiarum ordi-
natio, breuiter a *Bugenbagio* conce-
pta et delineata anno sequenti typis
conscripita atque in partes 3. distributa
est. Eodem anno uisitatio generalis
instituta, praesentibus illustrissimis *Po-
meraniae* ducibus et inspectio generalis,
ordinatio, institutio, adeoque iurisdi-
ctio ecclesiastica in totum Pomeraniae
pomeroium reuerendissimo praefuli
ERASMO Mandulno oblata fuit, modo
euangelium amplexaretur et tueretur:
quod cum respueret, irritum fuit hoc
consilium. *Bugenbagium* reformatem
et uisitantem plures e monachis petie-
runt, ut secum *Wittebergam* adduceret
et rectius institueret, qui, datis a ducibus
suis, abiierunt et cecinerunt: in exi-
tu *Isaacus Aegyptio*. Inter reliquos fuit
M. Antonius Kemmelingus, postea *Star-
gardensium* pastor factus, ubi extremas
duxit horas anno 1584. Vitam ipsius
monasticam et conuersionem scite reci-
tat *D. CRAMER. lib. 3. hist. Pom. eccles. 16.*

Bugenbagius duos superintendentes insti-
tuit: *Sedini M. Paulum* a *Rhoda* et *WOL-
GASTI Iohannem Knipffstronium*, ordinato
etiam propter distantiam loci *Stolpae*
praeposito, *Iacobo Hogensfer*, cui ius ordi-
nandi competeret. Synodus euange-
licorum prima collecta est a nouo super-
intendente *Knipffstronio*, qui postea ad
conuentum *Hamburgensem* se contu-
lit, ut cum reliquis *Luccensium, Bremen-
sium, Hamburgensium, Rostochensium* et
Luneburgensium theologis se conforma-
ret, uti acta retulit *R.D. CRAM. lib. 3. hist.*
Pom. eccles. c. 24. Philippus, desponsata
sibi *MARIA Saxonica* et *Torgae* per *M.*
Lutherum copulata, ad *Smalcaldicum*
conuentum profectus est, non alia de
causa, quam ut testaretur, se esse ciuem
uerae ecclesiae, seque cum suis doctri-
nam confessionis Augustinae profiteri.

Sicut et articulos *Smalcaldicos* a *Luthero*
signatos *M. Paulus* a *Rhoda* superin-
tendens *Stetinensis* subscripsit.
Rebus ita constitutis, insurrexit *Otto*
Doring, e *Romanensi* errorum schola re-
uersus, nouam tragoediam incepit, con-
iugium sacerdotum bimurum aequorum
uocauit, ad procellum Caesarem pro-
uocauit et citationes misere suppressis
sacerdotibus insinuaui, quas superiores
se elisuros receperunt, uti *Philippus* ad
comitia *Ratisbonensis* profecturus adhi-
bitis utrinque consiliariis et theologis,
causam cognouit: sed antagonista ille
fuga sibi consuluit et deprehensus uitam
cum morte commutauit. Hinc annis
subsequentibus diuersae synodi colle-

etæ sunt et illustre *paedagogium Sedini* fundatum est, a prædictis illustrissimis ducibus, *Barnimo* atque *Philippo*, in quo pro pigris monachis studiosi adolescentes studia additissimi aluntur, instituntur, ut suo loco uberius tradam. Tempora quidem turbulenta fuerunt et bellum *Schmalkaldicum* non minimam calamitatum epitomen adduxit et inclinatum *Caesaris* animum aliquantisper abalienauit. Tamen illustrissimus *Philippus* uel imperatoria potentiam uel aliorum hostium insidias non tantopere ueritus est, ut quicquam in religione mutaret. Quinimo reuera sapienter dixit: *se male deposita gubernatione priuatum ac calamitosam agere uitam uel omnino succumbere, quam contra agnitam ueritatem quidquam admittere.*

*Philippus dux
in religione
constantia*

*Caesaris dux
Pomeraniae
remunerat
foederis amali
caldici.*

Prædicto foederi illustrissimi *Pomeraniae* duces, solo religionis casu excepto, renuntiarunt: quod ut facerent, multas habuere causas. Vulgo ferebatur eos potissimum motor fuisse, quod, cum propter reditus ecclesiasticos, quas olim episcopi *Roschildensis* in *Russia* et abbas *Remoldensis* ex praefectura *Treptoniensis* percepisset, mercatoribus in *Dania* multa aduersa contingerent, confederati consilio et opera nostros deseruerunt.

*Bugenhagius
recusus episcopus
patruus.*

Bugenhagius alter *Pomeranorum* apostolus, cum non solum religionem mutasset, sed et ecclesias *Pomeranicas* bene et ordinate constituisset, electus est in episcopum *Caminensem*, quam dignitatem certis ex causis reculauit. Visitatio interim ecclesiarum *Pomeranicarum* continuatur, uitia, quae irroperant, emendantur et omnia ad ordinem rediguntur. *Lutherus* e uiuis sublatus est, nec monitor ullus pro illo relictus, distrahuntur ecclesiae, sparguntur corruptelae rerum bene traditarum, stabiliuntur prauis ritus, pariter in omnibus languescit inuocatio, ut semper sit in dubitatione. Deinde in multis parit dubitatio *Epicureum* contentum Dei et omnium religionum: et aliquanto post, ubi de hoc ipso pomo eridoa docti inter se pugnare coeperunt, nouae dissensiones et aliae dogmatum deprauationes oriuntur. *Phil. Melanchthon tom. 3. Declam. Witteberg. p. 743.* In nostris quidem ecclesiis *Andreas Maierus* Gallus, *Ioh. Coglerus* et *Balthasar Rhamus* SS. theologiae doctores et postea partim superintendentes, *M. Georgius Craconius* et alii *Wittebergam* bello oppressam aduentarunt et euangelium praedicarunt. Quod cum papicolae, nupera belli victoria animosiores facti, inuiderent, optimum principem *Philippum* apud *Caesarem* maiestatem traducere et calumniis proscindere non intermiserunt adeo, ut grauis pecuniae summa indice-

*Lutheri dicitur
falsum esse*

*Philippus dux
obseruatur.*

retur et simul *Sphinx Angustana* obtruderetur, de qua *SLEIDAN. lib. 19. et 20.* Illustrissimi principes legatos *Bruxellam* miserunt et tertium indictae pecuniae partem obtulerunt: Interim interea ad concilium generale religato, utpote quo subditorum conscientiae uulnerarentur et executio motus horrendos excitata esset. Hic *Arrebatensis* nimis acre respondit: *Expellite istos nebulones concionatores nostros, qui plebem ad seditionem excitant, et habebitis populum obsequenissimum.* Post uarios tractatus et solutionem aliquot mille aureorum, datae sunt a *Caesarea* maiestate *Pomeraniae* ducibus literae absolutoriae, omni meliori modo conscriptae, quibus non tantum in gratiam duces recipit, sed ab omni quoque suspitione recta scientia liberauit et absoluit. Actum *Bruxellis* 20. April. anno 1549. *Hallucinatur* ergo *Iac. Aug. THYANVS l. 4. hist.* ubi annum 1547. reuocat, nec multo post, inquit, *Philippus* et *Barnimus*, (pro quo uisitose *Bernhardum* ponit) cum *Caesare* transigerant.

*Interim ad
concilium ge-
nerale reuocatur.*

*Litterae abso-
lutoriae ducibus
datae ab imperatore.*

Thyanni lapsus.

IVLVVS III. concilium a praedeceessore *PAVLO III.* Tridenti indicium continuauit, in quo repetitio confessionis *Augustanae* a *Philippo Melanchthone* facta et ab ecclesia *Pomeranicis* approbata, concilio Tridentino exhibenda, quae cum a concilio reuiceretur, una cum legatis malignantis conciliabuli pseudo patres reliquerunt et abierunt, dissipato mox concilio instar fumus. *ALEIDAN. l. 22. et GRAM. l. 3. hist. Pom. eccles. c. 29.* ubi literas a theologis *Pomeranicis* ad *Wittenbergenses* scriptas recenset, datas in synodo prouinciali, anno 1552. 21. Ian. *Iacobus Rungius*, optimus theologus ad hoc concilium uisitandum deputatus erat. Rebus ita turbatis, aurea constitutio pacis religionis s. autonomiae transactio *Cadomica* anno 1534. coepta *Pasauii* 1552. repetita *Augustae* 1559. et 1560. sanè in nouata et stabilita est, prout initia et progressum pacificationis optime recapitulat *D. And. KNICHEN in Encyclopaed. c. 13. pr.*

*Concilium Tri-
dentinum con-
tinuatur.*

*Iac. Rungius
deputatus ad
concilium Tri-
dent.*

Pax religio.

Haec uel sexies repetita et ingeminata pacificationis prouiso tibi concessio uidetur? Confessio confusio. Nunc, turbate imperii turbator, nugari desine et ex hoc contextu annuatim deducto discite, quod omnia religionis capita ante transactionem *Pasauensem* in *Pomerania* mutata fuerint. Circa hoc tempus etiam, ut obiter dicam, *Andreas Osiander* articulum de iustificatione corripuit et corruptela sua *M. Paulum Artopoeum*, aedis *Marianae* pastorem doctissimum, in ueteri *Sedino* affecit. *SLEIDAN. l. 22. et R. D. GRAM. lib. 3. hist. Pom. eccles. c. 30. MYNSTER. lib. 3. cosmogr. Artopoei me-*

*Conceditur, et
concessio
pacis, item ante
pacem religio-
nem fuisse re-
formam.*

Osianderi mun-

dentibus, non alium in finem, quam ut *confessio augustana* inuictissimo Carolo exhibita anno 1530. ad posteros propagaretur, una cum reliquis scriptis, in conuentu Naumburgensi editis et approbatis, quibus ita omnis errorum ante praescinderetur.

*Ordinatio re-
duplicata
anno 1562.*

Oplatio ecclesiastica, conuocatis theologorum praecipuis, tertio reuifa est, praesidente illustrissimo Iohanne Friderico duce Pomeraniae et episcopo. Caminensi, a praedictis tribus superintendentibus D. *Christophoro Stimmelio* D. *Ioh. Coglero*, M. *Antonio Remmeling*. *Ioh. Hagenmüller*, pastore Treptouien-
si ad Rhegam, et quam plurimis aliis, approbata et conlaudata, annexa omnium et singulorum petitione, ut illustrissimi Pomeraniae duces confirmarent et publicarent. Id quod etiam unanimes Pomeraniae status et praecisus, comitibus, nobilibus et ciuitatibus constituti, nonnullis mutatis ceremoniisque ad consonantiam redactis, fideliter susceperunt et impetrarunt, ut anno 1562. solemniter publicaretur. Paulo post *consistorialis instructio* et tria consistoria *Seduni*, *Wolgastii* et *Colbergae* ordinata fuerunt, quibus omnes ecclesiae Pomeraniae subicerentur, soli Sundenses contradixerunt et protestationem exhibuerunt, de non consentiendo in consistoria et institutionem bonorum ecclesiasticorum uisitationem. Et haec controuersia uariis scriptis hinc inde editis usque ad nostrum seculum durauit, quod illustrissimus *Philippus Iulius*, sicut et alias admodum pacate, absque sanguinis effusione, composuit et summam immortalitatis laudem inde reportauit.

*et publicata
anno 1562.*

*Consistoria Po-
meraniae.*

*Controuersia
Sundiana.*

*Concilii Tri-
dentini reuoca-
ri causam uolun-
tatem.*

*Agenda uolun-
tatem.*

*conciliatio se-
cunda cum pas-
toribus Sundan-
sibus.*

MAXIMILIANO nouiter electo Caesare, causae concilii recusat, quod *PIVS IV. Tridentini* indixerat, oblatae fuerunt et his illustrissimi Pomeraniae duces, desuper habitis theologorum, praecipue D. *Stimmelii*, consiliis et suffragiis, subscripserunt, frustra quod concilium indici putarunt, nisi decisio ex scriptis prophetica et apostolica desumeretur, episcopis iuramentum laxaretur, uota utriusque partis attenderentur, in libera S. R. I. ciuitate fieret, saluus conductus absque clausula daretur et regula, haereticis non esse seruanda fides, dexterius et germana fide explicaretur. Hoc etiam anno, 17. Ian. theologi Pomeraniae conuocati fuerunt, ad conficiendam *ecclesiarum agenda*, uti uocant, in ceremonialibus, quam feliciter absoluerunt secundum Augustanam confessionem et apologeticam *abus. ult. de pot. ecclesiastica* cum pastoribus Sundanis, saluo senatus populi iure, quo simul tentata est reconciliatio, sed frustra, cum

neutra pars de iure, quod se tueri possit putabat, quicquam remittere uoluerat.

Nouus conuentus *Sirpurdiae* ab electo-
ribus et principibus indicus erat et tra-

*Conuentus Sir-
purdiae.*

datum de colloquio inter palatinos et theologos Saxoniae inferioris, quod effectum non obtinuit. Hoc temporis il-

lustr. dux *BARNIMVS* una cum coniuge dilectissima *Nosocomium* ante uerus

*Nosocomium
Sedunense.*

Sedinum fundauit et dotauit. Anno 1568. agenda nuper delineata publici iuris est facta et insequenti anno D. *Iacobus* Andreae in Pomeraniam uenit, of-

ficens *form. concordiae*, quam primo inuitu theologi subscribere detrecharunt.

Anno 1570. synodus indicta, propter agenda saepe dictam, quasi papatum re-

*Lutheri scripta
edita.*

doleret, nec obseruari strictissime posset, quare conuocati theologi singula capita examinarunt: quae cum non solum sacris, sed etiam rei-publicae salutaria reperiuntur, agenda adhuc bene agit. Paulo post nonnulla *Lutheri* scrip-

ta pro ecclesiis Pomeranicis separatim edita sunt, cum praefatione et mandato superiorum, ut diligenter legantur, obseruentur, repetantur. Sed nihil tam bene constitutum est, quin infringi ca-

uillatione et sinistra interpretatione posset. Ita *M. Iacobus Crusius* cicatricem controuersiae *Sundianae*, nondum satis obductam, renouauit, ordinationem ecclesiasticam impugnauit, pro superintendente se gessit, institutionem sibi ar-

*M. Iac. Crusius
inuestitur in
superintendentem
tot generales.*

rogauit, fuisse et docuit, utilissimum esse, ut unaquaque ciuitas proprium superintendentem et peculiare consistorium habeat, non aliter ac in Italia singulae ciuitates singulis episcopis pro-

uicia sunt *SIGON. de regno Ital. PANSO. in c. I. de no. l. de priuile. et excess.* Verum ut hoc in Germania nunquam receptum fuit,

ita nec illustr. Pomeraniae duces ordinationem, bene ordinatam et fundatam tot theologorum consensu, unius dis-

sentium ambizioso infringi uoluerunt, sed ius episcopale sibi solis uindictarunt et exercuerunt per superintendentes ge-

nerales, durante hac controuersia ab an. 1570. usque ad annum 1583. quousque Sundenses peculiare consistorium sibi arrogarunt. Quod inhiabentes illustris-

simi, uisitationem ecclesiarum et eccles. bonorum *Sundus* indixerunt, *Rugiae*que pastoribus mandarunt, ne citationes e consistorio Sundensi praetenso emanatas acciperent, datum *Gertz* in Rugia anno 1576. Hinc creberrime admonitus *Crusius*, tam per theologos quam consiliarios respicere noluit. Srenissimus elector Saxoniae *AVGVSTVS* theologos suos conuocauerat *Lichte-*

berg, ad Albim, et salutaria concordiae remedia in controuersio religionis negotio petierat, qui denuo large congregati,

Libellum Torgensem,

non ab omnibus subscribitur.

Synodiarum

Cruxes propter perniciem remouetur ab officio.

Eccl'ia militum

in Putbus

Schmolit'yn

in Guelb.

Præf. contra iussu de p'one Christi.

gati, libellum *Torgensem*, a loco dictum, A ediderunt, paulo post reuiderunt, correxerunt et correctum exemplar in Pomeraniam breui post transmiserunt, ut subscriberetur. Diuersæ synodi propter hunc librum collectæ fuerunt et approbatus quidem est in articulis de coena domini et persona Christi, cæterum non subscriptus ab omnibus theologis Pomeranicis, nec in omnibus articulis ut *acta synodalia docent*, et R. D. CRAM. l. 3. *hist. Pom. eccles. c. 44.* recenset e scriptis doctoris *Jacobi Ruwigii* superint. Wolgast. lectu dignissimis, contra relictos præsentis seculi errores. Eo minus etiam diuersæ synodi conscriptæ et acta ab annis 1574. 41. 43. 44. 45. 48. 54. 56. 59. 65. diligenter repetita atque relecta fuerunt, ut controuersia Crutina seu inuictus in superintendentes generales, nuper inchoata, tandem sopiretur et dirimeretur, qua bene constitutam ecclesiarum Pomer. ordinationem audacius temerario ausu impugnavit, *formulam concordia*, discordia uocauit, iura patronatus euerit, omnia papismum sperare contendit, erroris conuictus diuersimode. Vel articulos 40. erroneos recenset D. CRAM. l. 4. *hist. Pom. eccles. c. 4.* Citatus ergo ad synodum generalem *Crusius*, non comparuit: errores repetuntur et principibus ad oculum demonstrantur, quos cum reuocare nollet, accusatus, non immerito theologorum consorcio et orthodoxia exclusus demissusque est. Nec hoc temporis charitatis officia et ecclesiarum aedificationes cessant plane, sed illustr. Ioh. Fridericus, dux Pomeraniae *ecclesiam, aulicam* præparauit. Illustris baro et *Burghsch* Ludouicus hospitale in commendatura *Wildenbr.* et ecclesiam in Putbus de propriis fundauit. Egregius et nobilis Schwanenius Tessen ecclesiam in *Schmolit'yn* praedio suo (quod hodie ad illustr. Pomeraniae duces deuolutum est) fundari, dotari, consecrari per magistrum *Danid. Crellium* curauit, an. 1582. prout *rhythmi* uernaculi ibidem adscripti indicant. Et M. Adam. Hæmelius, superintendens episcopae Caminensis aliquot ecclesias *Caslini* restaurari curauit. In praedicta synodo Sedini collecta an. 1583. litigium, quod de persona Christi mouerat *M. Ioachim. Frisius*, archidiaconus aedis Marianae, diligenter auditum, examinatum, et aliquatenus compositum fuit, ut *Frisius* ad uicinam parochiae ecclesiam ablegaretur et in locum ipsius *M. Ioachim. Strygius* surrogaretur.

CAPVT LIV.

De IVBILAEIO LVTHERANO in Pomerania celebrato.

Hæc usque 50. anni effluxerunt, a primo reformatæ religionis exordio in Pomeraniâ: Iubilæus propterea a D. Strymmelio Sedini institutus fuit, ut cantatis hymnis solennes Deo gratias redderentur. Præfatus etiam *Strymmelius* iudicium *Lutheri* de subsecutura calendarii immutatione et emendatione festi paschatis, quod ante Gregorium pontificem anno 1599. in lucem ediderat, et de nouo publicauit et suauit, ne *calendarius Gregorianus* in Pomerania recipere, paulo post facto defunctus:

En eques, en anrign tuæ, Pomerania, nimis est opæda.

En ueræ fidei miles et arma iacent!

Vir pius et constans et apertus in arte dicendi,

Ferrens in uero dogmate murus erat.

Illustrissimus et celissimus princeps atque dominus, dominus BYGSLAVS XIII. dux Pomeranorum singulari religionis zelo et in literarum fauorem sacra biblia in uersione Lutheri curauit imprimi: adiectis sub imagine uersibus:

Hæc tuæ pietas docuit monumenta dedisse,

Bugslau, o magnæ religionis opus! Omnia prætererunt, maiestas sola manebit

Verbi, quod suuus coelitus ipse pater.

Hoc dum proponis populis patriæque legendum,

Rite pater patriæ dicere esse tuæ.

Visitatio interim generalis in ecclesiis Pomeranicis continuatur et diligenter instituitur, urgente et promouente res ecclesiasticas illustrissimo domino IOHANNI FRIDERICO. Nec ut uota erant uocatur D. *Conradus Bergius*, qui ultra quadricennium ecclesiae præfuit, non sine suspitione et contradictione collegarum. Tandem uitam cum morte commutauit anno 1592. Eodem anno optimus princeps *Ernestus Ludouicus* dux Pomeraniae testamento constituit et ordinauit, ut *hospitale Wolgast* aedificaretur, a *academia Grypbirwaldensi* structura continuaretur et *monasterium Veychen* promouialibus restauraretur. Simul unigenitum illustr. *PHILIPPVM IVLVIVM* admoquit, ut diligentem ecclesiarum et scholarum rationem haberet; ueram religionem, Augustana confessione comprehensam, propagaret et omnes sedarios auerteret. Hoc consilium parentis optimi optimus filius laudabiliter sequitur et allequitur, modo coepta a *academia* structura non eximitur, sed instruitur et continuatur. Hinc *synodus magna* Sedini confecta fuit, cui illustr. duces IOH. FRIDERICVS ET FRANCISCVS præfuerunt, una cum legato electorali *Dietleno a Wintersfeld*, commendatore *Scheele*.

Indicium Pomeranias,

Calendarius Gregorianus reuocatum,

Stimmels epæda.

St. Biblia in uer- sione Lutheri ipsa impressa.

Visitatio generalis continuatur.

Ernestus Ludouicus dux Pomeraniae.

uelenensi. Controuersia erat inter M.A.

Ioachim Stygium et D. Salom. Gesnerum, quod alter alteri panem benedictum sinistra manu porrexisset, et eandem administrando uerba immutasset. Stygius accusatus reuocauit et iuramento se obstrixit ad formulam concordiae, prout formam subscriptionis et illustre mandatum allegat R. D. CRAMER. l. 3. c. 51.

Sicut hydrae Lernaeae, refecato uno capite, insurgunt alia: ita controuersia Crasiana aliquatenus sopita, rursus a politicis quaesitum: An ius patronatus, tribuens patronis ius nominandi pastorem, in aliqua ecclesia, in se sit impium et papisticum commentum, ecclesiam perniciosum atque abolendum, etiam si patronus suo iure legitime utatur et relinquat auditoribus et consistorio ecclesiastico liberum de persona nominata iudicium? 2. An iure diuino et

positiuo cuiusvis ecclesiae in oppido aut pago auditores habeant potestatem dimittendi pastores et ministris ecclesiae sine causae cognitione et decisione facta a consistorio ecclesiastico. 3. An iure diuino et positiuo, quatenus hoc cum illo consentit, omnes personae ecclesiasticae, ministri ecclesiarum et scoliarum inferri debeant iurisditioni magistratuum inferiorum in oppidis aut pagis, an uero iurisditioni principum aliorumque ordinum imperii, qui iura episcopalia uigore pacificationis administrant. Ad hanc

trium quaestionum periochen inelucti facultatis iudiciae professores in tribus academiis Wittebergensi, Lipsensi et Ienensi, responderunt pro ministerio ecclesiastico, quod ius patronatus omni iure conciliis et constitutionibus fundetur, nec Augusti constitutione an. 1555. limitetur aut impediatur; quod dimissio pastorum non sit penes auditores sed eum, qui iura episcopalia habeat, siue a quo consistorium constitutum. Denique quod ecclesiasticae personae maxime in personalibus coram consistorio et eo, qui iura episcopalia uigore pacificationis administrat, conueniendi sint. Integrum ministerii interrogationem et ad eam subsequentes tres academiarum informationes plene et plene recenset D. CRAMER. l. 3. c. 52. Plures quidem theologi his annis diem extremum clausurunt, inter quos praecipuus D. Iac. Rungius superint. qui uiuus inter liberos in omni facultate doctores uidit, quibus omnibus pie defunctus superest cl. uir Daniel Rungius I. V. D. et cancellarius illustrissimi Philippi Iulii, ducis Pomeranorum. Hunc secuti sunt, M. Petrus Sagerus, C. Nathaeus Flegius et Wolfius, Laurentius Schultze, M. Martinus Teschius, praepositus Treptouienfis ad Rhegam, M. Laurentius Hamel et alii successores in officiis, suo quisque loco, D. Daniel Cramerus, M. Ioachimus Valentinus et alii.

Huius centennarii exordium illustrissimis Pomeraniae ducibus admodum

neffum et subditis molestum fuit, quia mors constituto patriae patres et ecclesiarum nutritios unum post alium sustulit, Iohannem, Fridericum, Barnimum, Casimirum et Bugislaum recolendae memoriae. Sed ne religio superiori centenario bene coepta frigeret, aut ineptis hominum traditionibus infirmata frigeret, Deus ter O. M. in locum pie defunctorum quinque principum fratrum, sex illustrissimos Pomeraniae duces, Philippum II. Philippum Iulium, Franciscum, Bugislaum, Georgium et Vricum fratres et patruos excitauit, ardentissimos ecclesiarum nutritores, qui religionem et Augustanam confessionem, ab aucto Philippo I. magna animi constantia introductam, constantissime hucusque defenderunt et propagarunt et ulterius defendent atque propagabunt, donec erit unus, pastor et unum ouile. Faxit id SS. Trinitas nostra haereditas. Turris Iacobina Sedini restaurata fuit centenario sane exacte completo, quo ante anno nimirum 1503. sub duce Bugislauo magno, itidem refoeta fuisset, ut ex monumento constat. Hoc anno diuilio octennalis inter praedictos duces et fratres instituta est, qua illustr. Franciscus episcopus Caminensis praefectura Butouiensem obtinuit, sub hac conditione expressa, ne episcopatu unquam incorporaretur.

Vna salus patriae fratrum concordia

consans.

Illustrissimus ergo Philippus dominus meus clementissimus, et iure primogeniturae et conuentione fraterna gubernationem suscepit et sub initio gubernationis comitia prouincialia Treptoe ad Rhegam indixit et sanctissime promissit, se, Philippum II. ab aucto Philippo I. primitus receptam religionem et Augustanam confessionem, semper illibatam conseruaturum, defensurum et ad posteros propagaturum, sicut et optimus princeps huc usque laudabiter fecit et symbolo suo singulariter exprimere uoluit: Christo et reipublicae. Hoc anno illustr. et reuerend. princeps atque dominus dominus Franciscus, dux Pomeranorum et episcopus Caminensis illustr.

Sophiam, Christiani II. filiam Iohannis Georgii praesentis Saxoniae electoris moderatissimi sororem, connubio felici sibi iunxit, more ueterum et uerorum episcoporum, cui Deus largitur omnia fausta felicissima. Insequenti anno capitulares et prouisoires aedis Marianaе campanam renouare currunt, ut ex inscriptione patet: Ad honorem Dei optimi max. et cultum diuinum prouocandum campana haec grandior templi huius Marianaе iussu et uoluntate illustr. principis ac dn.

(V V)

dn.

Stygi cum Gesneri controuersia.

Controuersia: de iure patronatus

iure dimittendi pastores,

et iurisditione ecclesiastico in personis ecclesiasticis

decidentur a tribus facultatibus iudicibus

D. Rungius superint. et libere.

Superintendens Pomeraniae.

Encomium Pomeraniae facta.

Turris Iacobina Sedini refoeta a 1503.

Diuisio inter fratres Pomeraniae.

Comitia prouincialia Treptoe.

Symbolum Philippi ducis Pomeraniae.

Francisci episcopi Caminensis Sophia.

Campana renouata.

dn. Philippi II. duci, Stetini Pomeraniae, A
Casubiorum et Vandalorum principis, Rugiae comitis, Gutzconiae et terrarum Leoburgensium et Butoniensis dynastiae, tertium susa et venotata fuit, anno gubernationis optimi principis V. coniugii 4. Christi nati idit. Post hunc annum illustr. pacificus et religiosus princeps Philippus II. dux Pomeraniae contractum iniit cum Stetinenfibus, cuius caput primum fuit *iur patronatus in ecclesiis S. Iacobi et S. Nicolai, quod illustrissimus sibi alle-*ruit et certis conditionibus transactum est, quomodo *usitatio praedictarum ecclesiarum et ecclesiasticorum bonorum, electio pastorum, nominatio, ordinatio, approbatio, vocatio, examinatio, institutio et diuisio fieri debent, quomodo iurisdic- tio ecclesiastica exercenda sit, facinorosi ab assillis remouendi et delinquentes in coemeteriis puniendi, uti tenor praedictus contractus latius ostendit.*

Eodem anno MATTHIAS rex Vngariae et Bohemiae ab electoribus Francofurti congregatis unanimiter electus est imperator Romanus et hac electione tres gentes rursus in unam coaluerunt. Cuius in memoriam illustrissimus PHILIPPVS II. et concionem haberi et ferias solemnes institui voluit, addito hoc voto: *Vivat Matthias Caesar.* Praedictum Sedinorum exemplum secuti sunt Stargardienses, qui humiliter petierunt, ut controuersia, ratione iuris patronatus gliscens inter illustr. Pomeraniae duces et senatum populumque Stargardensem, ad tempus amicaliter componeretur, quod ex singulari ducis clementia et affectione erga cultum diuinum facile impetraverunt. Milite confederato in collimicio Poloniae et Pomeraniae tumultuante, non levis rumor sparsus est, quasi in partibus Ligistaram esset, evangelicis uim illaturus. Vnde Pomeraniae duces non solum legatos suos ad exercitum et directorem supremum miserunt, sed et militem externum pro defensione comitum conscripserunt, qui rursus dimissus est, cum confederati nil nisi pacem et donatum, uti uocabunt, pterent, utpote qui pro religione christiana in Moscouia militassent. Diuturnae etiam controuersiae agitatae fuerunt inter illustrissimos Pomeraniae duces atque *Sandenfes*, quas partim ante tetigimus, ratione consistorii particularis et superintendensis oppidani. Has illustr. Philippus Iulius, non sine exemplo patris sui, tam placide et artificiose composuit, ut merito im-

mortalitatis laudem tota patria ei debeat et, quod orosius de Traiano, illud de Philippis dicat: *Per Philippum afflictae Pomeraniae diuina prouiso consuluit.*

Eodem anno *Solpenser* humiliter supplicarunt, ut illustr. Philippus II. qui nuptiis *Bugislaui* fratris *Rugiae* caldae adfuit, non minus componi pateretur, quam cum Sedinis et Stargardensibus factum esset: id quod clementer obtinuerunt et in comitiis prouincialibus, anno praeterito inchoatis et praesenti continuandis, non minimam consistorii subordinati spem, imo rem acceperunt. In his comitiis, aequae ut in prioribus, illustr. PHILIPPVS II. subtilis promisit, se religionem aulicam fortiter defensurum et ad posteritatem propagaturum, quod ut faciat et efficiat, faxit supremus rerum omnium choragus, uires corporis largiatur, spiritu S. assistat et ab omni malo defendat.

Haec est *synopsis* historiae de episcopatu Caminenli et rerum ecclesiasticarum series continua usque ad praesentem annum, quae lectori humanissimo breuiter ad oculos ponet et exponet, quibus superfectionum tenebris Pomerani quondam inuoluti et quando ad fidem christianam conuersi fuerint. Quod episcopatus Caminenfis a solis Pomeraniae ducibus, tunc extra Romanum imperium constitutus et manu regia regentibus fundatus, dotatus, translatus et conseruatus fuerit, a quibus adhuc diuina gratia conseruatur. Quod a pontificibus equidem confirmatus et exemptus, sed ne obulo quidem dotatus aut ditatus fuerit: qualem nobilitatem, quas urbes et praedio contineat: quomodo episcopi eligantur et electi sibi inuicem successerint, usque ad praesentem illustrissimum Pomeraniae ducem. Denique quomodo religionis mutatio fere ante annos centum coeperit, coepta accreuerit et ultra annos octoginta publice profusa et ad hoc nostrum seculum propagata fuerit, longe ante pacificationem religionis, et quod post hanc nihil immutatum, aut multo minus episcopatus Caminenfis occupatus aut inuasus fuerit. Hanc *autor turbati imperii* status uel per perspicillum inspicat, uoculam Camini in tractatu suo expungat, et alta uoce dicat, *uera reserere decet, falsa reserere pudet.* Quod nisi fecerit, tu, benigne lector, ueritatem sectare, exemplar tuum corrige, praedictam uoculam expunge. Bene uide, bene VALE.

PARTIS SECUNDAE INDEX NOMINVM ET RERV MEMORABILIVM COPIOSVS.

Literae numeris adiectae decades linearum designant.

A.

A Aronis (de) uirga reliquiae, 425. b	<i>Admonitenfis</i> abbas Godefridus 254. g
<i>Abbat</i> es Pomeraniae sponte euangelio nomen dedere, 560. b	<i>S. Adolf</i> episcopi reliquiae, 278. d
de <i>Abbat</i> esdorf Gebhardus 252. g	<i>S. Adriani</i> reliquiae, 425. b
<i>Abdonis</i> martyrium, 143. d	<i>Adrianus</i> imp. institutore christiano utitur 137. b
<i>Abens</i> ae ciuitatis episc. Valerianus, 273. e	durnus iudaeis, 137. c
<i>Abi</i> praepositura, 29. g	<i>Adrianus</i> papa priuilegium concedit coenobio Richerspergensis, 271. d
<i>S. Abibae</i> corpus inuentum, 163. c	inuitat Carolum M. in Italiam, 202. e
<i>Abirritanus</i> episc. Felix, 173. c	<i>Adrianus</i> II. papa, 212. d
<i>Abhager-Geld</i> , onus Rugianorum, 558. e	<i>Adrianus</i> III. papa, 215. b
<i>Abraham</i> quo tempore uixerit, 129. a	<i>Adrianus</i> Anglorum apostolus, 192. a
<i>Abfalon</i> Rugianorum apostolus, 523. f	<i>Adruentinus</i> episc. Felix, in exilium pulsus, 166. a
<i>Abterhagen</i> Ioan. uendit uillam Nickou canonicis Camin. 544. e	de <i>Aduocatis</i> priuilegium, 285. d
<i>Acarii</i> martyrium, 146. e	<i>Aduocati</i> consensus in alienationem praedii, 262. b.
<i>Acarius</i> Eutychanus damnatur 171. a	electio libera, 412. b.
<i>Accon</i> urbs a Turcis expugnata, 321. a	<i>S. Aegidii</i> monasterium Noribergae, 33. a
rursus capitur a christianis, 344. b	<i>Aegyptus</i> subiugatur a Chosdroe, 188. a
<i>Achillais</i> urbs, 141. c	<i>Aemilia</i> provincia, 168. f
<i>Achillis</i> martyrium, 136. d	<i>Aemilianus</i> rebellis, 168. f
<i>Acris</i> urbs expugnata, 322. d	tyrannus 144. d
de <i>Adal</i> bahr nobiles uasalli episc. Camin. 560. e	<i>Aepinus</i> Io. doctor euangelii in Pomer. 644. c
<i>Adal</i> gifsus filius Desiderii, 203. a	<i>Actiue</i> patriciatus dignitatem obtinet, 165. d.
<i>Adal</i> rammus episc. Salisb. 209. d	interimitur, 169. d
<i>Adelbertus</i> primus Pomeraniae episc. 535. f	<i>S. Afrae</i> ecclesia combusta, 218. f.
575. c. cur ab Othone S. com. mendatus sit ad episcopatum, 575. f	reliquiae, 420. g
<i>Adelbertus</i> episc. Herbiopol. 27. g	<i>Agapitus</i> papa, 180. e
<i>S. Adelbertus</i> episc. Pragensis, 220. g	<i>Agapitus</i> uir consularis, 178. f
eius memoria conseruata in Pomerania, 575. f.	<i>S. Agapiti</i> martyrium, 22. a
eius reliquiae, 16. d	templum 143. d
templum 511. b	reliquiae 419. g.
<i>Adelbertus</i> episc. Herbiopol. 17. c.	<i>Agathae</i> uirginis martyrium, 143. c
coenobii Schwarzacensis alter fundator, 17. e	uita misca, 423. d.
<i>Adel</i> brida, Ottonis M. uxor, 218. e	reliquiae, 419. d.
<i>S. Adel</i> bridis reginae uirginis reliquiae, 475. b	421. d
<i>Adel</i> munus, archiepisc. Salisb. 211. f	<i>Agathe</i> papa, 193. b
<i>Adel</i> odatus papa, 193. a	<i>Agilulphus</i> R. Longobard. 186. f
	<i>Agnes</i> Rudolfi I. uxor. 481. g
	<i>S. Agnetis</i> reliquiae, 419. d.
	420. f
	<i>Agrippa</i> Iacobum decollari facit, 132. f
	mulere interit. ibid. g.
	eius fata Romae 132. b.
	principatus 132. d
	de <i>Abene</i> Rudigerus obit in palaeestina, 132. d

INDEX NOMINVM

- de *Ablegia* Amigo, 342 g. 268 b
Ailikon praedium coenobii Murenfis 410 a
Aistetenſium epiſcoporum biographus, 499 c
Alani uastaſt Africam, 165 a
 fuſi a Theodoſio imp. 421 b
Alamanni tributarii Chlodouaci 174 d
Alaricus R. Gothorum obſidet Romam, 162 g. regno et uita priuſtur a Chlodouaco, 174 d
S. Alani reliquiae, 421 b
Alberadis marchioniſſa, pro obtinenda ſepultura chriſtiana mariti ſui, ſummuſ pontificem ſollicitat, 52. et uoti damnatur, 53 c. a Deo dilecta, 54 g. eius ſtrategema diuinitus inſpiratum, 53 f. in gratiam memoriam liberationis caſtri Steglz coenobium Bantheſe extruit, 55. et bonis dotat, 56 f. ſepulturam ſuam ordinat, et moritur, 57 a. b. eius uſticinium adimpletur, 57 c. eius pietas et patientia perpetuitatē merentur coenobio Baſenſi 61 c. 62 a. eius canonizatio coelitus impeditur, 59 c. merito tamen pro ſancta habetur, 60 a. circa ipſius ſepulchrum fragrantiffimus odor ſentitur, 60 c. eius poſteritas 53 e
Albertus archiepiſc. Mogunt. et Magdeb. formulas indulgentiarum dat. 638. a
Albertus Achilles march. Brand. belium gerit cum epiſc. Wurzb. 32 b
Albertus D. Brunſuic. 589 d
Albinus procurator Iudeae, 134 a
S. Albini reliquiae, 426 c
Aboldus abbas VI. Schwarzac. 14 d
Aluinus rex Longobard. 182 c
 intrat Italiam, 183 d
Alchuſeren praedium coenobii Murenſ. 409 g
Alchymiae ſtudium apud Carthufianos, 619 g
Alexander I. papa. 136 g.
Alexander II. papa. 228 a
Alexander III. papa, 272 b
Alexander IV. conuocat ſynodum Franciae, 287 g. Romae ſuſcipitur, 287 g. eius ſectatores inſeſtantur 294 a
Alexandri V. papae litterae ad *Adelbertum* Salib. archiep. 309 d. ad *Conradum* archiep. Mogunt 310 b. ad chorum Saliburg. 311 f. eccleſiam Saliburg. ab obſequio Adelberto debito abſoluſit eique *Conradum* commendat. 315 ſeq.
Alexander VI. papa, 548 g.
Alexander epiſc. Alexandrinus 143 a
S. Alexandri papae reliquiae 420 d. uſta mſc. 423 d
S. Alexiae uita, 423 c
Alexius imp. orient moritur, 328 a
Alikon praedium coenobii Murenſis 409 a
Alleluiah extra pentecoſten ad miſſas cantari mandatur, 185 e
Alamannus pontificis legatus, 233 d
Alpes Cottiae ſedi apoſtoliſcae reſtituntur, et ea donatio confirmetur, 196 d 198 e
Alachii inferioris epiſc. Hermannus, 127
Altare ſuper B. Alberadis ſepulchrum extructum impedit eius canonizationem, 59 f
Altarium ſanctitas, 59 g
de Altenburg comitis Kanzelinus 402 b
 Raſeboto, Rudolſus, Lancelinus, Wernherus, 457 b. c. 460 e. 462 d
Altenſchoenbach, 35 b
Althacruſus abbas 293 d
Altmannus abbas XII. Schwarzac. 20 a
 librorum amans, ibid. b
Aluernia ciuitas, 235 b
Amabianorum epiſc. Petrus, 219 a
Amalbertus notarius Caroli III imp 393 f
Amalricus rex Gothor. 174 d
Amandus tyrannus, 446 d
D. Amandi parreſia turbas concitat priori doctrinae periculofas 638 e
Ambianenſis epiſc. leſſe, 207 d
Ambroſius epiſc. Mediolan. 158 e
 eius liber mſc. de principio, 423 g
 reliquiae, 425 b
Anabaptiſtarum deliria, 644 f. damnata 645 c
Anacletus papa, 135 g
Anagnoſtes, menſae adhibitus, 97 d
Analogium, p. 422. c. rectius anobolagium, uel anaboladium, quod eſt ſuper humerale album lineum, Graece *ἀναβόλαιον*, uel *ἀναβόλαιον ἀναβόλαιον*
Anaſſus fluu. 389
Anaſſoburgium, 389 c
S. Anaſtaſiae reliquiae, 421 d
Anaſtaſia duciſſa Pomeraniae fundat monaſterium uirginum ueſtialium, 585 b
Anaſtaſius imp. 198 a. Eutychiaſus 176 a
Anaſtaſius papa, 161 e. 217 d. 262 iudiciti diuino percuſſus, 176 d
Anaſtaſius bibliothecarius ſedis Romanae, 212 g
Anaſtaſius epiſc. Syriae. 145 g
Anclamenſis arx Auguſtinianis conſeſſa, 544 b
Anconitanus epiſc. Erſemarius, 350 a
Andegauum occupatur a Normannis, 211 b
de Andechs Bertholdus 267 g. Godefridus et Nazarius 270 d
Andragatius dux belli, 161 b
S. Andreae praepoſitus Otto 269 b
 reliquiae, 421 c
Andreas monachus S. Mich. 64 g
 biographus S. Othonis, 617 f
Andronicus imp. Conſtantinop. ſeuerus in proditores, 326 g
Angelus malus apparet hominibus, 194 a
 tubularis chriſtianorum, 334 a

ET RERVM MEMORABILIVM.

<i>Angli conuersi</i> , 185 f. in fide instructi,	<i>Archidiaconatus</i> Stargardienſis incor-
192 a	poratus theſaurariae, 618 d
<i>Angliae</i> rex auxilio uenit crucigeris, 343 c	<i>Archibaldus</i> magiſter hoſpitalarium
capitur a duce Auſtr. 345 g. dein fit	Italiae 321 d
captiuus imperatoris, 346 f	<i>Arconitani</i> primi omnium Rugianorum
<i>Anicetus</i> papa, 139 c	conuerſi, 523 a
<i>Anſius</i> fluuius, 205 d	<i>Arcona</i> Rugiae metropolis a rege Daniae
<i>Annatorum</i> ab eccleſia Caminenſi in ca-	obſidetur, 522 d
mera apoſtolica ſoluendarum taxa,	<i>Aradio</i> epiſc. Cumanus, 268 c
527 g	<i>Arelatenſe</i> concilium, 208 c
<i>Anſegarius</i> epiſc. Hamb. apoſtolus Van-	<i>Aretinenſis</i> epiſc. Euerardus, 349 g
dalorum, 521 d	<i>Argentineſis</i> epiſcopatus reſtauratus
<i>Anſignus</i> pater Pipini regis Franc. 196 e	222 c
<i>Anſuerus</i> monachus a Vandalis captiuat-	<i>Argentineſis</i> epiſc. nherus 456 d
ur, 511 f	<i>Argentineſium</i> epiſcoporum biogra-
<i>Antemius</i> imp. 171 b	phus, 499
<i>Anteſen</i> eccleſia dedicatur, 241 e	<i>Argoia</i> pagus, 456 d
<i>Anteſen</i> fluu. 231 d	<i>Argowe</i> pagus 415 d
<i>Antherus</i> papa, 142 d	<i>Ariana</i> haereſis repudiata in Italia, 159 a
<i>Anthymus</i> epiſc. Conſtantin. 180 c	<i>Aribertus</i> preſbyter cardinalis lit. G.
<i>Antiocheni</i> concilii decretum de chori-	Anaſtaſi, 259 e
epiſcopis 356 g	<i>Aribo</i> archiep. Mogunt. ſuffragium dat
<i>Anſpater</i> tetrarcha, 131 a	Conrado II. imp. 57 a
<i>Antiphonarii</i> compilator, 185 e	<i>Ariminenſis</i> epiſc. Ioannes, 349 g
<i>Antiquum</i> nihil, quod non fuerit nouum	de <i>Ariſtei</i> fruitis reliquiae, 425 b
792 a	<i>Ariſtides</i> chriſtianus claret, 137 d
<i>Antoninus</i> pius imp. 138 a	<i>Arno</i> epiſc. Salisb. accipit pallium, 205 f
<i>Antoninus</i> uerus imp. 140 g	obit, 209 c
<i>Antonius</i> eremita, 155 f. eius uita mſc.	<i>Arno</i> epiſc. Wurzb. 11 a
423 c	<i>Arno</i> praepoſitus Richerſp. obit. 312 a
<i>Antonii</i> interitus 130	<i>Arnoldi</i> preſbyteri obitus memorabilis
<i>Aper</i> , focer Numeriani Caefaris 146 b	289 e
<i>S. Apri</i> reliquiae, 426 c	<i>Arnoldus</i> abbas Schwarzac. XXVI. 24 d
<i>Apocalypſis Iohannis</i> ſcripta, 135 e	<i>Arnulfus</i> imp. 12 d. Romam capit. 216 a
<i>Armonas</i> deus uictus aſſertore priſci	obit morbo pediculari, 387 g. eius
609 f	baſilica, 210 c. diploma Oetingenſi
<i>Apocriſtarius</i> , 212 e. ab <i>Armonas</i> reſ-	coenobio datum, 394 a
pondeo: nuntius papae, qui ipſius	<i>Arrianorum</i> ſaror, 155 f
nomine reſpondeat et mandata reſe-	<i>Arſapius</i> legatus Nicephori ad Carol. M.
rat eccleſiarumque curet negotia,	207 e
<i>Apollinaris</i> martyrium, 135 c	<i>Aſenius</i> epiſc. apocriſtarius et conſilia-
<i>Apoſtolorum</i> paſſiones, liber mſc. 423 a	rius; Nicolai papae. 212 b
<i>Apulid</i> recuperata, 221 f	de <i>Arſur</i> Gualterus II. 322 b
<i>Aqua</i> baptiſmalis epiſcopo Arriano euaneſcit, 175 a	<i>Artepous</i> Paul. Oſiandriſta, 669 g
<i>Aquensis</i> epiſc. Gothofredus, 250 c	ab officio remouetur, 670 b
praepoſitus Adelbertus, 268 c	<i>Artuſum</i> urbs orientis dedit ſe Turcis
<i>Aquila</i> in Aſiam aduentus, 133 b	322
<i>Aquileia</i> rapta ab Attila, 168 b	<i>Aſcalena</i> expeſtat auxilium contra Tur-
<i>Aquileienſes</i> patriarchae, Peregrinus. 268 b. Rodaldus, 349 f	cas, 322 e
<i>Aquileienſis</i> ſynodus, 196 f	<i>Aſchaba</i> uilla, 231 c
<i>Aquiagrani</i> ſepultus eſt Carolus M. 208 d	<i>Aſchbach</i> praedium coenobii Murenſis.
<i>Aquiagraniſis</i> ſynodus, 196 f. 208 c	409 g
<i>Arator</i> claret, 181 b	<i>Aſſinatae</i> eccleſiae epiſc. <i>Augiza</i> . 1350
<i>Arbogaeſtes</i> occiſor Valentiniani imp. 161 c	<i>Aſini</i> ferrati qui, 31 g
162 a. 163 a	<i>Aſpach</i> uicus datur iuri epiſcopii Salis-
<i>Archadius</i> imp. orient. 162 a. 163 a	burg. 231 f
<i>Archauienſis</i> epiſc. Sueno 534 a	de <i>Aſſeka</i> Richwinus, 469 c
<i>Archelaus</i> rex Iudaeorum, 130 e	<i>Aſienſis</i> epiſc. Roilo, 350 c
pellitur in exilium, 131 a	<i>Aſtingus</i> , ep. Auximaniſis 350 e
<i>Archidiaconatus</i> Pomeraniae conſtituti,	<i>Aſtronomiae</i> pretium, 102 c
545 e. multiplicati 593 d. minuti, 610 a	<i>Aſtrubous</i> curtis regia donatur coeno-
	bio Oeting. 393 c
	<i>Aſtus</i> fl. 262 b
	<i>Aſthamarici</i> regis Goth. tyrannis, 159 a

INDEX NOMINVM

<i>S. Arbanus</i>	158 b	<i>Banzensis</i> monasterium damna patitur a	
<i>Askenodorus</i> episc. Ponti,	144 c. 145 c	castro Stegliz. 62 c. instauratur a S.	
<i>Attala</i> rex Maurorum,	182 g	Othone, 57 denuo dedicatur; 58 g	
<i>Attalus</i> tyrannus	164 b	<i>Banzensis</i> coenobii abbas primus Baldui-	
<i>Attila</i> R. Hunnorum, imperium occi-		nus, 58 c. Thomas, 69 a. eius perpetu-	
dentale demolire intendit.	167 f	uitas cui tribuenda,	62 b
praelio uictus intat Italian, et misere		<i>Banzensium</i> monachorum consilium	
obit,	169 a	emigrandi difundetur,	62 g
<i>Auari</i> bello uexsntura Carolo M.	205 d	<i>Baptismales</i> ecclesiae dioeceseos luuui-	
<i>Auaritiae</i> uitium taxatur,	107 g. 108 c	enlis,	578 d
<i>Auderum</i> urbs orientis dedit se Turcis		<i>Baptismus</i> ordinatus a Victore papa, 14 of	
	322 d	<i>Barbaries</i> coenobiorum,	94 a
<i>Augusta</i> Vindelicorum extractis,	136 f	<i>Bardenses</i> baptizati,	578 b
obidione cingitur,	218 f	accipiunt priuilegium de nullo post-	
<i>Augustana</i> comitia 644 d.	confessio	hac monasterio erigendo	588 g
	645 c		
<i>Augustana</i> confessio repetita in concilio		<i>Bardensis</i> campus,	285 d
Trident. 669 c. denuo confirma-		<i>Barthabas</i> segregatus ad euangelium 132 f	
ta et subscripta in Pomerania,	671 f	<i>Barniccius</i> losn. miles Rugianus et D.	
<i>Augustanorum</i> episcoporum biogra-		Pomer. uasallus,	558 c
phus,	499 b	<i>Barnimus I.</i> bonus D. Pomer. fundat monasterium ante uetus Sedinum	587 b
<i>Augustensis</i> episc. Adalbero,	187 f	it. monast. laseniz,	588 b
<i>Augustinus</i> fulget 167 f. metropolitani		<i>Barnimus II.</i> D. Pomer. cum fratribus	
efficitur 187 a. interest synodo		coenobium uirginum Vestalium erigit,	191 b. malariose infirmatur facilegii,
Carthaginensi	163 e	<i>Barnimus IX.</i> praefertat Bartholomaeum episc. Csmn.	599 c. mediatatur archiepiscopatum Pomer.
<i>Augustini</i> expositio super psalterium,			599 f
423 g. opera mscita. in coenobio Murenli 407 c. olla transferuntur Papiam,	199 s. reliquiae,	420 a f	
<i>Augustinus</i> Anglorum apostolus,	185 g	<i>Barnimus X.</i> nosocomium Sedinense fundat,	673 a
<i>Augustus</i> Caesar	120 b	<i>Baronii</i> annales quo loco habendae,	128
<i>Augustulus</i> imp. occid. ultimus	172 c	<i>Baronis</i> idolum Wolgastensium, idem ac	
<i>Aurclianenses</i> corpus S. Benedicti auferunt,	195 f	Mercurius,	512 a
<i>Aurelianus</i> imp.	145 c	<i>S. Bartholomaei</i> altare in Schwarzach,	18 b
<i>Aurelius Alexander</i> imp.	141 f	<i>Bartholomaeus</i> XXVII. episc. Cam. praesentante duce electus 626 f. a tribus	
uincit per milites christianos,	138 f	superintendentibus ordinatur et inuestitur, ibid g. contraclum Coslinensem init 627 a. conuentum habet	
<i>Aurelius</i> episc. Carthagin.	163 e. 164 f	generalem, num <i>Interim</i> sit recipiendum, 627 f. resignat episcopatum,	
<i>Auriphrygius</i> , 431. rectius auriphrygi-		postquam uxorem duxisset,	628 d
um, quod est pallium seu stragulum le-		et dehinc de paedagogio erigendo	
ricum, auro intertextum et Phrygio		ducibus auctor est.	628 c
opere confectum.		<i>Basilensis</i> episcopus Ortlibus,	168 c
<i>Austriae</i> dux Luitpaldus	323 f	<i>Basilus</i> M.	156 a
<i>Auxentius</i> Arrianus episc. Constantin.		fit episcopus Nssianzenus,	158 c
	158	obit, 160 b. eius uita mscita,	423 c
<i>Auximianensis</i> episc. Astingus.	350 a	<i>Bassianus</i> filius imp. Seueri, fit imperator,	140 g
<i>Azymitarum</i> haereticis	219 c	<i>Batholdae</i> episc. Vigileus,	388 b
		<i>Bawariae</i> ducatus <i>Eberhardo</i> fratri Conrad i. gubernandus committitur, 21 e	
		dux Gerholdus, 186 a. deuastatio,	345 c
		<i>Bawaria</i> subiugatur a Grifphone Saxone,	200 a
		<i>Bealdus</i> dux Saxonum,	190 g
		<i>Beda</i> claret in Anglia,	196 f
		eius expositio super septem epistolas et super apocalypsin in mscito.	423 f
		<i>Belag</i> idolum Vandalorum,	513 c
			Bel-

B.

B acchus (sanctus),	265 f
<i>Baduila</i> rex Gothorum,	181 f
<i>Balbinae</i> martyrium,	136 d
<i>Balbinus</i> interfecto Maximini imp.	142 c
<i>Baldricus</i> abbas Salisb.	249 c
<i>Baldwinus</i> primus abbas Binthenis,	580
<i>Bambergensis</i> episcopatus erectus	222 b
<i>Bami</i> aduocatus ecclesiarum soluendi	
<i>Baronius</i> Conradus administrat episcopatum Camin.	606 d
<i>Banz</i> quondam castrum marchionis Hermannj si c. mutatur in monasterium,	56

ET RERVM MEMORABILIVM.

<i>Belburg</i> , unde dicatur, 584 c. monaster.	<i>Berwinus</i> praepositus Richersf.	241 e
reparatur, 584 c	<i>Breuerinac</i> pelles.	330 b
<i>Belforos</i> urbs orientis dedit se Turcis	<i>Bialbuch</i> , Vandalis sonat album deump,	675 b
322 d	<i>Biblia</i> in uersione Lutheri typis expressa	584 c
<i>Belgardensium</i> conuersio, 520 c	<i>Bibliotheca</i> Romae concremata	193 g
<i>Belfarius</i> mittitur aduersus Gothos, 179 e	<i>Bibra</i> Laurent. episc. Herbiop.	34 e
Vandalos prostermit.	de <i>Biburg</i> , Aribio	284 b
181 a	<i>Biburgensis</i> abbas Eberh. fit archiep. Sa-	359 g
<i>Bella</i> ciuilia, 140 d. 148 g	lisb.	420 a
<i>Bellenensis</i> ep. Ioann.	<i>S. Billou</i> reliquiae	420 a
350 b	<i>Biralophon</i> praedium coenobii Murenf.	400 g
<i>Bellum</i> Torgense, liber		23 d
<i>Benacus</i> , laeus, 358 b	<i>Birchenrod</i> , grangia	409 g. 427 f
<i>S. Benedictus</i> claret, 181 a	<i>Birchi</i> , praedium Murense	427 f
<i>S. Benedicti</i> coenobium inuaditur, 187 a	<i>Birmensdorf</i> praedium censuale Muren-	428 b
corpus auferitur, 195 f. oratorium,	sis coenob.	226 c
sanctorum reliquias adferuans, 16 d	<i>Bisuntina</i> comitia	226 c
ordo in coenobio Banzenf., 62 b	<i>Blankenburg</i> nobiles uasalli episc. Cam.	560 e
regula, 4 a. reliquiae, 16 d. 426 c	<i>S. Blasii</i> martyrium	139 c
translatio, 426 c. translatio libet	cellae abbas Gisfelbertus	410 e
mfc. 423 c	reliquiae	419 f. 426 d
<i>Benedictini</i> ordinis praestantia	de <i>Bleien</i> Luitaldus	352 f
592	<i>Blutenda</i> filia Folkberti, com.	9 g
<i>Benedictus</i> I. papa, 184 c	<i>Bobium</i> monasterium	186 c
<i>Benedictus</i> II. 194 d	de <i>Bodelforf</i> Hartm.	114 d
<i>Benedictus</i> III. 211 c	<i>Bodemurgensis</i> episc. Godescalcus	254 g
<i>Benedictus</i> IV. 216 g	<i>Bodenslein</i> castrum	454 e
<i>Benedictus</i> V. 218 c. 220	<i>Borthius</i> presbyter Cardin. tit. S. Cle-	251 g
<i>Benedictus</i> VI. 220 e	mentis	251 g
eius diploma, quo Fridericum archi-	* senator perimitur a Theodorico rege	174 b
episc. Salisburg. confirmat.		549 g
350 f	<i>Bogislau</i> dux Pom.	606 g
<i>Benedictus</i> IX. 225 c	<i>Bohemi</i> orientem uasant 32 b. et mul-	256 b
<i>Benedictus</i> episcopus Camin. XXIV. 617 d	tas ecclesias	384 d
Pomeraniam gubernat, 618 d	<i>Boii</i> fuderunt Romanos	170 a
uitam Ottonis S. conscribere iubet,	<i>Boioaria</i> reddita Henrico Leoni	284 b
617 e	praefertur Saxoniae	283 c
<i>Benedictus</i> abbas primus Schwarzac. 364 b	principes ducum uasalli	283 f
<i>Benewentanorum</i> dux Grimaldus, 208 b	dux aduocatus coenobii Richersf.	283 f
<i>Benewentanum</i> monasterium, 221 f	<i>Bollikon</i> praedium coenobii Murenf.	409 g
<i>Benewentum</i> obsidetur a Constante. 191 c		595 d
igne et gladio uasatur, 196 c	<i>Bonifacius</i> I. papa	136 c
<i>Benewentennensis</i> ecclesia dedicatur,	<i>Bonifacius</i> II. papa	180 d
346 g. uinea, 344 f	<i>Bonifacius</i> III. papa	187 d
<i>Berengarius</i> anticaesat Arnulfi	<i>Bonifacius</i> IV. papa	187 e
115	<i>Bonifacius</i> V.	189 g
<i>Berengarius</i> imp. Longobardorum	<i>Bonifacius</i> IX. iubilaeum primum intro-	592 f
217 c	ducit	199 c. d
<i>Bergamensis</i> episc. Valricus	ungit Pipinum regem	200 d
350 d	<i>Bonifacius</i> tyrannus Vandalos immisit in	165 a
<i>Bergense</i> monast. in Pomerania, 182 e	Africam	560 e
<i>Berrib</i> , urbs orientis, expectat auxilium	de <i>Bomiz</i> nobiles uasalli episc. Camin.	560 e
contra Turcas, 322 e		438 d
<i>Bernardus</i> comes Carinthiae, obit in ex-	<i>Bomiz</i>	
peditione sacra, 261 b		
<i>Bernbardus</i> eremita magno zelo praedi-		
cat Iulienensibus euangelium		
518 d		
sed ob formam humilem despicitur,		
ibid. e. S. Othonem ad iter in Pome-		
raniam suscipiendum hortatur, 519 g		
<i>Bernutus</i> princeps Rugiae fundat abba-		
tiam Campenlem, 585 d		
<i>Berno</i> praecipuus Vandalorum aposto-		
lus, 525 g. conuertit Rugianos, 580 g		
<i>Beroff</i> figmenta		
583 b		
<i>Bertha</i> filia Ludouici II. imp.		
10 e		
<i>Bertha</i> uxor Henrici IV. imp.		
227 f		
<i>Bertboldus</i> de Sternberg ep. Wurzb. 60 d		
<i>Bertboldus</i> archiep. Salisb. schismaticus		
subintroducitur Gerardo		
283 b		
<i>Bertslau</i> dux Pomer. baptizatur		
517 f		
<i>Berttrada</i> coniux Pipini R. Franc.		
20 f		

INDEX NOMINVM

Bonofus tyrannus interfectus 146 a
Borkiorum familia 556 f
Borremin uilla confirmatur eccl. Cam. 428
Borzejl uicus dioeces. Murenf. 428
Brachylogus, barbarici magister 94 a
de Brandi Ludouicus, liberalis erga coenob. Schwarzac 19 d
Bratisech, locus 26 b
Bramberchensis parochie decimae donantur coenobio Richersp. 254 b
Brandenburgici marchiones bella gerunt cum ducibus Pomeraniae 541 c
 pactum successionis ineunt 567 b
 dotarunt Caminum 542 a
Bremensis archiepiscopi suffraganei 503 d
Breuarium Caminense reuifum et typis exprellum 621 g
S. Brichii uita, in MSCto 408 d. 423 b
 reliquiae 419 e
Brifuenfis ep. Antonius 350 d
Britannia haeresi Pelagiana inficitur 169 c
Brixienfum episcoporum biographus 499 d
Buordunum facellum 581 f
Brouerum archiepiscoporum Treuiren-
 sum biographus 581 f
Brumcardus episc. Herbiopol. 15 b
Brun uilla 52 b
de Brunn Iohn. episc. Herbiop. 30 g
de Brundis, Eberhard. et Vdalricus 252 g
Bruodunum oppidum 382 a
Bryndufiensis dux, miles sacer 124 b
Brunchilda uxor Sigeberti R. Francor. 154 a
Brunchilda uia Theodoric. R. Franc. impietatis poenam luit 188 d
Bruno ep. Wirceb. consecrat oratorium S. Benedicti 16 c
Brunzejl, praedium coenobii Murenf. 409 a. 410 a
Bruscius Calp. scripsit uitas episcoporum 499 b
S. Bratii reliquiae 426 c
Brauentingen coenobium, uide Pruuen-
 ingen 58 c
Bubbezum uilla dioeces. Camin. 555 e
Buccellinus dux Francor. 183 a
Burwejl praedium coenob. Murenf. 410 a
de Bruchenas, Crafft, abbas Schwarzac. 28 e
 cur dictus *Leidenkummer* 28 g
Buche traditur Otingensi monasterio 390 g
Buchs praedium coenob. Murenf. 410 a
a Buck Nicolaus, episc. Camin. 604 f
Bucconensis abbatia fundata 585 g. reedificata 586 a
de Budden nobiles uasalli episc. Camin. 560 e
Bugenhagus Iohannes, rector primum

Treptouienfis 625 c. maxime industrius 634 b. studium biblicum trahat 637 e. sinistre ac praecipitanter iudicat de libro Lutheri 634 d. 638 c. sed mentem paulopost mutat ibid.
Wittebergam concedit, ubi Carolostadio se opponit 625 e. a ducibus uero unanimiter in episcopum electus, ad tollendos abusus in ecclesia 625 f. episcopatum recusat 626 b. Lutheri constanter adhaeret 633 f. eius *euangelica* 640 g. fit pastor Witteberg. 635 b. Pomeraniae euangelista audit 641 f
Bugislans III. dux Pom. coadiutorem adiungit episcopo Camin. 590 d
Bugislans IV. coenobium pro uirginibus Vestalibus erigit 591 b. confirmat privilegium Caminense 540 e
Bugislans V. dux Pom. 600 b
Bugislans IIX. et IX. excommunicatur ab episc. Camin. 542 b
Bugislans XII. iudicium de concionibus euangelicis 642 b
Bugislans XIII. biblia in uersione Lutheri iubet imprimi 675 b
Bulgari uexant christianos 373 g
Bulgarorum fines uasati 215 f
Burdinus episc. Hispanus superintruditur papa ab Henrico V. imp. 241 b
S. Burkardus floret 33 g
Burkardus episc. Wirceb. mittitur ad pontificem 200 b
Burkardus abbas XI. Schwarzac. 19 e
 eius corporis dignitas sensus, mores, 105 b, c. uita et res gestae 106. 149 c. oia eleuata 21 e
de Burghusen comes Richardus occiditur 217 b
Burgufum oppidum 382 a
Burwei Ioh. collectio scriptorum, quo loco habenda 128 a
Bussensis uilla confirmatur ecclesiae Camin. 505 d
Byherach pagus 541 d
Byzecker pagus accedit eccl. Caminens. 544 d

C.

Abulenus comes captus a Turcis 322 b
Cabilonense concilium 208 c
Caestri haeresis damnatur 161 g
Caestinus papa 23 g. 253 a
Caesaraugusta obsessa 183 d
Caesarea, urbs orientis, dedit se Turcis 322 d
Caesarii homiliae 424 a
Caesari commentarii cur laudati a Cicerone 90 a
Caipha urbs orientis dedit se Turcis 322 d
Caius caesar, amicus Agrippae 132 b
Caius papa 146 f
Calans

ET RERV MEMORABILIVM.

<i>Calens</i> uilla capituli Caminensis	598 d	<i>Canonicatio</i> coelestis impedita propter altare,	159 f
<i>Calculus</i> Orisii	129 b	<i>Canosau</i> dux per Bonifacium,	199 a
<i>Calderium</i> census species	441 e	<i>Capella</i> Caminensis fundata	546 e
de <i>Caluerio</i> , Milo, captus a Turcis	322 b	<i>Capitolium</i> fulmine ictum,	139 g
<i>Calices</i> uenditi, et fundi coeinti pro pretio	445 a	<i>Cappa</i> uestis innocentiae,	325 b
<i>Caligula</i> caesar	132 c	<i>Capraria</i> insula	161 b
<i>Calixti</i> papae reliquiae	421 b	<i>Carantorum</i> fines uastati,	215 f
<i>Calienfis</i> episc. Ioannes	320 a	<i>Caracalla</i> imp.	141 a
<i>Calisti</i> papae bulla fundationis academiae Gryphiswaldensis	611 f	<i>Cardinalitia</i> dignitas raro obtigit Germanis,	499 d
<i>Callistus</i> II. papa	563 f	<i>Carianus</i> Caesar,	146 b
de <i>Caluariae</i> luto reliquiae	425 c	<i>Carinthiae</i> comes Bernhardus,	261 b
<i>Calumniae</i> uirulentia	73 c	dux Henricus	268 b
<i>Calumniandi</i> cacoethes	105 g	<i>Carolomannus</i> cum fratre Carolo M. diuidit regnum Francorum, 199 f. ungitur in regem 100. monachatum induit 199 f	387 c
de <i>Cambe</i> Burchard, obit in palaeestina	342 g	<i>Carolus</i> M. eleuatur in regnum,	105 d
<i>Camerinae</i> ecclesiae episc. Petrus	350 a	ungitur a Stephano papa	100 f
<i>Camin</i> oppidum redemptum a Barnimo et Wartislao dd. Pomer.	555 f	precibus Adriani papae Desiderio bellum infert, 102 e. ipsumque capit, 102 g	103 d
<i>Caminensis</i> baptizati	519 e	potestatem accipit eligendi pontificem, 103 c. in Franciam uictor redit, 103 d	104
<i>Caminensis</i> episcopatus male confunditur cum Caminensi in Polonia 537 g. eius initia 528 b. fabulosa antiquitas 525 f non est a rege Poloniae fundatus 533 c		honorifice excipitur ab Adriano papa, 104	105 d
fuit olim <i>ἀρχιεπίσκοπος</i> et episcopatus domini papae 505 c 527 a. dotatus a Brandenburgensibus 542 a. nihil debet imperatori sut pontifici 547 c. eius exemptio liuido oculo aspicitur ab archiepiscopis uicinis 550 b. exemptionis generalis ratio commentitia 547 9. uerior 549 b. exemptio eius quinque argumentis demonstratur 527 e seqq. eiusdem situs 555 a. termini dioeceseos, et limites uariarunt 556 c. limites eius quondam fuisse ampliores 610 a. an paruerit imperio 543 a. quo tempore quaestio haec primum mota 569 a. commoda illius ex exemptione 594 g. immunitas ab omni exactione 539 d. seruitia militarum 539 f. integer conseruatus etiam post reformationem 544 a		imperator Rom. renunciat, 106	107 a
<i>Caminensis</i> episcopus comparat in comitiis prouincialibus 570 a. iurisdictionem colli et manus accipit 541 f. pallii gestandi potestate gaudet 562 f. eiusdem uasalli	541 f	punit aduersarios Leonis 107 a. imperator et <i>Βασιλεύς</i> appellatur a legatis Constantinop. 108 b. obit, 108 d	109 d
<i>Caminensium</i> episcopp. series uariat penes autores 520 d. electio 565 e. ordinata a Calimiro duce Pomer.	560 e	<i>Carolus caluus</i> rex Galliae, imperator,	213 c
<i>Caminii</i> uocis etymon	537 g	<i>Carolus</i> crassus imp. 114 f. eius donatio facta coenobio Oetingensi,	39 a
<i>Caminum</i> euangelicum ante pacem religionem,	503 a	<i>Caroli</i> IV. nuptiae solennes,	600 b
<i>Campa</i> fl.	25 a	<i>Caroli</i> V. dictum,	117 d
<i>Campagna</i> magna Schwarzenensis	24 c	cunae ubi ostenduntur,	87 b
<i>Campania</i> igne et gladio uastatur,	156 b	<i>S. Carponis</i> reliquiae	420 e
<i>Campensis</i> abbatia fundata,	585 d	<i>Carthaginensis</i> synodi septima et octaua annotationis,	163 e. 164 f
<i>Campensium</i> abbatum diuitiae,	595 e	<i>Carthago</i> capta a Vandalis,	196 a
<i>Campulus</i> aduersarius Leonis III. papae, II.	107 b	solo aequatur a Saracenis,	194 g
<i>Candelabrum</i> magnum in coenobio Murenfi	408 d	<i>Carthusia</i> Sedinensis nunc residentia,	591 g
<i>Canisii</i> Henr. collectio scriptorum quo loco habenda,	128	<i>Carthusiae</i> in Pomerania fundator,	590 a
		<i>Carthusianorum</i> in Pomerania excessus 617 a et discordis in electione prioris ibid. b ordinatio,	621 d
		<i>Carus</i> imperator,	146 b
		<i>Cassell</i> uilla capituli Camin.	595 d
		<i>Casimirus</i> rex Polon. foedus inicit cum ep. Camin.	563 c
		<i>Casimirus</i> dux Pomer. baptizatur,	517 f
		dotat monasterium Colbas,	580 d
		munificus in ecclesias,	587 g
		transfert episcopatum Camin.	518 c
		in Palaestinam proficiscitur,	584 f
		<i>Casparus</i> de Schaumberg abbas XXXV. Schwarzac.	29 g
		<i>Cassuense</i> monasterium,	200 a
		<i>Cassidorus</i> monachus clare,	181 b
		<i>Cassius</i> cur propriis libris combustus	59 a
		<i>Cassel</i> pagus,	4 d
		de <i>Cassel</i> comes Rupertus cremat oppidum Susrach. 23 b. 24 d. Adelbertus et Hermannus II. 19 e. Henrici liberalitas	(X x) in

INDEX NOMINVM

in coenob. Schwarzac. 25 b.	Ludouicus	19 b	<i>Cytraei</i> lapsus,	166 d
<i>Cassinesdorf</i> traditur coenobio Schwarzac.	11 e		<i>Cisleuici</i> uicus dioec. Mur.	428 a
<i>Cassitatis</i> et honestatis discrimen, obseruatum in S. coena,	583 c		de <i>Cassele</i> com. Rupertus	21 g
<i>Castrum</i> in ecclesiam conuertitur,	538 c		S. <i>Ciphanillae</i> reliquiae,	421 a
S. <i>Catherinae</i> martyrium,	148 b		<i>Circipani</i> , prisci Pomeraniae populi	511 c
<i>Caxer</i> urbs orientis dedit se Turcis,	312 d		<i>Claremontanum</i> concilium,	235 b
S. <i>Ceciliae</i> uirginis martyrium	141		<i>Claudius</i> imp. expellit Iudaeos,	133 b
reliquiae, 419 d. uita msc̃t.	413 e		eius tyrannis,	ibid. c. 143 a
S. <i>Celestini</i> reliquiae,	420 e		<i>Clemens I.</i> papa	136
<i>Celumanici</i> corpus S. Benedicti auferunt	195 f		<i>Clemens II.</i> papa,	313
<i>Celi</i> monasterium,	80 g		<i>Clementis III.</i> papae bulla, qua translationem episcopatus Pomer. confirmat,	537 d. denuo eximit episcopatum Camminens. a iurisdictione metropolitana,
<i>Celli</i> martyrium	134 b		S. <i>Clementis</i> reliquiae, 410 f. 421 d.	415 b
de <i>cera</i> Hierosol. accensa reliquiae,	410		<i>Cleopatrae</i> interitus,	120 b
<i>Cesmatas</i> ecclesiae episc. Ruodo	350 b		<i>Clerici</i> auctor,	138 b
<i>Cetensis</i> episc. Sigihardus	350 d		<i>Clerici</i> causas non nisi in ecclesiis agere iubentur 155 d. impietas punitur,	183 e
<i>Caldaba</i> fl.	267 b		<i>Clericorum</i> auaritia, 621 d. mos antiquus,	540 f. uita praua et impudica, taxatur in synodo Stargardienſi,
de <i>Chalheim</i> Conrad.	276 f		<i>Clerus</i> compolitus et psalmis eruditus	177 g
<i>Chama</i> praedium coen. Mur.	410 a		<i>Clerus</i> episc. Rom.	314 d
de <i>Chausaren</i> Hademar,	252 g		<i>Cletus</i> papa,	135 f
<i>Cherus</i> uicus coen. Mur.	410 a. 440 f		<i>Clodius</i> Albinus occisus,	140 d
de <i>Chiburg</i> Richenza,	396. 478 c		<i>Clodomirus</i> rex Franc.	177 d
<i>Childebertus</i> rex Franc. 177 d.			<i>Clodouarus</i> rex Franc. 174 c.	bsptizatur,
intrat, 182 c. moritur,	183 g		176 b. eius successores	177 d
S. <i>Chiliani</i> canonicus,	13 c		<i>Clotarius</i> R. Franc.	177 d. 181 c. 183 g
S. <i>Chilianus</i> ,	9 e			188 c. 192 a
<i>Chimensis</i> episc. Chuno,	254 g		<i>Clypeus</i> aureus decretus Claudio imp.	145 b
praepositus Vdalricus,	273 f. 176 e		<i>Coadiutor</i> Camin. eligendus consensu dum,	599 o
<i>Chindehusen</i> uilla censualis coen. Mur.	43 f		<i>Coelestinus</i> papa,	163 f. 343 e
<i>Chorea</i> S. Vid,	108 g		<i>Coelocius</i> papa,	166 g
<i>Chosroes</i> rex Persarum crudelis in christianos 187 g. miraculose conuertitur,	188 a		<i>Colbacense</i> monasterium fundatum,	579 c
<i>Chozk</i> castrum episc. Camin.	536 a		confirmatum,	580 a
<i>Chremisa</i> fl.	252		<i>Colbacensis</i> abbas Eberhardus,	519 g
<i>Chremeta</i> uilla,	269 e		<i>Colberga</i> oppidum dioeceseos Camin.	515 e
<i>Chremichbouse</i> curtis regia donatur coen.	193 c		olim Colobrega,	ibid. f
Oeting.			<i>Colbergenſis</i> praepositus Hermann,	519 g
<i>Chrengelbach</i> ecclesiae baptismalis, dioec. Laureac.	178 e		<i>Colbergenſium</i> conuersio,	510 c
<i>Christina</i> ab episcopo conficiendum.	153 e		<i>Collatus</i> praepositorum Camin. concessa	
<i>Christian</i> cancellarius imperatoris,	194 b		Bugislao D. Pom.	619 a
<i>Christiana</i> sacra in Pomerania iam uiuerunt sub imp. Saxonibus,	516 e		<i>Collectores</i> scriptorum uetustorum,	128 c
<i>Christiani</i> a fama et huc exempti,	150 f		<i>Colonia</i> Agrippina sedificata,	190 f
<i>Christiani</i> nominis ultio	143 d		ab Hunnis obfessa,	168 e
<i>Christianus</i> R. Dan. focus foederis Smalcaldici, 557 g. auocat Bugenhagium ad habendam concionem euangelicam,	685 e		<i>Colonienses</i> archiepiscopi, Arnoldus,	168 b
S. <i>Christophori</i> reliquiae,	419 f. 411 c		Guntharius, 211 g. Reinoldus,	205 b
uita msc̃t.	421 c		Seuerinus	161 f
<i>Christophorus</i> papa,	377 e		<i>Coltermannshagen</i> , uilla capituli Camin.	595 d
<i>Christus</i> iudicio Tiberii DEus,	131 d		S. <i>Columbani</i> basilica dedicata,	17 f
<i>Choriepiscopi</i> num possint consecrare christi- ma, uel presbyteros ordinare,	316 f		S. <i>Columbanus</i> ,	186 d
<i>Chronac</i> locus in Carinthia,	331 d		de <i>Columna</i> , ubi dominus flagellatus fuit,	
<i>Chronacensis</i> decima firmatur ecclesiae Bamb.	277 c		reliquiae	410 c
de <i>Chusnach</i> , Eghardus,	413 e. 469 g		<i>Comacensis</i> ep. Gregorius,	350 b
<i>Chusnach</i> praedium donatur coenob. Mur.	408 c. 410 a		<i>Comam</i> alere clero interdicatur,	139 d
de <i>Chutebach</i> Henr. et Dietmarus	255 a		<i>Comenſis</i> , notarius Lotharii II. imp.	1 b
			<i>Comitia</i> Bambergensia 295 f.	Bauariae,
			283 f. 292 c. Bisuntina, 286 c. Herbi- polensis, 188 b. Moguntina, anno 1181	513. Ratisbonensis, 307 d. anno 1180
				319

ET RERVM MEMORABILIVM.

319 c. et ann. 1191.	143 f.	S. Coronae martyrium	199 c
Salisburgenſia	306 g	Corpora ſanctorum inuenta	161 c
Commodus imp.	193 b. e	Coſlinenſe monaſterium fundatum	590 a
Concilia a Carolo M. habita	208 c	Coſlinenſia contractus inter duces Pom. et	
Concilium Baſileenſe ſi a. Conſtantiнопo-		epiſc. Camin. 568 f. eius capita	627 a
litatum 181 d. Nicenum	153 e	frustra ab ordinibus impugnatur,	647 d
Concilium ſupra papam	665 c	Coſlinenſium ſedicio contra Bugiſlaum du-	
Concordia urbs ſolo aequata ab Attilo	168	cem, 616 c. privilegia confirmantur,	
S. Concordiae martyrium	143 d		631 b
Concordienſis epiſc. Gerwingus	268 c	Coſlinum elegans oppidum in Pomerania,	
Conſeſſor primus ſuricularis	142 c		556 a
Coniugium theologorum abſtinatione taxa-		S. Coſmae reliquiae,	16 d. 419 f. 420 g.
tur a Gretſero	498 d		426 c
Canon papa	194 a	Coſnitz uilla capituli Camin.	598 d
Conradus I. imp. 12 d. eius diploma 12 g.		Craconiorum familia in Pomerania nobilis,	
ſigillum	13 e		499 c
Conradus II. 217 e. 223 d. 249 e. mouet in		Craſto de Biberem, abbas XXXV. Schwar-	
Poloniam et Vngariam 234 g. eius pri-		zac.	29 a
uilegium Richerſp. coenobio datum		Craſto de Buchepow, abbas XXXIV.	
	253 b	Schwarzac.	28
Conradus dux Bohemiae	230 g	Credo in unum Deum ad miſſam cantari in-	
Conradus epiſc. Wirceſ. et imperialis au-		ſtituitur, 157 f. efficax remedium habet-	
lee cancellarius	22 f	ur pro diabolo,	190
Conradus abbas Schwarzac. XXX.	26 d	Credulitas inuidiae ancilla,	73 e
Conradus de Meyenfeldt abbas Schwarz-		Crema obſeſſa et capta,	271
zac. XXXIII.	28 g	Cremeſa uicus,	250 c
Conradus monachus Schirenſis	127 d	Cremonenſis epiſc. Luitzo	350 c
Conſtorſia introducta in Pomerania	561 c	Creſtonius Eenſis epiſc. in exilium pulſus	
eorum iuriſdictio ibid. non derogant			106 e
iuriſdictioni epiſcopali	562 e	de Crinibus S. genetricis Dei reliquiae,	
Conſtorſia inſtruction	561 e		421 d
Conſtans imp. 147 d. 154 f. Italiae a Longo-		S. Criſpiani reliquiae,	16 d
bardorum manu eripere ſatagit 192 f		Criſpus a patre Conſtantino M. interfectus	
in balneo exſtinguitur 192 e. monotheli-			154 c
leta		Criſtoſorus ultimus rex Noricorum,	181 g
Conſtans tyrannus	164 a	Cramerii hiſtoria ecclēſ. Pommeran. com-	
Conſtantiſe commendatio	111 e	mendatur,	498
Conſtantiſe concilium	30 b	Cranz mediator inrer ducem Pomer. et	
Conſtantiſes epiſcopi Hermann. II. 208 c.		march. Brandenb. 598 a. adulatur ponti-	
Henricus 487 e. Wermannus conſen-		fici,	590 e
tit in inſtitutionem coenobii Murenſis		Croſſlauenhagen, uilla capituli Camin.	
	401 f		595 d
Conſtantii imp. mores 154 g. ſata 154 f. res		de Cruce domini reliquiae,	410 d. 415 b
geſtae	155 a		419 a. f
Conſtantiſ imp. ſit chriſtianus 148 c. eius		Cruces a Vandalis truncantur,	511 g
res geſtae 154 b. uifio 194 b. feueritas in		Crucigeri fratres occupant Antiochiam,	
ſuos 154 c. lex in ſynodo Nicena data		315 g. et Hieroſolymam,	336 e
96 f. obitus	154 c	Crucigerorum fortitudo, 336 g. patronus,	
Conſtantiſimopolitana ſynodus	160 e	335 d. ſata duriora, 339 ſeq. ordo 582 d	
Conſtantiſ II. imp.	192 193 a	S. Crucis uirtute uincit Chosdross,	183 f
Conſtantiſ imp. orient. mittit Pipino oc-		Crumenſe monaſterium,	591 c
ganum	101 e	Cruno papa Teutonicus,	220 g
Conſtantiſ imp. 154 b. regni parte priua-		Cruz chriſtianorum amoris diuini argu-	
tur a fratrael ſecundo baptizatus ab		mentum,	54 g
Euſebio	136 b	aurea B. Petro offertur,	181 c
S. Conſtantie reliquiae	426 c	Chriſti inuenta. 151 a. capta,	322 b
Conſtitutiones ruſticorum	419 b	Caiſanſe epiſc. curſe uocet epiſcopum Po-	
Corbaceſis abbas Wigbaldus	268	meraniae,	557 a
Corbeienſes monachi Rugianos ad chriſtia-		Calberius ep. Lintſſarnenſis,	196 a
nismum perducunt	506 b. 521 c	Cambertus R. Longob.	191 e
S. Corbinianus epiſc. Friſing. claret	198 g	Cumar Caroli V. ubi offendantur,	87 b
S. Cornelii papae altare in Schwarzach.	18 b	Cundibatus R. Burgundiae expellitur, 174 d	
S. Cornelii reliquiae	419 f	Cuno dux Bauar. opponit ſe electioni Con-	
Corneliſſonius biographus epiſcoporum		radi II. imp.	57 b
Ultraſectin.	499	(X x) 3	Cun-

INDEX NOMINVM

Conradus I. episc. Pomeraniae, Colbazensis
et Oliuensis monasterii fundator, 528 c
Conradus II. episc. Camin. V. 585 a
consecrat monasterium virginum Ve-
staliū 585 b. coadiutorem sibi adici-
scit, 586 b
Conradus III. episc. Camin. VI. 586. antea
coadiutor, ibid. primus illustris, 586 f
de S. *Curadi* episc. Dalmatica reliquiae,
420 e
Curienfis episc. Wido, 475 b
Curienfium episcop. biographus, 499 b
Curiositates inutiles, 103 e
S. *Cyriaci* reliquiae, 419 f. 420 e
uita msc. 423 d
S. *Cyrylli* episc. reliquiae, 421 d
Cyryllus episc. Alexandrinus 165 e
Cyprianus episc. Carthaginensis, 143 f
Cyrus episc. Alexandrin. 190 e. 191 d

D

Dacia uastata ab Attila, 167 f
Dagobertus Arnulfo episcopo infor-
matore utitur, 190 b. fit rex Fran-
corum, 192 a. uulneratur a Saxo-
nibus, 190 f
Dalmaticarum usus in ecclesia, 153 e
Dalmatinus caesar lectus a Constantino M. 154 d
Damasus obdeditur, 261 c
Damasus papa, 357 f
Daphiles cur cruci affixus, 89 a
S. *Dariae* reliquiae, 16 e
Dorsow uilla confirmatur eccl. Camin. 441 e
Decius imp. 143 b
Delatio inuidiae ancilla, 73 e. magnum ui-
rium, 106 b
Derfauense monast. fundatur, 590 b
S. *Desiderii* martyrium. 146 e
Desiderius bello petitur a Carolo M. 201 e
capitur, ibid. g
Diacones pro diaconi, 143 b
Diaconi laeuam pallii tegere iussi in mini-
sterio altaris, 162 g
Diadumenus filius Macriani imp. 141 c
Decimae idolis dicatae in Pomerania 510 c
Diethergo praedia sua donat monasterio
Richersp. 231 c
Dietpoldus episc. Patav. crucem secutus lit-
teras ex Graecia mittit, 313 e
eius pius zelus, 342 d
de *Dietrammingen* Durich. 249 d
Digna, uirgo casta, 163 c
de *Dillen* Hante et Theodoricus, 397 e
Diluvium Italicum, 181 c
Dimbacenses fratres ius caedendi ligna ac-
cipiunt, 26 f
Dimbacenses ecclesia aedificatur, 35 g
Dimbach incendio deletur, 32 f. aduoca-
tia ibidem concessa episcopo Bamb. 23 b
Dingoluinga, cartis regia, donatur monast.
Oeting. 393 c
Dimmeri Conradi opuscula, 43 c. 131 b
Diocletianus imp. 146 c. imperio se abdi-
cat, 147 c

S. *Dionysius* patronus coenobii Benzenfis
18 c. corpus eius rapitur 196 d. super
illud iuramentum fit 201 f
Dionysius arcopagita claret 137 d
Dionysius episc. Alexandr. 143 d
circulos paschales descripsit 180 d
Dionysius episc. Corinth. 139 g
Dionysius episc. Mediolan. exul 151 e
Diotmarus archicapellanus Arnulfi imp.
394 f
Diplomata Belgica Miraei 385 f
Disciplina monastica quid? 98 e
Doli exceptio minus ecclesiastice inserta
contractui 140 g
Domnus papa 220 e
Dominica oratio efficax remedium contra
diabolum 290. num adhibenda in be-
nedictione ciborum 356 b
Donatianus imp. 215 c
Donatus episc. Otiensis 512 f
Donatus papa 193 b
Dorpro uictalio 404 b
Drewniz uilla confirmatur eccl. Camin 541 e
Dullsfade incendio deletur 32 f
Daringus presbyter Richersp. 291 g
Darrenbach riuulus 192 b
Duzbellorum haeresis 609 f
Dyetricus I. abbas XVI. Schwarzac. 21 c
Dyetricus II. abbas XXII. Schwarzac. 21 c
Dyetricus ep. Herbipol. 13 c
Dywin castrum episc. Camin. 536 a
Dytenbeim 4 d

E

Ebo canonicus liberalis erga coenob.
Schwarzac. 19 d
Eberhardi II. episc. Bamb. priuilegia
ecclesiae Richersp. concessa 162 a
266 c
Eberhardus episc. Salisb. 259 g
Eberhardus II. abbas mont. monach. 909 d
Ebersteini comites usalli episc. Camin.
500 e
intran primū Pomeraniam 589 c
banni imperialis executores 709 a
de *Eberstein* Albertus contractum init cum
episc. Camin. 60 d
Hermannus 564 a. 564 a
Ludouicus episc. Camin. 614 a
Wolfgang. coadiutor Camin. electus si-
ne consensu ducis praeteritur 623 f
Eboracum oppidum 140 g
Eboracensis coenobii controuersia cum
Schwarzacensi composita 23 d
episcopus fit metropolitānus 187 a
Ecclesia Philippi Iacobi dedicata 181 a
Ecclesiae armatura 61 g
destruētae sub Diocletiano 147 b
nazui taxati 610 e
pax uiolatae 246 b
Eclipses solares insolitae 193 a. 244 d. 344 b
Edfredus rex Cantuariorum 192 a
Edissa a principe Mesopotamiae inuisa 216 g
Edissa

ET RERVM MEMORABILIVM.

<i>Edissa</i> urbs	141 b	<i>Ermenfridus</i> rex Thuring.	179 d
<i>S. Eusebii</i> reliquiae	421	<i>Ernestus</i> marchio Saxonise,	128 g
<i>S. Egidii</i> episc. Corinth.	139 g	<i>Erpoldi</i> collatio scriptorum quo loco habenda,	118
<i>Eggeberrus</i> abbas X. Schwarzac.	17 b	<i>Eruditionis</i> encomium,	611 f
monasterii reformator ibid.	eius ossa	<i>Esmar</i> eccl. episc. Eberh.	350 a
eleuta	21 c	<i>Estense</i> conuersi,	181 e
<i>Eggebardus</i> abbas Vraugiensis	24 g	<i>Euangelica</i> sacra non causa turbarum et calamitatum,	500 b
<i>S. Egidius</i> claret	204 b	<i>S. Eusebii</i> reliquiae,	416 c
de <i>Egüheim</i> Gerhard.	401	<i>Euaristus</i> septem diaconorum autor,	136 c
de <i>Egloffstein</i> Ioh. episc. Herbip.	29 c	<i>S. Eucharii</i> reliquiae,	416 a
<i>Eichfeld</i> uilla, aduocatus ibidem concessa episc. Bamb.	21 b	<i>Eudoxius</i> , Arrianus rebaptizat Valentem imp.	157 e
<i>Egilbertus</i> episc. Pataviensis	121 e	<i>Eugeniae</i> uirginis martyrium	143 f
ab <i>Eichstedt</i> Frider. episc. fundat uicariam Camin.	146 a	<i>Eugenius</i> episc. Carthagin.	173 b
<i>Ethardus</i> abbas XL. Schwarzac	12 c	<i>Eugenius I.</i> papa, dat Yroisopallium,	19 f
<i>Eldemouienfis</i> abbas conditor Gryphiswaldise	186 b	<i>Eugenius II.</i> papa,	209 d
<i>Ekkehard</i> canonica capituli	539 b	<i>Eugenius III.</i> papa,	210 a
episcoporum clericis uindicatur	211 b	<i>Eugenius</i> tyrannus	16 d
episcoporum Caminans. cur consensu ducis facienda	167 f	<i>Ensebius</i> secundo baptizat Constantium imp.	156 b
pontificum ordinatur	219 c. 210 e. 223 e	<i>Eotexias</i> commendatio.	112 d
	123 f. 213 b	<i>Eustachii</i> martyrium.	213 d
<i>Eleutherius</i> papa	140 b	reliquiae, 476 g. uita msc.	423 e
<i>Elengaudus</i> legatus Irenae imperatricis ad Carolum M.	207 d	<i>Eustatius</i> episc. Sufferanus in exilium pulsus	166 e
<i>S. Emeritanae</i> reliquiae	425 b	<i>S. Eutharii</i> uita, msc.	421 c
<i>Eminius</i> dux Francorum	118 b	<i>Eutyches</i> refutatus a Gelasio papa,	176 c
<i>Engadmi</i> populi	181 c. 183 a	<i>Eutychiana</i> haeresis damnata,	767 a
<i>Engelbertus</i> cancellarius Henrici, S. imp.	15 f	<i>Eutychianus</i> papa.	145 e
<i>Engelbero</i> notarius Arnulphi imp.	394 f	<i>Eutychis</i> martyrium,	146 e
de <i>Engelbalmingen</i> Chano,	215 a	<i>Eutychius</i> episc. Hisp.	184 d
<i>Engilnheimensis</i> synodus	204 g	<i>Euwalder</i> urbs orientis dedit se Turcis,	321 c
<i>Enodius</i> episc. Ticinensis,	177 g	<i>Euxouium</i> monast.	186 c
<i>Ephesine</i> synodus prima,	165 d	<i>Excommunicationis</i> forma horrenda,	608 d
<i>B. Ephremi</i> liber	407 c	<i>Excommunicatio</i> illegitima.	606 e
<i>Epifani</i> lucerna pluri uendita,	87 a	<i>Exercitus</i> sacri ingens multitudo,	210 d
<i>S. Epiphanius</i> claret,	175 g	interitus,	ibid. e
<i>Epirus</i> ,	135 c	<i>Expeditionis</i> sacrae occasio,	26 c
<i>Episcopale</i> ius a principibus Pomer. uindicatum, 559 a. superintendentibus administratus,	560 d	<i>Expeditis</i> sacra sub Frider. barb.	323 c
<i>Episcopatum</i> Germaniae scriptores,	499	<i>Extraneus</i> eligitur ob conuentualium Schwarzac. discordiam,	34 b
<i>S. Episcopi</i> reliquiae,	420 d		
<i>Episcopi</i> requisita et officia	361 f		
<i>Episcoporum</i> degeneratio,	387 e		
officium,	610 d		
<i>Episcopus</i> uxoratus,	614 b		
<i>Epitaphium</i> optimum,	110 a		
<i>Erasmus</i> Monasterii episc. Camin.	613 b		
primum coadiutor,	c		
<i>Erebenboldus</i> nuncius apostol. in itinere obit,	373		
<i>Eremitae</i> ,	158 b		
<i>Erasmus</i> episc. Anconitanus,	350 a		
<i>Erici</i> , Sueciae, Dan. et Norweg. regis palatio cum episc. Camin.	508 c		
<i>Ericus</i> rex Sueciae compatrobus episcopatus Camin.	609 e		
de <i>Erkstedt</i> nobiles uendunt aliquot mansos episcopo Camin.	544 d		
<i>Erlingus</i> episc. Herbip.	20 e		
eius ossa eleuta	21 e		

F.

<i>Fabiani</i> (sancti) reliquiae,	415 b
<i>Fabianus</i> papa,	415 b
<i>Fabri</i> Nicol. collectio scriptorum quo loco habenda,	128
<i>Fallibach</i> uicus	440 f
<i>Fames</i> , 110 f. 133 a. c. 150 c. 112 a.	256 b
<i>Fana</i> Sedinenfis,	510 f
<i>Fanenfis</i> ep. Richehard.	350 d
<i>Fauentinae</i> eccl. episc. Gerhard.	350 b
<i>Fauigenfis</i> ecclesiae episc. Rathfredus	364 f
<i>Fausus</i> exconsul,	176 f
<i>Feldkirchen</i> conceditur ecclesiae Frising.	58 b
<i>Felicianae</i> haeresis,	205 g
<i>S. Felice</i> reliquiae et uita msc.	407 d
	420 b. 423 b
<i>S. Felicissimi</i> martyrium,	141 b
reliquiae,	420 b

(X x) 3

S. Fr-

INDEX NOMINVM

S. *Felicitatis* domus deuastata, 37 c
ecclesia concrematur, 24 c
martyrium, 39 b. reliquiae 411 d. 413 b
S. *Felicitas* patrona coenobii Schwarzbac. 3 b
Felix Abirritanus 173 c
Felix papa 145 e. 174 e. capite truncatur ab imp. Constantio, 156 b
Feltrensis episc. Teutpertus, 150 c
Fercula Pomeranorum, 619 d
Ferdinandus I. moderatio circa religionem, 507 e
Fertilitas, 181 c
Festus diaconi martyrium, 146 c
Festus procurator Iudaese, 133 g
Fesulanae ecclesiae episc. Zenobius, 316 c
Fesula rustica oblata, 431 c
Fesulani montes 161 d
Feurbaech traditur, coenobio Schwarzac. 12 e
Ficocensis episc. Stephanus, 150 b
Fides catholica qualis fuerit tempore Othonis 314 c
de Fieritis Richenza, 399
Filia spiritualis num duci queat in uxorem, 356 c
Fincken-Augen-Pfentige, 186 c
Flaminii Suanteuicici dignitas, 507 b
Flandrensis comes auxilio uenit crucigeris 343 c
Flavianus episc. Constantinop. 167 c
Flemmingii Christ. controuerfia cum Ioanne Abteshagen decisa, 614 b
Florentinus episc. Sichelmus, 349 g
Florianus imp. 141 f
S. *Floriani* praepositus Henr. 269 g
Florus procurator Iudaese, 134 a
Focas u. Phocas, 187 c
Folkeberdus comes, 9 g
Folgeonus uetustum, 558
Folradus capellanus Pipini mittitur ad pontificem, 200 b
Formbacensis monachi molestant Richersbergenses contrariis priuilegiis, 255 c
Formosus papa, 218 a
de Fragmentis, quae supererant 1000. hominibus, reliquiae 421 a
de Framelnesherg, 270 d
Franciae regis in felicitas, 340 c
rex auxilio uenit crucigeris, 343 c
Franciscanorum monast. Seduni, 588 f
S. *Francisci* dieterium, 72 a
Franciscus dux Pomer. 581 c
Franciscus I. episc. Camin. homagium fuscipit, 631 g. et Coslini sedem figit, 632 a
eius itinera et matrimonium 632 b
Frankenbaltensis coenobii msc̃ta, 490 d
Francfurtana synodus, 305 f
Francfurtum palatium regium 10 c
Frankburg unde dictum, 585 e
Fratum nomine qui ueniant, 460 g
Freberi collectio scriptorum quo loco habenda, 128
Fritz Georg. prior Schwarzac. 14 b

de Fricbendorff. Eberh. 270 d. 284 b
Friedericus I. barb. coronatur papa, 265 d
Conradum Salisburg. ecclesiae commendat 31. expeditioni sacrae se accingit, 323 a. 317. seq. in suspensionem uenit, quod inhiat regno orientali, 315 a
alter Iudas Machabaeus, 337 a
aegre fert, quod Graeci imperatoris nomen et titulum ipsi denegant, 320 c. f
et sanctitatem imperatoris orient ridet, 326 b. subita morte dedit, 341 f. et
Antiochia humatur, 342
Frisaceris archipresbyter, Hademar. 278 d
Frisingensis episc. S. Corbilianus, 198 g
Lantbertus 354 e. Waldo 375 b
Frisingensium episcopp. biographus, 198 g
Frisonum princeps Rathodus, siue Radboldus stolidè respuit baptismum, 515 d
Fritzto donatur eccl. Camin. 540 c
de Friburg comes Albero 475 c
Fruges super altari benedicuntur, 145 f
Fuchs Henr. aduocatus in Schwarzach. 24 c
Fughstal praedium censuale monast. Murenf. 438 b
Fuldense collegium. 31 d
Fuldensis abbas, Marquardus, 268 c
Fulginae eccles. episc. Benedictus, 350 b
Furjensfeldensis episc. Volcmarus, 117

G.

G *Alba* caesar, 134 d
Galerius Maximinianus, imp. 147 d
Gallia Placidia, uxor Constantii imp. 164 d. 409 d
S. *Galli* basilica dedicata, 17 f. reliquiae, 419 d. 420 d. 426 c
uicta msc̃. 407 d. 423 b
Gallienus imperator, 143 g. occisus 144 e
Gallienus patriarcha oculis priuatur, 196 g
Gallus Hostilianus, 143 d
S. *Gallus*, 186 e
Gemahelis corpus inuentum, 163 c
S. *Gangolfi* uicta msc̃. 411 c
Garcensis episc. Hugo, 254 g
Garcensium conuersio, 580 a
Garsio uilla capituli Camin. 545 e
S. *Gudentiae* reliquiae, 415 b
Gaza urbs orientis, 321 c
Gebehardus ep. Wirceb. 21 f
Geibhardus archiep. Salisburg 32 f. coenobium Admontense fundat, ib. sed ab imperatore fede pellitur, 232 a
Geisericus R. Vandalorum inuadit Carthaginem, 165 g. et saeuit in Christianos, 166 a. nouum terrorem incutit Romanis, 170 a
Geizo rex Vngariae, 218 f
Gdanzk ciuitas munitur, 556 a
Gelasius I. papa, 176 b
Gelasius II. papa ab Henrico V. in exilium pellitur 241 a. inde redux Henricum V. excommunicat, 241 d
Gels-

ET RERV MEMORABILIVM.

<i>Gefwyl</i> accedit coenobio Murenſi,	407 g.	de <i>Gleſenap.</i> nobiles, uafalli ep. Camin.	568 e
<i>S. Genuſi</i> reliquiae,	410 a	de <i>Gleichen</i> comes Hermann. ep. Camin.	587 e. 589 c
<i>Gentiliu</i> caecitas,	426 c	de <i>Gleifenberg</i> Nicol. abbas Schwarzac.	30 d
<i>Geographiae</i> utilitas,	513 f	propter <i>deuotus</i> deponitur	ib. e f
<i>S. Georgii</i> reliquiae, 440 c. d. 443 b. libri	102 b	<i>Gloria in excelsis</i> Deo, antea nonniſ in uigilia natalitia cantari ſolitu, die dominico cantari mandatur	176
in Iobum,	184 d	<i>Gloſinenſis</i> epiſc. Luido	350 c
<i>S. Georgio</i> urbs orientis dedit ſe Turcia,	311 b	<i>Glycerius</i> imp. 171 e. poteſtate exiit et in clericatu uitam finit	ibid. g
<i>Georgius</i> abbas XLIV. Schwarzac.	34 f	<i>S. Goar</i> 186 f. eius uita mſc.	423 b
orationem habet ad ſubditos ſeditioſos	35 b.	<i>Godeboldus</i> comes S. Ottonis	469 c
fuga ſalutem petit, 36 f. ad monaſterium deſolatam reuertitur,	37 e	<i>Godefridus</i> Bullionenſis, primus rex Hieroſolymitanus	236 g
<i>Georgius</i> martyr patronus militum crucigerorum,	333 d	<i>Godeſcalcus</i> Slauorum princeps martyrio coronatur a Vandalis a fide deficientibus	511 e
<i>Gerardus</i> preſb. card. et bibliothecarius S. R. eccl.	251 g	<i>Goldaſti</i> collectio ſcripturarum quo loco habenda	128
<i>Gerhaldus</i> dux Bau.	186 a	<i>Gontharius</i> archiep. Colon.	211 g
<i>Gerhobus</i> praepoſitus Richerſp. 244 c. eius acta iuuentutis et officia ibid. d. g. ſtudia erga eccleſiam 297 e. pietatis zelus et temperantia 298. profeſſionis regula 298 f. ſit coadiutor Reitenbachenſis 299 b. imperatoris odium incurrit 299 b. ſit praepoſitus Richerſp. ibid. f. ſcripturae S. amator egregius 300 c. doctior eximius ibid. f. coenobium auget 301 a. diſciplinam redintegrat ibid. c. aedificia reſtaurat 302 b. monaſterium S. Auguſtini fundat 302 f. pontificum fauore fruitor 303 b. fidem catholicam puram ſeruat 304 a. eius ſcripta ibid. f. et placida mors	305	<i>Gordianus</i> imp.	141 c
<i>Gerlachshauſen</i> traditur coenobio Schwarzac. 12 d. 26 c. aduocatus gratis liberatur pignoris nexu 24 f. conuentualium Schwarzacenſium habitaculum 37 f. incendio deletur	32 g	<i>S. Gorgonius</i>	17 c
de <i>Gerlachshauſen</i> comitis Henrici donationes coenobio Schwarzac. factae 20 d		<i>Goteſcalcus</i> praepoſitus Salisb.	244 d
<i>Gerlachus</i> praepoſitus Richerſp. plantat vineam Beneuentanenſem 344 f		<i>Gothi</i> ſtragem paſſi 145 b. deleti a Conſtantino M. 154 c. ſedibus pulſi ab Hunnis 159 g. fuſi a Theodoſio imp. 160 a	
reſignat praepoſituram Richerſp. 347 a		<i>Gotſwinus</i> abbas XIX. Schwarzac.	21 g
<i>Germanicae</i> linguae harmonia cum Romana	142 e	<i>Grabow</i> uilla confirmatur eccl. Camin.	541 c. 595 d
<i>Germanicus</i> , Germanorum uictor	131 b	<i>Gradualium</i> origo	163 f
<i>Germani</i> raro peruenire ad dignitatem cardinalitiam	499 d	<i>Graecae</i> linguae impericia 94 c. utilitas	101 g
Super S. <i>Germani</i> corpus iuratur	201 f	<i>Graeci</i> haereticos uocant occidentales	362 d.
<i>Germanus</i> epiſc. Antiodoreniſis	169 c	de <i>Granatenſi</i> (Rudolfo) iudicium	99 f
<i>Germis</i> oppidum, donatur ep. Camin. 542 a		<i>Granſteu</i> uilla eccl. Camin.	541 c
de <i>Gerolshoven</i> , Michael abbas Schwarzac.	33 a	<i>Gratianopolis</i> in Gallia	17 c
<i>Gerſone</i> praedium coenob. Mur.	410 a	<i>Gratianus</i> imp. orient. 158 d. laudatur 160 c	
<i>S. Gertrudis</i> ſacellum	884 b	<i>S. Gregorius</i> dialogus 407 c. 423 c. homeliae ſuper Ezechielem 423 f. uita mſc. ibid. reliquiae	429 e. 435 b
<i>Gervicus</i> ep. Concordienſis	268 c	<i>S. Gregorii</i> minoris uita	423 a
<i>Gervolus</i> editor chronici Richerſp.	127	<i>Gregorius</i> epiſc. Ponti	144 c. 145 c
<i>Geyer</i> abbas XXXVII. Schwarzac.	30 b	<i>Gregorius I.</i> papa 185 d. ſynodum congregat	f
de <i>Gibelin</i> , Hugo	322 c	<i>Gregorius II.</i> papa	198
<i>Gildo</i> Africae praefectus	162 b	<i>Gregorius III.</i> papa	199 c. 320 c
<i>Gilmer</i> Galliarum rector	171 c	<i>Gregorius IV.</i> papa	209 e. f
<i>Girbenſis</i> epiſc. Urbanus in exilium pulſus	166 e	<i>Gregorius V.</i> papa Teutonicus	220 f
<i>Giſela</i> , uxor Henrici IV. imp.	227 f	<i>Gregorius VI.</i> papa	224 f
		<i>Gregorius VII.</i> papa	228 b
		<i>Gregorius VIII.</i> pape ſcripſit uitam S. Benedicti	187 b
		<i>Gretſeri</i> lac. praefatio ad chron. Richerſp.	128
		<i>Grimaldus</i> dux Beneuentanorum	108 b
		<i>Grimmenſes</i> baptizati	528 b
		<i>Grimoaldus</i> R. Longob.	192 b
		<i>Grimoaldus</i> archicapelanus Ludouici II. imp.	11 d
		<i>Griphonis</i> geſta in Bauaria	200 a
		<i>Gri-</i>	

INDEX NOMINVM

Griffio uilla confirmatur eccl. Camin. 5 e
Griuinberg mons 227 f
Grobe monasterium fundatur 534 a. consecratur 576 e. eius damna perpeffa 577 e. translatio 577 f
Gronenbeck castrum permutatur 597 e
Grarwyn castrum episc. Camin. 536 a
de Grambach Ioann. episc. Herbip. 32 d
de Grünenbodengarden Ehadoit 263 e
Grypkeberga 579 a
Grypkeuoldise initia 586. etymon c
Grypkeuoldensis academia crecta 620 g
 eius iura, privilegia et inauguratio 621 b
Gryphones, antiquissimum nomen ducum Pomer. 586 d
Güllmannus scripsit Habsburgiaca 456 d
Güntheric, rex Vandalorum 580 g
Gustardus liberator Thiemonis papae 235 a
Gulze castrum emptum ab episc. Camin. 544 c
Gulzoni comes Conradus episc. Cam. 586 f
Gumbertus abbas XVII. Schwarzac. 21 c
*Gummi*berg 205
Gundobadus rex Burgundiorum 175 g
Gunttrannus comes de Altenburg 456 a
de Gurca praepositus, Bābo 249 c
Gurcensis episc. Romanus 249 b. 273 f. 278 a
Gustron insula 541 a
Gusgau ciuitas Pomer. 689 b
Guzkowienses baptizati 520 e

H.

H*absburg* castrum 457 c
Haber Drum episc. Teudalensis 166 e
de Habsburg Arnoldus dapifer 440 c. 483 c
 Otto cognomento doctus 471 b
 Rudolfus I. eiusque filii 481 g
 Werenharius I. conditor coenobii Murenfis 473
 Werenharius II. 476 e
Habsburgicorum comitum genealogia 454
Habsburgum conditum 460 f
Habulensis episc. de Stiria 857 b
Hadaburs soror Caroli M. mater Megingudi 4 d
Hadebertus subdiaconus 11 d
de Hagense Harthwici liberalitas in coenobium Richersf. 201 f
Hajstalphus R. Longobard. uincitur a Pipino 201 b. promissa ipsi facta falsurus punitur a Deo 201 d
de Haitzenpauergarten, Chadelhoch 170 d
Haiterßadenstium episcop. biographus 499 c
Hallensis praepositus 254 g
Haltjonia sacra 151
Hamburgensis episcopi Adeldegus 30 a
 Ansegarius et Rempertus 521 d

Hamburgensis ecclesia a Vandalis excisa 511 g
de Hamenhausen Goteschalch. 250 d
Harouit siue Mars, idolum Wolgaestium 511 b
Haribnit de Salzburg 251 g
Hofse uilla dioeceseos Murenf. 417 f
Hastilegium equi albi 520 e
Hartberg mons in Bauaria 254 c
Hartwicus abbas III. monast. Banz. 21 a
Hattingin uicus 439 f
Hatto archiep. Mogunt. nunciat pontifici mortem Arnulfi imp. et noui imperatoris confirmationem sollicitat 363
Hatto episc. de Basila, legatur ad Carol. M. 207 g
de Hane, Tessen 564 a
Hekrus, rex Norici 383 a
Hedwinn R. Angl. conuertitur 190 d
de Heidebrache nobilium donationes erga episc. Camin. 544 c
 nobiles, uasalli episc. Camin. 560 e
Heingilshheim insula circa Rhenum 110 b
Heldebradus rex Gothorum 181 f
Helena Adiabenorum regina 133 a
S. Helena reliquit ad sepulchrum domini signi salutaris partem 188 b
Helsa urbs 131 d
Helianus tyrannus superatus 146 d
Heliogabal templum 144 c
Hellus eremita 158 c
Hellus Pertinax imp. 140 c
Helfendorf, curtis regia, donatur coenobio Oetting 393 d
D. Hemerii templum 387 g
Henrici abbatis Banz. relatio, de fundatione huius coenobii 51 a
Henricus I. auceps imp. Vngaros fundat prope Merseburgum 217 f
Henricus II. imp. 221 c. Apuliam recuperat ibid. Beneuentanum monasterium condit ib. f. Bohemiam, Poloniam et Hungariam S. R. imperio unit ib. Burgundios uincit ib. g. Bambergensem episcopatum erigit 222 b. confirmat abbatem Schwarzac. 24 f. et plures alios, 222 c. de eius euectione ad solium imperatoris uaticinium 222 f. eiusdem constitutio cum pontifice 223 c
Henricus III. coronatur in regem Rom. fit imperator 224 g
Henricus IV. imp. 225 d. eius matrimonium 227. lites cum papa 228 g. Simoniacae arguitur 229 g. et excommunicatur 230 a. nouum papam constituit 230 c. mittit legatos ad Paschalem II. papam 236 a. multis miseris perpeffis tandem excommunicatus adhuc decedit 238 a
Henricus V. imp. 237 b. a patre deficit 235 f. eum de throno deiecit 237 e. eique insignia imperii aufert ibid. f. a Saxo-

ET RERVM MEMORABILIVM.

Saxonibus superatur 240 g. eius mores	238 a	<i>Hierarchiae</i> origo,	507 d
<i>Heinricus</i> VI. imp. ungitur	295 g. 343 g	<i>Hieronymi</i> expositio super psalterium,	mf. 423 g. iudicium de nobilitate, 31 g.
<i>Heinricus</i> dux Bau. obidet Ratisbonam	265 b	obitus,	163 d
eius lis cum hoc episcopo composita	279 b	<i>Hieronymus</i> Pragensis damnatur ad ignem	607
<i>Heinricus</i> Leo ducibus exiit 319 c. re-		<i>Hieronymus</i> presbyter fulget,	160 b
conciliatur imperatori 119 g. iram im-		<i>Hierosolyma</i> expugnata, 134 c. g. christianis	denuo erepta, 322 g. 329 d
peratoris denuo incurrit 344 f. <i>auis-</i>		<i>Hierosolymitanorum</i> fratrum relationes de	
<i>Phocae</i>	549 c	clades Turcis perpeffa,	320. 321
<i>Heinricus</i> abbas Schwarzac. XXV.	26 d	<i>Hilaria</i> fl. forte Isara,	218 f
<i>Heractianus</i> Africae consul, imperium af-		<i>S. Hilarii</i> reliquiae,	421 c
fectat	164 c	<i>S. Hilarionis</i> uita mfc.	421 c
<i>Heractus</i> imp. uincit Chosdroem	128 f	<i>Hilarius</i> papa,	170 g
<i>Heractianus</i> imperator	190 e	<i>Hilhelmen</i> urbs orientis dedit se Turcis,	322 d
<i>Herarius</i> rex Gothorum	181 f	<i>Hildericus</i> rex Franc. in monast. truditur	200 d
<i>Herbipolensis</i> pons destruitur 27 e. uide		<i>Hildericus</i> R. Vandal. fauet orthodoxis	178 a
<i>Wurzburg.</i>		<i>Hildestheimensium</i> episcop. biographus,	499 c
de <i>Hertipoli</i> Conradus	28 c	<i>Hildruda</i> Bauariae ducissa capitur,	200 a
<i>Hercinia</i> sylus, sedes Boiorum	314 d	<i>Hilpricus</i> R. Franc. 183 g. interficitur, 186 b	
<i>Herberti</i> R. Longob. fata 197 c. dona-		<i>S. Hippolyti</i> martyrium,	142 d. 143 d.
tio erga sedem apostolicam	169 d	reliquiae	425 b
<i>Herbertus</i> archiep. Colon. se opponit ele-		<i>Hirene</i> imperatrix Constantinop.	202 a
ctioni Conradi II. 10 a. 52. mox tamen		legatos mittit ad Carolum M.	206 e
eum facti poenitet	ib. c	pacem init cum eodem,	207 d
<i>Herebertus</i> R. Franc.	131 g	<i>Hirsaugiae</i> abbas Willeberd.	411 c. 467 f
<i>Herbertus</i> abbas VII. Schwarzac.	15 g	<i>Hispoldesberg</i> praedium censuale coenob.	
<i>Hermannus</i> episc. Bam. donationes coe-		Mur.	438 b
nobio Schwarzac. factae	18 g	<i>Historia</i> mirabilis,	583 a
<i>Hermannus</i> episc. Augustanus	114 f	<i>Hittenheim</i> , 12 c. <i>Hoborum</i> onera,	429 b
<i>Hermannus</i> II. abbas mont. monach.	910 a	<i>Hohenauensis</i> synodus	318
<i>Hermannus</i> praepositus Salisburg	243 d	de <i>Hohenburg</i> . com. Ernestus,	268 b
	249 c	<i>Holfatorum</i> familiae multae ad Harcinios	
<i>Hermannus</i> episc. VII. Camin. 137 c. 189 d.		montes fugiunt,	511 g. 512 a
rebellis duci ad officium redire cogitur	ibid. e. f	<i>Homelium</i> liber maior,	423 e
		<i>Homo</i> complexus miseriarum,	71 e
<i>Hermannus</i> marchio Voburg. perit in tor-		<i>Honorius</i> I. papa,	24 b
neamento 52 a. apparet sacerdoti post		<i>Honorius</i> II. papa,	189 g
mortem, cumque petit, ut sui mentio-		<i>Honorius</i> III. papa,	242 d
nem faciat in missa	61 b	<i>Honorius</i> IV. papa,	243 d
<i>Hermenegyl</i> praedium coenob. Murenf.		<i>Honorius</i> imp. occid.	162 a. 163 a
	409 g. 428 a	<i>Honzug</i> lacus	418 f
<i>B. Hermes</i> cum familia baptizatus,	137 a	<i>Horatius</i> pocta claret,	130 f
<i>Hermeta</i> liber pastoris,	138 d	<i>Hormisdas</i> papa,	177 g
<i>Hermingildus</i> , R. Hisp.	184 f	<i>Hortus Mariae</i> monast.	584 b
<i>Hermisius</i> dux Sueuorum,	224 a	<i>Hospitalium</i> magister,	321 d
<i>Herodes</i> infanticida,	130 c	<i>Hospitale</i> in Caria adiungitur monasterio	
<i>Herodes</i> Iun. 131 a. in exilium pellitur,	132	<i>S. Theodori</i> sub certa lege,	136 d
obit.	ibid. e	<i>Hoffas</i> conceditur coenobio Richersp. 250 c	
<i>Herodias</i> mors,	132 c	eidem confirmatur,	358 b
<i>Heroldus</i> archiep. Salisb. culpa sua lumini-		<i>Hoffiensis</i> card. iudicium de nobilitate, 32 a	
bis priuatus exsuctoratur,	347 g	episc. Albericus,	251 f. 259 c
<i>Hertia</i> siue Herthum, idolum Pomerano-		de <i>Howen</i> Adalbertus,	278 d
rum. 504 g. eius etymon,	505 c	<i>Hube</i> dotalis,	378 e
<i>Heruli</i> Italiam inuadunt, 172 a. et imperio		<i>Hubaldus</i> presb. card. tit. S. Ioannis,	251 g
occidentali finem faciunt,	ibid. e	<i>Hubaldus</i> presb. card. tit. S. Crucis in Hier.	259 f
de <i>Herz nach</i> Iudenta liberalis in monast.		<i>Hugutio</i> , barbarici magister,	94 a
Murense,	421 b	<i>Humanae</i> ecclesiae episc. Benedictus	350 a
<i>Hervangen</i> praedium censuale coenob.			350 a
Murenf.	428 d		
<i>Hezebeim</i>	4 d. 12 c		
<i>Hiddensis</i> abbatia fundata,	592 b		
<i>Hierus</i> horrida,	139 c		
<i>Hidaspis</i> fl.	139 a		

(Yy)

INDEX NOMINVM

Humilitatis commendatio, 111 g
Hundesbach uilla, 19 d
Hundius Viguleius ICt. scripsit catalogos
episcoporum, 499
de *Huneburg* Wernherus et Adelheida
399. 478 b
Hünricus Ioan. profenior Banzenis, 66 a
Hunericus rex Vandalorum 172 f. primò
mitius agit cum christianis, ibid. g
dein ecclesiam crudeliter persequi-
tur, 173 b. misere ducedit, 174 c
Hungari funduntur ab Henrico occupa-
prope Merseburgum 217 f. et a Contra-
do II. 61 f
Hunni Gothos sedibus pellunt,
funduntur a Theodoro imp. 160 d
obtinent Pannoniam, 183 d. deuiant
ciuitatem Laureacensem, 177 f
Huß Ioannes ad ignem damnatur, 607 b
Haxon castrum episc. Camin. 536 a
Hyacinthus fit papa 143 f. coronatur mar-
tyrio, ibid.
Hymni compositi a Gelasio papa,
ordinari a Telephoro papa, 137 g
Hyngardii ducissa Sinitiae, liberalis erga
monast. Magulnensc, 586 g. eius dona-
tio confirmatur, 597 c
Hyfser rex Norici, 383 a
Hyfria unde nomen sortita, 383 a

I.

I *Acobi* (sancti) oratorium, 19 b. marty-
rium, 132 f. 134. reliquiae, 419 d
421 d
S. Iacobi episc. Hierosolym. 131 g
Jagetensel Otto instituit collegium pro e-
ducatione puerorum, 607 c
S. Iannarii martyrium, 146 e
uita msc. 423 c
Iapha urbs orientis dedit se Turcis, 322 d
Jardonefisi episc. Ioannes, 350 d
Jarkendurffensis abbatia, 213 b
Jaronorus III. princ. Rug. coadiutor Cam-
567. 590 d. eligitur episcopus, 591 a
deuotus et religiosus, 591 f
Iasco comes Gulzcouiae, 591 c
Iasenz monast. fundatum et restauratum.
585 c
Iasmond peninsula, 504 g
Ikonium oppugnatum et expugnatum a
christianis 336 a. e
Idibobensis ecclesia a Vandalis excisa, 511 g
Idola Pomeranorum uaria, 504 seqq.
Idolorum nefandus cultus, 512 g
Ieiuniorum observatio, 98 f
Ieiunium quinta feria quadragesimali insti-
tutum, 199
Iesse legatus Irenac imp. ad Carolum M.
207 d
Ignatii martyrium, 136 d
Ignis sacer, morbus, 150 c
Ilunus episc. Treuirensis, 268 b
Illopho diabolica circa lacum Pomeraniae,
505 a

Immensus uicus coenob. Murensi, 420 a
439 d
S. Imerii reliquiae, 421 a
Imus mensura, 441 g
Imperatoris nomen denegatur Friderico
bath. a Graecis, 336 e
Imperium occidentale expirat, 172 c
Imperium Romanum primò diuisum,
147 d
Impertunus, uir consularis, 178 f
de *Incantatoribus* num poenitentia exigen-
da, 355
Incensio, 136 c. 139 f. 293 f
Incensio, curtis regia, donatur coenobio
Orting, 393 c
Insula concessa abbati Schwarzac. 33 c
Ingenius tyrannus, 144 c
Inuentus I. papa, 161 g
Innocentius II. papa consecratur, 243 f
dat priuilegium coenobio Richersf,
249 c. confirmat episcopatum Camin.
535 d. falso dicitur eum exuisse a iure
metropolitano, 548 d. Romae pulsus,
114 c. restituitura Lothario, 115 b
Innocentius IV. papa, 548 g
SS. *Innocentium* reliquiae, 419 f. 431 a
Inpedare, 602 b
Insula coorta, 321 f
Inuolutura episcopi penes Carolum M.
203 c. Henrico IV. imp. disputatur,
228 c. tandem pontifici conceditur,
242 b. remanente apud imperatorem
ea, quae per sceptrum fit 242 d
Inuidia uirtutis comes, 69 d
Inus II. 331 e
Ioachim elect. Brandenb. intercedit pro
Wolff. de Eberstein, ut coadiutor fiat
Camin. 623 c
S. Iohannis capella in Schwarzach. 21 e. mar-
tyrium, 135 e. singulis residuus, 421 b
425 e. elecinofynani 423 e. reliquiae,
420 b. uita msc. 423 d
Ioannes Anglorum apostolus, 185 g
Ioannes I. papa 178. Constantinopolim
mittitur a Theodorico, 178. ab eodem
interimitur, 179 a
Ioannes III. papa, 180 e
Ioannes III. papa, 183 a
Ioannes IV. papa, 190 e
Ioannes V. papa, 196 b
Ioannes VI. papa, 216 g
Ioannes VII. papa, 217 e
Ioannes VIII. papa, 218 d
Ioannes IX. papa, 219 d
Ioannes X. papa, 220 f
Ioannes XI. papa, 223 c
Ioannes abbas Schwarzac. 25 g. eius litigi-
um cum Hermanno de Thunfeld, 26 b
Ioannes Burkardus, abbas Schwarzac. pro-
pter aetatem substitutum postulat, 47
sed tertiu insuper monasterii cura onera-
tur, 48 a
Ioannes a Caspach abb. XXXIX. Schwa-
zac. 31 a
Ioannes I. episc. Camin. dux Saxon. infer.
mona-

ET RERV MEMORABILIVM.

monasterium Metiaethronum conse-
crat, 598 c
Joannes II. episc. Camin. 601 b. scribit se
Dei et apostolicæ gratia prouisum 601 d
Joannes III. pseudo episc. Camin. 601 e
Joannes IV. episc. Camin. 604 a
Joannes Vandalorum episc. a Vandalis de-
ficientibus a fide crudeliter occiditur,
51 f
Iouianus uel Iouinianus imp. 156 g
inuitus regnum accipit, 157 a
foedus pangit cum rege Pers. Sapore,
157 c
Ipsigauina, pagus, 4 a
S. Irenæus philosophus, 139 g
Iringus episc. Heribol. 24 f
Isaac imp. Constantinop. 328 g. amicissi-
mus Turcis, 329 d
Isara fl. 218 f
Iſenbrezwyla uilla dioec. Mur. 427 f
Iſidorus eremita, 158 e. eius positio super
5. libb. Moſis, 424 a
Iſidorus Hiſpalenſis, 191 a
Isa de Habsburg reparatrix coenobii Mu-
renſis, 399. 401. 459 g. 478 a
Ira de Pfullendorf, 401
Kaha hæresin Arrianam repudiat, 159 a
inuidetur a Longobardis
ſubiugata a Carolo M.
Iubilateus Pomeraniæ, 675 a
Iubilateus primus, 592 f
Iudaea in 4. partes diuiſa, 131 a
Iudæi regno pelluntur, 194 c
Iuenece coenobium, 381 f
de Ingelbach Werinhart, 252 g
Iulia nouerca et uxor Caracallæ imp. 141 b
S. Iulianæ puluis, 42 cb
Iulianus cæſar, Conſtantii imp. patrueſis,
155 b
Iulianus imp. primum fautor, dein crudelis
in chriſtianos, 156 d. perit in bello Par-
thico, ibid. f
Iulinenſes ad gentiliſmum reſapſi reduni-
untur eccleſiæ, 520 d. ſede epiſcopali
priuantur propter apoſtaſiam, 530 d
Iulinenſium ſeritas, 519 d. conuerſio, 520 a
Iulmo ſedes epiſcop. transfertur Caminum,
535 b
Iulium prima ſedes epiſcopalis Pomer-
aniæ, 529 g. confirmatur, 535 c. bellis
uexatum et deſtructum, 597 a
Iulius papa, 155 d
Iuramentum papæ præſtitum ab ordi-
nibus Teutonicis, 288 f
ſuper corpora ſanctorum,
201 e
Iuridictio colli et manus, 541
delegata comiti palatino a duce,
293 b
duplex principum euangelicorum, 561 g
S. Iuſſi reliquæ, 420 d
Iuſſus philoſophi martyrium, 139 c
Iuſtinianus imp. Beluſarium mittit aduerſus
Gothos, 179 d. regno priuatur, 195 g
reſtituitur in regnum, 196 g. eius res
geſtæ ac mores tyrannici, 197 b. c
Iuſtinus ſenior imp. 178 d

Iuſtinus minor imp. 194 f
Iuſtinus apologeta, 138 a
Iuſtinus philoſophus 138 c
Iuſtitia Petri ab Hæiſtulpho promiſſæ de-
negantur, 200 e. 201 d
Iuſta Boſilai IV. Põm. duc. filia. abbatiffa
uirginum Veſtaliũ, 591 b
Iuuania, uide Salisburgum, 381 a
Iuuenbach donatur monaſterio Richerſp.
231 c

K.

K Alent uilla confirmatur eccleſiæ Ca-
min. 541 e
de Kamieken nobiles uſalli epiſcop.
Camin. 560 e
Kanzelinus comes de Altenburg, 402 b
Karſth Martinus, primum coadiutor, dein
epiſcopus Camin. 619
Kauſingen, coenobium, extruitur, 53 f
de *Karzenburg* nobiles, proprietarii B. Al-
beradis, 53 e. ob raptum uirginis ab ea-
dem deuoti pereunt, 53 g
de *Kemell Henricus,* 26 g
Kenz pagus, ibi magnus peregrinantium ſit
confluxus, 607 d
S. Kilianus epiſc. Wirceb. claret, 194 g
patronus monaſt. Schwarzac. 10 a
eius altare ibidem. 18 b
ſepultus Wirceburgi, 15 a
Kilonenſis contractus inter duces Pomer-
et regem Daniæ, 557 d
Kizinga, uilla, 32 f
Kizingen, monaſterium, 20 f
Kizingenſis pons deſtructus, 27 e
de *Kleiſt,* nobiles uſalli epiſc. Camin. 560 c
Koſelitz uilla donatur eccleſ. Camin. 541
et confirmatur, 541 e
Krautheim curia, 26 d
Küchenboſſ, habitaculum ſereniſſimæ ui-
duæ Pomeraniæ, 585 e
S. Kunigunda educata in coenobio Ban-
zenſi, 56 g
a *Kraſſibei* Crato parentator Maximilia-
ni II. imp. 502
Kralgerke, pagus, accedit eccl. Camin.
544 d
Krankſpore Henningius, uendit epiſcopo
Camin. arcem Maſſouæ, 544 d
Krautheim uilla, 18 g
Kuſnach, uicus, 439 d
de *Kyburg, Heidwigis,* 487 c
Kyrcent priſci Pomeraniæ populi, 511 c
Kv. Põpia Henrici Leonis, 549 e
Kyrie eleiſon ad miſſas cantari præceptum,
185 e

L.

L Ambach monaſter. 18 e
Lana cum pluuiæ coeliſus deſapſa. 158 d
Lauchheim pagus 4 a. quoad dimidiã
(XV) a par-

INDEX NOMINVM

partem traditur coenobio Schwarzac.	Leo VIII. papa 218 g. eius constitutio de
12 e	papa Rom. eligendo 219 c
<i>Landesfürstliche Hoheit</i> 56. g	S. <i>Leodegarii</i> uita 423 d
<i>Landgravi</i> Thuringiae olim aduocatus im-	S. <i>Leonhardus</i> episcopp. biographus 499
periales 142 b	S. <i>Leonhardus</i> confessor 176 d. eius reli-
<i>Lando</i> papa 217 d	quise 426 c. uita mfc. 423
<i>Langenmat</i> , uilla dioeces. Murenf. 427 f	<i>Leonida</i> , patris Origenis, martyrium 140 g
de <i>Laufenkirchen</i> Hartwicus 256 a	S. <i>Leonis</i> papae reliquiae 420
<i>Lauberius</i> dux Spoletanorum, 215 d	<i>Leonium</i> , <i>Lenzen</i> oppidum Pomer. 511 f
<i>Longobardorum</i> imperator 215 g	<i>Leonigildus</i> , R. Hisp. 184 f
<i>Lanzo</i> Hallensis praepositus 254 g	<i>Lebu</i> , uilla, aduocatus ibidem conceditur
de <i>Lapide</i> , ubi S. Iohannes decollatus est,	episcopo Bamb. 23 b
reliquiae 420 f	<i>Leunatus</i> uirum 107 e
de <i>lapide</i> domini reliquiae 420 e	<i>Liberius</i> papa 155 g
de <i>lapide</i> ubi S. Iohannes Christum bapti-	de <i>libertate</i> christiana dogma, seditionis
zauit 421 a	rufficorum causa uenditur 38 a seq.
de <i>lapidibus</i> S. Stephani protomartyris	<i>Libertas</i> dicendi commendata 108 e
421 c	de <i>Libitz</i> Eberhard. 249 d
<i>Laranda</i> ciuitas orientis 339 c	<i>Libri</i> deperditi 8 c
<i>Lassar</i> expectat auxilium contra Turcas	missiles 405 f
322 e	<i>Licinius</i> imp. 148 d
<i>Lamb</i> , uilla 25 d	<i>Lichtenwaldensis</i> aduocatus 25 a
<i>Laurescenses</i> episcopi, Gerhardus pallium	de <i>Lichtenwald</i> legatur coenobio Schwar-
recipit et honorem metropolitanum,	zac. 18 d. oppignoratur 28 b
Vngarorum defectione antiquatum	<i>Lichtenfelsium</i> nexu feudali liberatur 131 a
218 b. 370	<i>Licinius</i> ab auunculo Constantino M. in-
<i>Pilgrimus</i> 220 b	terfectus 354 b
Theodorus metropolitanus Pannoniae	<i>Licinius</i> , <i>Licinii</i> imp. filius 154 b
constituitur 350 a	<i>Ligeris</i> fl. 211 a
<i>Yroffus</i> 191 f	in <i>Ligist</i> metus 675 e
de <i>Lazari</i> monumento reliquiae 421 a	<i>Lignu</i> salutaris particula ab Helena relicta
<i>Laurentius</i> a Bibra, episc. Wurceb. 34 c	ad sepulchrum domini 188 b
<i>Leander</i> episc. Hispan. 184 d	<i>Limburgicus</i> daco, Gotfr. episc. Herbig. 31 d
<i>Leba</i> fl. Pomeraniae 537 e	de <i>Lignoue</i> Fridericus 285 a
<i>Lechfeld</i> , locus prope Augustam 204 f	S. <i>Linus</i> papa Rom. I. post Petrum 134 c.
<i>Leclio</i> sacra praeepta 96 g	135 c. eius reliquiae 421 d
<i>Lectionarii</i> libri 210 b	de <i>Limigen</i> comitissa 401
<i>Leopobus</i> comes Vngariae 324 g	<i>Lipara</i> insula 179 b
<i>Legatum</i> , pro comparanda cera 546 e	<i>Lintsfarnensis</i> episc. Cuthbertus 196 a
S. <i>Legentii</i> reliquiae 426 c	<i>Litopyrga</i> , uxor Thafilonis, D. Boior. 195 c
<i>Leidenkummer</i> , cognomentum 28 g	387 d
de <i>Leibomen</i> , nobiles uasalli episc. Camin. 560	<i>Litorwaldus</i> D. Boioariae orient. 387 g. 388 g
<i>Lezenfis</i> ecclesia confirmatur 600 f	<i>Liubei</i> uilla 363 d
S. <i>Leodegarii</i> reliquiae 419 f	<i>Liuingen</i> , curtis regia, donatur coenobio
de <i>Lenzburg</i> com. Arnolfus 475 b. co-	Oeting. 393 c
mitissae liberalitas in monasterium Mu-	<i>Linor</i> , aduersus eum consilia 71 b
rense, 420 b. Richenza 399. Wern-	<i>Loffelbach</i> uilla donata coenobio Schwar-
herus 422 g	zac. 19 c
<i>Leo</i> imp. orient. in custodia tenetur 170 f	<i>Longinus</i> praefectus Narseti substitutus
196 a. 201 g	<i>Longobardi</i> , inuicantur in Italiam 183 d
<i>Leo</i> papa Romam seruat edito miraculo	domum pelluntur 196 c. se dedunt
168 f	Carolo M. 203 b
<i>Leo II.</i> papa 194 d	de <i>Longobardorum</i> regno controuersia 195 c
<i>Leo III.</i> papa, Roma pulsus mittit ad Caro-	<i>Logobeter</i> in imp. orient. euehitur 328 c
lum legatos 205 g. purgat se de criminibus	<i>Lotharingorum</i> dux Theodoricus 401
obiectis 206 c. Carolum M. imperato-	<i>Lotharius</i> I. patrem captiuum tenet 210 a.
rem renunciat 206 g. et ab eodem in	fit imperator 210. diuortium facit cum
sedem restituitur 206 b	uxore, 211 g. regnum partitur filiis 215 e
<i>Leo IV.</i> papa 210 f	diem obit 213 d
<i>Leo V.</i> papa 217 g	de <i>Lotunberg</i> Heinricus 483 c
<i>Leo VI.</i> papa 217 g	<i>Lozlink</i> 19 a
<i>Leo VII.</i> papa. Laurescensem episc. pallio	<i>Lubbini</i> castrum datum a ducibus Pomer.
munerat, et adhortatur 321 f. ab eo in-	episcopo Camin 546 c
terrogatus de quaestionibus quibusdam	<i>Lubensium</i> conuersio 520 a
respondet 354 *	S. Lu-

ET RERVVM MEMORABILIVM.

S. Lucæ euangelium	133 g	<i>Macedonia</i> uisitata ab Antilla,	167 f
<i>Lucanus</i> poeta claret	133 g	<i>Macedonius</i> haereticus,	160 c
<i>Lucernariae</i> ecclesiae	419 b. e	<i>Macbata</i> expedit auxilium contra Turcas,	
<i>Lucerniae</i> episc. Italianus	350 a		322 o
<i>Lucubentini</i> confirmatur eccl. Camin	541 e	de <i>Macblani</i> Otto,	252 g
S. <i>Luciae</i> reliquiae 420 b. uita msc.	423 c	<i>Macrinus</i> imp.	141 c
<i>Lucianus</i> presbyter apud Hierosol.	163 c	<i>Madalunus</i> notarius, Carolomanni imp.	392 e
<i>Lucius</i> Antoninus Commodus imp.	139 e		9 d
<i>Lucius</i> , rex Britanniae christianus	40 b	<i>Maefia</i> , prouincia,	207 g
<i>Ludowici</i> ducis Pomer. testamentum	675 a	<i>Maganus</i> de Scalach,	249 c
<i>Ludowicus pius</i> ungitur in regem Aquitaniae 203 g. fit imperator 208 e. regno priuatus restituitur 210 a. moritur 210 b. eius diploma foundationis coenobii Schwarzac. 3 d. eius filii regna partiuntur	210 e	<i>Magdeburgensi</i> archiepiscopatus restitutus, 222 c. archiepiscopus Adalbero,	370 b
<i>Ludowici</i> II. iun. imp. diplomata 9. f. 10 f. obitus	214 d	<i>Magensi</i> castrum,	203 g
<i>Ludowici</i> III. donatio monast. Oetting. facta 394 a. obitus	214 d	<i>Magentius</i> Constantis imp. occisor, uictus a Constantio,	155 a
<i>Ludowicus</i> Germanicus 220 c. 214 d. eius et <i>Caroli</i> calui constitutio de eligendis episcopis	210 g	<i>Magnus</i> dux Saxon. inf. et episc. Camin. 605 g. diffidia cum ducibus renouat, 606 b. fit episcopus Hildesienfis, 607 b	556 g
<i>Lues</i> poena persecutionis	138 c	<i>Magdalenf</i> monast. accessiones	25 e
<i>Lucenenses</i> fratres decedunt ex monast. Belbugensi	584 a	<i>Magwaldus</i> episc. Herbip.	423 c
<i>Luitprandus</i> rex Longobard. 197. donationem Alpium Cottiarum confirmat,	198 e	S. <i>Malchi</i> uita msc.	268 b
<i>Luitburga</i> uxor Thafilonis,	205 a	<i>Malter</i> mensurae genus,	175 a
<i>Luitgarda</i> , Ottonis II. filia,	383 g	S. <i>Mamercus</i> ,	141 f
<i>Luitkardus</i> , Albuini sponsus,	247 a	<i>Mammae</i> mater Alexandri imp. christiana,	94 a
<i>Luitolfus</i> dux Alemanniae,	456 e	<i>Mammotredius</i> , barbariei magister,	537 f
<i>Luitpoldus</i> dux Austr. literas accipit ex Graecia,	323 f	<i>Malzomenf</i> episcopatus idem cum Caminensi,	259 e
<i>Luitpoldi</i> ducis Bau. priuilegium coenobio Richersp. datum,	252 a	<i>Manichaeismus</i> ethnicorum,	513 d
<i>Luitpoldus</i> marchio Bohemiae	230 g	<i>Manichaeorum</i> ortus,	145 f
<i>Luitpoldus</i> marchio de Stira,	243 f	de <i>Menno</i> domini reliquiae,	420 a
<i>Luitprannus</i> archiep. Salisb. pallium accipit,	209 g	<i>Manfionarius</i> , 432 c. coram imperatore accusatus,	ibid.
<i>Lurwinus</i> praepositus Salisb.	249 d	S. <i>Mansueti</i> reliquiae,	420 b
<i>Lullus</i> Mogunciacensis archiepisc.	201 b	de <i>Manteufel</i> Conrad. uendit partem suam in pago Kosefiz ecclesiae Camin.	541 c
<i>Lundinaurum</i> praedium censuale coenobii Mur.	438 d	<i>Erasmus</i> , episc. Camin.	623 b
<i>Lundoniae</i> episcopus fit metropolitanius,	187 a	nobiles uasalli episc. Camin.	560 e
<i>Lunenfis</i> episc. Hubertus,	349 g	<i>Manuanensis</i> episc. Martinus,	380 b
<i>Lunkeus</i> , uicus dioecel. Mur.	428 a	<i>Manuscriptorum</i> iactura in coenobio Mur.	37 b
S. <i>Lutgeri</i> reliquiae,	16 d	de <i>Morabet</i> captus a Turcis,	321 c
<i>Lutberi</i> doctrina recepta in tota Pomerania 646 e. scripta edita	673 b	<i>Maraunf</i> a Francorum potestate se eximere satagunt,	364 a
<i>Lutberi</i> doctrinae rusticorum seditio imputatur,	38 a	<i>Marcellinus</i> papa idolis sacrificat, sed postea martyrium subit,	146 g
<i>Luxemburgii</i> comites,	382 b	S. <i>Marcellus</i> papa, 147 f. eius reliquiae,	421 c
<i>Luxeran</i> uilla appropriatur praepositurae Diminensi,	540 f	<i>Marcianus</i> imp. orient. 167 d. 270 e. eius uisio,	426 c
<i>Lycus</i> , fl.	218 f	<i>Marci Bruti</i> uirtus,	70 c
<i>Lymonslaw</i> rex Polon.	534 b	<i>Marcus</i> Antoninus imp. interit.	139 b
de <i>Lunenow</i> Heyno,	564 a	<i>Marcus</i> euangelista,	133 a. 134 a
		<i>Marcus</i> papa,	154 b
		<i>Marefflaucia</i> urbs orientis,	321 e
		<i>Margarethae</i> reliquiae,	420 c
		S. <i>Maria</i> semper uirginalis declaratur,	196 f
		<i>Mariae</i> Magdalene altare in Schwarzach dedicatur,	18 c

M.

Macerius monotheleta excommunicatur, 193 f

(Y y) 3

Ma-

INDEX NOMINVM

<i>Mariae</i> paradifus fundatur,	590 a	<i>S. Maximinus</i> epifc. Treuerorum	115. eius
<i>S. Mariae</i> reliquiae,	420 f	reliquiae	420 c
<i>Mariaethronum</i> monaft. fundatum	600 a	<i>Maximus</i> imp.	141 b
<i>Marienua</i> ducilla Pomer. tumultur	587 b	eius ftrages et morbus funeftus	141 b. d
<i>Marienfließ</i> monaft.	587 c	<i>Maximus</i> imp. inuitus creatur ab Anglis	
<i>Martinus</i> diac. S. R. eccl.	212 g	166 g. moritur	169 g
<i>Martinus</i> de Fregeno, epifc. XXIII. Pomer.		<i>Maximus</i> tyrannus	164 a
614 c. perlegatos multa egregia pollicetur, 614 g. fedem fixit Sedini, 615 b.		de <i>Mechoua</i> Matthiae lapfus	176 a
propter praedicatas antea indulgentias maletrahitur 615 d. propter lites cum capiculo pergit Romam, 615 f. ubi miferissime pergit,	615 f	<i>Mechrildis</i> fororis abbatis Gotfridi donationes coenobio Schwarzac. factae	22 d
<i>Mario</i> primus Vandalorum epifcopus		<i>Mediolanum</i> obfidetur	170 c
	511 c	<i>Mediolanum</i> obfeffum, a Longobardis liberatur a. Conrado II. imp.	63 c
<i>Marius</i> tyrannus	144 d	diripitur ab Attis	168 c
<i>S. Martialis</i> uita	421 c	excifum a Friderico I.	279 c
<i>Martina</i> coimperatorix Heracionae, filii imp.	190 f	<i>Mediolanenfium</i> feditio	158 d
<i>Martiniani</i> martyrium	134 b	fuiffio	279 f
<i>S. Martinus</i> , epifc. Turonum	162 f. fuper eius corpus iuratur	<i>Mediolanenfis</i> epifcopus Dionyfius	115 c
<i>S. Martini</i> monachi reliquiae	419 f. 421	<i>Meditationis</i> fructus	99 c
oratorium	18 c	<i>Megari</i> fl. inundatio	27 c
uita	407 d. 421 b	de <i>Megeling</i>	284 b
<i>Maximus</i> Karith primum coadiutor, dein epifcopus Camin. 619. electus commendatione ducis 619 f. mores clericorum dilfolutos corrigit ibid. uicariam Reezenfem confirmat 610 c. eius dicta arguta, 612 a. naeui et hallucinationes	ibid. c	<i>Meggen</i> praedium coenob. Murenf.	441 g
<i>Martinus</i> papa	215 a	<i>Megingaudi</i> familia	6 d
<i>Martyres</i> undecim mille	168 c	<i>S. Meginradi</i> uita mfc. 407 c. 421 c. reliquiae	410 b
<i>Martyrius</i> presb. Card. tit. S. Steph.	251 g	<i>S. Megibardi</i> reliquiae	430 d
<i>Martyrum</i> gefta collecta	143 a	<i>Meingaudenhaufen</i> appellatio antiqua coenobii Schwarzac.	3 b. 4 a
ingens multitudo	147 a	<i>Meingaudus</i> Caroli M. nepos, conditor coenobii Schwarzac.	3 a
milliae	145 c	eius offa eleuantur	21 c
<i>Maffau</i> arx uendita epifcopo Csmn. 544 d		<i>Melanau</i> Vandalis idem fonat sc Vitus	537 f
<i>Maffiliae</i> interficitur Maximinianus imp.	148 c	<i>Melanchtoni</i> lapfus	131 a
<i>Matachone</i> regia donatur coenobio Oetting.	393 c	<i>Melchias</i> papa	153 a
<i>Matachona</i> , curtis regis	391 d	<i>Melling</i>	437 g
<i>Mater</i> fpiritualis num duci queat in uxorem	316 c	<i>Mellitus</i> Anglorum apoftolus	185 g
<i>S. Matthaes</i> euangelifta	132 c	<i>Meneccum</i> oppidum incenfum ab Huffitis	232 g
de eius capite reliquiae	452 b	de <i>Menfa</i> domini reliquiae	415 c
<i>Matthias</i> apoftolus	131 g	<i>Meremias</i> dux castrum Stregliz fedificat	61 d. miles facer
<i>Matthiae</i> coronationis feftum in Pomerania celebratum	628 c	<i>Mercurius</i> papa	180 c
<i>Maticha</i> fl.	186 f	<i>Merifanden</i> uicus dioeceseos Murenf.	417 f
<i>Mattimonium</i> epifcoporum non infolitum	601 c	<i>Merkthal</i> uicus	446 f
<i>Mauri</i> in Africa proftituti	181 g	<i>Meroucus</i> R. Franc.	184 b
<i>S. Mauricii</i> reliquiae 16 d. 419 c. f. 421 a	425 b	<i>Mefopotamia</i> recepts	144 c
	187 b	<i>Mefopotamiae</i> princeps, Sanguineus	156 c
<i>Maximianus</i> Herculi fata	148 c	<i>Mefthorus</i> Pomeraniae dux ad ethnicifmum relabitur	516 g
<i>Maximianus</i> Galerius imp. 154 g.	146 d	<i>Meffomus</i> II. D. Pomer. monafteria fundat	590 a
morbo foetido decumbit	149 b	<i>Metaumacenfis</i> epifc. Petrus	310 c
eius poenitentia	149 f	<i>Methodius</i> fpeculi Iulienfis epifc.	364 f
<i>Maximianus</i> Hercules imp.	146 d	<i>Maria</i> rex Siciliae	192 c
imperio fe abdicit	147 c	<i>Maxmannus</i> , Arnoldus fcripfit theatrum conuerfionis gentium	504 c
		de <i>Meyenfeld</i> Conftad. abbas Schwarzac.	22 c
		<i>Miarcbimus</i> , praedium coenob. Murenf.	409 c
		<i>Michael</i> imp. orient.	307 g
		<i>Michael</i> abbas XLII. Schwarz.	31 c
			Altre-

ET RERVVM MEMORABILIVM.

Micrologus ordo 413 c
Militis christiani 338 e
facri Graecis audiunt haeretici 316 d
Mindenſis episcopos Cunwardus 349 f
Münſtri ecclesiae an recte uocentur sponſi ecclesiae 621 c
Mirabel urbs orientis dedit se Turcis 121 d
Mirabili Nanus de Arizberg, nepos Henrici imp. 249 d
Miraci Auberti collectio ſcriptorum, quo loco habenda 118
Miraculorum liber 423 e
Miraculum ſalfum et fraudulentum, eius patratrix excommunicatur, 621 a
S. Miſeriae reliquiae, 417 c
Miſeris episcopatus reſtauratus, 221 c
Miſſa ante diem celebrari nequit, 60 e
ſtantiſ peragenda, 141 d
Conſtantiſ celebrata latine, 191 c
martyrum, 141 e
Moderationis laus, 502 f
Moderatorum principum in diſſenſu ſecrorum exempla, 501 a
Modicus episc. Vindo, 350 d
Moenus fl. 36 f
Moeſia a Romanis relicta, 331 c
Moguntia poenas ſoluit 286 e
Moguntinenſis archiepiscopi Aubo, 55 d
Conradus 320 a. fugit ad Alexandrum papam, 288 g. Hatto nunciat pontifici mortem Arnulfi imp. et noui imperatoris confirmationem ſollicitat, 163
Moguntinenſe concilium, 208 c
Mogus fl. 53 g
Moisiorum ortus, 376 c
Molani Ioſchimi fundatio praebendae capitularis 544 c
Monachorum diadema, 421 e
Monachus Caſar factus, 427 b
Monachus non ſit petochus, 427 b
Monasteria XXX. in Pomerania extructa, 591 g
Monasteriorum facies antiqua, 576 c
Monasterium puellarum ordinis S. Benedi-cti, 9 d
Monasterienſe monasterium quam curae fuerit Innocentio II. papae, 181 f
de Monnichau nobiles, uasalli episc. Camin. 560 e
Monothetarum error damnatur, 190 e
191 d. 191 e
de monte Sinai reliquiae, 410 c
Monumentorum iactura in coenob. Schwarz. 37 a
Mordfeld, 384 d
Mori duplex corporis et ſniſae, 120 d
Morſch Hartwicus et Erchenbertus, 170 f
176 f
Mucilauus princeps Wilſorum, 516 c
Muthus pons, uictoria Conſtanti. M. cle-
rus, 151 e
Muenſia, curſus regia, donatur coenobio
Oeting, 393 g

Munichen curſus accedit ecclesiae Richerſp. 277 f
de Mumpelgard Gertrud. 399. 401
Munſter uilla 102 d. conceditur coeno-
bio Richerſp. 267 e. inuaditur. 292 d
Murenſis coenobii fundator, 459 g. inſti-
tutio et deſcriptio, confirmatio 415 f
bibliotheca, 407 e. dioceſis 427 f
cenſus et fundi, 435 ſeq. libertas, 406 c
eſt in mundibordio Romanae ſedis 416 d
reparatrix 478 a. leges 428 b. eccleſiae
parochialis iura, 426. controuerſa, 416 d
praepoſiti et abbates 405 ſeqq.
Muſm uilla capituli Camin. 595 d
Mutinenſis episc. Guilelmus, 543 f
Mutus ſanatus in eccleſia Schwarzacenſi 20 g

N.

Namin uilla confirmatur eccl. Camin. 541 e
Nantibula Burgundiae regina, 195 e
Naple, urbs orientis dedit ſe Turcis, 311 d
Narciffus episc. Hieroſolym. 147 a
Narſes Italiam liberat, 152 a. eius ſacta, 183 a
Narſiſ fl. 168 c
Naffau pagus accedit eccleſ. Camin. 544 c
Natiuitatis Chriſti feſtum inſtitutum, 113 d
Nazareth expugnatum a Turcis, 321 c
Nazarii martyrium, 134 b
Nebula coelitus miſſa impedit canonizatio-
nem S. Alberadis, 59 d
Nedamiri illuſtris uiri pietas in S. Otho-
nem, 421 f
Neiſidelon praedium cenſuale monaſt. Mu-
renſ. 418 d
de Nellenburg comites Burkard, 410 e
468 a. Eberhard, 444 g
Nemus Pomeraniae celebris, 501 g
Neobuſium in Buſſethal comiti Gorizio
conſertur in feudum, 197 e
Neomenia Iudaeorum, 455 d
Neugardenſis eparchia Eberſteinis adſi-
gnata 589 d. ciuitas reſtituitur episco-
po Camin. 541 a
Nepotianus imp. 554 g
Neptericum regnum pro Neuſtricum, 191 d
Nerei martyrium, 126
Nero imp. libidinoſus et crudelis 131 e
Nerracho uilla cenſualis coenobii Murenſ. 417 g
Nerua imperator, 136 a
Neflorius episc. Conſtantiſ. 161 e
reſutatus a Gelafio papa, 176 c
Nefloriana haereſis, 161 f
Nenſſaſſ auf dem Berg, bona ibidem emta a
coenobio Schwarzac. 16 a
Neuſfrica, 190 b
Neuſtriae duodecim comitatus dantur Gri-
phoni, 200 b
Nicenum concilium, 153 e
Nicephorus imp. orient pacem init cum Ca-
rolo M. 207 d
Niclaſ

INDEX NOMINVM.

<i>Nickar</i> uilla confirmatur eccl. Camin. 541 e	<i>Offertorium</i> origo, 163 g
<i>Nicodemi</i> corpus inuentum, 163 c	<i>Officium</i> census genus, 441 d
<i>S. Nicolai</i> monasterium fundatum, 380 c	<i>Oldenburgae</i> constituitur episcopus, 511 e
oratorium, 28 c. reliquiae, 426 c	<i>Oldirwyle</i> praedium censuale coenobii Mur. 418
uita msc. 407 b. 421 b	<i>Olinense</i> monast. mausoleum principum, 578
<i>Nicolaus</i> a Buck episc. Camin. 604 g. fundat uicariam in domo capitulari, ibid.	<i>Olinensis</i> monasterii fundator, 528
litem mouet Bogislao duci, 605 b	augmenta et infortunia, 579
quem excommunicat, ibid. c. post uero episcopatum deferit, 601 f	<i>Olmucensis</i> episc. Henricus, 253 c
<i>Nicolaus</i> de Gleifenberg abbas XXXVIII. Schwarz. 30 b	<i>Olybrius</i> rex, 171 a
<i>S. Nicolaus</i> Mercae claret, 147 f	<i>Olympius</i> Arrianus miraculose punitur, 174 a
moritur, 156 g	<i>Omnia</i> Christi cum patre asserta, 133 f
<i>Nicolaus I.</i> papa, 211 f	<i>Oppolienfis</i> dux Ioannes episc. Camin. 604 g
<i>Nicolaus II.</i> papa, 225 d	<i>Oratio</i> dominica num adhibenda in benedictione ciborum, 356 b
<i>S. Nicomedis</i> reliquiae, 16 d	<i>Oratorium</i> cryptae dedicatum, 17 f
<i>Niuenburgensis</i> basilica fundatur, 230 e	<i>Ordinatio</i> clericorum ordinata, 141 d
<i>Niuenburgensis</i> praepositus Marquardus, 269 g	ecclesiastica publicata in Pomerania 646 g. correctior prodit, 610 f
<i>de Niuenburg</i> praepositus Hermannus, 249 c	tertium reuisa, 671 a
<i>Niuenkirchen</i> , Meginwart, 256 a	<i>Ordinatio</i> quae sunt, per superintendentes expediuntur in terris euangelicis, 562 c
<i>Nobilitas</i> uera in quo consistat, 31 f	<i>Orestes</i> patrius cum Geiserico foedus init, 172 a
eius origo secundum Hieronymum, 11 g	<i>Organum</i> mittitur Pipino a Constantino imp. orient. 201 c
<i>Nomentum</i> urbs Italiae, 206 d	<i>Origenes</i> presbyter claret, 141 e
<i>Noricia</i> urbs, 383 c	<i>Ornbeim</i> pagus, 4 d
<i>Norica</i> regio, 251 d. diuisio, 384 b	<i>Orosii</i> calculus chronologicus, 129 a
<i>Noricum</i> a Romanis relictum, 381 e	<i>de Orte</i> Hartwit, 212 g
subactum a Romanis, 384 b	<i>de Orientec</i> comites bello uexantur a Luitpoldo D. Austr. 345 e
<i>Normanni</i> Andegauensem et Turonensem tractus inuadunt, 211 b. Treuirim occupant, 214 g	<i>Oficiensis</i> abbas, 278 d
<i>Norgans</i> scriptis uitas episcoporum, 499	<i>Ofiandrimus</i> , 649
<i>Northaim</i> uilla, aduocata ibidem concessa episcopo Bamb. 23 b	<i>de Oflla</i> , Vlricus, 164 a
<i>Norbertus</i> Praemonstratensium conditor, 584 c	<i>Oflla bona</i> , curtis regia, donatur monasterio Oting. 343 c
<i>Nosocomium</i> Sedinentse, 671 a	<i>Ofllbeim</i> 4 fl. decima ibidem data coenobio Schwarzac. 22 d
<i>Nonanensis</i> episc. Apualdus, 350 d	<i>Ofllensis</i> episc. Lambertus, 241 d
<i>Novellata</i> , 436 d	<i>de Oflla</i> Henr. 483 c
<i>Noviomagus</i> , 801 d	<i>S. Orwaldus</i> rex occiditur, 191 c
<i>Numerianus</i> Caesar, 146 b	<i>Oskar</i> marchio Scirensis, 344 g. 351 f
<i>Numeri</i> chronologici mystici, 129 c	<i>Othobius</i> rex Longobard. 186 a

O.

O <i>Obren-Elsen</i> , uicus, 440 c	<i>de Ottingen</i> Naugerus, 437 e
<i>Obren - Rieden</i> praedium censuale monast. Mur. 435 a	<i>Ottobach</i> uicus dioeceseos Mur. 427
<i>Obrunkurck</i> praedium coenob. Mur. 409 g	<i>Otho</i> Caesar, 134 e
<i>Ochsenfurtenfis</i> pons destructus, 27 e	<i>Otho</i> idem ac pastor et custos, 380 a
<i>Odum</i> quid differat ab inuidia, 69 b	<i>S. Othobius</i> ortus et factus, 572. imperatori Henrico IV. intimus, ob merita Bambergensibus commendatur, 532. eius abstinentia 511 a. dictus humilis 573
<i>Odo</i> anti-Caesar Arnulfi imp. 215 e	papae addictissimus, 573 e. cur praesulis inuitatus in Pomeraniam, 532. euangelium ibi praedicaturus nullius metropolitani licentiam sibi expetit, 529 c
<i>Odoacer</i> marchio Stiriae resignat Munster uillam episcopo Bamb. 267 a	conuertit Pomeranos, 517. 573 b. auctoritate imperatoris, 532 a. a Iulienfisibus male tractatur, 419 f. episcopatus Caminensis causa sine qua non, 573
<i>Odoacer</i> rex Herulorum Italiam inuadit, 172	qualem fidem praedicauerit Pomeranis, 524 e. coelibatibus defensor, 574 f. eius apo-
<i>Odoacer</i> Theodorico pbuiam it. 171 b	
<i>Oemus</i> fl. 352 b	
<i>Oeminum</i> oppidum Pomeraniae, 111 e	
<i>Oetinga</i> uetus. 214 c. sub Romanis et Bolis, 384 b	
<i>Oetingensis</i> coenobii commendatio, 180	
regionis diuisio antiquissima, 382 a	
uide <i>Otinga</i> .	

ET RERVVM MEMORABILIVM.

apologia contra obsecratores,	574 c
legenda, 18 g. reditus in Pomeraniam	520 d.
regulae uitae Pomeranis praescriptae, 524 ff. 525. quae miracula ediderit, 575 a. diuis annumeratus, 573 d	
et etiam nunc habentur gratiae, 525 b	
Otinga unde nomen habeat, 385 f.	
Otingam qui regis olim fuerint	382 g
aucta a Carolomanno, 390 b. 391 e. cur- tis regia,	395 g
Otingae casus, 388 d. diuitiae, 386 g. ma- soleum,	387 b
Otingense palatium,	386 b
Otingensis sacelli origines,	386 d
S. Othmarus abbas claret	201 g
S. Otmari reliquiae, 419 d. uita msc.	407 d
Otmarsheim cella constructa,	404 a
Otocharus marchio,	242 c
Otto M. Aquisgrani ungitur	218 c
eius constitutio cum pontificibus	220 c
Otto II. rex Rom. 219 g. fit imperator	220 e
eius diploma	279 f
Otto III. imp. 15 f. iurat pontifici	220 g
Otto Afcenius ducatu Bavariae inuestitur	319 d. obit
320	
Otto comes palatinus	253 f
Otto dux Bauar. Henrico IV. imp. rebellis	228 a
Otto diaconus cardin. S. Georgii ad uelum aurum	251 f
Otto I. dux Pom. uirtutibus insignis	593 a
eius liberalitas in ecclef. Camin.	544 c
Otto Frisingensis in expeditione sacra uix uiuus feruatur 261 b. priuilegium im- peritur ecclesiae Richersp.	268 d
Otto episc. Heribopol.	27 a
Otto monachus S. Petri	249 c
Ottomanes confessor	32 b
Otonis sylua	36 f
Ouidius poeta claret	130 f
Owenfis episc. Heribordus	254 g

P.

P ^{ro} alio praepositus de Gurca	249 c
Pace osculum ante communionem dari constitutum	161 g
Paftum, liber	419 a
Paderbornensium episcopp. biographus	499 c
Palatino comiti delegatur a duce iurisdic- tio	293 a
Pallam consecratam contingere prohi- bentur monachae	139 c
Pallis ufus conceditur episcopo Laurean- censi	355 b
Paftum auro textile B. Petro oblatum	192 d
concessum episc. Camin.	562 f
hodie eidem tribuitur a ducibus	563 a
gestari non debet a luminibus privato	348 g
de Palma domini reliquiae	420 e

Palmarum confilis martyrium	147 g
Pambonis pretium pſalmorum Dauidis	98 b
Pambor eremita	158 e
Pancratii reliquiae	16 d. 420 g. 426 a
de penibus domini reliquiae	425 c
Panis fl. in stagnum Verdenſe deriuatus	594 b
de panne, quo inuolutum fuit corpus do- mini, reliquiae	421 a
Pannonia a Romanis relicta	385 e
Hunnis concessa	183 d
uaſtata ab Attila	167 f
unde dicta	383 b
Pantenus philoſophus	140 a
Pantbron diſcooperitur	192 d
in templum conuertitur	187 e
Papia capta a Carolo M.	203 a
Papiae aſſeruantur oſſa S. Auguſtini	199
Paradiſus Schwarzacenſis	21 f
Parſenta fl. prope Colbergam	555 g
Parſienſis baſilica conſtructa in honorem B. Vincentii	183 e
Parmentſis episc. Hubertus	530 c
Parochiale ius concessum coenobio Ri- cherſp.	250 b
de Parſen nobiles uafalli ep. Camin.	560 e
Parthenius interſector Domitiani	136 a
Parthicum bellum, ſunctum Iuliano imp.	156 e
Paſcha ordinatum a Telephoro papa	137 g
et a Victore	140 f
circa Paſchatus obſeruationem errant Scoti	189 g
Paſchales circuli deſcripti a Dionyſio	180 d
Paſchalis aduerſarius Leonis papae	207 b
Paſchalis I. papa 208 c. pactum init com Ludou. imp.	208 f
Paſchalis II. adinonet Henricum V. ei que multa promittit	238 f. inſolito more conſecratur
287 b	
Paſſekow uilla capituli Camin.	594 d
Patauienſes episcopi: Conradus, priuilegia concedit coenobio Richersp.	262 g.
269 c. Dietpoldus 323 c. Eigilbertus	
227 e. Gerardus 218 d. Reginbertus, obit in expeditione ſacra	261 e. Vdal- ricus 241 e. Wolfkerus
343 a	
Patauium ſolo acquiritur ab Attila	168 d
Patella donatur coenobio Richersp.	250 c
Paterologium Vandalorum	513 e
Patientiae commendatio	111 e
de Patine, Wolfserim	526 a
Patauinenſis ſyluae donatio confirmatur coenobio Richersp.	258 a
Patriarchium Laeteranum	303 b
Patronatus ius ducibus Pomer. confirma- tum in episc. Camin.	553 g
SS. parram uita	423 c
S. Pauli altare in Schwarzac. 18 b. cor- pus leuatum 143 c. uocatio 132 a. a- ſcenſio Romam ibid. c. monaſt. Wir- ceburgi 16 a. martyrium 134 a. reli- quiae 419 e. 420 b. uita	423 d
S. Pauli primi eremitae uita	423 c
(Z 2)	Pau-

INDEX NOMINVM

<i>Paulinus</i> episc. Nolanus sanctitate claret 170 e. eius uita	423 c	<i>Petrus</i> eremita	232 e
<i>Paulinus</i> episc. Constantinop. strangula- tur	155 e	<i>Petrus</i> Leonis refutit Innocencio pape	244 a
<i>Paulinus</i> S. Othonis comes itineris	519 c	<i>Petrus</i> presbyt. Card. tit. S. pastoris	251 g
<i>Paulus</i> abbas XLIII. Schwarzach.	34 a	<i>Petullae</i>	195 a
<i>Paulus</i> eremita	158 c	<i>Pilari</i> libellus de Christo	131 d
<i>Paulus</i> monotheletae excommunicatur.		<i>Pfandpfennige</i>	280 g
<i>Paulus</i> pontifex	201 f	de <i>Pfullenderf</i> Ita	399
de <i>Poungarten</i> Henricus corripitur	293 d	<i>Pharomonon</i> caeleste	281 f
<i>Paulus</i> , templariis in feudum concessum	554 f	<i>Phabinge</i> uicus datur iuri episcopii Sa- lsb.	231 f
<i>Pax</i> inter regnum et sacerdotium com- ponitur Venetiis	315	<i>Philippi</i> apostoli martyrium	133 d
religiosa 649 e. eius tenor, et publi- catio in Pomerania	670 d	eius brachium asseruatur Vini	586 a
<i>Pax</i> uobis, quando dicendum ab episcopo	355 g	reliquiae	420 a
<i>Pelagiana</i> haeresis occupat Britanniam	169 c	<i>Philippi et Iacobi</i> monasterium igne cre- matum	37 a
<i>Pelagius</i> marer S. Aegidii	204 b	<i>Philippicus</i> imp. 197 d. g. haereseos argui- tur	107 d
<i>Pelagius</i> haeresis damnatur 161 g. uita	407 d	<i>Philippopolis</i> urbs orientis, cedit christi- anis	345 d
<i>Pelagius</i> papa	184 e	<i>Philippus</i> caesar christianus	142 e
<i>Peliken</i> praedium coenobii Murensis	409 g	<i>Philippus</i> episc. XIV. Camin. 600 fun- dar uicariam	600 e
de <i>Pels</i> Hermann	256 a	<i>Philippus</i> retrarcha	131 a
<i>Pempelow</i> uilla confirmatur ecclef. Cam.	541 e	<i>Philo</i> scriptor floret	133 a
<i>Pempelow</i> uilla Capituli Camin.	595 d	<i>Phocas</i> imp. occisor Mauritii imp.	157 e
<i>Peminae</i> alpes unde dictae	583 b	<i>Piculum</i> ingens	256 g
<i>Peregrinus</i> patriarcha Aquileiensis	268 b	<i>Picti</i> Britannia eieci	169 d
<i>Pergamum</i> uisitur ab Attila	168 e	<i>Pietas</i> uirtutum corona	95 a
<i>Perrigan</i> curtis regia donatur monast. O- ting.	393 c	<i>Pilatus</i> Iudaeae procurator 131 eius mi- ser exitus	132 d
<i>Pertusgadenfis</i> episc. Hugo	254 g	ad B. <i>Pilgrimi</i> sepulchrum miracula	319 f
<i>Perrinax</i> imp.	143 b	<i>Pilgrinus</i> Laureac. archiep. nunciat pon- tifici Vngarorum conuersionem	366
<i>Persecutio</i> prima		<i>Pilgrinus</i> archiepiscopus Cunradi II. imp.	13 e
secunda 135 f. tertia	136 b	de <i>Pisslein</i> , comes Conrad. 162 d.	277 f.
quarta 138 e. 139 b. quinta	140 d	aduocatus Iuuuensis et Richersperg.	170 b
sexta 142 b. septima	143 b	<i>Pinea</i> fl.	270 e. 278 a
octaua 143 g. nona	145 c	<i>Pipinus</i> maior domus obit	198 d
decima	147 b	<i>Pipinus</i> cum fratre Catolomanno diuidit regnum Francorum 199 f. eius expe- ditiones in Italiam duse 201 b. Saxo- nes sibi subiecit 201 f. triumphat et obit	202 c
<i>Persecutionum</i> finis	151 g	<i>Pipinus</i> Caroli M. filius ungitur in regem Italiae	203 g
<i>Perfante</i> fl.	544 e	<i>Piriscenses</i> baptizati	519 d
<i>Perusinus</i> episc. Albericus	350 b	<i>Piscationis</i> tempora	419 e
<i>Perusinus</i> episc. Honestus	350 a	<i>Piso</i> nobilis adolescens adoptatus a Gal- ba Caesare	134 d
<i>Perseus</i> niger occisus	140 d	<i>Pistorii</i> Io. collectio scriptorum quo loco habenda	118
<i>Pessis</i> 194 a. 295 a. crucigeris exstiofa	342 b	<i>Pistinae</i> , uicus, decimae ibi traduntur coe- bio Richersp.	254 a
inguinaria	185 c	<i>Pius</i> papa	118 d
de <i>Petra</i> Albuinus	252 g	<i>Placentia</i> , urbs Italiae	127 d
de <i>petra</i> tabularum Moysi reliquiae	420 c	<i>Placencius</i> Ioan. scripsit uitas episcoporum	499
de <i>petra</i> ubi natus est dominus	421 c	<i>Placidi</i> martyrium	117 d
S. <i>Petri</i> altare in Schwarzach.	15 b	<i>Placitum</i> , i. e. concilium Paderbornense	103 e
apostoli reliquiae	420 a. d	<i>Plebei</i> admittuntur in coenobio Schwar- zac.	31 f
corpus leuatum	143 c		Plä.
monasterium Wurceb.	16 a		
crematur	294 d		
<i>Petrinische</i> Pfennige	550 g		
S. <i>Petronellae</i> reliquiae	419 d. 421 d		
<i>Petrus</i> apost. crucifixus	134 c		
<i>Petrus</i> diaconus card. S. Mariae	251 g		
<i>Petrus</i> episc. Alexandr. Eutychianus da- mnatur	171 a. 174 c		

ET RERV MEMORABILIV.

<i>Plekensdorf</i> praedium censuale coenob.	<i>Poppiensis</i> episc. Arnoldus,	350 b
Mur.	418 d	
<i>Plinius</i> iudex Traiani,	<i>Poppo</i> , abbas XIV. Schwarzac.	21 a
130 b	<i>Poppo</i> episc. Bamberg. conspirat contra ec-	
<i>Plosserbach</i> accedit episcopatu Camin.	cles. Heribopol.	22 g
560 e	<i>Poppenfuf</i> , uilla censualis coenobio Murenf.	
<i>Pöpelimense</i> monast. fundatum	417 g	
150 b	<i>Porcui</i> idoli descriptio,	51 f.
de <i>Pogen</i> comitis impietas punita,	113 d	
345 g	<i>Portuensis</i> episcopi, Benedictus,	349 g
Bertholdus,	193 b	
154 b.	Ioannes, legatus pontif.	193 b
<i>Polabi</i> hodie Razeburgensea,	<i>Poru</i> , coenobium,	581 f
512 d	<i>Postulatio</i> , uisita in episcopatu Camin.	
<i>Polchow</i> uilla confirmatur eccles. Camin.	569 f	
541 c	<i>Posthumus</i> tyrannus,	144 c
<i>Polilaw</i> criuouftus dux Polon. inuitat S.	de <i>Prenarin</i> Carolus,	240 c
Othonem in Pomeraniam.	<i>Prachendae</i> XV. maiores in episc. Camin.	
517 c	fundatae a ducibus Pomer.	543 a
<i>Polonenfis</i> episc. Gorboid.	<i>Praebendarum</i> collatio a quo fiat,	545 a
370 c	<i>Precaria</i> dari prohibita,	23 g
<i>Polycarpus</i> episc. Smirnenfis martyriū,	<i>Praemonstratenses</i> ,	30 g
119 b	<i>Praemonstratensium</i> autor et regula,	584 d.e
<i>Polychronius</i> monotheta excommunica-	<i>Praenestinus</i> episc. Stephanus,	251 f
tur,	440 a	
191 f	<i>Praepositi</i> Murenfis officium,	440 a
<i>Pomerania</i> non fuit tributaria Polonis,	<i>Praefentationis</i> ius denegatur Wenceslao	
433	imp. in episc. Camin.	552 a
in tota Pomerania unicus tantum epi-		
scopus,	<i>Praegensis</i> episc. Adelbertus,	220 g
536	Daniel,	295 b.c
<i>Pomeraniae</i> bellum intestinum,	<i>S. Praeedia</i> reliquiae,	16 c. 420 c
599 b	uita msc.	421 c
<i>Pomeraniae</i> historiae desiderium expletum	<i>Preces</i> publicae indictae propter pestem,	
498	pro fanitate Ottonis,	457 g
ducatus totus ad episcopatum uoluit	<i>Precibus primariis</i> nullus locus in episc. Cam-	
transferri,	min.	151 a
541 b	<i>Prenzlau</i> , castrum episcopatus Camin.	
duces patroni et protectores episcopii	537 d	
Camin.	<i>Prestburgum</i> captum,	259 g
542 a	<i>Pribislau</i> , persecutor christianorum,	109 g
ducum priscorum de erigendo episco-	<i>Prifca</i> in Asiam uenit,	133 b
patu consilia,	<i>S. Prisciani</i> reliquiae,	420 d
510 g	super <i>Priscianum</i> glosae,	424 e
ducum bella cum marchione Brandenb.	de <i>Prifigin</i> Eberhardus,	149 d
541 c. 597 a.	<i>Prisilegium</i> non confirmatum per clericos	
contentio cum epi-	rum conlaudationem est inualidum,	
scopis,	355 c	
542 e	<i>Probinus</i> , exconsul,	176 f
consensus quousque necessarius fue-	<i>Probus</i> imperator	145 g
rit ad electionem episcopi,	<i>Proceffus</i> martyrium,	134 a
566 f	<i>Proculi</i> martyrium,	146 c
titulus,	<i>Proculus</i> tyrannus interfectus,	146 a
611 d	<i>Prone</i> idolum Oldenburgensium,	512 d
episcopatus conditor et conseruator,	<i>Proter</i> Scoici baculus pluri uenditus,	87 e
534 b.	<i>Protestantiam</i> nomen unde,	643 d
Caminum translatus,	<i>Prudentia</i> uera in quo consistat,	108 f. g
581 d	<i>Pruze iacob</i> fundat uicariam Camin.	146 b
episcopalis sedes cur a quibusdam Iuli-	<i>Pruzenus</i> uilla confirmatur eccles. Camin.	
ni, ab aliis Vznae dicatur erecta,	546 b	
130	<i>Pruti</i> martyrium,	143 f
monasteria antiquissima,	<i>Psalmi</i> Davidis ante sacrificium cani iu-	
588 a	bentur,	161 f
panoethria,	<i>Psalmorum</i> pectinm,	97 e
589 a	<i>Psolomais</i> urbs expugnata,	323 d
principes religiosiores sub imp. Saxo-	<i>Pudiglauiense</i> monast.	577 g
nibus,	<i>Pumerdorf</i> uilla,	270 f
516 f	accedit ecclesiae Richerfp.	270 f
<i>Pomerani</i> frustra implorant auxilium so-	(Z z) a	Pa-
ciorum foederis Schmalcaldici,		
518 c		
gentiles mitiores fuere erga christianos		
quam Romani et Graeci,		
114 a		
nullo cogente sed sponte fidem Christi		
fulcepere,		
53 d		
omnium Vandalorum postrema ad fidem		
conuerſi,		
515 a		
reliqui baptizati,		
578 b		
<i>Pomeranorum</i> conuerſionis occasio,		
518 f		
defectio punitur,		
514 d		
fercula,		
619 d		
<i>Pomerellia</i> antiqua Pomeraniae pars,		
557 c		
de <i>Pongow</i> Otto et Wifint,		
249 d		
276 f		
<i>Pontianus</i> papa, in Sardiniam deportatus,		
141 d		
S. <i>Pontiani</i> reliquiae,		
16 d		
<i>Pontificem</i> eligendi potestas concessa Ca-		
rolo M. 203 b. c. et Romanis,		
209 b		
eius iurisdiclio ſuſpenſa in terris euan-		
gelicis,		
561 f		

INDEX NOMINVM

Papienus interfecto Maximi imp. 141 b
de Papiis nobiles, uasalli episc. Camin. 160 e
de Pafini comitis liberalitas in eccles. Richersf. 270 e
Putoforum familia, 391 e
Putenfis sylus, 218 a
curtis accedit coenobio Richersf. 270 f
Putkomer Georg. coadiutor episc. Camin. 618 a
Pyritz castrum episc. Camin. 516 g
Pyrrhus monotheleta damnatur, 190. 191 d

Q

Q *Vadratus* Adriani imp. praeceptor, 117 b
Quintilianus uel *Quintillus* imp. 145 b
S. Quinti reliquiae, 410 d
S. Quirini martyrium, 136 d

R.

R *Abas* fl. 301 f
Radagafus rex Gothor. inundat Itali- am, 162
Radauke uilla donatur ecclesiae Camin. 141 c
Raddenfo uilla capituli Camin. 595 d
Radduge fl. 544 e
Radigast idolum Vandalorum, 511 b
Radus fl. 164 f
Ram urbs orientis dedit se Turcis, 312 d
de Rambslein Berchtoldus, 481 c
Ramele Arnold uendit episcopo Camin. omnia sua bona feudalia, 544 d
Rani idem ac Rugiani, 506 b
Rannshofen coenobium, 392 c
Rantersdorf curtis regia donatur coenobio Oeting. 391 c
Rapoto comes de Wolfesmark 58 e
Rathfredus Fauianensis episc. 364 f
Ratinberg mons, 262 a
Ratisbonensis comitia sub Conrado II. 253 e
Ratisbonensium episcop. biographus, 499
Ratisbonensis episc. *Hartwicus*, 588 d
Ringrimus, 354 e
Petrus, 349
Tutto, 373 b
Rapoto Frisonum princeps stolidus re- spuit baptismum, 515 a
Razemar D. Pomer. 576 g
Rebinaldus dominus Sidonis, 321 a
Reformationis primordia in Pomerania 633 c
Sundii, 642 d
Regensfridwyl praedium coenobii Murenf. 430 a
Regensdorsensis abbas Lingerus, 23 a
de Regensberg Luitolf. 412 f. 469 b
Regimburgium, idem quod Ratisbona, 386
S. Regulae uita, 402 d
S. Regumfridi reliquiae, 421 a

Reigomensis episc. Ermenaldus. 350 e
Reinsfelden monasterium Holfstiae. 557 g
Reipelsdorf, uilla: aduocatus ibidem con- ceditur episcopo
Reipublicae literariae felicitates 128 a
Reinbassach monasterium fundatum 253 f
Religionis mutatio in Pomer. non uis aut ar- mis introducta 612 g
Reliquiae sanctorum asseruatae 16 d. 21 g
fine breuib 421 e
super sepulchrum B. Alberadis impedi- unt eius canonizationem 59 g
Reliquiarum matricula in coenobio Mu- renf. 419 c
Remense concilium 208 c
Remigio Remorum episc. 176 b
Rempertus episc. Hamburg. apostolus Van- dalorum 371 d
Responsum sacrum monachi 588 d
Retra, metropolis Sclauorum 504 f
Reuberi collectio scriptorum quo loco ha- benda 118
Reuenau confirmatur eccl. Camin. 541 e
Rezenfis uicaria confirmatur 620 c
de Rheberg Philippus episc. Camin. 600 c
fundat uicariam 609 e
Rhagium ciuitas 192 e
Rhetia Sclauorum metropolis 511 c
a Rhoda Paulus restituit Stetinensium si- tim euangelii 641 e
eius epitaphium ibid. g. zelus in prae- dicando euangelio 644 f
de Rhodon Sifrid. 545 f
S. Richardae reliquiae 410 a
Richardus episc. Patauiae 1371 b
Richenza de Chiburg 401
Richenza de Lenzburg 401
Richerspergensis coenob. ampliatur 241 b
Richerspergensis aduocatus uolenter inua- ditur 471 g
chronici clogia 127
coenobii aduocatus 210 e
pruilegia 246 seq.
ecclesiae dedicata 241 e
Richerspergensium fratrum querela de prae- dio ipsius ablato 241 a
Richerspergensis praepositus Berwinus 141 e
Gerlohus 311 c. Otto 347 b. Phi- lippus 310 b. praeposituram resignat 330 g
Richardus abbas primus Colbacenf. 581 a
Ricimeres anticaesar 171 a
de Rinde Redingerus 267 d
Risfridwyl praedium censuale coenob. Mur. 418 d
Rigae spargitur euangelii semen 646 g
da Rinsfelden Chuono pater Rudolphi imp. 401
de Rimzin Geroldus 425 g
Riuduri prisci Pomeraniae populi 511 c
Rodbertus archiep. Mogunt. 370 a
Rodoaldus R. Longob. 188 f
Roembach uilla 21 d
Roerich feudum templagii concessum 514 f
Rome

ET RERV MEMORABILIV.

Roma fit caput omnium ecclesiarum 187 d
 obfessa ab Alarico R. Goth. 262 g
Romana synodus 203 b
Romani de finibus Pannoniae pulsi 277 c
Romanorum castrorum uestigia in Heluetia 457 a
Romanus papa 216 f
 presbyter card. et cancellarius S. Rom. eccl. 259 g
 de *Ronegen* comes Conrad. 284 b
Rordorf praedium coenob. Mur. 409 g
Roschildensis episcopi patronus et defensor rex Daniae 557 g
 de *Rosenberg* dux Frider. 295 b
Roslenim uilla confirmatur eccl. Camin. 541 e
Rosliensis episc. Radaldus 350 b
Rossu uenditur episc. Camin. 556 e
Rotharius rex Longob. 290 e
Rothfuyf uicus dioec. Mur. 428 a
 de *Roumerperg* comes Godefr. 284 b
 de *Roumlingen* Werinandus 263 b
Rouma coenobium 287 c
Rabenau Henr. I. V. D. primus rector Gryphiswald. 613 c
Ruca ciuitas 298 c
Rudegerus abb. Murenfis 487 d
Rudingenus abb. primus Stolpensis
Rudolf I. imp. lenitas et moderatio animi 501 a. memorabile religionis exemplum 484 b. in eius euectionem ad solium imperatoris carmina 485 seqq.
Rudolfus II. religionis libertatem concedit euangelicis 501 e
Rudolfus rex Burgundiae 224 c
Rienach uicus Alstiae 447 e
S. Ruedbertus 185 b
Rugemann et *Rugenitus* idola Rugianorum 521 d
Rugia falso creditur Corbeiae donata, num pertineat ad episcopatum Camin. 508 b
Rugiae prisci rectores 508 f
Rugianum 588 e
Rugiani accipiunt legitimos sacerdotes, 524 d. ad amplexanda sacra christiana compulsi 511 g. diu ante S. Othonem sacris christianis imbuti 531 b
Rugianorum idololatris 506 e. idolum descriptum a Tacito 504 c. conuersio 507 c. apud Rugianos XII. ecclesiae erectae 521 a
Rutinerus presb. Card. S. Nicolai 594 e
 de *Rumano* Rudolf. 484 e
Rumaldus filius Grimualdi R. Longob. 292 b
Rumicus pro sella 60 g
Rungius lac. superintendens Pomeraniae et concinnator corporis doctrinae Pomeran. 672 g. deputatur ad concilium Trident. 649 e
Ruodbertus abbas Tuitionis 544 a
S. Ruedbertus transfertur 202 g

Ruorippe coenobio Richersp. donatur 211 c
S. Rupertus conuertit Theodonem III. regem Norici 386 d
Rupertus numularius, abbas IV. mont. monach. 896 e
 fit abbas Augustae diuitis ibid.
 de *Risfeyk Richwinus* 469 c
Rurzenbach 437 g
Rusa fl. 428 a
Ruffin uilla, confirmatur eccl. Camin. 541 f
Rufficorum constitutio in coenobio Murenfi 482 f. uigiliae et officia 429 d. g
Rutte uicus dioec. Laurensenf. 378 d

S.

Sabetheim (de) Brand et Erhardus 29 f
Sabinensis episc. Conradus 251
Sabinianus papa 187 d
Sabidinus frater Saladin accipit munera ab imp. occid. 319 b
Sabinus frater Vespasiani occisus 194 e
Sabinus tyrannus Romam uastaturus occiditur 164 d
Sacerdotes num possint ducere uxores 365 d
Sacerdotum paganorum rabies 477 d
Sacramentorum praefationes distat a Gelasio papa 176 c
Sacrificium altaris in syndone lineae celebrandum. 553 d
Saladinus imperator Turcorum 511 d.
 ignominiose uictus a christianis 330 b
 munera mittit splendida imperatori occidentali inter quae etiam uinum et frumentum intoxicatum 331 d g
Salina curtis regia, donatur coenobio Oeting 319 e
Saliburgenses archiepiscopi, Adalbertus praefulatus se abdicat 295 g. Adalbertus praefulatus deicitur 316. eundem recipit 320 b. Adalrammus 409 d. Adelwinus 211 f. Conradus 317 a. dat priuilegium coenobio Richersp. 213 f. et conditionaliter electo ab imperatore inuestitura denegatur 287 d. coenobia sua religiosi et litoritarii replet 293 a. de criminibus obiectis se purgare paratus, emanentibus aduersariis restituitur 514 f. Eberhardus solus papae fidelis 259 g. 180 d. priuilegium concedit coenobio Richersp. 220 f. Egilolphus 334 f. Fridericus 220 b. 147 g. 350 f. 370 b. Heroldus 258 b. culpa sua la- minibus priuatus exauctoratur 147 g. Iohannes 201 b. Luitpammus pallum accipit 109 g. Theodmarus, primus archiep. 380 a. Virgilius 202 b.
Sabibromen praedium censuale coenob. Mur. 418 e
Salmbia urbs orientis, 321 f
 (Z 2) 3 507

INDEX NOMINVM

Salchurbone curtis regia donatur coenobio Oeting. 393 c
de Salzburg Harthnit, 252 g
Salomon cancellarius Conradi imp. 13 e
Sandilar ridicula imperatoris Constantinop. 326 c. 187 f
Sandorum omnium festum institutum, 209 uita quatuor libris descriptae a Theodelinda, 108
Sandus, sanctus, sanctus intra actionem sacrificii decantari instituitur, 137 c
Sargemus princeps Mesopotamiae, 256 g
Satunonia prouincia, 119 b
Saona expectat auxilium contra Turcas, 322 c
Saphera ciuitas, 311 d
Sapor rex Persiar. male habet Valerianum imp. 144 c
Saraceni inuadunt Siciliam, 192 f
Carthaginem solo aequant, 194 f
Saracenerum ingens multitudo 121 g
Sarcophagus aureus et argenteus S. Felicitatis, 16 c
Sarseniz monasterium fundatur, 590 a
Sarmensdorf 423 g
Sarmen uicus, 440 f
S. Saturnini reliquiae, 16 d
Saturninus tyrannus oppressus, 146 a
Saxones Britannia eieci, 169 d
perdomiti Dagoberto, 190 g
fubiciuntur Pipino Franc. R. Christo nomen dant, 203 a. 515 f
Saxonia posthabetur Boioariae, 784
Saxoniae dux Henricus, 268 a
episcopatus, 195 a
episcoporum biographus 499 c
Saxenberg donatur monasterio Richersp. 231 e
Schaeltenhagen accedit episc. Camin. 597 e
de Schafhaufen Sigisfrid. 411 c. 467 f
Schertou uilla donatur eccles. Camin. 541 e
de Scheinfeld Friderici liberalitas in monast. Schwarzac. 23 c. 24 a
Schenk Petr. Dolinger. interficit diaconum, 17 f
Schirensis monachus Conradus, 127
Schirma ingens circa electionem pontificis sub Henrico IV. 143 f
de Scholach Maganus, 249 e
Schmalcaldi articuli, 7
foederis socii auxilium denegant Pomeranis contra regem Daniae, 112 c
de Schmelink nobiles uasalli episc. Camin. 560 e
Schmidt Hiltbrand interficit diaconum, 17 f
de Schnellen nobiles uasalli episc. Camin. 560 c
de Schoenberg uilla aduocatis ibidem conceditur episcopo Bamh. 13 b
Schoenwald, uilla capituli Camin. 191 d
Schleiff Nicol. interest tractatu Suinens. 625

Scholae christianis clausae a Iuliano imp. 156 e
S. Scholasticar corpus in partibus Cenomansium sepelitur, 191 f
reliquiae, 420 c
Scholasticus exarchus Italiae, 198 b
Scholl Nicol. procellarius Schwarzac. 32 b
Schorri Andr. collatio scriptorum quo loco habenda, 128
de Schultenborgh Werner, Coslinenses sediciosos duci Pomer. reconciliat, 616 d
Schwarzach fl. 11 c. e. 14 g
Schwarzach olim uilla, 7 d. 9 a
incenditur, 225. 24 e
Schwarzacense conuicium, eius conditores, 32
appellatio antiqua, 3 b. patronus, ibid.
in crements, 7 c. 24 a. commendatrix 9 e. immedietas haud diuturna, 16 e
augmenta sub Ebbone abbate 12 d
confirmatio 14 d. ecclesia dedicatur, 16 b. chronica, 18 g. aduocata conceditur Hermann episc. Herbipol. 23 b
aduocata alienari prohibita 23 g
privilegia, 23 g. spoliatio, 24 c. angustiae, 93 e. rationes, 110. abbas primus insulatus 33 c. patet furori seditionum rusticorum, 36 g. ob aeratum 19 d
desolatum, 37 c
Schwarzenberg praedium, 413 c. 440
Schroellin uenditur episc. Camin. 556 e
Schuerzenbach curtis regia, donatur coenobio Oeting. 393 c
Sciri Herulorum socii, 172 a
Scoti errantes redarguuntur, 189 g
Scribae sacerdotum munere functi, 513 e
Scripturae necessitas et utilitas, 51 b
Scriptura S. igne exusta sub Diocletiano 47 b
Scripturarum lectio praecepta, 96 g
Sculptura elegans et arguta, 580 b
Schach aqua, 332 c
de Schach Richere, 252 g
Schaffer urbs Armeniae 139 b
S. Sebastiani reliquiae, 419 f. 420 b. 425 b
uita, 423 c
Sebastianus tyrannus in Gallia, 169 b
Sebenensis episc. Wifrudus, 354 e
Zacharias, 573 b
a Seckendorf uasalli abbas Schwarzacensis, 14 c
de Sede Romana lepidum responsum legato pontificis datum, 554 d
Sedimensis ecclesia cur aedificata, 582 b
Sedimenfium doctores euangelici, 615 g
Seditio Hierosolymitana, 132 g
Sesforth Io. Erthmann, cuius Colberg. fundat. uicaria, 546 q
Seisani consecrationi Christi se opponit, 131 e
Selenicia Mauriae urbs capta, 139 a
Sehndorf traditur coenobio Schwarzac. 10 c
Sens-

ET RERV MEMORABILIVM.

<i>Seppimbach</i> ritus,	262 c	<i>Sirachsa</i> occupata a Saracenis,	192 g
<i>Senioratus</i> familiae,	413 d	<i>Siricius</i> papa,	160 g
<i>Senus</i> martyrium,	143 d	<i>S. Sixti</i> reliquiae 421 d. tita	413 d
<i>Senones</i> populi,	202 c	<i>Sixtus</i> papa autor sacraei ministerii	137 e
de <i>sepulchro</i> domini reliquiae,	420 b. c	<i>Sixtus</i> papa	143 d
	425 b	<i>Sive</i> , i. e. Venus, des Razeburgensium	312 d
de <i>sepulchro</i> Dai genitricis reliquiae,	425 b. e	<i>Slavi</i> funduntur a Conrado II.	63 f
<i>Sepultura</i> christians denegatur interfecit		<i>Smelings</i> nobiles uendunt castrum Gulzo	
in torneamento,	52 e	episcopo Camin.	544 c
<i>Serarii</i> Nic. collectio scriptorum quo lo-		<i>Soaris</i> basilica 1425 a. et reliquiae	425 a.
co habenda,	128	uita	407 d
<i>Serbow</i> uilla capiculi Camin.	545 d	<i>Soldin</i> uilla donatur eccl. Cam. 541 a. con-	
<i>Seratum</i> mensura lactis,	441 c	firmatur	541 c
<i>Sergius</i> monotheleta damnatur,	190 e	<i>Sommerach</i> 12 f. aduocatus ibidem emta	
<i>Sergius I.</i> papa Constantinopolim trans-		ab abbate Schwarzac.	25 d
portandus liberatur,	195 c	de <i>Sommerach</i> Otto, miles	21 e
crucem pretiosam reperit,	195 a.	<i>Sontius</i> fl.	171 b
<i>Sergius II.</i> papa,	216 d	<i>Sophia</i> , Iustini imp. uxor, contemnit Ner-	
<i>Sergius III.</i> papa,	217 c	setem,	183 c
<i>Sergius IV.</i> papa,	221 d	<i>S. Sophiae</i> reliquiae 419 d. templum Con-	
<i>Sergius V.</i>	259 f	stantinop.	183 c
<i>Seruiae</i> comes, Magnus,	323 g	<i>Sorathense</i> monasterium	199 g
<i>Seser</i> mensura,	441 b	de <i>Sornow</i> nobiles usalli episc. Camin.	
<i>Seuerianus</i> papa,	190 d		
<i>S. Seuerinus</i> episc. Colon. 162 f. eius pro-		<i>Sofsi</i> martyrium	560 e
phetia, 172 b. reliquiae, 426 c. uaticini-		<i>Soter</i> papa	146 a
um,	177 e	<i>Soter</i> in <i>sparta</i> duplici duplicia onera	139 e
<i>Seuerius</i> pertinax imp.	140 g. 147 e	<i>Spirensis</i> episc. Orkerus	72 g
<i>Siagrius</i> patritius interficitur,	174 c	conuentus an. 1320.	349 f
<i>Sicilia</i> inuaditur a Saracenis,	192 f	<i>Spirensium</i> episcopp. biographus	645
<i>S. Sicini</i> basilica,	157 g	<i>Spolentinus</i> episc. Lupus	499 b
<i>Sickenhausen</i> Contr.	25 b	de <i>sporgia</i> domini reliquiae 420 c.	550 d
a <i>Sidono</i> Albert.	610 b	<i>Stabulensis</i> abbas Wigbaldus,	421 e
<i>S. Sigberti</i> reliquiae,	426 a	<i>Stadel</i> Schwarzacensis curia emta coenobio	365 c
<i>Sigebertus</i> R. Franc.	183 g	Schwarzac. 27 b. 29 f. abbatia uenit	
<i>Sigefridianus</i> contractus renouatus,	615 g	monast. Schwarzac. 25 c. domicilium	
<i>Sigfridus I.</i> episc. III. Pomer.	582 a	abbatis	37 e
<i>Sigfridus II.</i> episc. XVII. Pomer.	602 a	<i>Stadelon</i> accedit episcopatu Herbi.	11 b
<i>Sigfridus III.</i> episc. XX. Camin.	667 g	<i>Stagen</i> uicus dioeceseos Murenf.	418 a
ante regis Sueciae et Daniae consiliarius		<i>Stalikon</i> praedium coenob. Murenf.	410 a
	608 a		448 d
<i>Vpsalien</i> sem praefatum recusat,	608 b	<i>Stargard</i> Thom. praeco euangelii in Pomer.	
plures uicarias instituit,	608 g		646 a
excommunicationem contra Bugislaum		<i>Stargardense</i> monasterium	582 g
IX. renouat.	609 a	<i>Stargardensis</i> districtus episcopatu Cam.	
contractum init cum eodem.	609 e	assignatus	540 f
primus qui se scripsit Dei et apostolicae		synodus, in qua praua et impudica cle-	
sedis gratia episcopum,	609 e	ricorum uita taxatur	618 a
<i>Sigenbertus</i> abbas XII. Schwarzac.	21 d	<i>Status</i> aurea equestris decreta Claudio	
lapidei sarcophagi autor,	21 d	imp.	145 b
Mengaudi ossa eleuat,	21 e	de <i>Stauffen</i> Gotfrid.	40 e
<i>Sigwinus</i> episc. IV. Camin.	583 c	<i>Stegls</i> castrum inuatum ab hostibus	34 c
<i>S. Sigmundi</i> reliquiae,	16 d. 420 c	stragemate diuinicus inspirato B. Al-	
<i>Sigmundus</i> rex Burgundionum.	197 c	beradi liberatur	54 e. 55 c
<i>Siglog</i> , Conrad.	28 a	resedificatum a Razenburgo	62 c
<i>Sikowa</i> mons,	392 c	exitiosum coenobio Banz.	61 a
<i>Siluester I.</i> papa,	153 d	iussu spiritus cuiusdam donatur coeno-	
<i>Siluester II.</i> papa,	223 e	bio Banz.	64 d
<i>S. Simeonis</i> martyrium,	136 d	et solenniter demolitur	64 e
<i>S. Simeonis</i> eremitae reliquiae,	420 d. f	<i>Sime</i> castrum	231 f
<i>Simon</i> , abbas XXIV. Schwarzac.	23 d	de <i>Steine</i> Burchard	176 f
<i>S. Simplicii</i> reliquiae,	429 g	de <i>Steinach</i> Walchun	270 c
<i>Simplicius</i> papa,	170 g	<i>Sterilitas</i> magna	150 c
de <i>Sinai</i> monte reliquiae,	420 c	<i>Stetineses</i> conditionate sacra christiana	
<i>Singow</i> , uicus,	441 a	amplectuntur 519 g. ad gentilismum rela-	

INDEX NOMINVM

reſpſi reduniantur eccleſiæ	520 d
vide etiam Sedunenſes.	
de Sternberg. Bärthelſus epiſc. Herbipol.	60 d
S. Stephani abbas Guntherus	259 b.
in æq̃tio, liber mſc. 163 e. 412 c. de eius lapidibus 419 d. 410 f. et veſtimentis reliquiæ 415 b. c. monaſterium Wirceburgi 16 b. 41 c. aere alieno liberatum	95 g
Stephanſburg caſtrum	30 g
S. Stephanus lapidatur	131 g
Stephanus papa auxilium Pipini quaerit	200 e
Pipinum in regem ungit	ibid.
in ſedem reſtituitur	201 c
Stephanus II. papa	208 c
Stephanus III. papa	215 e
Stephanus IV. papa	217 g
Stephanus V. papa	244 g
Stephanus epiſc. Nepeſinus	212 f
Stephanus monothelæ excommunicatur	193 f
Stilio tyrannus	163 g
Stimmeliuſ Chriſtoph. præco euangelii in Pomerania 621 paſtor et profeſſor Sedunenſis 621. eius epicedia	673 b
Stiriæ marchio Otakar obit	344 g
Storkheim traditur cœnobio Schwarzach.	12 e
Strolaus princeps Rugianorum conuerſus	523 b
Stolpe monaſterii ctymon	576 g
iundatores	534 g. 575 a
Stolpenſis abbas Henningus	539 g
Stolpenſes amplectuntur euangelium	636 c
Stolpenſium primus euangelista	636 c
de Stouffeu Agneſa, Rudolſi I. imp. uxor	481
Gotfrid. 481 g. Henricus	284 b
Straſchirichen uilla	263 d
die Strukenammer, promontorium in peninſula Taſmund	504 g
Strelbach, uilla, decima et aduocatia ibidem conceduntur epiſcopo Bam̃.	23 b
de Strengelbach Albert.	433 b
Streperch, uicus diocceſ. Laureac.	378 d
Strefew, uilla confirmatur eccl. Camin.	543 c
Streſſow prædium cœnob. Murenſ.	409 g
Striſſow uilla capituli Camin.	595 d
Storkheim	12 e
de Studize, Vdalricus, aduocatiā Richerſp. uiolenter inuadit	237 g
Suauent, numen præcipuum Rugianorum, 507 b. eius deſcriptio 509 b. e. quus candidus 509 e. tributarii ib. d. ſanguine chriſtianorum delectabatur 500 f. comburitur	521 g
Suauentitæ idolatriæ occaſio	502 c
Suauipolechus III. dux Pom. monaſterium S. Nicolai ſiue nigrum erigit 585 e. item abbatiam Buccouiſem	585 g
Suauipolechus III. dux Pom. clotaſt monaſt. Colbacenſe 580 f. cuſtodia liberat Wencelaum imp.	552 f

Suauentorum familia nobilis et antiqua	626 e
Suauenhufen	425 g
Suaduocati remoti	275 g
Suaduocatorum ius ordinatur in cœnobio Richctip.	273 a
Sukonenſis præpoſitus	278 d
Suero Rugianorum apoſtolus inductor epiſc. Archauienſis	524 a
Sucſio, urbs	200 d
Sucnicum foedus ruſticis ſeditioſis exitioſum	37 d
Sufferamus epiſc. Euſtatiuſ	100 e
de Sultzbach comites, Berengerus	297 c
Geghardus	283 f
Suumerach	19 b
Sunda, urbs Pomeraniæ	585 e
de Sunebrededorſ, Chadolt	263 e. 290 d
Sunthemenſis capellæ ius patronatus cœdit cœnobio Schwarzach.	23 c
Superintendentes conſtituti et ordinati in Pomerania	560 d. 647 e
Superintendentum ius epiſcopale reſtrictum 560 g. officia	562 a
Surſeldenſis obſeruantia	33 e
S. Syluæ candidæ epiſc. Windo	349 g
Syluerius papa	180 f
Sylueſter papa	221 c
S. Sylueſtri reliquiæ	419 g. uita 407 c
	423 a
Symmachus papa 176 e. epiſcopum Lauſiacenſem metropolitānū conſtituit	352 a
Symmachus exconſul perimitur a Theodorico rege	179 b
Synodi uariæ in Pomerania	624 b
Synodus Aquilenſis	196 f
Carthaginenſis	163 d
Conſtantinopolitana IIX.	212 g
eius conſtitutio	213 a
Engelinheimenſis	204 g
Ephreſina prima	165 d
Euangelicorum prima	647 d
Franciæ propter controuerſias theologicas	
Francofurtana	205 f
Nicena eiſque lex	96 f
Pomeranenſis	609 g
Romanagenralis	191 g. 203 b. 319
Sedenſis	619 g
Seargardienſis, in qua praua et impudica clericorum uita taxata,	618 a
Toletana,	190 g
Turonenſis,	286 d
Syphilis, morbus,	34 e
Syria deſenſa.	144 c
ſubiugatur a Chosdroe,	188 a
capta a Turcis,	321 d

T.

Tauriam capta a Turcia,	321 d
Takſkaim, donatur Oetingæ,	393 d
de tabulis Moſis reliquiæ,	425 c
Tachels	

ET RERV MEMORABILIVM.

<i>Tachelbunen</i> praedium censuale coenob.	palacia hinc inde extruit,	176 a
Mur.	438 d	
<i>Tacius</i> imp.	145 f	
<i>Tagebrechtswyl</i> praedium censuale coenob. Mur.	438 d	
<i>Tage</i> scriptor expeditionis Hierofolymitanae, episc. Pataquienf.	343 a	
<i>Takwil</i> uilla,	405 c	
<i>Tallwyl</i> praedium coenobii Mur.	409 g	
<i>Tamais</i> fl.	215 f	
<i>Tancredus</i> rex Apuliae,	344 d	
<i>Tarentum</i> ,	192 b	
<i>Tartareto</i> barbariei magister,	94 a	
<i>Tassilo</i> capitur a Gryphone Saxone,	200 a	
iurat Pipino et filius eius,	201 e	
denuo deficit,	202	
B. Valentini corpus tumulat Patauaie,	203 g	
fidelitatem promittit Carolo M.	204 a	
excommunicat a papa,	204 c	
damnatur infidelitatis,	204	
se dedit Carolo M.	204 g	
monasterium intrat,	205 b	
<i>Taurisci</i> unde dicti,	383 a	
<i>Tauridinus</i> dux militum Saladini,	322 a	
<i>Tecislaus</i> rex Rugianorum conuersus,	523 a. 524 c	
S. <i>Tegnari</i> reliquiae,	420 g	
<i>Teleborus</i> oppidum,	802 a	
<i>Telephorus</i> papa ordinat paschia et hy-	137 a	
mnos	126 e	
eius alia institutio,	345 a	
<i>Tempestas</i> horrida,	386 f	
<i>Templa</i> prima abhorrent ab elegantia et	584 f	
adparatu,	187 g	
<i>Templarii</i> in Pomerania sedem figunt,	135 b	
<i>Templum</i> Constantinopolitanum,	103 b	
Hierofolymitanum quamdiu steterit,	321 g	
<i>Temperis</i> pretium,	438 f	
<i>Tenda</i> pro tentorio,	409 g	
<i>Temrein</i> locus,	280 d	
<i>Tenzelingen</i> praedium coenobii Mur.	438 d	
<i>Tergelmenftr</i> episc. Richolfus,	610 f	
<i>Terribach Niedern</i> , praedium censuale	134 d. 207 c	
mon. Mur.	322 c	
<i>Terminarii</i> interdicti,	252 f. 254 g. 263 e	
<i>Terracotus</i> ,	144 d. 145 d	
<i>Terricus</i> magister domus templi,	20 f. 24 b	
<i>Tettesbach</i> ,	277 g	
<i>Tettesbachenses</i> decimae oppignorantur,	34 f	
liberantur pignoris nexu,	322 a	
de <i>Thabaria</i> Bachibocus,	322 b	
<i>Thabur</i> mons occupatur a Turcis,	542 e	
<i>Tharbus</i> castrum donatur eccl. Camin.	70 a	
<i>Themistocles</i> inuidiam sentit,	179 b	
<i>Theobadatus</i> R. Gothor. extinctus	420 f	
S. <i>Theodati</i> reliquiae,	182 d. 184 b	
<i>Theodebertus</i> R. Franc.	188 d	
a fratre Theodorico regno priuatur	ibid.	
fit clericus,	173 g	
<i>Theodorus</i> rex Ostro-Gothorum,	180 f	
<i>Theodora</i> Augusta Iustiniani imp.	147 g	
<i>Theodora</i> uxor Constantii imp.	175 b	
<i>Theodoricus</i> R. Ostro-Gothorum in Itali-	175 g	
am uenit,		
Italiae regnum obtinet,		
<i>Theodoricus</i> rex Franc.	176 a	
moritur,	177 d	
<i>Theodori haereticus</i> ,	182 d	
S. <i>Theodori</i> reliquiae,	181 d	
<i>Theodorus</i> Anglorum apostolus,	425 b	
archiep. Laureac. pallium accipit	192 a	
<i>Theodorus</i> papa,	176 g	
<i>Theodorus</i> pater S. Egidii,	190 c. 216 f	
<i>Theodorus</i> uir consularis,	204 b	
<i>Theodosius</i> filius Mauricii imp. occiditur,	178 f	
	187 b	
<i>Theodosius</i> imp.	160 d. 161 a	
<i>Theodosius</i> minor imp.	164 f	
<i>Theodotus</i> papa,	188 f	
<i>Theophilus</i> episc. Caesareensis,	140 a	
<i>Theophilus</i> legatus Irenae imperatricis,	206 b	
<i>Theotmarus</i> archiepisc. Iuuuensis,	373 a	
<i>Thermophilae</i> , clusae Longobardorum,	201 b	
<i>Thesit</i> tabulae conseruatae Athenis,	87 b	
<i>Thiedo</i> Tassilonis filius fit monachus,	205 b	
<i>Thiermonis</i> archiepisc. Salisb. martyrium,	236 g	
<i>Thiemo</i> papa renunciatur,	233 e	
capitur et ad mortem damnatur,	233 f	
at miraculose seruatur,	233 c. et libera-	
tur,	234 d	
<i>Thietgaudus</i> archiep. Treuirensis	211 g	
obit ex iudicio diuino,	212 a	
S. <i>Thomae</i> reliquiae,	421 d	
<i>Thomas</i> abbas Banzenfis,	69 a	
<i>Thrasamundus</i> , rex Vandalorum,	174 f	
obit,	178 a	
<i>Thrasila</i> , miles Aetii,	169 g	
<i>Thronus</i> aureus Chodrose,	188 b	
<i>Thurbarus</i> fl.	36 e	
de <i>Thunfeld</i> Henr.	25 a	
de <i>Thungen</i> Hiltbranthus,	29 c	
Wilhelm. tutor monasterii Schwarz.	29 e	
de <i>Thunuel</i> Hermannii et Eberhardi lites	26 c	
cum abbate Schwarzac.	441 g	
de <i>Thurego</i> moneta,	420 c	
numus quid,	434 g	
<i>Thurricina</i> mensura,	9 e	
<i>Thydrada</i> Caroli M. filia,	10 c	
amica Ludouici II. imp.	383 a	
<i>Tibellinus</i> Noricorum Deus,	131 b	
<i>Tiberius Caesar</i> , 131 b. in uincula conicit	131 c	
Agrippam, 132 b. eius iudicium de Chri-	196 a	
sto,	420 a	
<i>Tiberias</i> II. imp. 184 c. insurgit contra	142 a	
Leonem imp.	177 g	
S. <i>Tiburii</i> reliquiae,	199 b	
<i>Tiburcius</i> baptizatus,	168 e	
<i>Ticinensis</i> episc. Enodius,	172 d	
<i>Ticini</i> asseruantur ossa S. Augustini,	197 e	
<i>Ticinum</i> diripitur ab Attila,	402 a	
expugnatur ab Herulis,	199	
<i>Ticinus</i> fl.	410 e. 468 c	
<i>Tierno</i> abbas VII. monast. S. Mich.	81 g	
de <i>Tierstein</i> Ita,	114 c	
Rudolf,		
<i>Timaus</i> cur dictus uituperator,		
<i>Titi</i> imp. arcus marmoreus,		
<i>Tobele</i> uicus conceditur monasterio Ri-		

INDEX NOMINVM

cherip.	231 f	Tyrus oppugnatur a Turcis	321 b
de Tobeles Walter,	252 g	V.	
Tolliacum castrum,	183 d	V alerius imperator patrocinatur haereticis 157 e. furit in episcopos 159 c crematur	ibid. g
Tolenti prisci Pomeraniae populi,	58 c	B. Valentini corpus tumulatur Patavise	203 g
propter idolum Radegastii principatum affectant,	511 d	S. Valentini uita	423 d
Toletana synodus,	100 g	Valentinianus imp. 157 d. 159 b. 167 e. 169 g	
in Tournamentis interfecit sepultura christiana denegatur,	51 c	Valentinianus iun. imp.	164 g
Torneamentorum lex, ne quis sentiat contra SS. Trinitatem,	516 g	Valentinus papa	209 e
Torsus,	214 g	S. Valeriani reliquiae	425 b
Totila inuadit Italiam.	118 f	Valerianus conuersus a Caecilia uirgine	1424
de Toumbrunn Berthold.	284 b	S. Valerianus episc. Abensae ciuitatis	173 e
Toungarius scripsit super Marcum.	8 g	eius reliquiae	e
Trageboto abb. XX. Schwarzac.	12 b	Valerianus imp. primum fautor christianis	
Tragelphus abb. V. coenobii Schwarzac.	14 b	147 b. a Sapore rege Persarum indignis modis tractatur	146 b
Trabus fl.	245 f	Valkenberg venditur eccles. Camin.	556 e
Traianus imp. initio lenior in christianos,	130 f	Vandaliae diuisio	504 b
Traiectensis episc. Ansfridus,	258 c	Vandali deuastant Africam	165 a
Traiectensium episcop. biographus,	499	prostrati a Belisario	181 a
Transmarini a clericatu excluduntur propter Manichaeismum,	161 f	idololatriae addictissimi	504 c
Traun fl.	391 b	conuersi sub Ottone M. 511 e. deficiunt a fide et in christianos saeuunt 511 f	
Treptunianae decimae monasterio Belbungeni attributae,	184 b	cur difficulter Christo molen dederint	521 d
Trenirenses archiepiscopi : Illinus	268 b	Vargem nobiles uasalli episc. Caminens.	560 e
Maximinus	135 e	Vasallus disconus card. S. Eustachii	251 g
Thietgaudus	211 g	Vcaru fl.	583 d
Tribenses baptizati	578 b	Vdabicus abbas S. Lamb.	249 c
Tridentinus episc. Armandus	350 c	Vdabicus Patavienf. episc.	241 e
Tridentinum concilium	649 c	S. Vdabicus episc. Augustensis	217 g
Tridentini concilii recusati causae	520 f	eius reliquiae 419 d. 420 d. stola	421 e
Triglas idolum sublatum	511 b	uita	402 c. 423 c
Triplula expectat auxilium contra Turcas	322 e	Veldan curtis regia donatur coenobio Q-ting.	393 c
Tribemius Ioan. scripsit de uiris illustribus	19 c	Venedi sedes occupant Boiorum et Sueuorum	384
Trocho ludens submergitur		Venetiae dux Willarius legatus Nicephori imp. ad Carolum M.	207 f
Trophini reliquiae	420 b. d	Venetia redditur Carolo M. a Nicephoro imp.	207 e
Tschoudius Egidius, scripsit de armis nobilium familiarum	459 f	Vennonum sedes	383 b
Tuifco conditor Germanorum	383 a	Venster mons	383 b
Tullstadi, accedit episcopatu Herbi.	13 b	Verae ecclesiae notae	569 c
Tungrensis abbas claret	196 e	S. Verenae uita	407 d. 423 b
Tungrensiu episcop. biographus	499	Verchen coenobium uirginum	581 b
de Tunne Ekkehardus	276 f	Virdensium episcop. biographus	499 c
Tunzendorf, uicus dioec. Lauriac.	378 d	Verona inuaditur	175 b
Turcae multas ciuitates orientis expugnant	322 d	Veronensis episc. Ratherius	350 c
Turcae in fugam coniecti 337. pacem petunt et impetrant	338 b. f	planities	805 g
Tambur uilla confirmatur eccl. Cam.	541 e	de Versen nobiles uasalli episc. Cam.	560 e
Turmulen uilla dioec. Murenf.	422 f	Vespasianus mittitur aduersus Iudaeos 134 b	
Turonense concilium	208 e	fit imperator 134 e. expugnat Hierosolymam	134 g
Turonensis synodus	286 d	Vestes sacrae tantum in ecclesiis induenda	144 g
de Turomia comes Hub.	207 f	de uestimentis XII. apostol. reliquiae	420 e
Turomia occupatur a Normannis	211 b	Vgrorum irruptio in Noricum	389 b
Turricinus lacus	405 b	saecuita	389 b
Turru argentea	188 b	Vicariae diuersae fundatae Camini,	546 a
Tusculanus episc. Ymarus	259 e	cur instituta	600 g
Tutto Ratisbon. episc.	373 b	Vicetia urbs Venetiae direpta ab Artia	168 e
Tartandus dux Auarorum	364 a	Vidter episc. Campuanus scripsit librum pascha	180 d
de Tueren Rupertus	268 b	Vidter	
de Tueren Hugo	255 a		

ET RERV MEMORABILIVM.

Vidor papa ordinat pascha et baptisimū. 410 f
Vidor II. papa 232 e
Vidor III. papa 172 b
S. Vidori martyrium 139 c. reliquiae 149 e. 410 d. uita 407 d. 411 b
S. Vidorini martyrium 136 b. reliquiae 426 c
Victorinus tyrannus 144 d
Viebach accedit ecclesiae Richersp. 170 f
Vigilius I. papa 181 b
Vigilius II. papa 181 c
Vigilius Caroli V. consiliarius 369 d
Villach, pons 391 c
Villici officia 430. 433
Vilmer, Galliarum rector 171 c
S. Vincentii tunica circumfertur 183 e. uita 423 d
S. Vincentinus episc. Rudolfus 350 b
Vindelicum 385 e
Vindonissenses comites 418 b
Vini et aquae commixtio in S. coena 137 a
Vinochensis numus 386 e
Vins praedium coenobii Murenf. 409 g
B. Virgilii episc. Salisb. 102 b. eius sepulchrum reuelatum 319 d
Virgilius poeta claret 130 f
Virtus a quibusdam tamquam propudiosa relicta 70 c
 post funera uiuax 79 a
Visitatio generalis in Pomerania 647 a
Visitatio Karthe 562
Viscabensis archipresbyter, Otaker 278 e
 de *Vischa*, Pabo 265 a
Vitalianus papa 191 g
Vitelius caesar 114 e
ex uita illustrium uirorum, quae utilitas capienda 81 d
 de *Vitium* cultura constitutio 446 d
S. Vitus colitur a Rugianis 506 b. c
S. Viti chorea 508 g. uita 412 d
Vlgestadi pagus 4 d
Vlperg uilla 26 d
Vlrio diuina propter ablationem praedii Richersp. coenobii 146 a
Vlraedionorum episcopp. biographus 499
Vndecim millium uirginum reliquiae 411 c
Vngarorum rabies in Longobardia 216 f
 inuasio sub Ludou. inf. imp. 217 f
Vngari tributarii facti ab Henrico auc. 217 f
 Germaniam depopulantur 218 e. sed prosternuntur ab Ottone M. 218 g
 Christo nomen dant 221 f
 expellunt regem suum Petrum 214 g
 subiiciuntur ab Henrico III. 225 a
 barbatae faeuunt 376 b
Vnclensis episc. Ioannes 350 d
Vndruck fl. 229 e
Vnrube Nic. culinae praefectus Schwarz. 34 b
Vnsurense ecclesia plebalis, 231 f
Vocio rex Norici, 383 e
 de *Vobeburg* marchio Diepoldus et Hermannus, 270 b
Volkach uilla, aduocata ibidem conceditur episc. Amb. 23 b
Volkmarus antistes Furstenfeld, 127
Volfenensis episc. Petrus, 349 g
Volkueldense monast. puellarum, 9-4

Volusianus Caesar, 143 d
S. Vrbani reliquiae, 425 b
Vrbani I. papa, 34 c
Vrbani II. papa, 142 a
Vrbani mensura uillicorum, 431 a
Vrdorf uicus, 440 f. censualis coenobio Murenf. 437 f
 de *Vribaim* Ainwich 252 g
S. Vrsi reliquiae, 419 e. 420 d. 425 b
 uita, 407 d. 423 b
Vrsini discuti Romani turbae, 157 g
Vrzlikon praedium censuale coenobii Mur. 438 d
Vsnaensis abbas Wolterus, 539 g
 de *Vinberg* Heflo, 471 d
Vbro praedium coenobii Murenf. 409 g
Via uxor Arnulfi imp. 387 e
Vinense monasterium commendatur episcopo Bathauino, 388 a
Vinhusen praedium coen. Mur. 409 a. 410 a
Vinum idem quod Otinga, 386 d
 mausoleum regum et principum 387 c
Vnae super altari uenedicuntur, 145 f
Vulcani olla, 179 c
 de *Vzingen* Hartnit et Marchwart. 255 a
Vzna hodie *Vsedoni* 533 g. inde transfertur sedes episcopalis, 534 a

W.

W *Archbold*, (de) Henricus episc. Cam. 564 a. 592 a
Wagrienfis tributa mittunt Swan- teuico, 507 b
Walaboch praedium coenobii Murenf. 409 a
 de *Walde* Luitpolt, 276 f
Waldemar rex Daniae cogit Rugianos ad christianismum, 522 c
S. Waldemeri reliquiae, 420 a
Walderus abbas HX. Schwarzac. 16 b
Waldo, episc. Frising. 373 b
Waldrada concubina Lotharii imp. 211 g
 copulatur eidem legitime, 212 b
a Waldelein, Benedictus episc. Camin. 617 d
Walenswyl uilla dioeces. Murenf. 427 f
Walpurgae reliquiae, 420 d
Waltherus abbas III. Schwarzac. 28 a
Walpehtingen Cundakar, 255 a
Waltra uicus censualis coenobii Mur. 439 c
Wanenbach donatur monast. Reicherf. 231 c
Warfin uilla, donata Colbacensi coen. 520 e
Wazislaus slips communis ducum Pomeraniae sit christianus, 516 g
 conditor et conseruator episcopatus Pomeran. martyrio coronatus 534 f
 eius adhortatio ad populum, 531 f
 inuitatio eiusdem nullam arguit episcopatus Camin. dependentiam, 532 f
Wartislaus Pomer. confirmat donationes episcopatus Camin. factas, 441 g. et priuilegia antecessorum, 542 g
Wartislaus X. D. Pomer. 598 c
Warnigisus uicus, 439 f
 de *Wedel* nobiles usfalli episc. Cam. 560 e
Wedelstedii nobiles uendunt castrum Gul- 20-episc. Camin. 544 c. usfalli eiusd. 560 e
Weinelt traditur coenobio Schwarzac. 12 d
Weles curtis regia donatur coenobio (A22) 2 Oting.

INDEX NOMINVM ET RERV MEMORABILIVM.

Oetingensi, 393 c
Welfeshock 329 e
Welfo dux Bauar. 228 a. 233 d
de Wellenheim Frider. 268 b
Wenceslaus frustra praesentat cancellarium suum in episcopatu Camin. 552 d
cur hunc praesentationem sibi arrogarit, 603 d. custodia liberatur ope Suanthibori III. duc. Pomer. 552 f. 603 a
de Werpfelds Gotfrid. emit den Lichtenwald, 28 b
de Wenge Henricus, 235 a
Werben oppidum uenditum monasterio Colbac. 105
Werde uicus conceditur monasterio Richersf. 211 f
Werthererus erigit et dotat monast. Richersf. 231 c. e
Weriari de Wismirwaldi, 249 c
Wernharius de Habsburg coenobii Mur. renf. fundator, 413 a. 419 f
Werinolfus abbas Oetingensis, 391 g
Werwyl praedium coenobii Mur. 410 a
S. Wibradi reliquiae, 420
de Wida Henricus 284 b
Wido Carientis episc. 475 b
Wido dux Spoletanus anti-Caesar Arnulfi, 215 d. moritur ibid. g
die Widdersmanum, 26 b
Wietold idolum Vandalorum adhuc conspicitur, 513 e
Wigbaldus Corbacentis abbas, 268 c
Wiglmus de Noriberga, 27 f
Wildenbeub templarius in feudum concessum, 584 f
Wilhelmus Ichori episc. Camin. 587 d
Wilhelmus II. episc. Camin. religioforum omnium speculum, 593 e
de Wilezheim Gerhardi donationes, coenobio Schwarzac. factae, 19 f
Willarius dux Venetiae, 107 f
Willibrardus, missionarius, episc. Fresonum, 19 a. b
de Willifow Wernherus, 480 g
Wilfan dux Vilforum
Wilsf primitiae Vandalorum fidelium, 512 b
Wisterbasensis ecclesia consecratur, 598 g
Wirceburgensis episcopi :
Adelbertus, 27 g. Andreis, 24 f. Bertholdus, 60 d. Burchardus, 31 c
Arno, 11 a. Conradus, aulae imperialis cancellarius, 22 f. Erlingus 20 c. Imbrico 253 e. Ioannes de Brunn, 30 g
Ioannes de Grumbach, 32. Iringus 24 f
Laurentius a Bibra, 34 c. de Limburg baro, 31 d. Magwalwaldus, 25 c. Otto 27 a
Rudolfus 12 d. Wolfgerus, 3 c
Wolframus, 26 a
Wirceburgensis ecclesia uexata a multis, 512 b
Wirceburgensium 12 g. episcop. biographus, 499 c
Wirceburgum in manus inimicorum uenit, 23 e
Wisenbeida, accedit episc. Herbiopol. 13 c
Wisundus episc. Sebonensis, 314 c

de Witthinesbach Otto com. palatinus 168 d
de Witerum Eberhard. 270 f
Witigo rex Gothorum, 179 e
Wittonias Poreuig adhuc conspicitur, 513 c
Wizlaus II. Rugiae princeps fundat abbatiam Hiddeniem, 522 it Cäpenfem 585 g
de Wolde nobiles uasalli episc. Camin 560 e
Woldemarus march. Brand. dotat Cam. 542 a
Wulen praedium coenobii Mur. 409 g
Wolfschiesfen uicus, 441 f
de Wolfeswarck c. aduocatus coe. Banz. 58 c
S. Wolfgangus apparet S. Henrico, f
Wolfgangus episc. Ratisbon. 220 a
Wolgastensium idola, 518 a
Wolgerus abbas IX. Schwarzac. 16 c
Wolgerus episc. Wirceb. 30 e
Wolbere de Regernwag, 252 g
Wolkerus episc. Parsu. 343 d
Wolfrat comes de Treuini, 249 c
Wolframus abbas XV. Schwarzac. 21 b
de Wolfbach Georg. abbas Schwarz. 34 c
Wolgast castrum episc. Camin. 536 a
VVollin confirmatur episc. Camin. 536 a
de VVolmutisfack Pilgrinus, 254 b
Wormatienses episcopi: Buga de Ahorn, 100 a
Conradus 268 c
VVormatiensium episc. biographus, 459 b
VVoffentin uilla confirmatur eccl. Cam. 541 e
de VVandingselze Sigeboto. 112 d
VVurbsfeld appropriatur praepositurae Dimincni, 547 d
VVusterhusen accedit archidiaconatu Vfnanienli, 541 e
VVusterhusensis ecclesia consecrata, 59: a
VVustentim uilla capituli Camin. 591 d
VVyl praedium coenob. Mur. 409 g. 427 f
X.
Xerxes Perfarum opprimitur, 141 f
Ygnus papa autor cleri, 118 b
Ymarus episc. Iulculanus, 239 c
Ynna conditrix coenobii Schwarzac. 3 a
Ywarawic festum institutum, 123 d
Yrolfus Laureacensis archiep. confirmatur et pallium accipit 364 f
Zabelstein (de) Gertrud. 24 c
Zacharias papa, 199 c. Pipinum regem Francor. declarat, 200 c. eius responsum super dethronificatione Chilperici, 11 f
Zano, destructor simulacri, 522 e
le Zaringe dux Bertholdus, 268 b
de Zarten nobiles uasalli episc. Camin. 56 e
Zabullem pagus, 4 d
Zelm uilla confirmatur eccl. Camin. 541 c
Zeligen praedium coenob. Mur. 409 g
S. Zenonis reliquiae, 420 c
Zeno imp. occidit. 171 f
Zenobia regina Syriae, 145 d
Zepperinus papa, 14 d
Zernebeck idoli Vandaloru. Deus niger 513 c
Zinetta bestiola moscum ferens mittitur Friderico barb. 330 f
de Zuckersheim Egehardus 19 d
Zosimus papa, 162 g
Zuaneus uide Suanensis.
Zustikon, 417 a

F I N I S.

498 (o) 565